

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

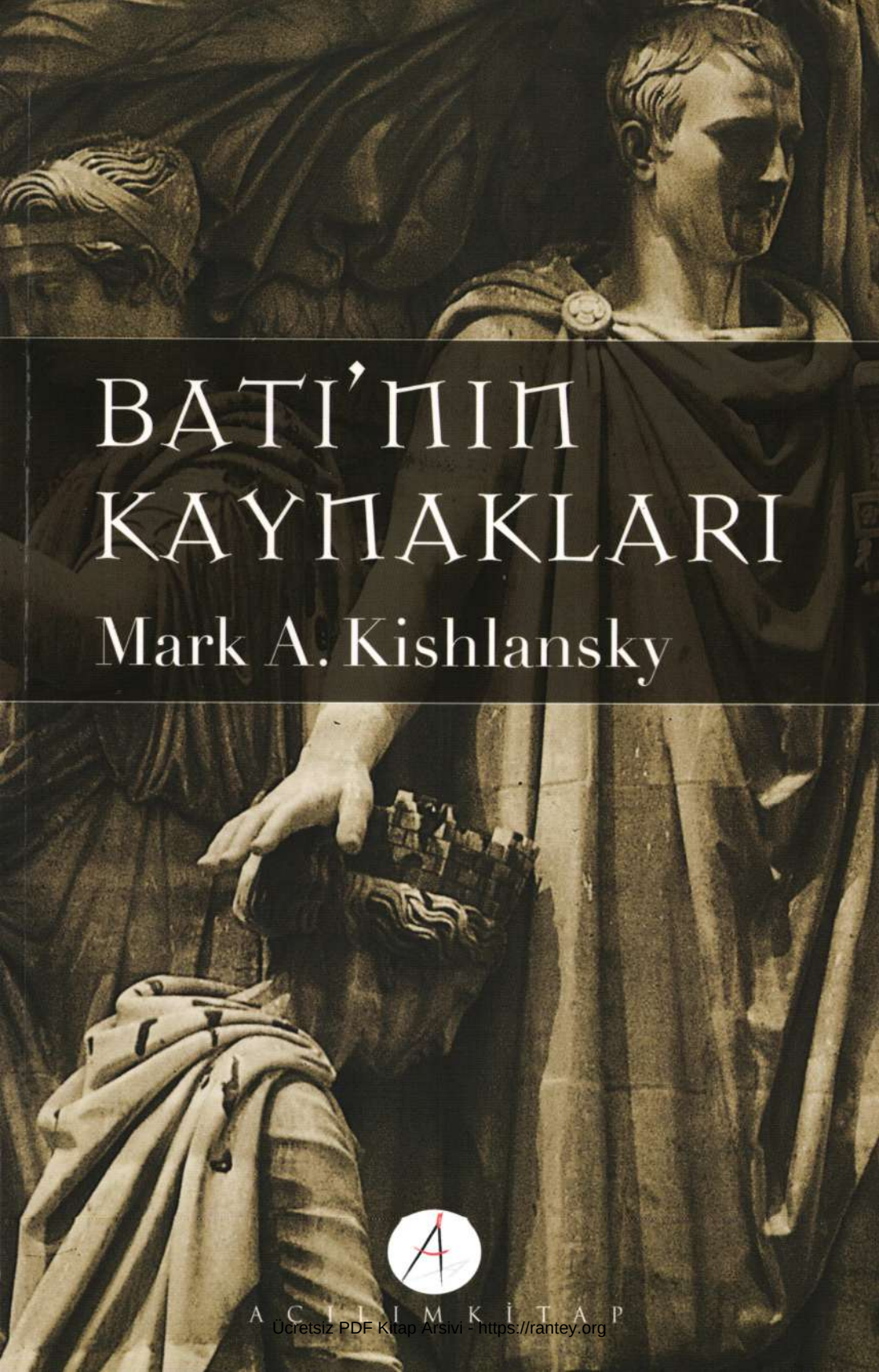
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ΒΑΤΙ'ΠΗ ΚΑΥΠΑΚΛΑΡΙ

Mark A. Kishlansky

Α Σ Τ Ι Μ Κ Ι Τ Α Ρ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Mark A. KISHLANSKY

Harvard Üniversitesi Tarih Bölümü profesörlerindendir. Uzmanlık alanı İngiltere tarihidir. Daha çok siyasal tarih ve siyasal düşünceler tarihi alanlarında eserler vermiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: *Yeni Model Ordu'nun Ortaya Çıkışı* (1979); *Parlamentar Seçim: Erken Dönem Modern İngiltere'de Toplumsal ve Siyasal Tercihler* (1986); *Erken Dönem Modern Avrupa: Otorite Buhranları* (1988-edisyon); *Dünya Tarihinde Toplum ve Kültür* (1994); *Erken Dönem Modern İngiltere'de Siyasal Kültür ve Kültürel Politikalar* (1995); *Dönüşüm Geçiren Bir Monarşi: 1603-1714 Dönemi* (1998); *Batı Medeniyeti* (2002); *Batı'nın Kaynakları* (2006).

BATI'NIN KAYNAKLARI

Batı Medeniyeti Okumaları

Batı'nın Kaynakları

Batı Medeniyeti Okumaları

(Başlangıçtan 1600'e)

Cilt: I

Editör:

Mark A. KISHLANSKY

Çeviren:

Dr. M. Kürşad Atalar

AÇILIMKİTAP

Halicılar Cad. Kocaoğlu Apt. No:38/1 D:4 Fatih - İstanbul

Tel: 0212 520 98 90 - 631 12 50 Faks: 0212 631 16 21

www.acilimkitap.com

bilgi@acilimkitap.com

Batı'nın Kaynakları 1

Mark A. Kishlansky

Sources Of The West: Readings in Western Civilization, Volume 1, 5th Edition by Mark Kishlansky,
Published by Pearson Education Inc, Publishing as Pearson, Copyright © 2003
Pinar Yayınları Tic. San. A.Ş Copyright © 2012

Açılımkitap: 26

Başvuru Dizisi: 3

Yayınevi Sertifika No: 22787

ISBN: 978-9944-105-13-2 (Takım)

ISBN: 978-9944-105-14-9 (Cilt 1)

İkinci Baskı: 2013

Kapak-İç düzen: Furkan Selçuk Ertargin

Baskı: Çalış Ofset Matbaacılık Ltd. şti.

Davutpaşa Cad. No: 8 Topkap-İstanbul Tel: 0212 482 11 04

Matbaa Sertifika No: 12107

Cilt: Yıldız Mücellit

AÇILIMKİTAP Pinar Yayınları Tic. ve San. A.ř'nin Tescilli Markasıdır.

İçindekiler

Çevirmenin Önsözü	9
Önsöz.....	13
Bir Belge Nasıl Okunmalı?	18

BÖLÜM I: BATI MEDENİYETİ'NİN KÖKLERİ VE KLASİK DÖNEM 31

Yaratılış Destanları

1. Gılgamış Destanı (M.Ö. y. 2000)	35
2. Yaratılış Destanı (M.Ö. y. 2000)	39
3. Tekvin Kitabı (M.Ö. y. 10-6. yy. arası)	47
4. Hesiod, İşler ve Günler (M.Ö. y. 700)	55

Antik Dönemde Yakın Doğu

5. Hammurabi Kanunları (M.Ö. 18. yy. başları)	63
6. Ölüler Kitabı (M.Ö. y. 16. yy.)	69
7. Çıkış Kitabı (M.Ö. y. 10-6. yy.)	75
8. İşaya Kitabı (M.Ö. y. 8-6. yy.)	81

Antik ve Klasik Dönemde Yunanistan

9. Homeros, İlyada (M.Ö. 9-8 yy.)	85
10. Lesbos'lu Sappho, Şiirler (M.Ö. y. 600)	93
11. Herodot, Tarih (M.Ö. y. 450)	99
12. Thucydides, Pelopones Savaşı (M.Ö. y. 400)	105
13. Xenophon, Sparta Anayasası (M.Ö. y. 360)	115
14. Sokrat, Savunma (M.Ö. 399)	123
15. Eflatun, Devlet (M.Ö. y. 327)	131
16. Aristo, Politika (M.Ö. 4. yüzyıl)	145

Roma Dönemi

17. Polybius, <i>Roma İmparatorluğu'nun İdari Yapısı</i> (M.Ö. y. 150).....	151
18. Çiçero, <i>Aulus Cluentius Habitus Davası</i> (M.Ö. 66).....	159
19. Virgilius, <i>Aeneas</i> (M.Ö. 30-19).....	167
20. Juvenal, <i>Hicivler</i> (M.S. y. 116).....	175
21. Plutarch, <i>Yaşlı Cato'nun Hayatı</i> (M.S. y. 116).....	181
22. Suetonius, <i>Augustus'un Hayatı</i> (M.S. y. 122).....	187
23. <i>Dağ Vaazı</i> (M. S. y. 28-35).....	193
24. Aziz Pavlus, <i>Romalılara Mektup</i> (M.S. y. 57)	199

BÖLÜM II: ORTAÇAĞ AVRUPASI 205**Ortaçağ'ın Başları**

25. Tacitus, <i>Germen Ülkesi</i> (M.S. 98).....	209
26. Eusebius, <i>Konstantin'e Övgü</i> (336).....	215
27. Hippo'lu Augustine, <i>Tanrı Şehri</i> (413-416).....	223
28. Nursia'lı Benedict, <i>Aziz Benedict'in Kuralları</i> (y. 535-540)	231
29. Burgonya Yasaları (y. 474).....	239
30. Tours'lu Gregory, <i>Frenklerin Tarihi</i> (y. 581-591).....	249
31. Bede, <i>İngiliz Kilisesi Tarihi</i> (y. 731).....	255
32. Einhard, <i>Şarlman'ın Hayatı</i> (y. 829-836).....	261

İslam ve Doğu İmparatorluğu

33. Jüstinyanus, <i>Kanunlar</i> (529-565).....	267
34. Procopius, <i>Gizli Tarih</i> (y. 560).....	275
35. Kur'an (7. yüzyıl).....	283
36. Michael Psellus, <i>Kronografya</i> (y. 1075-1077).....	289
37. İbnü'l-Kalanisi, <i>Şam Vakayinamesi</i> (y. 1150).....	295

Ortaçağ'ın Zirvesi ve Sonları

38. Feodal Belgeler (11.-13. yüzyıllar)	301
39. Angers'li Bernard, <i>Azize Foy'un Mucizeleri</i> (y. 1010)	309
40. Chartres'li Fulcher, <i>I. Haçlı Seferi ve Kudüs Kuşatması</i> (1101-1127).....	317
41. Roland Destanı (y. 1100).....	329
42. Marie de France, <i>Kurt Adam Hikayesi</i> (y. 1160)	337
43. Magna Carta (1215).....	345
44. Assisi'li Francis, <i>Öğütler</i> (y. 1220)	351
45. Thomas Aquinas, <i>Summa Theologica</i> (1266-1273).....	359

46. Dante, <i>İlahi Komedya</i> (y. 1320)	369
47. Siena'lı Catherine, <i>Mektuplar</i> (1376)	379
48. Christine de Pisan, <i>Hanımlar Şehri Kitabı</i> (y. 1405)	387
49. Margaret Paston, <i>Mektuplar</i> (1441-1448)	397
50. Cadılık Belgeleri (15. yüzyıl)	403

BÖLÜM III: RÖNESANS VE REFORM 411

Rönesans

51. Francesco Petrarca, <i>Mektuplar</i> (y. 1372)	415
52. Leon Battista Alberti, <i>Aile Üzerine</i> (1435-1444)	425
53. Giorgio Vasari, <i>Leonardo da Vinci'nin Hayatı</i> (1550)	435
54. Niccolo Machiavelli, <i>Hükümdar</i> (1513)	443
55. Desiderius Erasmus, <i>Deliliğe Övgü</i> (1509)	451
56. Sir Thomas More, <i>Ütopya</i> (1516)	457

Yeni Dünyalar

57. Kristof Kolomb, <i>İlk Yolculuktan Mektup</i> (1493)	463
58. Ludovico di Varthema, <i>Seyahatler</i> (y. 1508)	469
59. Gomes de Zurara, <i>Gine Vakayinamesi</i> (1453)	475
60. Bartolome de Las Casas, <i>Yerlilerin Tarihinin Savunusu</i> (1566)	481
61. Bernal Diaz, <i>Yeni İspanya'nın Fethinin Gerçek Tarihi</i> (1552-1568)	489
62. Juan Gonzalez de Mendoza, <i>Büyük ve Kudretli Çin Krallığı Tarihi</i> (1585)	495

Dinsel Reform

63. Martin Luther, <i>Bir Hristiyanın Özgürlüğü</i> (1520) ve <i>Evlilik ve Bekarlığa Dair</i> (1566)	501
64. John Calvin, <i>Hristiyanlığın Esasları</i> (1534) ve <i>Kateşizm</i> (y. 1540)	513
65. Ignatius Loyola, <i>Manevi Talimler</i> (1548)	527
66. Avila'lı Teresa, <i>Azize Teresa'nın Hayatı</i> (1611)	535

Modern Dönemin Başlangıcı

67. Anonim, <i>Lazarillo de Tormes</i> (1554)	541
68. Swabia Köylülerinin <i>On İki Şartı</i> (1524); Martin Luther, <i>Barış Uyarısı</i> (1525)	547

69. Marguerite de Navarre, <i>Heptameron</i> (1558).....	555
70. Magdalena ve Balthasar Paumgartner, <i>Mektuplar</i> (1592-1596)	563
71. Anonim, <i>Kadınlar Hakkında Tartışma: Hic Mulier ve Haec Vir</i> (1620).....	569
KAYNAKÇA	577
İNDEKS	585

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Elinizdeki eser, Harvard Üniversitesi tarih bölümü profesörlerinden *Mark A. Kishlansky* tarafından hazırlanmıştır ve Batı Medeniyeti'nin kültürel, edebi, felsefi ve siyasal köklerini anlama noktasında işlevsel bir çalışmadır. Eserin ayırt edici vasfı belgelerden oluşmasıdır. Belgeler, Batı Medeniyeti'nin kodlarını dengeli bir seçki manzumesiyle yakalamayı mümkün kılacak şekilde seçilmiştir ve her bir belge okunduğunda, o belge hakkında okuyucunun zihninde belirli bir fikir oluşabilmektedir. Böylece okuyucu, hem bir belge okumanın tadını almış olmakta, hem de bu belgenin genel anlamda Batı düşüncesi içerisindeki önemine dair bir fikir edinebilmektedir. Bu yönüyle, *Kishlansky*'nin bu çalışmasını, sadece bir 'derleme' olarak düşünmemek gerekir. Bu çalışma, aslında, Batı Medeniyeti'nin 'neliği'ne dair bilgi edinmek isteyenlerin ilk elden başvurabileceği bir kaynak eser olarak da işlev görebilir. *Kishlansky*'nin de ifade ettiği gibi, eseri, müfredat programları içerisinde değerlendirmek bile mümkündür. Hem format olarak hem de içerik olarak, eser buna müsaittir. Belki bundan daha önemlisi, okuyucunun, kitabı okuduktan sonra, orijinal metinlerin asıllarına ulaşip, bütün metinleri baştan sona okuma ihtiyacı duymasıdır.

Eserin, açıkçası böyle bir işlevi olabileceğini düşünüyorum ve bu hususu önemsiyorum. Çünkü derlemede yer alan eserlerin bir bölümü, çeşitli çevirmenler tarafından Türkçe'ye kazandırılmışlardır. *Kish-*

lansky'nin elinizdeki çalışmasını okumayan biri bile, kitabın önsözündeki listeyi dikkate alarak, kitaplığında, “Batı Medeniyeti Okumaları” başlıklı bir bölüm açabilir. Bu bağlamda, benzeri bir derleme çalışmasının ‘İslam Medeniyeti’ başlığı altında yapılmasının da son derece yararlı olacağına inanıyorum. Türkiye’deki yayın dünyasının büyük bir gayret gösterip, tefsir, fıkıh, siyer, felsefe, edebiyat, siyaset ve toplum teorileri vb. alanlarda, sahasının uzmanı kişilerin görüşlerine başvurarak, en azından klasikleşmiş 100 belgeden seçkilerin yer alacağı “İslam Medeniyeti Okumaları” başlıklı bir çalışma yapmasının son derece yararlı olduğunu düşünüyorum. Bu çalışmanın yapılması durumunda, genel okuyucu kitlesinin bilgi düzeyinin bir hayli artacağını ve belki de dünyada ilk kez böyleleri kıymetli bir derlemenin oluşmuş olacağını umuyorum.

Eser, belgelerden oluştuğu için, tercümeler konusunda farklı bir hassasiyet göstermeye çalıştım. Belgelerin, Türkçe’de başka çevirmenler tarafından yapılmış tercümeleri varsa, kendi çevirimi onlarla karşılaştırmaya özen gösterdim. İyi tercüme edildiğine inandığım Türkçe baskılarıdaki üslubu benimsemekten ise imtina etmedim. Eflatun’un *Devlet* adlı eserinin ödüllü *Hüseyin Demirhan* çevirisi bunlardan biridir.

Hristiyanlığın temel dini metni olan *Kitab-ı Mukaddes* çevirilerinde de benzeri bir yöntemi uyguladım ve gerek kavramların kullanımı ve gerekse de ifade ediş tarzı açısından, bu metinlerin çevirilerinde kendimden fazla bir şey katmamaya çalıştım. Bu bağlamda, temel Hristiyanlık metinlerinin çevirisinde *Kitab-ı Mukaddes Şirketi*’nin çevirisini (2001) esas aldım. Fakat bu tür metinlerde dahi, gerek kelime tercihi gerekse anlam noktasında yanlış veya sıkıntılı gördüğüm ifadeleri almadım; bunun yerine, uygun bulduğum manayı benimsedim.

Kur’an ile ilgili bölümde ise birkaç farklı mealden yararlanmakla birlikte, daha çok kendi üslubumu çeviriye yansıtmayı tercih ettim. Bu arada, Hristiyan kaynaklarında veya diğer metinlerde geçen ‘God’ kelimesini ‘Tanrı’ olarak, *Kur’an*, *İbnü’l-Kalanisi* ve *Ludovico di Varthema* çevirilerinde ise ‘Allah’ olarak çevirmeyi uygun buldum. Bunu, hem Batı kültürüne ait eserlerin çevirilerinde çoğunlukla ‘tanrı’ kelimesinin, İslam kültürüne ait eserlerde ise ‘Allah’ kelimesinin kullanılmış olması yüzünden, hem de bu tercihimin belgelerin kolay okunmasına katkıda bulunacağını düşündüğüm için yaptım.

Aynı düşünceyle, çeviri metinde bazı yazar ve yer isimlerini orijinal metindeki haliyle bıraktım, ancak bazılarını da Türkçe’deki yaygın kullanımlarını dikkate alarak tercüme ettim. Örneğin Catherine of

Siena Türk okuru tarafından pek bilinen bir isim olmadığı için, çeviriyi Siena'lı Catherine olarak yaptım; ancak Rus çariçesini, orijinal metinde yine Catherine olarak geçmesine rağmen, Katerina olarak çevirdim. Aynı şeyi Aristo, Eflatun, Sokrat, Çiçero ve Aziz Pavlus gibi yaygın olarak bilinen isimler için de tekrar ettim.

Şiir çevirilerine gelince, bu konuda ancak elimden geleni yaptığımı söyleyebiliyorum. Zaten şiir çevirisinin mümkün olup-olmadığı bile tartışılabilir. Ancak benim yapmaya çalıştığım şey, manayı doğru aktarmaya çalışmaktır. Bunu ne kadar başarabildiğimin takdirini okuyucuya bırakıyorum.

Son olarak, belge çevirisinin, normal tercümelerden farklı olduğunu ve titiz bir çalışma gerektirdiğini söylemeliyim. Kishlansky'nin eserinin çevirisi ise, hem belgelerden oluştuğu hem de çok farklı alanlardan farklı üsluplara sahip yazarların eserlerinden seçkileri içerdiği için, daha bir titiz çalışma gerektiriyordu. Bu gayreti göstermeye çalıştım, takdir okuyucunundur. Başarı ise, elbette Allah'tandır.

Dr. M. Kürşad ATALAR
18.01.2008/Ankara

ÖNSÖZ

Batı'nın Kaynakları, belgelerden oluşan bir eserdir ve Batı Medeniyeti derslerinde okutulan temel kitapları ve okutman sunumlarını desteklemek amacıyla yardımcı kaynak eser olarak tasarlanmıştır. Temel materyallerden yararlanma, tarih araştırmalarının vazgeçilmez unsurlarından biridir. Öğrenciler, geçmişin seslerine kulak vererek, kendi toplumlarıyla önceki toplumlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları daha iyi görebilirler. Böylece öğrenciler, geçmiş ile bugün arasında bir bağ olduğunun farkına varırlar. Çünkü görürler ki, başkaları da, kendilerinde merak uyandıran soruların aynısı üzerinde geçmişte kafa yormuştur. Dahası, bu tür soruların geçmişte de sorulup çözümlendiğini ve benzeri deneyimlerin geçmişte de yaşandığını ve bunlardan birtakım dersler çıkarıldığını gördüklerinde, diğer kültürleri daha iyi anlama imkânı bulurlar ve onlara saygı duyarlar. Geçmiş tanıtan belgeleri okumak, öğrencilere, tarih öğreniminin özünde yer alan tahayyül gücünü kullanma imkânı da verir.

Öğretmenler ve ders kitabı yazarları, Batı'nın tarihsel gelişimiyle ilgili olarak hazırladıkları materyalleri, esas itibarıyla tarihsel belgelerden yararlanarak oluştururlar. Bu şunun için önemlidir: yeni öğrenciler bile, geçmişin aslına uygun olarak bize aktarılmadığını bu belgeleri okuyarak fark edebilirler. Onlar, temel materyalleri okuduklarında, tarihin, bu materyaller üzerinde kendi hayal güçlerini işleten tarihçilerce yazıldığını kolaylıkla görebilirler. Geçmiş tarihsel bir bakış açısıyla yorumlamak için, başkalarının

fikirlerini araştırmak, geçmiş tecrübeleri başkalarının gözüyle değerlendirmek ve başkalarının görüşlerine değer vermek de gerekir. Bu yapıldığında, öğrenci olsun öğretmen olsun, herkes tarihçi sıfatını elde edebilir.

Bu eseri, tarih öğrenimine yeni adım atmış kolej ve üniversite öğrencilerine yönelik olarak hazırladım ve eser için materyal seçimi yaparken, bazı ilkeleri gözettim. Ben, temel kaynakların değerli olduğuna çok inanıyorum ve bu çağda tarih okuyan öğrencilerin, bunlara mümkün olduğunca kolay ulaşmasını yararlı görüyorum. Bu yüzden, metinlerin telif haklarını elde etmem biraz pahalıya mal olduysa da, birçok metnin güncellenmiş tercümelerini kullanmayı tercih ettim. Çünkü herkesin kullandığı kaynak kitaplarda yer alan mevcut metinlerin çoğu, 19. yüzyılın sonlarında yapılmış tercümelerdir ve bunların sözdizimsel (sentaks) kuralları, modern dönemde tarih okuyan öğrencilerin kolayca kavrayamayacakları kadar karmaşıktır. Ayrıca ben başka bir şey daha yaptım ve bu tür kitaplarda sık sık görüldüğünün aksine, orijinal metinlerden yaptığım seçkileri nispeten uzun tuttum. *Batı'nın Kaynakları*'nı, yüzlerce belgeden küçük pasajları alarak yazılmış eserlerin aksine, az sayıda belgeden hacimli metinleri seçerek derledim. Bu yüzden, eseri okuyan öğrencilerin, metinler üzerinde kolaylıkla yoğunlaşabileceklerini ve okudukları belgeleri ve bunların yazarlarını daha iyi anlayacaklarını düşünüyorum. Seçtiğim metinlerin hiçbirisi, ne bir okumada bitirilemeyecek kadar uzundur ne de bir çırpıda okunup akılda hiçbir şey kalmayacak kadar kısadır. Bu metinlerin hepsinde, sınıfta ders gören öğrencilerin tartışabileceği ve üzerinde görüşlerini beyan edebilecekleri belirli bir konu işlenmektedir ve ben seçkiler üzerinde karar verirken buna özellikle dikkat ettim. Eserin bu yönüyle öğrencilerin dikkatini çekeceğini ve hatta kimilerinin, bazı metinleri okuduktan sonra, eserlerin orijinallerine yönelip, bütün eseri baştan sona okumak isteyeceklerini bile söyleyebilirim.

Seçkilere karar verirken, iki ilkeyi daha gözettim. Öncelikle, diğer kültürler ve toplumlarla ilgili başka materyallerden de yararlanmam gerektiğini düşündüm. Çünkü, sadece Batı geleneğinin en büyük düşünürlerine ait metinlerden seçilmiş bir okuma programının, amaçlarımı tam karşılamayacağını biliyordum. Bu nedenle, düşünce tarihi içerisinde adı geçen ve geçmiş çağlarda hakim olan toplumsal şartları ve edinilen ortak tecrübeleri yansıtacak materyalleri de kitabıma aldım. Bu sayede, öğrencilerin, hem geçmişle bugün arasındaki bağı kolayca kurmalarına yardımcı olmayı hem de onları, tarihin yeniden yazılmasını sağlayan birçok materyalle tanıştırmayı istedim. İkinci olarak, Batı

Medeniyeti araştırmalarında kendilerine her zaman yeterli oranda yer verilemeyen yazarların seslerini okuyuculara duyurmakla özel olarak ilgilendiğim için, ismi pek duyulmamış yazarların eserlerinden seçtiğim metinleri kitabıma özellikle aldım. Ayrıca, son dönemlerde yayın dünyasında yeni bir gelişme daha oldu: toplumsal tarih, aile tarihi ve kadınların tarihi konularında birçok eser piyasaya çıktı ve bu eserlere yönelik adeta bir okuyucu patlaması yaşandı. Ben de bu fırsatı değerlendirdim ve on yıl öncesine kadar ismi neredeyse hiç bilinmeyen materyalleri de kitabıma aldım. Bunu, sadece modern döneme ait seçkilerde değil, daha eski dönemlere ait geleneksel belgelerde de rahatlıkla görebilirsiniz.

Belgelerin ne kadarını ve hangi konularla ilgili materyalleri kitabıma alacağıma karar verirken zorlandığımı itiraf etmeliyim. Elbette bu tür derleme eserlerde yer almayı hak eden birçok eser vardır. Ben, Batı Medeniyeti'ne damgasını vuran konuları içeren belgeleri seçmeye özen gösterdim. Bilindiği gibi Batı Medeniyeti, kolej ve üniversitelerin çoğunun müfredatında temel ders olarak yer alır. O halde, bu dersin başlıca hedefi, öğrencileri, tarihi belirleyen olaylar ve şahsiyetlerle tanıştırmak olmalıdır. Ancak bana göre en önemli husus, materyallerin içindeki malumatı öğrenmek değil, temel materyallerden nasıl yararlanılacağını bilmektir. Bu yüzden, anayasa metinleri, siyaset kuramları, felsefi eserler, yaratıcı edebiyat ürünleri ve toplum tasviri yapan metinler arasında dengeli bir seçim yapmaya çalıştım. Seçilecek metnin pedagojik değerini belirlerken, belgenin önemli olup olmadığına, okunabilirlik özelliği taşıyıp-taşımadığına ve konu çeşitliliğine dikkat ettim.

Bir Belge Nasıl Okunmalı? başlıklı bölümde ise, öğrencilerin temel kaynakları araştırırken disiplinler bir yaklaşımla tanışmasını sağlamaya ve tarih araştırmaları alanında kendi yaratıcı güçlerini kullanmaları için onları cesaretlendirmeye çalıştım. Hiçbir önsözde, okuyucunun bir metinden ne anlaması gerektiği yeterince izah edilemez. Ayrıca, eleştirel okuyucu olmaları için öğrencileri eğitirken başka stratejilere de başvurulabilir ve başka türlü sorular da sorulabilir. Ben, kitabı okumadan önce bir örnek belge üzerinde birlikte çalıştıktan sonra, bu önsözün, öğrenci ve kaynak arasına çoğu zaman konulan engellerin bir kısmını kaldıracağını umuyorum. Kaynak materyalleri anlamaya dönük her disiplinler yaklaşım, öğrencilerin, tarihsel belgelerin yapısını, bunların içeriklerini, ifade ettikleri anlamları ve modern tecrübeye hangi yollardan katkıda bulunduklarını anlamalarına yardım edecektir. Her öğretmen de, burada incelenen örnek belge üzerinde çalışarak, yeni yaklaşımlar ve ilave görüşler geliştirebilir.

BU BASKIDA YAPILAN YENİ DEĞİŞİKLİKLER

Batı'nın Kaynakları'nın önceki baskısının ilgi görmesinden memnunum ve okuyucuların hepsine (hem öğrencilere hem de öğretim üyelerine) yorum ve önerileri için teşekkür etmek istiyorum. Bu yeni baskıda yaptığım değişikliklerde, kullanıcıların spesifik belgelerle ilgili tavsiyelerini göz önünde bulundurdum. Ders programlarını bu belgeleri baz alarak hazırlayan öğretmenlerin planlarını değiştirmek zorunda kalmamaları için, eserin genel bütünlüğüne mümkün olduğunca dokunmadım. Sadece bazı bölümlere yeni çalışmalar ekleyip, eseri zenginleştirmeye çalıştım. Polybius'un metne dahil edilmesi sayesinde, öğrenciler, Roma İmparatorluğu'nun yapısı hakkında önceki seçkilerde bulunan materyallerden daha fazlasına ulaşabileceklerdir. Aldığı eğitimi otobiyografik bir dille anlatan Michael Psellus'un izlenimleri, onların, zengin Bizans kültürüyle tanışmalarını sağlayacaktır. Avrupalıların gerçekleştirdikleri köle ticaretinin kökenini, görgü tanığı Gomes de Zurara anlatmaktadır ve bu bölümde de, öğrenciler, bugünlerde yoğun ilgi gösterilen ve üzerinde birçok tartışmanın yapıldığı bu konu hakkında bilgi edinmiş olacaklardır. Moliere'in kitaba ilave edilmesi, öğrencilerin, bir yandan eserleri tiyatrolarda sıklıkla sahnelenen bir yazarla tanışmalarını sağlarken, aynı zamanda onların, Avrupa tiyatrosunun, toplum eleştirisinin zengin bir damarı olduğunu görmelerine de imkân vermektedir. Kaptan James Cook'un *Günlükleri*'nden yapılan seçkiler, bir yandan, Batı Medeniyeti'nin ufuklarının yeni dünyalara doğru genişlemesinin sürdüğünü gösterirken, öte yandan, yeni coğrafyaları keşfeden Avrupalıların, bu karşılaşma sonunda kapıldığı şaşkınlık duygusunu ve bu bölgeler hakkındaki değişmeyen bakış açısını anlamayı da mümkün kılmaktadır. Seçkiler içinde yer alan ve İrlandalıların yaşadıkları Patates Kıtlığı'nı işleyen belge sayesinde, toplum tarihi konusunda *Batı'nın Kaynakları*'nda yer alan seçkilerin sayısı artmış bulunmaktadır; ayrıca öğrenciler de, bu belgenin yardımıyla, toplumsal konularla ilgili olarak önemi sonradan daha iyi anlaşılan girift kararların, ilerde yol açacağı faydalı sonuçların farkında olmaksızın nasıl alındığını göstermektedir. 11 Eylül Komisyon Raporu'ndan yapılan alıntılar ise, *Batı'nın Kaynakları*'nı, tam da bugünün gündemine taşımakta ve terör meselesinin nasıl analiz edildiğini göstermektedir.

TEŞEKKÜR

Batı'nın Kaynakları'nın bu yeni baskısını hazırlarken, hem eseri ders kitabı olarak okutanlardan hem de diğer okuyuculardan gelen sayısız öneriden yararlandım. Öğretmenlerden ve hatta bazı öğrencilerden gelen mektuplardan, bu baskıya alacağım yeni belgelerin seçiminde yararlandım. Sonuçta ortaya çıkan metnin, daha dolgun, daha dengeli ve daha güncel bir derleme olduğunu söyleyebilirim. Bu baskıda, bugün ilk baskının derlendiği dönemde taşıdığından daha önemli gibi görünen, modern döneme ait birkaç çalışmayı da kitaba alma fırsatım oldu. Bu vesileyle, aşağıda isimlerini anacağım eleştirmenlere, nazik eleştirileri için teşekkür etmek isterim: Arthur H. Auten, *Hartford Üniversitesi*; Lawrence Backlund, *Montgomery Bölge Cemaat Koleji* (PA); Andrew Barnes, *Carnegie Mellon Üniversitesi*; Melvin E. Bender, *Merkezi Baptist Koleji* (AR); George C. Browder, *SUNY, Fredonia*; Ronald G. Brown, *Charles Bölge Cemaat Koleji*; Karen Bruhn, *Arizona Devlet Üniversitesi*; Clea Bunch, *Arkansas Üniversitesi*; Robert Caputi, *Rochester Teknoloji Enstitüsü*; Barbara Evans Clement, *Akron Üniversitesi*; Thomas H. L. Cornman, *Moddy İncil Enstitüsü*; Mary Cygan, *Connecticut Üniversitesi*; Alexander DeGrand, *Kuzey Carolina Devlet Üniversitesi*; Carol A. Devlin, *Marquette Üniversitesi*; Gregory P. Elder, *Riverside Cemaat Koleji*; Eliga Gould, *New Hampshire Üniversitesi*; John W. Langdon, *Le Moyne Koleji*; Janine Lanza, *Appalachian Devlet Üniversitesi*; Marshall Lee, *Pasifik Üniversitesi*; Elizabeth A. Lehfeldt, *Cleveland Devlet Üniversitesi*; Daniel Messner, *Marquette Üniversitesi*; Jesus Mendez, *Barry Üniversitesi*; Elise Moentmann, *Portlan Üniversitesi*; Sean Farrell Moran, *Oakland Üniversitesi*; David T. Murhpy, *Anderson Üniversitesi*; Richard A. Oehling, *Assumption Koleji*; Martha Rampton, *Pasifik Üniversitesi*; Kevin C. Robbins, *Indiana Üniversitesi-Indianapolis'teki Purdue Üniversitesi*; Nancy Rupprecht, *Orta Tennessee Devlet Üniversitesi*; Timothy Sistrunk, *Chicago Devlet Üniversitesi*; Fran Sternberg, *Missouri Üniversitesi*; William Stockton, *Johnson Bölge Cemaat Koleji*; Norman Wilson, *Xavier Üniversitesi*; Sally Vaughn, *Houston Üniversitesi*. Asistanım Victor Stater'e ise, metinler üzerinde çalışırken, yeni seçkiler hakkında fikir alışverişinde bulunurken ve tüm kitapların basım aşamasında yeni belgeleri tashih ederken yaptığı titiz çalışma nedeniyle ayrıca teşekkür ediyorum.

Bir Belge Nasıl Okunmalı?

İlk kez bir yol haritası kullandığınız zamanı hatırlıyor musunuz? Katlanmış haritayı açmak ve onu düz tutup, doğru yolu bulmak için gösterdiğiniz onca çabadan sonra, karşınıza şaşkınlık veren bir bilgi yığını çıktı, değil mi? Bu harita ile, kasabaların şehirlere veya şehirlerin şehirlere uzaklığını, hatta otoyol çıkışları arasındaki mesafeleri hesaplayabildiniz. Yine bu harita sayesinde, nüfus yoğunluğu olan yerleri ve büyük-küçük yerleşim alanlarını öğrenebildiniz. Hatta yolların türü ve bozuk olup olmadığı hakkında bile bir yargıya varabildiniz. Her şey bir tarafa, büyük ihtimalle, bu haritaya, bir yerden bir başkasına nasıl gidileceği konusunda yardım talep etmek ve çıktığınız yolculukta takip edeceğiniz en uygun güzergâhı öğrenmek için baktınız.

Bu haritadan bu yardımı alabilmeniz için doğru soruları sormayı bilmeliydiniz. Bunun için bütün yapmanız gereken de şuydu: bir parmağınızı bulduğunuz yere, diğerini de gitmek istediğiniz yere koydunuz ve sonra iki mesafe arasındaki en iyi ve kestirme yolları buldunuz. Ancak bunu kolayca yapmak için, harita hakkında pek çok varsayımda bulundunuz. İlk olarak, haritayı önünüze koyduğunuzda yönlerin doğru yerde olduğunu -yukarıda kuzey, sağda doğu, tam karşılarında da güney ve batı- varsaydınız. Sonra, haritanın bir ölçeği olması gerektiğini -harita üzerindeki yerler arasındaki mesafe ile, gerçek mesafeler arasında bir orantı olduğunu- varsaydınız. Üçüncü olarak da, harita üzerindeki kesişme noktalarının gerçek arazideki kesişme noktalarını temsil ettiğini, kağıt üzerinde kesiştiği görülen yolların, siz oradan geçerken de kesişeceğini varsaydınız. Bu varsayımlardan hareketle, yolunuz hakkında birtakım sonuçlar çıkarabildiniz. Elbette, bu sonuçların herhangi biri doğru olmasaydı, kaybolmanız işten bile değildi.

Bir tarihsel belgeyi okumayı öğrenmek de tıpkı bir yol haritasını okumayı öğrenmeye benzer. Burada da doğru soruları sormak ve doğru varsayımlarda bulunmak önemlidir. Fakat haritanın gerçek yolculuğu mümkün kılmasının aksine, tarihsel bir belgeyle yapılan yolculuk, hayali bir yolculuktur. Geçmişin üzerine parmağınızı koymanız öyle kolay değildir. Doğru yolda olduğunuzdan emin olmadan önce, varsayımlarınızı test etmeyi ve soru sorma yeteneğinizi artırmayı öğrenmeniz gerekecektir. Her şey de olduğu gibi, bu becerilerin geliştirilmesi ve kökleştirilmesi için de yoğunlaşmak ve çokça pratik yapmak gerekir. Belge hakkında soru sormak ve bunlara cevap bulmak için, üç farklı

düzeyde kendinizi disiplin altına sokmanız gerekir. Öncelikle, bizzat belgenin asli unsurlarını, yani belgeyi kimin, ne zaman ve ne maksatla yazdığını bilmeniz lazımdır. Sonra, belgenin türünü ve içeriğini anlamanız, nihayet belgenin ne şekilde yorumlanabileceğini bilmeniz gerekir. İlk başta soruları kolaylıkla cevaplayabildiğinizi göreceksiniz. Sonunda ise, bir tarihçi olarak, hayal gücünüzü ve hünelerinizi sonuna kadar kullanabilmenize imkân tanıyan sorular soruyor olacaksınız. Şimdi bunun bir örneğini birlikte görelim.

Aşağıdaki metni yavaş ve dikkatlice okuyunuz:

Majesteleri Yüce Kralımıza

1. Biz Ruhani ve Dünüevi Lordlar ve Parlamento'da bir araya gelmiş olan Halkın
2. Temsilcileri, Kral I. Edward zamanında çıkarılıp yürürlüğe
3. konulmuş olan, halk arasında da 'Rızasız Vergi Alınamayacağına Dair Kanun'
4. olarak bilinen ve bu krallıkta, kral ya da varislerin, krallık bünyesindeki
5. Başpiskopos, Piskopos, Kont, Baron, Şövalye, Soylu ve bu krallığın her yerindeki
6. diğer özgür kişilerin onayları ve rızaları alınmadan, hiçbir vergi
7. konulamayacağını ya da yardım parası alınamayacağını kurala bağlayan
8. yasayı; ayrıca kral III. Edward'ın hükümdarlığının 25. yılında (1352) toplanan
9. Parlamento'ya verilen yetkiyle, o günden sonra bir daha hiç kimsenin, rızası
10. olmadan Krala borç vermeye zorlanamayacağını, zira bu tür borçların akla ve
11. ülkenin özgür iradesiyle yaptığı seçime aykırı olduğunun ilan ve emir
12. edildiğini; ve bu krallığın diğer yasalarıyla da, hiç kimseden Benevolence diye
13. adlandırılan başka herhangi bir yasadışı keyfi vergi alınamayacağını
14. kararlaştırıldığını Yüce Efendimiz Kralımıza acizane hatırlatırız... Tebaanız,
15. Parlamento'da bulunan herkesin onayı olmadıkça, hiçbir vergi ya da yardım
16. parası vermeye zorlanamayacaklarını ilan eden bu hakkı miras olarak
17. almışlardır.
18. Bununla beraber, son zamanlarda, bazı kontluklardaki çeşitli
19. memurlara muhtelif emirler ve talimatlar ulaşmıştır. Bunun üzerine çeşitli
20. alanlarda bir araya toplanan tebaanızın belirli bir miktar parayı siz
21. Majestelerine ödünç vermeleri istenmiştir. İçlerinden pek çoğunun karşı
23. çıkmaları üzerine, bu krallığın yasalarının ve nizamnamelerinin izin
24. veremeyeceği bir yemin ve Kraliyet Meclisi'nin önünde hesap vermeye
25. ve bunu taahhüt etmeye zorlanmışlardır. Bazıları da başka yerlerde bu yüzden
26. zindana atılmışlar, tutuklanmışlar, çeşitli yollardan taciz ve rahatsız
27. edilmişlerdir. Birkaç kontlukta, siz Majestelerinin veya Kraliyet Meclisi'nin
28. emir ve talimatlarıyla, Teğmenler, Asteğmenler, Ordu Müfettişleri, Sulh
29. Hakimleri ve diğerleri tarafından, bu krallığın yasalarına ve özgür törelerine

30. aykırı olarak başka birçok ödeme halkınızdan talep edilmiş ve sırtlarına
31. yükletilmiştir.
32. Oysa "Büyük İngiliz Özgürlükler Beratı" adıyla bilinen Magna Carta ile,
33. hiçbir özgür kişinin yakalanamayacağı, hapse atılamayacağı veya mülkünde
34. tasarruf etmekten ya da özgürlüğünden ve serbest iradesiyle hareket etmekten
35. mahrum bırakılamayacağı, kanuni haklarından mahrum edilemeyeceği veya
36. sürülemeyeceği, kendi zümresinden olan lordların yasal bir kararı ya da
37. ülkenin bu konuda bir yasası olmadıkça, hiçbir biçimde zarara
38. uğratılamayacağı ilan ve irade edilmişti:
39. Ve Kral III. Edward'ın hükümdarlığının 28. yılında (1355),
40. Parlamento'nun yetkisiyle, hangi zümre ve dereceden olursa olsun, kimsenin
41. mülkünden ya da kiraladığı topraktan uzaklaştırılamayacağı,
42. alıkonulamayacağı, hapsedilemeyeceği, mirastan mahrum edilemeyeceği ve
43. kanuni bir yargılama süreci içinde hesap verme imkânı elde etmeden idam
44. edilemeyeceği de ilan ve irade edilmişti.
45. Buna rağmen, söz konusu kanunlar ve krallığınızın diğer iyi kanun ve
46. talimatlarında açıkça yer alan ifadelere aykırı olarak, tebaanız, son zamanlarda
47. hiçbir neden gösterilmeksizin hapse atılmışlardır. Siz Majestelerinin, Habeas
48. Corpus'taki emirleri gereğince, mahkemenin verdiği cezayı çekmek ve tahliye
49. edilmek için hakimlerin önüne çıkarıldıklarında ve kendilerini tutuklayanlardan
50. bunun gerekçelerini gösterir bir ilmuhaberi talep ettiklerinde, kendilerine hiçbir
51. gerekçe gösterilmemiş, yasalar uyarınca hesaba çekilecekleri herhangi bir
52. suçlamada da bulunulmadan, sadece siz Majestelerinin özel emriyle
53. tutuklandıkları, Kraliyet Meclisi'nizdeki Lordların tebliğiyle bildirilmiş ve
54. tekrar hapishanelere gönderilmişlerdir.
55. Ayrıca son zamanlarda, krallığın çeşitli kontluklarına, karacı ve denizci
56. olmak üzere askeri birlikler yollanmıştır. Ahali, bu krallığın kanunlarına ve
57. törelerine aykırı olarak, rızaları alınmadan, bunları evlerine kabul etmeye ve
58. orada geçici olarak yerleşmelerine izin vermeye zorlanmış; bu da halkı büyük
59. sıkıntılara sokmuştur:
60. Halbuki Kral III. Edward'ın hükümdarlığının 25. yılında (1352)
61. Parlamento'da alınan bir kararla, hiç kimsenin, Büyük Berat'ın hükümüne ve
62. ülkenin kanunlarına aykırı olarak, hayatı veya uzvu hakkında önceden hüküm
63. verilemeyeceği ve yine bahsi geçen Büyük Berat ile... bu krallığınızda geçerli
64. olan kanunlarda bir hüküm yer almadıkça, hiç kimsenin idamına
65. hükmedilemeyeceği ilan ve emir edilmişti...: son zamanlarda belli bazı
66. kişilerin, komiser olarak tahsis ve tayin edildiklerini gösterir Majestelerinin
67. Yüce Mührü'nü taşıyan çeşitli yönergeler gönderilmiştir. Bu yönergelerde, bu
68. kişilerin, bu türden askerlere, leventlere ve onlara katılan aynı nitelikteki sefih
69. güruha karşı, ülke içinde adam öldürme, hırsızlık, ihanet, isyan veya ne türden
70. olursa olsun, diğer kanun-dışı tecavüz ve benzeri cürüm hallerinde, sıkı

71. yönetim kanunları uyarınca dava açma gücü ve yetkisine sahip oldukları
72. belirtmiştir. Bu kişiler, sıkı yönetim dönemlerine özgü ve savaş dönemi
73. ordularında görülen bu tür kestirme yöntem ve usullerle, bu tür suçluları yargı
74. ve mahkumiyet süreçlerini devam ettirmekte ve sıkı yönetim kanunlarına göre
75. infaz ve idamlarına karar vermektedirler.
76. Nitekim bunu bahane ederek, siz Majestelerinin tebaasından bazı
77. kişiler, bahsi geçen komiserler tarafından idam edilmişlerdir. Eğer bu kişiler,
78. bu ülkenin kanunları ve nizamnameleri uyarınca ölümü hak ettilerse, yine bu
79. kanun ve nizamnamelere göre yargılanmaları ve idam edilmeleri gerekirdi;
80. başka hiçbir suretle yargılanmamalı ve infaz edilmemeliydiler.
81. Bu arada gerçekten cürüm işlemiş canilerse, bu olağanüstü haller
82. yasasından yararlanarak... hak ettikleri cezalardan sıyrılmayı başarmışlardır.
83. Söz konusu canilerin sadece sıkı yönetim kanunu uyarınca
84. cezalandırılabilecekleri bahanesiyle birçok memurunuz ve adli görevliniz, aynı
85. yasalar ve nizamnameler uyarınca dava açmayı reddetmiş veya böyle bir dava
86. açmaktan çekinmişlerdir...
87. Bu yüzden, bundan sonra Parlamento'nun genel onayı olmadıkça, hiç
88. kimsenin herhangi bir hediye, ödünç para, bağış, vergi veya buna benzer bir
89. ödemede bulunmaya zorlanmamasını ve bunun için, böyle bir ödemede
90. bulunmayı reddetti diye, kimsenin sorguya çekilmemesini, bu türden yemin
91. etmeye veya hizmete zorlanmamasını veya tutuklanmamasını ya da başka bir
92. biçimde taciz ve rahatsız edilmemesini, hiçbir özgür kişinin, önceden sözü edil-
- miş bu türden herhangi bir yolla
93. hapsedilmemesini ve göz altına alınmamasını siz yüce
94. Majestelerinden acizane rica ediyoruz. Ve Majesteleri, sözü edilen askerlerin
95. ve leventlerin başka bir yere nakledilmelerini, ileride halkınıza bu şekilde bir
96. daha eziyet edilmeyeceğini, sıkı yönetim kurallarını uygulama yetkisiyle
97. donattığınız komisyonların fesih veya iptal edilmesini ve ileride ülkenin kanun
98. ve özgürce yaptığı tercihlere aykırı bu komisyonlardan dolayı Majestelerinin
99. tebaasından herhangi birinin zarar görmemesi ya da öldürülmemesi için, bir
100. daha benzeri komisyonların kurulmamasını buyruk olarak ilan etmelidirler.
101. Tüm bunları, Ekselansları yüce Majestelerinizden, bu krallığın kanun ve
102. nizamnamelerinin bize tanıdığı hak ve özgürlükler olarak en acizane
103. taleplerimizle rica ediyoruz. Majesteleri, ayrıca, lütfedip, yukarıda
104. saydığımız durumlardan birinde halkınıza zarar veren karar, icraat ve
105. uygulamaların, bundan sonra, bazı uygulamaların gerekçe olamayacağını ve
106. örnek olarak gösterilemeyeceklerini ilan etmelidir. Ayrıca Majesteleri,
107. halkınızın ilerdeki huzur ve güvenliği için, değiştirdiğimiz hususlarda, tüm
108. memurlarınız ve vekillerinizin, siz Majestelerinin şerefi ve bu krallığın refahı
109. için varolan, bu krallığın kanun ve nizamnamelerine göre, size hizmet
110. etmelerini isteyen krallık irade ve buyruğunu ilan etmelidir.

Şimdi, bütün bu belge bize neyi anlatıyor? Okuduğunuz metin, Hak Dilekçesi olarak bilinen bir tarihsel belgedir. Belge, 1628'de İngiltere kralı I. Charles'a, Parlamentosu tarafından sunulmuştur. Şimdi, belgeyi anlamak için, belgeyle ilgili bir dizi soruya cevap bulmanız gerekiyor. Bunun için, önce 'birinci düzey' olarak tasarlanmış birkaç soruyla işe başlayabiliriz.

Birinci Düzey

Sorulması gereken ilk sorular, somut cevapların kolaylıkla alınabileceği türden olanlardır. Bu soruları cevapladığınızda, yorumlama aşamasına geçmek için gerekli olan temel bilgileri de edinmiş olacaksınız. 'Birinci düzey' sorular, kolay cevaplandırılacak türden sorular olarak görülebilir, ancak aslında daha derinlikli yorum yapabilmenizi sağlayacak çıkarımlarda bulunmanıza da yardımcı olurlar. Eğer bu soruları doğru sormazsanız, belgeleri anlamanız için gerekli olan en önemli kanıtların bazılarında mahrum kalırsınız. Aşağıdaki soruları kolayca cevaplamanızı sağlayacak bu bilginin önemini göstermek üzere, şimdi birlikte bir çalışma yapabiliriz.

Bu Belgeyi Kim Yazdı?

Öncelikle, bu belgenin nasıl vücut bulduğunu bilmeniz gerekir. Yazılı tarihsel belgeler, belirli bir amaçla ve özel bir tarihsel kurgu ile, belirli kişiler tarafından yazılmışlardır. Okuduğunuz belgeyi kimin yazdığını bilene dek, bu belgenin niçin yazıldığını veya yazarının bu belgeyi yazmaktaki kasdını bilemezsiniz. Ayrıca, yazarın ismini bilmek de yetmez; yazarların kimliğini, hangi sosyal çevreden geldiklerini, mevkilerini, ait oldukları grubu bilmek de aynı derecede önemlidir. Yazarın kim olduğunu yazar hakkında bilgi veren kaynaklardan öğrenseniz bile, belgeden, bu kişi veya kişilerle ilgili daha fazlasını öğrenebilirsiniz. Hak Dilekçesi'ne gelince, belgenin, Parlamento'da toplanan Ruhani ve Cismani Lordlar ve Avam Kamarası tarafından yazıldığını (**1.satır**) biliyorsunuz. Bu belge, bir bireyden ziyade, bir siyasal topluluk tarafından kaleme alınmıştır ve sizler, böylesi bir belgenin bir komite tarafından yazılmış olması gerektiğini ve son şekli verilmeden önce, bu topluluğun diğer unsurları tarafından gözden geçirilip yazım ve içerik hatalarının düzeltilmiş olması gerektiğini, muhtemelen kendi deneyimlerinizden de

bilirsiniz. Tek bir yazarın kaleme aldığı eserin aksine, bu tür bir belgenin arkasında, geniş bir kitlenin desteği vardır ve bu tür bir belgenin ortaya çıkması için, muhtemelen, metnin daha radikal bir üslupla kaleme alınmasını isteyenlerle daha ılımlı bir üslubu tercih edenler arasında pek çok konuda uzlaşmaya varılması gerekir. Daha karmaşık sorulara cevap ararken işinizi kolaylaştırması için, bir belgenin yazarları hakkında öğrendiğiniz çok şey öğrenmeniz gerekecektir.

Hedef Kitle Kimdir?

Bir belgenin ulaşmak istediği hedef kitleyi teşhis ederek, bu belgenin dili, yazarın bilgi düzeyi, hatta bazen belgenin alacağı en iyi şekil hakkında çok şey öğrenirsiniz. Yazar ve okuyucu arasındaki ilişki, iletişimin en temel unsurlarından biridir ve bundan, belgenin maksadına dair çok şey öğrenebilirsiniz. Örneğin, bir roman ve hatırat okuyucusu veya bir hukuk kitabı ve gizli antlaşma metni okuyucusu arasındaki farkı gözünüzün önüne getirin. Her bir durumda, hedef kitlenin bilinmesi, belgenin ne için yazıldığına dair görüşünüzü belirler. Hedef kitleyi bilmek, “bana anlatılana inanmalı mıyım?” türü önemli sorular sormaya başlamanıza imkân verir. Hak Dilekçesi’nde, belgeyi okuması istenen kişinin, İngiltere Kralı olduğunu (14. satır) biliyorsunuz. Bu bilgi, yazarlar ile belgeyi okuyacak kişi(ler) arasındaki ilişkiyi anlamana yardımcı olur, ki siz bu ilişkiden pek çok şey öğrenebilirsiniz. Hak Dilekçesi’nde, bu ilişki, ne tür bir dilin kullanıldığını anlamana yardımcı eder. Buradan, Parlamento’nun, krala hitab ederken, ‘en acizane tazimlerini’ (102. satır) sunacağını beklersiniz. Bir bakkalın, hesabı ödemesi için bir müşteriye yazdığı kağıdı veya bir annenin kızına nasihat için yazdığı mektubu okuyor olsaydınız, bu tür bir üslupla karşılaşır, şaşırırdınız ve olağandışı bir şeyler olduğunu tahmin ederdiniz. Yazar ve okuyucu arasındaki ilişki, haklı beklentilerinizin olmasını mümkün kılar ve eğer bu beklentileriniz karşılanırsa, bu sizin yararınızdır. Mesela, şu soru işinize yarar: Hak Dilekçesi’nde bir kral ile Parlamentosu arasındaki ilişkiye uymayan bir dil mi kullanılmıştır? Son olarak, yazarın birden fazla okuyucu kitlesine ulaşmayı istemiş olabileceğini de unutmamalısınız. Burada Hak Dilekçesi’nin, ayrıca, hükümet görevlileri, hukukçular ve hatta eğitilmiş halk kesimlerince okunmasının istenip-istenmediğini de merak edebilirsiniz ve şu soruyu sorabilirsiniz: hedef kitleyi bu şekilde çoğaltmak, belgenin içeriğini daha belirleyebilir mi?

Hikayenin Anlatıldığı Satır Hangisidir?

'İlk düzey' soruların sonuncusu, belgenin içeriği ile ilgilidir. Artık, dikkatinizi belgenin kasdı üzerinde toplamak için yeterli bilgiyi edinmiş bulunuyorsunuz. Hikayenin anlatıldığı satırı öğrenmek için, okurken bazı notlar almalı ve metinde önemli gördüğünüz yerlerin altını çizmeli veya bunları işaretlemelisiniz. Şu soruyu kendinize ne kadar çok sorarsanız, hikayenin anlatıldığı satırı bulmanız o kadar kolay olacaktır: "burada neler oluyor?" İlk başta bir belgeyi, anlaşılması çok zor bir metin olarak görebilirsiniz, ama hikayenin anlatıldığı satırı yakalamak için yoğunlaşmanız, okuduğunuz satırları anlamınızı kolaylaştıracaktır. Bu belgede, hikaye basit gibi görünüyor. Parlamento, krallığın kanunlarına aykırı bir dizi uygulama teşhis ediyor. Belgeyi kaleme alanlara göre, kral, Parlamento'nun rızası olmadan vergileri artırmak istemiş (**15. satır**); insanları, sorgusuz sualsiz hapse atmış (**47. satır**); askerleri, rızaları olmaksızın vatandaşların evlerine yerleştirmiş (**58. satır**); memurlarına, kurallara uymayanları mahkeme önüne çıkarmak, suçlu ilan etmek ve cezalandırmak için sıkı yönetim yöntemlerine başvurma izni vermiştir (**74. satır**). Parlamento, Kral'dan, bunların, vatandaşların haklarına tecavüz olduğunu (**104. satır**), bunları derhal durduracağını ve ileride bir daha tekrarlanmayacağını (**89. satır**) ve sorumlulara ileride daha sıkı şekilde krallığın kanunlarına uymaları emrini vereceğini (**110. satır**) kabul etmesini istemektedir. Kuşkusuz, bu belgenin anlattığı 'hikaye' budur ama basit olmasına rağmen, hikayenin çok başka şekillerde de yorumlanabileceğini birazdan göreceksiniz. Dikkat edin, hikayenin anlatıldığı satırı bulmaya çalışırken, belgedeki yoğun ayrıntılarla, yani ilk okuduğunuzda size devasa boyutlardaymış gibi görünen karmaşık olaylar ve iddialarla hiç ilgilenmediniz. III. Edward Krallığı'nda, kanunların hangi yıl kabul edildiği (**39. satır**), Habeas Corpus'taki (Haksız Tutuklamayı Yasaklayan İngiliz Yasası, çev.) bir emrin ne olduğu (**48. satır**), Krallığın Özel Meclisi'ndeki lordların kimler olmuş olabileceği (**53. satır**), sizin henüz ilgilendiğiniz konular arasında değildir. Bu noktada siz, sadece bu belgenin hikayesini bilmek istersiniz. Bu yoğun ayrıntıları anlamlandırmadıkça, metnin tamamını anlamamanın imkânsız olduğunu gördüğünüzde, işte ancak o zaman bunlarla ilgilenirsiniz.

İkinci Düzey

Belgenin mahiyetini ve yazarın kimliğini, nasıl ki ‘ilk düzey’ sorular sayesinde teşhis edebiliyorsanız, ‘ikinci düzey’ sorularla da, olayların ardındaki gerçekleri keşfedebilirsiniz. Artık belgeyi kimin yazdığını, belgenin kime hitap ettiğini ve neden bahsettiğini biliyorsunuz. Şimdi belgeyi anlamak için ilk adımı atabilirsiniz. Amacınız, belgenin, önce tarihsel bağlamının sonra da modern bağlamının ne olduğunu öğrenmek olduğu için, artık, daha tarafsız bir bakış açısıyla, belge üzerinde çalışmak isteyeceksiniz. Ve bu amaçla, ‘olaylar’la daha az meşgul olup daha eleştirel sorular yönelteceksiniz. İlk düzeyde, belge sizi kontrol ederken, ikinci düzeyde, siz belgeyi kontrol etmeye başlayacaksınız.

1. Bu Belge Niçin Yazıldı?

Her yazılı metin, bir amaçla kaleme alınır. Hatırlamanız için not alırsınız, tebrik etmek ve taziyede bulunmak için kart gönderirsiniz, bilgi vermek veya almak için mektuplaşırsınız. Tarihçilerin ötedenberi üzerinde çalıştıkları belgeler, her zaman öyle olmasa da, özel niyetlerden çok, kamusal amaçlarla yazılmış gibidirler. Bir tarihsel belgenin maksudını anlamak, yazarın kullandığı yöntemlerin mantığını anlamak için çok önemlidir. Eğer bir belge, ikna etmek amacıyla kaleme alınmışsa, orada mantık öne çıkar; eğer bir belge, eğlendirmeyi amaçlıyorsa, eğlenceli malzemeler kullanır; bir belge de okuyucuyu motive etmeyi amaçlıyorsa, kişiyi cezbe eden heyecanlı enstrümanlara başvurur. Bu yöntemlerin nedenini bulmak için, belgenin hangi amaçla yazıldığını bilmeniz gerekir. Hak Dilekçesi’nin amacı, ikna etmektir. Burada, güçlü deliller kullanılarak, Parlamento’nun şikayetlerine konu olan suistimalerin vuku bulduğu savunuluyor. Kuşkusuz, hikayeyi, elbette bir başka şekilde yorumlamak da mümkün ama, Dilekçe’nin sonuna gelindiğinde, iddianın reddi imkânsız gibi görünüyor.

2. Bu Ne Tür Bir Belgedir?

Bir belgenin yazım türünü bilmek, onun maksudını anlamak açısından çok önemlidir. Sizler, bir telefon kataloğunun, alfabetik sıraya göre düzenlenmesini, bir şiirin vezinli olmasını ve bir felsefi eserin düzyazı şeklinde yazılmasını beklersiniz. Bir belgenin gün yüzüne çıkarken aldığı şekil ve tür, daima dikkatlice seçilir. Türün seçiminin de, yazarın ve hedef kitlenin beklentilerini karşılayan kendi kuralları vardır.

Chicago'dan Boston'a nasıl seyahat edileceğini yazılı tarifle anlatmak da, normal bir haritanın yol göstericiliği kadar yararlı olabilir ama bu anlatım, normal bir haritanın verebileceği detay bilginin çoğunu vermez ve ihtiyaç duyduğunuzda ona yeniden başvurma imkânını çok daha zor bulursunuz. Şiir üslubuyla verilmiş tarif ise, elinizi ayağınıza dolaştırır! Burada bir dilekçeniz var ve 17. yüzyılda bir dilekçenin hangi formda yazıldığı konusunda fazla olmasa bile, bizzat anlatış tarzından, dilekçeyle ilgili bilgiye fazlasıyla ulaşabiliyorsunuz. Kuşkusuz, bu belge, oldukça resmi ve hukuki bir dille kaleme alınmıştır. Belge, açık ifadelerle, belirli kanunlara göndermeler yapar (**3. ve 32. satırlar**) ve daha sonra ısrarla bunların ihlal edildiğini söyler (**46. satır**). Belge, dilekçede ifadesini bulan talepleri, ihsanı ile kabul edecek olan 'Ekselansları Yüce Majesteleri' (**101. satır**) krala 'acizane yakarışlar'ın yer aldığı bir rica formunda yazılmıştır. Dilekçedeki bu üsluptan yola çıkarak, Parlamento ile Kral'ın ilişkisine, kralın güç ve yetkilerine, Parlamento'nun rolüne, yargı ve yasama sürecinin işleyiş tarzına dair birçok şey öğrenebilirsiniz.

3. Bu Belgede Yer Alan Temel Varsayımlar Nelerdir?

Bütün belgeler, hedef kitleleriyle, kaleme alınma biçimleriyle ve amaçladıkları şeyle sınırlı varsayımlarda bulunurlar. Bu varsayımların bazıları, belgeyle öylesine iç içe geçmiştir ki, bunlardan açıkça bahsedilmez. Bazılarının da tespiti öylesine önemlidir ki, bunlar da, temel argümanın bir parçasını oluştururlar. Hak Dilekçesi, Kral ve Parlamento'nun, bir yasal sistemin ortak parçası olduklarını ve her ikisinin de bu sistemin geçerli bazı teamülleri olduğunu kabul ettiklerini varsayar. Geçmiş krallıkların yasalarının, tanınmış haklar olarak zikredilmesinin nedeni budur. Eğer Hak Dilekçesi, İngiliz Parlamentosu'nun Fransız Kralı'na yazdığı bir dilekçe olmuş olsaydı, bu tür varsayımlar geçersiz olacak ve belgeyi anlamak mümkün olmayacaktı. Benzer şekilde, yasanın hem Kralı hem de tebaayı bağladığı varsayımını (ki bu varsayıma 17. yüzyılda birtakım itirazlar yöneltilmiş olabilir) dilekçenin tümünde görmek mümkündür. Nitekim, belgeyi kaleme alanların bu varsayımdan hareket ettiğini, 'Majestelerinin yasası' tabirini sürekli kullanmalarından anlıyoruz. Onlar böylece, Kralı, ihlallerin, tebaasının olduğu kadar kendisinin de aleyhine olduğuna ikna etmeye çalışıyorlar. Son olarak, hem Kralın hem de Parlamento'nun, halkın şikayetine neden olan ihlalleri ortadan kaldırmayı istediklerini, dilekçenin üslubundan anlayabiliyoruz. Eğer

Kral, dilekçeye cevap verirken: “onlar sizin malınıza-mülkünüze el koyuyorlar, nedensiz yere sizi hapse atıyorlar ve keyfi olarak sizi idam ediyorlar, öyle mi? Güzel! O halde hükümetten bu konuda daha fazla yararlanalım!” deseydi, o zaman dilekçenin hiçbir anlamı olmazdı.

Üçüncü Düzey

Şu ana dek sorduğunuz sorular, cevabını doğrudan belgenizden alabileceğiniz türdendi. Bazen, bir belgeyi kimin yazdığını veya hedef kitlenin kimler olduğunu bilmek, Hak Dilekçesi’nde bahsedilenleri bilmekten daha zordur. Bazen belgenin niçin yazıldığına dair bir tahminde bulunmak zorunda kalırsınız. Fakat birinci ve ikinci düzey soruları, özü itibarıyla, net cevaplar alabileceğiniz sorulardır. Bir kez bunları sormayı öğrendiğinizde, tarihsel belge hakkında pek çok malumatın emrine amade olduğunu görürsünüz. Bunun ardından, artık tarihsel bir düşünme ameliyesini gerçekleştirebilirsiniz. Yani geçmişle ilgili kendi sorularınızı yöneltebilir ve aradığınız cevaplara ulaşmak için belgenin sunduğu materyallerden yararlanabilirsiniz. Üçüncü düzeyde, eleştirel yaratıcı gücünüzü kullanabilirsiniz ve böylece materyalin altını üstüne getirip, onun önemine dair kendi değerlendirmenizi yapabilirsiniz. Ancak bazen ‘üçüncü düzey’ soruların kesin cevaplarını bulamayabilirsiniz. Aslında bu tür sorular, anlaşmazlık doğuran, tartışma çıkaran ve sınıfta yapılan münazaralara canlılık katan sorulardır.

1. Bu Belgeye İnanabilir miyim?

İkna etmeyi, olayların iç yüzünü ortaya çıkarmayı veya insanları eyleme yönleltmeyi amaçlayan bir belge, okuyucusu tarafından inandırıcı bulunmalıdır. Tarihe eleştirel gözle bakabilen okuyucu için, sınava tabi tutulması gereken asıl inandırıcılık özelliği işte budur. Her yazarın bir bakış açısı vardır ve belgenin varsayımlarının doğru olup-olmadığını anlamaya çalışmak, her okuyucunun asli görevlerinden biridir. Yazarın cüretkar sözlerine, sorunlara dair bulduğu etkileyici çözümlere ve zeki kıyaslamalarına hayran kalsanız bile, tüm iddialara şüphe ile bakmalısınız. Kesinlikle sormanız gereken bir diğer soru ise şudur: “olacak şey mi bu?” Hak Dilekçesi’nde ısrarla uygulanması istenen yasaların, İngiltere kralı tarafından bilinmediği söyleniyor. Siz buna gerçekten inanınız mı? Belgeyi kaleme alanlar, sıkı-yönetim kanununun hem çok sert olduğundan şikâyet ediyorlar (**71. satır**), hem de yeterince

sert olmadığını söylüyorlar (**82. satır**). Bu durumda, belgeyi yazanların ortayolu bulmak istedikleri söylenemez mi? Bir belgenin inandırıcılığını test etmek, belgeye öteki yüzünden bakmak demektir. O zaman burada şu soruyu da sormak gerekir: Hak Dilekçesi'ne İngiltere kralının cevabı ne olurdu ve o, bu belgeyi nasıl değerlendirdi?

2. Bu Belgeye Hayat Veren Toplum Hakkında Neler Öğrenebiliriz?

Bütün belgeler, ister-istemez, onları kaleme alanlar ve yazıldıkları çağ hakkında da bilgi içerirler. Belgenin dilinden, yapısından ve varsayımlarından hareketle, araştırdığınız tarihsel dönem veya olay hakkında birçok bilgiye ulaşabilirsiniz. Örneğin, bu belgeye göre, Parlamento'nun üyeleri, şikayet ettikleri uygulamalar yüzünden kızgın olsalar da, monarşiye inançları sağlamdır. Krala hitap ediş tarzlarına bakınız (**14. ve 94. satırlar**) Bizzat Monark'ı suçlamak yerine, özenle, her şeyin suçlusu olarak uygulayıcı memurları gösteriyorlar. Bu üslubun sadece tatlıdil kabilinden tercih edildiğini, ama aslında suçlanması gereken kişinin Kral olduğunu bildiklerini ve haklara ve belgeledikleri yasa ihlallerinin tümüne kayıtsız kaldığını Kral'a ilettiklerini düşünebilirsiniz. Diyelim ki öyle. Peki şuna ne diyeceksiniz: Kralın suçlu olduğuna gerçekten inanıyor olsalar, niçin ondan hak talebinde bulunsunlar ki? Kralın bu hakları onlara bağışlayacağı veya bu haklara saygı göstereceğine dair ne tür beklentileri olabilirdi? Ayrıca İngiliz hükümetinin hiyerarşik yapısına da dikkat edin: 'Ruhani ve Cismani Lordlar', kontlar, baronlar ve diğerleri (**5. satır**). Evet, basit bir okuma yapmaktan çok, belgenin içine nüfuz ederek okuduğunuzda, 17. yüzyıl İngiliz toplumu hakkında pek çok şey öğrenebilirsiniz.

3. Bu Belgenin Benim İçin Anlamı Nedir?

Bütün bunlardan sonra, şu soruyu sorabiliriz: 350 yılı aşkın bir süre önce yazılmış olan Hak Dilekçesi sizi niçin ilgilendiriyor? Sınavdan geçmenize ve mezun olmanıza yarayacağı kesin ama tarihsel belgelerle ilgilenmenizin başka bir gerekçesi daha olmalı değil mi? Bu belgelerden neler öğrenebilirsiniz? İşte, bu sorulara sadece siz cevap verebilirsiniz. Fakat bu soruları cevaplayabilmeniz için, öncelikle onları sormanız gerekir. Okuduğunuz her bir belgeyi anlamayı istemelisiniz. Yani bu belgenin, tarihsel aktörler için, yani yazarları, okuyucuları ve yazıldığı toplum için ve ayrıca da kendi toplumunuz için taşıdığı anlamları öğrenmelisiniz. Hiç şüphe yok ki, Hak Dilekçesi'nde görülen keyfi tutuklan-

mama hakkı, mülkiyetin korunmuşluğu ve suçla ilgili konularda adil yargılanmanın temini ilkeleri, hepimizi bir yönüyle ilgilendiriyor. Ama belgelerin taşıdığı anlamları her zaman bu kadar kolay keşfedemeyebileceğinizi de unutmamalısınız.

Artık bir tarihsel belgeyi nasıl okumanız gerektiğini öğrenmiş bulunuyorsunuz. Bundan sonra, bu soruları kendi başınıza sorma alışkanlığını edinmeniz gerekiyor. Bunu yaparken, sakın, birinci düzeyden üçüncü düzeye atlamayın, ikinci düzeyden başlamayın ve sıralamaya dikkat etmeksizin sorular sormayın. Bütün bu aşamalardan geçtikten sonra, “bu belgenin benim için anlamı nedir?” sorusunu artık cevaplayabileceğinizi söyleyebilirim. Sorularınızın tümünü doğru sıra ile sorma alışkanlığını iyice kazanırsanız, kısa bir süre sonra, bir belgeyi ilk okumada gayet rahatlıkla anlayabildiğinizi göreceksiniz ve genellikle kafanızın karışmasına neden olan karmaşık isimler ve hadiselerin, sorularınızın biri olmazsa diğerinde anlamlı bir yer bulacağını fark edeceksiniz. Birkaç hafta sonra, bu sayfaları tekrar okuyun ve tarihsel sorular sorabilme disiplinini içselleştirme konusunda ne kadar ilerlemiş olduğunuzu kendinize sorun. İnaniyorum ki, o zaman, tarihsel belgeleri artık daha rahat okuyup tartışabilme yeteneğini kazandığınızı göreceksiniz.

BÖLÜM I
BATI MEDENİYETİ'NİN KÖKLERİ VE
KLASİK DÖNEM

Yaratılış Destanları

1. *Gilgamiş Destanı* (M.Ö. y. 2000)
2. *Yaratılış Destanı* (M.Ö. y. 2000)
3. *Tekvin Kitabı* (M.Ö. y. 10-6. yy. arası)
4. Hesiod, *İşler ve Günler* (M.Ö. y. 700)

Antik Dönemde Yakın Doğu

5. *Hammurabi Kanunları* (M.Ö. 18. yy. başları)
6. *Ölümler Kitabı* (M.Ö. y. 16. yy.)
7. *Çıkış Kitabı* (M.Ö. y. 10-6. yy.)
8. *İşaya Kitabı* (M.Ö. y. 8-6. yy.)

Antik ve Klasik Dönemde Yunanistan

9. Homeros, *İlyada* (M.Ö. 9-8 yy.)
10. Lesbos'lu Sappho, *Şiirler* (M.Ö. y. 600)
11. Herodot, *Tarih* (M.Ö. y. 450)
12. Thucydides, *Pelopones Savaşı* (M.Ö. y. 400)
13. Xenophon, *Sparta Anayasası* (M.Ö. y. 360)
14. Sokrat, *Savunma* (M.Ö. 399)
15. Eflatun, *Devlet* (M.Ö. y. 327)
16. Aristo, *Politika* (M.Ö. 4. yüzyıl)

Roma Dönemi

17. Polybius, *Roma İmparatorluğu'nun İdari Yapısı* (M.Ö. y. 150)
18. Çiçero, *Aulus Cluentius Habitus Davası* (M.Ö. 66)
19. Virgilius, *Aeneas* (M.Ö. 30-19)
20. Juvenal, *Hicivler* (M.S. y. 116)
21. Plutarch, *Yaşlı Cato'nun Hayatı* (M.S. y. 116)
22. Suetonius, *Augustus'un Hayatı* (M.S. y. 122)
23. Dağ Vaazı (M. S. y. 28-35)
24. Aziz Pavlus, *Romalılara Mektup* (M.S. y. 57)

YARATILIŞ DESTANLARI

1. GILGAMIŞ DESTANI

(M.Ö. yaklaşık 2000)

Mezopotamya efsanelerinin en ünlüsü olan Gılgamış Destanı, dünya edebiyatının hayatta kalan en eski metinlerinden biridir. Hikayeden elimize ancak, en uzununu, Ninova Kraliyet Kütüphanesi'nde bulunan 12 levha üzerine yazılı nüsha olan, eksik versiyonları ulaşmıştır. Destan, muhtemelen, M.Ö. 2000 yılları civarında yazılmıştır ve Uruk'un yarı-insan, yarı-tanrı kralı Gılgamış'ın gezintilerinde başından geçenleri anlatır. Mezopotamya site-devletlerinin en önemlilerinden biri olan Uruk'u, M.Ö. 2000'ler civarında Kral Gılgamış yönetmektedir ve destanda bahsedilen hadiselerin, onun hüküm sürdüğü döneme ait olduğuna dair kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Antik Yakın Doğu'nun halkları, daima doğanın merhametine kalmış, diken üstünde ve tehlikelerle dolu bir hayat sürüyorlardı. Sel ve kuraklık, sürekli karşılaştıkları doğal felaketlerdi. Gılgamış Destanı'nda, İncil'de anlatılan büyük tufana ilişkin bazı izler bulmak mümkündür. Sonsuz hayatın sırrını bildiği ileri sürülen Gılgamış, bu büyük tufandan sonra kimlerin hayatta kaldığını araştırmak istedi. Kahramanın seyahatlerinin ilham kaynağı da budur. Destan'a, tanrıların işlerinin önceden bilinemeyeceği ve ölümün kaçınılmazlığı başlıkları altında toplanabilecek iki konunun damgasını vurduğu görülüyor.

Tufan'ın Hikayesi

Fırat kıyılarında kurulu Şurruapak şehrini biliyorsunuz değil mi? Bu şehir gittikçe yaşlanıyordu ve içindeki tanrılar da yaşlıydı. Burada babaları, göğün efendisi Anu ve onların müşavirleri savaşçı Enlil, yarıdıcısı Ninurta ve kanalların gözetleyicisi Ennugi, ve onlarla birlikte bir de Ea vardı. O günlerde dünya bereketliydi; insanlar çoktu; dünya azgın bir boğa gibi böğürüyordu ve büyük tanrı, bir gürültü ile uyandı. Enlil, gürültüyü duydu ve mecliste tanrılara şöyle seslendi: "insanlığın gürültüsüne müsamaha gösterilemez ve artık kargaşa sebebiyle uyu-

Kral Gılgamış rölyefi

mak mümkün değil.” Böylece tanrılar, insanlığı yok etmekte anlaştılar. Enlil bunu istedi, ama Ea, yemini yüzünden, bir rüyada beni uyardı. Onların sözlerini kalbime fısıldadı: “Uyan, uyan! Kalk ve dinle beni. Gözlerini aç! Ey Şurupak'ın yiğidi, Ubera-Tutu'nun oğlu! derhal evini terk et ve bir gemi yap, varını-yoğunu bırak ve başının çaresine bak, dünya nimetlerini hakir gör ve kendini diri tut. Sana söylüyorum: evini terk et ve bir gemi yap. İşte şunlar da yapacağın geminin ölçüleri: kirişleri boyuna denk olsun, güvertesinin çatısı uçurumu kaplayacak kubbe gibi olsun; sonra da gemiye her canlı tohumundan bir numûne al.”

Söylenenleri anlayıp, efendime şöyle seslendim: “işte, ne emrettiysen saygı duyacak ve gereğini yapacağım, ama halka, şehre ve büyüklerimize ne derim?” O zaman Ea, ağzını açtı ve kölesi olan bana dedi ki: “şunu söyle: öğrendiğime göre Enlil bana öfkeli; artık ne onun ülkesinde dolaşmaya ne de bu şehirde yaşamaya cesaretim yok; efendim Ea'nın yanında kalmak için aşağıya, Körfez'e gideceğim. Fakat o, üzerinize bereket, nefis balık yağdıracak, üstünüzden avlanacak su kuşları yağdıracak, zengin bir hasat dönemi getirecek. Akşam, fırtına süvarisi, buğdayı seller içinde getirecek.”

Günün ilk ışıklarıyla birlikte, tüm ev halkı etrafımda toplandı, çocuklar zift, adamlar da gerekli olan ne varsa onları getirdi. Beşinci günün sonunda, geminin omurgası ve yan kaburgalarını bitirdim, sonra da kalaslarını sıkıca bağladım. Bir kare şeklindeki geminin kapladığı alan 0.4 hektardı; güvertenin her bir yanı yüz yirmi arşındı. Altta altı tane olmak üzere; toplam yedi güverte yaptım; bunları aralarında tah-tadan perdeler olacak şekilde dokuz bölmeye ayırdım. Gerekli yerlere takozları sürdüm. Gemi direklerini diktim ve içlerine erzak koydum. Hamallar, sepetler içinde yağ getirdi; fırına normal zift, maden zifti ve yağ döktüm; pencere ve kapı kenarlarını tıkama işlemi sırasında daha çok yağ gerekti, geminin usta sanatkarı tekrar erzaklarına yöneldi. İnsanlar için boğalar kestim ve her gün koyun boğazladım. Gemi inşaatında çalışan marangozlara sanki nehir suyu imiş gibi, içmeleri için ham şarap, kırmızı şarap ve beyaz şarap verdim. O ara Yeni Yıl bayra-

mı zamanına denk gelen bir ziyafet vardı; ben, kendi başımı yağladım. Yedinci günün sonunda gemi tamamlandı.

Bundan sonra gemiyi suya indirmek oldukça meşekkatliydi; geminin üçte ikisi suya dalıncaya kadar, denge noktası bir aşağı bir yukarı yer değiştiriyordu. Altın olarak ve yaşamak için gerekli olan ne varsa hepsini, akrabalarımı, doğada bulunan yabani veya ehli kır hayvanlarını ve tüm sanat erbabını gemiye aldım. Onları gemiye çıkardım, çünkü Şamaş'ın takdir ettiği zaman zaten gelmişti; ki o: "akşam, fırtına süvarisi yıkıcı yağmuru gönderdiğinde, gemiye gir ve kapılarını sımsıkı kapat" demişti. Vakit geldi, akşam oldu; fırtına süvarisi yağmuru gönderdi. Havaya baktım, berbattı; ben de hemen gemiye bindim ve kapaklarını kapattım. Artık her şey tamamdı; kapıları kapalı, pencere ve kapı kenarları tıkalıydı; sonra dümeni, dümencibaşı Puzur-Amurri'ye bıraktım; gemidekiler hep birlikte pür dikkat yolculuğa hazırдық.

Günün ilk ışıklarıyla birlikte, ufuktan bir kara bulut geldi; fırtına efendisi Adad'ın at sürdüğü yerde gürledi. Fırtınanın habercileri Şullat ve Haniş, dağda-bayırda önde koşuşturuyorlardı. Sonra karanlık uçu- rumların tanrıları belirdi; Nergal yer altı sularının bentlerini söktü, savaş tanrısı Ninurta, setleri yerle bir etti ve cehennemden yedi yargıcını serbest bıraktı, Annunaki, ülkeyi alaz aleviyle aydınlatan meşalelerini havaya kaldırdı. Fırtına tanrısı, gün ışığını karanlığa dönüştürdüğünde, ülkeyi bir cam kupa gibi yere atıp parçaladığında, gökleri bir ümitsizlik uy- şukluğu sardı. Bir tam gün boyunca, şiddetli fırtına, artan öfkesiyle esti esti; tıpkı muharebe meydanında dalga dalga gelen insanlar gibi, insanların üstüne yağdıkça yağdı; kardeş kardeşi göremedi, göklerden insanları görebilen de yoktu. Tanrılar bile, tufandan dehşete kapıldılar; Anu'nun bulunduğu gök olan en yüce semaya kaçtılar; korkak köpekler gibi sinip, duvarların arkasında çömelip-saklandılar. Sonra Cennet'in o tatlı sesli Prensesi, İştar, doğurmakta olan bir kadın gibi bağırdı: "Yazıklar olsun! Kötülüğü emrettiğim için, geçmişten eser kalmadı; Niçin, tüm tanrıların bulunduğu mecliste bu kötülüğü emrettim? İnsanları mahvetmek için savaşmalarını emrettim, ama onlar benim halkım değil mi? Çünkü onları ben yarattım. Artık okyanusta balık yumurtası gibi yüzüyorlar." Cennet ve cehennemden büyük tanrıları, ağızlarını kapatarak ağladılar.

Altı gün ve altı gece boyunca, rüzgar esti; sel, kasırga ve tufan dünyayı ezdi geçti; kasırga ve tufan, birlikte, savaşan ordular gibi köpürdükçe köpürdü. Yedinci gün, şafak sökünce, güneyden esen fırtına dindi, deniz sakinleşti, tufan durdu. Çıkıp etrafa baktım; her yerde sessizlik hakimdi; tüm insanlık balçığa gömülmüştü. Denizin yüzeyi, çatının tepesi gibi

dalgalarla çalkalanıyordu. Ambarlardan birini açtım ve yüzümde gün ışığını hissettim. Sonra başımı aşağı eğdim, oturdum ve ağladım; göz yaşlarım yüzümü yıkadı, çünkü her tarafta tufandan arta kalan şeyler vardı. Boş bir yer aradım, fakat on dört fersah uzakta bir dağ belirdi ve gemi orada karaya oturdu; Nisir Dağı üzerinde sabit durdu ve bir daha kımıldamadı. Dağ'a oturduğu gün öylece kaldı ve ertesi gün yine yerinden kımıldamadı. Üçüncü ve dördüncü gün, dağda öylece kaldı ve yerinden kımıldamadı. Beşinci ve altıncı günlerde de, dağ üzerinde öylece sabit kaldı. Yedinci gün, şafak söktüğünde, bir güvercini dışarı saldım ve uçup gitmesine izin verdim. O, uzaklara uçtu, fakat konacak bir yer bulamadığı için geri döndü. Sonra bir kırlangıcı saldım, o da uzaklara uçtu, fakat konacak bir yer bulamadığı için geri döndü. Bir kuzgunu saldım; o suyun geri çekildiğini gördü, yemek yedi, etrafında uçtu; öttü ve geri dönmedi. Sonra ne var ne yok her şeyi, dört bir yandan esen rüzgarların önüne kattım, bir kurban kestim ve tanrıların payına düşen içkiyi dağın tepesinden döktüm. Yedişer ayak üzerine yedi kazan kurdum; altına odun ve kamış, sedir ve Mersin ağacı yığdım. Tanrılar tatlı kokuyu aldıklarında kurbanın üzerinde yığın yığın toplandılar. Nihayet, en sonunda, İştâr da geldi; zamanında Anu'nun ona iltifat ettiğinde verdiği göklerin mücevherleriyle süslü gerdanlığını kaldırdı ve şöyle seslendi: "siz ey burada bulunan tanrılar! Boynumu saran lacivert-taşına andolsun, nasıl boynumdaki mücevherleri nasıl hatırlıyorsam, bu günleri de hatırlayacağım; bu son günleri unutmayacağım. Enlil hariç, bütün tanrılar kurbanın etrafında toplansın. O, bu kurbana yaklaşamayacak, çünkü düşüncesizce tufanı başlattı; o, halkımı yıkıma sürükledi."

SORULAR

1. Destana göre, o bölgede büyük bir tufan olmasının sebebi nedir? Buna kim ve nasıl sebep olmuştur?
2. *Gılgamış Destanı*'nda tufana dair anlatılanlarla Tekvin'de tasvir edilenleri karşılaştırınız. Benzerlikleri nelerdir? Hangi noktalarda farklıdır?
3. Tufan hikayesinde, Mezopotamya tanrılarına ve insanların bu tanrılara karşı davranışlarına ilişkin hangi bilgilere ulaşabiliyoruz?
4. Destan'ın, Mezopotamyalıların hayata bakışlarına dair anlattıkları hakkında ne düşünüyorsunuz?

2. YARATILIŞ DESTANI

(M.Ö. yaklaşık 2000)

Mezopotamya medeniyeti, devamlılık ve düzen nedir pek bilmeyen topraklar üzerinde kuruldu. Hem iklim hem de coğrafya, hayatı tehli-keli ve öngörülemez kılıyordu. Nil'in mevsimsel taşkınları ve ülkenin görece izole olmuş bir bölgede yer alıyor oluşunun bir devamlılık duygusunu beslediği antik Mısır'daki yaşamın aksine, Mezopotamya, belirsizliklerle birlikte yaşıyordu. Bu nedenle, Mezopotamya'da halkın dini, bu çevresel şartları yansıtır. Değişimin çoğu kez hızlı ve zorlu olduğu bir dünyada, Mezopotamyalılar, kendi sosyal gerçekliklerine açıklama getirebilmek için, tanrıların kaprisli olduğu inancına yönelmişlerdir.

Yaratılış Destanı, Mezopotamyalıların bildiği dünyanın yaratılmasına neden olan, Marduk ve Tiamat tanrıları arasındaki amansız mücadeleyi anlatır. Tiamat, tanrıların en yaşlısıydı, fakat ayrıca dünyanın en eski devirlerindeki büyük karmaşanın da hamisiydi. Marduk ise, düzeni sağlamak isteyen savaşçı tanrıydı. Bu mücadelenin sonunda, dünya, kaprisleri yüzünden kavgaya eden tanrıların sürekli çekiştiği, çalkantılı bir döneme girdi.

I. Levha

Konmamıştı yukarıda adı göklerin,
Ve aşağıda, kuru toprağın.
Apsu, bunların ilk yaratıcısı,
Mummu (ve) Tiamat, hepsinin anası,
Bunların suları birleşti.
Tarla sürülmemiş, filiz sürmemişti.
Tanrıların hiçbirisi henüz yokken,
Hiçbirine bir ad konmamışken,
Kimsenin kaderi belirlenmemişken;
Sonra göklerin tam ortasında tanrılar yaratıldılar.
Lakhmu ve Lakhamu var oldu
Asırlar birbirini takip etti...
Anshar ve Kishar yaratıldı.
Nice günler geçtikten sonra hayata doğdular?
Oğulları Anu...
Anshar ve Anu...

Anu...

Sonra babası, annesi...,

Çok zeki, bilgili (akıllı),

Gücüne erişilmez...

Rakipsiz...

Nudimmud'un ayakları sağlamlaştırıldı...

Sonra Apsu, büyük-tanrıların yaratıcısı,

Elçisi, Mummu'ya, yüksek sesle bağırdı ve dedi:

"Ey Mummu! Hayatımın neşesi, Gel, Tiamat'a gidelim."

Gittiler; ve Tiamat'ın önünde diz çöktüler,

Tanrılar hakkında kurdukları bir plandan bahsettiler...

O debdebeli tanrı Apsu ağzını açtı ve Tiamat'a

Şöyle seslendi:

"... bana karşı geliyorlar

Gündüz dur-durak yok bana, gece yatamam,

Planlarını başlarına çalmak istiyorum

Ki karmaşa dinsin ve tekrar rahat uyuyabilelim."

Tiamat bunu (duyunca)

Öfkelendi ve (intikam) çılgılığı attı,

Öfkesinden yerinde duramıyordu.

Kalbi kötülük yapma isteğiyle dolu olarak seslendi:

"Yaptığımız her şeyi yıkalım

Acı dolu planlarından ancak böyle kurtulabiliriz."

Mummu cevapladı ve Apsu'ya öğüt verdi.

Mummu'nun öğüdü düşmancaydı:

"Gel, onların planı güçlüdür, yık onu!

Sonra, gündüz vakti, dinleneceksin.

Gece de, rahatça uyuyacaksın."

Apsu (bunları dinledi) ve yüzü ılık saçtı;

Oğulları olan tanrılara karşı kötü planlar yaptı...

Lanet ettiler ve Tiamat'ın yanında ilerlediler.

Gece-gündüz, durmaksızın, öfkeden çıldırmış halde planlar kurdular.

Kin ve öfke ile ortalığı kızıştırdılar.

Bir araya gelip savaş düzenine geçtiler.

Her şeyin yaratıcısı, Ummu-Khubur,

Yenilmez silahlarını topladı, muazzam canavarları önden saldı,

Keskin ve sivri dişli.

Vücutlarını kan yerine zehirle doldurdu.

Korkunç ejderhalara dehşet elbiseleri giydirdi.

Onları şaşaalı giysilerle donattı, boylarını uzattıkça uzattı.
Ta ki onları görenler dehşetten kahrolacaktı.
Ayakları üzerine doğrulduklarında, kimse saldırılarına dayanamayacaktı.
O, büyük yılanlar, ejderhalar ve Lakhami'yi yarattı,
Kasırgalar, hırlayan köpekler ve akrep adamlar,
Kudretli fırtınalar, balık adamlar ve koçlar,
Acımasız silahlar taşıyan, harp meydanında korkusuz,
Emrinde güçlü, önünde durulmaz.
O, bu türden on bir canavar yarattı.
Tanrılar arasında, meclisi oluşturan, ilk doğan
O, Kingu'yu yüceltti, onların arasında ona yüksek bir mevki verdi;
Ordunun önünde yürümesi ve yön göstermesi için;
Saldırıda en önde silah kuşanması için,
Savaşı tüm kontrolünde idare etmesi için,
Ona güvendi. Onu süslü elbiselerle donattı ve seslendi:
"Seni yücelttiğim tanrılar meclisinde, sihirli formülü sana söyledim."
Tüm tanrılar üzerindeki hakimiyet ona verildi:
"Yaşa sen; benim tek ve biricik kocam,
Anunnaki, adını tüm tanrılarının üzerinde yüceltsin!"
Ona kader levhalarını verdi, onları göğsüne iliştiirdi.
"Ey sen! Emrine karşı durulmaz!
Ağzından çıkan söz kesin emirdir!
Artık Kingu yüceltilmiştir, Anu'nun gücüne sahiptir;
Çocukları olan tanrılar arasında, kaderi o belirler,
Ağzından çıkan tek bir sözle yangını söndürecekisin;
Savaşta gücüne güç katacaksın."

II. Levha

Tiamat işini bitirdi.
Plan kurup, kendi çocukları olan tanrılara karşı (kötülük) yapmak istedi.
Apsu'dan intikam almak için, Tiamat kötülük planladı
Ordusunu silahlandırdığında, bu Ea'ya bildirildi;
Ea söylenenleri duydu,
Ve çok üzüldü, ve kederinden kahroldu.
Günler geçti ve nihayet öfkesi yatıştı.
Babası Anshar'a doğru yola çıktı.
Ona can veren babası Anshar'a ulaştı.
Tiamat'ın planlamış olduğu her şeyi, baştan babasına anlattı.

“Tiamat annemiz bizden soğudu
 Bize karşı bir ordu topladı, bize çok kızgın.
 Bütün tanrılar onun etrafında toplandı,
 Aye, hatta senin yarattığın tanrılar bile, onun yanında yer aldı.”
 (Anshar, oğlu Marduk’tan, Tiamat’la savaşmasını istiyor.)
 “Sen benim çok cesur oğlumsun, ... hemen tüm ordularını savaşa sür!
 ... ancak senin sayende barış olacak.”
 Efendi, babasının sözlerine sevindi.
 Yaklaştı ve Anshar’ın önünde durdu;
 Anshar ona baktı ve kalbi neşeyle doldu.
 Onu ağzından öptü ve korku ondan uzaklaştı.
 “(Ey babam!) dudaklarından dökülen sözler, oraya geri dönmessin,
 Gidip kalbinin arzusunu yerine getireyim!”
 “Ey! Her şeyi bilen oğlum,
 Yüce ilahin ile Tiamat’ı sustur
 (Yolunda) hızla ilerle!
 Kanın akmayacak ve elbette geri döneceksin.”
 Efendi, babasının sözlerine sevindi.
 Kalbine ferahlık geldi ve babasına seslendi:
 “Ey büyük tanrıların kaderini belirleyen, tanrıların efendisi!
 Eğer intikamını alırsam,
 Tiamat’ı yener ve sana hayat verirsem,
 Meclisi toplamak için çağrı yap ve talihin bana güleceğini ilan et!
 Ve ilan et ki, Upshukkinaku’da tahtına keyifle kurulduğunda,
 Senin yerine benim emrim kaderi belirleyecek.,
 Yaptıklarım ta’dil edilmeyecek,
 Ağzımdan çıkan söz asla değiştirilmeyecek veya fesh edilmeyecek!

III. Levha

Sonra toplanıp gittiler,
 Kaderi belirleyen büyük tanrıların hepsi,
 Anshar’ın huzuruna çıktılar, orayı (toplantı yerini) doldurdular.
 Meclis’te birbirleriyle kucaklaştılar,
 Ziyafete katılmak için hazırlandılar.
 Ekmek yediler, şarap içtiler,
 Bal ve su karıştırılmış tatlı bira ile (kendilerinden) geçtiler.
 İçtiler; içtikçe bedenleri içkiye doydu.
 Neşe içinde, bağırışmaya başladılar.
 Kaderlerini, intikamcılar olan Marduk’un eline teslim ettiler.

IV. Levha

Onun için bir krallık meclisi hazırladılar,
O, yönetici olarak, babalarının huzurunda durdu ve seslendi:
“Sen büyük tanrıların arasında en ustasisın,
Senin takdirin (hükmetme gücün) rakipsizdir, senin emrin (tıpkı)
Anu'nun emri gibidir,
Ey Marduk! Senin ustalığın büyük tanrılar arasında en kudretlisidir!
Senin kadere hükmetme gücüne rakip yoktur; senin sözün Anu'nun-
ki gibidir!
Bundan böyle senin hükmün değiştirilmeyecektir,
Yüceltecek ve alçaltacak olan senin sözündür,
Senin sözün geçecek, senin emrine kimse karşı gelmeyecek!
Tanrıların hiçbiri (senin koyduğun) sınırı geçmeyecek.
Tanrıların mabedlerine bereket yağacak,
Senin oturduğun yer, onlara tapınma yeri olacak.
Ey Marduk! Sen usta intikamcımız!
Biz tüm evrenin krallığını sana veriyoruz,
Mecliste koltuğuna kurul, sözün yüceltilmiştir;
Silahın alt edilemeyecek, düşmanlarını onunla ezsın.
Ey efendi, sana güvenenin hayatı bağışlanacak,
Fakat kötülüğü planlayan tanrının hayatını söndürebilirsin.”...

Babillilere ait silindiri biçiminde mühür damgası, bir yıldırım ve diğer silahlarla donanmış tanrı Marduk'un canavar Tiamat'ı boğazlayışını gösteriyor. Bu sahne, Yaratılış Destanı'nı anlatan serinin IV. Levha'sında tasvir edilmektedir.

O, yarattığı rüzgarların yedisini önden gönderdi;
Tiamat'ın canı sıkılsın diye; onlar da onun ardınca gittiler.
Sonra efendi, kudretli silahı Deluge'yi havaya kaldırdı,
Gücünün emsali olmayan, fırtına savaş arabasına bindi,
Koşum takımlarını hazırladı ve onlara dört at bağladı,
Amansız, kahredici, delice uçan.
(Keskin) dişli, zehir saçan...
Sonra efendi yaklaştı, Tiamat'ı keskin bakışlarla süzdü;
Kocası Kingu'nun niyetini anladı,
(Marduk) uzun uzun baktı, (Kingu)'nun ayaklarının bağı çözüldü.
aklı başından gitti, eli ayağına dolaştı.
Ve onun yanında dizilen ve yardımcıları olan tanrılar,
Kahraman ve lider (in dehşetini) gördüler.
Fakat Tiamat (bir çılgılık attı) ve arkasını dönmedi,
Dudaklarından isyankâr sözcükler döküldü:
"... tanrılardan efendisi olarak karşıdayım,
kendi siperleriyim gibi, senin siperin altında toplandılar."
Sonra, efendi, büyük silahı, Deluge'yi havaya kaldırdı
Ve öfkeden kudurmuş Tiamat'a (cevabını) verdi:
"Ne büyük hüner! Sen iyice kibire kapılmışsın.
İçinden bir ses, seni ayarttı ve savaşa hazırlanmanı fısıldadı...
Kingu'yu kocan olması için (yücelttiler),
Anu'nun buyruklarını (ilan etmesi için ona yetki verdin).
Atalarım olan tanrılara karşı, kötü planlar kurdun.
Orduna savaşa hazırlanmasını söyle, silahlarını kuşansınlar;
Gel bakalım: ben ve sen, kozlarımızı paylaşalım!"
Tiamat bunu duyunca,
Kendini kaybetti ve çılgına döndü.
Tiamat öfke nöbetine tutulmuş gibi bağırды,
Baştan aşağı titredi, yer ayaklarının altında sarsıldı.
Bir ilahi söyledi, ağzından bir sihirli formül çıktı.
Savaş tanrıları, silahlarına davrandılar.
Sonra Tiamat ve tanrıların lideri Marduk öne çıktılar.
Savaş meydanına ilerlediler ve birbirlerine yaklaştılar.
Efendi, hızla ağını attı ve Tiamat'ı yakaladı.
Etrafını saran kötü rüzgarı Tiamat'ın yüzüne doğru sürdü.
Tiamat ağzını sonuna kadar açtı.
Daha dudaklarını kapayamadan, Marduk kötü rüzgarı onun içine
yerleştirdi.

Berbat rüzgarlar, Tiamat'ın karnını şişirdi,
Tiamat'ın kalbi durdu ve ağzı öylece açık kaldı.
Marduk mızrağını onun içine soktu ve Tiamat'ın karnını parçaladı,
Bağırsaklarını deşti, kalbini yarıdı.
Marduk Tiamat'ı yendi ve hayatını mahvetti;
Cesedini yerlere attı ve üstünde çiğnedi.
Böylece Marduk, liderleri Tiamat'ı yendiğinde,
Tiamat'ın ordusu çözüldü; meclisi dağıldı.
Ve onun yardımcısı olan, ordusuna katılan tanrılar,
Korku içinde ve titreyerek, gerisin geri dönüp,
Canlarını kurtarmak için kaçmaya yeltendiler.
Ama etrafları çevrilmişti ve kaçamadılar.
Marduk onları yakaladı ve silahlarını paramparça etti.
Ağa yakalandılar, tuzağa düştüler;...
(Marduk) düşmanlarını bağlayıp esir ettikten sonra,
Azgın hasımlarını iyice hırpaladıktan,
Anshar'ın düşmana karşı zaferini kesinkes ilan ettikten sonra,
Kahraman Marduk, Nudimmud'un amacına ulaşmıştı,
Esir tanrılar üzerindeki gücünü pekiştirdi.
Bağlamış olduğu Tiamat'a geri döndü,
Ve efendi, Tiamat'ın vücudunu ayakları altında çiğnedi.
Acımasız silahıyla, onun kafatasını parçaladı,
Kan damarlarını kesti,
Ve kuzey rüzgarına, onları bilinmeyen yerlere götürmesini emretti.
Ataları bunu gördü ve çok memnun olup sevindiler,
Ona hediyeler ve ödülleri verdiler.
Sonra efendi durdu ve cesede baktı.
Canavarın vücudunu parçaladı ve acaip şeyler yarattı.
Tiamat'ı ikiye bölünmüş bir balık gibi uzunlamasına parçaladı;
Bir parçasını aldı ve onu gökler için bir örtü yaptı.
Bir sürme ile kapısını kapadı ve başına bir bekçi dikti.
Suların dışarıya akmasına izin vermemek için.
Gökleri bırakıp, (bundan sonraki yerleri) teftiş için, oralara geçti,
Ve Apsu'nun karşısında, Nudimmud'un evini inşa etti.
Efendi, Deep'in binasının ölçüsünü aldı.
Ona denk bir saray olarak E-Şarra'yı yaptı.
Gök olarak yarattığı E-Şarra sarayında,
Annu, Enlil ve Ea'nın kendi mıntukalarında oturmalarını sağladı.

V. Levha

Büyük tanrılar için duraklar yaptı,
Yıldızları, onların denkleri olan diğerlerini ve ikiz yıldızları yerlerine
koydu.
Yılı belirledi ve onu aylara ayırdı.
On iki ay için üç yıldız belirledi.
Bir de yılın günleri için tasvirler yaptı...

VI. Levha

(Marduk) tanrılarının sesini duyar-duymaz,
Kalbi, onu (fevkalâde şeyler) yaratmaya yöneltti.
Ağzını açtı ve Ea'ya, kalbinde gizlemiş olduğu şeyleri söyledi.
“Kanımdan alıp kemik (yapacağım).
Öyle bir insan yaratacağım ki...
Oturacağı yer (dünya) olacak,
Tanrılara tapılacak, mabedleri olabilecek.
Ama tanrılarının yollarını değiştireceğim, değiştireceğim onları...
Kötülüğe karşı el birliğiyle hareket edecekler.”...
Ea da ona cevap verdi ve konuştular.

SORULAR

-
1. *Yaratılış Destanı*'nda kavganın önemli bir konu olduğu görülüyor. Peki tanrılar arasındaki savaşın, ölümlüler için anlamı nedir?
 2. Ölümlüler, tanrılarının savaşlarında pek rol oynamıyorlar, niçin? Destan'da insanlığa ve tanrılarla ilişkisine dair hangi varsayımlar yer alıyor?
 3. Marduk ve Tiamat arasındaki savaşı kim kazandı? Bu savaştan sonra ne oldu?
 4. Aşırı şiddet, yaratılış destanına damgasını vuruyor. Buradan hareketle, Mezopotamya toplumunun özelliklerine ilişkin neler söyleyebilirsiniz?
-

3. TEKVİN KİTABI

(M.Ö. yaklaşık 10. ve 6. yüzyıllar arası)

Tekvin, Tevrat'ın ilk kitabı olduğu gibi, Ahd-i Atik'in de ilk kitabıdır. Konusu, dünyanın yaratılışı, insanlığın kökeni ve İbrani halkının erken dönem tarihidir. Pek çok ilim adamı, kitabın, kökleri çok eskilerde olan üç farklı versiyonunun bir araya gelmesinden oluştuğuna inanır. Bunlar, M.Ö. 950 ila 400 yılları arasında yazılmış gibi görünmektedir ama kitap çok daha eski gelenekleri de içermektedir. Tekvin'de, *Gılgamış Destanı* ve *Babililerin Yaratılış Destanı* gibi diğer antik metinler ve efsanelerin yankılarını da bulmak mümkündür. Alıntılarımız bu bölümde, yaratılış destanı ile İrem Bağları'ndan kovulma ve Tufan olayı arasında ilişki kurulmaktadır.

1 Başlangıçta Allah, gökleri ve yeri yarattı. 2Yerin şekli yoktu ve boştu ve enginin yüzü üzerinde karanlık vardı ve Allah'ın ruhu, suların yüzü üzerinde hareket ediyordu.

3Ve Allah dedi: "ışık olsun"; ve ışık oldu. 4Ve Allah, ışığın iyi olduğunu gördü; ve Allah ışığı, karanlıktan ayırdı. 5Allah, ışığa Gündüz ve karanlığa Gece dedi. Ve bir gün, akşam oldu ve sabah oldu.

6Ve Allah dedi: "suların ortasında bir gökkubbe olsun ve suları sularından ayırsın." 7Ve Allah gökkubbeyi yarattı ve gökkubbenin altındaki suları, gökkubbe üstündeki sulardan ayırdı. Ve böyle oldu. 8Ve Allah gökkubbeye Gökler adını verdi. Ve ikinci gün, akşam oldu ve sabah oldu.

9Ve Allah dedi: "göklerin altındaki sular tek bir yerde toplansın ve kuru toprak görünsün." Ve böyle oldu. 10Allah, kuru toprağa Yer dedi ve bir araya toplanan sulara Denizler dedi. Ve Allah bunun iyi olduğunu gördü. 11Ve Allah dedi: "Yer nebat, tohum veren sebze ve cinslerine göre meyve veren ağaçlar hasıl etsin." Ve böyle oldu. 12Yer nebat, cinslerine göre tohum veren sebzeler ve tohumu kendisinde olup, cinslerine göre meyve veren ağaçlar hasıl etti. Ve Allah bunun iyi olduğunu gördü. 13Ve üçüncü gün, akşam oldu ve sabah oldu.

14Ve Allah dedi: "Gökkubbede gündüzü geceden ayırmak için ışıklar olsun; ve onlar, alametler ve mevsimler ve günler ve yıllar için olsunlar, 15ve onlar, yeryüzüne ışık vermek için gökkubbede ışıklar olsunlar." Ve böyle oldu. 16Ve Allah, daha büyük olanın gündüzü yönetmesi için ve

küçüğün geceyi yönetmesi için iki büyük ışık yarattı; O, yıldızları da yarattı. ¹⁷Ve Allah, yeryüzüne ışık vermeleri için, ¹⁸gündüze ve geceye hükmetmek için ve ışığı karanlıktan ayırmak için onları gökkubbenin içine koydu. Ve Allah bunun iyi olduğunu gördü. ¹⁹Ve dördüncü gün, akşam oldu ve sabah oldu.

²⁰Ve Allah dedi: "Sular pek çok canlı mahlukatla karışsın, ve kuşlar yeryüzü üzerinde gökkubbenin bir ucundan öbürüne ucsunlar." ²¹Ve Allah büyük deniz canavarlarının ve suların kendileriyle kaynaştığı, cinslerine göre hareket eden her canlı mahluku ve her kanatlı kuşu yarattı. Ve Allah, bunun iyi olduğunu gördü. ²²Ve Allah: "semereli olun ve çoğalın, ve denizlerde suları doldurun ve karada kuşlar çoğalsın" diyerek onları mübarek kıldı. ²³Beşinci gün akşam oldu ve sabah oldu.

²⁴Ve Allah dedi: "Yer, cinslerine göre canlı mahlukatı, sığırları ve sürüngenleri ve cinslerine göre yerin hayvanlarını çıkarsın." Ve böyle oldu. ²⁵Ve Allah, cinslerine göre yerin hayvanlarını, ve cinslerine göre sığırları ve cinslerine göre toprakta sürünen her şeyi yarattı. Ve Allah bunun iyi olduğunu gördü.

²⁶Sonra Allah dedi: "insanı kendi suretimizde yaratalım; ve o, denizdeki balıklara ve havadaki kuşlara ve sığırlara ve bütün yeryüzüne ve yerde sürünen her şeye hakim olsun." ²⁷Ve Allah böylece insanı kendi suretinde yarattı; onu Allah'ın suretinde yarattı, onları erkek ve dişi olarak yarattı. ²⁸Ve Allah onları mübarek kıldı ve Allah onlara dedi: "semereli olun ve çoğalın ve yeryüzünü doldurun ve onu kendinize tabi kılın; ve denizdeki balıklara ve göklerdeki kuşlara ve yeryüzü üzerinde hareket eden her canlı şeye hakim olun." ²⁹Ve Allah dedi: "işte, bütün yeryüzü üzerinde olup tohum veren her sebze ve meyvesinde tohum olan her ağacı size verdim; size yiyecek olacaklardır. ³⁰Ve yerin her hayvanına ve göklerin her kuşuna ve hayat nefesi olup yer üzerinde sürünen her şeye her yeşil otu yiyecek olarak verdim." Ve böyle oldu. ³¹Ve Allah yapmış olduğu her şeyi gördü ve işte o, çok iyi idi. Ve altıncı gün, akşam oldu ve sabah oldu.

2 Böylece gökler ve yer ve onların bütün orduları itmam olundu. ²Ve yedinci gün, Allah yaptığı işi bitirdi ve yaptığı tüm işlerden dolayı yedinci gün dinlendi. ³Bu yüzden Allah, yedinci günü mübarek kıldı ve onu takdis etti, çünkü o gün, Allah, yaratıp yaptığı bütün işlerden dinlendi.

⁴Bunlar, yaratılışın zamanı, göklerin ve yerin asıllarıdır.

RAB Allah'ın yeri ve gökleri yarattığı gün, ⁵yeryüzünde henüz hiçbir fidan yoktu ve henüz hiçbir ot bitmemişti; çünkü RAB Allah yerin üzerine yağmur yağdırmamıştı ve toprağı işleyecek adam yoktu; ⁶fakat yerden buğu yükseldi ve bütün toprağın yüzünü suladı; ⁷sonra RAB Allah, yerin toprağından adamı yarattı ve burnuna hayat nefesini üfledi; ve adam yaşayan can oldu. ⁸Ve RAB Allah, doğuda Eden'de bir bahçe dikti; ve şekil vermiş olduğu adamı oraya koydu. ⁹Ve RAB Allah, bakınca hoşagiden ve yemesi hoş her ağacı, bahçenin ortasında hayat ağacını ve iyilik ve kötülüğü bilme ağacını yerden bitirdi.

¹⁰Bahçeyi sulamak için Eden'den bir nehir çıktı ve oradan dört kola bölündü. ¹¹İlkinin adı Pishon'dur; kendisinde altın bulunan Hav'ilah toprağının tümünü dolaşır; ¹²ve bu toprağın altını iyidir; orada günnük ve akik taşı vardır. ¹³İkinci ırmağın adı Gihon'dur; bütün Cush toprağını dolaşır. ¹⁴Üçüncü nehrin adı, Asur ülkesinin doğusunda akan Dicle'dir. Ve dördüncü nehir Fırat'tır.

¹⁵RAB Allah, adamı aldı ve bahçeye bakıp koruması için Eden bahçesine koydu. ¹⁶Ve RAB Allah, adama emredip dedi: "Bahçenin her ağacından istediğin gibi yiyebilirsin; ¹⁷ama iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yemeyeceksin; çünkü ondan yediğin gün, ölürsün."

¹⁸Sonra RAB Allah dedi: "adamın tek başına olması iyi değildir, ona uygun bir yardımcı yaratacağım." ¹⁹Ve RAB Allah, her yer hayvanını ve havadaki her kuşu topraktan yarattı ve onlara ne ad koyacağını görmek için adama getirdi ve adam her canlı mahlukun adını ne koyduysa, o, onun ismi oldu. ²⁰Adam, bütün sığırlara, havadaki bütün kuşlara ve yerdeki her hayvana ad koydu; fakat kendisine uygun bir yardımcı bulamadı. ²¹Ve RAB Allah, adamın üzerine derin uyku getirdi ve o uyurken, onun kaburga kemiklerinden birini aldı ve onun yerini etle kapadı. ²²Ve RAB Allah adamdan almış olduğu kaburga kemiğinden bir kadın yarattı ve onu adama getirdi. ²³Sonra adam dedi:

"Şimdi bu benim kemiklerimden kemik
Ve etimden ettir
Buna Nisa denilecek,
Çünkü o İnsan'dan alındı."

²⁴Bu yüzden bir adam babası ve annesini bırakır da karısına yapışır ve onlar bir beden olurlar. ²⁵Ve adam ve karısı, ikisi de çıplaktı ve utançları yoktu.

3 Ve yılan, RAB Allah'ın yaratmış olduğu vahşi mahlukatın en kurnazı idi. Kadına dedi: "Allah 'bahçenin hiçbir ağacından yemeyeceksiniz" dedi mi?" 2Ve kadın, yılanı dedi: "bahçenin ağaçlarının meyvelerinden yiyebiliriz. 3Fakat Allah: 'bahçenin ortasındaki ağacın meyvesinden yemeyin ve ona dokunmayın, ki ölmeyesiniz' dedi." 4Fakat yılan, kadına dedi: "Katiyen ölmezsiniz; 5çünkü Allah bilir ki, ondan yediğiniz zaman, gözleriniz açılacak ve iyi ve kötüyü bilerek, Allah gibi olacaksınız." 6Ve kadın ağacın yemek için iyi ve gözlere hoş ve anlayışlı kılmak için arzulanı bir ağaç olduğunu görünce, onun meyvesinden aldı ve yedi; ve kocasına da verdi, o da yedi. 7Sonra ikisinin de gözleri açıldı; ve çıplak olduklarını fark ettiler; ve birlikte incir yaprakları dikip, kendilerine önlük yaptılar.

8Ve günün serinliğinde bahçede gezmekte olan RAB Allah'ın sesini duydular ve adamla karısı, bahçedeki ağaçların arasına RAB Allah'tan gizlendiler. 9Fakat Allah, adama seslendi ve dedi: "Neredesin?" 10Ve o dedi: "Bahçede sesini duydum ve korktum çünkü çıplaktım; ve gizlendim." 11Ve dedi: "çıplak olduğunu sana kim söyledi? Yoksa yememeni emrettiğim ağaçtan yedin mi?" 12Adam dedi: "Yanıma verdiğin kadın, ağacın meyvesinden bana verdi ve yedim." 13Sonra Allah kadına dedi: "Bu yaptığın nedir?" Kadın dedi: "Yılan beni aldattı, ve yedim." 14RAB Allah, yılanı dedi:

"Bunu yaptığın için,
bütün sığırlardan ve vahşi hayvanlardan daha lanetlisin,
karnın üzerinde yürüyeceksin,
ömrünün bütün günlerinde
toprak yiyeceksin.

15Seninle kadın arasına
ve senin zürriyetinle onun zürriyeti arasına husumet koyacağım;
adam, senin başına saldıracak
ve sen onun topuğuna saldıracaksın."

16Kadına dedi:

"Doğum yaparken, acını kat be kat artıracacağım;
çocuklarını acı içinde doğuracaksın,
yine de arzun kocana olacak,
ve o da sana hakim olacak."

17Ve Adam'a dedi:

"Karnın sözünü dinlediğin,

ve 'ondan yemeyeceksin' diye emrettiğim
 ağaçtan yediğin için,
 senin yüzünden toprak lanetlidir;
 ömrünün bütün günlerinde zahmetle ondan yiyeceksin;
¹⁸sana diken ve çalı bitirecek;
 ve sen kırdaki bitkilerden yiyeceksin.
¹⁹Toprağa dönünceye dek
 alınının teriyle ekmek yiyeceksin,
 çünkü oradan çıkarıldın;
 sen topraksın
 ve toprağa döneceksin.”

²⁰Adam, karısına Havva adını verdi, çünkü o bütün yaşayanların anası oldu. ²¹Ve RAB Allah, Adam ve karısı için deriden kaftan yaptı ve onlara giydirdi.

²²Sonra, RAB Allah dedi: “İşte, Adam, iyi ve kötüyü bilip, bizden biri gibi oldu; ve şimdi elini uzatmasın ve hayat ağacından almasın ve yemesin ve sonsuza kadar yaşamasın diye - ²³böylece RAB Allah, onu Eden bahçesinden, kendisinin içinden alındığı toprağı işlemek için çıkardı. ²⁴Adamı kovdu; ve hayat ağacına giden yolu korumak için Eden bahçesinin doğusuna Kerubileri ve her yöne dönen bir alevli kılıç koydu.

...

6 Adamlar toprağın yüzü üzerinde çoğalmaya başladığı ve kızları doğduğu zaman, ²Allah'ın oğulları, Adam'ın kızlarının güzel olduğunu gördüler ve onlardan seçip beğendiklerinden kendilerine karılar aldılar. ³Sonra RAB dedi: “Ruhum sonsuza dek adamlarla çekişmeyecektir; çünkü o ettir, fakat ömrü yüz yirmi yıl olacaktır.” ⁴Allah'ın oğulları, adamların kızlarına yaklaşp da kızlar da onlara çocuklar doğurdukları zaman, o günlerde ve ondan sonra da, yeryüzünde Nefilim vardı. Bunlar eski zamanlardan, kudretli, namılı adamlardı.

⁵RAB, adamın kötülüğünün yeryüzünde büyük olduğunu ve kalbindeki düşüncelerinin ve kuruntularının sürekli sadece kötü olduğunu gördü. ⁶Ve RAB, yeryüzünde insanı yarattığına nadim oldu ve bu, onun kalbine keder verdi. ⁷Ve RAB dedi: “yarattığım adamı, hayvanları, sürünenleri ve havada uçan kuşları, toprağın yüzü üzerinden sileceğim, çünkü onları yarattığıma pişmanım.” ⁸Fakat Nuh, RAB'bin gözünde inayet buldu... .

¹¹Artık dünya Allah'ın önünde ifsad olmuştu ve dünya zorbalıkla dolmuştu. ¹²Ve Allah yeryüzünü gördü ve işte o ifsad olmuştu; çünkü bütün

beşer yeryüzünde bozguncu olmuştu. ¹³Ve Allah Nuh'a dedi: "bütün bedenlere son vermeye karar verdim; çünkü bunlar yüzünden yeryüzü zorbalıkla doldu; işte, yeryüzü ile birlikte, onları da yok edeceğim." ¹⁴Kendine gofer ağacından bir gemi yap; gemide odalar yapacak; içini ve dışını ziftle ziftleyeceksin. ¹⁷Ve işte ben, göklerin altında kendisinde hayat nefesi olan bütün bedenleri mahvetmek için, yeryüzü üzerine sular tufanı göndereceğim; yeryüzünde olanların hepsi ölecek. ¹⁸Fakat seninle ahdimi pekiştireceğim; sen, seninle birlikte, oğulların, karın ve oğullarının karıları da gemiye gireceksiniz. ¹⁹Ve seninle birlikte sağ kalmaları için, her türden yaşayan bedenli canlıdan ikişer olarak gemiye getireceksin; onlar erkek ve dişi olacaktır. ²⁰Cinslerine göre kuşlardan ve cinslerine göre hayvanlardan, cinslerine göre toprakta her sürünenlerden, her cinsten ikişer olarak sağ kalmak için seninle gelecekler. ²¹Ayrıca yanına her türden yiyecek al ve onları yanına topla; ve bu, sana ve onlara da yiyecek olacaktır. ²²Nuh bunları yaptı; Allah'ın ona emrettiği her şeyi yaptı.

7 Sonra RAB, Nuh'a dedi: "Sen ve hane halkından olan bütün herkesle birlikte gemiye gir, çünkü seni, bu nesil içinde benim önümde salih gördüm. ²Yanına, yeryüzünün yüzü üzerinde zürriyetlerini sürdürebilmeleri için, erkek ve dişi olarak her temiz hayvandan yedişer; ve temiz olmayan hayvanlardan erkek ve dişi olarak ikişer; ³ve bütün havada uçan kuşlardan da erkek ve dişi olarak yedişer yedişer al. ⁴Çünkü yedi gün sonra, yeryüzü üzerine kırk gün kırk gece yağmur yağdıracağım; ve yarattığım her canlıyı toprağın yüzü üzerinden sileceğim. ⁵Ve Nuh, RAB'in ona emretmiş olduğu her şeyi yaptı.

⁶Tufan'ın suları yeryüzünü sardığında, Nuh altı yüz yaşındaydı. ⁷Ve Nuh, ve oğulları ve karısı ve oğullarının karılarıyla birlikte, tufanın sularına yakalanmamak için gemiye girdiler. ⁸Temiz hayvanlardan ve temiz olmayan hayvanlardan ve kuşlardan ve yerde sürünenlerin hepsinden, erkek ve dişi olarak, ⁹ikişer ikişer, Allah'ın Nuh'a emretmiş olduğu şekilde, Nuh'la birlikte gemiye girdiler. ¹⁰Ve yedi gün sonra, tufanın suları yeryüzü üzerinde idi.

. . . ¹²Ve yeryüzü üzerine kırk gün kırk gece yağmur yağdı. ¹³Tam o günde, Nuh ve oğulları, Sam ve Ham ve Yafet ve Nuh'un karısı ve onlarla birlikte oğullarının üç karısı da gemiye girdiler, ¹⁴onlar ve kendi cinsine göre her hayvan ve cinslerine göre sığırlar ve cinsine göre toprak üzerinde her sürünen ve cinsine göre her kuş, her çeşitten her kuş gemiye

girdiler. ¹⁵Kendisinde hayat nefesi olan her bedenden ikişer ikişer gemiye Nuh'la birlikte bindiler. ¹⁶Ve gemiye giren her bedenden erkek ve dişi, Allah'ın Nuh'a emretmiş olduğu gibi içeri girdiler, ve RAB, onun üzerine kapıyı kapadı.

¹⁷Yeryüzü üzerinde tufan kırk gün devam etti; ve sular çoğaldı, ve gemiyi kaldırdı ve gemi, yeryüzü üzerinde yükseldi. ¹⁸Sular taşmaya devam etti ve yeryüzü üzerinde yükseldikçe yükseldi; ve gemi suların üstünde yürüdü. ¹⁹Ve sular öylesine yükseldi ki, bütün göklerin altındaki bütün büyük dağları kapladı; ²⁰sular, on beş arşın daha yükseldi ve dağlar örtüldüler. ²¹Ve yeryüzü üzerinde hareket eden bütün bedenliler, kuşlar, sığırlar, hayvanlar, yer üzerinde sürünen her mahluk ve her adam öldü. ²²Bütün karalarda olanlardan burunlarında hayatın nefesi olanların hepsi öldü. ²³O, yeryüzü üzerinden yaşayan adamlardan, sığırlardan, sürüngenlerden ve havadaki kuşlardan hepsini, yeryüzünden sildi; onlar yeryüzünden silindiler. Sadece Nuh ve gemide onunla birlikte olanlar kaldılar. ²⁴Ve sular yeryüzü üzerinde yüz elli gün yükseldiler . . .

8 . . .

⁶Kırk günün sonunda, Nuh, yaptığı geminin penceresini açtı, ⁷ve kuzgunu dışarı bıraktı; ve kuzgun sular çekilinceye kadar oradan oraya uçu. ⁸Sonra suların yeryüzü üzerinden eksilip-eksilmediğini anlamak için, yanından bir güvercin bıraktı; ⁹fakat güvercin ayağını basacak bir yer bulamadı, ve gemiye onun yanına geri döndü, çünkü bütün yeryüzü hâlâ sularla kaplıydı. Ve Nuh elini uzattı, onu tuttu ve kendi yanına gemiye aldı. ¹⁰Bir yedi gün daha bekledi ve tekrar güvercini gemiden dışarı saldı; ¹¹ve akşam olduğunda güvercin geri geldi ve işte, ağzında yeni koparılmış zeytin yaprağı vardı; böylece Nuh, suların yeryüzünden eksilmiş olduğunu anladı. ¹²Sonra, diğer bir yedi gün daha bekledi ve güvercini saldı; ve o, artık bir daha dönmedi. . . .

9 Ve Allah, Nuh'u ve oğullarını mübarek kıldı, ve onlara dedi: "seme-reli olun ve çoğalın; ve yeryüzünü doldurun. ²Yerin her hayvanı ve havadaki her kuşun üzerine ve yerde sürünenlerin tamamı ve denizlerdeki balıkların üzerine sizden korku ve dehşet olacaktır; onlar sizin elinize verilmiştir. ³Hareket eden her canlı, size yiyecek olacak; ve yeşil bitkileri size verdiğim gibi her şeyi size veriyorum.

SORULAR

-
1. Havva nasıl yaratılmıştır? İrem Bağları hikayesi, antik çağlarda farklı cinsler arasındaki ilişkiler konusunda hangi gerçekleri açığa vuruyor?
 2. *Tekvir*'in, diğer yaratılış efsaneleriyle ortak yönleri nelerdir? Onlardan farkları nelerdir?
 3. *Tekvir*'le göre, insanın doğadaki yeri nedir? Antik çağlarda insanlar, çevreyle nasıl bir ilişki kuruyorlar?
 4. Tanrı'nın yarattığı insanlardan beklentisinin büyük olduğu anlaşıyor. Peki insanların, bu büyük beklentiyi karşılaması mümkün mü? Tanrı, insanlardan ne istiyor?
 5. Sizce bu kitap, niçin yazılmış olabilir? Kitap hangi amaca hizmet ediyor olabilir?
-

4. HESIOD

İŞLER VE GÜNLER

(M.Ö. yaklaşık 700)

M.Ö. 700'lü yıllar civarında yaşayan Hesiod, bilinen en eski Yunan şairlerinden biridir. Kendi çağında ünlüydü; zira eserleri, tüm Yunanlıların dilindeydi. Ancak yaşam hikayesi üzerinde hâlâ sis bulutları vardır. Hesiod, Yunanistan'ın orta kesimlerinde doğdu, fakat babasının Küçük Asya'dan geldiği sanılıyor. Geçimini, ilkin başkalarına ait olan, daha sonra da kendisinin yazdığı şarkılar ve şiirler okuyarak sağladığı sanılıyor. Bütün Grek coğrafyasında düzenlenen festivaller ve spor yarışmalarında eserlerini icra etmiştir.

Çağdaşlarının, çoğu kez kendi eserlerine onun adını vermeleri yüzünden, Hesiod şair olarak ün kazandı. Bu yüzden, hangilerinin gerçekte onun eseri olduğunu belirlemek zordur. Bununla birlikte, ününü, en çok, şu iki destana borçludur: Tanrıların hikayelerini anlatan *Theogony* ve konusu sadece ölümlüler olan *İşler ve Günler*. Kardeşi Perses'e hitaben yazdığı *İşler ve Günler*, günlük yaşamla ilgili öğütler içermektedir.

Hesiod

“Bütün herkesten daha zeki olan (Prometheus), çalınan ateş sende olduğu için memnunsun ve benden daha kurnazca davrandın: ve bu, hem senin için hem de gelecekteki insanlar için büyük bir felaket olacak. Ateşe dayamak için, onları öyle bir kedere boğacağım ki, kucaklayınca bundan büyük bir tad alacaklar.”

Tanrıların ve insanların babası böyle söyledi ve kahkaha attı; ve şöhretli Hephaestus'a dünyayı derhal suyla karıştırmasını, bir insanın sesine bir başka ses, gücüne bir başka güç katmasını ve ölümsüz tanrı-

çaların suretinden hoş ve latif bir bakire yapmasını söyledi. Atena'ya, ona kurnazlığı, ağlarını nakış nakış işlemeyi öğretmesini ve altın renkli

Afrodit'e, onun başına tılsım, elemli hasret ve yiyip bitiren endişe yağdırmasını söyledi; arabulucu, köpek katili Hermes'e de, ona bir kahpe-nin aklını ve hilekarlığını öğretmesini emretti.

O, böyle emretti ve onların hepsi, Kronos'un oğlu, efendi Zeus'a itaat etti. Meşhur Ambidexter, derhal, Kronos'un oğlunun takdir ettiği gibi, planladığı gibi, yeryüzünden aldığı toprağa bir afif bakire sureti verdi ve solgun yüzlü tanrıça Atena, onu giydirip süsledi. Kardeş olan üç güzel tanrıça ve İğva Tanrıçası, altın gerdanlıkları onun bedenine taktı ve güzel saçlı olgun ruhlar, onu bahar çiçekleriyle süslediler. Pallas Ate-na, onun vücudundaki tüm süslere çeki düzen verdi. Arabulucu, köpek katili, onun kalbine, yalanlar ve kurnazca hileler ekti ve onu derinden-gürleyen Zeus'un takdir ettiği şekilde hilekar tabiatlı kıldı; ona ses ver-di, onu tanrıların müjdecisi yaptı ve bu kadına Armağanı-Bol Pandora ismini verdi, çünkü Olimpus'un tüm sakinleri, onu, kendi armağanları, yani ekmekle idare edebilen erkekler için bir felaket yaptılar.

Baba, zorlu ve başa çıkılmaz tuzağı tamamladığında, tanrıların hızlı elçisi, meşhur köpek katilini, armağanı alacak olan Epimetheus'a gön-derdi. Epimetheus, ölümlülerin başına bir bela gelmesin diye, Olimpi-a'lı Zeus'tan gelen bir armağanı asla kabul etmemesini, o armağanı geri göndermesini ona söyleyen Promotehus'u dinlemedi ve armağanı kabul etti; o, farkında olmadan felaketi aldı.

Önceleri, yeryüzünde kabileler halinde bulunan insanlar, haşın zor-luklar ve insanlar için ölümcül olan ağır hastalıklara yakalanmadan, kötülüklerden uzak yaşarlardı. Ancak kadın kavanozun tıpasını çıkardı ve içinde ne varsa döküldü ve insanlığın başına meş'um kederler açtı. Sadece Ümit, orada, kavanozun ağzının altındaki güvenli barınağının içinde kalmaya devam etti ve dışarı çıkmadı; çünkü kadın, kalkanını kaldıran, bulut toplayıcı Zeus'un takdiriyle, kapağı zamanında kapattı. Diğerlerine gelince, insanlar arasında sayısız felaketler gezip dolaşmak-tır, yeryüzü ve denizler kötülükle doludur. Hastalıklar, ölümlülerin başına, sessizce, davetsizce bela getirerek, kimilerini gündüz, kimilerini de gece yakalar. Çünkü mahir Zeus onları bu konuda söz söylemekten mahrum bıraktı. İşte böyle; Zeus'un iradesinden kaçmaya yol yoktur.

Eğer istersen, sana, tanrıların ve ölümlü insanların, aynı başlangıç-noktasından geldiklerini anlatan, ama çıkarmamanı istediğim, bir başka hikayeyi, başarılı bir şekilde ve maharetle özetlerim.

Olimpus'ta oturan ölümsüzlerin yarattığı ilk insan ırkı, altındandı. Bunlar, Kronos'un zamanında, o, göklerin kralı iken vardı; ve tanrı-

lar gibi, kaygısız ve tasasız, zahmetsiz ve ıstırapsız yaşadılar. Yaşlılığın sıkıntılarını da çekmediler; ama insanın tabiatı hiç değişmediği için, bütün tasalardan uzak, ziyafetlerde eğlendiler ve sanki uykuya yenilmiş gibi öldüler. İstediklerinde, tarlalarından bolca mahsul alıp hallerinden memnun yaşarken, bütün iyi şeyler onların ve bereketli toprak, kendiliğinden meyvelerini bolca veriyordu. Yeryüzü, bu ırkı yuttuğundan beri, Zeus'un takdiriyle, bunlar ilahi ruhlar olmuşlardır, arzın üzerindeki iyi ruhlar olmuşlardır, ölümlü insanların bekçileri olmuşlardır, refah ihsan edenler olmuşlardır: bu, onların elde ettiği şahane şereftir.

Olimpus'ta oturanlar, bundan sonra, çok daha aşağı, gümüşten bir ikinci ırk yarattılar. Bunlar, altın ırka beden olarak da huy olarak da benzemiyordu. Bu yüzden, bir çocuk, yüz yıl boyunca annesinin bakımına muhtaç olarak yaşar, evinde çocukça oyunlar oynardı; fakat akılsızlıkları yüzünden gençlikten sonra belirli bir yaşa gelince, sıkıntı içinde sürdürdükleri az bir ömür dışında fazla yaşayamadılar. Birbirlerine karşı suç işlemekten geri durmaz ve insanlar için çeşitli yurtlarında konulmuş yasa gereğince, ölümsüzlere hizmet etmezler veya mukaddes ölümsüzlerin kutsal mezbahlarında kurban kesmezlerdi. Kronos'un oğlu öfkeli Zeus, onların yüzlerine karalar çaldı; çünkü onlar Olimpus'ta oturan kutsal tanrılara ta'zimlerini sunmadılar. Yeryüzü sırası gelip de bu ırkı da yuttuğundan beri, az nasipli ölümlü adını aldılar; dereceleri düşük oldu, fakat onların da hâlâ şerefleri vardır.

Olimpus'ta Zeus

Sonra baba Zeus, bronzdan, hiçbir şekilde gümüşe benzemeyen, bir üçüncü insan ırkı yarattı. Onları dişbudak ağacından yaptı; berbad ve azgın bir ırk oldular; Uğraşları, Ares'in dert saçan işleri ve şiddet eylemleri oldu; buğday yemiyorlardı; kaskatı, merhametsiz kalpleri vardı; gürbüz bedenlerinin üzerindeki omuzlarından uzayan tıfıfı imkânsız kolları ve çok güçlü, şekilsiz ve iri bedenleri vardı. Bronz zırhları, bronz evleri vardı; kara demir yokken, onlar bronzla iş görürlerdi. Onlar kendi elleriyle kendi derecelerini düşürdüler ve

ölüler diyarının tanrısı Hades'in geride hiçbir isim bırakmayan evini yıkmak için gittiler: güçlü de olsalar, sonunda kötü ölüm onları buldu ve parlak gün ışığını bir daha göremediler.

Yeryüzü bu ırkı da yuttuktan sonra, Kronos'un oğlu Zeus, yeryüzünün bol otlaklı bölgelerinde, daha dürüst ve asil, uçsuz bucaksız yeryüzünde bizim atalarımız olan, yarı tanrılar denilen ve dindar kahramanlardan oluşan bir dördüncü ırk yarattı. Bunlara gelince, çirkin savaş ve dehşetli çatışmalar, onları yıkıma uğrattı: kimilerini Kadmos'un ülkesinde, yedi kapılı Teb şehri'nin altında, Oedipus'un sürüleriyle savaşırken; kimilerini de güzel saçlı Helen'den dolayı, denizdeki dağ gibi dalgalar arasında gemilerle Troy'a yol alırken yok etti. Orada bazıları, ölümün kendilerini sarması üzerine boğuldular, fakat bazılarına da, Kronos'un oğlu, baba Zeus, insanlardan ayrı, bir hayat ve yurt bahsetti ve onları dünyanın en uç bölgelerine yerleştirdi. Bunlar, derin anaforlu Okyanus'un yanında, Kutsanmış Tanrıların Adaları'nda kaygisız-tasasız bir şekilde otururlar: bunlar talihli Kahramanlardır, çünkü bereketli topraklar, en tatlı meyvelerini yılda üç kez bunlar için verir.

Bunlardan sonra gelen beşinci insan ırkının arasında olmak mı? Uzak dursun! Ya bunlardan önce öleceksin, ya da bunlardan sonra doğacaksın! Çünkü bunlar, demirden yapılmış bir ırktır; ve gece-gündüz çekmedikleri zorluk ve ıstırap olmayacak, her daim sıkıntı içinde olacaklar ve tanrılar, başlarına çekilmez dertler saracak. Yine de, bunların, kötülüğün yanında iyilikleri de olacak. Ama Zeus, doğarken tapınaklarda demir rengini aldıkları zaman bu insan ırkını da mahvedecek. Baba, çocuklara, çocuklar da babaya benzemeyecek; misafir ev sahibine, yoldaş yoldaşa benzemeyecek; bir kardeş de, eskiden olduğu gibi, candan olmayacak. İhtiyarlayan anne-babalarına saygıyı hemen bırakacaklar ve zorbalar olarak, tanrıların cezalandırmasından çekinmeden, acımasız sözler söyleyip onlarla alay edecekler; öyle görünüyor ki, ihtiyarlayan anne-babalarına yiyeceklerinden de vermeyecekler. Ne olacak orman kanunu insanları işte! Biri diğerinin şehrini yağmalayacak ve yemininde durana veya dürüst ya da değerli olana teşekkürü çok görecekler, ama habis ve suçluya saygı gösterecekler. Hukuk ve nezaket, yumrukla sağlanacak. Habis adam, hilekarca hikayelerle ve dolandırıcıkla, kendisinden daha iyi olanı alt edecek ve bu yaptığına da yeminini siper edecek. İstırap içindeki insanlar, her yerde, hiddetinden köpüren ve insanın başına gelen felaketlere sevinen bu Hasedçi'nin kötü arzula-

rının peşinden gidecekler. Sonra, aslında geniş-yolları olan yeryüzünden Olympus'a çıkarken güzel yüzlerini beyaz elbiselerle örten, Edep ve Ahlaki Hoşnutsuzluk tanrısı, insanlığı terk ederek, ölümsüzler ailesine katılmaya gidecek; ölümlü insanlar için çekişmez dertler devam edecek ve kötülüğe karşı hiçbir yardım gelmeyecek.

Şimdi, efendilere, içinde hayvanların da insanlar gibi konuştuğu bir hayali hikaye anlatacağım. Herkes hikayeden kendisi için de bir pay çıkarabilir. Bunlar, atmacının, boğazı benekli bülbülü, bulutların içinde, tırnaklı pençeleriyle sınıksız tutarak taşıırken ona söylediği sözlerdir: bülbül, kavisli pençelerini ona mızrak gibi saplamış doğanın insafına sığınarak, acınası bir şekilde ağlıyordu, ama doğan merhametsizce ona şöyle seslendi:

“Allah Allah, niye sızlanıyorsun ki? Çok üstün bir gücün elinde-sin ve seni nereye istersem oraya götürüleceğim; ister sızlan, ister eğlen! İstersem seni akşam yemeğim yapacağım istersem serbest bırakacağım. Güçlüye karşı yarışan budaladır, çünkü hem mücadeleyle kaybeder, hem de en küçültücü acılara gark olur.”

Bunlar, hızlı uçan, büyük kanatlı atmacanın sözleriydi. Fakat sen, ey Perses, Haklı'ya kulak vermelisin ve şiddeti teşvik etmemelisin. Çünkü mütevazı biri için şiddet uygulamak kötüdür; hatta değerli biri bile onu kolaylıkla taşıyamaz ve kurutucu Hastalık'la karşılaşınca, onun altında ezilir. Yolun diğer tarafında ise dürüstlüğe giden kolay bir geçit vardır. Haklı, sonunda, şiddete üstün gelir. Budala, ancak tecrübe ederek öğrenir. Çünkü yemin, dolambaçlı hükümler ile yan yana gider. Rüşvet yiyiciler, her nerede hakkı kendi hileli yalanlarına karıştırırlarsa, orada, Hak yerlerde sürünür ve o zaman kızgın homurdanmalar olur ve Hak, bu insanların karanlıklara gömülmüş kentlerinin ve ülkelerinin ardından ağlamaya devam eder; onu kovan ve gerektiği gibi paylaştırmayan insanlara kötülük getirir.

Ziyaretçilere ve kendi halkına doğru davranan ve adaletten sapmayanlara gelince, bunların cemaati gelişir ve insanlar bu toplum içinde rahattır. Bu ülkede barış vardır, gençler teşvik edilir ve ferasetli Zeus, onların payına elemli savaşı asla yazmaz. Ne Kıtık ne de kurutucu Hastalık doğru düşünen, doğru davranan insanlara erişebilir; bunlar gözettilikleri ekinleri afiyetle yerler. Yeryüzü, onlara, hoşlarına gidecek yiyecekler bitirir ve dağlardaki meşeler, dallarında palamut, içlerinde arıları taşırlar. Koyunları alabildiğine yünlüdür; kadınları, ebeveynine benzeyen çocuklar doğururlar; onlar yeterli miktarda devamlı yararla-

nıp, zevk alırlar. Gemileri gereğinden fazla kullanmazlar ama sabanla sürülmüş bereketli tarlalar onlara semerelerini verir.

Fakat şiddetten başka bir şey bilmeyenler, habis ve zalimce işlerle uğraşanlara gelince, Kronos'un oğlu ferasetli Zeus, onların yazgısına intikam damgasını vurur. Çoğu kez bütün bir topluluk, suç işleyen ve kötülük icad eden kötü bir adam yüzünden hep birlikte zarar görür. Kronos'un oğlu, gökten onlara felaket ve kıtlıkla birlikte veba gönderir ve insanlar yavaş yavaş eriyip giderler. Olympus'lu Zeus'un takdiri gereğince, kadınlar doğuramaz ve hane halkları çöker. Başka bazı zamanlarda da, o, yine bu insanlara ait büyük orduları yok eder veya şehir duvarlarını yıkar, gemilerini de denizde batırır.

Efendilerim! Sizler de, sizden olan bu amelleri salihlerle birlikte olun. Çünkü, insanlar arasında, dolambaçlı hilelerle birbirlerine ıstırap veren, tanrıların cezalandırmasına aldırış etmeyenleri yakından gözetleyen ölümsüzler vardır. Bol otlaklı yeryüzünde onlardan ne kadar olursa olsun, Zeus'un ölümlü insanları gözetleyen, iyilikleri ve habislikleri kayda geçiren, karalara bürünmüş, yeryüzünde her yere gidebilen ölümsüz gözetleyicileri vardır. Ve, orada, Zeus'un kızı, Olympus'taki tanrıların takdir edip hürmet ettiği, bakire Hak vardır; ve ne zamanki birisi, dolambaçlı hileler yaparak onun canını sıkarsa, o, insanlar, tehlikeli bir şekilde, dolambaçlı hilelerle hakkı yalana karıştıran efendilerinin işlediği suçların cezasını çeksinler diye, derhal, Kronos'un oğlu, babası Zeus'un önünde diz çöker ve insanların bozuk düşüncelerini bildirir. Efendiler!, bunlara dikkat edin ve siz rüşvet yiyiciler, sözlerinizin doğru olmasına dikkat edin ve dolambaçlı hilelerinizin hepsini unutun.

Bir başkasına tuzak kuran kişi, kendisine tuzak kurmuştur ve kötü tuzak, en çok sahibine zarar verir.

Her şeyi gören ve her şeyi fark eden Zeus'un gözü, eğer isterse, bu durumu da görür ve bu topluluğun nasıl bir adalet ve hak anlayışına sahip olduğunun farkındadır. Durum bu olunca, insanlarla ilişkilerinde ne kendinin ne de oğlumun dürüst olmasını isteyemem; çünkü dürüst olmayanın, daha haklı olduğu bir yerde dürüst olmak, kişiye zarar verir. Buna gözlerini kapamayacak biri varsa o sadece Zeus'tur.

Fakat sen, Perses! Kaba kuvveti tümünden unutarak, sözlerimi iyice kavramalı ve Hak'kın dikkatine sunmalısın. Çünkü bu, Kronos'un oğlunun insanlar için koymuş olduğu kanundur: balıklar ve hayvanlar ve uçan kuşlar birbirlerini yer, çünkü Hak onlar arasında değildir; o, Hak'kı, gerçekten içlerinde en iyi olan insanlara vermiştir. Çünkü eğer

bir insan, doğru olduğunu bildiği bir şeyi söylemek isterse, ferasetli Zeus ona mamurluk verir; fakat her kim, kasden yalan yere yemin ederse, Hak'kı incittiği için, geçmişte yaptığı iyilikler iptal olur; ailesinin bahtı, ondan sonra daha da kara olur; doğrusözlü insanın tuttuğu yol ise, değerlenir.

SORULAR

-
1. Hesiod, *İşler ve Günler*'de insanların tanrılarla ilişkilerini anlatır. Peki bunlar ne türden ilişkilerdir? Bunların diğer antik halkların ilişkilerinden farkları nelerdir? Benzerlikleri nelerdir?
 2. Pandora'nın hikayesi, kimilerince, Adem ve Havva'nın Aden'deki rahmetten kovuluşuna benzetilir. Siz herhangi bir benzerlik görüyor musunuz? Farklılık görüyor musunuz?
 3. *İşler ve Günler*, insanlık için yazılmış bir öğüt-kitabı olarak görülebilir. Yazar, olması gereken davranışlar hakkında okuyucularına hangi tavsiyelerde bulunuyor?
 4. Hesiod, *İşler ve Günler*'de çizdiği tabloda, ölümlülerin hayatlarını nasıl resmediyor?
 5. Pek çok antik efsanede olduğu gibi, Hesiod, biraz da insan doğasıyla ilgileniyor. Ona göre, insanlar niçin hayvanlardan farklıdır?
-

ANTİK DÖNEMDE YAKIN DOĞU

5. HAMMURABİ KANUNLARI

(M.Ö. 18. yüzyıl başları)

Hammurabi (ö. M.Ö. 1750), Eski Babilliler veya Amoriler Hanedanı'nın hükümdarıydı ve M.Ö. 1792-1750 yılları arasında hüküm sürmüştü. Başlıca başarısı, Fırat üzerinde kontrolü sağlamak suretiyle, Mezopotamya krallığını birleştirmektir. Gerek ailesi gerekse krallığında meydana gelen hadiseler hakkında fazla bir şey bilinmiyor olsa da, Hammurabi'nin askeri alanda başarılı olduğuna kuşku yoktur.

20. yüzyılın başlarında keşfedilen Hammurabi Yasaları, Batı tarihinde yazılı ilk hukuk metni olarak bilinir. Kriminal suçlar için öngördüğü ağır cezalar ve 'göze göz' doktrini konusundaki açık ifadeleri de, onun Musa'nın Yasaları'yla bağlantılı olduğu düşüncesini besledi. Hammurabi kanunlarının, bu Babil hükümdarının kendi yaptığı yasalar olmadığı, bilakis önceki yasalardan seçilip derlenmiş bir koleksiyon olduğu artık bilinmektedir. İbrani hukukuna doğrudan etkisi de, sanıldığından daha azdır. Bununla birlikte, Hammurabi kanunlarının önemi, Babil toplumunun seçkinleri arasında yazım faaliyetinin ve edebiyatın önemli olduğunu ve onların gelişmiş hukuk ve adalet nosyonlarına sahip olduklarını kanıtlıyor olmasıdır. Bu çeviride kullanılan "efendi" tabiri, yaklaşık olarak, bizim 'lord' veya 'sahib' dediğimiz kişileri karşılar.

Kanunlar

Eğer bir efendi, bir (başka) efendiyi suçlar ve onun katil olduğunu öne sürer fakat ispatlayamazsa, suçlayan öldürülür.

Eğer bir efendi, bir (başka) efendiyi büyüculük yapmakla suçlar ve bunu ispatlayamazsa, büyüculükle suçlanan efendi, nehre atılmak üzere getirilir; kendini nehre atar ve eğer nehir onu içine alır, boğarsa, suçlayan onun mirasını devr alır; eğer nehir, efendinin suçsuz olduğunu gösterir ve o sağ-salim kurtulursa, onu büyüculükle suçlayan efendi öldürülür; kendini nehre atan efendi ise, suçlayanın mirasını devr alır.

Eğer bir efendi, bir davada yalan şahitlik yapar ve iddiasını ispatlayamazsa, eğer bu dava bir hayatı ilgilendiriyorsa, efendi öldürülür.

Eğer o efendi, hububat ve parayla ilgili olarak (yalan) şahitlik yapmışsa, bu davanın sonucunda öngörülen cezaı öder.

Eğer bir efendi, tapınağın veya devletin malını çalarsa, bu efendi öldürülür; ve çalınan malları ondan alan kişi de öldürülür.

Eğer bir efendi, bir efendinin oğlunun veya bir efendinin kölesinin elinden şahitleri ve sözleşmeleri olmaksızın ister gümüş ister altın, isterse de, bir erkek köle veya bir cariyeye veya bir öküz veya bir koyun veya bir eşek veya herhangi bir şey satın alır veya emniyetle koruma amacıyla olduğunu söyleyerek alırsa, bu efendi bir hırsız olduğu için öldürülür.

Eğer bir efendi, ister bir öküz, ister bir koyun, isterse de bir eşek veya domuz veya bir sandal çalarsa ve bu tapınağa (veya) devlete ait ise, otuz katını geri verir; eğer bu, özel bir şahsa ait ise, on katını geri verir. Eğer hırsızın bu miktarı geri vermeye gücü yetmiyorsa, öldürülür.

Eğer bir efendi, bir (başka) efendinin genç oğlunu çalarsa, öldürülür. Eğer bir efendi, devlete ait bir erkek köleye veya devlete ait bir cariyeye veya bir özel şahsa ait erkek köleye veya bir özel şahsa ait cariyeye, şehir kapısından kaçması için yardım ederse, öldürülür.

Hammurabi Kanunları tableti

Eğer bir efendi, devletin veya özel bir şahsın malı olan bir kaçak erkek köleyi veya cariyeyi evinde saklar ve polislin çağrılarına karşı gelip, onları teslim etmezse, bu ev sahibi öldürülür.

Eğer bir efendi haydutluk suçu işler ve yakalanırsa, öldürülür.

Eğer haydut yakalanmazsa, malı çalınan efendi, tanrının huzurunda çalınan malıyla ilgili haklarını talep eder ve haydutluğun yapıldığı yer veya bölgenin içinde yer aldığı şehir ve onun valisi, ona çalınan malını tazmin eder.

Eğer bir çavuş veya yüzba-

şı, bir kişiyi zorla askere alır veya onu, kralın ilan ettiği bir seferberlik için kira bedeli olarak kabul edip gönderirse, o çavuş veya yüzbaşı öldürülür.

Eğer bir çavuş veya yüzbaşı, bir askerin evindeki malını kendine mal ederse, bir askere haksızlık yaparsa, bir askeri başkasına kiralarsa, bir askeri, bir davada, üst rütbeli bir amirine bırakırsa, kralın bir askere verdiği bir imtiyazı kendine mal ederse, bu çavuş veya yüzbaşı öldürülür.

Eğer bir efendi, kralın bir askere verdiği bir sığır veya koyunu, bu askerden satın alırsa, o, bu hatasından dolayı, parasını kaybeder.

Bir efendi, bir tüccardan borç para alır ve tüccara, ekilmeye veya susam yetiştirmeye hazır bir tarlayı teminat olarak va'd eder ve ona: "tarlayı ek, sonra hasat et, (ve) hububatını veya susamını al" derse, kiracı da tarlada hububat veya susam yetiştirirse, hasat zamanı geldiğinde, tarlanın sahibi, tarlada üretilen hububatı veya susamı alır ve tüccara, ondan borç olarak aldığı paranın karşılığı kadar, faiziyle birlikte ve ekim masraflarını da üstüne koyarak, hububat verir.

Eğer, o, (hububat) ekilmiş tarlayı veya susam ekilmiş bir tarlayı teminat olarak verirse, tarlanın sahibi, bizzat tarlada üretilen hububatı veya susamı alır ve tüccara faiziyle birlikte, para olarak geri verir.

Eğer ödeme yapacak kadar parası yoksa, tüccardan aldığı borç paranın miktarınca ve faiziyle birlikte, kralın belirlediği orana göre (hububat veya) susamı, pazar değerinde, tüccara verir.

Eğer kiracı tarlada hububat veya susam üretmezse, sözleşmesini değiştirmeyebilir.

Eğer bir efendi, gevşekliği yüzünden, tarlasının etrafını uygun bir şekilde bentle çevirmez ve sağlam yapmadığı için bendi yıkılırsa ve bu nedenle tarlaları su basıp mahsule zarar verirse, bendi yıkılan efendi, mahvına sebep olduğu hububatı tazmin eder.

Eğer hububatı tazmine gücü yetmezse, kendisi ve malları satılır ve suyun alıp götürdüğü mahsulün sahibi çiftçiler (gelirleri) bölüşürler.

Eğer bir efendi, gevşekliği yüzünden, açtığı su kanalının, bitişiğindeki tarlayı basmasına neden olursa, bitişiğindeki tarlada meydana getirdiği zarar kadar hububatı öder.

Eğer bir efendi, kendini tapınağa vakfetmiş bir kadına veya bir (başka) efendinin karısına, bir başka erkekle birlikte olduğu dair iftira atar da iddiasını ispatlayamazsa, bu efendi, sürüklenerek hakimlerin huzuruna çıkarılır ve (saçının) yarısı kesilir.

Eğer bir efendi, bir kadını eş olarak alır da, buna dair sözleşmeleri tertip etmezse, bu kadın onun karısı değildir.

Eğer bir efendinin karısı, bir başka adamla suçüstü basılırsa, bunlar bağlanıp nehre atılır. Eğer kadının kocası, karısını bağışlamak isterse, kral, bunun üzerine, tebaasını bağışlayabilir.

Eğer bir efendi, daha önce hiçbir erkekle cinsel ilişkide bulunmamış ve halen de babasının evinde yaşayan, bir (başka) efendinin (nişanlısını) tutar ve onunla yatarsa, yakalanır; bu efendi öldürülür, kadın ise serbest bırakılır.

Eğer bir efendinin karısı, kocası tarafından suçlanır, fakat bir başka adamla basılmazsa, tanrıdan suçsuzluğunu kanıtlayacak bir delil ister ve evine geri döner.

Eğer bir efendinin karısının, bir başka adamla ilişkisi olduğuna dair emareler olduğu ileri sürülür, fakat kadın, diğer adamla yatarken yakalanmazsa, kadın, kocası için kendini nehre atar.

Eğer bir efendi, savaşta esir alınırsa ve evinde geçimliği de varsa, karısı (evini terk etmez, fakat (bir başkasının evine) girmeyerek, (kocasının haklarına saygı gösterir.)

Eğer bu kadın kocasının haklarına saygı göstermez ve bir başkasının evine girerse, bu davranışı kadının aleyhine bir kanıt olarak alınır ve kadın nehre atılır.

Eğer bir efendi, savaşta esir alınır ve evinde yeterli geçimlik de bulunmazsa, karısı bir başkasının evine girebilir, bundan dolayı da bir suçlamaya maruz bırakılamaz.

Eğer, bir efendi esir iken ve evinde de yeterli geçimliği bulunmazken, karısı, onun eve (dönüşünden) önce bir başkasının evine girer ve çocukları olursa, (ve) bundan sonra kocası döner ve şehre ulaşırsa, bu kadın, ilk kocasına geri döner, ama çocuklar babalarına verilir.

Eğer, bir efendi şehrini bırakıp firar ederse, karısı da onun (ayrılışından) sonra bir başkasının evine girerse, eğer bu efendi de geri dönüp karısını geri almak isterse, kaçığın karısı kocasına dönemez, çünkü o, şehrini aşılamış ve firar etmiştir.

Eğer bir efendi, çocuk doğurmamış karısını boşamak isterse, başlık parasının tamamını ona geri verir ve babasının evinden getirdiği çeyizini de ona geri verir ve bundan sonra onu boşayabilir.

Eğer verecek başlık parası yoksa, boşanma bedeli olarak ona bir gümüş mina verir.

Eğer, o bir köylü ise, karısına gümüş minanın üçte birini verir.

Eğer bir efendinin birlikte yaşadığı karısı, bir işte çalışabileceğini

düşünerek evinden ayrılmayı kafasına koymuşsa ve evini ihmal ediyor (ve) kocasını küçük düşürüyorsa, bu, onun aleyhine bir delil olarak alınır, ve eğer kocası, bunun üzerine, onu boşamaya karar verirse, onu boşayabilir; boşanma bedeli olarak kadına hiçbir şey ödemez. Eğer kocası, boşama kararı almaz ve bir başka kadınla evlenenirse, kocasının evinde yaşayan önceki kadın, bir hizmetçi olarak kalır.

Eğer bir kadın kocasına çok kızar ve: “benim için uygun biri değilsin!” derse, onun bu sözü, şehir meclisinde araştırılır ve eğer kadın suçsuz çıkarsa ve payına düşen bir hatası yoksa, buna karşın, kocası onu terk etmişse ve onu küçültücü işler yapıyorsa, bu kadın, hiçbir şekilde suçlanmaksızın çeyizini alabilir ve babasının evine dönebilir.

Eğer kadın suçsuz değilse ve serkeşlik yapmışsa ve bu yüzden evini ihmal ediyor (ve) kocasını rezil ediyorsa, bu kadın nehre atılır.

Eğer bir efendinin karısı, bir başka adam yüzünden kocasının ölümüne sebep olursa, bu kadın kazığa oturtulur.

Eğer bir efendi, kendi kızıyla cinsel ilişkiye girerse, bu efendi, şehri terke zorlanır.

Eğer bir efendi, oğlu için bir gelin alır ve oğlu da onunla cinsel ilişkiye girerse, fakat sonra kendisi gelininin koynuna girer ve bu şekilde yakalanırsa, bu efendi bağlanır ve nehre atılır.

Eğer bir efendi, oğluna bir gelin alır ve oğlu onunla cinsel ilişkiye girmezse, fakat bizzat kendisi, gelininin koynuna girerse, gelinine bir gümüş minanın yarısını öder ve o, gönlünün istediği erkekle evlenebilirsin diye, babasının evinden getirdiği ne varsa hepsini tazmin eder.

Eğer bir efendi, babasının (ölümünden) sonra, annesinin koynuna girerse, her ikisi de yakılır.

Eğer bir oğul, babasına vurursa, eli kesilir.

Eğer bir efendi, asillerden bir üyenin gözünü çıkarırsa, onun da gözü çıkarılır.

Eğer o, bir (başka) efendinin kemiğini kırarsa, onun kemiği de kırılır.

Eğer o, asil olmayanlardan birinin gözünü çıkarır veya asil olmayanlardan birinin kemiğini kırarsa, ona bir gümüş mina öder.

Eğer, bir efendinin kölesinin gözünü çıkarır veya bir efendinin kölesinin kemiğini kırarsa, bu değer yarısını öder.

SORULAR

-
1. Antik döneme ait pek çok hukuki metin, ezberlenip sözlü olarak bize ulaşmıştır. Yazılı bir hukuki metnin avantajları nelerdir? Sizce bunun ne gibi dezavantajları olabilir?
 2. Toplum yaşamını düzenlemek üzere yapılmış kanunlar, çoğu kez, onları yapanların önemseydiği hususları öğrenmek açısından işlevseldir. Bu hukuki metin, sizce hangi temel konularla ilgili görünüyor?
 3. Metin, insanlar arasında ayırım yapıyor mu? Bazı insanlar, diğer bazılardan daha mı önemli? Kanun, farklı statülerdeki insanlara nasıl davranıyor?
 4. Babil'de, kanuna aykırı hareketlere, çoğu kez çok ağır cezalar veriliyor. Sizce *Hammurabi Kanunları*, niçin bu kadar serttir?
-

6. ÖLÜLER KİTABI

(M.Ö. yaklaşık 16. yüzyıl)

Ölüler Kitabı, Mısırlıların, ölümden sonra mutlu bir yaşam sürmek için hayati önemde gördükleri büyüler ve dualardan derlenmiştir. Yaklaşık iki yüz bölümden oluşan kitap, M.Ö. 2400 yılına ait büyüleri içerdiği gibi, daha yakın döneme ait ilahileri de kapsamaktadır. M.Ö. 16. yüzyılda kim oldukları bilinmeyen rahipler ve din yorumcuları, bölümleri tek bir cilt halinde topladılar. Kitabın pek çok nüshası, ölüye yardımı dokunsun diye içine yerleştirildikleri sanılan mezarların ve tabutların olduğu bölmelerde bulundu. Günümüze kadar ulaşan bu duaların bazıları, papirüs kağıtları üzerine yazılmıştı ve bunların üzerinde ustalıkla çizilmiş resimler vardı.

Aşağıda okuyacağınız bölüm, ölüyü ilahların vereceği karara hazırlarken okunan bir ilahidir. İlahi, antik Mısır'da, günlük yaşamda insanların birbirleriyle olan ilişkilerine ve değer verdikleri şeylere dair ilk elden bilgiler içermektedir.

Suçsuzluğun Beyanı

X'in işlediği her günahı affeden, tanrıların yüzlerine bakan, İki Yargıç'ın bulunduğu Geniş Salon'a varınca şunlar söylenir:

Ey büyük tanrı! İki Yargıç'ın efendisi, çağrım sanadır! Efendim, sana geldim, cemalini görebilirim diye huzuruna getirildim. Seni biliyorum; senin adını biliyorum ve İki Yargıç'ın bulunduğu Geniş Salon'da seninle olan, kötülüğün koruyucularıyla hayatını idame ettiren ve hesabın verileceği o günde Wenofer'in huzurunda kanlarını içip bitiren kırk iki tanrının adlarını biliyorum; İşte, senin adın "Adaletin Efendisi, Sati-mer-tifi"dir. Sana geldim; sana adaleti getirdim; yalanı senin için kovdum.

İnsanlara karşı kötülük işlemedim.

Hayvanlara kötü davranmadım.

Bir ilaha hürmetsizlik etmedim.

Bir zayıfa şiddet uygulamadım.

İlahların öğrendiği şeyleri yapmadım.

Bir kölenin efendisine iftira atmasına izin vermedim.

(Hiç kimsenin) hastalanmasına sebep olmadım.

(Hiç kimseyi) ağlatmadım.

Kimseyi öldürmedim.

Bir katile emir vermedim.
 Hiç kimsenin zarar görmesine sebep olmadım.
 Tapınaklardaki yiyeceklerden (gelirden) çalmadım.
 İlahların ekmeklerine zarar vermedim.
 Mübarek (ölünün) ekmeklerini almadım.
 Oğlancılık yapmadım.
 Kendimi kirletmedim.
 Tahıl tartısını fazla da eksik de tartmadım.
 Çocukların ağzından sütlerini almadım.
 Hayvanları otlaklarından uzaklaştırmadım.
 Tanrıların kuşlarını tuzakla yakalamadım.
 Onların sularında balık avlamadım.
 Mevsiminde suyun yolunu kesmedim
 Akan suyun önüne bend yapmadım
 İlahın mülkü olan sığırları kovmadım.
 Bir ilahın yolunu kesmedim

Papirus kağıdı üzerine yazılmış Ölüler Kitabı'ndan bir bölüm

Ben temizim! Benim saflığım, Herakleopolis'teki büyük Benu Kuşu'nun saflığıdır. Ben, bütün insanlara can veren, Heliopolis'teki (Horus'un) Gözü'nün doyurulduğu o günde, ikinci mevsimin ikinci ayında, son gün, bu ülkenin efendisinin huzurunda, gerçekten Soluğun Efendisi'nin burnuyum. Ben, Heliopolis'teki Göz'ün doyuruluşunu gören biriyim. Bu ülkede veya İki Yargıç'ın bulunduğu bu Büyük Salon'da bana kötülük asla ulaşmayacak, çünkü burada bulunan ve büyük ilahın izleyicileri olan bu ilahların adlarını biliyorum.

Ey Heliopolis'ten çıkan Adımları Geniş olan! Kötülük işlemedim.
 Ey Babil'den çıkan Ateşin Kucaklayıcısı! Çalmadım.
 Ey Hermonopolis'ten çıkan! Hasetçi değilim.
 Ey çukurdan çıkan Gölgelelerin Yutucusu! Haydutluk yapmadım
 Ey Rostau'dan çıkan Yüzü Tehlikeli! Kimseyi öldürmedim.
 Ey gökten çıkan Ruti! Tartıyı eksik tartmadım.
 Ey geriden çıkan Alevci! Bir ilahın malını çalmadım.
 Ey Herakleopolis'ten çıkan Boyunları Kıran! Yalan söylemedim.
 Ey Memphis'ten çıkan Ateşin Komutanı! Yiyecek aşırmadım.
 Ey Batı'dan çıkan Çukurda Oturan! Kavgacı olmadım.
 Ey Faiyum'dan çıkan Beyaz Dişli! Kanunları çiğnemedim.
 Ey idam kayasından çıkan Kanla Beslenen! İlahın sığırlarını öldürmedim.
 Ey Otuz'dan çıkan Bağırsak Yiyici! Tefecilik yapmadım.
 Ey Ma'ati'den çıkan Adaletin Efendisi! Ekmek karnesi çalmadım.
 Ey Bubastis'ten çıkan Maceracı! Dedikodu yapmadım.
 Ey Busiris'ten gelen Djudyu Yılanı! Birisiyle, onun malı yüzünden
 çekişmedim.
 Ey hüküm yerinden çıkan Wamemti Yılanı! Zina etmedim.
 Ey Imau'dan çıkan Asillerin Efendisi! Dehşet salmadım.
 Ey Saite Nome'den çıkan Plan Bozucu! Kanuna karşı gelmedim.
 Ey kutsal mabetten çıkan Ara Bozucu! Öfkeme yenilmedim.
 Ey Heliopolitan Nome'den çıkan Çocuk! Hak konusunda sessiz kalmadım.
 Ey Wensi'den çıkan Serkheru! Kavgacı olmadım.
 Ey karanlıktan çıkan Kara Efendi! Küfürbaz olmadım.
 Ey Sais'ten çıkan Huzur Verici! Gücümü boş yere harcamadım.
 Ey Heroanpolite Nome'den çıkan Yüzlerin Efendisi! Aceleci olmadım.
 Ey Busiris'ten çıkan Tem Sep! Bir krala karşı küstah olmadım.
 Ey Tjebu'den çıkan Kalbiyle Davranan! Paçamı kirletmedim.
 Ey Nun'dan çıkan Uçan Efendi! Sesimi yükseltmedim.
 Ey mabedinden çıkan Halkın Komutanı! Bir ilaha karşı küstah olmadım.
 Ey mezarlıktan çıkan İnaf Yılanı! Mahallemdeki tanrıya küfretmedim.
 Bunlar X'in sözleridir:

Selam size ey İki Yargıç'ın bulunduğu bu Geniş Salon'daki tanrılar!
 Sizi biliyorum; isimlerinizi biliyorum. Korkunuza esir olmayacağım. Siz
 maiyeti olduğunuz bu tanrıya suçlarımı bildirmediğiniz; hiçbir amelimi,
 size borçlu değilim. Mısır'da adil davrandığım için Efendilerin Efendi-
 si'nin huzurunda benim hakkımda gerçeği söylediniz.

Selam size! hiçbir yalan dolanı olmayan, hakikatle yaşayan ve Horus'un huzurunda hakikatle beslenip, onun güneş dairesinde yer alan İki Yargıç'ın bulunduğu Geniş Salon'daki ilahlar! Bu büyük hesap gününde yaşlıların bağırsaklarıyla beslenen Babi'den beni kurtarın! İşte, günahsız olarak size geldim: suçsuzum, kötülüğüm yok, (aleyhimde) şahitlik yapacak biri yok, cedelleştiğim biri yok. Hakikat üzerinde yaşadım, hakikatle beslendim. İnsanlar ne söyledilerse yaptım, ilahları memnun edecek ne varsa yaptım. Bir ilahı, arzularını yerine getirerek hoşnut ettim. Aça ekmek, susuza su, çıplağa elbise ve ıssız adada kalmışa kayık verdim. İlahlara ilahi kurbanlar, ölümlere ölüm kurbanları sundum. (Bu yüzden) kurtarın beni, koruyun beni! (Büyük ilahın) huzurunda aleyhime şahitlik yapmayacaksınız. Ben, ağzı ve elleri temiz; görenlerin kendisine "hoş geldin, safalar getirdin!" dedikleri biriyim. Ben, ilahlarla bağı olan, onların varlıklarının özünü bilen biriyim. Ben, buraya, adalete şahitlik etmek ve terazinin kabirde doğru tartmasını sağlamak için geldim.

Ey "Soluğun Efendisi" adına sahip Atef Tacı'nın Efendisi, isteklerini karşılaması zor olan! Yüzlerinde hiçbir örtü olmayan, pislik yayan ve yıkım getiren elçilerinizden beni kurtarın, çünkü ben, saf olarak, Adaletin Efendisi için adaleti yerine getirdim; önüm ak, arkam paktır; bedenim adaletin akarsuyunda yıkanmıştır; adaletsiz hiçbir uzvum yoktur.

Sihir Kullanma Kılavuzu

İki Yargıç'ın bulunduğu bu Geniş Salon'da vuku bulanlar gereğince uygulanır. Bu sihrin sözleri, biri temiz ve arınmış olduğunda, (temiz) elbiseler, beyaz çarıkler giydiğinde, antimonla boyanıp mürrüsafi ile yağlandığında, kendisine sığır, hindi, tutsü, ekmek, bira ve sebzeler takdim edilenin huzurunda ezberden okunur. Sonra, bu sözleri, temiz bir kaldırımın üzerine, domuzlar ve (diğer) küçük baş hayvanların ayak basmadıkları toprağa bulanmış sarı toprak boyası ile yazacaksın. Bu kitabın adına yazıldığı kişiye gelince, o mamur olur ve çocukları da aç gözlü olmadan mamur olur; çünkü o, kralın ve sarayındaki maiyetinin güvendiği biri olur. Büyük ilahın kutsal mezbahından ona somunlar, kavanozlarla bal, ekmek ve parça etler verilir. O, batı kapılarının hiçbirinde bekletilmez (ama) Yukarı ve Aşağı Mısır'ın Kralları'yla içeriye alınır ve o, Osiris'in maiyetine girer.

Milyon kere gerçek olsun!

SORULAR

-
1. Ölümden sonraki yaşama geçiş kolay değildi. Ölü, kurtuluşa ermeden önce ne tür engellerle karşılaşüyordu?
 2. Belli ki, Mısırlılar, etik değerleri son derece gelişmiş bir toplumdur. Dürüst birinin, bu toplumda uyması gereken kurallar nelerdir? İnsanlar, bu toplumda ne tür günahlar işleyebiliyorlar?
 3. Mısırlıların etik değerleri, bizimkilere benziyor mu?
 4. Açık ki, ölüyü mezara getiren Mısırlılar, *Ölümler Kitabı'nı*, sonsuz hayata açılan kapıdan geçmek için çok önemli bir araç olarak görüyorlardı. Bunun dışında, kitabın, yaşayanlara da faydaları olduğuna inanılıyor. Bunlar nelerdir?
-

7. ÇIKIŞ KİTABI

(M.Ö. yaklaşık 10. ve 6. yüzyıllar arası)

Çıkış Kitabı, hem Tevrat'ın hem de Ahd-i Atik'in ikinci kitabıdır. Muhtemelen M.Ö. 10. ve 8. yüzyıllar arasında tanzim edilmiştir. Çıkış, İbranilerin Mısırlılar tarafından köleleştirilmelerini, Musa'nın liderliğinde kurtuluşlarını ve Vadedilen Topraklar'a yaptıkları yolculuğun hikâyesini anlatır. Kitabın belli başlı olayları, Musa ile Fırvun'un yüzleşmesi, Tanrı'nın, Kızıl Deniz'i geçerken İbranileri kurtarmasıdır. Hikâyede anlatılan olayların büyük kısmı, İbranilerin çölde dolaştığı ve bir milletin kederler içinde geçirdiği kırk yıllık süre zarfında vuku bulmaktadır. Sonra Musa, Sina Dağı'nda, Yahudi-Hıristiyan etiğinin temeli olan On Emir'i almıştır.

19 İsrailoğullarının, Mısır diyarından çıkışlarının üçüncü yeni ayında, o günde, Sina Çölü'ne geldiler.

²Ve Redifim'den yola çıkıp, Sina Çölü'ne geldiklerinde, çölde kamp kurdular; ve İsrail orada, dağın önünde ordugâh kurdu. ³Ve Musa, Allah'ın huzuruna çıktı, ve Rab, onu dağdan çağırıp, dedi: "Yakub evine şunları söyleyeceksin, ve İsrailoğulları'na bildireceksin; ⁴Mısırlılara ne yaptığımı, ve sizi kartalların kanatları üzerinde taşıdığımı ve sizi kendime getirdiğimi gördünüz. ⁵Şimdi, eğer sözümü dinleyecek ve ahdimi tutacaksanız, kavimler arasında bana has kavim olacaksınız; çünkü bütün dünya benimdir, ⁶ve siz bana bir hahamlar krallığı ve bir mukaddes millet olacaksınız. Bunlar, İsrailoğullarına söyleyeceğin sözlerdir."

⁷Böylece Musa geldi ve kavmin ihtiyarlarını çağırdı, ve Rabbin ona emrettiği bütün bu sözleri, onların önüne koydu. ⁸Ve bütün kavim, hep birlikte cevap verip dediler: "Rabbin bütün söylediklerini yapacağız." Ve Musa, kavmin sözlerini Rabbe bildirdi. ⁹Ve Rab Musa'ya dedi: "Sana koyu bir bulut içinde geliyorum, ki seninle konuştuğum zaman kavim dinlesin ve hem sana ebediyyen inansınlar."...

¹⁶Üçüncü günün sabahında, gök gürlemeleri oldu ve şimşekler çıktı ve dağ üzerinde koyu bir bulut belirdi, ve çok kuvvetli bir boru sesi işitildi, ve ordugâhta olan bütün kavim titredi. ¹⁷Sonra Musa, Allah ile buluşmak için kavmi ordugâhtan çıkardı ve dağın eteğinde durdular. ¹⁸Ve Sina Dağı dumanla örtülüydü, çünkü Rab, onun üzerine ateş içinde inmişti; ve onun dumanı, bir ocağın dumanı gibi çıkıyordu, ve bütün

dağ çok titredi. ¹⁹Ve boru sesi gitgide güçlenince, Musa söyledi, ve Allah, sesle ona cevap verdi. ²⁰Ve Rab, Sina Dağı'nın üzerine, dağın tepesine indi; ve Rab, Musa'yı dağın tepesine çağırdı ve Musa çıktı. ²¹Ve Rab, Musa'ya dedi: "İn ve kavmi uyar. Görmek için gözlerini Rabbe çevirmesinler ve onların pek çoğu telef olmasın. ²²Ve Rabbe yaklaşan hahamlar da kendilerini takdis etsinler, ki Rab, onlara hücum etmesin."

Musa'nın Sina Dağı'ndan On Emir'i getirişi

²³Ve Musa Rabbe dedi: "Kavim, Sina Dağı'na çıkmaz; çünkü Sen bize: 'dağa sınırlar koy ve onu takdis et' diye tenbih ettin." ²⁴Ve Rab ona dedi: "İn, ve seninle beraber Harun çıksın; fakat hahamlar ve kavmin Rabbe çıkmak için geçmesinler; ki O, onlara hücum etmesin." Ve Musa kavme indi ve onlara söyledi:

20 Ve Allah, bütün bu sözleri söyleyip dedi:

²"Seni Mısır diyarından, esirlik evinden çıkaran Allah'ın Rabbim Ben'im.

³Karşımda başka hiçbir ilahın olmayacak.

⁴Kendin için bir oyma put veya yukarıda gökte olanın ya da yerin altında olanın yahut yerin altındaki sularda olanın hiçbir suretini yapmayacaksın; ⁵onların önünde eğilmeyecek ve onlara ibadet etmeyeceksin; çünkü Ben, senin Allah'ın Rabb, benden nefret edenlerden babaları günahını çocuklar üzerinde, üçüncü nesil üzerinde ve dördüncü nesil üzerinde arayan, ⁶fakat beni seven ve emirlerimi tutanların binlercesine bolca inayet eden, kıskanç bir Allah'ım.

⁷Allah'ın ismini boş yere ağza almayacaksın; çünkü Rab, ismini boş yere ağza alanı suçsuz tutmayacaktır.

⁸Sebt gününü takdis etmek için onu hatırla. ⁹Altı gün çalışacaksın ve bütün işini yapacaksın, ¹⁰fakat yedinci gün Allah'ın Rabbe Sebt'tir, onda sen veya oğlun veya kızın, kölen, veya cariyen, veya hayvanların, veya kapılarının içinde seninle muvakkaten kalanlar, hiçbir iş yapmayacaksınız; ¹¹çünkü Rab, gökleri ve yeri, denizi ve onlarda olan bütün şeyleri

altı günde yarattı ve yedinci günde dinlendi; bu yüzden Rab, Sebt gününü mübarek kıldı ve onu takdis etti.

¹²Babana ve annene hürmet et, ki Allah'ın Rabbin sana vermekte olduğu toprakta ömrün uzun olsun.

¹³Öldürmeyeceksin.

¹⁴Zina etmeyeceksin.

¹⁵Çalmayacaksın

¹⁶Komşuna karşı yalan şahitlik yapmayacaksın.

¹⁷Komşunun evine tamah etmeyeceksin; komşunun karısına veya kölesine veya cariyesine veya öküzüne veya eşğine yahut komşuna ait hiçbir şeye tamah etmeyeceksin.

¹⁸Ve bütün kavim gök gürlemelerini ve şimşekleri, ve boru sesini ve tüten dağı fark ettiğinde, kavim korktu ve titredi; ve uzakta durdular, ¹⁹ve Musa'ya dediler: "bizimle sen söyleş ve dinleyelim; fakat Allah bizimle söyleşmesin ki ölmeyelim." ²⁰Ve Musa kavme dedi: "Korkmayın, çünkü Allah sınamak için ve günah işlemeyesiniz diye, O'nun korkusu önünüzde olsun diye geldi."

²¹Ve kavim uzakta durdu; Musa, Allah'ın bulunduğu koyu karanlığa yaklaştı. ²²Ve Rab, Musa'ya dedi: "İsrailoğullarına şöyle diyeceksin: 'göklerden sizinle konuştuğumu kendiniz gördünüz. ²³Benimle beraber gümüşten ilahlar yapmayacaksınız; kendiniz için altından ilahlar da yapmayacaksınız.'"...

Musa'yı Kızıldeniz'i geçerken (solda), Firavun'u da savaşçılarıyla (sağda) gösteren temsili Haggada minyatürü

32 Kavim, Musa'nın, dağdan inmek için geciktiğini görünce, kavim hep birlikte Harun'un yanında toplandılar ve ona dediler: "kalk, bize önümüzde gidecek ilahlar yap; çünkü Musa'ya bizi Mısır ülkesinden çıkaran bu adama ne oldu bilmiyoruz." ²Ve Harun onlara dedi: "Karılarınızın, oğullarınızın ve kızlarınızın kulaklarındaki altın küpeleri çıkarın ve onları bana getirin. ³Ve kavmin hepsi, kulaklarındaki altın küpeleri çıkardı; ve onları Harun'a getirdiler. ⁴Ve, o, ellerindeki altını aldı ve oymacı aletiyle ona biçim verdi ve onu dökme bir buzağı yaptı; ve dediler: "Ey İsrail! Seni Mısır diyarından çıkaran ilahların bunlardır." ⁵Harun bunu görünce, onun önüne bir mezbah yaptı; ve Harun ilan edip dedi: "Yarın Rabbe bayramdır."

⁶Ve ertesi gün, erken kalktılar ve yakılan takdimeleri sundular ve selamet takdimelerini getirdiler; ve kavim, yemek ve içmek için oturdu ve oynamak için kalktı.

⁷Ve Rab, Musa'ya dedi: "Aşağı in; çünkü Mısır diyarından çıkardığın kavmin bozuldu; ⁸onlara emrettiğim yoldan çabuk saptılar; kendileri için dökme bir buzağı yaptılar ve ona taptılar ve ona kurban kestiler ve dediler: 'Ey İsrail! Seni Mısır diyarından çıkaran ilahların bunlardır.'" ⁹Ve Rab, Musa'ya dedi: "bu kavmi gördüm, ve işte, sert enseli bir kavimdir, ve bunun için beni yalnız bırak, onlara karşı öfkem alevlensin ve onları yakıp kül edeyim; fakat seni büyük bir millet yapacağım."

¹⁰Fakat Musa, Allah'ı Rabbe yalvarıp dedi: "Ey Rab! Mısır diyarından büyük güçle ve kudretli bir elle çıkardığın kavmine karşı, niçin öfken alevleniyor? ¹¹Mısırlılar, 'onları kötü niyetle, dağlarda öldürmek için ve onları yeryüzünden silip, yok etmek için çıkardı' diye niçin söylesinler? Kızgın öfkenden dön ve kavmine karşı bu kötülüğe pişman ol. ¹²Kulların İbrahim, İshak ve İsrail'i hatırla, onlara kendin üzerine yemin ettin ve onlara dedin: 'göklerdeki yıldızlar gibi zürriyetinizi çoğaltacağım ve söz verdiğim gibi bütün bu ülkeyi sizin zürriyetinize vereceğim ve onlar, onu ebediyyen miras alacaklar.'" ¹³Ve Rab, kavmine edeceğini söylediği kötülükten nadim oldu.

¹⁴Ve Musa döndü ve ellerinde şahitliğin iki levhası olduğu halde, dağdan indi: levhaların iki tarafı yazılı idi; bir yüzü ve öteki yüzü yazılıydı. ¹⁵Ve levhalar Allah'ın işi idiler, ve levhalar üzerine kazanmış yazı, Allah'ın yazısı idi.

¹⁶Ve bağrıştıklarında, kavmin gürültüsünü Yeşu işitti ve Musa'ya dedi: "ordugahta savaş gürültüsü var." ¹⁷Ve o dedi: o, galiplerin bağrıştıma sesi değil, yenilenlerin feryadı da değil, ancak terennüm edenlerin

sesini duyuyorum.” ¹⁸Ordugâha yaklaşıp yaklaşmaz, buzağıyı ve oyunlarını gördü, Musa'nın öfkesi alevlendi, ve levhaları elinden attı, ve dağın eteğinde onları kırdı. ¹⁹Ve yapmış oldukları buzağıyı aldı ve ateşte yaktı, ve toz oluncaya dek ezdi, ve suyun yüzüne saçıp İsrailoğullarına içirdi...

³⁰Ertesi gün Musa, kavme dedi: “Büyük bir günah işlediniz. Ve ben şimdi Rabbin huzuruna çıkacağım; belki günahınızın kefareti verebilirim.” ³¹Ve Musa, Rabbe döndü ve dedi: “Yazık! Bu kavim, büyük bir günah işledi; kendilerine altın ilahlar yaptılar. ³²Fakat şimdi, günahlarını bağışlarsan – ve yok eğer bağışlamazsan, niyaz ederim, yazdığın kitaptan beni sil. ³³Fakat Rab, Musa'ya dedi: “Kim Bana karşı günah işlerse, kitabımdan onu sileceğim. ³⁴Ve şimdi git, kavmi sana söylediğim yere götür; işte, meleşim, senin önünde yürüyecek. Ama ziyaret ettiğim günde, günahlarını onların üzerinde arayacağım.”

³⁵Ve Rab, kavme bir bela gönderdi, çünkü onlar, Harun'un yaptığı buzağıyı yaptılar.

33 Rab, Musa'ya dedi: “Git, sen ve Mısır diyarından çıkarmış olduğun kavim buradan çıkın, İbrahim'e, İshak'a ve Yakub'a, 'sizin zürriyetinize vereceğim' diye yeminle vaad ettiğim diyara gidin. ²Ve senin önünden bir melek göndereceğim ve Kenanileri, Amorileri, Hittileri, Perizzileri, Hivileri ve Yebusileri kovacağım. ³Çık, süt ve bal akan diyara git; fakat sen sert enseli bir kavim olduğun için, yolda telef etmeyeyim diye, senin aranda ben çıkmayacağım.”

⁴Ve kavim bu kötü haberi duyunca, yas tuttular; ve kimse süsünü takmadı. ⁵Çünkü Rab Musa'ya demişti: “İsrailoğullarına söyle: 'siz sert enseli kavimsiniz, aranızdan bir dakika çıksam, sizi telef ederim. Ve şimdi süslerini çıkar ki, sana ne yapacağımı bileyim.' ⁶Bunun üzerine, İsrailoğulları, Horeb Dağı'ndan başlayarak süslerinden soyundular.

⁷Ve Musa çadırı alıp, ordugahtan dışarıda, ordugahtan uzakta kurardı; ve ona toplanma çadırı derdi. Ve Rabbi arayan her adam ordugâhın dışındaki toplanma çadırına çıkardı. ⁸Ne zaman ki Musa çadıra çıktığı zaman, bütün kavim kalkar ve her adam, kendi çadırının kapısında durur ve Musa çadıra girinceye kadar arkasından bakardı. ⁹Musa çadıra girdiği zaman, bulut direği iner ve çadırın kapısında dururdu ve Rab, Musa ile konuşurdu. ¹⁰Ve çadırın kapısında duran bulut direğini bütün kavim gördüğü zaman, bütün kavim kalkar ve herkes kendi çadırının kapısında ibadet ederdi. Böylece, Rab, Musa ile, bir kişi arkadaşıyla konuşur gibi, yüz yüze konuşurdu.

SORULAR

-
1. Tanrı'nın İbrani halkına buyruklarını ileten kişi Musa'dır. O, bu görevini nasıl yerine getiriyor? Hangi problemlerle karşılaşılıyor?
 2. Tanrı ile İbraniler arasında ne tür bir ilişki var? Tanrı İbraniler'den hoşnut mu?
 3. On Emir, İbrani hukukunun temeliydi ve daha sonra, Hristiyan düşüncesini de etkiledi. Bu emirlerin göçebe kabileler üzerinde ne gibi yararları oldu?
 4. *Çıkış Kitabı*'nda anlatılan hikaye, İbraniler'e bir kimlikleri olduğu duygusunu nasıl veriyor ve onların önüne hangi hedefleri koyuyor?
 5. İbranilerin Tanrıları hakkındaki görüşlerinin, Mezopotamyalılar ve Mısırlılar gibi diğer Yakın Doğu kültürlerinin kendi tanrıları hakkında sahip oldukları görüşlerden farkı nedir? Aralarında herhangi bir benzerlik görüyor musunuz?
-

8. İŞAYA KİTABI

(M.Ö. yaklaşık 8. ve 6. yüzyıllar arası)

İşaya, M.Ö. sekizinci yüzyılda Yahudi Krallığı'nda yaşamış ve gelecekte haber veren bir İbrani peygamberiydi. Takipçileri, gelecekte olacıklara dair onun verdiği haberleri, ölümünden sonra da yazmaya devam ettiler. Bütün bu yazmalar, Ahd-i Atik'in en önemli bölümlerinden biri olan İşaya Kitabı'nı oluşturur. Oldukça güzel bir şiirsel üslupla yazılmış olan İşaya Kitabı, ilahiyat açısından olduğu gibi, edebi açısından da değerlidir.

İşaya, dış düşmanlarından İbrani Milleti'ne yönelik saldırıların yoğunlaştığı, ahlaki ve manevi değerlerin erozyona uğradığı bir dönemde yaşadı. O, bu durumu düzeltmeyi kendine görev bildi ve Musa'nın kavminin doğru yola dönüşünü sağlamak için çok çalıştı. Bu amaçla, İbrani inançlarının özünü oluşturan temel esasları belirledi ve bunları halkına ilan etti. Tek tanrı inancını üzerinde yoğunlukla durdu ve bir kurtarıcının geleceği müjdesini verdi. İşaya'nın gelecekte olacıklara dair verdiği haberler, Hristiyanlık açısından da çok önemlidir. Bu yüzden, İşaya Kitabı, Yahudi-Hristiyan kutsal metinlerinin en çok okunan bölümlerinden biridir.

42 İşte, kendisini koruduğum, canımın kendisinden hoşnut olduğu seçilmiş kulum! Ruhumu onun üzerine koydum; o, milletler için hakkı meydana çıkaracaktır. ²Bağırmayacak ve sesini yükseltmeyecek, veya onu sokakta işittirmeyecek; ³Ezilmiş kamışı kırmayacak, ve tüten fitili söndürmeyecek; hakkı katıyetle getirecektir. ⁴Yeryüzünde hakkı yerleştirinceye kadar yenilmeyecek ve cesareti kırılmayacak; ve kıyı diyarları onun şeriatını bekleyecekler.

⁵Gökleri yaratan ve onları yayan, yeri ve ondan çıkanları yayıp-seren, yer üzerinde kavme soluk veren, ve onda gezinenlere ruh veren Rab Allah şöyle der: ⁶“Ben Rab, seni doğrulukla çağırdım, elini tuttum ve seni korudum; kör gözleri açman, mahpusları zindandan, karanlıkta oturanları hapishanelerden çıkarman için, seni kavme bir ahid olarak, milletlere de bir ışık olarak verdim. Ben Rabbim, ismim budur, ve izzetimi kimseye mehdimi de oyma putlara vermem.”...

43 Fakat şimdi ey Yakub, seni yaratan ve ey İsrail, sana şekil veren Rab şöyle diyor: “Korkma, çünkü fidyeni verip seni kurtardım; seni isminle çağırdım, sen benimsin. ²Sen suların içinden geçerken ben seninle beraber olacağım; ve nehirlerin içinden geçerken senin üzerine taşma-

yacaklar, ateşin içinden yürürken yanmayacaksın, ve alev seni yakıp-kül etmeyecek. ³Çünkü senin Allah'ın, İsrail'in Kuddusü, senin Kurtarıcın, Rab benim. Mısır'ı fidyen olarak, senin karşılığında Habeş İli'ni ve Seba'yı verdim. ⁴Gözümde kıymetli ve itibarlı olduğun ve seni sevdiğim için, senin yerine adamlar ve hayatının yerine ümmetler vereceğim. ⁵Korkma; çünkü seninle beraberim; zürriyetini şarktan getireceğim; ve seni batıdan toplayacağım. ⁶Kuzey'e: bırak, ve Güneye: alıkoyma, diyeceğim: oğullarımı uzaktan ve kızlarımı yerin ucundan, ⁷izzetim için yarattığım, şekil verip vücuda getirdiğim, ismimle çağırılan herkesi getir, diyeceğim."

⁸Gözleri olduğu halde kör olan, kulakları olduğu halde işitmeyen kavmi getir! ⁹Bütün milletler toplansın ve ümmetler bir araya gelsinler. Aralarında kim bunu bildirebilir ve önceki şeyleri bize gösterebilirler? Kendilerini haklı çıkaracak şahitlerini getirsinler yoksa dinlesinler ve 'doğrudur' desinler. ¹⁰Rab diyor: "siz benim şahitlerimsiniz; ve kendime seçtiğim kullarınımsınız; ta ki bilip Bana inanasınız ve Benim O olduğumu anlayasınız. Benden önce ilah olmadı ve benden sonra olmayacak. ¹¹Ben, ben Rabbim; ve benden başka kurtarıcı yoktur. ¹²Rab diyor: "Ben beyan ettim ve ben kurtardım ve ben ilan ettim; aranızda yabancı bir ilah yoktur; ve siz benim şahitlerimsiniz." ¹³"Ben Allah'ım, ve bundan sonra da ben O'yum; Benim elimden kurtaracak yoktur. Ben işlerim ve kim engel olabilir?

¹⁴Rab, kurtarıcınız, İsrail'in Kuddüs'ü şöyle der: ... ²⁵"Kendi uğrumda, senin günahlarını silen Benim Ben ve senin günahlarını hatırlamayacağım. ²⁶Bana hatırlat, beraber muhakeme olalım; davayı anlat ki hak kazanasın. ²⁷İlk atan günah işledi ve aracılardan bana karşı cürüm işlediler. ²⁸Bundan ötürü makdisin reislerini murdar ettim, Yakub'u lanete verdim ve İsrail'i rüsvay ettim.

44 Fakat şimdi, ey kulum Yakub ve seçtiğim İsrail! Dinle. ²Seni yaratan, rahimden sana şekil veren ve sana yardım edecek olan Rab şöyle diyor: "Korkma, ey kulum Yakub, seçtiğim Yeş'urum! ³Çünkü susamış toprağın üzerine sular, kuru toprağın üzerine seller dökeceğim. Ahfadın üzerine Ruhumu, zürriyetin üzerine bereketimi dökeceğim, ⁴sular ortasında otlar, akarsular kenarında söğüt ağaçları gibi bitecekler. ⁵Birisi: 'Ben Rabbin kuluyum' diyecek, bir başkası, kendine Yakub adını verecek ve eline: 'Rabbin kuluyum' yazacak ve kendine soyadı olarak İsrail adını takacak."

⁶Rab, İsrail'in kralı ve kurtarıcısı, orduların Rabbi şöyle diyor: "Evvel benim ve ahir benim; benden başka ilah yoktur. ⁷Benzerim kimmiş? İlan

etsin, beyan etsin ve bunu benim önüme koysun. Ve gelecek şeyleri ve olacak şeyleri bildirsin? ⁸Korkmayın ve yılmayın; Eski zamandan sana işittirmedim mi ve bildirmedi mi? Ve siz şahitlerimsiniz! Benden başka Allah var mı? Başka Kaya yok; ben başkasını bilmiyorum.”... ²¹Ey Yakub ve İsrail, bunların anın! Çünkü benim kulum sensin; sana ben şekil verdim, benim kulum sensin; Ey İsrail, benim tarafımdan unutulmayacaksın. ²²Senin cürümlerini, bir bulut gibi, günahlarını bir sis gibi sildim; bana dön, çünkü seni fidiye ile kurtardım...

45 Önünde milletlere boyun eğdirmek, ve kralların belini gevşetmek ve kapılar kapanmasın diye önünde kapı kanatlarını açmak için, sağ elini tuttuğu mesihine, Koreşe'ye Rab şöyle diyor: ²⁴“Senin önünde gideceğim ve dağları düz edeceğim, bronz kapıların kanatlarını kıracağım ve demir sürgülerini parçalayacağım, seni adınla çağıran Rab, İsrail'in Allahı'nın Ben olduğumu bilesin diye, ³karanlığın hazinelerini ve gizli yerlerin definelerini sana vereceğim. ⁴Kulum Yakub'un hatırı ve seçtiğim İsrail için. Sen beni tanımazken, seni isminle çağırdım, sana ad koydum. ⁵Ben Rabbim, ve başkası yoktur; benden başka Allah yoktur, Sen beni tanımazken, sana kuşak bağladım ki, ⁶güneşin doğduğu yerden ve batıdan olanlar, Benden başkası olmadığını bilsinler, Rab benim ve başkası yoktur.”... ¹⁴Ve Rab şöyle diyor: “Mısır'ı zenginliği, ve Habeş İli'ninin ve uzun boylu Sebalıların ticareti sana geçecek ve senin olacak; onlar senin ardınca yürüyecekler; zincirler içinde geçecekler ve senin önünde yere kapanacaklar. Sana yalvarıp diyecekler: “Allah, sadece seninle ve başkası, ondan başka ilah yok.” ¹⁵Gerçek, kendini gizleyen Allah sensin, ey İsrail'in Allah'ı, ey Kurtarıcı! ¹⁶Hepsi utandırılacak ve hem de rüsvay olacaklar, put yapıcılar hep beraber rüsvaylığa gidecekler. ¹⁷Fakat İsrail, Rabbin eliyle, ebedi kurtuluşla kurtulacak; siz ebediyyen utandırılmayacak ve rüsvay olmayacaksınız?

49 Ey kıyı diyarları! Beni dinleyin; ve uzaktaki milletler bana kulak verin. Rab, ana rahminde iken beni çağırdı, anamın karnında iken ismi mi andı. ²Ağzımı keskin kılıç gibi yaptı, elinin gölgesinde beni gizledi; beni, cilalı bir ok yaptı, kendi ok kılıfında beni sakladı. ³Ve bana dedi: “Sen benim kulumsun....”

⁸Rab şöyle diyor: “Rıza vaktinde, sana cevap verdim ve kurtarış gününde sana yardım ettim; seni korudum ve seni kavme bir ahid olarak verdim ki, memleketi pekiştiresin, ıssız kalmış mirasları paylaştırasın, ⁹mahpuslara ‘Çıkın’, karanlıktakilere: ‘Açığa gelin’ diyesin. Onlar yol boylarınca otlayacaklar, bütün çıplak tepelerde otları olacak;

¹⁰Acıkmayacaklar ve susamayacalar, ne kavurucu rüzgar ve güneş onlara vurmayacak, çünkü onlara merhamet eden onlara yol gösterecek ve onları su pınarlarına iletecek. ¹¹Ve bütün dağlarımı yol edeceğim ve büyük yollarım yükselecek. ¹²İşte, bunlar uzaktan ve işte bunlar kuzeyden ve batıdan, ve şunlar da Sinim diyarından gelecekler. ¹³Ey gökler! terennüm edin ve ey yeryüzü! sevinçle coş; ey dağlar! kendinizi terennüme bırakın! Çünkü Rab, kavmini teselli etti, ve kederli olanlarına merhamet etti.

SORULAR

-
1. İşaya'nın haber verdiği kurtarıcı ne yapacaktır?
 2. İşaya, ısrarla Allah'ın İbranilere verdiği pek çok nimetten bahsediyor. Allah'ın İbraniler için yaptığı şeylerin bazıları nelerdir?
 3. *İşaya Kitabı*'nda başka ümmetlerden söz ediliyor. Bu ümmetlerin, İbranilerle ne tür ilişkileri vardır?
 4. *İşaya Kitabı*'nda, ülkenin pek çok putundan bahsediliyor. Bu putlar hakkında söylenenlere bakarak, nasıl bir antik Yakın Doğu tablosu çizilebilir?
 5. *İşaya Kitabı*'nda tasvir edilen Tanrı ile, *Çıkış Kitabı*'nda tasvir edilen Tanrı aynı mı? Birbirlerine ne derece benziyorlar, farkları nelerdir?
 6. Sizce Yahudilerin, bu denli yoğun bir şekilde bir kurtarıcı beklentisi içinde olmalarının nedeni ne olabilir? İşaya'nın kitabında gözlemlendiği gibi, bir halkın bakışlarını bu denli geleceğe çevirmesinin nedeni ne olabilir?
-

ANTİK VE KLASİK DÖNEMDE YUNANİSTAN

9. HOMEROS

İLYADA

(M.Ö. yaklaşık 8. ve 6. yüzyıllar arası)

Batı literatürünün en büyük iki edebi eseri olan *İlyada* ve *Odise*'nin, Homeros'a ait olduğu söylenir. Kör bir şair olarak bilinen Homeros, şöhretini, *İlyada*'ya ve Yunan savaşçı Odiseus'un seyahatlerini anlattığı *Odise* adlı hikâyeye borçludur. Bu destanlara bakarak yaşadığı dönemi belirlemeye çalışacak olursak, Homeros'un, M.Ö. dokuzuncu ya da M.Ö. sekizinci yüzyılda yaşadığını söyleyebiliriz. Şiirleri, sözlü gelenekle elimize ulaşmış ve zaman içinde söylene söylene değişmiştir. Beyitlerin kendine özgü bir tarzda uzun oluşu, hiç kuşkusuz, bunların akılda tutulmasına yardım etmiştir. Her iki eser de, Helenistik dönemde yazılmıştır.

İlyada, Sparta kralı Menelaus'un karısı Helen'in kaçırılmasından sonra Yunan güçlerinin Truva'yı (Yunanca'da *İllium*) kuşatmasını anlatır. Hikayedeki başlıca aktörler, en büyük Yunanlı ve Truvalı savaşçılar olan Aşil ve Hektor'dur. Savaş, bu iki kahramanın birbirleriyle yüzleşmesi için uygun bir zemin yaratır ve hikaye, Hektor'un öldürülmesiyle sona erer. Aşağıya alıntılarımız bölümde, bu iki savaşçının son karşılaşması anlatılmaktadır. Burada, Yunan ve Truva toplumlarının hangi değerleri yücelttikleri gayet net bir şekilde görülebilmektedir.

İşte ürkmüş geyik yavrusu gibi kaçışan Truvalılar
kente böyle sığınıyorlardı. Terlerini siliyor,
surun barbatalarının üzerinde eğilip susuzluklarını gideriyorlardı.
Akhali askerler de, omuzlarına kalkanlarını asarak, sura iyice yaklaştılar.

Ama amansız kaderine bağlanmış Hektor, bulunduğu yerden ayrılmadı,

Truva ve Batı Kapılarının önünde.

O zaman Apollo, alaylı sözlerle Aşil'e seslendi:

"Ey Peleus'un oğlu! Niçin kovalıyorsun *beni*? Ne oldu hızına, tüken-
din mi?

sen bir ölümlüsün, ben ölümsüz bir tanrıyım.

Hâlâ anlamıyorsun değil mi benim bir ölümsüz olduğumu?

Dizginlenemez bir öfkeyle üzerime saldırıyorsun, unuttun mu?

Bir savaş var bugün burada darmadağın ettiğin Truvalılarla.

Bak, hepsi şehirlerinin duvarları içinde toplandılar, fakat sen,

sen de buralara kadar çekildin. *Beni* öldüremezsin,

asla ölmem; çünkü kaderim bu değil!"

Bu sözlerle hiddetlenen çevik Aşil, bir adım atıp dedi ki:

"ey uzaklardan nişan alan, tanrıların en felaketlisi olan tanrı! yolu-
mu kestin

beni aldatıp buralara, surlardan uzaklara getirdin!

Yoksa kudretli Truvalıların bir ordusu, şehrin kapıları boyunca

çil yavrusu gibi kaçışmadan dişlemiş olacaktı toprağı!

Şimdi benden büyük şanıma çalıp, onları da kolayca kurtardın.

Çünkü hiçbir şeyden korkmazsın, hiçbir eziyet yıldırılmaz seni.

Ama eğer emretmek elimde olsaydı, alırdım intikamımı senden!"

Başka bir şey söylemeden kibirle yürüdü şehrin üzerine,

yarışı kazanmış, çılgınca koşarak ovayı boydan boya geçen

savaş arabalarına bağlı atlar gibi koşuyordu.

İşte Aşil, ayaklarını ve dizlerini böyle hareket ettirip hamlesini yaptı.

O zaman, ovanın içine atılırken, onun geldiğini

önce ihtiyar kral Priam gördü.

O koşarken, tunç silahı göğsünde

ekin zamanı ortaya çıkıp, ışığı, berrak bir şekilde

karanlık gecede diğer yıldızların arasından parlayan,

adına Orion'un Köpeği dedikleri,

hepsinden daha parlak olan

ama sefillerin üzerine humma getirdiği için

gökteki uğursuz bir alamet sayılan

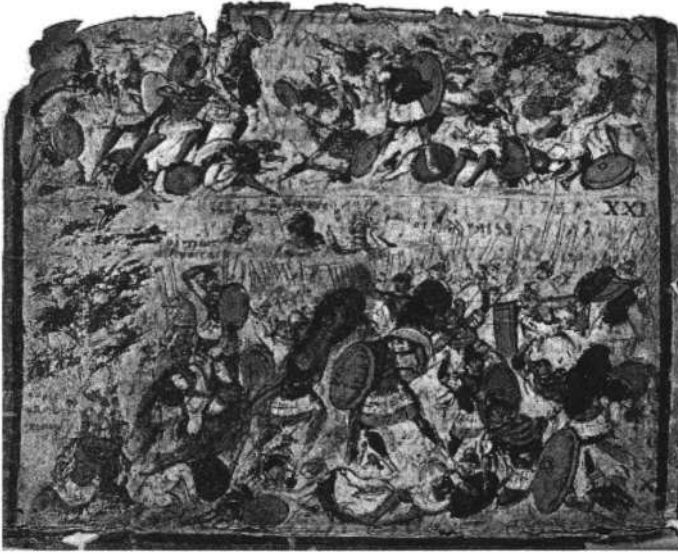
bir yıldız gibi parlıyordu.

Ve yaşlı adam inleyerek kaldırdı ellerini;

dövünüyor ve hıçkırıklarla yalvarıyordu sevgili oğluna.

Ancak o, kapıların önünde dikiliyor
Ve sonuna dek Aşil'le savaşmak için yanıp tutuşuyordu.
İhtiyar ise, uzatıp ellerini acınacak halde yalvararak dedi ki:
“Hektor! Sevgili oğlum! orda yalnız başına, diğerlerinden
uzakta durup şu Aşil'in saldırısını bekleme!
Ona yenilirsin, hükmünü çabuk verir.
Çünkü, bu çetin, düşüncesiz adam senden çok daha güçlüdür!

Haydi oğlum!, geri çekil geri!
Truva erkeklerini ve kadınlarını kurtarmak,
Peleus'un oğluna kendi elinle büyük ün vermemek
ve tatlı canını kaybetmemek için, gir surlardan içeri.

İlyada Destanı'ndan

İhtiyar adam, inleyip kır saçlarını yolarak bunları söylüyordu
ama Hektor'u kararından döndüremiyordu.
Priam'ın arkasında duran annesi de, öte yandan
Hüngür hüngür ağlayarak figan ediyordu.
Bir eliyle elbiselerini çözdü, diğeriyle memesini tuttu
ve hüzünle ve gözyaşları içinde ağzından şu sözler döküldü:
“Hektor, yavrum! *bunun* sende hatırı yok mu?

Zavallı annenin de mi yok? eğer acılarını dindirecek mememi sana verdiysem,

bunu şimdi hatırla, sevgili oğlum!

Gel surun içinden savaş şu vahşi adamla,

Sakin karşısında durma bu merhametsiz zalimin!

Çünkü eğer şimdi seni öldürürse,

Seni doğuran ben nasıl matemini tutabilirim ölüm yatağında, sevgili körpe dalım?!

Ne ben dayanabilirim buna ne de şu sıcak, cömert karın...

Bizden çok uzaklarda,

Argosluların gemilerinin yanında çevik köpekler

Seni paramparça edecekler!"

İkisi de sevgili oğullarına böyle ağlıyorlardı.

Yalvarıp yakarıyorlardı her çareyi deneyerek,

Ancak Hektor'u kararından döndüremediler.

O dinlemedi, yalnızca devasa gücüyle yaklaşan Aşil'i bekledi.

...

Hektor, başını kaldırdı, onu gördü ve titremeye başladı; cesareti kırıldı, artık ayaklarını yere sağlam basamıyordu.

Kapıları arkasında bırakarak kaçmak için hamle yaptı;

Ve Aşil çevik ayaklarıyla onun peşine düştü, hızından emin olarak.

Kuşların en hızlı uçanı olan vahşi dağ atmacası

korkudan titreyen güvercinin üzerine nasıl süzülür,

oradan oraya kaçışan güvercin önde,

atmaca arkasından vahşi cıgliklarla avını yakalayıp öldürmek için

öfkeyle nasıl durmaksızın saldırırsa,

işte Aşil de öyle dizginlenemez öfke içinde saldırarak ileri atılıyordu.

Hektor da, Truva'nın surları boyunca giderek ve

Tabana kuvvet sürekli kaçıyor.

Çevik Aşil, dağdaki yuvasından kaldırdığı geyik yavrusunu

vadinin içinde ve ovalarda kovalayan bir av köpeği gibi,

durmaksızın kovalıyordu Hektor'u.

Hani geyik yavrusu elinden kaçır da sınırsa bir çalılığın altına

Av köpeği, durmaksızın arayıp koklayarak,

Onu buluncaya kadar koşmaya devam eder ya;
 İşte Hektor da öyle kurtulamıyordu bir türlü
 Çevik yarışçı Aşil'den.
 Hektor, kaç kere, surların üstündeki adamların
 ona oklarıyla yardım etmeleri için,
 taştan yapılmış sağlam surların altındaki
 Dardan Kapıları'na doğru hamle yaptıysa,
 Aşil de her seferinde yoluna çıkıyordu onun ve
 yeniden onu ovaya çeviriyordu. surların dışına çıkmaya zorluyordu
 Ve hep şehrin olduğu yöne doğru koşuyordu.
 Bir rüyadaki gibi sonsuzca...

Tanrıça Atena bütün ölümsüz kurnazlığıyla onu aldattı.
 Ve sonunda ikisi öldürmek için birbirlerine yaklaştılar
 Önce tepe miğferli uzun Hektor, söze başladı:
 "Aşil! önceki saldırında
 üç kez Büyük Priam şehrinin etrafında dönüp
 karşına çıkmaya cesaret edememiştim ama
 artık korkuyla kaçmayacağım senden.
 Şimdi, seninle karşılaşmak için can atıyorum.
 O halde ya sen beni öldür ya da ben seni!

Hektor uzun gölgeli mızrağını doğrulttu ve fırlattı;
 Aşil'in kalkanını tam ortasından vurdu
 ama mızrak kalkana çarpıp uzağa fırladı.
 O zaman Hektor kolunun tüm gücüyle savurduğu mızrağın
 boşa gitmesine üzüldü.
 Neşesi kaçmış olarak kalakaldı;
 Çünkü yedekte başka mızrağı yoktu.
 ...

Hektor böğrüne asılı duran, bileyli, ihtişamlı ağır kılıcını çekti.
 Tüm gücünü toplayıp, keskin kılıcını sallayarak
 avının üzerine saldırdı.
 Aciz koyunu veya ürkek tavşanı kapmak için
 Kara bulutlardan yere doğru süzülen
 Yükseklerden uçan bir kartal gibi.

Ancak içi vahşî öfkeden yanıp tutuşan Aşil,
İyi işlenmiş armalı kalkanıyla göğsünü koruyarak saldırdı;
başının üzerinde, dört siperli şimşek gibi miğferinin
parlak püskülü sallanıyor, ateş tanrısının püskül olarak sıkça yerleş-
tirdiği altın telleri titriyordu.

Aşil'in Hektor'u öldürüşü

Aşil'in, sağ elinde tutup artık kolayca haklayabileceği
görkemli bedenine bakarak Hektor'u öldürmek için sallamakta
olduğu mızrağının tunç ucu, geceleyin,
gökyüzünde yıldızların arasında görünen
diğer yıldızların hepsinden daha güzel olan
Akşam Yıldızı gibi parlıyordu.

Hektor öfkeyle saldırdığı sırada,
köprücük kemiklerinin, boynu omuzlardan ayırdıkları yere
Ruhun *oradan* kolayca çıkıp gideceği açık boğaza
Şaşaalı Aşil mızrağını sapladı.
Uç, zayıf boynun bir ucundan girip diğerinden çıktı,
ama ağır tunç mızrak, nefes borusunu büsbütün kesemedi.

Hektor'un ağzından son sözleri olarak
hâlâ acıyla bazı kelimeler dökülebiliyordu...
tozun toprağın içine düşüverdi.
Tanrısal Aşil ona böbürlenerek bağırdı:
“Hektor! seni budala!...
(K)öpekler ve kuşlar seni didikleyecek şimdi, cesedine yazık (!)”

SORULAR

-
1. *İlyada*, Yunanlıların savaşma yöntemlerine ilişkin ne söylüyor?
 2. Homeros'un zamanında, site-devletler arasındaki ilişkiler nasıldır?
 3. Ölümlülerin yaşamında tanrıların oynadığı rol nedir? Tanrılar, Hektor'la Aşil arasındaki savaşın sonucunu ne kadar etkilemişlerdir?
 4. Homeros'un anlattığı hikayeden yola çıkarak, Yunanlı savaşçının idealleri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Savaşçıların davranışları nasıl anlatılmaktadır?
-

10. LESBOS'LU SAPPHO

ŞİİRLER

(M.Ö. yaklaşık 600)

Sappho (M.Ö. y. 610-580), en beğenilen Yunan şairlerinden biridir. Sappho, Ege Denizi'ndeki Lesbos (Midilli) Adası'nda doğdu. Siyasal nedenlerden dolayı, ömür boyu hapis cezasına çarptırıldığı ve Sicilya'ya sürgüne gönderildiği sanılmaktadır. Eldeki bilgilere göre evlendiği adam, daha sonra onu evlatlık olarak aldı. Ancak yine de hayatı, sosyal konumu veya o dönemde şairlere ne kadar değer verildiği konusunda hiçbir güvenilir bilgimiz yoktur. Özgür bir yaşam süren Sappho, muhtemelen zengindi ve bu yüzden zamanındaki kadınların çoğuna göre nisbeten rahat bir hayat sürdü. Ayrıca şiirlerinin içeriğine bakılırsa, biseksüel olduğu düşünülebilir. Ancak cinsiyeti hakkında daha spesifik bir bilgimiz de yoktur.

Sappho'nun şiirinin ünü, bütün antik dünyada yaygındı ve daha sonraki klasik dönem yazarları, bunların büyük bir kısmını alıp kendi şiirlerinde kullandılar. Bugüne dek, eksiksiz olarak sadece bir şiiri elimize ulaşmıştır. Diğer şiirleri, ancak bölük pörçük şekilde elimizdedir. Sappho, bu şiirlerin çoğunda, yaşadığı toplumsal çevreyi, aşk ilişkilerini ve şahsi dostluklarını anlatmaktadır. Kendine özgü üslubu ve bildik konulara ilişkin müstesna vurguları nedeniyle, kitap, bugün bile okuyucuyu sürüklemektedir.

V

Kimi der, en güzel şey
Şu kara toprağın üzerinde
Şatafatlı bir süvari birliği,
Kimi bir piyade ordusu
Kimi gemilerden bir donanma;
Ben derim ki, en güzel şey
İhtiraslı aşığın ilhamlarıdır

Çok kolaydır bunu anlatmak
Dünya aleme

Çünkü herkesi güzellikte geçen Helen

Terk etti mükemmel kocasını
Yelken açtı Truva'ya
Umrunda mı çocuğu
Ne de ailesi

Onun yerini Afrodite aldı
Hemen yoldan çıkardı aşıkları

Hatırlatır bana şimdi
Uzaktaki Anaktoria'yı

Yeğlerim duymayı
O canım ayak sesini
Ve görmeyi ay gibi parlayan yüzünü
Lidya savaş arabalarından da
Baştan aşağı kuşanmış askerlerden de daha çok

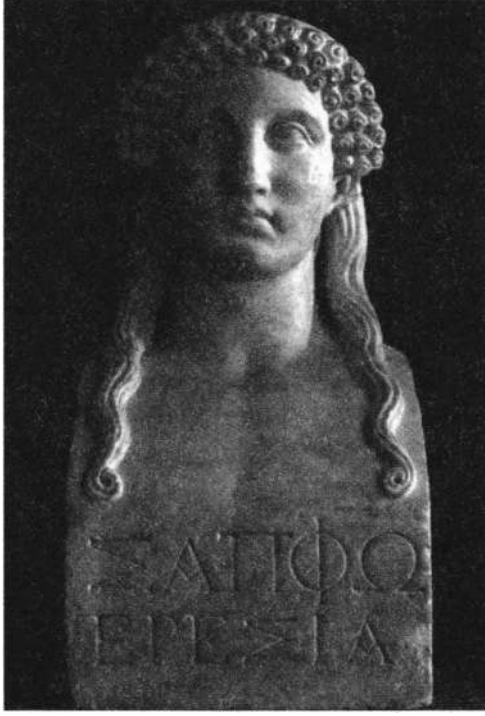
IX

Tanrılara eş bana göre
Karşında oturan adam
Dizinin dibinde
Tatlı sözlerine kulak veren

Ve göğsümün içinde yüreğimi
Çarptırır o hoş gülüşün,
Bir anlık bakışında bile sana
Boğazımda düğümleniyor sözler

Dilim titriyor ve birden
Yakıyor tenimi inceden bir ateş
Gözlerim kararıyor
Uğultular geliyor kulaklarıma

Terler basıyor bedenimi
Tir tir titriyor gövdem
Daha solgunlaşıyorum kuru çimenden
Ve galiba mübtela oldum
Eceli kapıma getiren aşka
Ama kabullenmeliyim her şeyi

Lesbos'lu Sappho

XIX

Candan söylüyorum keşke ölseydim
Gözyaşlarına boğulmuş kız terk ettiğinde beni

Düşmüyordu dilinden "Ah Sappho, tutulduk kötü bir belaya
Vallahi istemeden bırakıyorum seni!" sözleri

Almak için gönlünü, verdim cevabımı:
"Git, bol şans sana, beni unutma
biliyorsun nasıl aziz tuttuğumuzu seni"

Gitmem diyorsan, hatırlatmak isterim
Bütün müşfik deneyimlerimizi

Taçlar yaptın yanımda çiçeklerden
Dolamak için alına
Menekşeler, güller ve asma dallarından

Ve çelenkler ördün
Halkalı çiçeklerden
Sarsınlar diye zarif boynunu

Alıştın bütün bedenine
Kokusu şahane, çok tatlı
Kokular sürmeye

Yumuşak yataklar üzerinde
Hızla söndürdün tatlı tatlı
Genç kadınlara ihtirasını

Orada ne dinlediğimiz
Müzik vardı
Ne de ziyaretine gittiğimiz
Bir mabed

XXVIII

Talihli damat, istediğin oldu
Zıfıfı tattın
Elde etmek için yalvardığın
Genç kadına sahipsin

Yakışıklısın ama
Gelininin ballı gözleri var

O güldüğünde
Aşk yayılır parlak yüzüne

Emsalsiz tatlılık verdi Afrodite sana

XXXVII

Faziletin yokluğunda zenginlik
Bir masum komşu değildir
Ama harmanlayan her ikisini
En bahtiyar olandır

SORULAR

-
1. Bir şiirden, yazarının yaşadığı toplum hakkında da, bizzat yazarı hakkında da birçok gerçeği öğrenmek mümkündür. Bu şiirler, Sappho ve onun gibi olan kadınlara dair hangi gerçekleri ifşa ediyor?
 2. Sappho'nun şiirlerinin pek çoğu, aşkla ilgilidir. Bunlara bakarak, Yunanlıların aşk hayatları hakkında hangi sonuçlara ulaşabiliriz?
 3. Antik dönemde kadınlar tarafından yazılmış ve bugün hâlâ elimizde olan edebi eser sayısı çok azdır. Sizce, Sappho'nun cinsiyeti, onun şiirlerinin farklılığını sağlayan etkenlerden biri olabilir mi?
 4. Sappho'nun eseri, okuyucuyu 'derinden etkileyen' bir üsluba sahip olması yönüyle övülmüştür. Sizce, bu eser, okuyucusunun üzerinde böyle bir etki bırakıyor mu? Ve bu ne kadar önemli?
-

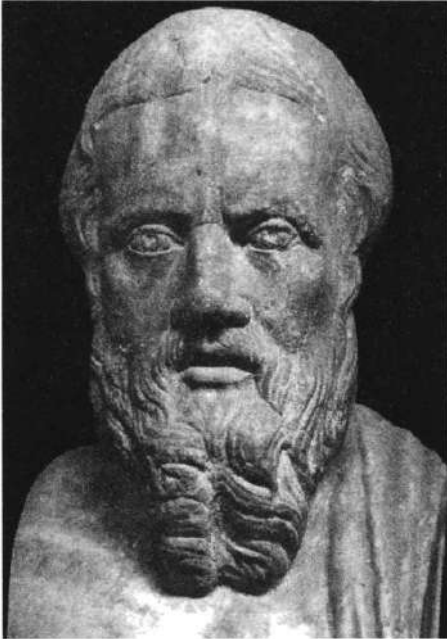
11. HERODOT

TARİH

(M.Ö. yaklaşık 450)

M.Ö. 484-430 veya 420 civarlarında yaşayan Herodot, hadiseleri hikaye tarzında anlatan bir tarihçiydi. Kudretli Pers İmparatorluğu ile Anadolu'daki Yunan şehir-devletlerinin kesişme noktasında doğan Herodot, eserlerinde, temel konu olarak, bu iki devlet arasındaki savaşları seçti. Kitabında anlattıkları dışında, Herodot'un yaşamının ayrıntılarını bilmiyoruz. Kitabında Pers ülkesine karşı açılan savaş hakkında ayrıntılı bilgiler veren Herodot, aynı zamanda büyük bir seyyahı. Mısır'dan Pers İmparatorluğu'na, oradan Balkanlar'a ve hatta bugünkü Rusya sınırlarında kalan bazı bölgelere kadar, uzun yıllar süren yolculuklar yaptı.

Tarih, hem çeşitli antik kültürler hem de Pelopones Savaşı hakkında değerli bilgiler içeren çok önemli bir kaynaktır. Herodot, aşağıya alıntılanan bölümde, her karış toprağını gezdiği Mısır'la ilgili değerlendirmelerini anlatmaktadır.

Herodot

Ama şimdi Mısırlıların hallerini olduğu gibi anlatmak isterim, çünkü daha önce dediğim gibi, eğer Memphis'in aşağısındaki topraklarda sular çekilirse (zaten sular da bu topraklarda çekilir) ve geçmiştekilere oranla bu çekilme daha fazla olursa, yani topraklarına hiç yağmur düşmezse ve eğer nehir tarlalarını sulayacak kadar yükselmezse, Mısırlılara, açlıktan ölecek şekilde yaşamaktan başka orada hangi seçenek kalır? Ama tersi olursa da, bu insanlar, mahsulü, diğer Mısırlılar da dahil olmak üzere, dünyadaki

herhangi bir kavimden daha az çalışarak toplarlar. Tarlayı, sabanla ve çapalama veya diğer tüm insanların mahsul toplamada kullandığı yöntemlerden herhangi biriyle sürerler; nehir, aniden, kendi kendine tarlaların üzerine yürür ve onları sular, ve bunu yaptıktan sonra, tekrar geri çekilir; sonra her adam kendi tarlasını eker ve domuzlarını tarlaya bırakır; domuzlarla birlikte, ayaklarıyla tohumları çiğner, bundan sonra geriye sadece mahsulü toplamak kalır; harmandaki hububatı da domuzlarıyla çiğner ve en sonunda mahsulü toplar ve ambarına koyar...

Mısırlıların yaşadıkları iklim, nasıl ki bütünüyle o bölgeye özgü ise ve başka herhangi bir kavmin yaşadığı iklimden farklıysa, nehirlerinin de diğer nehirlerden oldukça farklı bir tabiatı vardır ve böyle olduğu için, alışkanlıklarını ve adetlerini belirleyen şeylerin çoğu, gerçekten diğer halklarınkinin tam zıddıdır. Buralarda çarşı-pazara kadınlar gider, erkekler ise evin içindedirler ve dokumacılık yaparlar ve bu dokumacılık işinde, diğer milletler, örülen kısmı yukarı doğru iterken, Mısırlılar, aşağı doğru iterler. Erkekler, yüklerini başları üzerinde, kadınlar ise omuzlarında taşırlar. Kadınlar küçük abdestlerini ayakta yaparlar, erkekler ise oturarak ihtiyaçlarını giderirler. İnsanlar, tabii ihtiyaçlarını evlerde giderirler, ama yemeklerini ev dışında, sokaklarda yerler. Bunu şöyle izah ederler: utanılacak fakat ihtiyaç olan şey gizli, fakat utanılmayacak şey açıktan yapılmalıdır. Hiçbir kadın, erkek veya dişi hiçbir ilaha vakfedilmez, fakat erkekler tüm ilahlara ve ilahelere vakfedilirler. İstemiyorlarsa oğulların ailelerine bakma yükümlülüğü yoktur, fakat kızlar, istesinler veya istemesinler, böyle bir işi mutlaka yapmak zorundadırlar.

Dünyanın diğer bölgelerinde, ilahların rahipleri saçlarını uzatırlar, fakat Mısır'da kısa keserler. Diğer kavimler arasında başlarına bir musibet gelenlerin, saçlarını özellikle kısa kesmeleri bir alettir, fakat Mısırlılar, diğer zamanlarda tıraş etmelerine rağmen, ölüm havası içinde iken, saç ve sakallarını uzatırlar. Günlük hayatın akışında, diğer kavimler, hayvanları ayrı yerlerde tutarlar, fakat Mısırlılar, hayvanlarla iç içe yaşarlar. Diğerleri buğday ve arpa yiyerek yaşamlarını sürdürürler, ama bunlarla beslenmek, bir Mısırlı için ayıpların en büyüğüdür; onlar, kendi ekmeklerini, bazılarının zerç veya kaplıca buğdayı dedikleri, sert hububat tanesinden yaparlar. Hamuru ayaklarıyla çiğner ama çamuru elleriyle yoğururlar ve gübreyi elleriyle kaldırırlar. Diğer kavimlerin erkekleri, yine Mısırlılardan öğrendikleri gibi, tenasül organlarını doğumda olduğu gibi bırakırlar, fakat Mısırlılar sünnet olurlar. Her erkeğin iki parçalı giysisi vardır, ama her kadın sadece tek-parçalı kıyafet giyer...

Her ne kadar Mısır toprakları Libya sınırlarına dayansa da, buralarda vahşi hayvanlar pek yoktur. Ama burada, ister insanlarla birlikte yaşasın ister ayrı yaşasın, vahşi veya ehli hayvanların hepsinin kutsal olduğu düşünülür.

Gerçekten insanların yanında yaşayan pek çok hayvan vardır, ama eğer kedilerin başına gelenler olmasaydı, daha da fazlası olurdu. Dişi kediler doğduğunda, artık erkek kedilere sık sık gitmezler ve erkek kediler, onlarla çiftleşmeyi çok arzulasalar da, bunu yapamazlar. Bu yüzden, Mısırlılar şu kurnazca çareyi bulurlar. Kedi yavrularını annelelerinden çalar veya götürür, öldürürler; ama öldürmelerine rağmen, onları yemezler. Yavrularından mahrum bırakılan ve yavru sahibi olmayı daha fazla isteyen dişiler, işte ancak o zaman erkek kedilere giderler; çünkü kediler, yavrularına karşı büyük bir sevgi beslerler. Bir yangın çıktığında, kedilere tüyler ürpertici bir şey olur, yangın söndürme konusunda hepten ihmalci olan Mısırlılar, araya yerleştirdikleri adamlarla bir hat oluşturur ve dikkatli bir şekilde kedileri korumaya çalışırlar. Fakat kediler, hattı geçer ve adamların üzerinden atlayarak ateşe atarlar. Bu olduğu vakit, Mısırlılar çok üzülürler. Her kimin evinde bir kedi doğal yoldan ölürse, evde oturanların hepsi kaşlarını, ama sadece kaşlarını tıraş ederler; eğer ölen hayvan köpekse, bütün vücudlarını ve başlarını tıraş ederler.

Ölü kediler, Bubatis şehrinde mumyalanır mumyalanmaz, gömülecekleri kutsal evlere götürülürler. Dişi köpekleri, herkes kendi şehrindeki kutsal tabutlarda gömer. Köpeklere yapılan muamelenin aynısı dağ gelinciklerine de yapılır. Tarla faresi ve atmacaları, Buto şehrine götürürler. Balıkçıları ise, Hermes şehrine götürürler. Ayılar çok nadir bulunur ve kurtlar tilkilerden daha fazla değerlidir; bunları nerde bulurlarsa oraya gömerler...

Hekimliğe gelince, bu konudaki usülleri şöyledir: her doktor, tek bir hastalıkla ilgilenir, başkasına bakmaz. Ülkenin her tarafı doktorlarla doludur. Bazıları göze, bazıları başa, bazıları dişe ve bazıları da karna bakar, ve bazıları da vardır ki, hiçbir görünür alameti olmayan hastalıklarla ilgilenirler.

Mısırlılar, ölülerine saygılarını şu şekilde gösterir ve onları şöyle gömerler: şöhretli bir adam öldüğünde ve evindekiler onu kaybedince, evdeki bütün kadınlar, baş ve yüzlerini çamurla sıvarlar ve bundan sonra cesedi evde bırakıp, şehrin içinde göğüslerini döverek dolaşırlar. Böyle yaparken de yukardan kuşakla bağlı elbiseler giyerler ve göğüslerini açık-

ta bırakırlar. Yanlarında da kendi akrabaları olan kadınlar bulunur. Erkekler ise, göğüslerini döverler ve onlar da yukardan kuşakla bağlı elbiseler giyerler. Bütün bunlar bitince, artık cesedi tahnit olmaya götürürler.

Kendilerini tam da bu tahnit işine veren ve bunu kendilerine özel meslek edinenler vardır. Bir ceset kendilerine getirildiğinde, onu getirenlere, ahşaptan yapılmış örnek ölü modellerini, benzer ürünleri, resimli ve boyalı türleri gösterirler... Gösterdikleri ikinci sınıf model, bundan biraz aşağı ve ucuzdur; üçüncüsü ise en ucuzudur. Bu tanıtım işi bittikten sonra, ölünün hangi modele göre tahnite hazırlanmasını istediklerini sorarlar. Sonra ölüyü getirenler bir fiyatta anlaşırlar ve giderler, tahnit işini yapacak olanlar ise, buna uygun olan yerlerde tahnite hazırlanır. En mükemmel tahnit şu şekilde yapılır: önce demirden çengelli bir aletle ölünün burun deliklerinden girer, beyni çıkarırlar ve çıkardıklarının yerine, ilaç dökerler. Sonra, Habeşistan'a özgü keskin bir taş bıçakla ölüyü böğründen keserler; karnı bütünıyla temizler ve onu hurma şarabı ve kıyılmış baharatla çalkalarlar. Bundan sonra cesedi, saf toprak, mürresafi, Çin tarçını ve diğer baharatlarla (buhur hariç) doldururlar ve anüsü dikerler. Bunu yaptıktan sonra, cesedi güherçile ile doldurup yetmiş gün saklarlar. Bundan daha fazla beklenirse, tahnit işlemi başarılı olmayabilir. Yetmiş günün bitiminde, cesedi yıkar ve tüm vücudu, Mısırlıların ekseriya, üzerine tutkal yerine kullandıkları bir çeşit katran sürdükleri uzun ve parçalar halinde kesilmiş halis keten bezlerinden oluşan sargılarla sararlar. Sonra akrabalar, cesedi geri alırlar ve insan-şeklindeki içi boş bir ahşap tabut yaparlar; sonra cesedi, tabutun içine koyup ağzını kapatır ve bir tabut odasında bir duvara karşı dikine yerleştirerek depolarlar.

bir çeşit mumya

Bu, en pahalı defin usulüdür; maliyetin büyüklüğünden kaçınıp daha mütevazı bir yolla gömülmeyi tercih edenler için ise şunlar yapılır: tahnit şırıngalarına saf sedir yağı çekerler ve bununla cesedin karnını tamamen doldururlar. Ceset üzerinde ne bir kesme işlemi yaparlar ne de bağırsakları çıkarırlar; sadece anüs yoluyla cesedin içine su pompalarlar, suyun tekrar geri akmasını önlemek için de, onu kapatırlar. Ondan sonra, muayyen günler içinde, bedeni tahnit ederler ve son gün, karnın içine koydukları sedir yağını, oradan çıkarırlar. Bu, öylesine güçlü bir yöntemdir ki, bağırsakları ve tüm iç organları bütünüyle çözüp eritir. Güherçile, etleri aşındırır ve böylece ölüden geriye sadece, bir deri bir de kemikler kalır. İşlerini bitirdiklerinde, başka hiçbir şey yapmadan cesedi geri verirler.

Daha fakir ölüye uygulanan üçüncü tahnit yöntemi ise şöyledir: karın bir müşhille çalkalanır, ceset tahnit edilip yetmiş gün beklenir ve sonra da sahiplerine teslim edilir.

SORULAR

1. Doğa, Mısır'ı nasıl bereketli kılmıştır?
2. Herodot'a göre, bazı Mısır adetleri çok garipti. Mısırlıların, Herodot'u şaşır-
tan adet ve uygulamaları nelerdi?
3. Herodot, Mısırlıların, ölülerini defnederken titizlikle uyguladıkları yöntem-
leri ayrıntılı bir şekilde anlatır. Mısırlılar niçin ölülerine böylesine saygı
gösteriyorlardı?
4. Sanayi öncesi toplumlar, zorunlu olarak, doğal bir hayat sürüyorlardı.
Herodot'un anlattıklarından, Mısırlıların çevreleriyle ilişkileri hakkında
neler öğrenilebilmektedir?
5. Herodot, Mısır'da bir turist olarak bulunuyordu. Turist olmasının, Mısırlıla-
rın yaşamlarına ilişkin anlattıkları üzerinde ne gibi bir etkisi olabilir?

12. THUCYDIDES

PELOPONES SAVAŞI

(M.Ö. yaklaşık 400)

Thucydides (M.Ö. y. 455-400), Trakya kökenli seçkin bir aristokrat ailenin mensubu olarak Atina'da doğdu. Sofist okuldan çok iyi bir eğitim aldı ve şehrin seçkinleri arasına girdi. Babasının ölümü üzerine, Trakya'da bulunan araziler ve altın madeni ocakları ona miras kaldı. Bu sayede, zamanının çoğunu devlet hizmetine ayırabilecek imkâna kavuşmuş oldu. M.Ö. 431'de Atinalılar ve Spartalılar arasında savaş patlak verdiği zaman, Atina donanmasına katıldı. Yakalandığı veba nöbetinden kurtulduktan sonra, donanmadaki görevine devam etti. 424-23 yıllarında, Atina ordusunda generalliğe yükseldi, ama 422 yılında Spartalıların Amfipolis'teki zaferine engel olamadı. Bu yenilginin sonrasında komutanlık görevine son verildi ve sürgüne gönderildi. Savaş devam ederken, Trakya'da yaşadı ve yazacağı tarih için materyal topladı. Atina'nın 403 yılı civarında Spartalılar tarafından ele geçirilmesinden sonra şehre döndü. Fakat burada değil, Trakya'da öldüğü sanılıyor.

Pelopones (Mora) Savaşı, Thucydides'in kişisel deneyimleri ve araştırmalarına dayalı olarak, Atina ile Sparta arasındaki uzun savaşın hikâyesini anlatır. Herodot'un aksine Thucydides, efsanelerden, yaşanmış hadiseler olarak bahsetmekten kaçınmıştır ve bu yüzden ona, ilk 'nesnel' ve 'bilimsel' tarihçi denilmiştir. Buraya alıntıladığımız ünlü pasajda Meloslularla Atinalılar arasındaki karşılıklı konuşma yer almaktadır. Atinalılar, Spartalı (veya Lacedaemon'lu) sömürgecilerin yerleşmiş olduğu Melos Adası'nın teslim edilmesini istiyorlardı. Meloslular savaşta her iki tarafta da yer almamışlardı ve Atinalılarla bir çatışmaya girmeyeceklerini umuyorlardı.

Bir süre sonra, Atinalılar, bir heyetle birlikte, Melos Adası'na karşı, altısı Chios'lu ve ikisi Lesbos'lu olmak üzere, kendilerine ait 30 gemiyle ve 1200 ağır zırhlı piyade ve arkalarında kendilerine ait yirmisi atlı olmak üzere 300 okçu ve adalardaki müttefikleri tarafından donatılmış yaklaşık 1500 ağır zırhlı piyade ile birlikte sefere çıktılar. Meloslular, diğer adalılar gibi Atinalılara boyun eğmeyen Lacedaemon'luları sömürgeleştirip, oraya yerleşmiş olanlardı. İlk önce kimsenin tarafını tutmuyorlardı. Fakat Atinalılar, topraklarını yağma etmek suretiyle, itaate

zorladığı zaman onlar da düşmanlıklarını açıktan göstermeye mecbur kaldılar. Lycomedes'in oğlu Cleomedes ve Tisimachus'un oğlu Tisias adlı generaller, ada üzerinde Atina güçleriyle birlikte ordugah kurdular. Fakat ülkeye herhangi bir zarar vermeden önce Meloslularla görüşmeler yapmak üzere elçiler gönderdiler. Bu elçilerin halkın önüne çıkarılmasından önce, Meloslular, onlardan, ne maksatla geldiklerini, sulh hakimlerine ve yöneticilere açıklamalarını istediler. Cevapları şu oldu:

“Madem ki sözümüzü kesmeden konuşmamızı yaptığımızda, yoldan çıkarıcı ve cevap verilemez tezlerimize kanmasınlar diye (çünkü bunun, bizi seçilmiş birkaç kişinin önüne çıkarmakla yapmak istediğiniz şey olduğunun tam olarak farkındayız) halkla konuşmamıza izin vermiyorsunuz, o halde, burada oturmakta olan sizler de kendinizden pek emin değilsiniz. Klişe sözlere hiç gerek yok, ama tasvip etmediğiniz noktalarda söz alıp cevabınızı vermeli ve yanlış bulduğunuz hususları derhal söylemelisiniz. Öncelikle görüşmenin bu şekilde yürütülmesi konusunda ne düşündüğünüzü söyleyin.”

Meloslu temsilciler cevapladılar: “sükunet içinde karşılıklı açıklamalarda bulunmayı uygun görüyoruz ve buna itirazımız yok. Fakat sözleriniz, sadece korkutma amaçlı olmadığı belli olan ve neredeyse gözümüzün içine sokacak şekilde yaptığınız harp hazırlığı manasına gelecek faaliyetlerle çelişik görünüyor. Birtakım deliller öne sürüp bizi ikna etmeye çalışmak yerine, hakimlerimizi muhatap alıyorsunuz; ve yine görüyoruz ki, tartışmanın sonunda, eğer davamızın haklılığı ortaya çıkar da bu yüzden teslim olmayı reddedersek, harbi bekleyebiliriz!; eğer siz bizi ikna ederseniz, o zaman da kölelik gelecek!

Atinalı: “Hayır, ama eğer sadece gelecekle ilgili birtakım kuruntularla hareket ederseniz veya haliniz ortada iken şehrinizi korumak niyetinden başka herhangi bir amaçla karşımıza çıkarsanız, bilin ki harbi başlatırız; eğer niyetiniz bu ise, biz işimize bakarız.”

Meloslu: “Bizim durumumuzdaki insanların söyleyecek çok sözü olması ve pek çok ümitlere kapılması mazur görülebilecek ve doğal bir şeydir. Fakat bu toplantının, bizim korunmamız meselesini görüşmek üzere yapıldığını kabul ediyoruz ve bundan dolayı, bırakın da, teklifinizde olduğu gibi iddialarımızı savunmaya devam edelim.”

Atinalı: “Pekala, şu andan itibaren biz Atinalılar, hiçbir nazik söz söylemeyeceğiz; hükmetme hakkımız olduğunu ispat etmek için öyle uzun-uzadıya konuşmayacağız, çünkü biz Persleri devirdik, ayrıca şimdi size saldırma gerekçemizi açıklamak için de fazla söze hacet yok, çünkü siz-

den her türlü zararı görüyoruz. Eğer niyetimiz harb etmek olsaydı, şu an sizi ikna etmeye çalışmazdık; sanmayın ki Lacedaemon'luların sömürgesi olduğunuz halde, onların safında yer almadığınızı veya bize karşı hiçbir yanlışınızın olmadığını öne sürerek bizi ikna edebilirsiniz! Bunu geçelim; ama siz ve biz, ne düşünüyorsak, onu söylemeli ve sadece mümkün olanı elde etmeye çalışmalıyız; çünkü iki taraf olarak her birimiz biliyoruz ki, insanların işleriyle ilgili tartışmalara hak meselesinin karışması, ancak her iki taraf da ona itibar ediyorsa söz konusudur ve güçlü olan, istediğini zorla alır; zayıf olan ise, kendisine ihsan edilene razı olur!”

Meloslu: “Tamam o zaman, madem ki adaleti bir tarafa koydunuz ve bizi mâkul konuşmaya davet ediyorsunuz, o halde, bizim fikrimize göre, kesinkes mâkul olan şudur: önce sağduyunun gereği olan bir ilkeye saygı göstermelisiniz ve tehlike altında olan herkese uygun bir şekilde haklılığını savunma hakkı tanınmalıdır; ve bir dava açmayı gerektirebilecek herhangi bir iddia, haklılığına dair pek fazla delil olmasa bile, yardım görmelidir. Çökmeniz halinde, en ağır intikama uğradığınızda ve insanlık için en kötü örnek olduğunuzda, bu ilke ile en az bizim ilgilendiğimiz kadar ilgilenirsiniz.”

Atinalı: “İmparatorluğun çöküşü, eğer olursa tabii, cesaretimizi kırarak bir hadise değil; çünkü Lacedaemon gibi hükümrân devletler, kendilerini yenen düşmanlarına karşı acımasız değildir. Ve bizler, Lacedaemon'lularla olduğu gibi, birgün ayaklanıp, önceki efendilerini devirebilecek olan kendi tebaamızla da çok fazla savaşıyoruz. Fakat sizden böyle bir tehlike gelebilir. Ve biz artık imparatorluğumuzun çıkarlarını korumak için geldiğimizi ve sözünü ettiğimiz şeyin sadece şehrinizin korunmasını istemek olduğunu ispatlamaya çalışacağız. Çünkü biz, en az zararla bize tabi olmanızı istiyoruz, ayrıca sizi yıkıp mahvetmemiz de gerekmiyor; zaten bu, her ikimizin de çıkarınadır.”

Meloslu: “Efendilerimiz olmanız çıkarınıza olabilir ama köleleriniz olmamız bize ne gibi bir kazanç sağlayabilir?”

Atinalı: “Kazancınız, boyun eğerek, en kötüsünü başınızdan savmanız olur; ve sizi korumak için herkesten daha cömert davranırsınız.”

Meloslu: Ama bizi illa düşmanlarınız olarak görmek zorunda mısınız? Eğer tarafsız kalır ve sizinle barış içinde yaşarsak, bizi dostlar olarak görmeyecek misiniz?”

Atinalı: “Hayır, sizin husumetiniz, bize, dostluğunuz kadar zarar vermez; çünkü biri uyruklarımızın gözünde gücümüzü, öteki ise zaafımızı göstermemize yarar.

Meloslu: “Ama uyruklarınız gerçekten de sizinle hiçbir alakası olmayan devletlerle, size ait sömürgeleriniz ve bazen de size karşı ayaklanıp dize gelmiş devletler arasında ayırım yapamıyor ki?”

Atinalı: “Niçin yapamıyorsunuz?! O zaman, bu devletlerin her iki türünün de, haklı olduklarına dair söyleyecek çok şeyleri olduğuna kuşku duymayın, ama sizinkiler gibi devletlerin kendilerini savunabildikleri için özgür bırakıldığını ve cesaret edemediğimiz için onlara saldırmadığımızı düşünüyorlar. Bu yüzden sizin uyruk kılınmanız, imparatorluğumuzun genişlemesine hizmet edeceği gibi, güvenliğimizin artmasını da sağlayacak. Çünkü biz, denizlerin hakimliyiz ve adalılar olarak, üstelik bir de önemsiz adalılar olarak, sizlerin elimizden kurtulmanıza izin verilmemeli.”

Meloslu: “Ama başka bir tehlike olduğunu görmüyor musunuz? Çünkü, madem haklı davamızı savunmaktan bizi alıkoyuyor ve neyin uygun olduğu konusunda kendi görüşünüzü kabul etmemiz için bize baskı uyguluyorsunuz, o halde biz de bir kez daha neyin çıkarımıza olduğunu size göstermeliyiz; eğer bu sizin de çıkarınıza ise, sizi ikna etmeyi ümid edebiliriz. Şu sözlerle kulak verin: eğer bu işe bir son vermezseniz, şu an tarafsız olanların hepsini düşmanlarınız yapıyor olamayacak mısınız? Onlar, sizin bize nasıl davrandığınızı gördüklerinde bir gün dönüp onların da karşısına dikileceğinizi bekleyecekler; ve bu olursa, zaten var olan düşmanlarınızı güçlendirmiş ve size düşman olmayı akıllarının köşesinden bile geçirmeyen başkalarının da, eğer yardım alırlarsa, üzerinize gelmesine neden olmuyor musunuz?”

Atinalı: “Anakıta içinde oturan ve özgürlükleri güvence altında oldukları halde, bize karşı aldıkları herhangi bir tedbiri süresiz erteleyebilecek halklardan herhangi birinin bizim gerçek tehlikeli düşmanlarımız olduğunu düşünmüyoruz, fakat bizim asıl düşmanlarımız, sizin gibi hiçbir kontrole tabi olmadan yaşayan adalılar ve İmparatorluğumuza boyun eğme mecburiyetini önceden beri kaldıramayanlardır, çünkü bunlar en pervasız olanlardır ve çok büyük bir ihtimalle, sadece bizi değil kendilerini de, geleceğini önceden sezmekten başka bir şey yapmadıkları bir tehlikenin içine sürükleyecekler.

Meloslu: “Elbette, o zaman, siz İmparatorluğunuzu korumak için, tebaalarınız da imparatorluğunuzdan ayrılmak için bu riski tümüyle göze alabilecek cesarete iseniz; özgürlüğünü kendi ellerinde tutan bizlerin, sizin köleleriniz olmaktan başka bir şey yapmaması ve bundan zarar görmeyi göze alamaması, aşağılık ve korkakça bir şey olmaz mı?”

Atinalı: “Eğer soğukkanlı düşünecek olursanız, öyle olmadığını görür-

sünüz; çünkü siz, rüsvay etmeden sizi teslim almayacak denklere karşı savaşıyorsunuz, bilakis kahredici bir güce karşı direnip-diren-meme konusunda istişare ediyorsunuz. Sizin meseleniz şeref değil, ihtiyatlı olma meselesidir.”

Meloslu: “Ama, savaşta talihin kime güleceği belli olmaz ve bizler sayıca üstün olanın her zaman galip gelemeyeceğini biliyoruz. Eğer şimdi teslim olursak, her şey biter; ama savaşırsak, ayakta kalmamız için hâlâ bir ümidimiz olacak.”

Atinalı: “Ümit mi?! O, tehlike anında iyi bir teselli vericidir ve insanlar, bağlanacakları ve üstelik zararlı bir başka şey bulduğunda, teskin edicidir. Fakat onlar, ümidin müflis tabiatına kanıp, her şeylerini tehlikeye atmayı tercih edince, o zamana dek yardımlarına yetişmeyen ümidin, düşerken yanlarında olduğunu görürler. Onun kudretine dair sahip oldukları bilgi, onları belki ihtiyatlı davranmaya sevk edebilir ama ümit, yine de amacına ulaşır. Sizler zayıfsınız ve vaziyete el koymaya kalkışmanız, mahvolmanıza sebep olabilir. Bu yüzden kendinizi kandırmayın ve pek çoklarının düştüğü şu hatayı işlemeyin: onlar ki, tutunacakları bir dal kalmadığını gördükleri zaman doğal çarelere başvursalar kendilerini hâlâ kurtarabilecek olmalarına rağmen, boş ümitlere sevk ederek mahvolmalarına sebep olan, gözle görünmeyen şeylerden, kehanetlerden, gaipten haber verenlerden ve benzerlerinden medet umarlar.”

Meloslu: “Çok iyi bildiğimiz bir şey varsa o da şudur: eğer ümit bizim tarafımızda değilse, size ve talihe karşı savaşmak, evet, çok zor olur. Ama yine de talihten ümidimizi kesmiyoruz; çünkü sizin kadar bizim de göklerin himayesini bekleme hakkımız var, çünkü biz haklıyız ve kendilerine karşı çarpıştığımız sizler haksızsınız ve gücümüzün eksikliğini, müttefiklerimiz olan Lacedaemon'luların yardımıyla kapatacağımız kanaatindeyiz; ve sadece akrabaları olduğumuz için bile bize yardım etmeyi reddedemezler. Ayrıca işin için de bir de kendi şereflerini korumak olunca, bu yardıma niçin güvendiğimizi anlarsınız artık. Yani durumumuz sandığınız kadar da kötü değil.”

Atinalı: “Tanrılara gelince, size bulundukları kadar bize de lütufta bulunmalarını bekliyoruz: çünkü insanların kaderi hakkında, tanrıların veya insanların arzularının ötesine geçen hiçbir şey yapmıyoruz veya iddia etmiyoruz. Çünkü biz inandığımız tanrıların ve bildiğimiz insanların doğalarının gereği olarak, hükmedebildikleri her yerde isteklerini kabul ettireceklerine de inanıyoruz. Bu kuralı biz koymadık ve bu kuralın gereğini yapan ilk kişiler de bizler değiliz; bunu miras almak-

tan başka bir şey yapmadık ve bunu tüm çağlara vasiyet edeceğiz; ve biliyoruz ki, siz ve tüm insanlık, bizim kadar güçlü olsaydınız, bizim yaptığımızı yapardınız. Tanrılarla ilgili mesele böyle; niçin sizin kadar, onların takdirine mahzar olmayı beklediğimizi size anlattık. Bundan sonra Lacedaemon'lulara gelince; hiç utanmadan, onların size yardım edeceği hayalini kurduğunuzda, düşüncenizin basitliğine hayran kalıyoruz ama böylesine ahmakça bir düşünce yüzünden sizi kıskanmıyoruz. Evet, Lacedaemon'lular, kendi aralarında ve kendi kavimlerinin ahlak ölçülerine göre ifrat derecesinde erdemli insanlardır. Ama başkalarıyla ilişkilerine gelince, bu konuda pek çok şey söylenebilir fakat onları şu söz tek başına anlatmaya yeter: bildiğimiz bütün insanlar içinde, sadece onlar, hoş olanla hürmete layık olanı, uygun olanla doğru olanı birbirlerine karıştırmakla ünlenmişlerdir. Böyle bir karaktere sahip olanların, kurtulmanız yönünde sizi kör ümide sevk etmesi ne kadar da komik?!”

Meloslu: “İşte bizim onlara güvenmemizin asıl nedeni de bu zaten; onlar neyin çıkarlarına olduğuna bakacaklar ve bu yüzden, Hellas'taki dostlarının güvenini kaybetmemek ve düşmanlarının ekmeğine yağ sürmemek için, kendi adamları olarak sömürgeyi ilk kez kuran ve buraya yerleşen Meloslulara ihanet etmeyi istemeyeceklerdir.”

Atinalı: “Ama teslim olmanın daha güvenli olduğunu görmüyor musunuz? Halbuki adalet ve şeref, pratikte tehlikeler içerir ve Lacedaemon'lular bu tür tehlikelerle karşılaşmayı pek istemezler.”

Meloslu: “Öte yandan, karşılarına ne tür tehlike çıkarsa çıksın, bizim uğrumuzda bunlara göğüs germeye hazır olacaklarını ve başımızdaki tehlikeyi gözlerinde büyütmeyeceklerini düşünüyoruz. Çünkü eğer yardımımıza ihtiyaçları olursa, biz yanlarında oluruz ve onların akrabaları olduğumuz için, samimiyetimize güvenleri daha da artabilir.”

Atinalı: “Evet, ama bir çatışmaya katılmaya çağrılan adamları cesaretlendiren şey, hiç şüphesiz, onları kendi saflarına katılmaya çağırانların iyi niyeti değil, sahip oldukları gücün tartışmasız üstünlüğüdür. Bunu da en iyi Lacedaemon'lular bilir. Onların kendi kaynaklarına güvenleri öylesine azdır ki, sadece çok sayıda müttefikleri varsa komşularına saldırırlar ve bu yüzden, bizler denizlerin hakimleri iken, onların tek bir adayı bile yarımsız ele geçirmesi mümkün değildir.”

Meloslu: “Ama müttefiklerini gönderebilirler: nitekim Girit Denizi, geniş bir yerdir; ve denizin hakimlerinin, kaçmak isteyen gemileri arkadan yetişip yakalaması, peşine düştükleri gemileri yakalamaktan daha zor olacaktır. Çaba boşa giderse, onlar bizzat Atina'yı işgal edebilirler ve

Brasidas'ın ulaşmadığı müttefiklerinizi kendi saflarına katabilirler; işte o zaman sizi hiç alakadar etmeyen bir toprağı fethetmek için değil, bu kez sizi konfederasyonunuzu ve kendi ülkenizi korumak için savaşmak zorunda kalırsınız.”

Atinalı: “Lacedaemon'lulardan diğerlerine geldiği gibi size de yardım gelebilir ve eğer cidden böyle bir şey olursa, Atinalıların, bir başka yerdeki düşman korkusuyla kuşatmayı bir daha asla kaldırmadığını görürsünüz. Bize, şehrinizin güvenliğinin her şeyden önemli olduğunu söylediniz, ama bu uzun müzakerede, ağzınızdan sizi kurtarmak isteyen makul birine ümit verecek tek bir kelime çıkmadığını görüyoruz. En güçlü gerekçeleriniz, ertelenmiş ümitlere bağlı ve elinizdeki gücün, zaten karşınızda saf tutmuş güçle kıyaslanacak bir tarafı da yok. Geri çekilmemizden sonra, daha akıllıca bir karar almazsanız (ki bunu şu an bile yapabilirsiniz) büyük bir anlayışsızlık göstermiş olursunuz. Çünkü emin olun ki, tehlike ve şerefsizliğin kapılarına gelip dayandığını görünce, pek çoklarının mahvına neden olan bu yanlış şerefe katiyen nail olmayacaksınız. Başlarına geleceği gören pek çok kişi, ‘şeref’ sözcüğünün ağırlığını taşıyamayacaklarını anlamışlar ve başlarına telafi edilemez felaketleri sarıncaya kadar, kendilerini ayartan bu sözcükten zarar görmüşler; ve kendi ahmaklıkları yüzünden, talihin onların başına getireceğinden daha büyük bir şerefsizliğe sürüklenmişlerdir. Aklınız varsa, bu riski göze almazsınız. Şunu da görmeniz lazım: kendi topraklarınızı size bırakıp, sadece haraç vermenizi isteyen, sizi makul şartlarla müttefik olmaya davet eden bir büyük şehre teslim olmak hiç de ayıp görülmez; ayrıca güvenlik ve savaş olarak önünüze konan iki seçenekten inat edip de daha kötüsünü tercih ederseniz, kuşkunuz olmasın, şeref elde edersiniz. Kurtulup güvenliğe kavuşmanın yolu, denklere karşı haklarımızı korumak, üstün olanlara karşı ihtiyatlı olmak ve madun olanlara karşı mutedil olmaktır. Geri çekildiğimizde bir kez daha düşünün ve kendinize tekrar tekrar şunu söyleyin: “elimizdeki tek ülkenin kaderi üzerinde düşünüyoruz ve tek bir kararla bu ülke kurtarılabilir veya yıkılabilir.”

Sonra Atinalılar toplantıyı terk etti. Meloslular ise, birbirlerine danıştıktan sonra, red yönündeki görüşlerinde sebat etmeye karar verdiler ve cevaplarını şu şekilde iletiler: “Atinalılar! Kararımız değişmedi; yedi yüz yıl önce kurulmuş olan şehrimizin hâlâ tatmaya devam ettiği özgürlüğü, bir anda terk etmeyeceğiz; Tanrıların inayetiyle, şimdiye kadar bizi korumuş olan iyi talihimize, Lacedaemon'lulardan gelecek yardıma güveniyoruz ve kendimizi korumaya çalışacağız.”

Melosluların cevabı böyle oldu. Atinalılar ise, toplantıyı terk ederken şunları söylediler: “Tamam, vardığınız karar üzerine biz de size şunları söylemek zorundayız: sizler bugünden daha çok gelecekte emin olan, görünmeyen şeyleri daha şimdiden gerçekleştirmiş sayan adamlardan başka bir şey değilsiniz ve Lacedaemon'lulara, talihe ve ümide ne kadar bel bağlar ve güvenirseniz, o ölçüde kesin bir yıkıma uğrarsınız.”

Pelopones Savaşı

Atinalı elçiler, ordularına geri döndüler ve Melosluların teslim olma-yacaklarını gören generaller, hemen savaş hazırlıklarına başladılar. Askerler arasında görev taksimi yaparak, Melos kentinin etrafını bir surla çevirdiler. Ardından, kendilerinin ve müttefiklerinin askerlerinden hem karadan hem de denizden kuşatmayı sürdürecektiklerini gönderdiler ve ordularının büyük kısmını geri çektiler; ötekiler ablukayı devam ettirdiler.

Meloslular, Atinalıların ördüğü surun öteki tarafında sıkışmış olduk-ları süsünü verdiler; çünkü kendilerini koruyacak istihkamları yoktu. Bunun üzerine Atinalılar, Demeas'ın oğlu Philocrates'in komutası altın-da taze kuvvetler gönderdiler. Artık bölge iyice kuşatma altına alınmıştı ve bizzat vatandaşlar arasından ihanet edenler çıkmaya başladı. Böylece Meloslular, çekinerek teslim olmayı kabul ettiler. Bunun üzerine Atina-lılar, askerlik çağına gelmiş herkesi öldürdüler ve kadın ve çocukları esir aldılar. Sonra, oraya kendilerinden beş yüz yerleşimci göndererek adayı kolonileştirdiler.

SORULAR

-
1. Atinalılar niçin Melos'un fethedilmesi gerektiğine inanıyorlar?
 2. Meloslulara göre, Atinalılar, niçin Melos'un bağımsız kalmasına izin ver-meli?
 3. Atinalılara göre, Meloslular niçin teslim olup boyun eğmeli?
 4. Atinalılar ve Meloslular, bu pasajda, adalet ve hak kavramları hakkında hangi zıt fikirleri savunuyorlar?
 5. Melos ve Atina arasındaki mücadelenin sonucuna bakarak, Atinalıların iddialarının doğru olduğunu söyleyebiliyor musunuz?
-

13. XENOPHON

SPARTA ANAYASASI

(M.Ö. yaklaşık 360)

Xenophon (M.Ö. y. 430-354) reşid olma yaşına Atina ve Sparta arasındaki yıkıcı Pelopones Savaşı sırasında gelmiş Atinalı bir aristokratı. Atina demokrasisinin uygulamalarından hoşlanmıyor, oligarşiyi savunuyor ve Sparta'ya sempati duyuyordu. Savaşın sonra, Pers kralı Sirus adına savaşan Yunanlılara katıldı ve Pers İmparatorluğu'nu bir ucundan ötekine gezdi. Sirus'tan sonra orduya katıldı. Komutanları öldürölünce askerlerin sağ salım Yunan topraklarına dönmelerini sağladı. Beş yıl Spartalıları hizmet ettikten sonra, emekliye ayrıldı. Ödöl olarak kendisine Olimpia yakınlarında bir malikane verildi. Ünlü eserleri olan *Perslerin Sefer Heyeti* ve *Kendi Zamanının Tarihi*'ni burada ve Korintos'ta yazdı. Spartalıların nihai çokölüşüne tanık olduktan sonra da Korintos'ta öldü. Bu kitaplar, kendi zamanına ışık tutan en önemli kaynak eserlerdir.

Xenophon, Sparta Anayasası'ndan alınıladığımız bu bölümde, Spartalıların başarılı olmasının nedenlerini anlatmaktadır. O, Likurgus'a hayran olduğı için, onun toplumsal ve askeri alandaki özel uygulamalarını gösteren örnekleri toplamıştı. Ona göre, Sparta'nın başarılı olmasının ardında bunların büyük payı vardı.

Lacedaemonların Anayasası

I. Bir gün, en az nüfusa sahip devletler arasında olmasına rağmen, Sparta'nın, gerçekten, Yunanistan'daki en güçlü ve en meşhur şehir olduğı aklıma geldi. Bunun nasıl olabildiğini düşündüm ve nedenini merak ettim. Ama Spartalıların kurumlarını göz önüne getirince, sorunun cevabını almış oldum.

Spartalıların tabi oldukları yasaları yapan ve refah içinde yaşamalarını sağlayan Likurgus'a gerçekten hayranlık ve saygı duyuyorum. Sanırım o, bilgeliğin de en üst sınırına ulaşmıştır. Çünkü bu refah seviyesine, diğer devletleri taklit ederek değil, tam tersine, diğerlerinin çoğunda bulunanlardan tümöyle farklı bir sistem icad ederek ulaşmıştır.

Her şeyden önce, çocuk doğurma konusunu ele almak istiyorum. Diğer devletlerde, kızların kaderi anne olmaktır, onaylanmış adetlere göre yetiştirilirler, çok lezzetli yemekler yemelerine izin verilmez ve

gıdaların en yavan olanlarıyla yaşamlarını sürdürürler. Şarap içmeleri ya tûmden yasaktır ya da izin verilmişse, sulandırılmış halde içebilirler. Diğer Yunanlıların kızlarından bekledikleri, el işi yapıp, vakitlerini evlerinde geçirmeleri, yani uslu uslu oturup yûn eğirmeleridir. Peki o zaman böyle yetişen kadınların sağlıklı ve mükemmel çocuklar doğurması beklenebilir mi?

Ama Likurgus'a göre, köle kadınların giysi yapımıyla uğraşması yeterliydi. O, anneliğin özgür doğmuş kadının en önemli görevi olduğuna inanıyordu. Bu yüzden, öncelikle kadınların, en az erkekler kadar fiziksel eğitim görmesi gerektiğini düşünüyordu. Dahası, ailenin her iki üyesinin bedenlen güçlü olması durumunda, daha dinç nesillerin yetişeceği inancıyla, kadınların da erkekler gibi, güçlerini deneyecekleri yarışlar ve faaliyetler düzenledi.

Ayrıca her yerde geçerli bir alışkanlık olarak, erkeklerin evlendikten hemen sonra, karlılarıyla sınırsız cinsel ilişkiye girdiği bilgisine de sahipti. Bu konuda getirdiği kural alışılmışın aksineydi. Buna göre, karısının odasına girip çıkarken görülen koca ayıplanacaktı. Cinsel ilişkiye getirilen bu yasak, kadın ve erkeğin birbirlerine duyduğu arzuyu, zorunlu olarak artıracak ve böylece onlardan üreyecek nesiller, birbirleriyle sık sık ilişkiye girenlerden üreyen nesillerden ister istemez daha dinç olacaktı. Bu kurala ek olarak, Likurgus, erkeklerin istedikleri zaman evlenebilme hakkını da ellerinden aldı ve onlardan mutlaka en dinç oldukları yaşlarda evlenmelerini istedi. Çünkü bunun da gürbüz çocukların üremesini teşvik edici bir uygulama olduğuna inanıyordu. Ama yine de yaşlı bir adamın genç bir kadınla evli olduğu durumlarla da karşılaşabiliyordu ve o, yaşlı erkeklerin, genç karlılarına ne kadar düşkün olduklarının farkındaydı. Bu tür durumlarda, yaşlı kocanın fiziksel ve ahlaki özelliklerini beğendikleri bazı adamları, çocuk yapmak için evine alması şartını getiren tamamen farklı bir sistem kurdu. Öte yandan, yaşlı adamın, karısını başkasıyla paylaşmak istememesi ama yine de gurur duyabileceği çocukları olmasını istemesi durumunda, bu adamın, iyi bir ailenin annesi ve doğurgan bir kadını, eğer kocasının da rızasını almışsa, çocuklarının annesi yapmasını yasallaştırdı.

İki eşli olmak isteyen kadınlar için, oğullarına erkek kardeş getirmek isteyen kocaları için ve bir ailenin ferdi olup onun nüfuzundan yararlanan ama para talep etmeyen kardeşler için de benzeri düzenlemeler yaptı.

Görüldüğü gibi, Likurgus'un çocuk sahibi olma konusunda yaptığı düzenlemelerle diğer devletlerdeki uygulamalar taban tabana zıttı. Peki o, Sparta'da güçlü erkeklerin sayısını artırmak suretiyle ülkeyi mamur hale getirmeyi başardı mı? Takdir sizin!

II. Doğum konusuyla ilgilendikten sonra, Likurgus'un eğitim sistemini ve bu sistemin hangi açılardan diğerlerinden farklı olduğunu açıklamak isterim.

Diğer Yunan devletlerinde, çocuklarına en iyi eğitimi verdiklerini iddia eden aileler, kendilerine söyleneni anlayacak yaşa gelir gelmez, bakımlarını üstlenen ve onları ahlaki yönden eğitecek bir özel hocanın eline teslim ederler. Ayrıca onları, edebiyat, müzik ve temel güreş egzersizlerini öğrenecekleri bir okula gönderirler. Dahası, ayakları tahriş olmasın diye çocuklarına çarık giydirebilir ve değişik elbiselerle onların vücudlarını rahata alıştıırırlar. Yine buraların adetine göre, çocuklar istedikleri kadar yemek yiyebilirler.

Buna karşın Likurgus, her babanın, bir köleyi hoca olarak tutmasına izin vermek yerine, erkek çocukların kontrolünü, 'Gözetmen' denilen birine verdi ki, bu kişi, üyelerini en yüksek mevkilere getiren bir sınıfa mensuptu. Bu şahsa çocukları bir araya toplama, onlara görevler yükleme ve kötü davranışlarda bulunmaları durumunda da, şiddetle cezalandırma yetkisi verdi. Ayrıca ona, çocukları gerektiğinde cezalandırmak için, kamçıları olan gençlerden oluşan kadro tahsis etti. Bunun sonucu olarak, tevazu ve itaat, Sparta'nın ayrılmaz dostları oldular. Çocukların çarık giyerek ayaklarını narinleştirmeleri yerine yalınayak yürüyüp onları sertleştirmelerini istedi. Eğer bu alışkanlık yerleşirse, çocukların yokuşları daha kolay tırmanacağına, sarp yokuşlardan daha rahat inebileceklerine ve yalınayak yürümeye alışmış bir gencin, çarıklı bir çocuktan daha iyi atlayıp zıplayacağına ve koşacağına inanıyordu. Ve çocukların değişik elbiseler giydirilerek şımartılmaları yerine, sıcak ve soğuk hava şartlarına karşı hazırlıklı olmak açısından daha iyi olacağı inancıyla bir yıl boyunca tek bir elbise giyme kuralı getirdi. Yiyecek meselesine gelince, eğitim gören çocuğun yanında getireceği yiyeceğin aşırı olmamasına dikkat edilmesini istedi; böylece çocuklar, tıka basa yemenin ceremesini çekmeyecek ve yarı aç sofradan kalkmanın yararlarını bileceklerdi. Çünkü o, bu eğitimden geçmiş olanların, boş bir mide ile işlerini daha iyi yapabileceklerine ve eğer gerekirse başka bir şey yemeden bu şekilde daha uzun süre işlerine devam edebileceklerine inanıyordu. Böylece emirlere riayet ettikleri zaman, lezzeti daha az yemek

yiyecekler, önlerine konan herhangi bir yemeği geri çevirmeyecekler ve aynı zamanda daha sağlıklı olacaklardı. O, ayrıca ince bir bedene sahip olmayı sağlayacak sebze ağırlıklı bir beslenmeyi, uzun boylu olmak açısından etli beslenmeye göre daha yararlı görüyordu.

Öte yandan, çok fazla açlık ıstırapı çekmesinler diye, sıkıntıya katlanmadan istediklerini alma fırsatı da vermeden, çocukların açlıklarını çaldıkları şeylerle yatıştırmalarına izin verdi. Bunu, çocukların ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandığı için değil, onları, yiyeceklerini temin ederken kurnazlıklarını kullanmaya teşvik etmek için yaptı. Sanırım bu tedbirin ardındaki niyeti herkes görmüştür. Herkes bilir ki, hırsızlık yapmayı kafasına koyan biri, geceleri uyumamalı, gündüz hilekarlık yapıp pusuya yatmalıdır ve dahası eğer bir şey çalmak istiyorsa, hafiyelelerini hazırda tutmalıdır. O halde, bütün bu eğitimi, kendi ihtiyaçlarını temin ederken çocukları daha becerikli kılmak ve zorluklarla başa çıkabilmeleri yönünde dirençlerini artırmak için Likurgus'un planladığına kuşku yoktur.

Şöyle bir soru sorulabilir: "iyi ama eğer o, hırsızlığın iyi bir şey olduğuna inanıyorsa, yakalanan çocuğu dövdürmüyor muydu?" Buna cevabım şudur: hayır, çünkü insanlar öğrenim gören birini, daima kendisine öğretilen şeyi düzgün yapmadığı için cezalandırırlar. Spartalılar da, kötü niyetle çalanları döverler. Likurgus, olabildiğince çok peynir çalmayı şerefli bir iş olarak görüyordu ama başkalarını da hırsızları kamçulamak için görevlendirmişti. Bununla şunu kanıtlamak istiyordu: insan kısa bir süre acıya dayanmakla, sürekli şöhret ve saadeti kazanabilir. Burada kanıtlanan şey ise şudur: sürat gerektiren bir işte, tembel, her zaman az kazanır, çok zarar görür.

Gözetmen'in dışarıda olduğu durumlarda bile, çocuklar, başıboş kalmasınlar diye, tesadüfen orada bulunan herhangi birine, çocuklara görev verme ve bir yanlışlarını gördüğünde de onları cezalandırma yetkisi verdi. Çocuklar bu uygulama sonucunda daha saygılı oluyorlardı, çünkü aslında onlar da tıpkı büyük adamlar gibi, idarecilerine, her şeyin üzerinde saygı duyarlar. Ve hiçbir yetişkinin orada bulunmadığı zamanlarda bile, çocukların başıboş kalmasının doğuracağı sonuçların önüne geçmek için, sınıfın idaresini, talebelerin en sert ve gayretli olanına verdi. Bu yüzden, Sparta'da çocuklar, asla başıboş kalmazlar.

Sanırım, meselenin eğitimle de ilişkisi olduğu için, oğlancılık konusunda da bir şeyler söylemem lazım. Diğer Yunan devletlerinde, örneğin Boeotian'lar arasında, adamla oğlan, evli insanlar gibi, birlikte yaşarlar.

Bir başka yerde, örneğin Elian'lar arasında, önce iki taraf anlaşır, sonra bu işi yaparlar. Ama bazı şehirlerde, bu işe talip olanların, oğlanlarla konuşmaları bile yasaktır.

Likurgus'un yerleştirdiği adetler, bunların hepsinden farklıdır. Eğer, dürüst bir adam bir oğlanı çok beğenmişse ve utanılacak bir şey yapmaksızın ve onunla düşüp kalkmaksızın, onunla iyi arkadaş olmak isterse, Likurgus, buna izin veriyordu ve bu şekilde kurulan ilişkilerin eğitsel yararına inanıyordu. Fakat bu ilginin kökeninde çocuğun dış güzelliğinin yattığı ortaya çıkarsa, o, bu ilişkiyi, bir iğrençlik olarak niteliyor ve yasaklıyordu. Sonuçta tüm pis ilişkiler ortadan kalktı ve Lacedameon'da, oğlanlara gösterilen sevgi, ana-baba ve kardeş sevgisine benzer hale geldi.

İnsanlar buna inanmıyor, bu da beni fazla şaşırtmıyor; çünkü şehirlerin pek çoğunda kanunlar, bu zevklerin tatminine müsamaha göstermektedir.

Artık Sparta'nın ve diğer Yunan devletlerinin eğitim sistemlerini inceleyebiliriz. Hangi sistemin insanları daha itaatkar, daha saygılı ve daha ılımlı yaptığı tartışmasında yine herkes kararını kendi versin.

III. Bir oğlan, çocukluktan çıkıp delikanlı olmaya başladığında, mürebbiyesinden ve okuldaki hocasından alınır. O, artık bir idarecinin emri altında değildir ve kendi yolunu çizmesine izin verilir. Likurgus'un burada da tümüyle farklı bir sistem uyguladığını görüyoruz. Çünkü o, yaşamın bu döneminde bir çocuğun zihninde, inatçılığın güçlü bir yer tuttuğunu, küstahlık eğiliminin baş gösterdiğini, farklı biçimlerde ve karşı konulmaz bir şekilde zevk alma isteğinin onu hükmü altına aldığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, bir çare olarak, bu yaşlarda o gencin bir işte sürekli çalışması veya kendine meşgul olacağı bir iş bulması mecburiyetini getiren bir karar aldı. Buna göre, işten kaytarması halinde, gelecekte elde edeceği tüm şereflerden mahrum kalıyordu. Nitekim o, gençlerin, işten kaytarmak suretiyle kendi hemşehrilerinin alaylarına maruz kalmaları için sadece kamu otoritelerinin değil, gençlerin akrabalarının da çok uğraşmalarını sağladı.

Bundan başka, tevazunun onlarda kökleşmesini isteyen Likurgus, ellerini harmaniyelerinin altında saklamalarını, sessizce yürümelerini, etraflarına bakmamalarını ve gözlerini yere sabitlemelerini istedi. Bu kurallara riayetin sonucu olarak, erkeğin nezaket konusunda bile kadın cinsinden daha iyi olduğu kanıtlanmış oldu. Bu gençler, o kadar sessizdirler ki, taştan yapılmış bir heykelin bile bunlardan daha çok ses

çıkarcasını düşünürsünüz. Bir bronz figürün dikkatini çekmeyi başarsınız ama onlar dönüp size bir kez olsun bakmazlar. Gelin odasındaki genç bir kızdan bile daha utangaçtırlar. Halka verilen bir yemekte yerlerini aldıklarında, tek bir sorunuza bile cevap alabildiyse, kendinizi şanslı sayabilirsiniz!

Bütün bunlar, onun genç nesle verdiği önemi göstermektedir.

IV. Beden olarak en güçlü çağına ulaşan gençlere çok önem veriyordu. Çünkü bunların, gerekli idman ve talimleri yaptıktan sonra, devlete çok yararlı olacaklarına inanıyordu. İnsanların yarışma ruhu içinde hareket ettiği mekanlarda, koro halinde yapılan tezahüratların, kulağa en hoş gelen ses olduğunu ve sportif müsabakaların, bakmaya doyulmayacak güzellikte manzaralar sunduğunu biliyordu. Bu yüzden eğer genç adamları toplayıp, bir cesaret mücadelesinde karşı karşıya getirebilirse, onların da erkeklik kriterleri açısından ileri seviyeleri yakalayacaklarına inanıyordu. Bunun için genç adamlar arasındaki müsabakaları nasıl organize ettiğini açıklamaya devam edeceğim.

Ardından Eforlar (beş kişilik hükümet heyeti üyeleri) yarışmacı adayların en iyi olanlarından üçünü seçer. Bu üçüne, Muhafızların Komutanları denir. Bunların her biri, gerekçelerini açıklayarak adaylardan bazılarını seçer, bazılarını da eller ve sonuçta yüzer kişiyi üye kaydederler. Nihayet bu şerefe nail olamayanlar, hem onları seçmeyenlerle hem de başarılı rakipleriyle savaşırlar. Ve şeref listesinden düşecek başkalarının yerine geçmek üzere beklerler.

Sonra burada tanrılara en sevimli gelen müsabaka türüyle karşılaşsınız ki, cesaretin ölçüldüğü asıl yarış budur. Burada tarafların her birinin, yapabileceğinin en iyisini yapmak için, gücünün son demine kadar gayret sarfettiği ve müsabakayı kazanma noktasına gelen kişinin, taraftarlarınca en hararetle alkışlar ve tezahüratlarla desteklendiğine şahit olursunuz. Ve rakip taraflar, kendilerini formda tutmakla da yükümlüdürler, çünkü kural gereğince, ne zaman karşı karşıya gelseler müsabakaya tutuşurlar; ama orada bulunan herhangi biri, onları ayırma hakkına sahiptir. Eğer herhangi birisi, aracıya itaat etmeyi reddederse, Gözetmen onu Eforlara götürür; onlar da, kanunlara itaatsizliğe sevk edecek ani bir harekete asla kapılmaması gerektiğini anlaması için, onu ağır para cezasına çarptırırlar.

SORULAR

-
1. Xenophon, niçin öncelikle doğum öncesi dönemle ilgileniyor?
 2. Likurgus, cinsel ilişkileri düzenleyen yasayla neyi hedefliyordu?
 3. Sparta'da verilen eğitim, neyi hedefliyordu?
 4. Likurgus, Spartalıları yarışma ruhunu nasıl veriyordu?
-

14. SOKRAT

SAVUNMA

(M.Ö. y. 360)

Savunma, yoldan çıktığı ve Atinalı gençlerin ahlakını bozduğu gerekçesiyle mahkemeye çıkartılan Sokrat'ın burada yaptığı konuşmadır. Sokrat (M.Ö. 469-399) hep Atina'da yaşadı. Pelopones Savaşları'na bizzat katılmakla birlikte entelektüel yeteneklerini değerlendirebileceği bir kamu görevinde hiç bulunmadı. Daha çok, Atina'yı bir başından ötekine dolaşmayı adet edinmişti ve bu geziler sırasında, kendisini takip edenlere, gördükleri şeyler hakkında sorular soruyor ve onlardan, hayatın temel ilkelerini soruşturmalarını istiyordu. Sokrat, akıllı veya şerefli olarak geçinenlerin, gördükleri gibi olmadıklarını kanıtlamaktan özel haz alıyordu. Resmen görevli bir öğretmen değildi (yani anlattıklarından dolayı ne ücret alıyordu ne de belirli bir okulda çalışmışlığı vardı) ama bugün Sokrat yöntemi adını verdiğimiz eleştirel sorgulama tekniğiyle yüzlerce Atinalı'ya ders verdi. Mahkemede hazır bulunan ve Sokrat'ın ölümünden sonra, kendi kararıyla Atina'yı terk eden Eflatun da, onun fikirlerine sıkı sıkıya bağlı öğrenciler arasındaydı.

Savunma sözcüğü, sözden dönmekten çok kendini müdafaa etmek anlamına gelir ve Sokrat, bu eserde, onu suçlu bulan 501 Atina vatan dışından oluşan jürinin önünde (kararın açıklanmasından önce ve karar açıklandıktan sonra) kendini savunmaktadır. Sokrat, o zaman, 70 yaşındaydı ve ölüm cezasına çarptırılması, sevenlerinin pek çoğunu derinden üzmüştü. Sokrat'ın nasıl öldüğü ile ilgili hikaye ise, Eflatun'un bir diğer eseri olan *Phaedo*'da anlatılmaktadır.

Ey Atinalılar! Beni suçlayanlar üzerinizde nasıl bir etki bıraktı, bilemem; ama sözleri o kadar inandırıcıydı ki ben bile, neredeyse kim olduğumu bir an unutarak onlara inanacaktım. Yine de söylediklerinin tek bir tanesi bile doğru değildir. Ama yalanları arasında biri var ki beni en çok şaşırtan da odur: size, benim etkileyici sözlerimin gücüne kapılıp aldatılmamak için kendinizi kollamanız gerektiği söylendi. Bunu söyledikleri için utanç duymuş olmalılar, çünkü ağızını açar açmaz, hiç de güzel sözler söyleyen bir hatip olmadığım ve kendilerinin yalancı olduğu ortaya çıkacak. Eğer onlar, istedikleri gibi konuşmayıp gerçekleri söyleyenlere hatip diyorlarsa, ben, bundan böyle gerçekten hatip olduğumu kabul

ederim. Ama onların kast ettiği manada değil! Sizlerden ricam şu Atinalılar: Savunmamı yaparken agorada ve sarrafların tezgahlarında veya bir başka yerde konuşuyorsam o şekilde, alışıktığım tarzda konuştuğumu duyunca buna şaşmayın ve sözümü kesmeyin. Çünkü yaşımda yetmiş geçti ve bugün ilk kez bir mahkemenin huzurunda bulunduğum için konuşulan dile oldukça yabancıyım. Bu yüzden beni, kendi şivesiyle ve kendi ülkesinin tarzında konuştuğunda özrünü kabul ettiğiniz bir yabancı gibi görmeyi istiyorum. Sanırım bu, haksız bir rica değildir. Tarzıma takılmayın, iyi olabilir veya olmayabilir ama sadece davamın haklı olup olmadığını düşünün, buna önem verin. Zaten hakimim meziyeti de budur, tıpkı hatibin doğruyu söylemek olduğu gibi.

Ve öncelikli olarak, bana yöneltmiş eski ithamlara ve beni ilk suçlayanlara cevap vermek zorundayım. Ardından, sonraki suçlamalara ve suçlayıcılara cevap vereceğim. Beni yıllarca haksız yere suçladıkları ve bu konudaki şikayetlerini ısrarla sürdürdükleri için, kendi yöntemlerinde çok tehlikeli olan Anitus ve dostlarından korktuğumdan daha çok bunlardan korkuyorum. Fakat çok daha tehlikeli olanlar, siz daha çocukken beni suçlamaya başlayan ve yalanlarıyla akıllarınızı çelenlerdir; Bunlar, beni sizlere göklerde olan bitenlerle uğraşan, yerin altında neler olduğunu araştıran, zayıf tezi güçlü gösteren akıllı bir adam olarak anlatıyorlar. İşte asıl korktuğum kişiler, bu şeyiayı ortalıkta dolaştıranlar ve onları dinleyenlerdir. Bu tür meseleleri araştıranların tanrılara inanmadıklarını sanıyorlar.

Başka bir şey daha var: zengin aile çocuğu olup, yapacak pek bir işleri de olmayan gençler, peşimden geliyorlar; iddia sahiplerinin sorguya çekilmelerinden hoşlanıyorlar ve çoğu kez beni taklit edip başkalarını bizzat kendileri sorguluyorlar, bir şey bildiğini sanan, ama aslında çok az şey bilen ya da hiçbirşey bilmeyen o kadar çok insan var ki, gençler de onları çabucak keşfediyor. Sonra da gençler tarafından sorguya çekilen bu adamlar, kendilerine kızacakları yerde, bana kızıyorlar ve: “bu baş belası, gençleri yoldan çıkaran habis Sokrat” diyorlar. Sonra biri çıkıp onlara: “niçin, ne yapıyor, ne öğretiyor?” diye sorsa, cevap veremezler; fakat şaşkınlıkları belli olmasın diye, filozoflara karşı her zaman el altında tuttıkları “bulutların üstünde ve yerin altında olup bitenleri araştırmak, tanrılara inanmamak, zayıf tezi güçlü göstermek” gibi suçlamaları tekrarlarlar. Çünkü gerçeğin ortaya çıkmış olmasından yani bir şey bilmedikleri halde biliyor göründüklerinin ortaya çıktığını itiraf etmekten hoşlanmazlar. Ve ikna edici konuştukları için, kulak-

larınizi kuru gürültüleri ve öteden beri söyleye geldikleri iftiralarıyla doldurmuşlardır.

Kimi de şöyle diyecek: “Sokrat, vaktinden evvel ölmene neden olacak bir hayat sürmekten hiç utanmıyor musun?” Ona samimi olarak şu cevabı verebilirim: burada yanılıyorsun dostum! Hiçbir işe yaramayan bir adamın yaşayacak mıyım yoksa ölecek miyim diye hesap yapmaması gerekir. Bu adamın herhangi bir şey yaptığında sadece doğru mu yanlış mı yaptığına, iyi bir adam gibi mi, yoksa kötü bir adam gibi mi hareket ettiğine bakması gerekir. Çünkü ölümden korkmak, gerçekten de bilgelik değildir, bilmediğini biliyor sanarak bilgelik taslamaktır. Hem kimbilir, korkuları yüzünden, en büyük şer sandıkları ölüm, belki de en büyük iyiliktir?! Bilmediğini biliyor görünmek, rezilce bir bilgisizlik değil midir? İşte belki de diğer insanlardan daha üstün olduğumu sandığım husus budur. Belki de bu konuda onlardan daha bilge olduğumu söyleyebilirim. Ben aşağıdaki dünya hakkında fazla bir şey bilmediğim ve bildiğimi de söylemediğim halde, iyi biliyorum ki, daha iyi olana karşı (ki bu Tanrı da olabilir insan da) yapılan bir haksızlık ve itaatsizlik kötüdür, şerefsizliktir. Ve ben, kötülükten korkar ve çekinirim ama iyi olması muhtemel bir şeyden asla korkmam veya sakınmam. Eğer bana diyorsanız ki, “Sokrat, bu kez seni salıvereceğiz, ama bir şartla: bu tarzda insanları sorguya çekmeyecek ve ileri-geri laflar etmeyeceksin ve eğer tekrar bunu yaparken yakalanırsan öleceksin”, size cevabım, ilk suçlandığımı zaman da söylediğim gibi şu olur: “Atinalılar! Sizi sayar ve severim; ama sizden ziyade Tanrı'ya boyun eğirim. Ömrüm ve gücüm olduğu sürece, asla felsefe ile uğraşmaktan ve onu öğretmekten vazgeçmeyeceğim. Karşılaştığım herkese, onu ikna etmek için şu tenbihlerde bulunacağım: “ey dostum! Büyük, kudretli ve bilge Atina şehrinin bir vatandaşı olan sen, paraya, şeref ve üne bu kadar önem veriyorsun da, bilgeliğe, hakikate ve ruhun ıslahına neden bu denli kayıtsız kalıyorsun? Bundan utanmıyor musun?” Kendisini ikna etmeye çalıştığım adamlardan biri bu saydıklarına önem verdiğini söylerse, onu hemen bırakmam; sorguya çekerim, imtihan ederim ve sonuna dek onunla tartışırım. Eğer sahip olduğunu söylediği erdeminin laftan ibaret olduğunu anlarsam, daha değerli olanı değersiz gördüğü, değersiz olana fazla değer verdiği için onu utandıracağım. Ve bunu, genç-yaşlı, yerli-yabancı, karşılaştığım herkese, ama özellikle de hemşehrilerime söyleyeceğim, zira onlar benim kardeşlerim. Çünkü iyi dinleyin: bu bana Tanrı'nın emridir ve inanıyorum ki, bu şehirde bugüne dek hiç kimse, Tanrı'ya

bundan daha büyük bir hizmette bulunmamıştır. Çünkü ben, genç ihtiyar hepinizi, vücutlarınızı veya malınızı-mülkünüzü düşünmeye değil, her şeyden önce ve her şeyden daha çok ruhunuzu en iyi şekilde ıslah etmeye önem vermeniz gerektiğine inandırmaya çalışıyorum. Size paranın erdem getirmeyeceğini fakat umumi veya şahsi her türlü iyiliğin ve paranın erdemden geldiğini söylerim. Benim öğrettiğim şey budur ve eğer bunları öğrettiğim için gençler yoldan çıkıyorlarsa, onlar üzerindeki nüfuzum gerçekten yıkıcı olur, bunu kabul ederim. Ama biri çıkıp da, benim öğrettiğim şeyin bu olmadığını söylerse, yalan söylemiş olur. Onun için, ey Atinalılar, size söylüyorum: Anitus'un sözlerine ister inanın ister inanmayın, ister beni beraat ettirin, ister ettirmeyin; ne yaparsanız yapın, ama bilin ki asla yolumdan dönmeyeceğim.

O halde ey Atinalılar! "Beni mahkum etmekle Tanrı'ya karşı günah işlemiş veya onun nimetini elinizin tersiyle itmiş olursunuz" dediğimde, sizin sandığınız gibi kendimi kurtarmak için değil, sizi düşündüğüm için, bunca sözü söyledim. Çünkü beni öldürürseniz, benim gibi birisini bir daha kolay kolay bulamazsanız. Hadi sizi biraz güldürecek bir örnek ile izah edeyim, evet ben bir çeşit at sineğiym: büyük ve cins, ama büyük olduğu için yavaş hareket eden ve dürtüklenmedikçe yola koyulmayan bir ata benzeyen devleti yerinden kaldırmak için Tanrı'nın onun başına musallat ettiği bir at sineği! Evet evet, Tanrı'nın devlete musallat ettiği o at sineği benim ve her zaman her yerde sizleri dürtüyor, kandırıyor, azarlıyor ve peşinizi bırakmıyorum. Benim gibi birini kolay kolay bulamazsınız; o yüzden kendinizi benden mahrum bırakmamanızı tavsiye ederim. Belki aniden uykunuzdan uyandırıldığınız için sinirlenebilirsiniz ve beni kolaylıkla öldürebileceğinize inanıp, harekete geçerseniz, o zaman, Tanrı'nın başınıza yeni bir at sineği musallat edeceği ana kadar, hayatınızın geride kalanını rahat uykunuzda geçireceğinizi de düşünebilirsiniz. Tanrı tarafından gönderildiğimin ispatını mı istiyorsunuz? Tamam, o halde dinleyin: ben diğer insanlar gibi olsaydım, kendi işlerimi bunca yıl ihmal edip, onlara seyirci kalarak sizin işlerinizle uğraşmaz, sizi erdemli olmaya çağırıp, bir baba veya bir ağabey gibi sizlerle tek tek ilgilenmezdim. Bu durum, sanırım insan tabiatına da uymaz. Eğer bu işten kazancım olsaydı, ya da nasihatlerimin karşılığını alsaydım, o zaman anlamı olurdu, ama şimdi gördüğünüz gibi, beni suçlayanların en yüzsüzleri bile, benim onlardan para aldığımı veya herhangi bir şey istediğimi söyleyemiyor. Bunu yaptığımı gören hiçbir şahitleri de yoktur. Ama söylediklerimin doğru olduğuna dair benim bir şahidim var. Yoksulluğum!

Atinalılar! Beni mahkum eden oylama sonucuna üzülmeişimin pek çok sebebi var. Bunu bekliyordum; beni şaşırtan tek şey, oyların neredeyse birbirine eşit çıkması, çünkü aleyhimde kullanılan oyların çoğunluğu oluşturacağını sanıyordum. Şimdi otuz oy, benim lehime kullanılmış olsaydı, suçsuz bulunmuş olacaktım!

Tamam şimdi (ölüm cezası isteniyor). Peki ey Atinalılar! Kendi adıma size neyi önereyim? Açıkçası neyi hak ediyorsam onu. Peki ödemem veya almam lazım olan şey nedir? Hayatı boyunca bir an olsun, boş durmamış, bununla birlikte, pek çoklarının önem verdiği birçok şeye, zenginlik ve aile bağlarına, askeri görevlere, halk kurullarında nutuk atmaya, hakimliğe, tarla-tapana ve davetlerde boy göstermeye önem vermemiş adama ne yapılabilir ki?! Gerçekten böylesi bir hayat sürmeyi tercih etmeyecek kadar dürüst biri olduğumu düşünerek, içinizden herhangi birinin tek başına menfaatine olacak bir işe girmedim ama size geldim ve her birinizi, özel menfaatlerinizi düşünmeden önce, kendinizi, erdemi ve bilgeliği düşünmeniz gerektiğine; devletten faydalanmaktan önce devleti düşünmeniz gerektiğine; bunun tüm hareketlerinizde gözetmeniz gereken yol olduğuna ikna etmeye çalıştım. Böyle birine ne yapılabilir ki?! Şüphesiz ey Atinalılar! Ona bir ödül vermek gerekiyorsa, bu, ona yaraşır olmalı. Sizi yetiştiren size bir şeyler öğretebilmek için her fırsatı değerlendirmek isteyen fakir bir adama yaraşır ödül nedir? Pritaneon'da beslenmekten daha uygun bir ödül olamaz Ey Atinalılar! Bu ödülü, Olimpia'da at yarışlarında veya ister iki isterse daha çok at tarafından çekilen savaş arabası yarışlarında galip gelen birinden daha çok o hak eder. Çünkü ben muhtacım ama onun yeterince geliri var. O size sadece görünüşte mutluluk verir, ben ise gerçek saadeti veririm. Ve eğer bana verilen cezayı değerlendirmem gerekiyorsa, size Pritaneon'daki beslenmenin adil bir ceza olduğunu söylerim.

Ey Atinalılar! “bir bilge kişiyi, Sokrat'ı öldürdünüz” diyerek şehrinizi ayıplayacak olanlardan alacağınız kötü üne karşılık, ömrünüz uzamayacak, çünkü bilge olmamama rağmen, onlar sizi kötölemek istediklerinde “Sokrat bilgeydi” diyecekler. Biraz bekleyebilseydiniz, istediğiniz, doğal yoldan gerçekleşmiş olacaktı. Çünkü gördüğünüz gibi, yaşıam çok ilerledi ve ölüme fazla uzak değilim. Bunları, sadece beni ölüme mahkum edenlere söylüyorum. Onlara söyleyecek bir başka sözüm daha var: “sizler, söylenmesi gerekenleri söylemediğim için cezalandırıldığımı, yapmadığım veya söylemediğim şeylerden vazgeçtiğimi söylemiş olsaydım beraatıma hükmedileceğini düşünüyorsunuz. Hayır, hiç de öyle

değil. Mahkum olmama, sözlerimdeki kusur sebep olmadı. Kesinlikle bu doğru değil. Ama istediğiniz şekilde ağlayıp sızlayarak, şikayetkar bir dille yalvararak, başkalarından ıstıtmaya alıştığınız ama bana yakışmayan şeyleri söyleyerek, size söylemek istediğimi göstermedim; ne de bu konuda bir küstahlığım, yüzsüzlüğüm oldu. Bu doğru. Burada şunu düşündüm: “zorda kalınca adice veya alçakça bir şey yapmamam lazım. Şu anki savunma tarzımdan da pişman değilim ve tarzımı terk edip, sizin istediğiniz şekilde konuşmak ve yaşamaktansa ölmeyi yeğlerim. Çünkü ne savaşta ne de adalet karşısında, hiç kimse, ölümden kurtulmak için her türlü yola başvurmamalıdır. Eğer bir kişi savaşta silahlarını bırakıp düşmanın önünde diz çökerse, hiç kuşku yok ki ölümden kurtulabilir. Her şeyi söyleyebilen ve her şeyi yapmayı kabul eden biri için her türlü tehlike karşısında ölümden kurtulmanın çareleri vardır. Aman inanın ki dostlarım, zor olan, ölümden sakınmak değil, kötülükten sakınmaktır; zira kötülük ölümden daha hızlıdır! Ben yaşlı olduğum ve yavaş hareket ettiğim için, yavaş koşan ölüm bana yetişmiş; beni suçlayanlar güçlü ve hızlı olduğu için, hızlı koşan ölüm de onlara yetişmiştir. Şimdi ben, buradan, tarafınızdan ölüm cezasına çarptırılmış olarak ayrılıyorum, onlar da hakikat tarafından cürüm ve hata cezasına mahkum edilmiş olarak kendi yollarına gidiyorlar. Ben ödülüne razıyım, onları da kendi ödülleriyle baş başa bırakıyorum. Demek ki böyle olması gerekiyormuş?!

Ey beni mahkum edenler! Size bir kehanetimi söylemek isterim. Şimdi beni ölüme gönderiyorsunuz; böylesi zamanlarda insanlar kehanet gücüyle ödüllendirilirler. Benim katillerim olan sizlere haber veriyim ki, ölümümden hemen sonra bana verdiğiniz cezanın daha ağırlı, emin olun ki, sizi bekliyor. Beni ölüme gönderdiniz, çünkü suçlayıcılardan kaçıp yaptıklarınızın hesabını vermemeyi istediniz. Fakat bu iş, sandığınız gibi sonuçlanmayacak, kuşkunuz olmasın. Çünkü şimdiye kadar kendilerine engel olduğum ve burada bulunanlardan daha kalabalık olan suçlayıcılar karşınıza geçip hesap soracak: genç oldukları için de, sorguları daha çetin olacak ve başınızı çok ağrıtacaklar. Çünkü eğer insanları öldürmekle, yaptıklarınızı eleştirenlerden kaçıp kurtulabileceğinizi sanıyorsanız, yanılıyorsunuz. Bu, kaçmak için ne mümkün ne de şerefli bir yoldur. En kolay ve asil yol, başkalarını susturmak değil, kendinizi ıslah etmektir. İşte, beni mahkum eden hakimlere, ayrılmadan önce söyleyeceğim kehanet buydu.

Onun için, ey hakimler! Siz de ölümden korkmayın ve şunun bir hakikat olduğunu bilin: iyi birine yaşarken veya öldükten sonra kötülük dokunamaz. Böylelerini tanrılar korur. Benim yaklaşan sonum da kader değildir. Bilakis şimdi daha iyi anlıyorum ki, ölmek ve sizden kurtulmak benim için daha iyi. Galiba sonumun bu şekilde olması da bu yüzden. Ayrıca gerçekten, beni suçlayanlara veya mahkum edenlere kızgın değilim; her ne kadar iyilik etmemiş olsalar da, kötülük de yapmadılar. Bu nedenle onları fazla suçlayamam.

Ama hâlâ sizden isteyecek bir şeyim var: oğullarım büyüdüğü zaman ey dostlarım, eğer erdemden çok zenginlik veya başka bir şeye önem verilerse, onları cezalandırın. Eğer kendilerini, olmadıkları bir şeymiş gibi gösterirlerse, sizi azarladığım gibi, onları azarlayın. Bunu, dikkat edilmesi gerekene dikkat etmedikleri ve kendilerini olmadıkları bir şeymiş gibi gösterdikleri için yapın. Bunu yaparsanız, bana ve oğullarıma layık olduğumuz şekilde davranmış olursunuz.

Artık gitme zamanı. Herkes yoluna: ben ölmeye siz yaşamaya. Hangisi daha iyi, ancak Tanrı bilir.

SORULAR

-
1. Sokrat'ın *Savunma*'sından edindiğiniz izlenimler nelerdir?
 2. Sokrat, kendisinin bir filozof olduğunu düşünüyor. Bunun anlamı nedir? Bir filozof ne yapar?
 3. Sokrat'a göre, Atinalılar, onu mahkum etmekle ne kaybediyorlardı? Bunun şehir için sonuçları neler olacaktır?
 4. Atinalıların pek çoğuna göre, Sokrat çok tehlikeli biriydi, niçin?
 5. Sokrat'a göre, kendisini mahkum edenlerin sonu ne olacaktı?
 6. *Savunma*, çok sempatik bir Sokrat profili çizmektedir. Eğer onu suçlayanlardan biri olsaydınız, kendi iddianızı nasıl savunurdunuz?
-

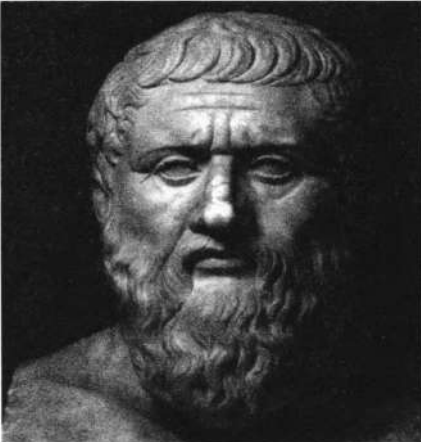
15. EFLATUN

DEVLET

(M.Ö. y. 327)

Sokrat'ın talebesi olan Eflatun (M.Ö. 428-347), Atinalı aristokrat bir aileye mensuptu ve Sokrat'ın ölümünden sonra, onun fikirlerini ve öğretim metotlarını ölümsüzleştirdi. Eflatun, kamuda kariyer elde etmek için öğrenim gördü, ama M.Ö. 5. yüzyılın sonlarındaki çalkantılı olaylar nedeniyle hakim düzene karşı tavır aldı. M.Ö. 399'da Sokrat'ın ölümünden sonra seyahate çıktı ve on yılı aşkın bir süre, Atina'dan uzak kaldı. Sonra bir öğretmen ve bir filozof olarak şehre geri döndü ve üstadının öğretmiş olduğu fikirleri yaymaya başladı. Sokrat'a ait, devletin filozof-kral tarafından yönetilmesi gerektiği fikrini savunmaya devam eden Eflatun, felsefi ve siyasi araştırmalar yapmak için bir Akademi kurdu. Bu süre içerisinde pek çok yazı yazdı ve sonuçta ünlü eseri *Diyaloglar* ortaya çıktı. Felsefesinin temelinde, duyularla elde edilen tecrübelerin ötesinde sabit bir gerçeklik olduğu inancı vardı. Eflatun, çok tanrıcı olmasına rağmen, tek ve evrensel İyi'ye inanıyordu.

Batı tarihinde iz bırakmış en önemli felsefi eserlerden biri olan *Devlet*, karşılıklı konuşma tarzıyla yazılmıştır ve daima İyi'ye ulaşmak için çaba gösteren bir filozof-kralın yönetimindeki mükemmel bir toplumun nasıl kurulacağını anlatmaktadır. Sokrat'la Glaukon arasındaki diyalogta, Eflatun, devlette kadınlara verilmesi gereken eğitim üzerine düşüncelerini açıklar. VII. Kitap'tan alıntılanan bölümde ise, iyi yönetimi, bilge filozofların kurabileceği yönündeki inancını ispatlamak için bir karşılaştırma yapar.

Eflatun

“Sanırım, geriye gidip konuya yeniden dönmem gerekiyor. Şimdi söyleyeceklerimi belki de o zaman, sırası gelmişken söylemeliydim. Evet erkeklerin rolünü belirlemiş olduk, şimdi sıra kadınlara geldi. Bu konuya devam edeceğim, çünkü bunu siz istediniz.”

“Bana göre, tıpkı şehrimizde olduğu gibi, gerek yaratılış yönünden, gerekse aldıkları

eğitim açısından erkeklerin kadın ve çocuk sahibi olması hususunda doğru bir hükme varmanın tek yolu, 'erkekler koruyuculardır ve çoban köpekleridir' diyerek yola koyulduğumuz yerden konuya devam etmektir."

"Doğru."

"O halde verilen misale uygun olarak yürüyelim: çocuk doğurma ve kadınlarımızın eğitimi konusunda, buna benzer veya buna yakın kurallar üzerinde düşünelim; o zaman, sonucun örnekteki kurala uygun düşüp-düşmediğini göreceğiz.?"

"Tam anlayamadım?" dedi.

"Meramımı bir soruyla ifade edeyim: köpekleri erkek ve dişi olarak ayırmadan, avlanırken, etrafı kollarken ve diğer işleri yaparken fark gözetmeden onlardan aynı şeyi yapmalarını mı bekleriz yoksa yavru doğurup beslemenin yeteceği düşüncesiyle, dişileri kulübelerinde bırakırken, sürünün tümüne bakma görevini erkeklerle mi veririz?"

"Her şeyi ortak yapmalarını bekleriz" dedi, "yalnız şu ayrımı da yaparız: erkekler dişilerden daha güçlüdür."

"Ama, aynı şekilde beslenip büyütülmemiş iki hayvanı aynı iş için kullanabilir misin?"

"Kullanamazsın."

"O halde kadınlar da erkeklerle aynı işi yapacaklar ise, kadınlara da aynı yiyecekleri ve eğitimi vermek gerekir."

"Evet."

"Erkeklerle verilen eğitim, müzik ve jimnastikti, değil mi?"

"Evet."

"Öyleyse, kadınlara müzik ve jimnastik eğitim yanında, erkekler gibi kullanmaları gereken savaşma sanatı da öğretilmelidir."

"Sanırım, bu sonucu çıkarabiliriz."

"Ama adetlere aykırı olan bu düşüncemizi uygularsak, gülünç görünebilir."

"Hiç şüphesiz."

"Evet, hepsinin içinde en gülünç olanı da, kadınların çıplak halde, özellikle de ilerleyen yaşlarında, erkeklerle birlikte idman yerlerinde idman yaparken görülmesi olur; onlar, buruşuk yüzleri ve çirkin görünüşlerine bakmadan beden eğitimi alanlarına sık sık gitmeye devam eden coşkulu yaşlı adamlardan güzel de görünmeyeceklerdir."

"Evet" dedi, "gerçekten de bugünkü törelere göre bu öneri gülünç olur."

“Ama madem konuyu tartışıyoruz” dedim “o halde kadınların doğuştan müzik ve beden hareketleri konusunda sahip olduğu yetenekler ile asıl önemlisi silah kullanma ve ata binme konularında yapılacak bu tür yeniliklere karşı başkalarının ne dediğine aldırış etmemeli, bunlardan korkmamalıyız.”

“Çok doğru” dedi.

“O halde, önce kadın doğası hakkında bir anlayışa varmamız gerekir. Bu noktada bizimle tartışanların, ister şaka yollu ister ciddi olarak şu soruları sormasına izin vermeliyiz: ‘kadın, erkeklerin yaptığı bütün işleri kısmen veya bütünüyle yapabilir mi, yoksa hiçbirini yapamaz mı? Savaş işleri hangi kategoriye girer?’ İşte konuya en güzel başlangıcı böyle yapabiliriz ve bu bizi, muhtemelen en doğru sonuca götürecektir.”

“Evet, en iyi yol bu.”

“Önce kendimizi karşı tarafın yerine koyup aynı soruları kendimize sorsak, doğru olanı yapmış oluruz ve muhalifimizin kendini savunmasına imkân vermiş oluruz.”

“Neden olmasın?” dedi.

“O zaman, muhaliflerimizin ağızıyla kendimize şunları söylemeliyiz: ‘Sokrat ve Glaukon! görüşlerinizin yanlış olduğunu ispat için başkasına gerek yok, çünkü daha Devletin temellerini attığınız zaman herkesin kendi doğasına uygun tek bir işle uğraşması gerektiği ilkesini siz benimsediniz.’ ‘Evet, yanılmıyorsam, benimsedik.’ ‘Peki, sahiden de erkeklerin ve kadınların doğası çok farklı değil mi?’ ‘Elbette farklı.’ ‘O halde erkeklerle ve kadınlara doğalarına uygun işler vermek gerekmez mi?’ ‘Elbette.’ ‘Peki öyleyse, doğuştan çok farklı olan erkekler ve kadınların aynı işleri yapmaları gerektiğini söylerken ciddi bir tutarsızlığa düşmüş olmuyor musunuz?’ (Glaukon:) ‘lütufkar Efendim, bu itirazları bize yöneltenlere karşı kendimizi nasıl savunacağız?’”

“Aniden sorulduğunda, cevap vermek kolay değil tabii ki ama rica ediyorum, görüşümüzü tam olarak savunmamıza izin veriniz.”

“Bu itirazların, bunun gibi daha birçoklarının yöneltileceğini önceden seziyordum Glaukon. Bu yüzden de, çoluk-çocuk sahibi olup onların bakımı ve eğitimi konusunda bir hükme varmaktan korkuyor, çekiniyordum.”

“Zeus hakkı için” dedi, “gerçekten hiç de kolay değil meseleyi çözmek.”

“Elbette kolay değil” dedim “ama şurası da bir gerçek ki insan ister bir küçük havuza, isterse bir okyanusun ortasına düşsün, yine de yüzme zorundadır.”

“Çok doğru.”

“Biz de yüzmeye ve kıyıya ulaşmaya çalışacağız. Hem belki bize yar-
dım edecek bir yunus balığı çıkabilir ya da başka bir mucizevi kurtuluş
yolu bulabiliriz.”

“Öyle sanırım” dedi.

“İyi o zaman, bakalım bir çare bulabilecek miyiz? Doğuştan gelen
farklılıkların, farklı işlerle meşgul olmayı gerektirdiğini ve erkeklerle
kadınların doğalarının farklı olduğunu kabul etmiştik, değil mi? Peki
şimdi ne söylüyorsunuz? Doğuştan farklı olanların aynı işleri yapmaları
lazım geldiğini. Bize karşı yöneltilen tutarsızlık suçlaması bu, değil mi?”

“Evet, tam olarak bu.”

“Fikir çürütme sanatının gücü ne muhteşem, değil mi Glaukon?!”

“Niçin böyle söylüyorsunuz?”

“Çünkü insanın çoğu kez, istemeden bunun içine düştüğünü düşü-
nüyorum. O, akıl yürüttüğünü sandığı halde, aslında sadece başkaları-
nın fikirlerini çürütmekle uğraşiyor. Bu da ele aldığı konuyu bölümlere
ayırıp çeşitli yönlerden incelemeyi başaramadığından ve bu yüzden de
ne konuştuğunu bilmediğinden ileri geliyor. Bu insanın yaptığına tartış-
ma denmez, bu, sadece ağz kalabalığıdır.”

“Evet” dedi, “böylesiyle çok sık karşılaşılır; ama bunun bizimle ve
tezimizle ne ilgisi var?”

“Hem de çok ilgisi var, çünkü istemeden de olsa bizim için de ağız
kalabalığına sürüklenme tehlikesi var.”

“Nasıl?”

“Baksana, doğuştan farklı olanlar, farklı işler yapmalı sözü üzerinde
çekişmeciler gibi yılmadan ısrarla duruyoruz ama doğuştan aynılık ve
doğuştan farklılığın ne anlama geldiğini, yahut farklı doğası olanlara
farklı işleri, aynı doğaya sahip olanlara da aynı işleri verirken, bu ayrış-
tırmayı niçin yaptığımızı hiç düşünmedik.”

“Evet” dedi, “niçin bunu hiç düşünmedik?”

“Böyle olunca, pekala kellerle saçlıların doğuştan farklı olup-olma-
dığı sorusuna muhatap olabiliriz. Eğer bunların doğuştan aynı olmadık-
larına karar verirsek, o zaman keller kunduracılık yapıyorsa, saçlılara;
saçlılar kunduracılık yapıyorsa, kellere kunduracılığı yasaklamamız
gerekir, değil mi?”

“Doğrusu” dedi “bu bir şaka olurdu.”

“Evet, bir şaka” dedim, “peki niçin? Çünkü Devlet’i kurduğumuz
zaman, doğuştan farklı oluşun, asla, her farklılık için geçerli olduğunu
söylelemiştik; sadece yapılan işi etkileyen farklılıklar için geçerli oldu-

ğunu ifade etmiştik. Mesela bir doktorla, doktorluğa yatkın olarak doğmuş birinin aynı doğaya sahip olduğunu söylemek istemiştik.”

“Doğru.”

“Halbuki doktor ile doğramacının doğaları farklıdır, değil mi?”

“Kesinlikle.”

“Böyle olunca, erkek cinsinin kadın cinsinden bir sanata veya işe yatkınlık bakımından farklı olduğu ortaya çıkarsa filan işin erkeklere falan işin kadınlara verilmesi gerekir deriz, ama eğer bu farklılık sadece kadının doğurması, erkeğin döllemesinden ibaret ise, burada kadının alması gereken eğitim türü bakımından erkekten farklı olduğu ispatlanmış olmaz. Bu yüzden, koruyucularımızın, karılarıyla aynı işi yapmaları gerektiği yolundaki görüşümüzü değiştirmememiz gerekir.”

“Çok doğru” dedi.

“Sonra, bize itiraz edene, şu soruya cevap vermesini isteriz: ‘devlet hizmetiyle ilgili hangi iş veya sanatta bir kadının doğası, bir erkeğinkinden farklıdır?’”

“Bu oldukça yerinde bir istek olur.”

“Belki o da, az önce senin dediğin gibi, hemen doyurucu bir cevap vermenin kolay olmadığını, ama biraz düşündükten sonra cevap verebileceğini söyleyecek.”

“Evet, belki.”

“O zaman, ondan, bu konuda bizimle aynı görüşü paylaşmasını istemeye ne dersin? Hem belki böylece Devlet idaresiyle ilgili ve sadece kadınlara özgü hiçbir işin bulunmadığını ona gösterebiliriz?”

“Hiç fena olmaz.”

“Ona, şu sorumuza cevap ver bakalım, deriz: bir işe yetenekli adamlar yeteneksiz adam arasındaki farklar sence şunlar mıydı: biri daha kolay diğeri daha zor öğrenir, biri kısa bir öğrenimden sonra, kendine öğretileni geliştirip, birçok yeni şeyler keşfedebilir, diğeri ise onca öğrenime ve uğraşa rağmen, öğrendiğini de unuttur; veya birinde bedeni, aklına iyi hizmet eder, diğerindeyse engel olur. Doğuştan yetenekli biriyle, doğuştan yeteneksiz biri arasındaki farklar bunlardı, değil mi?”

“Bunları kimse inkar etmez” dedi.

“Peki erkeğin kadından her bakımdan üstün olmadığı herhangi bir insan işi var mıdır sence? Kadınların gerçekten daha iyi olduğu görülen dokumacılık, hamur işleri ve yemek yapma konularından söz edip vaktimizi boşa harcamış olmayalım. Bu konularda erkeklerin kadınları geçeceğini düşünmek gülünç olur.”

"Çok haklısın, her ne kadar birçok kadın, birçok işte erkeklerden üstün ise de, genelde söyledikleriniz doğrudur: erkekler kadınlardan genel olarak üstündür" diye cevap verdi.

"Eğer öyleyse, dostum" dedi, "devlet idaresiyle ilgili olup kadın olduğu için kadına, erkek olduğu için erkeğe özgü hiçbir iş yoktur, bilakis doğuştan her ikisine de aynı yetenekler verilmiştir; erkeğin yaptığı bütün işleri kadınlar da yapar, ama bunların tümünde kadın, erkekten daha güçsüzdür."

"Çok doğru."

"O zaman, bütün işleri erkeklere yükleyip kadınlara hiç iş vermemek olmaz, değil mi?"

"Asla olmaz."

"Bir kadının doğuştan doktorluğa yatkınlığı varken, diğerrinin yoktur, birinin müziğe yatkınlığı vardır, diğerrinin yoktur, değil mi?"

"Çok doğru."

"Bir kadının jimnastiğe ve savaşçılığa yatkınlığı varken, diğeri ve jimnastikten nefret eder, değil mi?"

"Elbette."

"Bir kadın filozof iken, diğeri felsefe düşmanıdır; biri yerinde duramaz, diğeri durgundur, değil mi?"

"Bu da doğru."

"Öyleyse doğuştan koruyuculuğa yatkın olan kadınlar olduğu gibi, bu yeteneği olmayan kadınlar da olacaktır. Erkek koruyucuların seçiminde de bu tür farklılıklar belirleyici olmuştu, değil mi?"

"Evet."

"Demek ki, erkekler de kadınlar da doğuştan koruyuculuk yapmak için gerekli özelliklere sahiptirler; sadece kadınlar erkeklerden daha güçsüzdürler."

"Öyledir."

"O halde bu özelliklere sahip kadınları seçeceğiz; bu kadınlar erkeklerle bir arada yaşayacak, onlar gibi koruyuculuk yapacaklardır; çünkü hem kabiliyet olarak hem de doğuştan getirdikleri özellikler açısından erkeklere benzerler."

"Çok doğru."

"Peki doğuştan aynı özellikte olanlara aynı işi vermek gerekir, değil mi?"

"Evet."

"İşte dönüp-dolaşp aynı yere geldik. Daha önce de söylediğimiz gibi, koruyucularımızın karılarının müzik ve jimnastikle uğraşmalarında doğal olmayan bir şey yoktur."

“Kesinlikle yoktur.”

“O zaman önerdiğimiz yasa doğaya uygundur; bu yüzden uygulaması imkânsız olmadığı gibi boş bir hayal de değildir. Asıl doğaya aykırı plan, bugün yürürlükte olan uygulamadır.”

“Öyle gibi.”

“Biz, önce önerilerimizin mümkün olup olmadığını, sonra da bunların en yararlı öneriler olup olmadığını göz önünde bulundurmalıydık, değil mi?”

“Evet.”

“Bunun mümkün olduğunda hemfikir miyiz?”

“Evet.”

“O zaman geriye önerilerimizin gerçekten yararlı olup-olmadığını anlamak kalıyor.”

“Evet, öyle.”

“Doğuştan getirdikleri özellikler aynı olduğuna göre, bir erkeği iyi bir koruyucu yapan eğitimin aynısı, bir kadını da iyi bir koruyucu yapar, değil mi?”

“Evet.”

“Peki, şu soruma ne cevap verirsin?”

“Nedir?”

“Erkeklerin hepsi bir midir, yoksa bir işi yapma konusunda biri diğerinden daha mı iyidir?”

“İkincisi.”

“Peki, sence kurduğumuz devlette, bizim örnek sistemimize göre eğitilen koruyucular mı daha iyidir, yoksa kunduracılık eğitim almış kunduracılar mı?”

“Ne komik bir soru!” dedi.

“Soruma cevap vermiş oldunuz!” dedim, “buna göre, koruyucularımız, vatandaşlarımız arasında en iyileridir, değil mi?”

“Büyük bir farkla en iyilerimiz onlardır”.

“Peki, koruyucu kadınlar, bütün kadınların en iyileri olmazlar mı?”

“Evet, büyük bir farkla en iyilerimiz olurlar.”

Peki, bir devlet için en iyi kadın ve erkeklere sahip olmaktan daha yararlı bir şey olabilir mi?”

“Olamaz.”

“Anlattığımız şekilde yapıldığında, müzik ve jimnastik eğitiminin sonucu da bu olmayacak mı?”

“Kesinlikle.”

“O halde, önerilerimiz, sadece gerçekleşebilir olmakla kalmıyor, aynı zamanda Devlet için en yararlı kurallar da oluyor, değil mi?”

“Doğru.”

“Öyleyse, koruyucularımızın karıları, bırakınız soyunsunlar, çünkü onların erdemi, giysileri olacak; bırakınız savaşın zahmetlerini paylaşsınlar ve ülkelerinin savunmasına katılsınlar; sadece işlerin dağılımında, doğuştan daha zayıf oldukları için, kolay işler verilecek, ama diğer konularda erkeklerle aynı yükümlülüğün altında olacaklar. Temiz düşüncelerle soyunup, bedenlerini çalıştıran kadınlara gülen adama gelince, o, böyle yaparak, “olgunlaşmamış bilgeliğin meyvası”nı koparmış oluyor ve neye yahut ne için güldüğünü bilmiyor. Çünkü şimdiye dek söylenmiş ve bundan sonra söylenecek sözlerin en doğrusu şudur: “yararlı olan ulvidir, zararlı olan aşağılıktır.”

VII. Kitap

“Şimdi” dedim, “aydınlanma veya cahil kalma bakımından insan doğasının mahiyetini bir örnekle izah etmeme izin verin: bir yeraltı mağarasında yaşayan insanlar düşünelim. Mağaranın ağzı boydan boya ışığa doğru bakıyor olsun. Bu insanlar, çocukluklarından beri burada bir yere kıpırdamasınlar diye ayaklarından ve boyunlarından zincirlenmiş vaziyette oturuyorlar. Zincir, başlarını döndürmelerini önlediği için, sadece önlerinde olanı görebiliyorlar. Arkalarında ve uzakta yüksekçe bir yerde yanan ateşin ışığı mağaraya vuruyor. Bu ateşle mahkumlar arasında yüksek bir yol geçiyor. Yol boyunca örülmüş alçak bir duvar var; kukla oynatıcıların önlerine yerleştirip, üzerinde kuklalarını gösterdikleri perdeye benzer bir alçak duvar.”

“Hayal edebiliyorum.”

“Peki şimdi de duvarın arkasından geçen insanlar düşün: Bunlar türlü eşyalar, tahtadan, taştan, her türden malzemedan yapılmış insan ve hayvan heykelleri taşıyorlar. Duvarın üzerinde sadece bu eşyalar görülüyor. İnsanlardan ise bazıları konuşuyor, bazıları da susuyor.”

“Gösterdiğiniz manzara doğrusu garip, mahkumlar da tuhaf.”

“Bize benziyorlar” dedim ve ekledim: ateş, mağaranın karşı duvarı üzerine vurduğu için, bu adamlar, sadece kendi gölgelerini veya birbirlerinin gölgelerini görüyorlar, değil mi?”

“Doğru” dedi, “başlarını bir tarafa çeviremiyorlarsa, gölgelerinden başka bir şeyi nasıl görebilsinler ki?!”

"Bu şekilde taşınan cisimlerin de ancak gölgelerini görebilirler, değil mi?"

"Evet" dedi.

"Karşı karşıya oturup birbirleriyle konuşabilselerdi, gördükleri gölgeleri gerçek sanıp ona göre konuşmazlar mıydı?"

"Çok doğru."

"Dahası, mağaranın karşı duvarından ses yankılansaydı, geçenlerden biri konuştuğu, konuşanın önlerinden geçen gölge olduğunu sanmazlar mıydı?"

"Kuşkusuz" dedi.

"Gelip geçen eşyaların gölgelerini de gerçeğin ta kendisi sayarlardı, değil mi?"

"Orası kesin."

"Peki, şimdi mahkumların salıverildiğini ve gözlerini açıp hatalarının farkına vardıklarını düşünelim. Bakalım, ne olacak? Önce mahkumlardan birini çözelim, aniden ayağa kalkması, başını çevirmesi, yürümesi ve ışığa bakması için onu zorlayalım. Bunları yaptığında çok acı çekecek, gözleri kamaşacak ve az önce gölgelerini görmüş olduğu nesneleri göremeyecek. Ona, daha önce görmüş olduklarının hayal olduğunu, ama şu an, gerçeğe daha yakın, gerçek nesnelere daha dönük olduğunu, daha iyi gördüğünü söylersek, cevabı sence ne olur? Peki daha da ileri gidip, geçen nesneleri gösterip, bunların ne olduğunu söylemesi için, onu zorlarsak, şaşırıp kalmaz mı? Daha önce gördüğü gölgeler, şimdi kendisine gösterilen nesnelerden daha gerçek gelmez mi?"

"Çok daha gerçek gelir."

"Peki, doğrudan ışığa bakmaya zorlasak, gözlerinde acı hissetmez mi? Bu ışıktan yüzünü çevirip, bakabileceği nesnelere yönelmek istemez mi? Bunların şu an kendisine gösterilen şeylerden daha net göründüklerini düşünmez mi?"

"Şüphesiz."

"Yukarı taraftaki nesneleri görmek için" dedim, "gözlerini alıştırması gerekecek. Önce en kolay gölgeleri görecek; sonra insanların ve diğer nesnelerin suya yansıyan görüntülerini, daha sonra da bizzat nesnelerin kendilerini görecekler. Ardından dikkatle ve uzun uzun ay ışığına, yıldızlarla süslü gökyüzüne bakacaktır. Gündüz vakti, güneşe ve gün ışığına bakmadan önce, gece vakti, gökyüzüne ve yıldızlara daha iyi bakabilecektir."

"Kesinlikle."

"Bütün bunların sonunda, artık güneşe bakabilir, ama sırf sudaki yansımaları değil, bizzat güneşin kendisine bakar ve onu gerçek yerinde, olduğu gibi seyredebilir."...

“Elbette, bunu yapar” dedi.

O zaman, mağaradaki eski halini, orada bilgelik sayılan şeyleri, hapishane arkadaşlarını hatırlayınca, kendindeki değişiklikten dolayı sevinip, orada kalanlara acımaz mı?”

“Elbette acır.”

“Peki, gelip geçen gölgeleri en iyi seçebilenleri; hangi gölgenin önce, hangisinin sonra ya da birlikte geçtiğini aklında tutup bir sonraki aşamada hangisinin geçeceğini en iyi kimin bileceğini ortaya çıkarmak için kendi aralarında yarışsalar ve kazananlara unvan ve ödül verseler, bizimkinin bu unvan ve ödüllere tamah edeceğini veya bunlara sahip olanları kıskanacağını düşünür müsün? Sence o, bunu mu tercih eder yoksa Homeros'un kahramanı gibi, ‘Fakir bir efendinin fakir bir kölesi olmak evladır’ diyerek hür türlü zorluğa katlanmayı mı göze alır?”

“Evet, sanırım, o şekilde düşünmektense, o şekilde yaşamaktansa her şey katlanmayı göze alır.”

“Bir de, bu adamın mağaraya tekrar inip, eski yerine oturduğunu düşün: gün ışığından aniden karanlığa girdiği için gözleri hiçbir şey göremez hale gelmez mi?”

“Kesinlikle” dedi.

“Peki, gözleri henüz bulanık görürken, karanlığa alışmamışken (ki gözlerini bu yeni duruma alıştırmak için epeyce zamana da ihtiyacı olabilir) mağaradan hiç dışarı çıkmamış mahkumlarla gölgeleri seçme konusunda yarışmak zorunda kalsa, herkesi kendine güldürmez mi? Ona: ‘yukarı çıktın ve döndün, ama gözlerini bozmuşsun. Yukarı çıkmayı düşünmek bile istemiyoruz!’ demezler mi? Eğer biri, bir başkasını çözüp, ışığa çıkarmaya çalışsa, onu yakalayıp öldürmeye çalışmazlar mı?”

“Hiç şüphesiz.” dedi.

“Şimdi sevgili Glaukon” dedim, “bu benzetmede yer alan temsili nesneleri, az önce söylediklerimize uygulayabilirsin. Mağara-zindanı, gözle gördüğümüz dünya, aydınlatan ateş de güneştir. Yukarı doğru yapılan yolculuğa gelince, bunu, ruhun entelektüel dünyaya yükselişi olarak yorumlarsan, beni yanlış anlamış olmazsın. Acizane kanaatime göre, bu böyle. Sen istedin, ben de görüşümü söyledim. Doğru mu, yanlış mı orasını Tanrı bilir. Ama, doğru veya yanlış, benim görüşüm şu: Bilinebilir dünyada, insan en son iyi ideasına ulaşır ve bu, ancak bir çabanın sonucu olarak gerçekleşir. Bu noktada şu sonuca varmak gerekir: iyi ideası, güzel ve doğru olan ne varsa, hepsinin nedenidir, görünen dünyada ışığı ve ışığın efendisini o doğurmuştur, aklın ve hakikatin doğrudan doğru-

ya kaynağı odur ve insanın gerek özel hayatında gerekse kamusal hayatta akıllıca hareket edebilmesi için, onu görüp tanımış olması gerekir.”

“Anlayabildiğim kadarıyla size katılıyorum.”

“Peki öyleyse bu yüksek mertebeye ulaşmış olanların artık insanların işleriyle uğraşmak istememelerine, ruhlarının kalmak istedikleri o yukarı dünyaya ulaşmak için çırpınmasına şaşma. Eğer benzetmemiz yerindeyse, bunu istemeleri çok doğaldır.”

“Evet, çok doğaldır.”

“Peki şunda şaşacak bir şey var mı? İlahi müşahedelere erip oradan insanların değersiz işlerine dönen bir adam, henüz görüşü bulanık ve etrafındaki karanlığa alışmamışken, doğruluğun görüntüleri ya da bu gölgelerin görüntüleri üzerinde çekişmeye girmek ve mutlak doğruluğu hiçbir zaman görmemiş olanlara karşı tezinin üstünlüğünü kanıtlamak zorunda kalınca, kendisine kötü davranmış olur ve ne gülünç bir duruma düşer, değil mi?”

“Şaşılacak bir şey yok bunda” dedi.

“Sağduyu sahibi bir insan bilir ki” dedim, “gözler iki şekilde, iki sebepten iyi göremez: ya aydınlıktan karanlığa geçerken, ya da karanlıktan aydınlığa geçerken. Beden gözü için geçerli olan bu kural, aklın gözü için de doğrudur. Bunu bilen kişi, bazı şeyleri bulanık gören veya az gören biriyle karşılaşınca, gülmek yerine kendini tutar ve acaba bu adamın ruhu, daha aydınlık bir hayattan geliyor da karanlığa alışkın olmadığı için mi iyi göremiyor, yoksa karanlıktan aydınlığa çıkıp da keskin bir ışıkla gözleri kamaştığı için mi, gözleri bulanıyor diye sorar. Birincisi doğruysa, bu durumundan ve yaşadığı hayattan dolayı onu mutlu sayar, diğeri doğruysa, ona da acır. Bu kişi eğer gülmek istiyorsa, daha çok ışığa maruz kalana gülsün, çünkü bunun için daha iyi bir gerekçesi vardır; ama ışık dünyasından mağaraya inen adama gülerse, o zaman kendisi gülünç duruma düşer.”

“Bu ayırım, çok doğru” dedi.

“Ama eğer benim söylediklerim doğruysa, eğitim işiyle uğraşan bazıların iddiaları yanlış olmalı. Çünkü onlar, kör gözlerle görüş vermek gibi bilgisiz bir ruhu bilgili kılabileceklerini söylerler.”

“Hiç şüphesiz bunu söyleyenler var” dedi.

“Oysa, tezimiz gösteriyor ki” dedim, “herkes öğrenme gücüne ve bu işi yapabilecek araçlara sahiptir. Nasıl ki göz, karanlıktan ışığa dönmek isteyince ancak bütün vücutla birlikte dönebilirse, öğrenme aracı da, oluş dünyasından varlık dünyasına ancak bütün ruhla birlikte dönebilir.

Böylece varlığa, varlığın en aydınlık ve en iyi yanına, bir başka deyişle, 'iyi'ye bakmaya dayanmayı yavaş yavaş öğrenebilir."

"Çok doğru."

"Peki, ruhun iyiye yönelmesi için en kolay ve en etkili yolları araştıran bir sanat olması gerekmiyor mu? Ve bu sanatın, ruhun içinde zaten var olan, ancak yanlış tarafa yöneltilmiş ve gereken yana bakmayan görme yeteneğini, doğru yöne yöneltmesi gerekmiyor mu?"

"Evet" dedi, "gerekıyor."

"Demek ruh erdemleri denilen diğer erdemler, beden erdemlerine yakın görünüyor, çünkü bunlar doğuştan kazanılmış olmasalar bile, daha sonra alışkanlık ve çalışma ile kazanılabilir. Ama bilgelik erdeminin, gücünü daima koruyan daha ilahi bir özelliği vardır; bu özelliğe verilen yönelişe göre, bu erdem, yararlı ve kazançlı yahut zararlı ve yararsız olabilir. Hiç zeki ve dolandırıcı olup, gözleri fırıl fırıl dönen adamlara dikkatle bakmadın mı? Ne kadar hırslıdırlar ve elde etmek istediği şey için yapması gerekenleri ne kadar iyi görürler değil mi? Demek ki bunların iyi görmediği söylenemez, ama o keskin bakışların altında kötülüğe hizmet etme amacı yattığı için, bu bakış ne kadar keskin olursa, o kadar kötülük doğurur."

"Çok doğru" dedi.

'Peki bu tür insanların doğasında bulunan bu özellik daha çocukluktan budansa ve onlar kurşun kütlelerine benzer ağırlıklar gibi doğuştan beri özlere yerleştirilmiş olan ve onları aşağı çekip, ruh gözlerinin değersiz şeylere takılmasına neden olan yeme-içme türü nefsanî zevklerden kopartılıp uzaklaştırılanlar, böylece bu engellerden kurtulup aksi yöne, yani hakikate dönseler, o zaman sahip oldukları bu yetenekle şu an gördüklerini ne kadar iyi görüyorlarsa gerçeği de aynı keskin bakışla görürlerdi, değil mi?"

"Büyük ihtimalle."

"Peki, şu da bir ihtimal veya söylediklerimizin zorunlu sonucu değil mi: ne eğitimsiz ve hakikat hakkında bilgilendirilmemiş olanlar ne de aldıkları eğitimi uygulama sahasına aksettirmemiş olanlar Devlet'in işlerini görebilirler, çünkü ilk grubun özel hayatlarında veya kamu işlerinde yöneldikleri belli bir amaçları yoktur; ikinci grup ise zorda kalmadıkça bu işlere yönelmez, çünkü zaten 'saadet adaları'nda oturmakta olduklarını düşünürler."

"Çok doğru" dedi.

"O halde, Devletin kurucusu olarak bize düşen iş, en iyi zekaları, en yüce değer olduğunu kanıtlamış olduğumuz bu bilgiyi elde etmeye, iyiye ulaşınca dek yükselmeye devam etmeye zorlamaktır. Ama o nokta-

ya erişip iyiyi yeterince gördükleri zaman, şimdiki gibi davranmalarına izin vermemeliyiz.”

“Nasıl yani?”

“Yani onların yukarı dünyada kalmalarına izin vermemeliyiz. Onlar, tekrar mahkumların arasına dönmeliler; işleri ve unvanları onlarla paylaşmalılar ve bu iş ve unvanlara verilen değer ne olursa olsun, bunu yapmaktan çekinmemeliler.”

“Ama bu haksızlık olmaz mı?” dedi, “daha iyi yaşayabilecekleri halde onları daha kötüsüne mecbur etmek zorunda mıyız?”

“Yasa koyucunun maksadını yine unuttun dostum” dedim, “oysa onun amacı, bir sınıfın mutluluğunu diğerlerine tercih etmek değil, bütün vatandaşların mutluluğunu sağlamaktır; bunun için de vatandaşları, inandırarak ya da zorlayarak birleştirmeye çalışır; herkesin devlet için çalışmasını ve böylece aslında birbirlerinin velinimeti olmasını şart koşar. Yasa koyucu, onları, istediklerini dilediklerince yapsınlar diye değil, devleti sapaşğlam ayakta tutmaya yardımcı olsunlar diye vatandaş saymıştır.”

“Doğru, unutmşum” dedi.

“Hem şunu da düşün ki Glaukon, filozoflarımızı başkalarını korumak ve yönetmek için görev almaya zorlamak haksızlık olmayacak. Bunu onlara şöyle izah edeceğiz: ‘Diğer devletlerde, kendileri gibi filozof olanların zorlu politika işlerine katılmaları zorunlu değildir ve bu anlaşılabilir bir şeydir, çünkü onlar, yönetimin zoruyla değil, kendilerini yetiştirmek suretiyle filozof olmuşlardır. Böyle olunca, kendi kendini yetiştiren ve ekmeğini kimseye borçlu olmayan bir filozoflardan minnettarlık göstermeleri beklenemez. Ama biz sizleri, kovanlardaki arı beyleri ve kendinizin ve diğer vatandaşların kralları olmanız diye yetiştirdik; size diğer filozofların aldıkları eğitimden çok daha iyi ve kusursuz denecek düzeyde bir eğitim verdik. Şu an artık felsefe ve işi birlikte yürütecek şekilde yetişmiş bulunuyorsunuz. O halde, hepiniz sırası geldiğinde yeraltındakilerin oturduğu yere inmeli ve karanlıkta görme alışkanlığını edinmelisiniz. Bu alışkanlığı edindiğinizde, mağara sakinlerinden bin kat daha iyi göreceksiniz; her görüntünün doğasını, hangi nesneye ait olduğunu tanıyacaksınız; çünkü yukarıda güzeli, doğruyu ve iyiyi gerçek haliyle gördünüz. Böylece hem bizim hem de sizin olan Devletimiz, sadece rüya değil, aynı zamanda gerçek olacak, ve diğer devletlerde olduğundan daha farklı bir ruhla yönetilecek. Çünkü o devletlerde insanlar gölgeler için dövüşürler, büyük bir nimet olarak gördükleri iktidar için çekişirler. Oysa hakikat şudur: yöneticilerin başa geçmeye en isteksiz olduğu Devlet, daima en iyi ve en kolay yönetilen devlettir; yöneticilerin bu konuda en hevesli olduğu Devlet ise en kötü devlettir.”

SORULAR

-
1. Sizce Eflatun, mükemmel toplumun, gelenek veya törelere bağlı olması gerektiğini mi düşünüyor?
 2. Geleneksel görüşte, kadınların niçin 'ayrı alan'larda tutulması gerektiği savunuluyor? Erkekler ve kadınlar, Eflatun'un *Devlet*'inde eşit mi? Aralarındaki farklar nelerdir?
 3. Devlet, kadınları nasıl eğitmeli? Eflatun'un önerisi, hangi noktalarda, Yunanistan'da geçerli olan uygulamadan farklıdır?
 4. Eflatun, VII. Kitap'ta, mağarada yaşayanlardan bahsediyor. Bu örnekte Eflatun'un söylemek istediği nedir? Karanlıkta yaşamak, mağaradakilerin anlayışlarını nasıl etkiliyor? Işığın tehlikeli olabileceğini ima eden Eflatun'un kastı nedir?
 5. "Işığı görmek" bir klişe söz haline gelmiştir: bu bağlamda, bu klişe söz ile ne anlatılmak isteniyor? Işığı görenlerin, hâlâ mağarada yaşayanlara karşı sorumlulukları nelerdir?
 6. Eflatun'un kıyas ve diyalog yoluyla öğretmeyi tercih etmesinin nedeni sizce ne olabilir? Bu işe yarıyor mu? Yarıyorsa niçin, yaramıyorsa niçin?
-

16. ARİSTO

POLİTİKA

(M.Ö. y. 4. yüzyıl)

Aristo (M.Ö. 384-322), büyük Yunan filozoflarının üçüncüsüydü ve belki de bunlar arasında en etkili olanıydı. Bir doktorun oğlu olan Aristo, erken yaşlarından itibaren, tıp ve biyoloji öğrenimi gördü. Eflatun'un Akademisi'nde eğitim almak üzere, özellikle Atina'ya gönderildi ve aynı şekilde orada Sokrat bilgeliğini derinlemesine öğrendi. Aristo, orijinal felsefi görüşleriyle öylesine etkili oldu ki, bunları hesap etmek neredeyse imkânsızdır. Astronomi, botanik, fizik ve zooloji alanlarında, önemli bilimsel eserler yazdı. Kozmoloji, ahlak, mantık, şiir ve siyaset üzerine de felsefi kitaplar kaleme aldı. Aristo da, Eflatun'un yaptığı gibi, Atina'da Lise adını verdiği bir okul kurdu. Fakat öğretim yöntemi olarak, Sokrat'ın sorgulama tarzından çok ders verme usulünü benimsedi. Eserleri, ölümünden sonra derlenip kitaplaştırıldı. Bunların çoğu, öğrencilerinin kitapçık haline getirdikleri ders notlarından oluşuyordu. Antik zamanlarda yaklaşık 200 adet olduğuna inanılan bu eserlerden bugün ancak 30'u elimizde bulunuyor. Aristo, *Politika*'da, yönetimin ilkelerini bilimsel bir üslupla belirlemeye çalıştı. O, temel yönetim biçimlerini tanımlayıp, bunların zayıf ve güçlü yanlarını tartışan ilk filozoftu.

Aristo Eflatun'la Athena School'da

Bu konuda giriş olarak söyleyeceklerimiz bittiğine ve öteki devletlerin mahiyetini de ayrıntılı bir şekilde tartıştığımıza göre, şimdi geriye bir tek olması gereken devlet şeklinin ne olduğu meselesi kalıyor. Bu noktada öncelikle söylemeliyim ki, hiçbir iyi devlet, gerekli malzemelere sahip olmadan var olamaz. Bu yüzden, bunun için gerekli olan malzemeler önceden belirlenmelidir ama, bunların bazıları tayin edilebilecek cinsten değildir. Nüfus ve ülkenin büyüklüğü bunlar arasındadır. Evet, nasıl ki bir dokumacı veya gemi yapımcısının elinde sanatını uygulayabilmek için bu türden malzemeleri olması gerekiyorsa, yasa koyucu ve devlet adamının da, aynı şekilde, işini yapabilmesi için uygun malzemesi olmasıdır. O halde devlet adamının çözmesi gereken ilk mesele, nüfus meselesidir. Onun için devlet adamı, o ülkede yaşayanların hem sayısını hem de ne türden olmaları lazım geldiğini bilmelidir. Aynı şekilde, o ülkenin genişliği ve niteliklerini de bilmelidir. Çoğu kimseler, mutlu olmak için şehrin büyük olması gerektiğini düşünürler. Bu doğru olabilir ama büyük şehir nedir, küçük şehir nasıl olur, bunu söyleyemezler. Çünkü şehrin büyüklüğünü, sakinlerinin sayısı ile ölçerler, oysa sayılardan çok gücüne bakmaları lazımdır. Şehrin gücünü, sakinlerinin sayısından yola çıkarak belirlemek uygun olabilir ama şehrin içindeki muhtemel insan sayısına bakarak asla bir sonuca varılmamalıdır (çünkü bir şehirde, ister istemez çok sayıda köle, geçici olarak kalanlar ve yabancılar vardır). Bunun yerine, gerçekten devletin parçası olan ve onun gerçek üyeleri sıfatını almayı hak edenleri baz almak gerekir. Bunların sayıca büyük olması, şehrin gerçekten de büyük olduğunu gösterir ama olur olmaz bir sürü insanın yanında, askerlerin sayısının az olduğu bir şehir büyük olamaz; çünkü büyük şehir ile kalabalık şehir, aynı şey değildir. Bunun kanıtı da şudur: büyük kalabalıkları istenilen şekilde yönetmek, imkânsız değilse bile çok zordur; çünkü iyi yönetildiği bilinen devletlerin hiçbirinde vatandaşlık hakları kalabalığın tümüne göre belirlenmez. Bir başka kanıtı da, eşyanın kanunlarından çıkarabiliriz, çünkü yasa bir düzenin varlığını gösterir ve elbette iyi yasa da iyi düzenin işaretidir, ama nüfusun aşırı derecede fazla olması durumunda düzeni sağlamak imkânsızlaşır. Çünkü böyle bir şeyi ancak tüm evreni idare eden İlahi Güç yapabilir. Onun dışında, büyüklük ve sayıca çokluk ile düzen kavramı arasında zorunlu bir ilişki yoktur. Büyük şehrin en iyi şehir olmasının şartı ise, biraz önce bahsettiğimiz düzene uygun olmasıdır. Fakat nasıl başka her şey -hayvanlar, bitkiler, araç gereçler- için normal bir büyüklük varsa, bir şehrin büyüklüğü için de uygun bir ölçü olmalıdır.

Bunların her biri, kendilerinden beklenen işlevi görebilmek için ne çok büyük ne de çok küçük olmamalıdır. Ama gereğinden fazla büyüdüklerinde veya yapımlarında hata olduğunda, bu işlevi göremezler. Aynı şey şehir için de geçerlidir. Eğer şehir çok küçükse, bir şehrin yapması gerektiği gibi, kendini savunamaz; çok büyükse, tıpkı bir ulusun yaptığı gibi, gerektiği şekilde kendini savunabilir ama o zaman da bir şehir olmaktan çıkar, çünkü yönetilmesi çok zorlaşır. Bu nedenle, nüfus bir şehrin arzulanan şekilde ortaya çıkmasının ilk şartı, şehirde yaşayanların sayısının, o şehrin idari düzeni için de iyi bir şekilde yaşayabilmek için yeterli olan miktarı geçmemesidir. Nüfus bu sayıyı ne kadar aşarsa, şehir de o kadar büyür. Fakat, daha önce söylediğimiz gibi, bunun da bir sınırı vardır. Bu ölçüyü ise, hem yöneticilerin hem de yönetilenlerin hareketlerinden yola çıkarak belirlemek mümkündür. Yöneticilerin görevi, toplumu yönetmek ve bir hakim gibi hareket etmektir. Buradan şu sonuca ulaşırız: vatandaşların birbirlerini iyi tanımadıkları şehirlerde ne davalar adil bir şekilde sonuçlanabilir ne de verilen emirler yerini bulur. Bu iki özelliğin görüldüğü bir devletin, kötü yönetildiğine kuşku yoktur, çünkü her iki durumda da yeterli bilgi olmadan ve aceleyle karar vermek doğru değildir. Ama nüfusun aşırı olduğu yerlerde görülen bundan başkası değildir. Bir başka sakınca da yabancılar ile geçici olarak şehirde kalanların vatandaşlık haklarına sahip olduklarını iddia edebilecek olmalarıdır, çünkü nüfusun kalabalık oluşu, bunların fark edilmesini zorlaştırır. Öyleyse, bir şehrin nüfusuyla ilgili kriteri şöyle belirleyebiliriz: şehrin nüfusu, kendi kendine yeterliğin bütün şartlarını karşılayacak kadar fazla olmalı ama kolaylıkla denetlenemeyecek kadar fazla olmamalıdır. Bu noktadan sonra, artık şehrin büyüklük ölçülerini belirlemeye geçebiliriz:

Bir ülkenin büyüklük ölçülerine gelince, bunlar vatandaşların özgürce, içleri rahat bir şekilde ve lükse kaçmadan yaşayabilecekleri bir yer olmalıdır. Arazi özelliklerini belirlemek ise zor olmamakla birlikte, bu konuyla ilgili bazı hususlarda savaş sanatını bilenlerin görüşlerine başvurmamız gerekmektedir. Buna göre, şehir düşmanın zor, ahalisinin kolay gireceği bir arazi yapısına sahip olmalıdır. Ayrıca, nasıl ki ahalinin sayısı, kolaylıkla denetlenebilecek miktarı geçmemeli ise, aynı şey ülke için de geçerlidir; çünkü bu yolla ülke daha kolay savunulur. Şehrin konumuna gelince, eğer bunu belirlemek elde olsa, o zaman şehrin hem deniz hem de kara ulaşımı bakımından uygun bir yere kurulması gerekir. Gerekçelerden birini daha önce söylemiştik: şehrin böyle bir

Aristo notları

dünyanın oturulabilir bölgelerindeki ırksal topluluklara bakmamız gerekecektir. Kuzey Avrupa örneğindeki gibi soğuk ülkelerde yaşayanlar, çok cesurdurlar fakat anlayışları kıt, becerileri azdır. Bu yüzden, uzunca bir zaman boyunca özgür kalmışlar ama siyaset biliminin inceliklerini bilmedikleri için, komşularına boyun eğdirememişlerdir. Öte yandan, hızlı kavrayışları olup, sanatları da öğrenmiş olan Asyalılar, cesarette eksiktirler ve bu yüzden daima istilalara uğrarlar, başkalarının köleleri olurlar. Ama bu ikisi arasında yer alan Yunanlılar, birinden cesareti diğerinden de zekiliği almışlardır. Bundan dolayı, Yunan devleti, bağımsızlığını korumaya ve mümkün olan en iyi tarzda yönetilmeye devam ediyor ve tek bir siyasi yapı altında birleşse, tüm dünyaya da hükmedebilir. Yunanlıların da, ötekiler gibi kendi aralarında çok farklılıkları vardır: bir kısmı hem akıllı hem cesurdur, bir kısmı da ya akıllıdır ya cesurdur. Ama hiç şüphesiz, bunların hepsinin, amacı erdem olan bir yasa koyucuya kolayca itaat edecek düzeye gelebilmeleri için hem zeki hem de cesur olmaları lazımdır.

Artık, bir şehrin varolması için olmazsa olmaz türünden gereklilikleri araştırmalıyız, çünkü şehri oluşturan parçalar dediğimiz şeyler

yere kurulması, şehrin her bir yanına kolayca yardım götürebilmek açısından gereklidir. Ayrıca yiyecek maddelerinin her yönden şehre ulaşımı da böylece mümkün olabilecektir. Son olarak, şehir, kereste veya toprağın bitirdiği öteki maddelerin kolayca ulaşabileceği bir yerde olmalıdır.

Şimdi de vatandaşların ne gibi özellikleri olması gerektiğini inceleyeceğiz. Bu sorunun doğru cevabını almak için önce ünlü Yunan şehirlerine, ardından da

de, zorunlu olarak, bunların içindedir. O halde, bir şehir için gerekli olan şeyleri bilirsek, aradığımız cevabı daha kolay bulabiliriz. Öncelikle ahalinin yiyeceği olmalıdır. İkinci olarak, yaşamın devamı için gerekli olan alet-edevat ve el sanatları olmalıdır, üçüncü olarak silahlar olmalıdır, çünkü hem isyancılara karşı yönetimi desteklemek hem de harici saldırılara karşı onu korumak için topluluğun, kendine ait bir silahlı gücü olmalıdır; dördüncüsü, hem devletin iç gereksinimlerini hem de savaş masraflarını karşılayacak belirli bir geliri olmalıdır; beşincisi (belki de ilk sırada olması gereken) tanrıların hizmetine dikkat edilmelidir; altıncısı ve hepsinden daha önemli olanı, hem şehrin yönetimi hem de adli meselelerle ilgili sorunları çözen bir karar mercii olmalıdır. Bunlar, her devlette olmazsa-olmaz kabilinden gerekliliklerdir; zira bir şehri kazara bir araya gelen kalabalıklar değil, bilakis kimseye muhtaç olmamak ve kendilerini korumak için güvenceleri olsun diye bir araya gelmiş belirli sayıda insanlar kurar ve eğer bu şartlardan herhangi biri eksik olursa, o topluluk bu amaçlarına ulaşamayacaktır. Bu yüzden, bir şehir kurulurken bütün bu şartların yerine getirilmesine dikkat edilmelidir. Bu amaçla, yiyecek temini için yeterli miktarda çiftçi olmalıdır; ayrıca zanaatkarlar, askerler, zenginler, din adamları ve neyin gerekli ve yararlı olduğunu belirleyecek hakimler olmalıdır.

Ancak şu an, mümkün olan en iyi yönetimi araştırıyoruz. Bu doğrultuda şunları da kabul ettik: vatandaşların mutlu olduğu yönetim en iyi yönetimdir; ayrıca daha önce söylediğimiz gibi, erdemsiz mutluluğu elde etmek mümkün değildir. Buradan şu neticeye ulaşırız: en iyi yönetilen devletlerde, vatandaşlar erdemi birtakım hesaplar için değil, erdem olduğu için sahiplenirler ve iyilikleri de hiç hesapsız yaparlar. Böylesi yerlerde, hiçbir vatandaşın amelelik türü kol kuvveti isteyen işler ya da tüccarlık yapmasına izin verilmemelidir; çünkü bunlar soylu işlerden değildir ve erdemli olmayı önler. Vatandaşlar, çiftçi de olmamalıdır; çünkü erdemin artması ve devlete karşı yükümlülüklerini yerine getirebilmek için zamanları olmalıdır.

Vatandaşların zengin olması gerekir ve asıl vatandaşlığa uygun olanlar bunlardır. Çünkü ne kol kuvvetiyle çalışanların ne de yaptığı işten erdem hasıl olmayan diğerlerinin vatandaşlık haklarına sahip olduğu kabul edilmemelidir.

SORULAR

1. Bir şehrin kuruluş aşamasında, o şehrin büyüklüğü ve küçüklüğünü niçin göz önünde bulundurmak gerekir? Büyük ve küçük şehirlerin avantajları ve dezavantajları nelerdir? En ideal ölçü nedir?
 2. *Politika'yı* bir kılavuz kitap olarak alırsak, bir şehir-devletin kuruluşunda ideal fiziksel koşullar nelerdir? Bu bilgiyi baz alarak, Yunan şehir-devletleri hakkında daha başka neler söylenebilir?
 3. Aristo, niçin Yunanlıların, antik zamanlarda yaşayan diğer toplumlardan daha başarılı olduğunu düşünüyor?
 4. Bir şehir-devletin hayatta kalması için ne gerekir?
 5. Devlette kimler vatandaşlıktan dışlanıyor? Niçin?
 6. Aristo'nun politika ve devlet hakkındaki düşünceleriyle, Eflatun'un *Devlette* savunduğu görüşleri karşılaştırın. Yaklaşım farklılıkları nelerdir? Tespit edebildiğiniz başka benzerlikler var mı?
-

ROMA DÖNEMİ

17. POLYBIUS

ROMA İMPARATORLUĞU'NUN İDARİ YAPISI

(M.Ö. yaklaşık 150)

Polybius (M.Ö. 200-118), Makedon yönetiminin hizmetinde çalışan, iyi eğitilmiş bir Akha'lıydı. Romalılar, M.Ö. 168'de Makedonyalıları mağlup ettikten sonra esir alındı. Roma'ya bir tutsak olarak götürüldü ve daha sonraki on dokuz yıl boyunca orada yaşadı. Yönetimde deneyim sahibi olması, onun hizmetlerini değerli kılıyordu. Böylece, aralarında politikacıların ve ordu komutanlarının da bulunduğu bazı nüfuzlu Romalıların güvenini kazandı. Meraklı tabiatı nedeniyle, Roma İmparatorluğu'nun idari yapısını araştırmaya koyuldu ve bu devletin nasıl olup da dünyadaki en büyük imparatorluk haline geldiğini anlamaya çalıştı. M.Ö. 150 civarında Yunanistan'a döndü ve orada Roma tarihini yazmaya başladı. Amacı, Roma'nın kurumlarını, özellikle de idari ve askeri yapısını analiz ederek, Roma'nın heyecan verici yükselişinin nedenlerini kendi ülkesinin insanlarına anlatmaktır. Bu yüzden *Tarih*'i, Yunanca kaleme aldı. Polybius, Romalıların düzenlediği birkaç askeri sefere bizzat katıldı; çünkü tarihçinin, yazdığı konular hakkında doğrudan deneyimleri olması gerektiğine inanıyordu. Yunanistan'a döndükten sonra yazdığı *Tarih* adlı eserin ilk bölümlerini Pön Savaşları'na ayırdı. Fakat kitapta, belli başlı Roma kurumlarının anlatıldığı bahisler de vardı. Polybius, eserinde, bizzat yer aldığı olayların da aralarında bulunduğu, uzak ve yakın geçmişte yaşanmış hadiseleri anlattı. Polybius, aşağıdaki pasajda, Roma'nın idari yapısının güçlü olduğu yönleri ve yürütme ile yargı erklerinin ayrılmasını ve karşılıklı olarak birbirlerini denetlemelerini öngören ilkeyi açıklamaktadır.

Roma'nın İdari Yapısının Başlıca Özellikleri

Serhas'ın (Xerxes) Yunanistan'a geçişinden sonra ... ve bu dönemin ardından gelen 30 yıl boyunca, Roma'nın yönetim biçimi, daima, özel araştırma alanı olmuş konulardan biri olmuştur ve bu sistem, en iyi ve

kusursuz denilebilecek dönemini, Hannibal'le yapılan savaşlar zamanında yaşamıştır. Benim bu kitapta anlattıklarım, bu döneme gelinceye kadar olan hadiselerdir. Bu yüzden, Roma'nın yükselme dönemini anlattığım bu bölümde, Romalıların, Hanya'daki yenilginin ardından karşı karşıya kaldıkları felaketler döneminde hangi şartlar altında yaşadıklarını açıklayacağım.

Burada bazı ayrıntılara girmedğim için, anlattıklarımın, Roma Devleti'nin sınırları içinde doğmuş ve orada büyümüş olanlara biraz eksik görüneceğinin bilincindeyim. Çünkü çocukluklarından beri bu devletin işleyiş kurallarına ve kurumlarına aşina oldukları ve bu yüzden de, bu devlet hakkında tam bir bilgiye sahip olup, onu meydana getiren bütün unsurları bizzat tecrübe ederek tanıdıkları için, benim burada anlattıklarım, onları tatmin etmeyecektir ve önemsiz gördüğüm ayrıntıların tamamını kitaba almamı isteyeceklerdir. Yani yazarın önemsiz gördüğü konuları bilerek esere almadığını düşünmeyecekler, bilakis onun, pek çok hadisenin kökenlerini ve son derece önemli bazı hususları bilmediği için sessiz kaldığını düşüneceklerdir. Bu ayrıntılara girmiş olsaydım, bunların önemsiz ve saçma konular olduğunu düşünerek, anlattıklarımı gereksiz bulacaklardı. Ama bunları kitaptan çıkarınca, bu kez de, yazardan daha çok biliyormuş gibi görünmeyi istedikleri için, sanki çok önemli konular imiş gibi bunların esere alınmasını isteyeceklerdir. O halde, iyi bir eleştirmen, yazarların atladıkları yerleri kurcalayarak onlar hakkında hüküm vermemeli, bilakis anlattıklarını esas alarak onları yargılamalıdır. Eğer anlatılanlarda herhangi bir yanlış bulursa, yazarın atladığı konuların, onun cahilliğini gösterdiği sonucuna varabilir. Ama yazarın anlattığı her şey doğruysa, o zaman da, yazarın bilgisizlikten dolayı değil, bilinçli bir şekilde bu konularda susmayı tercih ettiğini kabul etmelidir.

Bu hatırlatmayı, yazarların eserlerini samimi bir şekilde eleştirmek-ten çok, onlarda sürekli kusur arayanlara yapıyorum...

Anlattığımız konu hakkındaki onaylayıcı veya suçlayıcı ifadelerin değerini, o anki şartların ne ölçüde dikkate alındığı belirler (Yazarların en etkileyici ve doğru fikirleri, şartlar değiştiğinde ve bu değişen şartlara uygulandıklarında, çoğu defa, sadece kabul edilemez olarak görünmekle kalmaz, bilakis büsbütün kırıncı ve saldırganca görünürler...).

Yukarıda sözünü ettiğim üç yönetim şeklinin her biri, Roma devletin idari yapısında pay sahibidir. İdari yapının oluşumunda ve sonrasında da işleyişinde, bu üç unsurdan da, her bakımdan öylesine doğru

ve uygun bir şekilde yararlanılmıştır ki, bu topraklarda doğup büyümüş birinin bile, bu sistemin, esas itibarıyla aristokratik, demokratik veya monarşik özellikte olup olmadığına kesin olarak karar verebilmesi mümkün değildir. Bu tür bir zorlukla karşılaşmak, gerçekten de doğaldır. Çünkü konsüllerin yetkileri dikkate alınırsa, idari yapı tamamen monarşi ve krallık gibi görünür; Senato'nun yetkilerine bakıldığında, idari yapı, aristokrasi gibi görünür; kitlelerin gücüne bakıldığında da, tam bir demokrasi olarak görünür. Her bir unsurun denetiminde bulunan devlet kurumlarının yapısı, geçmişte de bugün de (birkaç değişikliğe rağmen) aşağıda açıkladığım şekildedir:

Konsüller, lejyonların başına geçip onları şehirden çıkarmadan önce, Roma'da, kamu işlerinin tamamı üzerinde yetkidirler. Çünkü tribünler hariç, öteki bütün yöneticiler onların emri altındadır ve onlara itaat etmekle yükümlüdürler. Sefirleri Senato'ya takdim edenler de onlardır. Ayrıca, önemli meselelerde Senato'ya danışan, Senato'nun aldığı kararların gereklerini en ince ayrıntısına kadar yerine getiren de konsüllerdir. Yine, halkın idaresine bırakılmış devlet işlerinin icrası da konsüllerin görevidir; meclisleri toplantıya çağırma, alınan önlemleri uygulamaya koyma ve halkın iradesini yansıtan kararların icrasına başkanlık etme sorumluluğu da onlara aittir. Savaş hazırlıklarının yapılması ve muharebe sırasında ordunun sevk ve idaresine gelince, bu konulardaki yetkileri neredeyse sınırsızdır; çünkü istediklerini müttefik olarak seçebilme, askeri tribünler atama, asker toplama ve askerliğe en uygun olanları seçme yetkileriyle donatılmışlardır. Keza, cephedeyken, emirleri altında bulunan herhangi bir kişiyi cezalandırma hakları olduğu gibi, devlet hazinesinden uygun gördükleri miktarda harcama yapma yetkisine de sahiptirler. Seferdeyken yanlarında bulunan sadık bir defterdar da bu emirleri derhal yerine getirir. Yani, idari yapının sadece bu kısmına bakıldığında, haklı olarak, bunun tam bir monarşi veya krallık olduğu söylenebilir. Burada dikkatinizi şu noktaya çekmek isterim ki, şu an üzerinde konuştuğum bu hususlarla veya başkalarıyla ilgili olarak bugün veya ilerde ortaya çıkabilecek herhangi bir değişiklik, burada ortaya koyduğum görüşlerin doğruluğunu hiçbir şekilde etkilemez.

Senato'ya geçelim. Senato, ilk olarak, idaresinden sorumlu olduğu hazinenin, bütün gelirlerin ve harcamaların kontrolünü elinde bulundurur. Çünkü konsüllere yapılan ödemeler dışında, Senato'nun aldığı bir karar olmaksızın, defterdarların en küçük bir harcama yapmaya izinleri yoktur. Diğerlerinden daha fazla tutan ve daha önemli olan bir

harcama kalemi (yani binaların yapımı ve onarımı gibi kamusal işlerle ilgili olarak sensörlerin her beş yılda bir yaptığı harcamalara -ki Senato tarafından sırf bu amaç için sensörlere tahsis edilmiştir- ayrılan ödenek) bile, Senato'nun kontrolü altındadır. Benzer şekilde, İtalya'da işlenen ve amme tahkikatı gerektiren ihanet, fitne çıkarma, zehirleme ve suikast gibi suçları yargılama hakkı da Senato'nun elindedir. Ayrıca İtalya'daki herhangi bir özel şahıs veya topluluğun hakem kararı ile yargılanma talebi varsa ve gerçekten de haksızlığa uğradığı gerekçesiyle tazminat talep ediyorsa veya yardıma yahut korumaya ihtiyacı varsa, bütün bu meselelerle Senato ilgilenir. Gerek anlaşmazlıkları çözüme bağlamak, gerekse de dostça tavsiyelerde bulunmak veya gerçekten de talepleri dayatmak ya da teslim olmak isteyenlerin taleplerini kabul etmek yahut da savaş ilan etmek amacıyla, İtalya dışındaki ülkelere gönderilen bütün sefirlerin iletecekleri mektuplarla da bizzat Senato ilgilenir. Aynı şekilde, Roma'ya gelen sefirlerin ne şekilde kabul edileceğine ve onlara verilecek cevabın ne olacağına da Senato karar verir. Bütün bu işlerle Senato ilgilenir; halkın bu konularla bir ilgisi yoktur. Burada da yine aynı durum söz konusudur: yani, Roma'da ikamet eden birisi için, konsüllerin yokluğunda, idari yapı, tamamen aristokratik görünebilir. Ve onları ilgilendiren bütün işleri Senato idare ettiği için, pek çok Yunan devletin ve kralın kanaati de bu yöndedir.

Bundan sonra, bahsettiğim önemli konuların tamamında kontrolün Senato'nun elinde olduğu ve en önemlisi de, bütün gelirler ve harcamalarla ilgili işleri Senato'nun idare ettiği göz önünde bulundurulduğunda ve yine konsüllerin, teçhizat ve askeri hareketin yürütülmesi konusunda sınırsız yetkiye sahip oldukları göz önüne alındığında, doğal olarak, insanın, yönetimde halka bırakılan rolün ne olduğunu sorası geliyor. Ancak yine de halkın bu sistem içinde bir rolü, hem de çok önemli bir rolü vardır. Nitekim krallıkları ve devletleri, daha doğru bir ifade ile, genel olarak toplumları bir arada tutan tek bağ olan şeref ödülleri ile payeleri verme ve cezaya çarptırma hakkı sadece halkındır. Öyle ki bu payelerin hakça dağıtılmadığı veya hakka riayet edilmesine rağmen, unvan ve paye dağıtımının yanlış uygulandığı yerlerde, hiçbir işin gereğince yürütülmesi mümkün değildir. Gerçekten de, iynin kötünden ayırt edilmediği bir yerde, işler gereğince idare edilebilir mi? Bu yüzden, suçlanan kişi en üst makamı işgal etse bile, suçluların para cezasına çarptırılabilirdiği pek çok davanın tahkikatını yürütme hakkı halkındır. Ayrıca halk, ölüm cezası gerektiren suçları soruşturabilen tek yargılama mer-

ciidir. Bu suçlarla ilgili olarak halkın takdire değer bir uygulaması vardır ki, bundan bahsetmemiz gerekir. Öteden beri geçerli olan bu uygulamaya göre, ölüm cezasıyla yargılanan kişiler, suçlu bulundukları taktirde, ülkeyi terk etme hakkına sahiptirler. Bu yüzden, jüride bulunanlardan bir kişi dahi kararını henüz beyan etmese bile, bu kişiler, gönüllü olarak kendilerini sürgün cezasına çarptırabilirler. Bu tür sürgün cezaları, Napoli, Praeneste, Tibur ve diğer federal eyaletlerde (*civitates foederatae*) güvenli bir şekilde uygulanmaktadır. Layık olana, bir devletteki en soylu erdem ödülü olarak memuriyete atama ihsanını bağışlayan da yine halktır. Halkın kanunları onaylama veya reddetme yetkisi vardır ve hepsinden daha önemlisi de, savaş ve barışla ilgili sorunları müzakere etme hakkı vardır. Dahası, ittifak kurmak, barışın şartlarını belirlemek ve antlaşmalar imzalamak söz konusu olduğunda, bütün bunları onaylayan veya reddeden merci, halktır. Bu nedenle, yine bu duruma bakarak, idaredeki en büyük payın halka ait olduğu ve rejimin demokratik olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Siyasal gücün devletin farklı kesimleri arasında nasıl paylaştırıldığını gösterdikten sonra, artık bu üç parçanın her birinin, istemesi halinde, nasıl diğerlerinin işine karışıp onların elini-kolunu bağlayabildiğini yahut da nasıl birbirleriyle eşgüdüm içinde çalışabildiklerini açıklayabilirim. Konsül, bahsettiğim yetkileriyle donatılmış olarak ordusuyla birlikte sefere çıktığında, gerçekten de, her konuda, amacını gerçekleştirmek için gerekli olan mutlak yetkiye sahipmiş gibi görünür ama aslında halkın ve Senato'nun desteğine ihtiyaç duyar; onların onayı olmadan da, askeri harekatı durdurma kararı alamaz. Çünkü lejyonlar sürekli erzak tedarikine ihtiyaç duydukları için, Senato'nun rızası olmadan, bu birliklere ne zahire ne giyecek gönderilebilir ne de askerlerin aylıkları ödenebilir. Öyle ki, eğer Senato bu konularda kasıtlı olarak ihmalkar ve ketum davranmayı seçerse, komutanın planları hepten boşa çıkabilir. Bir generalin, düşündüklerini ve planlarını tamamıyla uygulamaya geçirip geçiremeyeceği de Senato'ya bağlıdır. Çünkü görev süresi dolduğunda, onun yerine başkasını geçirme hakkı da, görevinde kalmasına karar verme hakkı da Senato'ya aittir. Yine, bir generalin zaferlerini alayişlerle kutlama ve onu taltif etme yetkisi de, bu başarıları yok sayma ve küçümseme yetkisi de Senato'dadır. Çünkü Senato rıza göstermedikçe ve gerekli ödemeleri yapmadıkça, zafer töreni adını verdikleri ve generallerin kazandıkları başarıları kendi memleketindeki vatandaşlarıyla paylaştıkları geçit alayları, gereğince organize edilemez ve hatta bazen

hiç yapılamaz. Halka gelince, konsüller, yurtlarından çok uzaklarda olsalar bile, en çok onların gönlünü hoşnut etmeye özen göstermelidirler. Çünkü daha önce de söylediğim gibi, barışın şartlarını veya imzalayacak antlaşmaları onaylayan veya iptal eden merci, halktır. En önemlisi de, konsüller görevi bırakırken, icraatlarının hesabını halka vermekle yükümlüdürler. Bu nedenle, konsüllerin, hem Senato'nun hem de halkın rızasına önem vermemesi, onlar için birçok açıdan risklidir.

Yine, böylesi büyük yetkileri olan Senato da, ilk önce, kamusal işlerde halkı önemsemek ve halkın isteklerine saygı göstermek durumundadır. Ayrıca Senato'nun Kararı (*senatus consultum*) halk tarafından onaylanmadan, Senato, devlete karşı işlenmiş ve ölüm cezası verilebilecek en ağır ve büyük suçlarla ilgili soruşturmaları yürütemez ve bunlara ilişkin cezaları uygulayamaz. Aynı durum, Senato'yu doğrudan ilgilendiren konular için de geçerlidir. Çünkü herhangi biri, Senato'nun, bazı geleneksel yetkilerinin elinden alınması veya senatörlerin öncelik hakkının ve diğer ayrıcalıklarının ilga edilmesi yahut da özel servetlerinden kısıntıya gidilmesini gerektiren bir yasa teklifi getirirse, bu yönde bir karar alınmasına veya önerinin reddine karar verecek olan ancak halktır. En önemlisi de, tribünlerden tek bir tanesinin bile karşı çıkması durumunda, Senato, bir konuda son kararı veremez; hatta oturumları başlatma ve yürütme imkânını bile bulamaz. Bu noktada, tribünlerin, daima halkın iradesi ve arzuları doğrultusunda hareket etmek zorunda olduğu hususuna dikkat edilmelidir. İşte bütün bu nedenlerden dolayı, Senato, kitlelerden çekinir ve halkın iradesine karşı, ister-istemez, duyarlı olmak durumundadır.

Benzer biçimde, halk da Senato'ya itaatkar olmalı ve hem aleni olarak hem de gıyaplarında, Senato üyelerine saygı göstermelidir. İtalya'nın her bölgesinde, kamu binalarının yapım ve onarımıyla ilgili ve her birini tek tek saymanın kolay olmayacağı pek çok sayıda iş, sansörler tarafından üstlenici firmalara verilmektedir. Bundan başka, yolculuk yapmaya uygun nehirler, limanlar, bağlar ve bahçeler, madenler, araziler gibi pek çok şey de (aslında, Roma mülkünün parçasını oluşturan her şey) kiraya verilmektedir. Bu işlerin tamamının idaresi, halkın sorumluluğundadır ve her bir kişinin, bu sözleşmelerle ilgilenme ve taahhüt edilen işleri kontrol etme hakkı vardır. Çünkü bazı insanlar, işi doğrudan sansörlerden alırlar; bazıları, bu alıcıların ortaklarıdır; bazıları onlara kefil olurlar; öteki bazıları ise kendi servetlerini bu maksatla devlete rehin verirler. Ve bütün bu işlerde, en son söz Senato'nundur. Senato, süre

uzatımında bulunabilir; bir iş kazası olması durumunda, müteahhidin sıkıntısını giderebilir. İşin bitirilmesinin tamamen imkânsız olduğu anlaşılırsa da, müteahhidi o işten azad edebilir. Bütün işler Senato'ya havale edildiği için, aslında, Senato, birçok yolla, kamu mülkünün idaresini üstlenenleri nemalandırabilir veya zarara uğratabilir. Daha da önemlisi, vatandaşlarla ilgili kamusal veya şahsi davaların çoğuna bakan yargıçların (ki bu davalarda büyük çaplı çıkar mücadeleleri olur) Senato'nun üyeleri arasından atanıyor olmasıdır. Öyle ki davanın kendi lehlerine sonuçlanaçağından emin olmayıp Senato'nun merhametine sığınmış olan bütün vatandaşlar, karar alma sürecine karışmaktan veya alınan kararlara itiraz etmekten çok çekinirler. Benzer şekilde, vatandaşların hepsi, konsüllerin projelerine itiraz etmekten de kaçınırlar. Çünkü onlar dış göreve çıktıklarında, herkes, her bakımdan onların emri altındadır.

İdari yapının her bir parçası, diğerlerine mani olma yahut da onlarla eşgüdüm halinde çalışma imkânına bu şekilde sahip olduğu için, bu parçaların birlik halinde çalışmaları durumunda, aniden ortaya çıkan her türlü zorluğun üstesinden kolaylıkla gelinebilmektedir. Bu yüzden, bundan daha iyi bir siyasal sistem bulmak imkânsızdır. Zira dışarıdan yönelen ortak bir tehlikeden dolayı uyum içinde hareket etmek ve birbirlerini desteklemek zorunda kaldıklarında devletin gücü öylesine büyür ki, herkesin, o an ortaya çıkan ihtiyacı gidermek için birbirleriyle kıyasıya rekabet etmesi yüzünden, yapılması gerekenlerin tümü tastamam yerine getirilir. Hepsi, üstlendikleri görevi layıkıyla başarmak adına her bakımdan eşgüdüm içinde çalıştıkları için, yanlış bir kararın uygulamaya konulması mümkün değildir. Sonuç olarak, idarenin bu kendine özgü yapısı yüzünden, devlet, istediği her şeyi elde etme noktasında karşı konulmaz bir güce sahip olmaktadır. Yine dışarıdan gelen tehdidi başlarından savdıktan ve başarılarının hasadını devşirip bolluğa ve nimetlere boğulduktan sonra, bu bolluk yüzünden sınırlı (ki gerçekten çoğu kez böyle olur) yağcılık, tembellik, aşırı büyülenme ve zorbalık illetlerine kapılarak çürüme emareleri gösterdikleri zaman, özellikle de bu evreden sonra, yakalandığı hastalıktan kurtulmak için bizzat devletin bir çare bulabildiğini görüyoruz. Çünkü diğerlerinden daha fazla büyüyen bir parça, üstünlüğü ele geçirmek istediği ve devlete hakim olma eğilimi gösterdiği zaman, yukarıda bahsettiğim nedenlerden dolayı (yani üçünden hiçbirinin mutlak gücü olmadığı ve birinin niyetlendiği işi diğerleri engelleyebildiği ve bozabildiği için), hiçbir,

diğerlerine tahakküm edecek şekilde büyüyemez veya onlara, aşağılayıcı muamelede bulunamaz. Aslında, hepsi, bir bakıma statükonun (*statu quo*) unsurudurlar. Çünkü düşüncesizce girilen bir aşırı hareket, kesinlikle kontrol edilir ve başlangıçtan beri, her bir unsur, bir işe kalkışacağı zaman, diğerlerinin müdahil olabileceği korkusuyla hareket eder...

SORULAR

-
1. Üç yönetim biçiminden (monarşi, aristokrasi ve demokrasi) hangisi, Roma idari yapısında daha baskındır?
 2. Konsüllerin yetkileri nelerdir?
 3. Roma'nın idari sisteminde, gelirleri kim denetliyor?
 4. Polybius, Roma sisteminin yürütme ve yargı erklerinin ayrılması ve karşılıklı olarak birbirlerini denetlemesi kuralı hakkında ne düşünüyor?
-

18. ÇİCERO

AULUS CLUENTIUS HABITUS DAVASI

(M.Ö. 66)

Antik dönemin en büyük hatibi ve belağat ustası olarak bilinen Marcus Tullius Çiçero (M.Ö. 106-43), İtalya kırsalında küçük bir kasabada, hali-vakti yerinde bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Ailesi daha sonra, Roma'ya yerleşti ve Çiçero, orada özellikle hukuk alanında iyi bir eğitim gördü. M.Ö. 80'de, ilk resmi davasında savunmasını yaptı ve bu konuşmasıyla herkesin dikkatini çekti. Hitabet alanındaki ustalığı sayesinde kariyer basamaklarını birer birer çıktı. Nihayet, M.Ö. 63'te konsül olarak seçildi. Bu, sınıfsal kökenine bakıldığında Roma'da pek görülmuş bir şey değildi. Şan ve şerefle dolu hayatında birçok başarıya imza attı, ancak sonunda Julius Sezar'ı iktidara taşıyan siyasal karmaşaya kurban gitti. Sezar'a yapılan suikastla hiç alakası olmamasına rağmen, Mark Antony onu suçlu buldu ve ölümüne hükmetti.

Çiçero'nun Habitus Davası'nda yaptığı etkileyici konuşma, onun en ünlü söylevidir. Habitus, üvey babası Oppianicus'u öldürdüğü gerekçesiyle yargılanıyordu. Çiçero ise, yaptığı savunma ile, müvekkilinin aleyhine mahkemeye sunulan (ve bir hayli fazla olan) delillere jürinin itibar etmemesini sağladı ve Habitus'un annesini suçlu çıkarmayı başardı. Çiçero, meseleyi karmaşık hale getirip dinleyicileri etkilemeyi başardı ve bu sayede Cluentius suçsuz bulundu. Daha sonra Çiçero, "jürinin gözünü boyamayı" başardığını övünerek anlatmıştır.

Çiçero Habitus Davası'nda

Beyler! Müvekkilimin babası, yaşlı Aulus Cluentius Habitus, aile yapısı, kişisel özellikleri ve şöhretiyle, sadece memleketim olan Larinum kentinde değil, ayrıca bölgenin tümünde ve civar şehirlerde en seçkin kişi olarak bilinirdi. Sula ve Pompeius Rufus konsüllüğü yaptığı sırada öldüğünde, ardında, şu an müvekkilim olan onbeş yaşında bir oğul bıraktı. Baba Cluentius'un ayrıca evlenecek yaşa gelmiş bir kızı vardı. Babasının ölümünden kısa bir süre sonra, bu kız, annesinin yeğeni ve yaşlıları içinde karakter ve mevki yönünden daha üstün olan Aulus Airius Melinus'la evlendi.

Evlilik, gayet saygılı ve mutlu bir şekilde devam ediyordu, ta ki araya normal insani vasıflardan yoksun bir kadının kötü ihtirası girip her şeyi berbat edinceye dek. Sonuç, tam anlamıyla bir rezaletti; peşisıra da suç işlendi. Kadın, şu an aramızda bulunan müvekkilim Cluentius'un annesi, Sassia'ydı. Evet, bu konuşma boyunca, ona müvekkilimin annesi olarak hitap etmeye devam edeceğim. Ona bu şekilde hitab etmek gerekir, çünkü insanı dehşete düşüren kötülükler yapmış olmasına rağmen, yine de onun annesidir. Ama sevgi ve şefkat kelimelerinin sizde uyandırdığı acıma hissi bile, şu an kendi oğlunu ölüme götürecek bir iş için yıllarca çalışıp çabalaayan bu iğrenç kadına karşı nefret duymanıza engel olamayacaktır.

Ne olduğuna gelince, anlatayım: Cluentius'un annesi olan bu kadın, kızı Cluentia'nın kocası Aulus Aurius Melinos'a yasak aşkla tutuldu. Önce, yapabileceği en iyi şey olarak, her nasılsa, şiddetli arzusunu bastırmakta başarılı oldu; ama bu uzun sürmedi. Kısa süre sonra, aşkından çılgına döndü: şehvet ateşi onu yakıp kül etti, arzuları yüzünden hiçbir şeyi görmez oldu. Haya ve edep mi? Sanki bu sözcükleri hiç duymamıştı! Ne ailesi, ne işi ne de insanların söyleyecekleri umrundaydı. Oğlu kahrolacak, kızı çekilmez acılara düşecek, aldırmadı bile. Genç adam henüz toydu, olan biteni anlayacak yaşta ve deneyimde değildi. Onun için, kadın, bu yaştaki bir genci tuzağa düşürüp gönlünü çelmek için bütün hileleri kullandı ve bu işe, onu baştan çıkarıp emellerine tamamen ulaşınca kadar devam etti. Kızı Cluentia'ya gelince, kocasının işlediği günahın ceremesini çeken her kadının hissedeceği müthiş acı yanında, bir de kendi annesinin, kocasının metresi olduğunu öğrenmişti ki bu onu bitiriyordu. Öylesine dayanılmaz bir durumdu ki, böylesi bir dehşetin karşısında sesini çıkartması bile, ona, akıl almaz bir günah gibi geliyordu. Bundan dolayı, başına gelen felaketi, bir sır gibi saklamaya karar verdi. Bir de çok sevdiği, benim de müvekkilim olan kardeşini düşünmeli, ona da kol kanat germeliydi. Ve ömrünün en iyi yıllarını böylece gözyaşları ve inlemelerle tüketti.

Ancak nihayet birgün, aniden boşanmaya karar verdi. Artık en sonunda, acılarına son verecek bir umut ışığı görmüştü. Evini terk etti ve Melinus'tan ayrıldı. Çektiği onca sıkıntıdan sonra, bunu yaptığı için ne üzgündü ne de mutluydu; çünkü o, kocasıydı. Ama anneleri olan bu acaip, eşi az bulunur kadın, bu kez açıktan açığa yaptığıyla iftihar etmeye ve zaferiyle övünmeye başladı. Düşünebiliyor musunuz, şehvetine mağlup olmuş bir kadın, kendi kızına karşı zafer kazanmakla gurur duyuyor! Şöhretine zarar verecek şüpheleri haklı çıkarmamak için, iki yıl önce kendi kızının düğünü için kendi elleriyle hazırlamış olduğu zifaf yatağının aynısının, şimdi, tam da kızının aşağılanarak kovulduğu evde, kendisi için hazırlanması ve süslenmesi talimatını verebiliyor. Ve sonunda, kaynana damadıyla evlendi. Gelecek en kötü felaketleri önceden hissedilen davetliler arasında, gelini kocasına verecek... kimse bulunamadı.

Şu kadının iğrençliğine bakın! Yaptığına söylenecek söz bulmak bile zor! Bunları yapabildiğine göre, sahiden doyumsuz arzuları olmalı. Tanrıların gazabından ve insanların kınamasından korkmadığını gördük ama kendi kızının zifafa girdiği odanın eşliğinden, içeriyi aydınlatan meşalelerden ve aynı yerde ikinci bir zifafa şahitlik edecek duvarlardan utanıp, bu işten vazgeçmemesi, gerçekten de tuhaf. Öylesine çılgınca bir şehvete tutulmuştu ki, yoluna çıkacağını sezdiği her engeli deviriyordu. Sonunda, utanma tutkulu arzuya, basiret dizginsiz pervasızlığa, akıl kontrol edilemez cinnete mağlub oldu.

Oğlu Cluentius da olanlardan zarar görmüştü. Ailesi, akrabaları ve bizzat kendi adı bu rezaletten çok kötü etkilenmişti. Bir de üstüne üstlük, kız kardeşinin günlük şikayetleri ve bitmek bilmez gözyaşları vardı. Annesinin rezilce ve mazur görülemez davranışına rağmen, yine de yapabileceğinin hepsinin, bir daha ona bir anne gibi davranmamak olduğuna karar verdi. Çünkü artık annesinin yüzüne hiçbir şey olmamış gibi bakamıyordu. Bu hisleri taşıdığı halde, annesine karşı evlatlığın gereği olan vazifelerini devam ettirseydi, sanki sadece bakışlarını ondan kaçırmakla kalmamış, ayrıca yaptıklarına da göz yumuyormuş gibi görünecekti.

İşte müvekkilimle annesinin arasının açık olmasının sebebi budur...

Bütün hayatı boyunca, Aulus Cluentius'un başına gelen bütün felaketlerin, ölümcül badirelerin ve girdabına girdiği bütün sefaletlerin ardında, istisnasız, kendi annesinin kurduğu tuzaklar ve kışkırtmaları vardır. Ancak buna rağmen, müvekkilim, başına gelen talihsizlikler hakkında bugün ağzını açıp da tek bir kelime bile konuşmuyor, değil mi?

Evet bu doğru. Müvekkilim sessizliğini koruyor ama bu, başına gelenleri unuttuğu için değil, bilakis susması için bir sebebi olduğundandır. Onu da az önce anlattım. Hakkında açılan dava, kendisini bekleyen bu tehlike, bu suçlama, aleyhinde tanıklık eden bu kalabalık grup, bütün bu manzara, her yönüyle, annesinin marifetidir. Ve bu kadın, bugün hâlâ bu işleri organize ediyor ve bütün varını yoğunluğunu, oğlunu mahkum ettirmek için seferber ediyor. Bu kadın ne mi yapmış? Bizzat kendi oğlunu mahvetmek niyetiyle, aceleyle Larinum'dan yola çıkıp, soluğu Roma'da almıştır! İşte o azılı, zengin, insafsız kadın burada! Adli takibatı yönlendiren bu kadındır; tanıkları ayarlayan da bizzat kendisidir. Oğlunun sefil haline ve yırtık-dökük elbiselerine bakıp ona acıyacağı yerde, bununla övünüyor. Oğlunu bitirmek için yanıp tutuşuyor. "Ah, önce oğlunun kanının aktığını bir görebilse!", o zaman kendi kanının heba olmasına o kadar üzülmecek!...

Jüriye ilk sorum şu olacak: Cluentius sizce niçin Oppianicus'u öldürmeye kalkışmış olabilir? Tamam, onların iyi geçinemediklerini kabul ediyorum. Ama bir adam, düşmanının öldüğünü görmek istiyorsa, ya ondan korkuyordur ya da nefret ediyordur, değil mi? O halde, ilk ihtimali araştıralım: Cluentius'un bir tür korku taşıdığına dair hiçbir mantıki delil yoktur ki, o, böylesine müthiş bir suçu işlemiş olsun. Gerçekten de, kimsenin Oppianicus'tan korkması için artık bir neden kalmamıştı. Çünkü o, işlediği suçların cezasını çekmiş, toplumdan kovulmuştu. Sahi, neden korkulacaktı ki? Mahvolmuş bir adamın saldırısından mı, yoksa kanuna karşı gelip suç işlediği ispatlanmış birinin yönelttiği suçlamadan mı? Böyle birinin kime zararı dokunabilir?! Diğer ihtimale gelince, bir an için bu ikisinin düşman olduklarını ve Cluentius'un, Oppianicus'un hayatta kalmasını kaldıramayacak kadar nefretten gözlerinin karardığını düşünelim. Ama bir adamın, Oppianicus'un yaşadığı hayata hayat denmeyeceğini anlayamayacak kadar aptal olması mümkün mü? Hiç şüphesiz Cluentius da bunun farkındaydı. Çünkü Oppianicus mahkum olmuş, kimsesiz, terk edilmiş bir adamdı. Durumu öyle kötüydü ki, kimse onu evine kabul etmez, yanında yürümesine rıza göstermez yahut onunla konuşmazdı. Hatta dönüp yüzüne bakan bile olmazdı.

Cluentius, böyle bir adamın hayatına niçin kast etsin? Tersine, eğer Oppianicus'tan, onu bir kaşık suda boğacak kadar nefret etmiş olsaydı, onun bu haliyle, mümkün olduğunca uzun yaşamasını isterdi...

Ekmeğine zehir kattığı iddiasına gelince, ben böylesine garip ve tutarsız bir iddiayı şimdiye kadar hiç duymadım. Aslında zehri, bir

ekmek diliminin içine gizleyerek verdiğini söylemekle siz şunu demiş oluyorsunuz: “öldürücü dozajda zehir bir sıvıya karıştırılarak verildiği zaman, yenilecek bir maddeden damarlara karışan zehirden daha hızlı etkide bulunamaz.” Böyle bir şey olabilir mi?! Ekmekteki zehri bulmak, sıvıda çözülmüş zehri bulmaktan daha kolay değil mi?

İddianızı dayandırdığınız nokta, Oppianicus'un çok ani bir şekilde ölmüş olması mı? Tamam, diyelim ki öyle. Peki pek çok insan da böyle ölmüyor mu? Bu, onların illa zehirlenmiş olduğu anlamına mı geliyor? Hem, aniden ölmüş olsa bile, durum bazı şüpheleri akla getirse bile, Cluentius'tan önce başkalarından şüphelenmek gerekir. Ama açık söylüyorum, onun aniden öldüğü iddiası gerçekten hayasız bir uydurmadır. Bunu kanıtlamak için, Oppianicus'un ölümü hakkındaki gerçekleri size anlatacağım. Sonra da onun ölümünden sonra Cluentius'un annesinin, tüm suçun kendi oğlunda olduğunu kanıtlamak için elinden gelen her şeyi yaptığını göstereceğim...

Soruşturma başladığında, Sassia, eski kocasının ve kendisinin dostlarının birçoğundan, görüştükleri ve hepsi de saygın ve meşhur şahsiyetler olan insanlardan, ifade vermelerini rica etti. Sorgulama kapsamında, kölelerin de ifadesine başvuruluyordu ama yoğun işkenceler altında! Bir şeyler söyletebilirler ümidiyle onlara baskı yaptılar; kimi zaman vaadlerle, kimi zaman tehditlerle! Ama -sanırım, birbirlerinden aldıkları güçle- baskılara boyun eğmediler. Gerçeği söylemekte diretiler ve Oppianicus'un öldürülmesiyle ilgili bir şey bilmediklerini söylediler. Nihayet, elbirliği yapan aile dostlarının önerisiyle, soruşturmanın şu güne ertelenmesi karara bağlandı. Fakat uzun bir aradan sonra, bir kez daha ifade vermeye çağrıldılar ve sorgulama tekrar yapıldı.

En iğrenç işkenceler uygulandı. Sonunda, bu manzaraya tanık olanlar, daha fazla dayanamadılar ve işkence yapılmasına karşı çıktılar. Vahşiliğin en koyu anlarında, insanlıktan nasibini almamış Sassia'nın hissettiği tek şey, öfkeydi; çünkü planı tutmamıştı. İşkenceci ve kullandığı işkence aletleri bile artık yorulmuştu ve artık buna bir son vermek gerekiyordu. Ama Sassia hâlâ ısrar ediyordu. En sonunda, tanık olarak çağrılmış, yüksek mevki sahibi ve hakkında suizan beslenmesi imkânsız olan adamlardan biri, şu sonuca varmış olduğunu ilan etti: “yürütülen soruşturmanın amacı, asla gerçeği bulmak değil, köleleri, gerçek-dışı beyanlar vermeye zorlamaktır.” Zaten herkes aynı şeyi düşünüyordu ve oybirliğiyle, soruşturmanın daha fazla devam etmemesi gerektiğine karar verildi...

... Tanrı aşkına söyleyin: şu kadın kadar korkunç bir vaka olabilir mi? Bütün dünyayı dolaşsanız, insanı böylesine dehşet içinde bırakan bir hilkat garibesini doğurabilecek veya besleyebilecek herhangi bir ülke bulamazsınız. Beyler! Artık anlamış olmalısınız: konuşmamın daha başlarında, suçlunun müvekkilimin annesi olduğunu ima ettiğim zaman, tamamen haklıydım. Çünkü, ta en başından beri, hiç durmaksızın, bu kadın oğluna karşı her türlü kötülüğü ve haksızlığı yapmaktan çekinmemiştir; bunun için yanıp tutuşmuş, her yola başvurmış, gizlice tertipler kurmuştur...

Sassia, Roma'ya da aynı amaçla geldi. Şimdi de bu seyahatin nasıl geçtiğini size anlatayım: Aquinum ve Fabrateria halkıyla benim memleketim komşu oldukları için, kafilenin geçişini sokak kenarlarında seyreden pek çok kişi, bana her şeyi bütün ayrıntılarıyla anlattılar ve ben bu yolculuk sırasında neler olduğunu tamamen biliyorum. Bir araya toplanmış büyük kalabalıklar düşünün, kadınlı-erkekli. Ve her bir ağızdan bir ses çıkıyor ve homurdanıyorlar. Herkes, gözlerini dikmiş bu kadına bakıyor. Etrafına maiyetini toplamış, yanına muazzam miktarlarda para almış, hızla yol alıyor. Ne için? Larirum yolunu hızla kat edip Adriyatik kıyısından geçerek, bir an önce Roma'ya varmak için! Peki amacı ne? Ani ve şiddetli bir darbe ile oğlunu yere sermek ve onu büsbütün mahvetmek. Emin olun ki, kimse, bu kadının ayağını basmış olduğu herhangi bir yerin, ciddi bir dini ayınle temizlenmedikçe, yeniden eski temiz haline döneceğine inanmıyordu. İstisnasız hepsinin inancı şu idi: annelerin en iğrenç olan bu kadın, her birimizin ortak annesi olan bu yeryüzünde nereye ayak basmışsa orayı büsbütün kirletmiştir. Aynı şekilde geçtiği şehirlerin hepsinde, bir an önce orayı terk etmesi isteniyordu. Gittiği her handa, hancı, onun uğursuz bakışlarından çekiniyordu. Hiçbir konaklama yeri, hiçbir şehir, onu gönül rızasıyla kabul etmedi. Kismetine sadece gece ve yalnızlık kaldı...

Beyler! Sizler... hasbelkader, tanrıların mevkiinde oturuyorsunuz, çünkü müvekkilimin bütün geleceği, bugün tamamen sizin ellerinizdedir. Size yalvarıyorum, onu iğrenç annesinden koruyun. Bir hakim, pek çok kereler, ailelerine duyduğu sempatiden dolayı, çocukların işlediği suçları bağışlamayı uygun bulduğu zamanlar olmuştur. Ben ise sizden, tamamen farklı bir şey istiyorum: sizden, suçu bulunmayan müvekkilimi, insanlıktan büsbütün çıkmış bir anneye kurban etmemenizi istiyorum.

SORULAR

-
1. Habitus hakkındaki kararı veren jüriden biri olsaydınız, Çiçero'nun söylevinden alıntılanan bu bölümden hareketle, siz ne hüküm verirdiniz?
 2. Çiçero, savunmasını yaparken, davalının annesi olan Sassia'ya yükleniyor. Sizce ona yüklenmesinin nedeni nedir?
 3. Öyle anlaşılıyor ki, Sassia ve oğlu örnek alınacak bir aile değildi. Romalılar, bu hadiseden aile hayatının kurallarına dair ne gibi dersler çıkarmış olabilirler?
 4. Burada anlatılan gerçeklerden hareketle, Roma toplumu hakkında hangi bilgilere ulaşıyoruz?
 5. Bu söylevin böylesine ünlü olmasının nedeni sizce ne olabilir?
-

19. VIRGILIUS

AENEAS

(M.Ö. 30-19)

Publius Virgilius Maro (M.Ö. 70-19), köylü bir ailenin çocuğu olarak Mantua'da dünyaya geldi. Ailesinin imkânları nispetinde önce yerel okullarda sonra da Roma'da eğitim gördü. Zamanının en önemli iki alanı olan hitabet ve felsefeye özel bir yeteneği vardı. Romalı seçkinlerin çoğunun aksine, asla kamusal bir görevde bulunmayı istemedi. O, sadece şiir yazmak istiyordu ve bütün ömrünü de bu işe adadı. İlk şiirleri çok tutulmasa da, daha sonra şiirsel ifadenin en güçlü formu kabul edilen destanını yazdı.

Bu eserin adı *Aeneas*'tı. Virgilius, burada Roma'nın kuruluşunu ve imparatorluğa dönüşme sürecini anlatıyordu. Şiirin yazılma amacı, İmparator'u yüceltmekti. Burada Augustus, şiire adını veren Roma'nın efsanevi kurucusu Aeneas'a benzetiliyordu. Virgilius, *Aeneas* üzerinde on yıldan fazla çalıştı ve eser, o öldüğünde hâlâ tamamlanmamıştı. Aşağıdaki bölüm, şiirin giriş kıtalarından alınmıştır.

Gerçek oldu takdir edilmiş sürgün,
Yolu açtı savaşlarını anlattığım yiğit,
Truva sahilinden İtalya'ya,
Ulaştı kutsanmış Lavinya kıyılarına.
Azgın Juno'nun dinmek bilmez öfkesini yatıştırmak için
Boğuştu karada ve denizde fırtınalarla,
Göğün Efendisi öyle istedi diye.
Nice yıllar katlandı savaşın çilelerine;
Ama kurmak istedi şehri sonunda.
Atalarının taptığı tanrıları,
Yerleştirdi Latinum'daki güvenli mekanlarına.
Buradan doğdu Latin ırkı, eski Alba'nın muhteşem lordları,
Ve geniş duvarlarla çevrili tepelerinden muazzam Roma!

Ey zorlu meseller anlatan Şiir Perisi!
Söyle bana, hangi günahı işledi de
Yüce Tanrıça, öfkesinden
İnsanların gözünde en önemli meziyeti

Tanrı'ya hizmet olan bir yiğidi
Mecbur etti koyu karanlıklar ve nice zorluklarla boğuşmaya.
Böylesi öfke tanrılara yakışır mı?

Geçmiş çağlarda bir antik şehir vardı, Kartaca adında
Sur civarında kuruluydu, uzaktan görürdü İtalya'yı
Tiber Çayı'nın döküldüğü yerde.
Zengindi ve çoktu gelirleri,
Savaşırken acıması hiç mi hiç yoktu.
Söylentiye göre, bütün şehirler içinde
En çok onu severdi Juno;
Samos bile o denli sevimli değildi ona.
Buradaydı Juno'nun silahları, savaş arabaları, çünkü
Yazgısı elverirse,
Uzak-yakın bütün milletlere hükmedecek iktidar
Ümidini besleyen bu şehirde kurulacaktı;
Ama sonra, endişeyle Truva kanından bir soyun güçlendiğini
Ve takdir edilmiş gün geldiğinde,
İşitti onun Sur kulelerini yerle bir edeceğini.
Hükmü cihanı tutan, fetihten fetihe koşan bir halk
Belirleyecekti Libya'nın kaderini. Ve kaderin bu ağlarını
Ölümçül Kız Kardeşler örmüştü.

Aeneas'ın dalgalardan bitkin düşen tayfası,
Artık iyice yaklaşmıştı karaya;
Çıkmak üzereydiler Libya kıyılarında en yakın karaya.
Orada bir koy vardır, içinde bir ada,
Güvenli birer liman vardır her iki yanında.
Uygundurlar rahat ve güvenli bir çıkışa.
Orada, uzak denizlerden gelen büyük dalgalar,
Bölünür önce ikiye, sonra döner geriye.
İki yanda, kaşlarını çatıp, göklere yükselen
Korkunç kayalıklar vardır.
Sakin ve güvenli sular, o çatık kaşların altında.
Yamaçtaki ağaçlardan yansır parlak ve donuk ışıklar
Sanki bir ormanlık anfi tiyatrodasınızdır.
Daha yukarısında yükselir koyu gölgeli bir koruluk.
Bir mağara görülür karşılarındaki çıkıntılı kayaların altında.

Fışkırır en içteki duvarından tatlı pınarlar,
 Taştan oturakları vardır,
 İşte burasıdır orman perilerinin aşık olduğu yer.
 Gezinir yorgun bir gemi bile bu limanda güvenle,
 Gerek yoktur burada ne zincire ne demir atmaya.

Aeneas, dağılmış donanmasından arta kalan yedi gemisiyle
 Yanaştı bu limana ümitle; çünkü
 Özlemişti nicedir çıkmayı güvenli bir karaya.
 Atladılar Truvalılar kendilerine kucak açan kıyıya.
 Boylu boyunca uzandılar kumsala,
 Giderdiler sular damlayan bedenlerinin yorgunluğunu.
 Sonra cesur Achates çakmaktaşından çıkardığı parlak kıvılcımla,
 Tutuşturdu kuru yaprakları.
 Ve besledi yükselen alevi, kuru dallarla.
 Sonra hep beraber yediler bir çırpıda,
 Ceres'in Fırtınalı denizden gelen armağanını.
 Gösterdiler Ceres'in maharetini kurtarılmış ekin üzerinde;
 Ocakta kurutup öğüttüler tahılı, iki taşın arasında.

“Yoldaşlarım! Eksik olmadı başımızdan bugüne dek felaket,
 Boğuştunuz nice zorluklarla;
 Ama buna da bir son verecektir Jüpiter!
 Siz, Korkunç Sicilya kayalıklarından,
 Geçtiniz Uguldayan oyukların önünden,
 Gördünüz Cyclop kayalıklarını.
 Toparlanın, atın bu korkuyu üzerinizden,
 Bırakın sızlanmayı!
 Tebessümle hatırlayacaksınız bunları;
 Erince ilerde rahata.
 Yola çıktık nice tehlikeler, nice zorluklar içinde.
 Latium'dur hedefimiz!
 Gidiyoruz kaderimize yazılmış o kutsal ülkeye.
 Budur işte alnımıza yazılmış yazgımız:
 “Truva yeniden doğacaktır,
 Kuşanın tüm sabrınızı!
 Ve umutla bekleyin bu en mutlu günün gelmesini!”
 Bunları söyledi Aeneas, ama kaygılı yüzünde

Umutla birlikte hüzün de vardı.
Bu, ancak kahramanların hissedebileceği derin bir acıydı.

Bütün bunlar olup bitince,
Oturduğu ruhani gökten baktı Jüpiter.
Yelkenli gemilerle kaplı bütün denizlere,
Uçsuz bucaksız ülkelere,
Ve kıyı boylarına yayılmış kalabalık kavimlere.
Truva'nın acıklı sonunu düşünürken,
Yaklaştı ona, ışıyan gözleri yaslarla dolan Venüs;
Gülmüyordu artık.
Sonunda söyledi ona şikayetini:
"Ey, evreni titreten yıldırımlarıyla,
İnsanların ve tanrıların kaderine hükmeden Jüpiter!
Ne suç işlediler sana karşı Aeneas'ım
Ve birkaç Truvalı bağılsı?
Neden sayısız kayıp verdikten sonra,
Yine kapandı onlara dünyada bütün İtalya yolları?
Hani söz vermiştin?!

Çağların akışında günü gelince:
Truva'nın asil soyundan gelen Romalılar,
Bütün karaların ve denizlerin karşı konulmaz efendileri olacaklardı?!
Sözünü niçin tutmuyorsun ey Baba!
Truva'nın acınası yıkımı ve elemi değişecek,
Talih yüzümüze gülecek sanırdım;
Ama kötü talih, yiğit erlerin yakasını hiç bırakmamış meğer,
Ey şanlı Kral! Ne gün bitecek bu dertler?

Akhalar elini kolunu bağlamışlardı ama
Bir yol bulup kurtuldu Antenor;
Girdi Libirnos topraklarına, korunaklı İlirya limanına.
Yelken açtı akıntıya karşı;
Timavus kaynağından öteye geçti,
Dağlarda gürül gürül dökülen,
Dokuz kaynaktan çıkan,
Ve ovaları kaplayan ırmağın uzağına vardı.
Orada, Truva'nın sürgün evlatları için,
Kurdu Patavium kentini;

İsmi verdi yeni ülkeye ve ırka;
 İşledi duvarlarına Truva armasını.
 Ve bu kahraman,
 Bugüne dek, huzur içinde uyuyor orada!
 Senin soyundan olan,
 Gökte yer vereceğini söylediğin bizlere bir bak!
 Gemilerimiz yok oluyor,
 Yıkıma doğru gidiyoruz.
 Bize kin besleyen tek bir tanrı yüzünden.
 Bu ihanete ve zorluğu katlanan bizler,
 Bundan dolayı kovuluyoruz Batı Sahili'nden.
 Dine inancın ödülü bu mu? Yoksa
 Göklerin iradesi, düşen tahtımızı yeniden diker mi?"

Gülümsedi tanrıların ve insanların Efendisi,
 Şöyle bir bakış attı göklerdeki fırtınaları yatıştıran;
 Öptü kızını baba şefkatiyle ve şunları söyledi:
 "Kitera! gerek yok korkmana,
 Değişmeyecektir senin ve seninkilerin kaderi.
 Göreceksin Sana vaadedilen şehri,
 Lavinium'u çevreleyen yüksek surları.
 Yüce Aeneas! Bu surları,
 Sen çıkaracaksın göğün yükseklerindeki yıldızlara,
 İrademi beyan ettiğim zaman,
 Kimse döndüremez beni kararımdan.
 Biliyorum seni çok üzdü bu kederli endişeler.
 Ama artık açıklayacağım sana,
 Kaderinin sırlarını.
 Sereceğim önüne birer birer hepsini:
 Büyük savaşa tutuşacak yiğit evladın İtalya'da,
 Yenecek vahşi kavimleri,
 Şehrinin surları ve kutsal kanunları olacak;
 Bunlar halkını birbirlerine kenetleyip güçlü bir bağ olacak.
 Latium ona kral diyecek, üç yaz boyunca
 Ve üç kış geçecek, fethedilmiş Rutulia dağları üzerinde.
 Onun varisi ve şimdiki adı Iulus olan,
 İlion Krallığı ayaktayken İlus diye çağrılan Ascanius
 Hüküm sürecektir tam otuz ay boyunca;

Ondan sonra taht Lavinian Kalesi'nden alınıp
Gidecek Alba Longa'ya.
Koruyacak orasını sağlam burçlar.
Tam üç asır sürecek, Hektor soyunun egemenliği burada,
Ta ki tanrıça İlia, Mars'tan gebe kalıp
İkizlerini doğurana dek.
Sonra koyu tüylü kurdun emzirdiği Romulus,
Giyecek kurt postunu,
Tutacak soyunun egemenlik esasını.
Yapacak savaş tanrılarının kalesini; yükseltecek surlarını.
Ve kendi adını verecek Romalılara.
Bunlara ne bir süre biçiyorum;
Ne de güçlerine sınır çiziyorum.
Sonu gelmeyecek bu imparatorluğun.
Evet, karada ve denizde korku salan Kraliçem,
Hınçlı Juno bile daha yumuşak davranacak,
Benimle birlikte koruyacak Romalıları,
O evrenin hakimi, toga giymiş kutsal soyu.
İşte benim buyruğum!
Zamanı gelince, İlion krallarının varisleri egemen olacak Mikene'ye,
Zincirlere vuracak Aşil'in kulelerini;
Ve boyun eğdirecek mecalsiz Argos'a.
O şöhretli Truva soyundan,
Gücü deryalar aşan, şöhreti gökleri tutmuş Sezar gelecek.
Alacak adını Asil İlius'tan,
Büyük Julius olacak.
Doğu'nun ganimetlerine sahip olan o yigidi,
Sevinçle göndereceksin göğe,
Orada adaklar sunulacak ona.
Bizim gibi, o da, duyacak tahtında adak dualarını.
Sonra bitecek savaşlar, her yerde huzur olacak.
Yüce Tanrı adına,
Tertemiz Vesta, Remus ve Romulus kardeşlerle birlikte,
Kavga etmeden ve barış içinde,
Kutsal kanunları yayacaklar.
Kapanacak korkunç kapıları savaş tapınağının
Demir zincirlerle, sürgülerle,
Hiç açılmamacasına.

Ve orada, Jüpiter'e isyanı yüzünden hapsedilen Öfke Tanrıçası,
Korkunç kılıçlar üzerine çivilenip,
Bukağılanacak tunçtan yapılmış yüz zincirle;
Boşuna lanetler yağdırarak,
Kan köpüren ağzından.”

SORULAR

-
1. *Aeneas*'ta, Romalıların köklerine dair bazı bilgiler veriliyor. Böylesi bir efsanenin ne yararı olabilir? Bu efsane, hangi amaca hizmet etmiş olabilir?
 2. *Aeneas*'ta Roma'nın kaderinin ne olacağı bildiriliyor? Başarı yolunda Roma'nın önündeki engel nedir?
 3. Virgilius, Romalıların, kendilerini nasıl gördüklerine dair de bize bazı bilgiler veriyor. Buna göre, Roma'nın kurucuları nasıl insanlardır?
 4. Sizce Virgilius, şiirini niçin destan formunda yazmayı tercih etmiştir?
 5. *Aeneas* ile Homeros'un eserlerinde işlenen konular arasında açık bir benzerlik olduğu görülüyor. Romalılar, kendilerini niçin Homeros'un destanıyla ilişkilendirmek istiyorlar?
-

20. JUVENAL

HİCİVLER

(M.S. yaklaşık 116)

Decimus Junius Juvenal'in (M.S. yaklaşık 60- 128) unutulmaz eseri *Hicivler*, Roma İmparatorluğu'nun çöküşünü gayet etkili bir dille anlatır. Juvenal'in hayatı hakkında çok fazla bir bilgimiz yoktur. Muhtemelen, İtalya'nın orta bölgelerinde bir şehirde doğdu ve burada mükemmel bir hitabet ve felsefe eğitimi aldı. Asker olduğuna dair söylentilerin tersine, elimizde, avukatlık yaptığına ve geçimini bu yolla sağladığına dair bilgiler bulunuyor. Juvenal'in zalim İmparator Domitian'ın hükümranlılığı döneminde Roma'da olduğu biliniyor. Kısa bir süre sonra da Juvenal *Hicivler*'i yazdı. Juvenal'in Mısır'da öldüğü sanılıyor.

Hicivler, her türlü insani zaafın eleştirildiği bir eserdir ve yazarın saçma ve erotik olandan haz aldığını göstermektedir. Tüm metin boyunca alaycı bir üslup hakim olmasına rağmen, eserin ciddi bir tarafı da yok değildir. Kadınları yeren Altıncı Hiciv, kadınlar hakkındaki kadim efsanelere fazla itibar ediyor olmakla birlikte, üslup ve tarz olarak Juvenal'in hicivlerinin karakteristik özelliğini tamı tamına yansıtmaktadır.

Postumus Usidius'a Hitabe

Sen değil misin, şu zamanda ve şu günümüzde
Nişanlanıp bir avukata para kaptırmayı bekleyen,
Sırf yatağa girmek için resmi bir düğün yapmayı düşünen?
Gerçekten, başınıza bakacak birine ihtiyacınız var,
Yoksa usta berbere mi gidiyorsunuz? Zaten o kadının parmağına da
Şu meş'um yüzüğü sen takmıştın, değil mi? Şimdi ne mi oldu?
Sen, bir kadının emri altına girdin!
Ne kadar sürdüğü artık önemli değil, öyle mi?
Yoksa Tisiphone ve onun yılanlı kuaförünü duymadın mı?
Roma'da kendini asacağın çok idam ipi var
Ve Aemilian Köprüsü ve kırmızı ışık bölgesinden başka
kendini atacağın birçok pencere!

Yoksa küçük bir varis mi istiyorsun? Aklın başında mı?
 Semiz kumrular, kedi balıkları
 Ve böyle böyle küçük ve leziz lokmalarla mirası tüketenler,
 Pazardan bir daha görmek istemeyeceğin şeyler getirirler!

Şayet evlenebilirsen, Doğa kanunu da neymiş?
 Son zamanlarda kentin en ünlü şehvet düşkününü namını
 Hak etmiş olan sen,
 Şu amiyane fıkralarda olduğu gibi,
 Başına para koyduğun adamı
 Bir elbise dolabı içinde veya yatak altında kaç kez gizledin!
 Şimdi evliliğe hazırlanıyorsun
 Ve zavallı boynunu tam da ağa uzatıyorsun!

Herkesin “ne erdemli bir yaşam sürüyorlar” diyeceği
 Bir karın olmak zorunda, öyle mi?
 Benim sevgili küçük beyim, ne cazip bir fikir!
 Ama korkarım, canın yanacak
 Bin pişman olacaksın!
 Yere kapan, Tarpeian Jüpiter'in eşğine yüz sür
 Boynuzları süslü bir düve ada Juno'ya
 Mümkünse, sahiden erkek eli değmemiş bir hanımefendi bulmak için.
 İsterse, babasının yüzünden öpmeye korktuğu
 Çok dindar bir rahibe olsun.
 Giriş kapısını çiçekten çelenklerle
 Ve sık sarmaşık salkımlarıyla süsle.
 Biri bunu yapsın,
 Hanımefendi başka şey istemez.
 Fakat onu daha kolay kandırabilirsin
 Eğer kadının iyisini seçebilme yeteneğin olduğunu kanıtlarsan.
 Tabi o hanımefendinin namını duymayan kalmamış
 Kendi köyünde kraliçe!
 Kemer altlarında bekar bir kadından emin olabilir misin?

Marriage à la Mode (Mode Evlilik)

Beyefendinin biri: bir kaşını kaldırıp, belki de bir şey bilerek...
 “Benim hanımım, bütün hanımların en iyisidir” der.

Ama buna verilecek cevap kolay
 Çünkü adamı, sırf bir nâm için yüzbine getirdi evine!
 Hiç de fena bir fiyat değil!
 Onun böyle zayıf görünmesinin nedeni,
 Venüs'ün ok hubusu değil elbet,
 O, adamın taşıdığı meşale değildir.
 Çeyizdendir ateşlerin yakılması, o sebepten oklar gelir
 O hanımefendi, arzusunu giderme hakkını satın almıştır
 Flört etme ve ne verecekse adamın gözleri önünde verme hakkını da.
 Talihli bir ev hanımı, havada uçan kuşlar gibi özgürdür.
 Bir de madalyonun öbür tarafına bak ve sor (eğer bir kadınsa)
 'Sertorius niçin Bibula'ya çılgınca bir aşkla vurulmuştu
 Tabi itiraf etmezsın ama nedenini *gerçekten* iyi bilirsin:
 Kadın çok güzeldi, değil mi?
 Adam gördüğüne vurulur, kadının kalbinin içine bakmaz.
 Yüzünde birkaç kırışıklık görsün, çenesi sarksın,
 Dişleri kararsın veya gözlerinde fer kalmasın,
 Azadlısına emreder ve "git ona şunları söyle" der:
 "Bavulunu topla ve git!
 Ağlayıp sızlanmana dayanamıyorum
 Akan burnunu çekmeni artık kaldıramıyorum
 Elini çabuk tut.
 Şansım varmış, daha çekici birini buldum!"
 Ama o gün gelene dek, kadın, erkeğinden para sızdıran bir cırlak olur.
 Galeyana halinde oradan oraya koşar, kocasına etmediğini bırakmaz
 Etinin bedelini almalıdır...
 Fakat *tam* hediye verme zamanı olan kara kış ortasında
 Kadın, hemen kente iner,
 Kristal ve akik vazolar,
 Bir kraliçenin taktığından daha pahalı
 Üzerinde "Herod Agrippa'dan sevgili kızkardeşine" yazılı
 Dudak uçuklatan çok değerli bir elmas alır.
 Bu, yalınayak kralların Dinlenme Günü'nü bir *bayram* olarak kutladıkları
 Ve kralların değil, domuzların geleneğe uymak adına,
 Günlerini gün etmelerine izin verilen şu garip ülkede
 Adamın Berenice'ye 'ensest ilişki için teşekkürü'dür.

Ogulnia'ya bak, oyunları seyretmek için yola çıkmış!
 Ne de güzel giyinmiş!
 Tahtına refakat eden ne çok maiyeti varmış;
 Üstüne oturulacak kuş tüyü bir yastık,
 Şöyle gençten, zarif küçük bir sarışın *hoppa*,
 Hatta bir yardımcı 'hemşire'.
 Hani şu bildik uşak türünden,
 Hepsi bugün için kiralanmış!
 Aile resmindekilerden başka,
 Kendini sporculara da takdim edebilir haspamız!
 Dayanabilir mi hiç, yağlanmış vücutlarının ısıltısına.
 Bahtsız öyle çok kadın var ki, hiçbir
 Kaderine razı olacak kadar alçak gönüllü değil,
 Ayağını yorganına göre uzatmıyor!
 Ama bazen en azından erkekler
 Sahiden geleceklerini düşünürler
 Açlık ve soğuğa saygı duymayı karıncadan öğrenirler!
 Bu kadınlar servetlerinin günden güne azaldığını görmüyorlar mı?
 Tıpkı kökü sağlam bir bitki gibi
 Yeni baştan filiz süreceklərini hayal ederler
 Kendilerini bereketli bir sofrada yenilen yemek gibi görürler
 Tabii bu zevklerin neye mal olacağını hiç hesap etmezler.

Baş belası ve şirret bir kadın değil ama
 Erkeklerin konuşmalarına karışmadan edemez!
 Şehirde dolaşmadığı yer kalmaz, kocasının kuyruğundan ayrılmaz
 Kimi görse, kim nereye gitmiş anlatır.
 Dünyada olup-biten ondan sorulur
 Anne ve oğlun sırlarını,
 Çinliler ve Rusların bile ne yaptıklarını bilir!
 Kim kime aşık, kim gözde maiyet
 Kim şu dul kadını hamile bıraktı
 Ve bunun üzerinden kaç ay geçti
 Filanca yatakta ne söyledi.
 Bir Doğulu kralın başına gelecek olanı Tanrı'nın bildiğinin işareti olan
 Kuyruklu yıldız ilk gören odur.
 O, her zaman, en son ulaşan haberleri
 Çabucak kapıp getiren ilk kişidir

Yoksa da yenisini icad eder!

Niphates'i sel bastığını

Bütün arazilerinin sular altında kaldığını,

Ahaliden binlercesinin evsiz kaldığını,

Şehirlerin depremle yıkıldığını ilk duyan odur;

Bire bin katar,

Her yeni gördüğüne bir kez daha nakış nakış işleyerek anlatır.

Ben, bu eski savaş arabasını bile,

Okur-yazar olduğunu iddia eden şu kişiye tercih ederim:

Virgilius'un lütfen iyi olduğunu keşfederek,

Herkesin ağzını şaşkınlıktan

Bir karış açık bırakır.

Sanki ona Kartaca kraliçesinin, 'olmak- ya da -olmamak' sözü hakkında

Görüşü sorulmuş gibi!

O, hangisi diğerinden üstün diye şairleri yarıştırr,

Sanki bir çift at gibi

Homeros'la Maro'yu karşılaştırr.

Devlet yönetenler ve üniversite hocaları da kimmiş?

O varken, onlara söz mü düşer! Ağzlarına kilit vurulmalı onların.

Bizim Bilginler Konseyi'miz bile ağzını açıp tek bir kelime dahi söyleyemez

Hatta bir başka kadının bile söz hakkı yoktur.

Sel gibi dökülen sözler, tıpkı tencere

Ve zil gürültüsü gibidir!

Ay tutulmasını savmak için,

Boru ve davula lüzum yok,

O kadını çağır, yeter!

(Ah şu sesini bir kesebilsek, ne iyi olacak!)

Aslında adam, ceketini bu Portia rolü oynayan kadının üzerine atmalıydı

Baştan çıkardıklarının günahını temizlemek için,

Erkeklerin tanrısı Sylvanus'a bir domuz adamalıydı.

Evlilik yatağı hatiplik gösterileri yapılacak,

Veya aynı karşılaştırmaların tekrar tekrar söylendiği bir yer de değildir

Ah, onun mağrur bilgi zırhında bir çatlak açılması için

Azıcık da olsa, tarih ve piyes okusaydı ya, ama nerde?!

Yorucu ilmi eseri üzerinde çalışırken hiç yorulmamış görünmek isteyen o kadına

Ne kadar kızıyorum biliyor musun,

“Sen bir hatip olabilirsin” denilsin diye her şeyi yapan

Ve antik şairlerden hiç duymadığım beyitleri düzen bir kadına.

Tek bir kelimeyi yanlış okudu diye, arkadaşını şiddetle tersler,

Sen ona kulak asmazsan, eleştirme hevesi kalmaz.

Bırak, eğer istiyorsa, zavallı kocasının dil sürçmesini diline dolasın!

SORULAR

-
1. Juvenal, Romalı soyluların hayatını nasıl tasvir ediyor? Zengin Romalılar nasıl eğleniyorlar?
 2. Juvenal'in kadınları kurnaz ve vefasızdır. Roma toplumunun yapısını dikkate aldığınızda, bu kadınların böyle olmalarını gerektiren şeyler nelerdir? Bunlar, erkeklerle olan gündelik ilişkilerinde hangi taktiklere başvuruyorlar?
 3. Juvenal'in hicivlerinin ana hedefi kimlerdir? O, kadınların ve erkeklerin kusuru olarak neleri gösteriyor?
 4. Hiciv, çoğu kez insanı eğlendirir ama hicivde ciddiye alınacak yönler de olabilir. Romalılar, *Hicivler*'den, hangi faydalı dersleri çıkarmış olabilirler?
 5. Juvenal *Hicivler*'de bazı basma kalıp ifadeler kullanıyor. Bunlar nelerdir? Bunları, bugün dahi kullanıyor muyuz?
-

21. PLUTARCH

YAŞLI CATO'NUN HAYATI

(M.S. yaklaşık 116)

Bir Yunan filozofu ve biyografi yazarı olan Plutarch (46-124) antik şahsiyetler hakkında bilgi veren en iyi kaynaklardan biriydi. Plutarch, eğitimini Atina'da almış olmasına rağmen, buradan ayrılp Roma İmparatorluğu'nu bir uçtan öbürüne dolaştı. Muhtemelen İmparatorlukta yüksek bir memuriyet görevinde de bulundu. Hayatı hakkında fazla bir malumatımız olmamakla beraber Yunanistan'a döndükten sonra Delphi'deki Apollo kehanet evinde öğretmenlik ve rahiplik yaptığını biliyoruz. Plutarch etik ve felsefi mevzularda çok eser verdi ama en ünlü eseri, olgunluk döneminde yazmaya başladığı *Hayatlar* idi.

Plutarch, kendini, bir tarihçiden ziyade biyografi yazarı olarak görüyordu. Bir Yunanlı ile bir Romalı'nın biyografisini yan yana veriyor ve daha sonra ikisini karşılaştırıyordu. Halen elimizde bu türden yirmi iki hayat hikayesi bulunmaktadır ve bunlar, öyküleme, betimleme ve not düşme usülleriyle yazılmışlardır. Plutarch'ın *Hayatlar*'ının ünü, Roma dünyasının her yerine yayıldı. 16. yüzyılda yeniden keşfedildikten sonra ise, antik şahsiyetler hakkında bilgi edinmek için hayatı önemi haiz bir kaynak haline geldi. Shakespeare, Roma ile ilgili piyeslerinde büyük ölçüde *Hayatlar*'dan yararlanmıştı.

Bize anlatılanlara göre, Marcus Cato, Tusculum'da doğdu ama babasının malikanesinin bulunduğu Sabines kırsalında yaşadı ve burada büyüdü. Daha sonra devlet işine girdi ve askeri görevlerde bulundu. Atalarının hemen hiçbiri bilinmemektedir ama bizzat kendisi, babası Marcus'tan övgüyle bahseder ve onun zengin bir adam ve cesur bir asker olduğunu söyler. Dedesinin babasının ise pek çok kereler askeri ödüller aldığını ve altında beş at eskitmiş biri olarak, cesaretinin takdir edildiğini ve bu yüzden devlet hazinesinden bu atların bedelini almış olduğunu övgüyle anlatır.

Gençlik yıllarında geçimini kendi el emeğiyle sağladı. Zevk-sefadan uzak bir yaşam sürdü; orduda görev yaptı ve bunları yaptığı için diri ve çevik bir bedene sahipti. Hitabeti güçlüydü ve bu yeteneğini civarda bulunan beldeler ve küçük köylerde gösterdi. Çünkü hitabet alanında kendini yetiştirirse bunun kendisine yararı olacağına ve mütevazi ve

edilgen bir yaşamın ötesinde bazı beklentileri olanların buna ihtiyacı olduğuna inanıyordu. Ona ihtiyacı olanlara, danışmanlık yapmayı asla reddetmezdi. Zaten eskiden beri iyi bir avukat ve ehliyetli bir hatip olacağı söylenirdi.

Dirayetli ve karakteri sağlam biri olduğu zamanla daha iyi anlaşıldı. Daha gençliğinde, büyük işlerin adamı olduğu ve devlette yüksek makamlara geleceği belliydi. Danışmanlık ve avukatlık ücreti almaktan sakındığı gibi, böylesi mücadeleler sonucu hasıl olan şan ve şöhrette de hiç gözü yoktu. Asıl isteği orduda ve gerçek savaşlarda öne çıkmaktı. Genç yaşında göğsü, düşmanlardan almış olduğu yaralarla dolmuştu; (kendi ifadesiyle) Hannibal'in zaferden zafere koştuğu, tüm İtalya'yı yakıp yağmaladığı yıllarda, ilk seferine çıktığı zaman daha on yedi yaşındaydı. Çarpışmaya girdiğinde, gözünü budaktan sakınmaz, ayaklarını yere sağlam basar, sert bakışlarını düşmanları üzerinde sabitler ve onlara yaklaşıp gür ve tehditkar bir narayla kalplerine korku salardı. Kendi kendine şöyle düşünür ve başkalarına da bunu söylerdi: "bu şekilde sert davranmak, bazen düşmanın kalbine kılıçtan daha çok korku salar." Ordu sefere çıktığı zaman, silahlarını kendi taşırdı. Ama yanında, gerekli yiyecek malzemelerini taşıması için bir hizmetçi de bulundururdu. Ona kızdığına veya elini çabuk tutması yönünde sert emirler verdiğine dair kimse bir şey duymamıştı; bu hizmetçi, onun akşam yemeğini hazırlardı ama sefere çıkmadığı zamanlarda, çoğunlukla yaptığı şey, giyinmek için yanında bulunup ona yardım etmektir. Seferde ise, sadece şu içerdi. Olur da aşırı derecede susarsa, suya biraz sirke karıştırıp içerdi; canı çok istediğinde de küçük bir bardak şarap alırdı.

Roma'da en önemli kişiler arasında gösterilen ve oldukça nüfuzlu biri vardı. Adı Valerius Flaccus'tu. Yeteneği keşfetmekte üstüne yoktu ve üstelik bu gibi kişileri destekleyip, önlerini açmak için elinden gelen her şeyi yapardı. Ve galiba, Cato'nun topraklarına bitişik arazileri vardı. Hizmetçisine bakarak, Cato'nun yaşam tarzı hakkında bir kanaat sahibi olmuştu; kendi işini kendi yapıyor, ona danışmak isteyenlere yardım etmek için sabah erkenden yola çıkıyor ve işine yürüyerek gidiyordu. Kış günü işinden eve dönerken, omuzlarının üzerine sadece ince bir hırka alıyor, yazın ise, hizmetçileriyle arasına mesafe koymadan çalışıyor, onlarla oturup aynı kaptan yemek yiyor ve aynı şaraptan içiyordu. Flaccus, bunları öğrenince, ona hayran olmuştu. Gidip gelenlerden başka iyi özellikleri olduğunu da duymuştu: alçakgönüllüydü ve herkese iyi davranıyordu. Ayrıca ağzından bilgece sözlerin döküldüğü bilgisi-

ne de ulaşınca, onu akşam yemeğine davet edip, böylece iyi huylu ve üstün karakterli bu adamı bizzat görmek istedi. Çünkü böyle birinin, tıpkı bir bitki gibi, sadece bakıma ve daha iyi bir ortamda bulunmaya ihtiyacı olduğunu iyi biliyordu. Davetine icabet eden Cato'ya, Roma'ya gidip devlet işlerinde görev alması için ısrar etti ve onu ikna etmeyi başardı. Böylece Cato Roma'ya gitti ve savunma konusundaki hünerini göstererek, kısa sürede pek çok dost ve hayran kazandı. Fakat yükselişinde başlıca destekçisi hep Valerius'tu: önce orduda tribünlük görevine atandı, ardından da defterdar veya hazinedar yapıldı. Artık seçkin ve meşhur biriydi. Bizzat Valerius'la birlikte en önemli devlet görevlerine atanmak için engelleri birer birer aştı: önce Valerius gibi konsül, sonra da denetçi seçildi. Ancak bütün antik senatörler içinde, en çok Fabius Maximus'u seviyordu. Bunun nedeni, Maximus'un çok ünlü ve kudretli biri olması değildi; bilakis kendisi gibi biri olduğu ve benzeri bir yaşam tarzı sürdürdüğü için onu örnek alınacak biri olarak görüyor ve seviyordu. Aynı nedenle, Büyük Scipio'yla yıldızları bir türlü barışmadı. Çünkü daha genç bir adam, Fabius'la boy ölçüşmeye kalktığını ve onu kıskandığını biliyordu. Scipio'yla birlikte hazinedar olarak gönderildiği için, adeti olduğu üzere, onun büyük masraflar yaptığını ve askerlere hesapsızca ulufeler dağıttığını gördüğünde, hiç çekinmeden itiraz etti ve çok para harcayarak bir yere varılamayacağını, bilakis askerleri lüzumsuz zevkler ve lükslere sürükleyecek bu uygulamanın, onların eskiden beri iyi savaşçı olmalarının asıl nedeni olan azla yetinme vasıflarını bozduğunu söyledi. Scipio ise, buna cevaben şunları söyledi: “(başını derde sokacağını ima ederek) benim doğrucu bir hazinedara ihtiyacım yok ve insanlara harcadığım paranın değil, yaptıklarımın hesabını vereceğim.”

Cato'nun nüfuzu, güçlü hitabeti nedeniyle, günden güne artıyordu; öyle ki herkes ona 'Roma Halkının Babası' diyordu. Ama asıl herkesin dilinde olan ve daha çok konuşulan, onun yaşam tarzıydı. Çünkü hatipliği herkes çalışarak elde edebiliyordu; gençlikten başlayarak, isteyenler, bir eğitimden geçerek bu hedeflerine varabiliyorlardı. Ama nefsine hakim olup, ateşi asla görmemiş yiyeceklerin bulunduğu hafif bir akşam yemeği veya kahvaltıyı tercih eden yahut basit giysilerden ve gösterişsiz bir evden hoşlanan ya da lüksü tercih etmekten çok, onsuz yaşamaktan zevk almayı başarabilmiş birini bulmak zordu. Çünkü devlet artık çok büyüdüğü ve işi de çok fazla olduğu için saflığını koruyamıyordu ve bu devletin idaresi altında yaşayan farklı kesimlerden pek çok insan, karışık birçok adet ve yeni yaşam tarzlarını kabule hazırды. Durum bu oldu-

ğu halde, yani herkesin nefesine uyup zevk-sefa peşinde koştuğu yerde, Cato'nun her iki zaafa da kendini kaptırmadığını ve tıpkı idmanı hiç bırakmadan, düzenli bir şekilde çalışıp sonunda yarışlarda zafere ulaşan bir sporcu gibi, bu azmini sadece gençliğinde ve şöhret ararken değil, konsüllüğe ve parlak başarılarla imza attıktan sonra da, yani yaşlanıp saçları ağardığında da koruduğunu gördüklerinde, haklı olarak herkes Cato'ya hayran oluyordu.

İnsanların lüksünden kısımlarını istediği için, herkesin canını sıkıyor ve öfkelerini üzerine çekiyordu. Çünkü (gençliğin çoğunun bozulmasına da neden olan) lüksü, bir anda tümünden kaldırmak, eskiden olduğu gibi, şimdi de neredeyse imkânsız gibi görünmesine rağmen, Cato, fiyatı bin beş yüz drahmiyi geçen tüm giyim eşyası, araba, kadın süsü ve mobilya malzemelerinin, değerinin on kat fazlasına satılması mecburiyetini getirdi. Bununla yapmak istediği şey, fiyatın artmasıyla birlikte, bu eşyalardan alınan vergileri artırmaktı. Böylece, sadece lükslerinden feragat etmemek için vergileri ödeyenler değil, vergilerden korktukları için lükslerinden vazgeçenler ona çok kızıyorlardı. Çünkü insanlar genellikle "serveti olan, bunu gösterir; göstermiyorsa, serveti elden gitmiştir" diye düşünür. Bu anlayışa göre, birinin zengin olup olmadığı, ihtiyaç maddelerinden çok, lüzumundan fazla olan maddeleri kullanıp kullanmadığına bakarak çok daha iyi anlaşılır.

Buna rağmen, Cato, kendisine karşı seslerini yükseltenlere fazla kulak asmadan, sadeliğe değer veren tavrını sürdürdü. Kamuya ait suyu kendi evlerine ve bahçelerine borularla getirenlerin suyunu kesti ve halkın ortaklaşa kullandığı caddelere çıkıntı yapıp taşan binaların hepsini yıktı. Ayrıca kamu ihalelerindeki fiyatları en düşük düzeye indirdi, çiftçilikle ilgili sözleşmelerde ise, yüksek vergi alabilmek için fiyatları yükseltti ve bu uygulamalarıyla da bütün şimşekleri üzerine çekti. Titus Flaminius'un taraftarları, kutsal ve kamusal binaların onarımı ve bu onarım işlerinin devamı için yaptığı pazarlık ve sözleşmelerin tamamını, halkın yararına olmadığı gerekçesiyle Senato'da iptal ettirdiler. Ayrıca halkın içinden en küstah ve saygısız olanlarının, onu suçlayacak ve rütbe indirimi cezasına çarptırılmasını sağlayacak şekilde konuşmalar yapmaları için kışkırttılar. Genel istek üzerine Pazar yerinde ve Senato binasının yanında yaptırılan ve kendi adını -Porcian- taşıyan mahkeme binası veya tapınağın yapımına var güçleriyle karşı çıktılar. Ama öyle anlaşılıyor ki, halk, her şeye rağmen, onun denetçiliğinden fevkalade memnundu. Nitekim Sağlık Tanrıçası tapınağında onun için bir heykel

yaparak altındaki kitabeye, savaşlarda kazandığı zaferleri veya hangi komutanlıklarda bulunduğuna dair sözleri değil, özellikle şu ifadeyi yazdılar: “Bu heykel, çöküşe geçtiği ve günaha battığı sırada, tavizsiz icraatları ve lüksten uzak yaşamayı öğütleyen bilgece fermanlarıyla Roma devletini ıslah etmiş Denetçi Cato'ya aittir.”

O, ayrıca iyi bir baba, mükemmel bir koca ve eşi az bulunur bir iktisatçıydı. Fazla önem vermediğinden olsa gerek ev işlerini beceremezdi ama sanırım tüm bu konularda onu övmemi gerektiren bazı hususları biraz daha açmam iyi olacak. Mesela, zengin bir kadınla evlenmek yerine yoksul ama asil birini kendine eş seçti; çünkü aristokrat kökenden gelenlerin, aynı derecede mağrur ve kibirli olacağına, ama asil bir soydan gelenlerin, utanacakları işler yapmayacaklarına ve bu yüzden kocalarına karşı daha saygılı olacaklarına ve her konuda kocalarıyla anlaşış iyi geçineceklerine inanıyordu. Karısını ve çocuğunu döven bir adamın, en kutsal olana el kaldırdığını söylerdi. İyi bir kocayı, büyük bir senatörden daha fazla övgüye layık bulurdu. Titiz ve hırçın bir kadınla ve ebleh çocuklarıyla mutedil ve halinden memnun olarak bir hayat sürdüğü için kadim Sokrat'a hayranlık duyardı.

Bazılarına göre, Kartaca'nın yıkılmasında üstlendiği rol, onun devletteki son görevlerinden biridir. Evet, Kartaca'ya son darbeyi, gerçekten de cesareti sayesinde genç Scipio indirmişti ama savaşa girme kararının alınmasında büyük oranda Cato'nun öğüt ve tavsiyelerinin etkisi olmuştu. Hadise şöyle gelişmişti: Cato, birbirleriyle savaşmakta olan Kartacalılara ve Numidia kralı Masinissa'ya, anlaşmazlığın altında yatan nedenleri öğrenmek için gönderildi. Öyle anlaşılıyor ki, Masinissa, başlangıçtan beri Romalıların dostuydu. Kartacalılar da, Scipio'nun ülkelelerini ele geçirmesinden sonra Roma Konfederasyonu'na dahil edilmişlerdi ve topraklarını kaybetmiş oldukları ve ağır bir vergi vermek zorunda kaldıkları için eski güçlerinde değillerdi. Kartaca'nın durumunun (Romalıların sandığının aksine) hiç de fena olmadığını, adamlarının ve servetlerinin çok olduğunu ve her türlü silah ve mühimmata sahip olduklarını ve durumlarının her geçen gün daha da iyiye gittiğini görünce, şu an Kartacalılarla Masinissa'nın arasını bulmanın, Roma'nın yararına olmadığını anladı. Hatta eğer bir türlü barışa yanaşmayan ve şimdi yeniden ve hızla büyüyen Roma'nın bu kadim düşmanını durduracak araçlar bulmazlarsa, tehlikeli bir yola gireceklerini fark etti. Bu yüzden Cato, hemen Roma'ya döndü ve Kartacalıların aldığı önceki yenilgiler ve darbelerin, onlara çok fazla zarar vermediğini, belki ancak daha ted-

birli ve akıllı hareket etmelerine neden olduğunu; savaşın sonunda güç kayıplarının artması yerine savaş deneyimi kazandıklarını, Romalılarla başa çıkmak için kendilerini daha iyi eğitmek amacıyla Numidianlılarla, sadece düşük yoğunluklu çarpışmalara girdiklerini; barış antlaşması imzalamış olmalarına veya birliğe katılmalarına bakıp onların zararsız olduğunu düşünmemek gerektiğini, ilk fırsatta savaşı tekrar başlatmak için hazırlık yaptıklarını Senato'ya bildirdi.

Ayrıca bazı Afrika şehirleri hakkında başka öyle tavsiyelerde de bulundu ki, Senato, hiç tereddüt etmeden savaşa girme kararı aldı. Bu şehirlerin büyüklükleri ve güzelliklerine dair anlattıklarıyla Senato'yu hayran bıraktıktan sonra, fethedecekleri yerin, Roma'dan deniz yoluyla ancak üç gün süreceğini de sözlerine ekledi. Bunun dışında bir şey de söylemedi. Ama emin olun, eğer fikri sorulsaydı, sözlerini şu şekilde tamamlayacaktı: "hem bana öyle geliyor ki, Kartaca'da taş üstünde taş kalmamalı."

Cato'nun, Kartacalılarla yapılan üçüncü ve dördüncü savaşı, bu şekilde başlattığı söylenir, ama bahsi geçen savaş, ancak onun ölümünden sonra başlamıştır.

SORULAR

-
1. Cato gibi bir Romalı soylu, politikada nasıl yükselebiliyordu?
 2. Cato'yu, örnek bir soylu Romalı yapan özellikleri nelerdi?
 3. Cato, devlet görevinde iken, niçin kendisine pek çok düşman edindi?
 4. Plutarch, açıktır ki, Cato'nun hayat hikâyesini, okuyucuları ders alsın diye anlatıyor. Sizce, Plutarch, Cato'yu, örnek insan modeli olarak mı lanse ediyor? Cato kusursuz biri mi?
-

22. SUETONIUS

AUGUSTUS'UN HAYATI

(M.S. yaklaşık 122)

Gaius Suetonius Tranquillus (y. 69-122), Roma İmparatorlarının ilk 12'si hakkında yazdığı biyografilerle ünlendi. Şövalyelik yapan bir ailenin oğlu olan Suetonius, hukuk eğitimi gördü ama hiç avukatlık yapmadı. İmparator Hadrian'ın idaresinde görev almadan önce ordu hizmetinde bulundu ve diplomatlık yaptı. Suetonius'un tarihe olan ilgisi, onun mesleki kariyerini de belirledi ve kısa sürede devlet hizmetine girip, imparatorluğun evrak ve sicil memuru, Roma kütüphanelerinin direktörü ve imparatorluğun kültür danışmanı oldu. 121 yılında, kilit mevkideki imparatorluk sekreterliği görevine yükseldi ama saray adabına uymadığı gerekçesiyle görevinden alındı. Ömrünün geri kalanını biyografi yazmakla geçirdi.

Augustus'un Hayatı, *12 Sezar'ın Hayatı*'ndaki en ünlü bölümlerden biridir. Bu bölümde, Suetonius'un amacı, hem Augustus'un hayatını her yönüyle anlatmak hem de onun yaşadığı sosyal çevre hakkında bilgi vermektir.

Augustus, askeri alanda pek çok yeniliklere imza attı; tümüyle yeni uygulamalar başlattığı gibi, unutulmaya yüz tutmuş diğer bazılarını da yeniden canlandırdı. Askerler arasında mutlak bir disiplin sağladı; öyle ki subayların bile, karılarını görmeleri için izin almaları normalde yasaktı. Sadece kış mevsiminde o da gönülsüz olarak izin veriliyordu. Çürük sayılıp askere gitmesinler diye iki oğlunun baş parmaklarını kesen bir Romalı şövalyenin hem kendisini hem de bütün malını-mülkünü halk önünde satılığa çıkardı. Ancak alım-satım yaparak kar elde eden çiftçilerin onu satın almak için çok açgözlü davrandığını görmesi üzerine, taşraya götürsün ve özgürlüğünü kendi elinde tutarak ona cefa çektirsin diye, kendine bağlı bir azadlının hizmetine verdi. İsyana kalkışan onuncu lejyonu rezil ederek dağıttı; ve buna itiraz ederek kendilerinin de ordudan atılmalarını isteyen başka lejyonlara da aynı şeyi yaptı ve genellikle savaşlarda olağanüstü yararlılıklar gösterenlere verilen ödülleri ellerinden geri aldı. Muharebe sırasında mevzilerini terk eden birliklerin büyük bir kısmını öldürdü ve kalanlara arpa yedirdi. Nöbet-ten nöbet mahallini terk eden nöbetçileri de, subayları da ölümle

cezalandırdı. Suç işleyen diğer askerleri ise, bazen kemer takmadan, sadece askeri kıyafetlerinin üstünü giymiş vaziyette, bütün gün boyunca Pretoryum (Yüksek Mahkeme) önünde ayakta durmak bazen de on adım uzunluğundaki sırtıkları veya çimen çuvarlarını taşımak şeklinde, küçük düşürücü çeşitli cezalara çarptırdı.

Kamu görevine atanabilmek için gereken yasal yaşını doldurmadan bu görevlere getirildiği gibi, yaşam boyu görevde kalacağı yeni bazı makamlara da getirildi. Daha yirmi yaşındayken, lejyonlarını, şehrin dört bir yanına yerleştirip elçilerini Senato'ya gönderdi ve ordu adına konsül seçilmesini istedi. Bu amacına da ulaştı. Senato, itiraz edince, elçilerin başında bulunan Cornelius adındaki bir yüzbaşı, pelerinini arkasına atıp kılıcının kabzasını göstererek, Senato binasındakilere şu hatırlatmada bulundu: "eğer siz yapmazsanız, bu, onu konsül yapacaktır!" Bundan dokuz yıl sonra ikinci kez, sadece bir yıl aradan sonra da üçüncü kez konsül oldu ve onbirincisine kadar birbiri peşi sıra her yıl aynı görevde bulundu. Bundan sonraki dönemde, konsül olması yönünde kendisine sık sık yapılan teklifleri daima nazikçe reddetti. Bunu, devletin en üst makamında bulunurken, Caisus ve Lucius adlı iki oğlunu devlette görev almaları için birbiri ardınca foruma dahil edebilmek için yaptı. Ancak aradan on yedi yıl gibi uzun bir süre geçtikten sonra, kendi isteğiyle on ikinci kez konsül seçilmek için adaylığını koydu ve konsül oldu. İki yıl aradan sonra bu kez on üçüncü kez konsül seçilmek için aday oldu ve yine seçimi kazandı.

Ömür boyu tributaryan olmayı kabul etti, ama bir defadan fazla olmak üzere, bu görevde kendisine birbiri ardınca on yıl yardımcı olacak bir meslektaşıyla birlikte çalıştı. Ayrıca denetçi unvanı taşımadan, ömür boyu ahlak müfettişi ve kanuna riayetden sorumlu kişi oldu. Bunun yanında, ilki ve üçüncüsünü bir meslektaşıyla birlikte, ama ikincisini bizzat kendisi olmak üzere, üç kez de nüfus sayımı yaptı.

Devletin restore edilmesi yönünde gelen düşünceleri iki kez dinledi ve kabul etti. İlki, kendisini sık sık, devletin restorasyonuna engel olmakla suçlayan Antony'yi bertaraf ettikten hemen sonra (sanki ona nazire yaparcasına) idi. İkincisi ise, uzun süren bir hastalık nedeniyle, üst-düzey yöneticileri ve Senato'yu kendi evine getirip, onlara imparatorluğun durumu hakkında özel bir rapor sunduğu zaman oldu. Fakat, aynı zamanda, resmi görevlerini bırakıp sıradan bir kişi konumuna geri dönmenin hem kendisi için iyi olmayacağı düşüncesiyle hem de hükümetin yeniden halkın kontrolüne verilmesinin halk için zararlı olabile-

ceğini düşünerek, hükümetin kontrolünü kimseye bırakmamaya karar verdi. Ama tabii ki bunu iyi niyetle ve işlerin daha iyiye gitmesi için yaptığını söylemek zordur. Özel sohbetlerde sık sık niyetinin iyi olduğunu söylerdi ve bunu ispatlamak istercesine şu fermanı çıkarttı: “devletin güvenli ve sağlam bir temel üzerinde tesisinin mutluluğuna erişmeme izin verin ve böylece can-u gönülden istediğim ödülüne kavuşayım; ve devleti bugünün şartlarına en iyi şekilde intibak edecek hale getirme şerefine nail olayım ki dünyayı terk etmek üzere olan ben, gelecekte kurulacak hükümet için attığım temellerin sapasağlam kalacağı ümidini yanımda götüreyim.”

İmparatorluğun azametine uygun tarzda inşa edilmeyen ve hem yangınlara hem de Tiber'in taşkınlarına maruz kalan Roma, onun idaresi altında öylesine ıslah edildi ki, haklı olarak şöyle övünüyordu: “tuğlalı bir şehir devr aldım, mermerli bir şehir bırakıyorum.” Ayrıca düşünebildiği ve elinden gelen her şeyi yaparak, ilerde meydana gelebilecek bu tür felaketlere karşı, şehri güvenli bir hale getirdi. Yaptırdığı birçok kamu binası içinde en önemlisi, içinde İntikamcı Mars Tapınağı'nın, Polatine Tepesi'ndeki Apollo Tapınağı'nın ve şehrin merkezindeki Jüpter Tonans Tapınağı'nın bulunduğu meydandı. Yeni bir meydan inşa etmesinin nedeni ise, nüfusun ve mahkemelerde görülecek dava sayısının çok büyük oranda artmış olmasıydı. Öyle ki, mevcut iki mahkeme yeterli gelmediği için, bir üçüncüsüne ihtiyaç olduğu düşünülüyordu. Bu yüzden, Mars Tapınağı tümüyle bitmeden, bu forum halkın kullanımına açıldı; ve davaların bu mekanda görülmesini ve hakimlerin kura ile seçilmesini öngören bir yasa çıkarıldı.

Gerek önceki iç savaşlardan kalma fuhşiyat alışkanlıklarının sürmesine neden olan gerekse de uzun süren barış döneminde ortaya çıkmış olup halka zarar veren pek çok yanlış uygulamayı düzeltti. Soyguncu çeteleri, kendilerini savunma bahanesiyle baştan aşağı silahlı bir şekilde ortalıkta dolaşıyorlardı. Ülkenin farklı kesimlerinde seyahat eden yolcular, köle olsun veya olmasın, ayırım yapılmadan zorla kaçırılıyor ve ıslahanelerde çalışmak için alıkonuyordu. Yeni bir kolej açmak adı altında, her türden adi suçun birlikte işlendiği, görünüşte masum ama gerçekte zararlı cemiyetler kurulmuştu. O ise, uygun yerlerde kurduğu askeri karakollarla haydutlara göz açtırmadı; ıslahaneleri, sıkı bir denetime tabi tuttu, köklü mazileri olanlar ve kanuna aykırı olmayanlar hariç bütün cemiyetleri kapattı. Can sıkıcı davalar ve adli takibatların başlıca kaynağı olduğu gerekçesiyle, uzun zamandır hazineye ödenme-

miş borçlara ait evrakların hepsini yaktı. Şehirde, kamuya ait olduğu konusunda kesin bir delil bulunamayan yerleri, fiili sahiplerine verdi. Haklarında uzun süredir takibat yürütülen, düşmanlarının küçük düşüğünü görerek kinlerini söndürmenin ötesinde bir niyetleri olmayan şikayetçilerin ihbar ettiği kişilerin isimlerini suçlular listesinden çıkardı ve bu konuda şu kuralı koydu: “eğer herhangi biri adli takibatın yenilenmesini isterse, talep ettiği cezaya kendisinin çarptırılması riskini üstlenir.” Ve hem suçun cezasız kalmaması hem de gecikme nedeniyle adalet insanların adalet hislerinin incinmemesi için, mahkemelere, tebrikleri kabulle geçen otuz gün sırasında davalara bakmaya devam etmeleri emrini verdi.

Dostlarının, devlette önemli mevkilere gelmesini isterdi ama özel imtiyazlara sahip olmalarına karşıydı ve herkes gibi onların da kanun önünde eşit tutulmalarını isterdi. Yakın arkadaşı olan Asprenas Nonius, Cassius Severus'un ısrarı sonucu birini zehirlemekle suçlanıp hakkında dava açıldığı zaman, bu durumda ne yapması gerektiği hususunda Senato'yla istişare etti. “Çünkü” diyordu, “eğer davada onun yanında yer alırsam, bir suçluyu korumakla, yer almazsam, peşin hükümle hareket edip arkadaşını yalnız bırakmakla itham edilmekten korkuyorum.” Bundan dolayı, Senato'nun oy birliğiyle muvafık kalması üzerine, mahkemede birkaç saatliğine arkadaşının avukatlarının arasında oturdu, ama onun bu durumdan yararlanmasına izin vermedi. Aynı şekilde, tıpkı eski muhafızlarından biri olan ve iftira davası açan Scutarius'un yanında yer aldığı gibi, müvekkillerini de yalnız bırakmadı. Muraena Suikasti hakkında bilgi veren bir adamın ki hariç, herhangi biri hakkında yürütülen adli takibatın kaldırılmasına onay vermedi. Ve bu uygulamayı ancak herkesin duruşmayı izlediği mahkeme salonunda, davacıyı davadan vazgeçmeye ikna ederek yapardı.

Halkın bütün kesimlerinin onayı ve kendiliğinden gelişen ani arzu ile kendisine ‘Ülkesinin Babası’ unvanı verildi. Alınan bu karar, önce Antium'da, halkın içinden seçilmiş bir heyet tarafından ona bildirildi; sonra bu unvanın geçerlilik süresinin bitimine az bir süre kala, Roma'ya dönerken, başlarına defne dallarından yapılmış çelenkler takmış insanlarla ağzına kadar dolu bir tiyatrodaki, bu unvana yeniden layık görüldüğü ilan edildi. Hemen sonrasında, Senato, oy birliğiyle şöyle bir karar aldı: Bu unvan, Senato'nun alkışlarıyla veya almış olduğu bir kararla değil, M. Messala'nın, şu sözlerle onu övmek üzere görevlendirilmesi yoluyla ona verilecektir: “Sezar Augustus! Senato, sizin ve ailenizin saadeti ve refahı

için en içten temennilerini sunar ve Roma halkının da rızasıyla, (devletin refah ve saadetinin devamını sağladığınız için) sizi Ülkenizin Babası unvanıyla selamlar.” Bu övgüye, Augustus, gözlerinden yaşlar akarak şu sözlerle cevap verdi: (Messala’nın sözlerinde yaptığım gibi bunları da olduğu gibi veriyorum) “Ey asker babalar! şu an isteklerimin zirvesine ulaşmış olarak, Ölümsüz Tanrılar’dan, bana olan şefkatinizin hayatımın son anlarına kadar devamından başka ne dileyebilirim ki?!”

Yakışıklı ve endamlı biriydi ve hayatının her döneminde bu özelliğini korudu. Ama giyimine pek dikkat etmezdi ve saçını tarama konusunda öylesine ihmalkardı ki, çoğunlukla etrafında birkaç berber olur ve bunlar aceleyle saçına şekil vermeye çalışırlardı. Sakalını bazen kısaltır bazen de tümünden keserdi; seferdeyken hem okur hem de yazardı. İster konuşurken olsun ister susarken, yüzü hep sakin ve huzurlu görünürdü. Öyle ki, eşraftan bir Galyalı, Alplerin üzerindeki bir geçitten geçerken, görüşmek bahanesiyle izin alıp ona yaklaştığında, yüz ifadesinden etkilenerek, onu uçurumdan aşağı atma fikrinden vazgeçtiğini, arkadaşlarının arasında ağzından kaçırmıştı. Gözleri ışıldardı ve bakışları delip geçiciydi. Bakışlarında ilahi bir güç olduğuna inanılması hoşuna giderdi. Aynı şekilde, uzun süre yüzüne bakan insanların, gözleri sanki güneş ışığından kamaşmış gibi, başlarını yere indirmelerinden çok hoşlanırdı. Fakat ilerleyen yaşlarında, sol gözü çok az görmeye başlamıştı. Dişleri seyrek, küçük ve düzensizdi. Saçı hafif kıvrıkcıktı, saç rengi ise kumrala yakın sarı idi. Kaşları düzgün, kulakları küçüktü. Kartal gagası gibi burnu vardı. Buğday tenliydi. Azadlısı Julius Marathus boyunun 1.75 cm. olduğunu söylese de, aslında kısa boyluydu. Ama uzuvları arasında ahenk olduğu için, boyunun kısalığı fark edilmiyordu. Ancak yanında duran daha uzun biriyle karşılaştırıldığında kısa boylu olduğu anlaşılabilirdi.

Son nefesini, babası Octavius’un öldüğü odada verdi. Eylül’ün 14’ü (19 Ağustos’ta) sabat saat 09.00’da, 76 yaşını doldurmaya 35 gün kala, Pompei ve Apuleius adlı iki Sextus konsül iken öldü. Cenazesi, yaz sıcaklığı nedeniyle, gece vakti, Nola’dan Bovillae’ye kadar tüm büyük kentler ve kolonilerdeki üst düzey yöneticiler tarafından taşındı. Mola verildiğinde ceset, her kentin mabedi veya büyük tapınağına konuluyordu. Boville’de onu Equestrian Tarikatı üyeleri karşıladı ve şehre götürüp kendi evinin holüne yatırdılar. Senato, cenaze alayının hazırlıklarını titizlikle yürüttü ve onun hatırasına azami saygıyı gösterdi. Öyle ki gelen teklifler arasında bazıları çok dikkat çekiciydi: kimisi, cena-

ze alayının zafer kapısından başlayıp Senato binasında bulunan Zafer Heykeli'nin önünden geçirilmesini ve yüksek tabakadan kızlı-erkekli çocukların cenaze şarkısı söylemelerini önerdi. Kimisi, cenaze alayının geçeceği gün, altın yüzük yerine demir yüzük takmayı, kimisi de kemiklerinin büyük cemiyetlerin rahipleri tarafından toplanmasını önerdi. Keza bir başkası, Eylül'de doğup, Ağustos'ta öldüğü için 'Augustus' (Ağustos) ismini 'Eylül' olarak değiştirmeyi teklif etti. Bir başkası atılıp, doğumundan ölümüne kadar geçen yıllara, 'Augustus Çağı' denilmesini ve bu değişikliğin takvime de yansıtılmasını teklif etti. Fakat sonunda, anısına gösterilecek saygıda aşırıya kaçmamanın uygun olduğuna karar verildi. Biri Tiberius tarafından Julius Tapınağı önünde, diğeri de Tiberius'un oğlu Drusus tarafından eski dükkanların altındaki hitabet kürsüsü önünde olmak üzere, onu metheden iki cenaze alayı hitabesi okundu. Sonra cenazesi, senatörlerin omuzları üstünde Martius Kampüsü'ne taşındı ve oraya gömüldü. Praetor rütbesinden biri, ısrarlı yeminler ederek, ruhunun tabutundan göğe yükseldiğini gördüğünü söyledi. Equestrian tarikatından çıplak ayaklı ve pelerinleri çözülmüş halde en seçkin rahipler, cesedinden geride kalanları topladılar ve onları, altıncı konsüllüğü sırasında, insanların faydalanması için Flaminian Yolu ile Tiber Seddi arasında inşa edilmiş olan ve etrafına koruluklar ve gezi yerleri yaptığı anıt mezarına koydular.

SORULAR

1. İmparator Augustus neleri başarmıştı?
2. Augustus, bir diktatör olarak görünmemek için neler yaptı? Suetonius'un yazdığı *Augustus'un Hayatı*'nden bu konuyla ilgili bir örnek verebilir misiniz?
3. Suetonius gibi bir yazarın, bir Roma imparatorunun biyografisini yazarken özgürlüğü kısıtlanmış olabilir mi? Sizce o, Augustus'un başarılarından bahsederken nelerden etkilenmiş olabilir?
4. Augustus'un oldukça karmaşık Roma siyasal sistemini istediği şekilde yönetmek için ne gibi hünerleri olmalıydı? O, bu işi nasıl başardı?
5. Augustus'un kurduğu düzen, övgüyü hak ediyor muydu? Roma, imparatora minnettarlığını nasıl gösterdi?

23. DAĞ VAAZI

(M.S. yaklaşık 28-35)

İsa, Dağ Vaazı'nı, M.S. 27'de tebliğine başladıktan bir süre sonra verdi ve Havari Matta tarafından bu vaaz kayda geçirildi. Bu, İsa'nın öğretim metodunun klasik bir örneğidir ama daha da önemlisi, vaazda yer alan mesaj, onun kurduğu dinin özünü yansıtmaktadır. Yaşadığı dönemin pek çok muallimi ve kâhinlerinin aksine, İsa, havrada ders vermedi. O, daha ziyade, mesajını halka doğrudan iletliyordu. Vaazlarını, ziyaret ettiği kalabalık yerleşim bölgelerinde veriyordu. Bu nedenle, Dağ Vaazı'ndaki hitabet şekli, o çağda verilen benzeri vaazlarla karşılaştırıldığında alışılmadık bir tarzı ama İsa'nın kendine özgü üslubunu çok iyi yansıtıyordu.

Vaaz'daki mesaj, Yahudi geleneğine tümüyle uygundur. İsa, dinleyenlerine, gayet etkili bir üslupla, salih kişiler olmaları için telkinde bulunmaktadır.

Sonra İsa, İblis tarafından sınanmak üzere, Ruh tarafından çöle gönderildi. Ve kırk gün kırk gece oruç tuttu ve sonra acıktı. Ve ayartıcı geldi ve ona dedi: “eğer sen Allah'ın Oğlu isen, söyle bu taşlara, ekmek olsunlar.” Fakat o, cevap verdi:

“insan sadece ekmekle yaşamaz,
fakat Allah'ın ağzından çıkan her bir sözle yaşar’ diye yazılmıştır.”

O zaman İblis onu kutsal şehre götürdü, ve onu mabedin kulesi üzerine koydu ve ona dedi: “eğer sen Allah'ın Oğlu isen, kendini aşağı at; çünkü ‘meleklerine senin için emredecek’ ve ‘ayağını bir taşa çarpmayasın diye elleri üzerinde seni taşıyacaktı’ diye yazılmıştır.”

İsa ona dedi: “‘sen Allah'ın Rabbi denemeyeceksin’ diye de yazılmıştır.” İblis, yine onu çok yüksek bir dağa götürdü ve ona dünyanın bütün ülkelerini ve onların izzetini gösterdi; ve ona dedi: “eğer yere kapanıp bana ibadet edersen, bunların hepsini sana veririm.” O zaman İsa ona dedi: “Çekil Şeytan! Çünkü

Rab Allah'ı'na ibadet edecek

Ve sadece ona kulluk edeceksin’ diye yazılmıştır.”

O zaman İblis, onu bıraktı ve işte, melekler gelip ve ona hizmet ediyorlardı.

İsa, o zamandan sonra: “tevbe edin, çünkü göklerin krallığı yakındır” deyip va'z etmeye başladı.

Galile Denizi'nin yanında gezerken, iki kardeşi; Petron denilen Simon'u ve onun kardeşi Andreas'ı, denize ağ atarlarken gördü; çünkü onlar balık avcısı idiler. Ve onlara dedi: "ardımca gelin, sizi insan avcılarını yapacağım." Onlar da hemen ağları bırakıp onun ardınca gittiler. Oradan ileri gidip diğer iki kardeşi, Zebedi'nin oğlu Yakub ve kardeşi Yuhanna'yı, babaları Zebedi ile birlikte kayıkta ağlarını onarıırken gördü ve onları çağırdı. Onlar da hemen kayığı ve babalarını bırakıp onun ardınca gittiler.

Dağ Vaazı

Ve o, havralarında ders vererek ve krallığın müjdesini va'z edip, halk arasında her türlü hastalığı ve her türlü malüllüğü iyi ederek, bütün Galile'yi dolaşıyordu. Ve onun haberi, bütün Suriye'ye yayıldı, ve ona çeşitli hastalıklara ve dertlere tutulmuş bütün hastaları, cinlere tutulmuşları, saralı ve felçlileri getirdiler, ve o, onlara şifa verdi. Ve Galile'den, Dekapolis'ten, Kudüs'ten, Yahudiye'den ve Ürdün'ün ötesinden büyük kalabalıklar onun ardınca gititiler.

Ve kalabalıkları görüp, dağa çıktı; ve oturunca, şakirtleri yanına geldi, ve ağzını açıp onlara öğreterek, dedi:

“Ne mutlu ruhta fakir olanlara, çünkü göklerin krallığı onlarındır.”

“Ne mutlu matem tutanlara, çünkü onlar teselli edilecekler.”

“Ne mutlu alçak gönüllü olanlara, çünkü yeryüzünü onlar miras alacaklar.”

“Ne mutlu salaha acıkıp susayanlara, çünkü onlar doyurulacaklar.”

“Ne mutlu merhametli olanlara, çünkü onlara merhamet edilecek.”

“Ne mutlu kalbi temiz olanlara, çünkü onlar Allah'ı görecekler.”

“Ne mutlu sulh edicilere, çünkü onlara Allah'ın oğulları denilecek.”

“Ne mutlu, salah uğrunda eziyet görmüş olanlara, çünkü göklerin krallığı onlarındır.”

“Benden dolayı, insanlar size sövecekleri, eziyet edecekleri ve size karşı yalan yere her türlü fenalığı söyleyecekleri zaman, ne mutlu size! Sevinin ve meserretle coşun, çünkü göklerde mükafatınız büyüktür, çünkü sizden önceki peygamberlere de böyle eziyet ettiler.”

“Sizler yeryüzünün tuzusunuz; fakat tuzun tadı kalmamışsa, onu geri getirmek nasıl olur? Artık o, dışarı atılıp insanların ayağı altında çiğnenmekten başka bir şeye yaramaz.”

“Sizler dünyanın nurusunuz. Dağ üzerindeki şehir gizlenemez. İnsanlar da, lamba yakıp, onu kile altına koymazlar, ancak onu şamdana koyarlar, ve o, evdekilerin hepsini aydınlatır. Nurunuz, insanların önünde böyle parlсын, ki onlar sizin iyi amellerinizi görsünler, ve göklerde olan Babanıza hamd etsinler.”

“Sanmayın ki Şeriatı ve peygamberleri lağvetmeye geldim; ben, bunları lağv etmeye değil, fakat tamamlamaya geldim. Çünkü, doğrusu, size derim, gök ve yer zeval bulmadan, her şey itmam oluncaya kadar, şeriatın en küçük bir harfi veya noktasına dokunulmayacaktır. Artık her kim, bu en küçük emirlerden birini bozar ve insanlara öylece öğretirse, göklerin krallığında ona en küçük denilecektir; fakat onları kim yapar ve öğretirse, göklerin krallığında ona büyük denilecektir. Çünkü size derim ki, salahınız, yazıcılar ve Ferisilerinkinden fazla olmadıkça, göklerin krallığına asla girmeyeceksiniz.”

“Eski zaman adamlarına: ‘öldürmeyeceksin; ve kim öldürürse, hükme müstehak olacaktır’ denildiğini işittiniz. Fakat size derim ki, kardeşine kızan her kişi, hükme müstehak olacaktır; her kim kardeşine hakaret ederse, meclisin hükmüne müstehak olacaktır ve her kim: ‘seni ahmak’ derse, cehennem ateşine müstehak olacaktır. Şimdi, eğer takdimeni mez-

bahta arz ediyorsan ve orada kardeşinin sana karşı bir şeyi olduğu hatırına gelirse, takdimeni orada mezbahın önünde bırak ve git; önce kardeşinle barış, sonra gel, takdimeni arz et. Seni itham edenle mahkemeye beraber giderken, onunla çabuk uyuş, ki seni itham eden seni hakime, hakim de seni muhafıza vermesin ve hapse atılmayasın; doğrusu, sana derim, son kuruşu ödeyinceye kadar oradan asla çıkmazsın.”

“ ‘Zina etmeyeceksin’ denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, zaten kalbinde onunla zina etmiştir.”

“Eğer sağ gözün, günah işlemene sebep oluyorsa, onu çıkar ve at; çünkü uzuvlarından birini kaybetmen, bütün bedeninin cehenneme atılmasından iyidir. Ve eğer sağ elin, günah işlemene sebep oluyorsa, onu kes ve at; çünkü uzuvlarından birini kaybetmen, bütün bedeninin cehenneme gitmesinden iyidir.”

“ ‘Her kim karısını boşarsa, ona boşanma kağıdını versin’ de denilmiştir. Fakat ben size derim ki, zinadan başka bir sebeple karısını boşayan her adam, onu zaniye kılar ve kim boşanmış bir kadınla evlenirse, zina eder.”

“Ve yine işittiniz ki, eski zaman adamlarına: ‘yalan yere yemin etmeyeceksin, yeminini Rabbe ödeyeceksin’ denilmiştir. Fakat ben size derim, hiç yemin etmeyin, ne gökler üzerine, çünkü o Allah’ın tahtıdır, ne yer üzerine, çünkü o, O’nun ayaklarının basamağıdır, ne de Kudüs üzerine, çünkü o, büyük Kralın şehridir. Ve başın üzerine de yemin etmeyeceksin, çünkü sen bir tek saç ak veya kara edemezsin. Sözüünüz ancak, ‘evet’ veya ‘hayır’ olsun; bundan fazlası şerirdendir.”

“ ‘Göze göz, dişe diş’ denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim, şeriye karşı direnme. Fakat kim sağ yanağına vurursa, ona ötekini de çevir; ve biri seni dava eder ve gömleğini almak isterse, ona abanı da bırak ve kim seni bir mil gitmeye zorlarsa, onunla iki mil git. Senden isteyene ver, senden ödünç isteyenden yüz çevirme.”

“ ‘Komşunu sevecek ve düşmanından nefret edeceksin’ denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim: Düşmanlarınızı sevin ve size eziyet edenlere dua edin ki, göklerde olan Babanızın oğulları olasınız; çünkü O, güneşini kötülerin ve iyilerin üzerine doğurur ve salih olanlar ile olmayanların üzerine yağmur yağdırır. Çünkü eğer sizi sevenleri severseniz, ne mükafatınız olur? Vergi toplayıcıları bile aynısını yapmıyorlar mı? Ve sadece kardeşlerinizi selamlarsanız, diğerlerinden fazla ne yapmış olursunuz? Putperestler bile aynısını yapmıyorlar mı? O halde, semavi Babanız kamil olduğu gibi, siz de kamil olmalısınız.

SORULAR

-
1. *Dağ Vaazı*, gelecek kuşaklar için yazıya geçirildi ve saklandı ancak orijinalinde, bir kitleye hitaben verilmişti. Sözlü anlatımdan yazılı metne aktarılırken, vaazın orijinal mesajı nasıl etkilenmiş olabilir?
 2. Vaaz'ın, önceki Yahudi ahlaki gelenekleriyle ne türden benzerlikleri vardır?
 3. İsa, İbrani şeriatından vukufiyetle bahsediyor, değil mi?
 4. İsa'nın mesajı asıl kime yöneliktir? Zenginlere ve güçlülere mi, yoksa zayıflara mı? İsa'nın öğütleri nelerdir?
 5. İsa, mesajını vaazlarla öğretti fakat ayrıca mucizeler de gösterdi. Bunu nasıl yapıyordu?
-

24. AZİZ PAVLUS

ROMALILARA MEKTUP

(M.S. yaklaşık 57)

Pavlus, 1. miladi yüzyılın başlarında, Anadolu'daki Tarsus şehrinde dünyaya geldi. Ailesi Roma kültürünü benimsemiş Yahudilerdendi. Pavlus ise, muhtemelen, hahamlık eğitimi almıştı. Ancak daha sonra, çadır yapıcılığı işiyle uğraştı. Pavlus'un İsa'yı gördüğünü söylemek için elimizde yeterli kanıt yok ama, Kudüs'te iken İsa'nın öğretileriyle tanıştığını biliyoruz. Önceleri o da herkes gibi, İsa'nın bir ayrılıkçı ve fitneci olduğuna inanıyordu. Ancak İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra, bir vicdan muhasebesi yaptı ve Şam yolculuğu sırasında Hristiyan oldu. Çölde inziva ve tefekkürle geçen yıllardan sonra, İncil'in mesajını Roma İmparatorluğu'nda yaymak için bazı görevler üstlendi. Romalı yetkililerin ona karşı tavrı, İsa'ya gösterilenden çok farklı değildi. Görüşlerinden dolayı, o da dövülüp hapsedildi. Pavlus'un, M.S. 64 yılında, imparator Neron'un emriyle öldürüldüğü sanılmaktadır.

Pavlus, seyahati sırasında, ziyaretlerine gittiği küçük Hristiyan topluluklara mektuplar yazdı. Bu mektuplar, muhtemelen, dinleyicilerine sesli okunuyordu. Pavlus, bu mektupların marifetiyle, doktrinin esaslarını yerleştirmeyi istiyor ve dinleyicilere, Hristiyanca bir yaşama yönelmeleri yönünde öğütler veriyordu. *Romalılara Mektup*, Roma'daki Hristiyan cemaatlerinden birine gönderilmiştir ve Pavlus'un ilahiyat alanındaki temel görüşlerinin çoğunu içinde barındırmaktadır.

Roma'da bulunan, azizler olmaya davet edilmiş, Allah'ın bütün sevgililerine:

Size Babamız Allah ve Rab İsa Mesih'ten inayet ve selam olsun.

Önce hepiniz için, İsa Mesih vasıtasıyla Allah'ıma şükrederim; çünkü imanınız bütün dünyada ilan olunuyor. Zira Allah'ın iradesiyle sonunda şimdi size gelmek için mümkünse bir yol bulmayı niyaz ederek, dualarım da daima durmadan sizi zikrettiğime, Oğlunun İncil'inde ruhumla hizmet ettiğim Allah şahidimdir. Çünkü sizi görmeyi çok arzu ediyorum, ki sizi kuvvetlendirecek bir manevi hediye vereyim, ta ki sizde ve bende, birbirimizde olan imanla karşılıklı cesaret bulalım. Ey kardeşler! Bilmenizi isterim ki, öteki Putperestler arasında olduğu gibi, sizin aranızda da mahsul toplamam için size gelmeye çoğu kereler niyetlendim (ama şimdiye kadar men olundum).

Yunanlılara ve barbarlara, ariflere ve akılsızlara borçluyum; böylece Roma'da olan sizlere de, İncil'i vazetmeye istekliyim.

Çünkü İncil'den utanmam; zira her imanı olana, önce Yahudiye hem de Yunanlıya, selamet için Allah'ın kudretidir.

Çünkü onda Allah'ın salahı imandan imana keşf olunur; nitekim: 'imanla salih olan yaşayacaktır' diye yazılmıştır.

Çünkü haksızlıkla hakkı bastıran insanların bütün fiskına ve haksızlığına karşı, Allah'ın gazabı gökten keşf olunur. Çünkü Allah hakkında bilebildikleri şey onlara zahirdir, zira Allah onlara, onu göstermiştir. Çünkü onlar mazur olmasın diye, dünyanın yaratılışından beri, onun görülmez zatı, yani ebedi kudreti ve uluhiyeti, yapılan şeylerle anlaşılabilir olarak apaçık görülüyor; zira Allah'ı bildikleri halde, ona Allah olarak hürmet etmediler ve şükretmediler, fakat düşüncelerinde batıl oldular ve onların anlayışsız kalpleri karardı. Arif olduklarını iddia ederken, akılsız oldular ve ölümsüz Allah'ın izzetini ölümlü insan, kuşlar, hayvanlar, sürüngenlere benzeyen suretlerle değiştirdiler.

Bunun için, Allah, kendi aralarında bedenleri rezil olsun diye, kalplerinin şehvetleri içinde onları pislige teslim etti, çünkü onlar Allah'ın hakikatini yalanla değiştirdiler ve Halik'ten ziyade mahluka tapıp, ibadet ettiler. O, ebediyyen mübarektir! Amin.

Bu sebepten, Allah, onları, rezil ihtiraslara teslim etti. Kadınları tabii ilişkileri, tabii olmayanla değiştirdiler ve aynı şekilde erkekler de kadınlarla tabii ilişkileri bırakıp, birbirlerine ihtirasla yandılar, erkekler erkeklerle arsızlıklar yaparak, sapıklıklarına layık olan cezayı aldılar.

Ve Allah'ı tasdik etmeyi uygun görmediklerinden, Allah, onları uygun olmayan şeyler yapmak üzere aşağılık fikre teslim etti. Onlar, bütün haksızlık, kötülük, harislik, kinle doldular. Hased, katil, niza, hile, huysuzluk ile dolu olarak, onlar dedikoducular, zemmediciler, Allah'ın menfuruları, küstah, mağrur, palavracı, kötü şeyler mucidi, ana-babaya itaatsiz, anlayışsız, vefasız, kalpsiz ve merhametsizdirler. Bu gibi şeyleri yapanlar ölümü hak ederler diye Allah'ın hükmünü bildikleri halde, sadece bunları yapmakla kalmazlar, fakat yapanları da tasvib ederler.

Bu yüzden, şimdi Mesih İsa'da olanlara hiçbir mahkumiyet yoktur. Çünkü Mesih İsa'da hayatın Ruhu'nun kanunu, beni günahın ve ölümün kanunundan azad etti. Çünkü, Allah, kendi Oğlu'nu günahkar bedenin benzerinde ve günah için gönderip, günahı bedende mahkum ederek, bedenden dolayı zayıflayan kanunun yapamadığı şeyi yaptı, ta ki, kanunun hükmü, bedene göre değil, Ruh'a göre yürüyen bizlerde

yerine gelsin. Çünkü bedene göre yaşayanlar, bedenın şeylerini akıllarına koyarlar, fakat Ruh'a göre yaşayanlar, Ruh'un şeylerini akıllarına koyarlar. Çünkü aklın bedende olması ölüm, fakat aklın Ruhta olması, hayat ve barıştır. Çünkü bedenın düşüncesi Allah'a düşmanlıktır; Allah'ın şeriatına boyun eğmez; hakikaten de edemez ve bedende olanlar, Allah'ı hoşnud edemezler.

Ama eğer Allah'ın Ruhu gerçekten sizde duruyorsa, siz bedende değil, Ruh'tasınız. Bir kimsede Mesih'in Ruhu yoksa, o, Mesih'e ait değildir. Ve eğer Mesih sizde ise, bedenleriniz, günahıtan ötürü ölü olsa da, ruhlarınız salahtan ötürü diridir. Eğer İsa'yı ölülerden kıyam ettirenin Ruhu sizde duruyorsa, Mesih İsa'yı ölülerden kıyam ettiren, sizin fani bedenlerinize, sizde duran kendi Ruhu vasıtasıyla hayat verecektir.

Aziz Pavlus

Öyle ise, ey kardeşler! bedene göre yaşamak için bedene borçlu değiliz; çünkü eğer bedene göre yaşarsanız, ölürsünüz, fakat bedenın işlerini Ruh ile öldürürseniz, yaşarsınız. Çünkü Allah'ın ruhu ile sevk olunanların hepsi Allah'ın oğullarıdır. Çünkü korku için kölelik ruhunu almadınız, fakat oğulluk ruhunu aldınız. "Abba! Baba!" diye çağırdığımızda, Ruh, kendisi, ruhumuzla beraber, Allah'ın çocukları olduğumuzla şahadet eder ve eğer çocuklar hem de varisler isek, Allah'ın varisleri ve Mesih'in varisleriyiz; eğer onunla birlikte elem çekiyorsak, onunla beraber taziz olunmamız içindir.

Düşünüyorum da, şimdi vaktin elemeleri, bize ifşa olunacak izzete göre bir şey değildirler. Çünkü, hilkat, Allah'ın oğullarının zuhurunu hasretle hevesle bekliyor; çünkü hilkat, kendi iradesiyle değil, fakat tabi ettirenin iradesiyle, batıla tabi kılındı, şu ümitle ki, hilkat kendisi de fesada kulluktan Allah'ın çocuklarının izzetli hürriyetine azad edilecektir.

Biliriz ki, bütün hilkat, şimdiye kadar hep birden ah edip, meşakkat çekmektedir ve sadece hilkat değil, fakat biz kendimiz, Ruh'un ilk meyveleri olan bizler bile, oğulluğa kabulü, bedenlerimizin kurtuluşunu bekleyerek içimizden ah ederiz. Çünkü ümitle kurtulduk. Fakat görülen ümit, ümit değildir; çünkü bir kimse gördüğünü nasıl ümid eder? Fakat eğer görmediğimiz şeyi ümid edersek, onu sabırla bekleriz.

Ve böylece Ruh, bizim zayıflığımıza yardım eder, çünkü gerektiği gibi nasıl dua edeceğimizi bilmeyiz, fakat Ruh kendisi, ifade olunamaz ahlarla bizim için şefaet eder. Ve kalpleri araştıran, Ruh'un düşüncesi-nin ne olduğunu bilir, çünkü Ruh, Allah'ın iradesine göre, azizler için şefaet eder.

Biliriz ki, Allah'ı sevenlere, onun muradına göre davet olunanlara, bütün şeyler birlikte iyilik için işler, çünkü önceden bildiği kişileri, Oğlunun suretine uygun olmak üzere ezelden de takdir etti, ta ki, pek çok kardeşler arasında ilk doğan o olsun. Ve ezelden takdir ettiği kimseleri davet de etti; ve davet ettiği kimseleri haklı da çıkardı ve haklı çıkardığı kimseleri, aziz de kıldı.

Şimdi bu şeylere ne diyelim? Eğer Allah bizimle ise, bize karşı kim vardır? Kendi Oğlunu esirgemeyen, fakat hepimiz için onu teslim eden, onunla birlikte bütün şeyleri bize teslim de etmeyecek midir? Allah'ın seçtiğine karşı kim töhmet isnad edecek? Haklı çıkaran Allah'tır, suçlu çıkaran kimdir? Evet, ölen, öldükten sonra diriltilen Mesih İsa'dır, ki Allah'ın sağ elindedir, ve hakikaten bizim için şefaet eder. Kim bizi Mesih'in sevgisinden ayıracaktır? Elem mi, sıkıntı mı, eza mı, kıtlık mı, çıplaklık mı, tehlike mi, yoksa kılıç mı? Nitekim yazılmıştır:

“Bütün gün senin uğruna öldürülüyoruz,

Kasaplık koyunlar sayıldık”

Hayır, bizi sevenin sayesinde, bütün bu şeylerde, galiplerden üstünüz. Çünkü eminim ki, ne ölüm, ne hayat, ne melekler, ne prenslikler, ne şimdiki şeyler, ne gelecek şeyler, ne kudretler, ne yükseklik, ne derinlik, ne de başka bir mahluk, Rabbimiz Mesih İsa'da olan Allah sevgisinden bizi ayırmaya kadir olacaktır.

Bunun için, ey kardeşler! Size yalvarırım; Allah'ın rahmetleri için, bedenlerinizi mukaddes ve makbul, diri kurban olarak Allah'a takdim edin; ruhani ibadetiniz budur. Bu dünyaya uymayın; fakat fikrinizi yenileyerek değişin ki, Allah'ın iradesinin iyi ve makbul ve kamil olanın ne olduğunu ispatlayabilesiniz.

Çünkü bana verilen inayetle, aranızda olan herkese diyorum, kendisi hakkında lazım olandan fazla düşünmesin; fakat Allah'ın herkese tevzi ettiği miktarına göre, itidal ile düşünsün. Çünkü, bir bedende pek çok azamızı olduğu halde hepsinin işi aynı olmadığı gibi, bizler, pek çok olup, Mesih'de bir bedeniz ve her birimiz diğerlerinin azasıyız. Ve bize verilen inayete göre farklı hediyelerimiz olup, eğer peygamberlikse iman nisbetine göre, eğer hizmet ise, hizmette; eğer öğretense öğretmekte olsun; nasihat edense nasihatte bulunsun; ihsan eden cömertlikle, yarıma gelen himmetle, merhamet eden sevinç ile yapsın.

Sevgi riyasız olsun; kötünden nefret edin, iyiye yapışın. Kardeşlik sevgisinde birbirinizi şefkatle sevin; hürmette diğerlerini tercih edin. Gayrette asla gevşek olmayın, Ruhta hararetli olun, Rabbe kulluk edin. Ümidinizde sevinin, sıkıntıda sabırlı olun, duada gayretle daim olun; azizlerin ihtiyaçlarına iştirak edin, misafirperver olmaya dikkat edin.

Size eziyet edenlere hayır dua edin; hayır dua edin ve lanet etmeyin. Sevinenlerle sevinin, ağlayanlarla ağlayın. Birbirinizle iyi geçinin; yüksek şeyler düşünmeyin, fakat hor görülenlerle birlik olun; asla kibirli olmayın. Kimseye, kötülüğe karşı kötülük etmeyin, fakat bütün insanlar nazarında ulvi olanlara dikkat edin. Mümkünse, herkesle, elinizden geldiği kadar, selamette olun. Ey sevgililer! Asla kendiniz için intikam almayın, fakat onu Allah'ın gazabına bırakın; çünkü yazılmıştır: “Rab diyor: intikam benimdir, karşılığını vereceğim.”

Fakat “eğer düşmanın acıkmışsa, ona yedir; susamışsa, ona içir; çünkü böyle yapmakla, onun başı üzerine ateş korları koyarsın.” Kötülüğe mağlup olma, ama kötülüğü iyilikle mağlub et.

Herkes, üzerinde olan hükümetlere tabi olsun. Çünkü Allah tarafından olmayan hükümet yoktur; ve olanlar, Allah tarafından kurulmuştur. Bunun için hükümete mukavemet eden, Allah'ın tayin ettiğine mukavemet etmiş olur, ve mukavemet edenler, kendi aleyhlerine hüküm alır. Çünkü hükümdarlar, iyi işe değil, fakat kötü işe korkudurlar. Hükümetten korkmamak ister misin? O halde iyi olanı yap, ve onun tasvibini alırsın, çünkü sana iyilik için Allah'ın hizmetçisidir. Fakat kötü olanı yaparsan, kork; çünkü kılıcı boş yere taşıyor; çünkü Allah'ın

hizmetçisidir, kötülük yapana gazab için intikamcıdır. Bu yüzden, sadece Allah'ın gazabından korunmak için değil, vicdandan ötürü de tabi olmak gerekir. Çünkü aynı gerekçeyle, vergiler de verirsiniz, çünkü tam da bu işi devamla yaparak, Allah'ın hizmetçisidirler. Vergi hakkı olana vergiyi, gümrük hakkı olana gümrüğü, saygı hakkı olana saygıyı, tazim hakkı olana tazimi, herkese haklarının bedelini verin.

Birbirinizi sevmekten başka, kimseye bir şey borçlu olmayın, çünkü komşusunu seven, şeraiti itmam etmiştir. Zira: “Zina etmeyeceksin, öldürmeyeceksin, çalmayacaksın, tamah etmeyeceksin” emirleri ve eğer başka bir emir varsa, o da bu sözde icmal olunur: “komşunu kendin gibi seveceksin.”

Sevgi, komşuya kötülük yapmaz; bunun için, sevgi şeriatın itmamıdır.

Bunu yapın; çünkü vakti bilirsiniz, ki zaten sizin için uykudan uyanma saatidir. Çünkü, selamet, ilk iman ettiğimiz vakitte olduğundan bize daha yakındır; Gece ilerledi, gündüz yaklaştı. Şimdi karanlığın işlerini üzerimizden atalım ve nurun silahlarını kuşanalım; düşkünlük ve sarhoşlukla değil, sefahat ve yolsuzlukla değil, niza ve kıskançlıkla değil, gündüzdeki gibi iyi hal ile hareket edelim. Fakat Rab İsa Mesih'i giyin ve şehvetler için bedeninin tedarikini görmeyin.

SORULAR

1. Pavlus'un çağırısı, içerik ve üslup olarak, İsa'nın *Dağ Vaazı*ndan farklı mı? Bu farkı nasıl tanımlayabilirsiniz?
2. Pavlus'a göre, inançsızları bekleyen kader nedir?
3. Hristiyanlar, Roma İmparatorluğu'nda baskılara maruz kalıyor ve eziyet görüyorlardı. Bu konumları, Pavlus'un düşüncesini nasıl etkiliyor? Bu olumsuz şartlar, onların inançlarını ne şekilde etkilemiş olabilir? Ona göre, Hristiyanlar zulümle nasıl başa çıkmalılar?
4. Pavlus, seküler otorite hakkında ne düşünüyor? Hristiyanların o dönemde gördükleri zulümleri düşündüğünüzde, onun öğretisini, duyarlı bir tavır olarak görmek mümkün mü?
5. Pavlus Yahudi geleneğinden geliyordu. Bu durumun, onun dini görüşleri üzerinde bir etkisi olabilir mi?

BÖLÜM II

ORTAÇAĞ AVRUPASI

Ortaçağ'ın Başları

25. Tacitus, *Germen Ülkesi* (M.S. 98)
26. Eusebius, *Konstantin'e Övgü* (336)
27. Hippo'lu Augustine, *Tanrı Şehri* (413-416)
28. Nursia'lı Benedict, *Aziz Benedict'in Kuralları* (y. 535-540)
29. *Burgonya Yasaları* (y. 474)
30. Tours'lu Gregory, *Frenklerin Tarihi* (y. 581-591)
31. Bede, *İngiliz Kilisesi Tarihi* (y. 731)
32. Einhard, *Şarlman'ın Hayatı* (y. 829-836)

İslam ve Doğu İmparatorluğu

33. Jüstinyanus, *Kanunlar* (529-565)
34. Procopius, *Gizli Tarih* (y. 560)
35. *Kur'an* (7. yüzyıl)
36. Michael Psellus, *Kronografya* (y. 1075-1077)
37. İbnü'l-Kalanisi, *Şam Vakayinamesi* (y. 1150)

Ortaçağ'ın Zirvesi ve Sonları

38. *Feodal Belgeler* (11.-13. yüzyıllar)
39. Angers'li Bernard, *Azize Foy'un Mucizeleri* (y. 1010)
40. Chartres'li Fulcher, *I. Haçlı Seferi ve Kudüs Kuşatması* (1101-1127)
41. *Roland Destanı* (y. 1100)
42. Marie de France, *Kurt Adam Hikayesi* (y. 1160)
43. *Magna Carta* (1215)
44. Assisi'li Francis, *Öğütler* (y. 1220)
45. Thomas Aquinas, *Summa Theologica* (1266-1273)
46. Dante, *İlahi Komedya* (y. 1320)
47. Siena'lı Catherine, *Mektuplar* (1376)
48. Christine de Pisan, *Hanımlar Şehri Kitabı* (y. 1405)
49. Margaret Paston, *Mektuplar* (1441-1448)
50. *Cadılık Belgeleri* (15. yüzyıl)

ORTAÇAĞ'IN BAŞLARI

25. TACITUS

GERMEN ÜLKESİ

(M.S. 98)

Cornelius Tacitus (y. 56-120) Romalı tarihçilerin en önemlisiydi. Hayatının ilk dönemlerine ilişkin elimizde fazla bir bilgi olmamakla birlikte maddi sıkıntı çekmeyen müreffeh bir çevreden gelmiş olduğu söylenebilir. Zira devlet hizmetinde görev alacak şekilde bir eğitim gördüğü bilinmektedir. Tacitus, hukukçuydu ve Britanya valisi Julius Agricola'nın kızıyla evli olmanın avantajlarını kullanıp devlet hizmetinde basamakları birer birer çıkarak yükseldi. 97'de Konsül seçilen Tacitus, hatipliğiyle temayüz etti. 112'de Asya genel valisi olarak görev yapmış olsa da, bu tarihten kısa bir süre sonra, öyle anlaşıyor ki, yazmayı düşündüğü eserler üzerinde yoğunlaşmak için devlet hizmetinden ayrıldı. Hem bir biyografi yazarı hem de Roma tarihinin son dönemlerini iyi bilen bir uzman olarak, kayınpederinin yaşam hikâyesini konu alan bir biyografi ile birlikte *Tarih*'i yazmaya başladı ve bunları, konsüllüğü bırakmasından hemen önce tamamladı.

Germen Ülkesi (M.S. 98), Tacitus'un ilk eserlerinden biridir ve Roma İmparatorluğu'na sınır olan bölgelerde yaşayan Germen kabilelerinin adet, töre ve vasıflarını anlatır. Eser, Romalıların diğer kavimlere nasıl davrandıklarını anlamak ve Germenlerin erken dönem yaşam tarzlarını öğrenmek bakımından temel bir kaynak olma özelliğini korumaktadır. *Germen Ülkesi*, Germen kabilelerin Hristiyan olmandan önceki durumunu en ayrıntılı şekilde tasvir eden eserdir ve bu yüzden de, Tacitus'un kitabını kaleme aldığı yıllardan çok sonraki dönemlerde Germenlerin yaşayışı ile ilgilenen akademisyenler tarafından esere sık sık atıf yapılmıştır.

Öyle anlaşıyor ki, Germen kavmi, gerek yerleşimci olarak gelmiş olan gerekse belirli maksatlarla ziyaret için gelip giden yabancılarla karışmamış, saflığını koruyan bir halktır. Daha önceki çağlarda buradan

başka ülkelere göçenler, kara yoluyla değil, deniz yoluyla sefere çıkarlardı; bizim gemilerimiz ise bu uçsuz bucaksız ve tabiri caizse, düşman denizi nadiren kullanırlar. O halde bu hırçın ve meçhul denizin tehlikelerinin yanında, Asya, Afrika veya İtalya'yı bırakıp, arazisi zorlu, iklimi sert, her görene veya toprağını sürene kasvetli gelen bu topraklara, yerlisi dışında, kim niye gelsin ki?!

Germenler, krallarını seçerken soya, ordu komutanlarını seçerken cesarete öncelik verirler. Krallarının mutlak veya sınırsız güçleri yoktur; ordu komutanları ise, komuta yetkisine sahip oldukları için değil, deneyimleri ölçüsünde askerlerine komuta ederler. Eğer harp meydanında cesaretlerini gösterir, atılganlıklarıyla kendilerini ispatlarsa, kendilerine hayranlık duyulur ve itaat edilir. Ancak rahipler hariç, kimseye, suçluları mahkum etme, hapis veya dayak cezası verme yetkisi verilmemiştir. Cezalandırma, işte bu yüzden, askeri disiplini sağlamak için değil, savaşçıların kendilerini gözetip koruduklarına inandıkları tanrıya ait bir hak gibi görünmektedir. Germenler, bir de savaşırken, yanlarında, kutsal ağaçlıklardan yapılmış heykeller ve bayraklar taşırlar.

Geleneğe göre, savaş sırasında teslim olmaya hazırlanan orduların önünde kadınlar yürür; çünkü yakarışlarının daha inandırıcı olduğunu ve eman isterken de bedenlerini kullanabildiklerini düşünürler. Bu kadınlar, yakında esir düşeceklerini gösteren ve bu kavmin erkeklerinden daha çok kadınlarının başına gelecek felaketin işareti olan resimli flamalar taşırlar. Bu yüzden aldıkları rehineler arasındaki soylu ailelerin kızlarını geri verme mecburiyeti, ahde vefayı gösteren en etkili şart olarak görülür. Hatta onlar, kadınların tabiatında gizli bir tür kutsallık ve olacakları önceden sezebilme yeteneği olduğunu vehmederler. Bu nedenle, onların önerilerini ne küçümserler ne de verdikleri cevapları değersiz görürler. Nitekim biz, Vespasian krallığında yaşayan, Veleda adında, pek çoklarının tanrı olduğuna inandıkları ve önünde uzun uzun ta'zim gösterdikleri bir kadınla karşılaşmışızdır. Dahası, Aurima ve diğer birkaçına da resmen aynı hürmetin bir benzeri gösterilmiştir, fakat bunu, ne bayağı bir dalkavukluk olarak ne de onları tanrıça mevkiine çıkaracak şekilde yaparlar.

Germenler arasında, fal baktırma meraklısı ve talih oyunlarına düşünün pek kimse yoktur. Şans oyunlarını oynayanlar ise bu işi şu basit yöntemle yaparlar: önce bir meyva ağacından ince bir dal kesip onu küçük parçalara bölerler; üzerlerine birtakım şekiller işaretledikleri bu parçaları, beyaz yere serili bir kumaş parçası üzerine rastgele atarlar. Daha sonra, eğer konu bütün ahaliyi ilgilendiriyorsa, o kantonun rahibi; özelse, aile

reisi gelir; tanrıların yardımını istedikten sonra, gözlerini göğe dikip, her bir parçayı üç kez o kumaştan çekip çıkarır. Parçaları çektikten sonra, üzerlerine çizilmiş işaretlere göre, ne manaya geldiklerini yorumlar. Eğer sonuç olumsuz ise, o gün aynı konu ile ilgili olarak bir daha istişare yapmazlar; eğer olumlu çıkarsa, hemen o işe girişmeyip, falın doğru çıkacağına dair başka işaretlerin gelmesini beklerler. Germenler de, tıpkı diğer kavimler gibi, belirtilerden ve kuşların uçuşa şekillerinden bir takım sonuçlar çıkarma alışkanlığına sahiptirler. Fakat atlara bakarak kehanet ve uyanlarda bulunmak, sadece onlara özgüdür. Bu hayvanların süt-beyaz renginde olup insan eli değmemiş olanlarını, kutsal ormanlık ve koruluklarda, herkesin görüp seyredeceği şekilde otlamaya bırakırlar. Bir savaş arabasına koşulmuş olanlarına ise, kişnedikleri ve öfkeyle burunlarından soludukları zaman ne yapılması gerektiğini bilen rahipler, kral veya ahalinin seçkinleri binebilirler. Ne avam ne de soylular ve rahipler, bu hayvanlar üzerinden kehanette bulunanlara itibar etmezler. Çünkü rahipler, kendilerini tanrıların vekilleri, atları da ilahi iradenin sırrına ortak olan hayvanlar olarak görürler. Bir başka kehanet türü ise, çok önemli savaşların sonucunu öğrenmek için yapılanıdır. Buna göre, aralarında anlaşmazlık olan bir kavimden bir şekilde ele geçirdikleri mahkumu, kendilerinden olan güzide bir adamla, her birinin eline kendi kavimlerinin kullandığı silahlardan verip, dövüşmeye zorlarlar ve bu kavgadan kim galip çıkarsa, savaşı o tarafın kazanacağına inanırlar.

Germenler, silahlarını kuşanmadan, ne devletle ne de birbirleriyle alışveriş ve ticari muamele yapmazlar; ama kimse de silah kullanabileceğine dair devlet onayı alana kadar silahlarını kuşanmaz. Bu, törelerine aykırıdır. Ama silah kullanma zamanı gelen genci, kabile şeflerinden biri veya babası yahut bir akrabası, kalabalığın ortasına gelerek biralkan veya kısa mızrakla techiz eder. Bu, o genç için erkekliğe atılan ilk adım ve ilk şeref payesidir. Bundan önce, gençler, ev halkından bakıma muhtaç biri olarak görülürler. Bu merasimin ardından ise, devlete ait kabul edilirler. Hatta öyle ki, kabile reisinin vakar ve haysiyetini koruma görevi, sadece, çok köklü bir soydan gelen veya ataları devlete önemli hizmetlerde bulunmuş, bu genç ve delikanlı çocuklara verilir. Bununla birlikte, bu gençler, daha öncesinde devlet hizmetinde bulunmayı hak ettiği ilan edilen olgun ve güçlü erkeklerle arkadaşlık ederler ve bunların yanında gezip dolaştıkları için de utanma duymazlar. Çünkü arkadaşlığın da dereceleri vardır ve bunları, izinden gittikleri reis belirler. Öte yandan, şefin arkadaşları arasında, şeflerinin gözüne girebilmek

için; şefler arasında ise, daha çok ve daha cesur arkadaşlara sahip olmak için büyük bir rekabet vardır. Barış zamanı süs olarak, savaş zamanı ise siper olarak etraflarında sürekli seçilmiş çok sayıda gencin bulunması, şeflerin yüksek makamına ve gücüne delalet eder. Ayrıca sadece kendi ülkesinde değil, komşu devletlerde de, her bir şefin ünü ve şerefi, arkadaşlarının sayıca çok ve cesur olmasıyla ölçülür. Bu tür şeflerin dalkavukları çok olur; onları hediyelere boğarlar. Çoğu defa, bu şefler, sadece sahip oldukları namı kullanarak savaşma kararı alırlar.

Muharebe meydanında, kendisine meydan okunması, şef için çok ayıp karşılanır; Şeflerinden geri kalırlarsa, bu da şefin arkadaşları için ayıp görülür. Canını kurtarmak için muharebe meydanından kaçmak ise, ömür boyu taşınacak bir utanç ve rezillik olarak görülür. Yardım edip, şefi korumak; kendi yiğitçe eylemlerini onun şan ve şeref hanesine yazmak, şefin arkadaşlarının birinci ve en kutsal görevleridir. Şefler zafer için, arkadaşları ise şefleri için savaşırlar. Eğer anavatanları, uzunca zamandır rahata dalmış ve ataletе düşmüş ise, genç soyluların pek çoğu, bir başka devlete gider, orada savaşa hazırlanır ve sonra harbe girerler. Çünkü, sakın ve rahata alışmış bir şekilde yaşamayı hoş karşılamazlar; zorluk, sıkıntı ve tehlikeyi severler. Zira bunları, kendilerini kanıtlayıp ün kazanmak için fırsat olarak görürler. Zaten savaş ve çatışma olmadan, bunca insanın peşlerinden gitmesi ve onlara itaat etmesi zordur. Arkadaşı, şefinin cömertliğini göstermesini ve kendisine savaş atı, kan dökücü ve zafer getirici mızrak ihsan etmesini bekler. Ücretini ödemek yerine, şefinden, gerçekten ev yemeklerinin servis edildiği, mükellef bir sofraya donatmasını ister. Şef ise, bu cömertliğin kaynağı olan parayı, ancak savaş ve yağma yoluyla bulabilecektir. Çünkü Germenleri, toprağı işleyip mahsul yetiştirmeyi ve mevsimi gelince mahsul toplamayı beklemeğe ikna etmek zordur. Ama düşmana meydan okumaya ve kendilerini tehlikeye atmaya gelince, yerlerinde duramazlar. Ve ilginçtir, kanla satın alabilecekleri şeyi, çok çalışıp elde etmeyi, aşağılık ve korkakça bir şey olarak görürler.

Savaşın olmadığı dönemlerde, avlanmaktan çok, boş boş oturur (yani uykudan yemeğe, yemekten uyumaya gider gelir) ve dinlenerek vakit geçirirler. Bu dönemlerde, savaşçıların en cesurlarının tümü, evin bakımını, ekip biçme ve ev işlerini kadınlara, yaşlı adamlara ve ev halkının daha zayıf olanlarına bırakır ve uyuşuk uyuşuk otururlar. Ne gariptir ki, aynı kişiler tembelliği sever ama sükunuttan nefret ederler! Pek çok kabilenin, şeflerine, gönüllü olarak ve iane şeklinde, zaruri ihtiyaç maddeleri olmalarına rağmen onursal hediyeler olarak kabul edilen sığır

veya hububat hediye etmesi adettendir. Şefler, komşu ülkelerden gelen, sadece kişiler adına değil, bilakis bütün toplum adına gönderilen güzel atlar, ağır zırhlar, hoş çadırlar ve altın zincirler gibi hediyelerden çok hoşlanırlar. Evet, bu yolla, biz onlara, artık rüşveti de öğretmiş oluyoruz!

Herkes bilir ki, hiçbir Germen kabilesi şehirlerde veya birbirine yakın yerleşim alanlarında oturmazlar. Dağınık halde ve ayrı yerlerde otururlar; bir yerde bir pınar, bir çayır veya bir koruluk bulsunlar, orayı hemen yerleşim yeri olarak seçerler. Köylerin yerleşim planında evler, bizdeki bitişik dizili yapılara benzemez; ya bir başkasında çıkan yangına karşı bir önlem olarak ya da bina inşa etmeyi bilmediklerinden, her birinin etrafında boş bir alan bırakırlar. Çünkü, gerçekten de, harç ve tuğlayı tanımazlar ve her işleri için ilkel, göze hiç hoş gelmeyecek şekilde kesilmiş biçimsiz keresteler kullanırlar. Binalarının belirli bölümlerini bir çeşit toprak boyasıyla boyarlar; bu ise alışılmışın dışında göze rahatsızlık verir. Bu boya öylesine cırlak ve parlaktır ki, binayı sanki boyalı bir resim gibi gösterir!

Kadınların giyim-kuşamı, erkeklerden farklı değildir. Bunun dışında, mor elbiseleri daha sıklıkla giyerler ve elbiselerinin üst kısımlarını yenlerine kadar uzatmazlar. Kolun tümünü ve göğsün bir kısmını açıkta bırakırlar.

Ama yine de, aralarındaki evlilik bağı sağlamdır ve sert kurallara tabidir. Birbirleriyle olan ilişkilerinde, bundan daha çok övgüye layık bir şey yoktur. Barbarlar arasında neredeyse sadece bunlar tek eşle yetinirler; çok azı dışında, çok eşli olan yoktur. Onlar da istediklerinden değil, mevki ve rütbelerinden dolayı, kendileriyle akraba olmak istenildiği için bu işi yaparlar. Kadın kocasına çeyiz getirmez, aksine çeyizi ondan alır. Bunun için aileler ve akrabalar bir araya toplanırlar ve getirdikleri hediyelerden beğendiklerini karşılıklı olarak değişirler (ki bu hediyeler, kadınların hoşuna gidecek veya gelini süslemek için kullanılan türden değildir; bilakis öküz, süslenmiş at, kalkan, mızrak ve kılıçtan ibarettir). Bunun sonucunda, kadınla evlenilir; sırası gelince de, bu kez kadın, hediye olarak kocasına birtakım silahlar verir. Bunun, en sağlam evlilik bağı olduğuna inanırlar ve mukaddes hikmetlerin ve evliliğin ilahi sırlarının bu hediyelerde gizli olduğunu düşünürler. Kadınlar, kendilerini metanet ve şecaat gerektiren işlerden veya savaşa katılmaktan muaf görmezler. Bu yüzden, tam da düğün töreninde, kocasına zahmet ve tehlikeyi paylaşmak için vardığı; barışta ve savaşta, cefayı onunla birlikte çekeceği, zorluklara birlikte göğüs gerecekleri kadına hatırlatılır. Boyunduruğa vurulmuş öküz, koşulmuş at, sunulan silahlar da zaten bunu anlatır. Artık böyle yaşayacak ve bu şekilde ölecektir. O, şeref ve haysiyetini korumuş olarak kocasının evine gelir ve çocuklarına da aynı

şeref ve haysiyeti miras bırakır. Gelinleri de aynı şekilde korudukları şeref ve haysiyetlerini torunlarına miras olarak bırakırlar.

Bu yüzden iffetlerini korumuş, ayartıcı gözlerin yoldan çıkaramadığı ve nefislerinin arzularına kapılmamış bir halde yaşarlar. Hem erkekler hem de kadınlar gizli gizli görüştürülerek birbirleriyle tanışır, anlaşırlar. Zina ile neredeyse hiç karşılaşmaz. Cezası, kocanın dilediği gibi, derhal verilir. Kocas, suçlu karısının saçını keser, elbiselerini çıkartır ve kadının akrabalarının da hazır bulunduğu sırada, onu evinden kovar ve tüm köyün içinde, eline aldığı bir değnekle onu kovalar. Bir fahişeye ise hiç müsamaha gösterilmez. Ne güzelliği ne gençliği ne de zenginliği, koca bulmasına yetmez. Çünkü hiçbir suç işlenmesine kayıtsız kalmaz veya kadınla erkeğin birbirlerini ayartmalarını dünya hali diyerek hoş karşılamaz. Ama bu konudaki hassasiyetlerini gösteren daha iyi bir örnek şudur: bazı kabilelerde ancak bakire kadınlar evlenirler ve evli bir kadının beklentileri ve istekleri derhal karşılanır. Ve bu kadınlar, hayat boyu tek bir koca ile yaşarlar; onun ötesinde birini ne düşünür ne de isteyebilirler. Adamı sadece koca olarak değil, bilakis evliliklerine hürmeten severler. Çok çocuk yapmayı kısıtlamak veya doğmuş olanlardan herhangi birini öldürmek, rezilce bir suç sayılır. Bir başka toplum için iyi kanunlarla yönetilmek ne kadar önemliyse, bu toplum için iyi alışkanlıklara sahip olmak daha da önemlidir.

SORULAR

1. Tacitus, Germenler hakkındaki düşüncelerini, dışarıdan bir gözlemci sıfatıyla anlatıyor. Germenler hakkında daha önceden sahip olduğu düşünceler, onun anlatımını etkilemiş olabilir mi?
2. Germen toplumu nasıl örgütleniyor? Otorite kime ait ve iktidara nasıl geliyorlar?
3. Germenlerin böylesine savaşçı bir toplum olmasının sebebi nedir? Savaş ortamında yaşamak, Germen kabilelerin hangi amaçlarına hizmet ediyor?
4. Germenlerin aile hayatı nasıldır?
5. Tacitus'un, Germenlerin ahlaki değerlerine dair sarfettiği sözler, o dönemde Romalıların Germenler hakkındaki düşüncelerini yansıtmaktadır. Sizce Tacitus, ne söylemeye çalışıyor?

26. EUSEBIUS

KONSTANTİN'E ÖVGÜ

(336)

Piskopos ve tarihçi Sezarye'li Eusebius (y. 260 - y. 339) Filistin'de doğdu. Hayatının ilk dönemlerine ilişkin elimizde çok az malumat bulunmaktadır, ancak Hristiyan olmasından dolayı, İmparator Diocletian'ın 303 yılında halka yaptığı zulümler sırasında hapsedildiğini biliyoruz. Eusebius, pek çoklarının 'antik dönemin sonları' dedikleri alacakaranlık evresinde yaşadı ve eserlerini de bu dönemde yazdı. Bu dönemde, Hristiyanlık yayıldığı ve İmparatorluk da barbarların işgaline uğradığı için, eski Roma düzeni yıkılmaya yüz tutmuştu. Bunun sonucunda, yeni bir toplum ortaya çıktı. Gayretli bir Hristiyan müallim olan Eusebius'un yazdığı kitap, Hristiyan kilisesi tarihi hakkında yazılmış ilk eserlerden biriydi. 313'te Filistin'de başpiskopos oldu ve bu dönemde yapılan Aryanizm tartışmalarında yer aldı. O, İsa'nın Tanrı'yla aynı özden olmadığını iddia ediyordu. Eusebius, taşıdığı Ariuşçu görüşler nedeniyle aforoz edildi.

Tanrı'nın Tek Oğlu olan Kelamullah (İsa Mesih), Babası'nın hükümlerinde O'na ortak olarak, ezelden ebede dek Babasıyla birlikte kaimdir. Hakeza, O'nun dostu, yeryüzünde asırlardır hükmeder; ki gökten kendisine muhteşem ırmaklar bahşedilmiş ve onun hükümlerinde da ilahi bir davet adına tasdik edilmiştir. Hepimizin Kurtarıcısı İsa Mesih, nasıl ki bütün gök, yer ve en yüce krallığı, Babası'na layık kılsa, yeryüzündeki tebaasını Tek Oğul ve Kelamullah Mesih'in yoluna sevk eden O'nun dostu da, tebaasını O'nun hükümlerine yaraşır kullar haline getirir. Yine, tıpkı iyi bir çobanın sürüsünü vahşi hayvanlardan koruması gibi, Hepimizin Kurtarıcısı İsa Mesih de, bizi, görünmez ve ilahi güçle, semada dolaşan ve insanların ruhlarına işleyebilen bütün asi güçlerden korur. Onun dostu da, düşmanlarıyla savaşmak için, semada bulunan Mesih'ten aldığı ilkelerin gücüyle, savaşın kuralları gereğince, hakikatin bilinen muhaliflerini mağlup eder ve cezalandırır.

Hakimlerin Hakimi olan Tanrı'nın, Roma İmparatorluğu'nu yönetmiş bütün hükümdarlara göre üç misli daha uzun süredir hükümler olmakla şereflendirdiği bu adam, artık hükümdarlıktaki Ellinci Yıldönümünü tamamlamak üzeredir. Ama bunu kutlamak için, eski putperest

adetlerde olduğu gibi, ne dipteki karanlık ruhlara, ne insanları aldatan iblislere ne de imansızların ahmakça yalanlarına kurban takdim etme yolunu seçmiştir. Bilakis adayacaksa, onu şereflendiren Tek Tanrı'ya kurban adar. O, kendisine ihsan edilenlerin bilincindedir. Ve bu şuurla, şükran borcunu öder. Ancak bunu, ne eski putperest adetlerde olduğu gibi, kan akıtıp, krallık salonlarını akan kanla kirleterek, ne de yerin altındaki iblisleri yatıştırmak için, duman ve ateşi kullanıp tümüyle yanmış hayvanları kurban ederek değil, Kainatın Efendisi'ni memnun edecek ve O'na yakışır kurbanlar adayarak, yani kendi hükümdarlığını ve benliğini tümüyle Tanrı'ya vakfederek yapar. Çünkü tek başına bu kurban, O'nu memnun etmek için kafidir; zira hükümdarımız, ateşi kullanmadan ve kan dökmeden, niyetinin halis olduğunu gösterecek şekilde temiz bir şekilde kurbanını sunduğunda, onun kabul edileceğini bilir. O, şaşmaz öğretileriyle takvalı olmayı teşvik eder ve böylece Vahy ile beşeri hikmeti birleştirir. Böylece, hükümdar olarak yaptığı işlerde, Yüce Kudret'in yaptığı gibi cömertliğini göstermek ister. Sadece O'nun adına adanmış ve takdim edilmesi ilk kez bizzat ona tevdi edilmiş büyük bir kurbanı takdim eder. Hükümdar, bu en büyük takdimi herkesin namına kurban eder.

Kurban adanmasından hoşnut olup, hediye kabul eden Tanrı, bu kurbanı adayanı hem kutsar hem de ondan razı olur. Rızasını kazanmak için yapılan bu ibadetin karşılığını fazlasıyla verir ve ihsanıyla, adak sahibinin hükümdarlığının nice yıllar boyunca devam etmesini sağlar. Ve Tanrı, sanki büyüyen bir bitkinin gelişme süresini uzatırcasına, hükümdarın on yılda bir tekrarlanan kutlama yıldönümlerinde, tahtına ortak olacak oğullarından birini, yerine hazırlaması için ona izin verir. Böylece devleti tek başına idare etmenin yükünü ondan alır ve yapacağı kutlamaları gönül rahatlığıyla icra etmesini lütfuyla mümkün kılar. O, ona cömertçe destek olan akrabalarının yardımıyla, İmparatorluğunu genişletir. Hakeza, O, yeryüzü hükümrانlığına Sezar'ları getirmek suretiyle, resullerin asırlar önce ilan etmiş oldukları "hükümdarlığa En Yüce'nin azizleri varis olacaktır" vaadini yerine getirir. Şüphesiz, böylece, en sevdiği hükümdara bunca yıl hükümrان olmayı nasib eden ve soyunu devam ettiren Hakimlerin Hakimi, onun yeryüzündeki halklara yaptığı liderliği, yeni meyva vermeye başlayan bir ağaç gibi, semereli ve güçlü kılmıştır. Bu kutlamayı mümkün kılan da yine Bizzat O'dur; zira O, bütün rakipleri ve yabancı düşmanları üzerinde onun Galip geleceğini takdir etmiş ve böylece, yeryüzündeki bütün insanlara onu, dindarlık

ve hakikatin bir timsali kılınıştır. Bu arada, güneş, nasıl ki ışınlarını en ücra ülkelerde oturanların üzerine gönderip dünyayı aydınlatırsa, o da aynı şekilde, yüksek bir tepede yanan işaret ateşi veya feneri gibi, bu oğlunu, burada, Doğu'da oturan, kendine yakışır bir soy olan bizlere göndermiş; bir başka oğlunu, bir diğer insan topluluğunun başına ve bir diğerini de başka bir yere atamıştır. Böylece, tıpkı İmparator'un savaş arabasına tek başına koşulmuş taylar gibi emrine ram ettiği dört yiğit Sezar'ı, ilahi ahenk ve ittifak dizginleriyle kontrol eder. Onların dizginlerini sıkı tutarak, daha uzun süre atını sürer. Nasıl ki güneşin ışıkları her yere ulaşıyorsa, o da bu şekilde tüm ülkeleri bir uçtan öbürüne geçer; her yerde hazır ve nazır olur ve her şeyi gözetler.

Bu şekilde, göklerin kralıymış gibi, işleri en iyi şekilde idare etmek için, yukarıdan aşağıdakilere nazar eder ve onlara işlerinde kılavuzluk yapar. O, Hakimler Hakimi'nin, Ademoğlu'ndan sadece birine ihsan ettiği gücü, tümüyle kendi elinde toplamıştır ve iktidarı da giderek güçlenmektedir. Çünkü bu güçten aldığı yetkiyle, kendi kanununu vaz etmiştir. Ve bu kanunun hükmüne herkes boyun eğer. Monarşi yönetimi, diğer bütün yönetim biçimlerinden ve siyasi yapılanmalardan üstündür. Çünkü gerçekten de anarşi ve iç savaş, farklı seçeneklerin olduğu, eşitliği öngören poliarki'den (çok başlılıktan) çıkar. Tanrı'nın, iki, üç veya daha fazla değil de, Tek olmasının da nedeni zaten budur. Daha açık söylemek gerekirse, çok tanrıya inanmak, inançsızlıktır. Tek bir Hükümdar vardır ve O'nun Hükümü ve Kelamı da tektir. Bu Kelam, ne kelimelere ve söze dökülebilir ne de kitaplarda veya masalarda zamanla eskir. Bilakis bu Kelamullah'tır (Mesih); Babasının Krallığını, O'ndan aşağıda ve O'nun altında olan herkes adına yöneten, diri ve gerçek Tanrı'dır. Tanrı'nın huzurunda duran meleklerin ve tüm kainata şamil olan düzeni koruyan görünmez ruhların da dahil olduğu sayısız mucizevi askerden oluşan Göklerin orduları, O'nun yanındadır. Ve Kelamullah (Mesih), Yüce Hükümdar'ın görevlendirdiği en yüksek mevkideki Memurdur. Tanrı'yı bilen insanlar, O'nun, Yüce Komutan ve Büyük Rahiplerin Reisi, Baba'nın Elçisi ve Büyük Şura'nın Habercisi, Babanın Işığının Parıltısı ve Biricik Oğlu ve sayısız başka unvana sahip biri olduğunu gönülden kabul ederler. Babası, O'nun, yaşayan Kelamullah, Şeriat ve Hikmet olmasını takdir etmiş; O'nu her iyiliğin meyvesi kılınmış ve Mülkündeki herkese armağanların en değerlisi olarak vermiştir. Ve hiçbir şey O'na (Mesih) gizli kalmaz ve O'nun ulaşamadığı hiçbir yer de yoktur; Babasının lütuflarını herkese cömertçe dağıtır. Böylece O, ilahi ırmaktan akan

diğer tüm nimetlerde payı olabilsin diye, Kendi Suretinde yaratılmış olan beşer ruhunu ilahi güçlerle donatıp, yeryüzündeki insanlara bile, hükümdarlık gücünün nasıl bir şey olduğunu gösterme noktasında örnek olmuştur. Çünkü yegane Tanrı olan O, yegane Hikmettir. Çünkü yalnızca O, Mutlak İyi'dir. Her şeye gücü yeten ancak O'dur. Mutlak Adalet bizatihi O'dur. Akıl ve Hikmetin Babası, ı ışık ve hayatın kaynağı, Hakikat ve Faziletin Hamisi O'dur. Bütün bunlardan dolayı, O, bizatihi Kainat İmparatorluğunun Önderi ve her türden yönetim ve iktidarın lideridir.

Ama insan bunları nasıl anlamıştır? Bunları ona kim haber vermiştir? Beşerin fevkinde olan meseleleri, beşerin diliyle çözüp-aydınlatmak nasıl mümkün olabilir? Görünmez Hükümdar'ı gören ve O'nun sahip olduğu güçlere sahip olan var mı? Duyularımızın algılayabildiği şeyleri anlayıp kavrarız ama görünmeyen, aşkın krallığı beşer gözüyle gördüğünü söyleyip övünen kimse çıkmadığı gibi, beşer tabiatı da, Hikmet'in mükemmelliğini kavrayamamıştır. Gözleriyle Adalet'i görebilen olmuş mudur? Şu halde, yasal otorite ve krallık gücü kavramlarını insanlar nasıl olup da algılayabilmektedirler? Otokrasinin (mutlakiyetçi idare) özünü insan nasıl yakalayabilmektedir? Görünmez ve biçimsiz olan Fikirleri veya maddi olmayan ve şekilsiz Özü beşerin bilmesini kim sağladı? Demek ki, bunların bilinmesi için bir aracıya ihtiyaç vardır ki o da, hiçbir şeyin kendisine gizli kalmadığı, tek, beşerin akli ve zihni melekelerinin Babası, Baba'nın tanrılık özelliklerini tek başına taşıyan, Babadan sadır olan nurları O'nun kendi evlatlarına ileten Kelamullah İsa'dır. Yunan olsun barbar olsun, bütün insanlardaki akli ve ruhani kabiliyetler buradan çıkar. Akıl ve Hikmet kavramları buradan çıkar. Basiret ve Adalet'in soyu buradan türer. Hüneler bu sayede kavranır. Faziletin bilgisine bu sayede ulaşılır ve Hikmet'in şöhretinin kaynağı da burasıdır. Felsefe eğitimi için gereken soylu tutku buradan çıkar. Bütün iyilikler ve güzellikler bu sayede bilinir. Bu sayede Tanrı'nın Zat'ını kavrama kabiliyeti elde edilir ve Tanrı'nın hizmetine yaraşır bir yaşam sürmek bu sayede olur. İnsanın hükmetme gücünün ve yeryüzündekiler üzerinde kurduğu katı tahakkümün kaynağı da burasıdır. Onun için herkes bilsin ki, Hakimler Hakimi Tanrı'nın dostu olan, hakikatin şahidi, biricik hükümdarımız, tam anlamıyla tek bağımsız hükümdar veya daha doğrusu, tek gerçek efendidir. Paraya-pula önem vermeyen; kadınlara olan tutkusunu yenmiş, nefsi arzuları ve hazlarına gem vurmuş, öfkesine esir olmayıp, kötü huylarından sıyrılmayı başarmış olan bu

adam, gerçekten, Gücü Mutlak Olan'dır, ve iyi ahlaki vasıflarına uygun düşen bu unvanı hak eder. O, gerçekten de, insanların esiri olduğu tutkuların üstesinden gelmiş bir Galip'tir. Yolunu aydınlatan düşünceleriyle, onu, kâmil manada hikmetli, iyi, adil, cesur, dindar ve Tanrı aşığı bir hükümdar yapan Yüce Hükümdar'ın (İsa'nın) örnekliğinden ilham alıp kendisi de insanlara örnek olmuştur. Bu yüzden, sahiden sadece bu adam, kendini bilen ve kendisine verilenlerin, daha doğrusu üzerine göklerden yağan rahmet sağanaklarının manasını kavrayan tek filozof-kraldır. Ülkesinin tek hakimi ve otoritesi olduğunu, giydiği muhteşem kıyafetleriyle gösterir, çünkü kendisine çok yakışan krallık elbisesini giymeyi sadece o hak eder. O, Gökteki Babamıza gece-gündüz niyazda bulunan, dualarında O'na yakaran, en yüce krallığın hasretini çeken bir hükümdardır. Bugünkü konumunun, Hakimler Hakimi Tanrı'ninkine benzediğini aklına bile getirmeyen ama o, ölümlü ve fani olanın, sürekli akan ve zamanla suyu tükenen bir ırmağa benzediğinin farkındadır. Ve keza, Tanrı'nın bozulup çürümeyen Cennetinin hasretini çeker. Ona girmek için dua eder. Cezbe halinde derin tefekküre dalıp, gök kubbenin ötesine ulaşmıştır. O, dünya hayatının şan ve şereflerinin, karanlıktan başka bir şey olmadığı inancıyla, şimdi oradaki ışıkları görmek için yanıp tutuşmaktadır. Çünkü o, ölümlü ve fani dünyada, insanlar üzerinde ancak geçici ve kısa süreli bir hükümlerlik kurabileceğini ve bunun, koyun, keçi ve sığır güden çobanlarının yaptığından çok da farklı olmadığını kabul eder. Yani aslında o, hükümdarlığın ne belalı bir iş olduğunu ve tebaayı tatmin etmenin neredeyse imkânsız olduğunu bilir. Sağlam karakterli ve iltifat karşısında ciddiyetini korumasını bilen biri olduğu için, kalabalıkların tezahüratlarından ve yaltakçıların iltifatlarından hoşlanmaz, bilakis bu tavırlardan sıkılır ve rahatsız olur.

Emre hazır bekleyen maiyeti, ordularının çokluğu, ağır silahlarla donatılmış hem yaya hem de atlı uysal ve itaatkar askerler bile onu ne heyecandırır ne de bütün bunları idare ettiğinden dolayı böbürlenir. Öz eleştiri yapar ve başkalarından bir farkı olmadığını düşünür. Gulyabani kıyafeti giymiş çocuklar gibi, başında tacı, üzerinde de altınlarla bezenmiş, rengarenk çiçekli ağaç dallarıyla süslü krallık elbisesi olduğu halde karşısına geçtiği insanların kendisine hayran hayran baktıklarını görünce, bu haline güler. Bu tür şeylere hiç tamah etmemiştir; ama ilahi hikmetlerin sırrına ermek suretiyle, bir hükümdara sahiden yakışan kıyafeti giymiştir. O kıyafet, itidal, adalet, dindarlık ve diğer faziletlerle süslenmiş takva kıyafetidir. Pek çoklarının, sahip olmak için can attığı

mücevherata, yani altın, gümüş ve hayranlık uyandıran kıymetli taşlara gelince, bunlar, onun gözünde, gerçekten, insanı kötülükten koruyamayacak basit taşlar, yararsız ve değersiz metallerdir. Zira bunların, şifa verme veya ölümden kurtarma gibi bir güçleri olmadığını bilincindedir. Bunları bilmesine rağmen, tebaasının uygun kıyafetle insanların huzuruna çıkması yönündeki isteğini kırmamak adına, gereken yerde gereken kıyafeti giymeye özen gösterir. Ancak bu arada, bu tür şeylere sahip olmak için yanıp tutuşan safdillerle içten içe eğlenmekten de kendini alamaz. Başkaları için uygun olabilirse de, kendisine yakışmadığı düşüncesiyle, oburların hoşlandığı içki meclislerinden, sarhoşluk veren şeylerden ve leziz yemeklerden uzak durur. Zira, bu tür şeylerin insanın bazı önemli melekelerini dumura uğrattığına ve aklı iptal ettiğine inanır. Bütün bunlardan dolayı, alicenap ve ilahi hikmetleri kavramış hükümdarımız, dünya hayatından daha değerli olan şeylerin peşindedir. Bunun için, ihlasla gayret gösterip, iyi bir öğretmenin öğrencilerini eğitmesi gibi, tebaasına, ilahi vahyin hakikatlerini öğretir. Ve böylece, semadaki Babamızdan, kendisini, hasretini çektiği Cennet'ine koymasını ister.

Evet, artık, bütün kavimlere, mutedil ve dindar bir hayata dair hikâyeler, öğretiler ve öğütlerin haberi ulaşmış olmaktadır. Ve bu haberi veren kişi de, hükümdarın bizzat kendisidir. Elbette ki bu, en büyük mucizedir. İşte böylesine büyük bir hükümdar, avazı çıktığı kadar bağırıp, bu haberi tüm insanlığa ulaştırmış; koruması altındaki herkesi de Varoluşun hakikatini bildiren bu çağrıya icabet etmeye çağırmıştır. Artık, önceden olduğu gibi, imansızların saçma sapan konuşmaları, krallık meclislerini doldurmayacak; bunun yerine Tanrı'nın rahipleri ve ruhani ayinleri icra edenler, muhteşem bayramı, ilahiler eşliğinde dindar kralla birlikte kutlayacaklar. Artık Kainatın Hükümdarı olan Tek Tanrı, herkese duyurulmuştur ve O'nun rızasını kazananların Cennet'e gireceğine dair verilen söz, Ademoğlunu Hakimler Hakimi'ne bağlar. Ve bu söz, bize şu müjdeyi getirir: İlahi Baba lütfkardır ve yeryüzündeki Oğullarını sever. Bütün korolar, O'nu, zafer ilahileriyle tazim ederler ve tüm ruhani varlıklar, gökteki meleklerle özgü ilahilerle çanlarını çalarlar. Beden elbiselerini giymiş akıllı ruhlar, O'nun katına, çalgıların nameleri eşliğinde, uygun ilahiler ve münasip dualar söyleyerek ulaşırlar. Kendilerine Batı'nın ihsan edildiği kimselerle birlikte, Doğu'da yaşayanlar da, O'nun öğretisini aynı anda öğrenmişlerdir. Kendilerine Kuzey bölgelerinin ihsan edildiği kimselerle birlikte, Güneydekiler de, koro halinde şu ahenkli ilahi sözleri söylerler: "aynı görenekler ve kurallar altında din-

dar bir hayat süreceğiz; yüce ve tek Tanrı'ya hamdedip, bütün iyiliklerin kaynağının tek Oğul Mesih olduğunu ikrar edeceğiz; Tanrı'nın sevdiği, dünyanın reisi ve tek hükümdarına ve onun oğullarına itaat edeceğiz.”

Bu arada, hükümdarımız, yol bilir bir rehber gibi, kestirme bir yol aramak üzere dümenin başına geçip, Tanrı'nın kendisine öğrettiği şekilde gemiyi idare eder ve gemideki herkesi güvenli ve sakin bir limana taşır. Böylece Bizzat Yüce Hükümdarımız olan Tanrı, Kudret Eli'ni, gökten ona uzatır ve onun, galip olduğunu iddia eden her saldırgana galebe çaldığını tasdik eder. Beşer gözüyle Tanrı'nın işlerini nasıl yürüttüğünü idrak etmek elbette mümkün değildir ama O, krallığının uzun yıllar boyunca sürmesini sağlayarak, hükümdarımıza daha büyük başarılar nasip edecektir. Bugünkü vaziyet daha fazlasını anlatmama müsait değil ama bunların gerçekleşeceğini ilerde hep beraber göreceğiz.

SORULAR

-
1. İmparatorun statüsü nedir ve otoritesinin kökeninde ne yatar?
 2. İmparator'un Tanrı'ya ve tebaasına karşı ilk vazifesi nedir?
 3. Sizce Eusebius'un eseri Konstantin'in hoşuna gitmiş midir? İmparator, Eusebius'un eserini, kendi yararına nasıl kullanmış olabilir?
 4. Eusebius'un mesajı, Hristiyan kilisesinin işine ne şekilde yarar?
 5. Eusebius'a göre en iyi yönetim biçimini hangisidir? Sizce neden bu inancı taşıyor olabilir?
 6. Kusursuz Hristiyan monarkın özellikleri nelerdir?
-

27. HIPPO'LU AUGUSTINE

TANRI ŞEHİRİ

(413-426)

Hıristiyan filozof ve ilahiyatçıların en önemlisi olan Hippo'lu Augustine (354-430) antik dönemin sonlarında yaşadı. Roma hakimiyetindeki Kuzey Afrika'da, putperest bir baba ve dindar bir Hıristiyan annenin oğlu olarak dünyaya gelen Augustine, olgunluk yaşlarına kadar putperest olarak kaldı. Ailesi zengin değildi ama iyi bir eğitim görmesi için onu Kartaca'ya gönderdi. Orada felsefeyle tanıştı ve ona olan ilgisi zamanla daha da arttı. Otuz iki yaşında Hıristiyan, 391 yılında da rahip oldu. Bütün Hıristiyan otobiyografilerinin en ünlülerinden biri olan *İtiraflar*'da (y. 400), yaşadığı iç çelişkileri ve gelgitleri anlattı. 396'da, Hippo piskoposu olarak atandı ve ölümüne kadar bu makamda kaldı. Bu dönemde bir yandan papazlık görevlerini yerine getiriyor, bir yandan da başlıca teoloji ve felsefe eserlerini yazıyordu. En büyük başarısı, klasik dönemin düşünceleriyle Hıristiyan inançlarının sentezini yapabilmiş olmasıydı. Augustine, Hippo'nun Vandallar tarafından muhasara edildiği 430 yılında öldü.

Tanrı Şehri (413-426), Augustine'nin en önemli eseridir. Eser, Roma İmparatorluğu'nun kuşatma altında olduğu dönemdeki Hıristiyan düşüncesinin bir özeti gibidir ve zamanla Katolik Kilisesi öğretilerinin temel kaynağı haline gelmiştir. Eser, bilhassa Ortaçağ Katolikliğini anlamak açısından önemlidir. Augustine, bu kitapta, yozlaşmış ve günahkâr insanların yaşadığı toplum ile, Tanrı'nın emirleri doğrultusunda inşa edilmiş ve herkesin huzur içinde yaşadığı toplumu karşılaştırır.

Eserin, İlahi ve Dünyevi Olmak Üzere İki Şehrin Kuruluş ve Sona Erişlerinin Açıkça İzah Edildiği Bölümü

Tanrı Şehri adını, kutsal kitabın tanıklığıyla şu topluma veriyoruz: ki bu toplum, insanların keyfi kararlarına göre değil, Tanrı'nın takdirleriyle kurulmuştur; her üyesinin üzerinde otorite sahibidir ve her şeyden daha önemlidir. Çünkü kitabın bir yerinde: “sen ey Tanrı şehri! Şanın ne yücedir!”; bir diğer yerinde ise: “Büyük olan Rab'dir ve Tanrımızın şehrinde en çok övgüye layık olan da O'dur. Yeryüzündeki herkesin sevincini artıran O'nun Kutsal Dağı bile ne mübarektir” denilmiştir. Ve hemen aynı mezmur'da: “Ordulara Zafer Veren Tanrı şehrinde nasıl

gördüysek, Tanrımızın şehrinde de işittik ki, O, bu şehri ebediyyen yaşasın diye kurmuştur” denilmiştir. Ve bir başka yerde: “İrmaklardan akan sular, Tanrı şehrinin sakinlerini bahtiyar kılacaktır. Ki o Aziz Tanrı, takdis ettiği o şehrin ortasında, tahtına kurulu oturur” denilmiştir. Bu ayetler ve bunlar gibi binlercesi, bize şunu öğretir: tek bir Tanrı şehri vardır; ve O'nun ilham ettiği sevgiyle, bizler, o şehrin halkından olmayı isteriz. Dünya şehrinin halkı ise, kendi tanrılarını, bu ilahi şehrin kutsal Kurucusu'na tercih ederler. Bilmezler ki, O, tanrıların Tanrısıdır. Ve O, bu sahte, habis ve mağrur (O'nun her yeri aydınlatan biricik nurundan nasiplenmemiş ve bu yüzden kendilerine dahi yardım edemez hale düşmüş; malum olduğu üzere, her biri, kendi bildiğini okuyan ve aldatıkları hizmetçilerinin kendilerine kul-köle olmasını isteyen) tanrılarının değil, bunların yerine O'na teslim olmayı seçen ve Tanrılarını olarak O'na ibadet etmeyi, kendilerine tapılmasından daha çok seven itaatkar ve kutsal ruhanilerin tanrısıdır. Şimdi artık, bundan sonra yapmamı istediğiniz şeyin farkında olarak, söz verdiğim gibi, yani (dilimin döndüğü kadarıyla) bu dünyada birbirlerine karışmış halde bulunan iki şehrin doğuşu, gelişmesi ve çöküşü ile ilgili konuları, hepimizin Kralı olan Tanrı'nın yardımıyla tartışacağım. Bunun için, öncelikle, ruhani güçler arasındaki farklılıkları yüzünden, bu ikisinin kuruluşlarının da farklı olduğunu kanıtlamak üzere kalemi elime almış bulunuyorum.

Tanrı Şehri ve Dünyevi Şehir

Bilinmeli ki, bu iki şehrin kuruluşunda iki tür sevgi vardır: dünyevi olanın halkı, Tanrı'yı hor görüp nefsinin sever; ilahi olanı halkı ise, nefsinin hakir görüp Tanrı'yı sever. İlkinde kişi, şan ve şeref peşindedir; ikincisinde ise, hakka şahitlik ettiğini gösterircesine, en büyük şeref olan Tanrı'nın rızasını arar. İlkinin halkı, kendileriyle iftihar eder; diğerinin halkı da Tanrı'yla. İlkinde insan, kendi şerefini göklere çıkarır, ikincisinde ise Tanrı'ya şu şekilde hitab eder: “Şerefim de Sensin, başımı dik tutan da.” İlkinde insanlar, iktidar hırsına mağlup olmuş ikbalperest fatihlere sahip olmakla böbürlenir; ikincisinde ise, yöneticiler tebaaya danışarak, tebaa da yöneticilere itaat ederek, yardımlaşırlar. İlkinde halk, hükümdarlarının güçlü olmasından hoşlanır, ikincisinde ise Tanrı'ya şöyle seslenirler: “Rabbimiz! Sen bizim gücümüzsün; Seni seviyoruz.” İlkinde insanlar, nefsi arzularına göre yaşarlar; ya beşer aklına ya hevalarına ya da her ikisine birden tabi olurlar. Bu şekilde yaşadıkları için de Tanrı'yı gereği

gibi bilemezler. Nitekim: “O’na ne Tanrı olarak saygı gösterdiler ne de şükrettiler. O’nu gereği gibi algılayamadılar ve kuruntularına tabi oldular. Bu yüzden kalpleri karardı; gereği gibi akledemez oldular. Akıllılık tasladıkları, yani akıllarıyla kibirlendikleri için ahmaklaştılar. Baki olan Tanrı’ya tapmak yerine, fani olan insanlara, kuşlara, dört ayaklı hayvanlara ve yılanlara taptilar” denilmiştir. Çünkü kendileri bu putlara taptilıkları gibi, insanları da bunlara tapmaya sevk ettiler. Ve ebediyyen mukaddes olan Yaratıcı yerine mahlukata kulluk ettiler. Ama bu ikinci şehrin halkı, beşer aklına değil, sadece Hak olan Tanrı’ya kulluk eder ve mükafatlarını da Tanrı’yi her şeyden aziz bilen kutsal melekler ve ruhanilerden beklerler.

Dünya Varolalı Beri Ademoğlu’nun İzlediği İki Karşıt Yol

Yeryüzü cennetinin yeri ve saadetinin yanısıra, insanın hayatı ve oraya düşüşüne dair birçoklarının düşünüp dile getirdiği pek çok görüş, iddia ve yazıya döktüğü kitap vardır. Doğruluğuna kesin olarak inandığımız kutsal metinlerden çıkardığımız konuyla ilgili görüşlerimizi, yukarıdaki kitapların bazılarına dayandırıyoruz. Eğer bunların içine dalıp, daha derin tedkikler yapılırsa, hiç kuşku yok ki, şu an zihnimizi zorlayan sorulardan daha fazlasını sorarız ve şu an yaptığımız münakakaşaların daha uzununu o zaman yaparız. Fakat bizim öyle, anlamak yerine soru sorma heveslisi işgüzar kafalardan çıkabilecek her soruya dikkatle ve özene bezene cevap yetiştirmek için harcayacak zamanımız yoktur. Sanırım, dünyanın, hayatın ve insanlığın başlangıcıyla ilgili şüpheler hakkında yeterince tartıştık. Bu tartışmanın sonucunda ortaya şu netice çıkmıştı: iki tür hayat tarzı vardır: ilki beşeri arzulara göre, ikincisi ise Tanrı’nın emirlerine göre şekillenir. Bunları dinen iki ayrı şehir veya toplum olarak ayırmamız da mümkündür: birinin ebediyyen Tanrı’yla birlikte olması takdir edilmişken, diğeri, İblis’le birlikte ebedi azaba mahkumdur. İstikbalde onları bekleyen son, budur. Bunların kökeğine dair yeterince söz söylediğimize göre, sanırım, artık, hem sayılarını bilmediğimiz meleklerle hem de insanlığın ilk ataları olan iki kişiyle ilgili mevzuaya geçebilir ve beşer zürriyetinin Adem’den itibaren çoğalmasından başlayıp, soyunun kesileceği zamana dek olacıklara dair konuşmanın zamanı geldi. Bu iki nokta arasında geçen bütün bu zaman zarfında, kimi insanlar hayata doğarken kimileri ölüp gitti ve bu döngü, bu iki şehirde nesilden nesile tevarüs edilerek bugünlere gelindi. İşte Kabil, insanlığın

içine doğduğu bu iki şehrin ilk kurucusudur ve beşer şehrine mensuptur; Habil'in gelişi ise, daha sonradır ve o, Tanrı şehrine mensuptur. Çünkü bildiğimiz gibi (İsa'nın havarisi öyle söyler) insanda maneviyat değil maddiyat öncedir; ancak ondan sonra maneviyat devreye girer (bu yüzden, Adem'in nefsinden gelen her şey, mutlaka önce kötü ve şehvanidir ve bundan sonra eğer İsa Mesih tarafından ıslah edilirse, o kişi dindar ve iyi olur). Böylece beşer zürriyetinin çoğalmaya başladığı ve üzerinde tartıştığımız iki şehrin doğduğu o ilk evrede, önce nefsine uyan insan ortaya çıkmış, onun ardından yeryüzü serüveni başlamış ve nihayet cennetlik insan gelmiştir. Bunu, lütfuyla Tanrı takdir etmiş, insanı O seçmiş, lütfuyla yeryüzüne göndermiş ve lütfuyla cennetine koymuştur. Çünkü o, mayası bozuk olduğu için, doğuştan günahkar olarak dünyaya gelir. Ama Tanrı, bir çömlekçi gibi (bu teşbihi, bizzat İsa'nın havarisi kullanır), aynı maddeyi kullanır ve "bir çömleği ayıpsız, diğerini ayıplı yapar."

Hippo'lu Augustine

Önce ayıplı, sonra ayıpsız çömlek yapılır. Çünkü, önce ifade ettiğim gibi, her insanın içinde ilkin kötülük vardır. Hepimiz yola, mutlaka bu noktadan çıkarız (ama burada kalmamamız gerekir), sonra iyilerden oluruz. Bu noktaya başkalarına iyilik yaptığımız için geliriz; buraya gelmiş olmakla da orayı kendi evimiz yaparız. Buradan şu netice çıkar: 'kötü olacak olanların hepsi, bir süre sonra kötü olurlarsa da, hiç kimse, önce kötü olmadan iyi olamaz. Fakat bir kişi kendini ne kadar düzeltirse, namı da, onun peşisıra o denli hızlı yükselir. Kendini düzeltmeyenin ismi ise kaybolur gider. Bu yüz-

den, Kabil'in şehir inşa ettiği, ama Habil'in yolcu olduğu ve şehir kurmadığı beyan edilmiştir. Çünkü, her ne kadar dünyada vatandaşları bulunuyorsa da, azizlerin şehri yukarıdadır. Krallık zamanı gelinceye dek, yeryüzünde yolcu olarak ömür sürerler ve sonra bedenlerin yeniden diriltileceği günde, hepsi bir araya toplanır ve sonsuza dek Hükümdarlarıyla birlikte hüküm sürecekleri bir krallıkta yaşarlar.

Bedenin Arzularına Tabi Olanlar ve Va'di Hak Edenler

Bu şehrin (var olmayan ama varlığının işaretleri görülen) gölgesi ve nebevi görüntüsü, böylesi bir şehre ihtiyaç olduğunu gösteren belirtiler ortaya çıktığında, yeryüzü üzerine düştü ve buna kutsal şehir adı verildi. Çünkü bu şehir, bir gerçeklik olmasa da, varolması gereken bir şehri sembolize ediyordu. Nitekim, bu sembolik şehir ile daha önce tasvirini yaptığımız özgür şehir hakkında, İsa'nın havarisi, Galatya halkına şunları söylemiştir: "Söyleyin bana siz ey Şeriatla hükmedilmek isteyenler! Şeriattan haberiniz yok mu? Zira yazılmıştır ki, biri cariyeden, diğeri hür kadından olmak üzere İbrahim'in iki oğlu vardı. Cariyeden olma oğlu, bedeninin arzularına tabi olmuştu; hür kadından olma oğlu ise va'di hak etmişti. Bunları bir kinaye olarak alabiliriz: zira bunlar iki Ahid'tir. İlki Sina Dağı'ndan verilmiştir, Hacer'dir ve köle adam doğurur. Çünkü Sina, Arabistan'da, Kudüs'ün hemen yanı başında bir dağdır; çünkü o da, çocukları da köledirler. Fakat semavi Kudüs (ki bizim annemizdir) özgürdür, çünkü yazılmıştır ki: "Gözün aydın olsun ey doğum ağrıları çekmeyen kısır kadın! Artık sevinebilir ve sevincini yüksek sesle haykırabilirsin. Çünkü terk edilmişin, nikahlı hanımdan daha fazla çocuğu var." Ama biz, ey kardeşlerim! İshak'a va'dedilen oğullarız. Fakat daha sonra, bedeninin arzularına tabi olan oğul, ruhtan olma oğula zulmetti. Bu durum, şimdi bile böyledir. Ama Kitab-ı Mukaddes ne der: "cariyeyi ve oğlunu kov; çünkü cariyenin oğlu, hür kadının oğluyla birlikte varis olmayacaktır." O halde, kardeşlerim! Bizler, cariyenin değil, hür kadının çocuklarıyız. İsa'nın havarisi, Eski ve Yeni Ahidlere bu gözle bakmamıza yetki verir. Çünkü dünyevi şehrin bazıları, Tanrı şehrinin görüntüsüne bürünmüştür ama o, aslında Tanrı şehri değildir de bir başka şehirdir ve bu yüzden Tanrı şehrine hizmet eder. Çünkü onun kaderi, bir başka şehrin görüntüsüne bürünmektir ve bir başka semavi şehre delalet etmektir; çünkü Sara'nın kölesi olan Hacer ve oğlu da, buna delalet eder. Değil mi ki ışık geldiği zaman, gölgeler kaybolur; işte

bu yüzden (dünyevi Kudüs'ün de bir başka şekilde delalet ettiği) özgür şehrin timsali olan özgür kadın Sara, şöyle söylemiştir: “atın bu cariyeyi ve oğlunu: çünkü cariyenin oğlu, benim oğlum İshak'la (İsa'nın havarisi, ona, özgür kadının oğlu adını vermiştir) birlikte varis olmayacaktır.” İşte bundan sonra, yeryüzünde iki şehrin var olduğunu görüyoruz: biri, bizatihi beşerin arzularının timsalidir, diğeri ise semavi şehre delalet eder ve ona hizmet eder. Günahla bozulan nefislerimizden, dünyevi şehrin ahalisi ortaya çıkar; nefsimizin günaha dalmasına mani olan Lütuf ise, bizi semavi şehrin halkı kılar. İlkinin hamuru öfkeyle, ikincisinin hamuru merhametle yoğrulmuştur. İşte İbrahim'in iki oğlu da buna delalet eder. Biri, köle kadından olma, bedeninin arzularına tabi olmuş İsmail; diğeri ise, özgür kadından olma, va'di hak etmiş olan İshak'tır. Her ikisi de İbrahim'in oğludur; ama Tanrı'nın doğaya koymuş olduğu kanun gereğince önce ilki doğmuş; Tanrı'nın lütfkar va'dini hak eden ikincisi ise daha sonra dünyaya gelmiştir. İlki, insanın köleliğinin timsalidir, ikincisi ise, Tanrı'nın merhametini gösterir.

Tanrı Şehri'nde Ebedi Saadet ve Ebedi İstirahat

Hiçbir kötülüğün olmadığı, hiçbir iyiliğin gizli kalmadığı, Tanrı'yı açıktan övmenin tadına vardığımız, gönlümüzün çektiği her şeyin var olduğu bir yerde olmak ne büyük bir saadet! Asıl şan ve şeref oradadır. Orada hiç kimsenin hatası veya günahına övgü düzülmez. Orada hak etmeyen hiç kimseye şan ve şeref verilmediği gibi, layık olanın gerçek şan ve şerefi de inkar edilmez. Onu hak etmeyen muhterisler, ona nail olamaz; layık olandan başkasının ona girmesine izin verilmez. Gerçek barış ve selamet oradadır; kimse, ister bizzat kendisinden kaynaklansın, isterse bir başkasından, orada hiçbir şekilde zarar görmez. Erdemi bahşeden ve bu işi yapmayı üzerine alan Tanrı (ki bunu O'ndan daha iyi ve mükemmel kimse yapamaz), orada bizatihi erdemın ödülü olacaktır. Çünkü diğeri, O'nun peygamberi vasıtasıyla söylediği şu şeydir: “Onların Tanrısı Ben olacağım ve onlar Benim halkım olacak. Fakat onları mutmain kılan şey de Ben olacağım. İnsanların arzu ettiği ne varsa Ben o olacağım; hayat, sağlık, yiyecek, bolluk, şan, şeref, barış ve diğer bütün iyi şeyler namına ne istiyorlarsa onlara vereceğim.” Bunun daha iyi anlaşılması için, İsa'nın havarisi: “Tanrı her şeyiniz olacak” demiştir. O, nihai arzumuz olacak; isteyen O'nu görebilecek. Kimse O'na karşı en küçük bir nefret hissi taşımadan O'nu sevecek ve hiçbir bıkkınlık duy-

madan onu övecek. Orada ebediyyen yaşama konusunda nasıl ki herkes ortaksa, bu vazifeyi de herkes yapacak ve herkes aynı sevgi bağıyla birbirine bağlanacak. Ama orada hak edenlere şan ve şeref olarak verilecek ödüllerin hesabını yapmayı bırak, bunları akla-hayale getirmek bile mümkün değildir! Tabii ki orada da dereceler vardır ve bundan şüphe duymamamız gerekir. Hakeza Tanrı'nın lütfuna mazhar olanların, bunu bizzat göreceğinden de kuşku duymamalıyız. Çünkü nasıl ki, daha büyük melekleri diğer melekler kıskanmıyorsa, orada daha alt derecede olanlar da daha üst derecelerde bulunanları kıskanmaz. Parmağın göz yerine geçmek istememesi gibi, orada herkes, daha yüksek dereceyi hak etmiş olanın yerine geçmek istemeyecek; herkes birbiriyle iyi geçinecek ve hak etmediği bir şeyi istemeyecek ve herkes tek bir vücut olarak, birbiriyle barış içinde yaşayacaktır. Bu yüzden, orada birinin ödülü diğerinden daha az olabilecek ve daha fazlasına sahip olmak istememesine rağmen, Tanrı'nın inayetiyle fazladan bir ödüle de nail olabilecektir. Bizler, Onun inayetiyle, sonsuza kadar sürecek daha büyük bir lütfu mazhar olacağız. Çünkü O'dur gerçek Tanrı. O, din gününün sahibidir ve bizi yeniden diriltecek olan; bütün bu nimetleri bahşedecek olan da yalnızca O'dur.

SORULAR

1. Sizce, Augustine'in Roma eşrafından olması, onun düşüncelerini nasıl etkilemiş olabilir?
2. Tanrı şehri ile dünyevi şehir arasındaki fark nedir?
3. Augustine'e göre, insanlar nasıl Tanrı şehrinin 'sakinleri' oluyor?
4. Augustine, *Tanrı Şehri*'nde, eşit bireylerden oluşan bir toplum tasavvur etmiyor. Ona göre bu durum, bir çatışma nedeni midir? Evetse niçin, hayırsa niçin?
5. *Tanrı Şehri*'nde, klasik dönemin sonlarında kurulan şehirlerdeki toplumsal yaşamın mahiyetine ilişkin bazı ipuçları bulmak mümkündür. Mesela Augustine, toplumsal statü hakkında bazı varsayımlarda bulunur. Eserinden hareketle, Augustine'in bildiği gerçek şehirler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

28. NURSIA'LI BENEDICT

AZİZ BENEDICT'İN KURALLARI

(y. 535-540)

Avrupa'nın koruyucu azizi olan Nursia'lı Benedict (y. 480-547), tüm kıta boyunca Hristiyan manastırların kurulmasında anahtar rol oynadı. Benedict, zengin bir İtalyan aileden geliyordu. Ailesi eğitim görmesi için onu Roma'ya gönderdi. Benedict, Roma İmparatorluğu'nun artık çökmeye yüz tuttuğu bir toplumsal ve siyasal karışıklık döneminde büyüdü. Roma'da tanık olduğu ahlaksızlık ve toplumsal çürüme, onu derinden sarstı. Buna tepki olarak, şehrin dışındaki bir mağaraya çekildi ve orada üç yıl münzevi hayatı yaşadı. Bu sırada, bir aziz olarak ünü her yere yayıldı; sonra bir yerel manastırda görev almaya razı oldu. Manastır hayatı, ilk kez, dördüncü yüzyılda Mısır'da ortaya çıkmış bir hareketti ve kadın olsun erkek olsun bu yaşam tarzını seçenlerin, Tanrı'yla daha yakın bir irtibat kurmak gayesiyle dünya işlerinden el etek çekmesini öngörüyordu. Manastırda yaşayanlar, benliklerini arındırmak ve belirli aşamalarından geçmek suretiyle manevi kemale ulaşacaklarına inanıyorlardı. Benedict'in Manastırları reforma tabi tutma yönündeki çabaları, tam bir başarı elde edemedi ve o, az daha orada zehirlenip ölüyordu. Daha sonra Benedict, Monte Cassino'da, Benedict tarikatının ilk örneği olan kendi manastırını kurdu.

Benedict'in Kuralları, bir manastırdaki düzeni sağlamak için gerekli olduğuna inandığı talimatlardan oluşur. Kitap, bir dini cemaat içinde yaşamının kurallarını anlatır ve orada kalanlardan, dua etmeleri, sıkı çalışmaları, itaat etmeleri ve misafirperverlik göstermelerini ister. Kurallar, ileriki yüzyıllarda, sayısız rahip ve rahibe manastırının ana-yasası olarak kabul görmüştür.

Salih Amellerin Kuralları

1. İlk kural: her şeyden önce bütün kalbinle, bütün ruhunla ve bütün gücünle Rab Allah'ı seveceksin.
2. Sonra, komşunu kendin gibi seveceksin.
3. Sonra, öldürmeyeceksin.
4. Zina etmeyeceksin.
5. Çalmayacaksın.
6. Tamah etmeyeceksin.

7. Yalancı şahitlik yapmayacaksın.
8. Bütün insanlara saygılı olacaksın.
9. Sana yapılmasını istemediğin bir şeyi başkalarına yapmayacaksın.
10. İsa'nın yolunda yürümek için, egona teslim olmayacaksın.
11. Nefsini köreltip, terbiye edeceksin.
12. Lüks yaşam peşinde olmayacaksın.
13. Perhiz yapmayı seveceksin.
14. Açı doyuracaksın.
15. Çıplığı giydireceksin.
16. Hastayı ziyaret edeceksin.
17. Ölüyü defnedeceksin.
18. Dertliye derman olacaksın.
19. Kederliyi teselli edeceksin.
20. Dünya işlerinden uzak duracaksın.
21. İsa sevgisini hiçbir şeye değişmeyeceksin.
22. Öfkene hakim olacaksın.
23. İntikam duygusu beslemeyeceksin.
24. Hilekar olmayacaksın.
25. Sahte barış yapmayacaksın.
26. Sadaka vermeyi terk etmeyeceksin.
27. Sana küfredene, bir daha etmesin diye, sen de küfretmeyeceksin.
28. Gerçeği hiç saklamadan söyleyeceksin.
29. Kötülüğe kötülükle karşılık vermeyeceksin.
30. Kimseye haksızlık yapmayacaksın; hatta sana karşı yapılmış haksızlığa sabredip, tahammül edeceksin.
31. Düşmanını seveceksin.
32. Lanet edene lanet etmeyeceksin, bilakis hayır dua edeceksin.
33. Adalet hatrına, zulme tahammül edeceksin.
34. Mağrur olmayacaksın.
35. İçki bağımlısı olmayacaksın.
36. Obur olmayacaksın.
37. Çok uyumayacaksın.
38. Tembel olmayacaksın.
39. Şikayetkar olmayacaksın.
40. Başkalarını çekiştirmeyeceksin.
41. Allah'a dayanacaksın.
42. Sana gelen her iyiliği kendinden değil Allah'tan bileceksin.
43. Buna karşın, yaptığın kötülüğü kendinden bilecek ve daima nefsine isnad edeceksin.

44. Hesap Günü'nden korkacaksın.
45. Cehennem'den sakınacaksın.
46. Ebedi hayatı, en samimi duygularla isteyeceksin.
47. Ölüm gelmeden, ona hazır olacaksın.
48. Ömrün boyunca amellerine dikkat edeceksin.
49. Allah'ın insanı her yerde gördüğünden şüphe etmeyeceksin.
50. Aklına kötü düşünceler gelir gelmez, onları İsa'nın ayakları altına atıp paralayacaksın.
51. Ve onları, rahibe açacaksın.
52. Ağzını tutup, kötü söz söylemeyeceksin.
53. Çok konuşmayacaksın.
54. Boş konuşmayacaksın veya kendine güldürecek şeyler söylemeyeceksin.
55. Çok ve aşırı gülmeyeceksin.
56. İncil okunurken can kulağıyla dinleyeceksin.
57. Sık sık dua edeceksin.
58. Her gün, dua ederken, geçmiş günahlarını, gözyaşları ve yakarışlar içinde Allah'a itiraf edecek ve bunları bir daha yapmamaya çalışacaksın.
59. Bedenin arzularına tabi olmayacaksın; nefsinin isteklerine gem vuracaksın.

Nursia'lı Benedict

60. Başkeşiş, bir konuda aksi yönde (Allah'ın yasakladığı) bir şey yapsa bile, Rabbin: "onların söylediklerini yapın, ama yaptıklarını yapmayın" düsturunu dikkate alarak hareket edeceksin.

61. Azizlerden olmadan önce, aziz olarak anılmayı istemeyeceksin; önce gerçekten aziz olacaksın; o zaman aziz olarak anılmayı hak edersin.

62. Her gün, Allah'ın Emirleri'ne göre işlerini yapacaksın.

63. Namuslu olacaksın.

64. Kimseden nefret etmeyeceksin.

65. Hased etmeyecek; kıskanç olmayacaksın.

66. Kavgayı sevmeyeceksin.
67. Kendini beğenmişlikten sakınacaksın.
68. Yaşlılara saygı göstereceksin.
69. Çocukları seveceksin.
70. İsa aşkına düşmanların için dua edeceksin.
71. Gün batmadan, hasmınla barışacaksın.
72. Ve asla, Allah'ın rahmetinden ümidini kesmeyeceksin.

İşte bunlar, maneviyat ehli olmanın kurallarıdır. Eğer bu kurallara günün her vakti uyarsak ve Hesap Günü'nde, bu kurallar gereğince amel ettiğimizi ispatlayabilirsek, Rabbin Bizzat va'dettiği şu mükafata nail olabiliriz: "O nimetleri ne gözler görmüştür, ne de kulaklar işitmiştir; Bunlar, kendisini sevenler için Allah'ın hazırlamış olduğu ve insanın kavramaya güç yetiremeyeceği nimetlerdir." Ve hassasiyet ve özenle uymak durumunda olduğumuz bütün bu kurallar, manastır hayatının ve cemaatin istikrar içinde yaşamasının gereğidirler.

İtaate Dair

Tevazunun ilk derecesi, gecikmeksizin itaat etmektir. Bu, hiçbir şeyi İsa'dan daha aziz tutmayanlara; üzerlerine aldıkları kutsal hizmet görevi yüzünden, cehennem korkusuyla ve cennet arzusuyla, üstümüz olan rahip bir şeyi emreder-emretmez, sanki bunu bizzat Tanrı emretmiş gibi, derhal emrin gereğini yerine getirenlere yakışır. Efendi'nin şu sözleri, bunlar içindir: "İşitir-işitmez bana itaat etti." Hakeza, muallimlere de şunları söyledi: "sizi işiten beni de işitti."

Susmanın Önemi

Gelin, elçinin şu sözleriyle amel edelim: "dedim ki, amellerime dikkat edeceğim, dilimle günah işlemeyeceğim: ağzıma hakim oldum, dilsizle döndüm, sesimi kestim ve iyi şeyler bile söylemeyip sustum." Burada elçi, kötü sözler söyleyip günaha girmemek ve bu yüzden cezalandırılmamak için, susmak adına, iyi sözler sarf etmekten bile kaçınmamız lazım geldiğini gösterir!

Susmak bu kadar önemli olduğu için, sohbetleri ne kadar yararlı, kutsal ve aydınlatıcı olursa olsun, kusursuz şakirdlere bile konuşma imtiyazı nadiren tanınmıştır. Çünkü yazılmıştır ki: "çok konuştuğunda günaha kaçamazsın." Bir başka yerde ise: "ölüm de yaşamda dilin

ucundadır” denilmiştir. Çünkü konuşmak ve öğretmek, muallime yakı-
şır; şakirde yakışan, susmak ve dinlemektir.

Bu yüzden, eğer üstümüz olan rahibe soru sorulması gerekiyorsa, bu, lüzumsuz soru sorulduğu düşünülmesin diye, tam bir tevazu ve itaatkar bir hürmet içinde yapılmalıdır.

Fakat kakhahalarla gülmeye kadar varan maskaralığa ve saçma sapan konuşmaya gelince, bunları her zeminde mahkum ederiz ve şakirdin, bu tür sözler için ağzını açmasına izin vermeyiz.

Tevazu Dair

Kardeşler! Kitab-ı Mukaddes’te şöyle buyrulur: “Büyükleme, küçük düşürülür; tevazu gösteren, yüceltilir.” Bu sözler bize şunu öğretir: bütün büyükleme, bizzat elçinin uzak durduğu bir tür kibirlilik halidir. Zaten o, bu konuda şöyle söyler: “Rabbim! Ne büyükleme ne de gözlerim yukarılarda oldu; büyük işlere kalkışmadım, üstümdekine de imrenmedim.” Peki niçin? Çünkü: “Eğer tevazuyla hareket etmeyip büyüklük taslasaydım, Sen de bana öyle karşılık verirdin ve ben anne sütünden kesilmiş çocuk gibi olurum.”

Kardeşlerim! Eğer tevazunun en yüksek mertebesine ulaşmak ve o ilahi yüceliğe erişmek istiyorsak (ki bu, ancak dünya hayatında tevazu sahibi olmakla mümkündür), salih amellerimizi Tanrı’nın katına çıkaran bir merdiven kurmalıyız. Ki bunun benzerini Yakub rüyasında görmüştür: o, rüyasında melekleri, bu merdiven sayesinde Tanrı’nın katına çıkıp inerken görmüştür. Bu iniş ve çıkış, şuna ancak şuna delalet eder: büyüklemeyle alçalır, tevazuyla yüceliriz. Bu şekilde kurduğumuz merdiven, dünya hayatıdır: eğer kişi, burada tevazu sahibiyse, Rab onu yüceltir ve cennetine koyar. O halde, bu merdivenin iki yanı vardır ve bunlar bizim bedenimiz ve ruhumuzdur. Burada Tanrı kelamının tayin ettiği ve bizim sırasıyla geçmek zorunda olduğumuz tevazu veya terbiye basamakları bulunmaktadır.

Keşişler Nasıl Uyumalıdır?

Keşişler, Başkeşiş’in kararlaştırdığı şekilde, her biri kendilerine uygun bir yatak takımı alarak ayrı bir yatakta uyumalıdır.

Eğer mümkünse, hepsi tek bir yerde uyumalıdır. Fakat çok kalabalık iseler, onlara görev tevdi eden kıdemlilerle, onar ve yirmişerli gruplar

halinde istirahat edebilirler. Bir mum da sabaha kadar odada sürekli yanık kalmalıdır.

Keşişler, giyinik vaziyette ve kemerleri ve ipleri bellerine bağlı olarak uyumalıdır (fakat uyurken kendilerini yaralamasınlar diye bıçaklarını yanlarına almamalıdır); ki böylece kalk işareti geldiği zaman derhal kalkabilsinler ve Tanrı'nın işi'ni yaparken, birbirlerini geçmek için yarışabilsinler. Ama bunu yaparken, elbette ki aynı zamanda tam bir ağırbaşlılık ve tevazu içinde hareket etmelidirler.

Genç kardeşlerin aynı yerde yatmalarına izin verilmemeli, ancak kıdemli olanlarla birlikte yatmaları temin edilmelidir. Ve Tanrı'nın işi için kalktıkları zaman, uykusu ağır olanların mazeretleri nedeniyle, gürültü yapmadan birbirlerini uyandırmalıdır.

El Emeği Gerektiren Günlük İşlere Dair

Zamanı boşa harcamak, ruhun düşmanıdır. Bu yüzden, kardeşler, belirlenmiş zamanlarda bizzat el emeği gerektiren işlerle, diğer muayyen zamanlarda da kutsal okumalarla meşgul olmalıdırlar.

Bundan dolayı, her birinin, kendileri için tahsis edilen zamanı şu şekilde geçirmelerinin mümkün olduğunu düşünüyoruz: Paskalya'dan Ekim'in İlk Günü'ne kadar, sabahın ışıkları doğduğunda, ilk saatten, dördüncü saat civarına dek, yapmaları gereken işlerle uğraşmalıdırlar. Dördüncü saatten, altıncı saatin bitimine kadar, kendilerini okumaya vermelidirler. Altıncı saatin bitiminde, masadan kalktıktan sonra, yataklarında, tam bir sessizlik içinde dinlenmeli veya sesli okumayı isteyen olursa, bir başkasını rahatsız etmeden, okumasını yapmalıdır. Sekizinci saatin ortasında Öğle Duası (*None*) yapılmalı ve daha sonra da, Akşam Duası'na kadar, yapmaları gereken işleri yapmalıdırlar.

Fakat, eğer o bölgenin ihtiyaçları veya yoksulluk nedeniyle, hasat mevsiminde çalışmaları gerekirse, keşişler buna üzülmemelidirler. Çünkü onlar, tıpkı Din Ulularının ve Havarilerin yaptığı gibi, ancak kendi el emekleriyle geçindikleri zaman gerçek keşişler olurlar. Ama, kalbin yumuşaklığını korumak için fazla aşırıya kaçmamaya da dikkat edilmelidir.

Ekim'in İlk Günü'nden Büyük Perhiz Dönemi'ne (*Lent*) dek, kardeşler, ikinci saatin sonuna kadar kendilerini okumaya vakfetmelidirler. İkinci saatte, Öğle Duası'na kadar kararlaştırılmış işlerini yaptıktan sonra, hep birlikte Sabah Duası'nı (*Terce*) okumalıdırlar. Öğle Duası vakti-

nin yaklaştığına dair ilk duyuru yapıldığında herkes işini bırakmalı ve ikinci duyuru yapılır-yapılmaz hazır olunmalıdır. Yemeklerini yedikten sonra da, kendi okumalarıyla veya mizmarlarıyla meşgul olmalıdırlar.

Misafirlerin Kabulüne Dair

Gelen bütün misafirler, bizzat İsa gibi kabul edilmelidir; çünkü O şunları söyler: “Ben bir yabancıydım ve sen beni evine aldın.” Ve fakat herkese, özellikle de iman ehline ve hacılara layık olduğu şekilde hürmet gösterilmelidir.

SORULAR

-
1. Benedict, *Kurallar*’ını, insan doğası hakkında sahip olduğu kanaatten etkilenerek belirliyor. Buna göre, insan nasıl bir varlıktır ve Kurallar’ın insanlara ne gibi faydaları vardır?
 2. Benedict, keşişlerin hayatını düzenlemek için en ince ayrıntısına kadar kurallar koymuştur. Buna göre, keşişler günlük hayatta neler yapıyorlar?
 3. Benedict için, susmak, niçin bu kadar önemlidir? Konuşmak niçin tehlikelidir?
 4. *Aziz Benedict’in Kurallar*’na uyan manastırlar, çok yararlı kurumlar olabilirlerdi. Nasıl?
 5. Her manastır, içinde bulunduğu toplum hakkında birtakım bilgiler verir. *Kurallar*’dan hareketle, o dönemin sosyal ve ekonomik yapısı hakkında neler söyleyebilirsiniz?
-

29. BURGONYA YASALARI

(y. 474)

Burgonyalılar, Roma ordusu tarafından durdurulana değin Ren Nehri Boyunca Batı'ya doğru ilerlemiş bir Germen kabilesiydi. Dördüncü yüzyılda Roma İmparatorluğu'na katıldılar ve Cenova Gölü'nün kuzeyine yerleştiler. Bu kabile, Burgonya krallarının en büyüklerinden biri olan Gundobad zamanında (476-516), tarihinin en geniş topraklarını ele geçirdi ve Fransızları bile yenerek, kuzeybatı Avrupa'daki en büyük güç haline geldi. Onun ölümünden sonra, krallık küçüldü ve kısa süre sonra da Fransız İmparatorluğu tarafından yutuldu.

Gundobad'ın yazdırdığı ve Burgonya Yasaları olarak bilinen yasa metinleri, hiç şüphesiz, daha eski yasalarla, beşinci yüzyılın sonunda cari olan yasaların birleşiminden oluşuyordu. Romalılar ve Burgonyalılar bir asırdır komşu oldukları için, burada önemle üzerinde durulan prosedürlerin, zaman içerisinde tedricen gelişmiş olduğu söylenebilir.

1. Geçmişin ve bugünün yasaları hakkında malumat içeren ve gelecekteki tüm zamanlar boyunca muhafaza edilecek olan bu kitap, Tanrı'nın adıyla, en şanlı kral, efendimiz Gundobad'ın krallığının ikinci yılında, Nisan'ın ilk gününden dört gün önce (29 Mart) Lyons'ta yayımlandı.

2. Tanrı'yı razı etmenin ve yeryüzü krallıklarının gücünü elde etmenin aracı olan Adalet aşkına, kontlarımızın ve liderlerimizin rızasını alıp bu yasaları koymak istedik ki hüküm verenler, dürüstlük ve hakkaniyet ölçüleri içerisinde, rüşvet ve ödül almaktan ve her türlü çürümelerden kendilerini koruyabilsinler.

3. Bundan dolayı, bütün idareciler ve hakimler, Burgonyalılar ve Romalılar arasındaki meselelerde, bugünden itibaren, kimsenin, davaların sonucunu etkilemek için veya çıkan kararlara göre, herhangi bir taraftan mükafat veya ücret namına hiçbir şey almaması veya ummamasını sağlamak adına müşterek bir metod takip edilerek konulmuş ve düzeltilmiş yasalara göre hüküm vermelidirler. Ama elbette ki davasında haklı olan hakkını almalıdır ve bunu sağlamak için sadece hakimın dürüst olması yeterli olmalıdır.

4. Bu yasanın, üzerimize şu yükümlülüğü yüklediğine inanıyoruz: hiç kimse, ne olursa olsun, iltimas veya mükafatla bizi doğruluktan ayırabileceğini ummamalıdır. Her şeyden önce, hakkaniyet konusundaki titizliğimiz, bizi, idareimiz altındaki tüm hakimlere yasakladığımız

şeyleri yapmaktan alıkoyar; işte bu yüzden, devletimizin hazinesi, yapılacak ödemelerle ilgili olarak yasalarda belirlenenden fazlasını kabul etmemelidir.

5. Bu yüzden, hem Burgonyalı hem Romalı bütün soylular, danışmanlar, icra memurları, sarayımızın işleriyle görevli idareciler, yüksek rütbeli memurlar, kentlerin veya köylerin kontları ve bütün atanmış hakimler ve askeri yargıçlar bilsinler ki, belirlenmiş kurallara göre sonuçlanmış veya bir karara varılmış davalarla bağlantılı olarak hiçbir şey kabul edilemez ve davacılarından ödeme yapılacağına dair söz alınamaz veya ödül adına hiçbir şey talep edilemez. (Davanın) tarafları, hakim tarafından (davasında) herhangi bir şey alabilmek adına bir ödeme yapmaya da zorlanamaz.

Kasden Adam Öldürme Hakkında

1. Kim zarar vermek kasdıyla, küstahlık ve düşüncesizlik ederek, yerli halkımızdan herhangi bir hür adamı veya kralın bir hizmetçisini (barbar bir kabilenin üyesi olsa bile) öldürmeye azm ederse, işlediği suçun cezası, kendi kanının akıtılmasından başka bir şey değildir.

2. Bu kuralın, yasaya, şu makul hükümle ilave edilmesini hükme bağlarız: eğer bir kişi bir başkasının vücuduna kamçı darbeleriyle vurur veya yaralama yoluyla zarar verirse ve şiddete maruz kalan kişi de, kendisine eziyet edeni takip edip, infiale kapılarak onu öldürürse, bu suçun işlendiği, ya bizzat bu işin yapıldığı kanıtlanarak ya da güvenilir uygun tanıkların teyidiyle ispatlanabilir. O zaman suçlu taraf, öldürülen kişinin akrabalarına, öldürdüğü kişinin konumuna göre, kazancının yarısını diyet olarak ödemek zorundadır. Yani eğer yüksek sınıftan bir soyluyu öldürürse, yüz elli altın sikke, orta sınıftan birini öldürürse yüz altın sikke, alt sınıftan birini öldürürse, yetmiş beş altın sikke kan parası ödemesi gerektiğine hükmederiz.

3. Eğer bir köle, efendisinin haberi olmadan, yerli halktan bir hür adamı öldürürse, köle ölüme gönderilir ve efendi, onun verdiği zarardan sorumlu tutulmaz.

4. Eğer efendi, işlenen suçtan haberdar ise, her ikisi de ölüme gönderilir.

5. Eğer köle, suç işledikten sonra kaçmışsa, efendisi, kölenin kazancından, öldürülen adamın yakınlarına otuz altın sikke ödemek zorundadır.

Yerli Halka Karşı İşlenen Suçların Tahkikatı Hakkında

1. İster barbar, ister Romalı olsun, eğer yerli halktan bir hür adam, suç işlediği şüphesiyle itham edilirse, karısı, oğulları ve on iki yakını ile birlikte yemin ettirilir: Eğer gerçekten karısı ve oğulları yoksa ve anne veya babası varsa, belirlenen sayı, anne ve babasıyla tamamlanır. Fakat ne annesi ne de babası varsa, on iki yakını ile birlikte yemin eder.

2. Fakat yemin etmesi gereken kişi, bu yemini el kaldırarak etmek isterse ve yemini duyması emredilen kişiler – ki bunlar, yemini duymaları için hakimler tarafından yetkili kılınmış görevli üç kişiden oluşur – kiliseye girmeden önce yeminini dinlemek istemediklerini ilan ederlerse, o zaman, yemin etmek zorunda olan kişinin, bu beyandan sonra, bu işi yapmasına izin verilmez. Ama biz, onların (hakimlerin) bu beyanları üzerine, hakimleri, meseleyi Tanrı'ya havale etmeleri için (yani şahsın çetin bir mihnet sınavına girmesini sağlamaları için) görevlendiririz.

Burgonya Kralı Gundobad

3. Bununla birlikte, izni alıp, yemin etmişse ve yeminden sonra suçu sabit olmuşsa, o kişi bilsin ki, hakim, huzurlarında yemin etmesi için emir verdiği kişilere dokuz kat tazminat ödemelidir.

4. Fakat eğer onlar (yemini duymak için atananlar) belirlenen günde o yere gelemelerse ve herhangi bir hastalık veya kamu görevi nedeniyle gelemediklerine dair bir mazeret de ileri süremiyorlarsa, altı altın sikke para cezasına çarptırılırlar. Fakat eğer herhangi bir hastalık veya görev yüzünden hazır bulunamamışlarsa, bunu önceden hakime bildirmeli veya onlar adına yemine

şahitlik edeceklerine güvindikleri, bulundukları yerdeki başka kişileri göndermelidirler.

5. Dahası, yemin etmesi gereken kişi, çağrıldığı yere gelmezse, diğer taraf, o gün altı saat bekler. Altı saat içinde o kişi gelmezse, dava derhal düşer.

6. Fakat eğer diğer (suçlayan) taraf gelmezse, yemin etmesi gereken kişi, hiçbir zarara uğramaksızın serbest bırakılır.

Kölelerin Öldürülmesi Meselesinde Burgonyalılar ve Romalılar Aynı Kurallara Tabidir

1. Eğer bir kişi, barbar kavimlerden birine mensup bir köleyi, eğitilmiş (seçme) bir hizmetçiyi veya bir haberciyi öldürürse, peşin olarak altmış altın sikke öder; ayrıca on iki altın sikke de para cezasına çarptırılır. Eğer bir kişi, bir başkasına ait, çiftçi veya domuz çobanı kabilinden Romalı veya barbar kölesini öldürürse, otuz altın sikke öder.

2. Kim usta bir altın kuyumcusunu öldürürse, iki yüz altın sikke öder.

3. Kim bir gümüş eşya kuyumcusunu öldürürse, yüz altın sikke öder.

4. Kim bir demirciyi öldürürse, elli altın sikke öder.

5. Kim bir doğramacıyı öldürürse, kırk altın sikke öder.

Kız Kaçırma Hakkında

1. Eğer bir kişi, kız kaçırsa, kızın bedelinin dokuz katını öder; on iki altın sikkeye kadar da para cezasına çarptırılır.

2. Eğer kaçırılmış bir kız, zarar görmeksizin ailesine geri dönerse, kızı kaçıran, kızın bedelinin altı katını peşin öder; ayrıca, on iki altın sikke para cezasına çarptırılır.

3. Fakat kızı kaçıranın, yukarıda bahsedilen ödemeyi yapacak gücü yoksa, bu kişi kızın ailesine teslim edilir ve onlara, bu kişiye ne istiyorlarsa onu yapabilmeleri yetkisi verilir.

4. Eğer gerçekten kız, adamı kendi rızasıyla ister ve onun evine giderse ve adam da onunla cinsel ilişkiye girmiş olursa, adam kıza evlilik ücretinin üç katını öder. Ayrıca, eğer kız baba evine bozulmadan dönerse, bu geri dönüşten dolayı, adama hiçbir suç isnad edilemez.

5. Eğer gerçekten bir Romalı kız, ailesinin rızası ve bilgisi olmaksızın, bir Burgonyalı ile evlilik yaparsa, bu kız, ailesinin malı-mülkünden miras olarak hiçbir şey alamayacağını bilmelidir.

Veraset Hakkında

1. Burgonyalılarından şu kurala riayet etmelerini isteriz: eğer bir kişi, ardında oğul varis bırakmazsa, kızı, oğlunun yerine, babanın ve annenin mirasına varis olur.

2. Eğer olur da ölen kişi, ne bir oğul ne de bir kız mirasçı bırakmazsa, miras, kız kardeşlere veya en yakın akrabalara gider.

3. Mevcut yasada şu hükmün bulunmasından memnunuz: eğer kocası olan bir kadın, çocuğu olmadan ölürse, ölen kadının kocası, karısına vermiş olduğu evlilik ücretini geri isteyemez.

4. Bunun gibi, ne kadın ne de kadının akrabaları, eğer koca, çocuğu olmadan ölmüşse, kadının kocasına geldiği zaman getirdiklerini talep edemez.

5. Kendini Tanrı'ya adayan ve iffetini koruyan kadınlara gelince, bunlar hakkındaki hükmümüz şudur: eğer iki erkek kardeşleri varsa, babalarının mirasının, yani hissesine düşen miktarınca öldüğünde geride bıraktığı toprakların üçte birini alırlar. Aynı vechile, eğer o kızın dört veya beş erkek kardeşi varsa, kız, hak olarak payına düşeni alır.

6. Dahası, kızın bir tek erkek kardeşi varsa, mirasın yarısı yerine üçte biri, ancak şu şartla kıza verilir: bir kadın veya rahibe olarak ölümünden sonra, belki annesinden kalanlar, yani onun elbiseleri veya odasında kullandığı şeyler yahut kendi el emeğiyle kazandıkları hariç, babasının malı-mülkünden kendisine kalıp yararlandığı zilyetlerden ne varsa, en yakın akrabalarına gider ve bunlardan hiçbirini bir başkasına devretme hakkına sahip olamaz.

7. Hükmümüz odur ki, bu kurala riayet etmesi gerekenler, babalarından kendilerine miras kalmayanlardır. Ama eğer babalarından onlara, yaşayabilecekleri bir yer kalmışsa, bu yeri istedikleri gibi kullanmakta sonuna kadar serbesttirler.

Tesadüfen Vuku Bulan Hadiseler Hakkında

1. Eğer kazara bir hayvan veya bir köpek, ısırarak suretiyle bir adamın ölümüne sebep olursa, emrimiz odur ki, bundan sonra, Burgonyalılar arasındaki kadim suçlama kuralı kaldırılmıştır. Çünkü kazara olan bir şeyden dolayı bir kişinin aleyhine veya zararına bir muamele yapmaya lüzüm yoktur. Benzer bir durum hayvanlar arasında meydana gelebilecek olaylar için de geçerlidir: eğer bir at, beklenmedik bir şekilde başka

bir atı öldürürse veya bir öküz, bir başka öküzü boynuzlarıyla yaralarsa yahut bir köpek bir başka köpeği ısırırsa ve onlar bu yüzden sakat kalırlarsa, bu hayvanın veya köpeğin sahibi, bunları, zararına karşılık olsun diye zarara uğrayan kişiye verir.

2. Doğrusu, bir mızrak veya herhangi bir silah, zarar verme maksadıyla olmaksızın bir hedefe atılmış olsa ve silah bu hedefi vurmak yerine, gidip bir adama veya hayvana isabet etse ve onu yaralasa, emrimiz odur ki, o silahın sahibinin, hiçbir tazminat ödemesi gerekmez. Ama o silahı, bir kişiye zarar verebilecek şekilde ellerinde tutuyorsa, o zaman zararı tazmin etmesi gerekir.

İkinci Ya da Üçüncü Kez Evlenen Burgonyalı Kadınlar Hakkında

1. Eğer Burgonyalı bir kadın, kocasının ölümünden sonra, örfe göre, ikinci veya üçüncü kez evlenirse ve her kocadan çocukları olursa, yaşarken kendisine verilen düğün hediyesinin sahipliği devam eder; ölümünden sonra ise, babasının ona verdiği şeyler, şu yeni şartla oğullarından her birine verilir: anne, düğün hediyesi olarak aldığı şeylerin hiçbirini başkasına verme, satma veya devretme salahiyetine sahip değildir.

2. Kadının, olur da çocuğu olmazsa, ölümünden sonra, akrabaları, düğün hediyesi olarak ona verilenlerin yarısını alır; bunları hibe eden ölmüş kocanın akrabaları da diğer yarısını alır.

3. Fakat şayet çocuklar doğmuş ve babalarının vefatından sonra ölmüşlerse, emrimiz şudur ki, kocanın ve çocukların mirası bütünüyle anneye aittir. Ayrıca, hükmümüz odur ki, annenin ölümünden sonra, çocuklarından miras olarak kalıp da annenin istifade ettiği ne varsa, annenin çocuklarının yasal varislerine aittir. Ayrıca emrimiz odur ki, anne, vasiyetsiz ölmüş çocuklarının mülkiyetinin hamisidir.

4. Eğer herhangi bir oğul, annesine vasiyet veya hediye olarak bir şey bırakmışsa, anne, onunla ne yapmak istiyorsa onu yapmaya salahiyetlidir; kadının akrabaları da, kendi malları olarak mirastan pay isteyebilirler.

5. Eğer herhangi bir Burgonyalının mirastan pay alacak oğulları (çocukları) varsa, bu kişi, kendisi için ayırdığı mallarını, kime istiyorsa ona verme veya satma salahiyetine sahiptir.

Kadınların Uğradığı Zararlar Hakkında

1. Eğer yerli halktan herhangi bir hür kadın, nedensiz yere (suçsuz iken), yerli halktan herhangi bir hür erkek tarafından, kendi evinde ve sokakta, saçları kesilerek küçük düşürülürse ve şahitler vasıtasıyla bu ispatlanabilirse, bu işi yapan, o kadına on iki altın sikke öder; ayrıca on iki altın sikke de para cezasına çarptırılır.

2. Eğer bu, azad edilmiş bir kadına yapılmışsa, adam, kadına altı altın sikke öder.

3. Eğer bu, hizmetçi bir kıza yapılmışsa, adam kıza üç altın sikke öder ve üç altın sikke de para cezasına çarptırılır.

4. Eğer bir köle, bu zararı (utancı, ayıbı), yerli halktan bir hür kadına verirse iki yüz sopa, azad edilmiş bir kadına verirse yüz sopa, hizmetçi bir kıza verirse yetmiş beş sopa cezasına çarptırılır.

5. Eğer gerçekten uğradığı zarar nedeniyle suçlunun bu şekilde cezalandırılmasını emrettiğimiz kadın, gönüllü olarak zina etmişse (yani kendini teslim etmişse) uğradığı zarardan dolayı hiçbir şey talep edemez.

Boşanmalar Hakkında

1. Eğer bir kadın, yasal olarak evli olduğu kocasını bırakır (terk eder) ise, bataklıkta boğulma cezasına çarptırılır.

2. Eğer bir kişi, nedensiz yere karısından ayrılmak isterse, ona, ödediği evlilik ücreti gibi bir başka ödemede daha bulunur ve ayrıca on iki altın sikke para cezasına çarptırılır.

3. Eğer olur da bir adam, karısından ayrılmak ister ve onun şu üç suçu (zina, büyüculük ve ölümlere saygısızlık) işlediğini ispatlayabilirse, karısından ayrılmakta tamamen haklıdır; hakim de kadına karşı, sadece suçlulara karşı açılması gereken dava açılacağını ilan eder.

4. Fakat bu kadın, bu üç suçun herhangi birini işlediğini kabul etmezse, hiçbir adamın, karısından, başka herhangi bir suçtan dolayı ayrılmasına izin verilmez. Fakat adam eğer bir tercih yapmak isterse, bütün malını-mülkünü geride bırakarak, evinden ayrılabilir; karısı da çocuklarıyla birlikte, kocasının malına-mülküne sahip olabilir.

Hür Kadınlara Tecavüz Eden Kölelerin Cezalandırılması Hakkında

1. Eğer bir köle, yerli halktan hür bir kadına tecavüz ederse ve eğer kadın şikayetçi olur ve bunu ispatlayabilirse, köle işlediği suçtan dolayı öldürülür.

2. Eğer gerçekten yerli halktan bir hür kız, bir köleyle cinsel ilişkiye girse, her ikisinin de öldürülmesini emrederiz.

3. Fakat eğer kızın akrabaları, kendi yakınlarının cezalandırılmasını istemezlerse, kız, hür olma sıfatını kaybeder ve krala hizmetçi olarak verilir.

Ensest İlişki Hakkında

Eğer bir adam, akrabasıyla veya baldızıyla zina ederse, kadının konumuna göre, zina ettiği kadının en yakını olan erkek akrabasına, zina ettiği kadının kan bedelini ödemek zorundadır. Ayrıca bu adam on iki altın sikke para cezasına çarptırılır. Bir de zaniyenin, kralın hizmetçisi olmasını emrederiz.

Çocuksuz Vefat Edenlerin Mirası Hakkında

1. Çocuksuz ölenlerin mirasıyla ilgili olarak önceki yasalarda pek çok düzenleme yapmış olmamıza rağmen, meseleyi yeniden enine-boyuna düşündükten sonra, daha önce yapmış olduğumuz düzenlemelerden bazılarının düzeltilmesi gerektiğini fark ettik. Bu yüzden halihazırdaki anayasada şu karara vardık ki, kocası çocuk bırakmadan ölen bir kadın, ikinci bir kez evlenmediyse, kendi vefat gününe dek, kocasının bütün malı-mülkünün üçte birine, gönül rahatlığıyla zilyet olabilir. Ancak burada yeni şart şudur: kendisi öldükten sonra, bunların hepsini, kocasının yasal varislerine geri verecektir.

2. Sabah hediyesiyle ilgili olarak daha önce belirtilmiş olan hüküm geçerlidir. Çünkü eğer bir kadın, ilk kocasının ölüm tarihinden itibaren bir yıl içinde evlenmek isterse, bunu yapmaya tamamen haklıdır ama sahip olmasına izin verilen mal-mülkün bu üçte birlik hissesinden vazgeçer. Bununla birlikte, bir veya iki yıl geçtikten sonra kocaya varmak isterse, yukarıda belirtildiği gibi, her şeyi bırakır ve önceki kocasının mirasından hakları olan varisler, kadının (ikinci) evliliği için ödemeleri gereken ücreti ödemezler.

SORULAR

1. Gundobad, yasa çıkarırken, ne kadar özgürdür? Bir kral olarak yetkilerinin sınırları nelerdir?
2. *Burgonya Yasaları*, halk katmanları arasında nasıl ayırım yapıyor? Burada sosyal statü, sorun oluyor mu?
3. Burgonyalıların suç ve cezaya dair görüşünün temelinde hangi ilkeler yatıyor? Burgonyalılar, suçluları nasıl cezalandırıyor ve suçluyu nasıl belirliyorlar?
4. *Burgonya Yasaları*'nda, kadınlar ve aileyle ilgili konular hakkında pek çok hüküm yer alıyor. Burgonya toplumunda kadınların statüsü nedir?
5. Bu kitabın ilk bölümlerinde yer alan yasal hükümlerden alınmış bazı bölümleri okudunuz. Genel olarak bu yasaların ortak yönleri sizce nedir? Size göre, *Burgonya Yasaları*, diğer yasalardan hangi açılardan farklılık arz ediyor?

30. TOURS'LU GREGORY

FRENKLERİN TARİHİ

(y. 581-591)

Tours'lu Gregory (y. 538-595), şu an Fransa'nın orta kesiminde bulunan bir yörede, aristokrat bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. Ailesinden birkaç piskopos yetişmişti ve Gregory'i de, çocukluğundan beri, din adamı olması için hazırlıyorlardı. O, akrabalarından parlak kariyeri olan birinden eğitim aldı ve en sonunda, 573 yılında Tours Piskoposu olarak, kuzeninin yerine geçti. Gregory, bu görevi, Frenklerin tarihinde anaförlü bir dönem olan, Klovîs Krallığı'nın üçe bölündüğü ve kardeşlerin birbirleriyle savaştığı bir evrede üstlendi. Onun, bir piskopos olarak, üç kardeş arasındaki ihtilafta bilinçli bir şekilde tarafsız kalması gerekiyordu. En çok önem verdiği şey, Kilise'nin özerkliğini korumaktı ve bu amacına büyük ölçüde de ulaştı. 595 yılında öldü ve Roma Katolik Kilisesi, daha sonra onu azîzler arasında saydı.

Gregory, özellikle azîzlerin hayatı ve İncil yorumları konularında olmak üzere pek çok eser kaleme aldı ama onun en ünlü eseri Frenklerin Tarihi'dir. On yılı aşkın bir sürede yazdığı bu kitapta, Gregory, yaşamış olduğu hadiseleri ve Klovîs ile halefleri arasındaki mücadeleleri anlatır. Sık sık başka konulara geçişler yapılmasına rağmen, eserde, Fransa'da yerleşen Germen kabilelerinin hayatı canlı bir dille anlatılmaktadır.

Tours'lu Gregory

Bu olaylardan sonra, Şil-derik öldü ve oğlu Klovîs, onun tahtına oturdu. Klovîs'in Krallığı'nın kırkinci yılında, Romalıların kralı ve Egîdius'un oğlu Siagrius, babasının vaktiyle ele geçirdiği Soissons şehrine yerleşti. Bunun üzerine Klovîs, akrabası Ragnasâr'la birlik olup çoktandır Roma'ya hükmeden Siagrius'un karşısına çıktı; çünkü Romalılarla meydan muharebesine tutuşmayı istiyordu. Siagrius buna cevap vermekte

gecikmedi ve direnmekten korkmadı. Böylece çatışma başladı; ancak ordusunun dağıldığını gören Siagrius, ricat etti ve ardına bakmadan kaçıp Tulus'taki kral Alarik'e sığındı. Klovis, Alarik'e elçiler gönderip, Siagrius'u teslim etmesini istedi. Talebinin reddedilmesi durumunda, kendisine karşı da savaş açmak durumunda kalacağını bildirdi. Alarik ise, Gotların etrafa saldırdığı dehşeti bildiği için, Siagrius yüzünden Frenklerin hışmını üzerine çekmekten çekindi ve onu, zincire vurulu bir şekilde Klovis'in elçilerine teslim etti. Klovis onu teslim aldı; gözetim altında tutulmasını ve krallığını ele geçirdiğinde, gizlice öldürülmesini emretti. Klovis'in ordusu, o sıra, pek çok kiliseyi yağmaladı, çünkü o henüz putperest olduğu için bu tür hatalar yapabiliyordu. O ara, ordu, bir kiliseden, kilise hizmetinde kullanılan alet edevattan arta kalanların yanında, bir de şekli, görünüşü ve işlemeleri itibarıyla muazzam güzellikte, şahane bir tabak almıştı. Kilisenin piskoposu ise, krala, eğer kutsal eşyaları geri gönderemiyorsa bile, hiç olmazsa, tabağın geri verilmesi için elçiler gönderdi. Bunu duyan kral, elçilere dönüp: "Soisson'a kadar bizi izleyin, çünkü alınan her şey orada bölüştürülecek; eğer benim payıma bu tabak çıkarsa, o zaman papazın istediği şeyi yaparım" dedi. Daha sonra, Soisson'a geldiği zaman ve tüm ganimet orta yere konulduğunda, kral şunları söyledi: "kahraman savaşçılar! Sizden isteğim, payıma düşenin yanında şuradaki tabağı da (yani, az önce sözü edilen tabağı kastediyordu) bana bağışlanmanız!" Kralın sözlerine cevaben, daha zeki olanlar şu karşılığı verdiler: "Şanlı kralımız! Gördüğümüz her şey sizin; bizler de emrinize amadeyiz. Artık sizi ne memnun ederse, onu yapınız; çünkü kimse, gücünüze karşı çıkamaz." Onlar böyle konuşurken, ahmak, muhteris ve dengesiz herifin biri, savaş baltasını kaldırıp, tabağa vurdu ve bağırarak: "şansınıza ne çıktıysa onu alırsınız, burada kilerden başka hiçbir şey alamazsanız" dedi. Bunun üzerine herkes şaşkınlıktan dona kaldı. Kral ise, bu hakaret karşısında çok müteessir oldu ama bunu belli etmeden sabır ve nezaket gösterip tabağı yerden aldı ve kilisenin elçisine geri verdi. Nihayet yıl sonunda, bütün ordunun, silahlarına bakım yapıp yapmadıklarını kontrol etmek için, zırhlarını kuşanıp askeri yürüyüş sahasında içtimaya geçmesini emretti. Herkesi dik-katle ve teker teker teftiş ederken, gözü tabağı kıran adama ilişti ve ona yaklaşmış şöyle seslendi: "Bu nasıl hazırlık yapmak? Bu kadar vurdum-duymazlık olur mu?! Ne mızrağın, ne kılıcın ne de baltan işe yarar vaziyette!" Sonra adamın baltasını elinden alıp yere attı. Adam eğilip onu yerden almaya yeltenmişti ki, kral, ellerini kaldırıp, kendi baltasıyla ada-

mın kafasına vurdu. “İşte” dedi, “sen de Soissons’ta vazoya böyle yapmıştın!” Adamın ölmesi üzerine, diğer askerleri büyük bir korku sardı; ama o, herkesin dağılması emrini verdi. O, pek çok savaşa katıldı ve pek çok zafer kazandı. Krallığının onuncu yılında, Thuringi kabilesine karşı savaş açtı ve onlara boyun eğdirdi.

Klovis’in ilk oğlu, kraliçe Klotilda’dandı. Karısı, çocuğu vaftiz edip kutsamak istiyor; kocasını ikna etmek için sürekli uğraşüyor ve şunları söylüyordu: “Taptığın tanrılar batıldır; ne kendilerine ne de bir başkasına yardım edemezler. Çünkü taştan, tahtadan veya madenden yapılmışlardır. Ve onlara taktığın adlar da insan adlarıdır, tanrı adları değil. Mesela Satürn, oğlu tarafından kovulma korkusuyla krallığından kaçmıştır ve bunu herkes bilir. Ya Jüpiter? Onun, bütün rezilce suçları işleyen iğrenç bir mürtekip olduğu, yakın akrabalarından adamlarla cinsel ilişkiye girdiği, akrabası olan kadınlarla alay ettiği, kendi kız kardeşiyle cinsel ilişkiye girmekten kaçınmadığını da herkes bilir. Merih ve Merkür’ün ne yaptığını söylememe gerek yok herhalde?! İlahi bir güçleri olmadığı gibi, büyü yapmaktan başka bildikleri yok! Fakat asıl ibadet edilmeye daha layık olan; hiçbir şey yokken, bir sözülle gökleri ve yeri, denizleri ve bunların içinde bulunan her şeyi yaratan; gün ışığını halke-dip, gökleri yıldızlarla süsleyen; suları yüzen canlılarla, dünyayı diğer canlılarla, havayı uçan mahluklarla dolduran; tek bir işaretiyle, dünyayı ekinlerle, ağaçları meyvelerle, asmaları üzümlele dolduran; kudretiyle insanlığı yaratan, cömertliğiyle tüm bu mahlukatın insana (ki, onu, kendi suretinde yarattı) hizmet edip yardım etmesini sağlayan o Tanrı’dır.” Ama kraliçe bunları söylese de, kralın inanmaya hiç niyeti yoktu ve buna karşılık şu cevabı verdi: “Her şey tanrılarımızın emriyle yaratılmış ve var olmuştur; ayrıca delile lüzum yok: Tanrının hiçbir gücü olmadığı gibi, üstelik, tanrılar ailesine de mensup değildir.” Bu arada imanlı kraliçe, oğlunu vaftize hazırlıyordu; bunun için kilise duvarlarının, güzel kumaşlar ve perdelerle süslenmesi emretti. İkna yöntemiyle yola getiremediği kocasının, bu gizemli yöntemle imana gelebileceğini düşünüyordu. Ingomer adını verdikleri çocuk, vaftiz olduktan sonra, üzerinde, vefatının akabinde tekrar dirildiğinde giyeceği beyaz elbiseler olduğu halde öldü. Bunun üzerine kral, çok öfkelen-di ve kraliçeyi, kulakları tırmalayan bir sesle azarlayıp şunları söyledi: “Çocuğu, benim tanrılarım adına takdis etmiş olsaydık, şimdi yaşıyor olurdu; Ama gör-dün işte: senin Tanrı’nın adına vaftiz oldu ve artık yaşamıyor!” Buna karşı kraliçe şunları söyledi: “muhtemelen hak etmiş olduğum şekilde

hakkımda hükmeden Her şeyi yaratan, Kadir-i Mutlak Tanrı'nın takdiline karşı gelmek ne haddime! Bilakis O'na müteşekkirim ki, tenezzül edip, benim rahmimden doğmuş birini kendi katına aldı. Çocuğum için üzülmiyorum; çünkü biliyorum ki vaftiz elbiseleri üzerinde olduğu halde bu dünyadan çağrıldığı için, Tanrı, katında onu nimetleriyle doyuracak.”

Ardından kraliçe, bir başka oğul daha dünyaya getirdi ve adını da vaftiz olurken Kolodomer koydu. Vaftiz esnasında çocuğun rahatsızlanması üzerine, kral karısına çıkıştı ve: “bak gördün mü? Büyük kardeşine ne olduysa buna da aynısı olacak. İsa'nın adına vaftiz ettik ya, bu da şuracıkta ölür artık!” Ama annesinin duaları ve Rabbin emriyle, çocuk iyileşti.

Kraliçe, kralın gerçek Tanrı'yı kabul etmesi ve putlara tapmaktan vazgeçmesi için bıkmadan didindi, durdu. Ama kral bir türlü inancından vazgeçmiyordu; ta ki sonunda Almanlarla bir savaş çıkana dek. Burada kral, artık hür iradesini kullanmadan önce inkar ettiği Tanrı'nın hakikat olduğunu itiraf etmek mecburiyetinde kaldı. Hadise şöyle cereyan etti: İki ordu, şiddetli çarpışmaya girdi ve neredeyse bir katliam hali yaşıyordu. Klovis'in ordusu, bir ara dağılmaya yüz tuttu. Bunu gören Klovis, başını göğe çevirdi ve vicdan azabı içinde gözlerinden yaşlar boşanarak şu sözleri söyledi: “Ey Klotilda'nın Diri Tanrı'nın oğlu olduğunda ısrar ettiği, darda olanlara katından yardım ettiğini ve Senden ümidini kesmeyenlere zafer ihsan ettiğini söylediği İsa Mesih! Yardım etmen için sana yalvarıyorum: yeminle söylüyorum ki, eğer bu düşmana karşı bana zafer ihsan edersen ve senin adına kendilerini adanmış insanların, senden aldıklarını söyledikleri bu gücü bana gösterirsen, sana inanacağım ve senin adına vaftiz olacağım. Çünkü kendi tanrılarımı yalvardım; ama gördüm ki, onlar bana yardım etmekten geri durdular. Bundan dolayı, onların hiçbir güçlerinin olmadığına inanıyorum. Zira, onlar kendilerine itaat edenlere yardım etmiyorlar. Şimdi sana yöneldim ve sana inanmak istiyorum: tek isteğim, beni düşmanlarımdan kurtarmam!” Klovis bu şekilde yakardığında, Alamanniler arkalarını dönüp dağınık halde kaçmaya başladılar. Krallarının öldürüldüğünü gördüklerinde ise, Klovis'e teslim olup şunları söylediler: “Ne olur, insanlar artık ölmesin! Bizler artık sana tabiyiz.” Bunun üzerine Klovis, savaşı durdurdu. Adamlarına cesaret verdikten sonra, barış yapıp emniyet içinde geri döndü. Kraliçeye de, İsa'nın adını anıp nasıl zafer kazandığını anlattı. Bu hadise, krallığının on beşinci yılında vuku buldu.

Daha sonra, kraliçe, Rheims piskoposu Aziz Remi'den, Klovis'i gizlice çağırıp kurtuluş sözcüğünü söylemesi için ona telkinde bulunmasını istedi. Piskopos, Klovis'i gizlice çağırttı ve göğün ve yerin yaratıcısı, gerçek Tanrı'ya inanması ve ne kendilerine ne de bir başkasına yardım edebilen putlara tapmaktan vazgeçmesi için telkinde bulunmaya başladı. Fakat kral şunları söyledi: "sizi memnuniyetle dinliyorum, kutsal peder. Tamam, imanı kabul edeyim ama burda bir sıkıntı var. O da şu: benim takipçilerim, tanrılarının terk edilmesine tahammül edemezler. Fakat yine de gidip onlarla sizin istediğiniz şekilde konuşacağım." Sonra Klovis, takipçileriyle buluştu. Fakat bundan önce onlar zaten iman etmeyi kabul etmişlerdi ama Klovis bunu bilmiyordu. Klovis, tam söze başlayacaktı ki, oradakiler hep bir ağızdan şöyle bağırdılar: "Ey dindar kral! Ölümlü tanrılarımızı reddediyoruz ve Remi'nin va'zettiği ölümsüz Tanrı'nın izinden gitmeye hazırız." Durum, hemen piskoposa bildirildi: o da buna çok sevindi ve onlardan vaftiz kurnasında yıkanmaları için hazırlanmalarını istedi. Meydanlara, kaneviçe ve gergef işinden gölgelikler ve saçaklı örtüler asıldı. Kiliseler beyaz perdelerle süslendi; vaftiz yeri, usûle göre hazırlandı. Her yana buhurun güzel kokusu yayıldı; güzel kokulu mumlar ıslıl ıslıl yakıldı ve mukaddes vaftiz yerinin tamamını ilahi bir hoş koku sardı. Evet işte Rab, cennet kokularının hasretini çekerek, şahitliklerinin gereğini yapanlara bu şekilde lütufta bulundu. Sonra piskopos tarafından vaftiz edilmeyi isteyen ilk kişi kral oldu. Bir başka Konstantin, kadim cüzzam illetine son vermek ve ellerini temiz suyla yıkayıp, uzun zamandır ellerine bulaşmış olan iğrenç kirlerden arınmak için vaftiz kurnasına doğru ilerledi. Ve vaftiz töreni başladığı zaman, Tanrı'nın sevgili kulu Remi, daha önceden hazırlamış olduğu şu sözleri söylemeye başladı: "Nezaketle boyun eğ ey Sigamber! Yaktığına tap, taptığını yak!" Kutsal piskopos Remi, oldukça akıllı bir adamdı ve özellikle hitabet kabiliyeti çok güçlüydü. Öylesine mübarek bir zattı ki, Silvester'in kerametlerine denk kerametler gösterebiliyordu. Zira onun hayatını anlatan ve hâlâ elimizde bulunan bir kitapta, bir ölüyü nasıl dirilttiği anlatılmaktadır. Sonunda kral Her şeye Kadir Tanrı'nın üç olduğunu (Teslis) itiraf etti ve Ruhü'l-Kuds adına vaftiz edildi. Sonra İsa'nın çarmıha gerildiğini gösteren Haç ve kutsal melhemle yağlanıp takdis edildi. Ordusundaki 3000'den fazla asker de onun gibi vaftiz edildi.

SORULAR

-
1. Gregory'nin anlattıklarına bakılırsa, Frenklerin, krallığın mahiyetine ilişkin farklı görüşleri vardı. Bu görüşler nelerdir? Hangi görüş, diğerlerine üstünlük sağlamış gibi görünüyor?
 2. Kraliçe Klotilda gibi Hristiyanlar, etraflarındaki putperestleri dine döndürmek için çok çaba harcadılar. Onlar, kafirleri ikna için hangi argümanları kullanıyorlardı? Kafirlerin buna cevabı ne olmuş olabilir?
 3. Bir Hristiyan ve Piskopos olarak Gregory'nin konumu, Frenklerin Tarihi'ne dair anlattıklarını nasıl etkilemiş olabilir?
 4. Frenkleri Hristiyan yapmak, ikna meselesi olmanın ötesinde boyutları olan bir konuydu. Bu iş nasıl başarıldı?
 5. Kloviz'e tabi olanların pek çoğu Hristiyan oldu. Gregory'nin anlattıklarından, ihtida süreci hakkında ne tür sonuçlar çıkarabilirsiniz?
-

31. BEDE

İNGİLİZ KİLİSESİ TARİHİ

(y. 731)

Muhterem Peder Bede (673-735), İngiltere'nin kuzeyinde doğdu ve anlaşıldığına göre, daha çocukken yetim kaldı. Yedi yaşında, Wearmouth Başkeşişi Benedict Biscop'un eğitimine verildi ve böylece ömür boyu sürecek kilise görevine ilk adımını atmış oldu. Bede, ömrünün büyük bir bölümünde, bir alim ve öğretmen olarak ün kazandığı Jarrow'daki ünlü Benedict Manastır'ında keşişlik yaptı. Zamanının çoğunu, تنها bir taş kulübe içinde tek başına geçiriyordu. Orada, kendini tefekküre vermiş bir halde ve menkıbelere konu olacak tarzda yaşıyor, Kitab-ı Mukaddes üzerine yazılar yazıyordu. Bede, Latince'nin yanında, Yunanca'ya da aşinaydı ve o dönemde pek fazla kimsede görülmeyen bir özellik olarak, biraz da İbranice biliyordu. Antik döneme ait klasik eserlere aşinaydı ve Kilise kurumlarının eserleri üzerinde de nüfuzu vardı. O, ayrıca usta bir öğretmendi ve onun eğitiminden geçen öğrencilerin pek çoğu, Kilise'de önemli yerlere geldiler. Acılar içinde vefat ettiği 26 Mayıs 735 tarihine kadar da ders vermeyi sürdürdü.

Başka eserler de bırakmış olmasına rağmen, Bede'nin en ünlü eseri, Romalılardan kendi yaşadığı döneme değin, Hristiyanlığın İngiltere'deki geçmişini anlatan *Kilise Tarihi*'dir. Buraya alıntılarladığımız bölüm, Canterbury'li Aziz Augustine'nin altıncı yüzyılda Kent'e misyoner olarak gönderilmesini anlatır. Papa Gregory, Augustine'e, Roma İmparatorluğu ile birlikte Hristiyanlığın da asırlar önce çökmüş olduğu İngiltere'ye imanı geri getirmesini emretmiştir.

Kent'in doğusunda, büyük Thanet Adası vardı. Bildirildiğine göre, Rabbin hizmetçisi Augustine, yaklaşık 40 arkadaşıyla birlikte gelip bu adaya yerleşti. Bunu duyan kral, haklarında karar verinceye dek, adada karaya çıkmış oldukları yerde kalmalarını ve bütün ihtiyaçlarının karşılanmasını emretti. Çünkü Frenklerin krallık ailesinden Bertha adında bir Hristiyan kadınla evlendiği için, daha öncesinden Hristiyanlık hakkında bilgisi vardı. Zaten eşini, ailesinden, dininin gereklerini yerine getirmesine müsaade edeceğine söz vererek almıştı. Birkaç gün sonra kral adaya geldi; güneşin altında oturup, Augustine ve arkadaşlarının huzuruna getirilmelerini emretti. Kendisine herhangi bir yolla tesir-

de bulunmamaları için de tedbirini önceden almıştı. Çünkü kadim bir hurafeye göre, keramet veya buna benzer bir şeyle kendisini etki altına alıp, sözlerini tasdik ettirebilecekleri konusunda uyarılmıştı. Ama onlar, keramet göstererek değil, Tanrı'nın yardımıyla, bayrakları olarak gümüşten bir haç ve Efendimiz Mesih'in tasvir edildiği bir levha taşıyarak geldiler. Münacaat duaları söyleyerek, hem kendileri hem de huzurlarına götürüldükleri kişilerin ebedi kurtuluşu için Efendimize dua ettiler. Augustine, kralın emirlerine uygun olarak oturduktan sonra ona ve onunla birlikte gelenlere, kurtuluş sözünü söylemeleri çağrısında bulundu. Kralın buna cevabı şu oldu: "sözleriniz ve vaadleriniz çok güzel ama bunlar bizim için yeni olduğundan ve kaynağını da bilmediğimiz için, bütün İngiliz ulusuyla birlikte uzun çağlar boyunca takip ettiğim şeyi terk edene dek, bunları tasdik edemem. Ama madem ki krallığıma uzaklardan geldiniz ve öyle görünüyor ki, doğru ve en faydalı olduğuna inandığınız bu şeyleri bize anlatma konusunda çok isteklisiniz; o halde biz de size dokunmayacağız. Uygun gördüğünüz şekilde burada kalmanıza izin vereceğiz ve ihtiyacınız olan yiyecekleri size temin etmeye özen göstereceğiz. Dininizi va'zetmenize engel olmayacağız ve olabildiğince çok insanımızı dininize kazandırmak için yapacağınız faaliyetlere de yasak koymayacağız."

Kalmaları için kendilerine tahsis edilen yere girer girmez, ilk kilisede yaptıkları şeylerin aynısını yapmaya başladılar: zamanlarının çoğunu dua edip ibadetle geçirdiler ve oruç tuttular. Kurtuluş sözcüğünü olabildiğince çok insana va'zettiler. Kendilerine ait olmadığı için dünya malına tenezzül etmediler. Vaazlarını dinleyen ve kendilerinden bir şeyler öğrenen insanlardan sadece ihtiyaçları kadar yiyecek aldılar. Başkalarına verdikleri nasihatlere kendileri de her bakımdan uygun yaşadılar ve başlarına gelen zorluklara ve sıkıntılara göğüs gerdiler. Hatta va'zettikleri hakikat için ölmeye bile razı idiler. Kısacası, onların günaha bulaşmadan sade bir yaşam sürdüklerini görüp, ilahi öğretilerine hayran olan pek çokları iman ettiler ve vaftiz oldular. Şehrin doğu yakasında, Romalılar zamanından kalma ve daha önce söylendiği gibi, bir Hristiyan olan kraliçenin dua etmek için gelip gittiği, Aziz Martin adına yapılmış bir kilise vardı. İmana gelen kral, açıktan va'zetme ve her yerde kiliseler inşa etme veya onarma izni verene dek, onlar, önce burada buluşmaya, ilahi söylemeye, dua etmeye, ayin yapmaya, va'zetmeye ve dine girenleri vaftiz etmeye başladılar.

Önce, inkâr edilemeyecek pek çok keramet gösteren bu azizlerin masumiyetinden ve hoş vaadlerinden etkilenen kral inandı ve vaftiz

oldu. Daha sonra da diğer insanlar, yığınlar halinde, her gün, o kurtuluş sözünü dinlemek ve putperestlik ayinlerinden vazgeçip imana gelmek suretiyle, İsa'nın Kilisesi'ne katılmaya başladılar. Kral onların ihtida etmesini teşvik etti ama hiçbirini Hristiyanlığı kabule zorlamadı. Yaptığı, ilahi krallığındaki insanlar arasından inanmış olanlara, sadece biraz daha fazla şefkat göstermek oldu. Çünkü kendi din bilginlerinden ve kurtuluşa ermiş din önderlerden, İsa'ya hizmetin zorla değil gönül rızasıyla olması gerektiğini öğrenmişti. Çok geçmeden kral, devletin merkezi olan Canterbury şehrinde, din bilginlerine, geçimlerini sürdürecektir pek çok mal-mülk yanında, meskun bir ikametgah da bağışladı.

Bununla beraber, Augustine kafasında yer etmiş bazı şüpheleri gidermek istiyordu. Çok geçmeden, sorularının cevabı Roma'dan geldi. Biz bunları da bu tarih kitabında nakletmeyi uygun bulduk:

Augustine'nin İkinci Sorusu: İman tek ve aynı olmasına karşın, niçin kiliselerin adetleri farklı? Ve niçin kutsal Roma Kilisesi'nin uyduğu tek bir ayin adeti var da Fransız Kilisesi'nde başka bir ayin adeti geçerli?

Papa Gregory'nin Cevabı: Kardeşim, hatırla: Roma Kilisesi'nin içinde yetiştin ve buranın adetini bilirsin. Fakat gerek Roma Kilisesi'nde gerekse Fransa'daki yahut bir başka kilisede, Kadir-i Mutlak Allah'a daha makbul gelebilecek herhangi bir şey bulduysan, tercihini ondan yana kullan. Bu, birçok kilisenin görüşlerinden yola çıkarak elde ettiğin ve o zamana dek bilinmeyen, imanda da yeni olan bir konu ise, onu, İngiliz Kilisesi'nde gayretli bir şekilde halka va'zetmen beni memnun eder. Çünkü bir yer iyi diye, oranın her şeyinin de iyi olması gerekmez. Bilakis bir yeri iyi yapan, bizatihi iyi şeylerdir. Bu yüzden, her kilisenin takvaya yakışan, dine uygun ve düzgün olan adetlerini seçip al ve bunu yaptığın zaman, bunları insicamlı bir bütün halinde sun ki, İngilizler buna alışsın ve gereğini kolayca yerine getsin.

Augustine'nin Beşinci Sorusu: Mü'min, hangi akrabalarıyla evlenebilir? Ve erkeklerin, üvey anneleriyle ve akrabalarıyla evlenmeleri meşru mudur?

Gregory'nin Cevabı: Bir kişinin, üvey annesiyle evlenmesi, affolunmaz bir günahdır. Çünkü Şeriat'ta yazılmıştır ki: "babanın mahremiyetini ortaya dökmemelisin." Gerçekten de, oğul, babasının mahremiyetine halel getiremez; ama bu konuda şu yazılmıştır: "O ikisi, tek bir beden olacaktır." Babasıyla tek bir beden olan üvey annesiyle evlenen kişi, onun mahremiyet alanına girmiş olur ve bu, elbette, babasının da mahremiyet alanına girmek demektir. Ayrıca yengeyle evlenmek de yasaktır, çünkü önceki nikahında o kadın, erkek kardeşin bedeniyle bütünleşmiştir.

Fakat madem ki, hâlâ imansız olduğu halde, bu menfur evliliği yaptığı söylenen pek çok İngiliz var; o zaman bunlara, imana geldikleri zaman, bu işten geri durmaları tenbih edilir ve bunun feci bir günah olduğu söylenir. Bu kişiler, Tanrı'nın çetin azabından korksunlar: belki o zaman, şehvani arzularını tatmin için yaptıkları bu işten dolayı, ahirette ebedi azaba uğramazlar. Ancak bunu yaptılar diye de, İsa'nın ümmetinden dışlanmaları gerekmez. Belki vaftiz olmadan önce cahillikle işledikleri günahların cezasını çecekleri söylenebilir. Çünkü Kutsal Kilise, bazı günahların bu dünyada cezasını verir; bazılarına, alicenaplık gösterip hoşgörülle yaklaşır; bazılarına da göz yumar ki böylece o kişi, çoğu defa gösterilen bu sabır ve göz yumma karşısında, işlediği günahlardan vazgeçer. Ama imana gelenlerin hepsi, bu tür şeyler yapmamak için uyarılmalıdır. Ve eğer onlar bu günahları işlerlerse, İsa'nın Ümmetinden dışlanmak durumunda kalırlar. Çünkü suçu bilmeden işleyenler, nasıl ki bir dereceye kadar hoş görülebilirlerse, aynı şekilde, bilerek günah işlemekten korkmayanların peşi de kolay kolay bırakılmaz.

Augustine'in Sekizinci Sorusu: Doğurmuş bir kadının vaftiz edilmesi gerekir mi? Yahut doğumdan ne kadar sonra o kadın kiliseye gidebilir? Hakeza, yeni doğmuş çocuk, ölürse vaftiz olmaktan mahrum kalmasın diye, kaç gün sonra vaftiz edilebilir? Ya da kocası, doğum yapmış kadına ne kadar süre sonra yaklaşabilir? Veya kanaması devam ettiği halde kadının kiliseye gelmesi meşru mudur, yoksa müminler cemaatine saygı gösterip kiliseden uzak durması mı gerekir? Görgüsüz İngiliz kavminin bütün bu hususları bilmesi gerekiyor.

Gregory'nin Cevabı: Kardeşim, bu soruları size başkalarının sorduğuna kuşku yok ve sanırım istediğin cevapları orada zaten verdim. Ama görüyorum ki, bizzat senin cevap olarak söyleyebileceğin şeyleri, bir de benim onaylamamı istiyorsun. O halde şimdi ben sana sorayım: Doğum yapmış bir kadın neden vaftiz edilmesin?! Edilebilir; çünkü Kadir-i Mutlak Tanrı'nın gözünde, kadının doğurganlığı kabahat değildir. Bil-diğin gibi, ilk ebeveynimiz Cennet'te günah işlediğinde, Tanrı'nın adil hükmü gereğince, daha önceden kendilerine verilmiş olan ölümsüzlük özelliklerini kaybettiler. Yine biliyorsun ki, Kadir-i Mutlak Tanrı, hata yaptığı için Ademoğlu'nu tümünden yok etmez; ama, günahı yüzünden insandan hem ölümsüzlük özelliğini almıştır, hem de soyunun devam edebileceğini bildirip Cennet'inden çıkarmıştır. O halde, Kadir-i Mutlak Tanrı'nın kerem-i izzetiyle Ademoğlu'na bahsettiği bu doğurganlık özelliği yüzünden, kadının vaftiz olma şerefine nail olması nasıl engelle-

nebilir ki?! Çünkü lütfedilen bu yeteneğin, bütün günahların silinmesi için yapılan vaftizin ruhuna aykırı olduğunu düşünmek büyük ahmaklıktır. “Bir kadın doğum yaptığı zaman, kaç gün sonra kiliseye gelebilir?” diye soruyorsun. Bu sorunun cevabını, Ahd-i Atik’ten öğreniyoruz: kadın, erkek çocuk için otuz üç gün, kız çocuk için altmış altı gün kiliseden uzak durmalıdır. Artık bilmelisin ki, bu hüküm bir hikmete binaen konulmuştur. Çünkü eğer kadın, (açıktan açığa) şükranlarını sunmak üzere, tam doğum yaptığı saatte bile kiliseye girse, herhangi bir günah işlemiş olmaz. Nitekim günah olan, bedeni haz almaktır acı çekmek değil. Acı, doğum sırasında çekilir; ama haz, cinsi münasebet sırasında alınır. Onun için, insanoğlunun ilk annesine şöyle denilmiştir: “çocuklarını zahmetle doğuracaksın.” Şu halde, eğer doğum yapmış bir kadının kiliseye girmesini yasaklarsak, onu cezalandırmış oluruz. Ölüm tehlikesi varsa, bu durumda doğum yapmış bir kadını, ister tam doğum yaparken isterse çocuğunu doğurduktan hemen sonra vaftiz etmek, hiçbir şekilde yasaklanamaz. Çünkü nasıl ki hayatta olanlar vaftiz olma lütfuna mazhar oluyorsa, aynı şekilde ölenin de, hiç gecikmeksizin bu lütfu nail olmaya hakkı vardır. Tanrı korusun, vaftiz sayesinde kurtulacak kişi, olur da küçük bir gecikme yüzünden vaftiz edilemezse, bu halde ölüp gidebilir.

Yeni doğmuş çocuk sütten kesilene dek, kocası kadına yaklaşmamalıdır. Ama şu sıralar evli çiftler arasında kötü bir adet baş gösterdi: kadınlar, doğurdukları çocukları emzirmeyi küçük görüyor ve emzirmek üzere başka kadınlara veriyorlar. Öyle görünüyor ki, bu adetin icadında tek neden, nefse hakim olamamaktır. Çünkü kadınlar nefislerine hakim olamayınca, doğurdukları çocukları da emzirmezler. Bu yüzden, bu kötü adet gereğince, çocuklarını büyütmek için başkalarına veren bu kadınlar, lohusalık dönemi bitene dek, kocalarına yaklaşmamalıdır. Çünkü çocuk doğurmamış bile olsa, ay hali günlerinde kadınların bunu yapması yasaktır; hatta Şeriat, henüz kanaması bitmemiş bir kadına yaklaşan erkeği ölüme mahkum eder. Ancak yine de, ay hali günlerinde kadının kiliseye girmesi yasaklanmamalıdır. Çünkü yaratılıştan gelen bir özellikten dolayı ona suç isnad edilemez ve iradesi dışında gerçekleşen bir halden dolayı, kiliseye kabul edilmemesi adil değildir. Nitekim biliyoruz ki, kanamalı yarası olan bir kadın, mütevazi bir edayla Efendimiz’e arkadan yaklaşp, elbisesine dokunmuş ve bu hastalığından kurtulmuştur. O halde, kanamalı yarası olan bir kadının, Efendimizin elbisesine dokunmasında bir mahzur olmuyorsa, kadının, ay hali gün-

lerinde Tanrı'nın kilisesine girmesi neden mübah olmasın? Tabii itiraz olarak, o kadının hastalığından kurtulmak için bunu yapmaya mecbur olduğunu, ama sözünü ettiğimiz bu uygulamanın adet olarak yapılageldiğini söyleyebilirsin. Ama aziz kardeşim, şunu düşün ki, hepimiz, şu ölümlü bedenlerimizin cefasını çekiyoruz: Cennet'ten yeryüzüne indikten sonra, Tanrı'nın adil hükmüyle tabiatımızın zayıf olması takdir edilmiştir. Açlık ve susuzluk çekmek, kızmak, üşümek ve yorulmak, bu zaaflarımızdandır. Hastalıklara karşı ilaç kullanmaktan başka çare olmaması gibi, açlığı gidermek için yemek yemek, susuzluğu gidermek için su içmek, sıcağa karşı serinlik aramak, soğuğa karşı giyinmek ve yorgunluğu gidermek için dinlenmekten başka bizim için bir çare var mı? Bunun gibi, ay hali de kadın için bir ezadır. Bu yüzden, hasta iken Efendimiz'in elbisesine dokunan kadının bu hareketi mahzurlu görülüyorsa, yaratılışlarından gelen kusuru yüzünden sıkıntı çeken kadınların da kiliseye girmesinde bir mahsur olmamalıdır.

O halde kadınlar, muayyen günleri esnasında, cemaate katılmaktan mahrum bırakılmamalıdır. Ama kişi, derin saygısından, bunu yapmayı kendisi istemezse, bu da mümkündür. Kiliseye girerse de, bundan dolayı cezalandırılmamalıdır.

SORULAR

-
1. Augustine, İngilizlerin ihtida etmesi için ne yapıyor? Hangi metodları kullanıyor?
 2. Kilise, Hristiyanlık öğretileriyle çelişen yerel adetlerle nasıl uğraşıyor?
 3. İhtida sürecinde kralın önemi nedir? Augustine, kralın yardımı olmadan başarılı olabilir miydi?
 4. Papa Gregory'nin kadınlara karşı tutumu nedir?
 5. Bede'nin Hristiyan bir keşiş olması, Augustine'in İngilizleri dine döndürmek adına yaptıklarını anlatırken Bede'nin kullandığı üslubu nasıl etkilemiş olabilir?
-

32. EINHARD

ŞARLMAN'IN HAYATI

(y. 829-836)

Einhard (y. 770-840), Şarlman'ın krallığı döneminde, seçkin bir alim ve tarihçiydi. Almanya'da, Fulda Manastırı yakınlarında bir yörede doğdu ve eğitimini de burada aldı. Ancak gençliği hakkında elimizde fazla bir malumat yoktur. Fulda'dayken, seçkin bir alim olarak ünü arttı ve imparatorun bizatihi kendisi yazmayı bilmemesine rağmen, konularının uzmanı pek çok ilim adamını barındıran ve ümid vadeden birçok genç alimin hizmet için geldiği Aechen şehrindeki imparatorluk sarayına girdi. Burada soyluların çocuklarına eğitim verilen okulda hocalık yapmaya başladı. Zamanla imparatorun en güvendiği danışmanlarından biri oldu.

Einhard, *Şarlman'ın Hayatı*'nı, emekli olduktan sonra, 829-836 yılları arasında yazdı. Kitabı, hem imparatora duyduğu şükran hislerinin bir göstergesi olarak hem de Şarlman'ın oğullarına, babalarının başarılarını öğretmek amacıyla kaleme aldı. Yazım tarzı, klasik örneklerle benzemesine rağmen, *Şarlman'ın Hayatı*, Ortaçağ'da yaşamış ve din adamı olmayan bir kişinin hayat hikayesini anlatan ilk eserdir. Kitap, Ortaçağ'da yazılmış eserler içinde baskısı sürekli ve en çok yapılanlardan biridir.

Şarlman'ın Özel Hayatı ve Karakteri

Böylece, şu ana dek, Şarlman'ın krallığını nasıl koruyup genişlettiğini ve ayrıca krallığına nasıl azamet ve ihtişam kattığını göstermiş oldum. Şimdi ise, ona bahşedilen zihinsel melekelerden, ister bolluk anında ister darda, hangi şartlar altında olursa olsun, yılmadan yoluna devam etmesi özelliğinden bahsedeceğim ve onun özel ve ailevi hayatıyla ilgili her şeyi anlatacağım.

Kız olsun, oğlan olsun, çocuklarının eğitimine çok önem verirdi ve onların, kendisinin de büyük önem verdiği içtimai ilimler alanında yetişmelerinde kararlıydı. Dahası, uygun yaşa gelir gelmez, oğullarına gerçek Frenkler gibi ata binmeyi, kılıç kullanmayı ve avlanmayı öğretti. Kızlarına nasihati ise, yün ve örgü işlerini öğrenmeleri; dikkatlerini iş ve kadın işi öğrenmeye vermeleri ve gördükleri eğitimden sonra yüksek prensip sahibi olmaları idi.

İki oğlunun ve kızlarının ölümleri üzerine çok müteessir oldu; Alışık olduğumuz metanetli halini koruyamadı, zira cesaret kadar dikkat çeken bir özelliği de, ailesine karşı müşfik olmasıydı. Bu nedenle, çocuklarının ölümü üzerine göz yaşlarına hakim olamadı. Üstelik, en yakın dostu saydığı Roma'daki Papa Hadrian'ın öldüğü haberi kendisine ulaştırıldığı zaman, sanki bir kardeşini veya canından çok sevdiği oğlunu kaybetmiş gibi, onun ardından da ağladı. Çünkü gerçekten çok dostcanlısı biriydi: dostlarına kucagını sonuna dek açar; onları korur-kollar, destekler ve onun dostluğunu kazanmış olan herkese, elinden gelen her türlü yardımı yapar, itibarlarını sonuna dek gözetirdi.

Şarlman

Oğulları ve kızlarının terbiyesine öylesine önem verirdi ki, evde olduğu zamanlarda onlar olmadan asla akşam yemeğine oturmaz ve yine onlar olmadan asla seyahate çıkmazdı. Oğulları, onun yanında, onunla birlikte ata biner, kızları da geriden onları takip ederlerdi. Tam da bu iş için seçilmiş muhafızlarından bazıları, kızlarının seyahat ettiği kafilenin en sonunda yer alır, gözcülük yaparlardı. Kızları çok güzeldi ve babaları tarafından çok seviliyorlardı. İlginçtir, bu yüzden onları ne kendi halkından biriyle evlendirmiş ne de yabancı devletlerden talip olanlara vermişti. Fakat ölene dek, onları toplum içine çıkarmaya-

cağını söyleyerek kızlarını eve kapattı. Bu nedenle, diğer bütün işleri yolunda gitmesine rağmen, talihi tersine döndü ve halk arasında yayılan dedikodular yüzünden sıkıntılı günler yaşadı. Bununla birlikte, her şeye kulaklarını tıkadı ve sanki hiçbir şey duymamış veya şayialar asılsızmış gibi hareket etti.

Başka ülkelerden gelen yabancıları çok sever ve onları ağırlamak için öylesine uğraşırdı ki, hiç abartısız, sadece saray için değil tüm kral-

lık için bile bir yük olarak görülecek derecede fazla misafiri olurdu. Ama o bildik cömertliğiyle, bu tür masrafları pek önemsemezdi. Çünkü cömertliği ve alicenaplığı ile elde ettiği şöhreti, bu türden işlere borçlu olduğunu ve hatta bu şekilde davranmak suretiyle başına gelebilecek kimi sıkıntılardan kendini koruduğunu biliyordu.

En büyük önemi içtimai ilimlere veriyordu; en büyük saygıyı da bu ilimleri öğretenlere gösteriyor ve onlara büyük rütbe ve madalyalar veriyordu. Gramer derslerinde, ahababı Gönüllü Papaz Yardımcısı Pisa'lı Peter'in derslerini dinlerdi, ama diğer konuların tamamında, Alcuin adlı, bir diğer gönüllü papaz yardımcısı Albinus'a itibar ederdi. Bu adam, Sakson ırkından bir İngilizdi ve o zamanın en bilgili adamı sayılıyordu. Şarلمان, Alcuin'den hitabet, diyalektik ve özellikle astronomi öğrenmek için çok uğraştı ve bu iş için çok zaman ayırdı. Hesap ilmini de öğrendi ve yıldızların yörüngelerini, bizzat uygulamalı olarak, çok dikkatli bir şekilde tetkik etti. Ayrıca yazmayı öğrenmek için de çalıştı. Hatta bu niyetle, harfleri öğrenebilmek adına hiçbir fırsatı kaçırmamak için, tabletleri ve yazdığı kağıt parçalarını sürekli yanında taşır ve yatağında başını koyduğu yastığın altına saklardı. Ama, artık iyice yaşlandığı bir dönemde başladığı bu zevkli işte fazla ilerleme kaydedemedi.

Küçüklüğünden beri üzerinde eğitim gördüğü Hristiyanlığa çok bağlıydı ve bu dine derin bir saygı duyuyordu. Bu yüzden Aix'te büyük ve çok güzel bir kilise yaptırdı. Kiliseyi altın ve gümüş süslemelerle ve kollu şamdanlarla tezyin ettirdi; bahçe kapısı da dahil olmak üzere bütün kapılarını sert pirinçten yaptırdı. Kilisenin inşası için bir başka yerden mermer sütunlar temin edemediği için, bunları Roma ve Ravenna'dan getirtti. Sağlığı elverdiği ölçüde, sabah akşam, gece vakitlerinde ve Kurban Edilme zamanında, kilisenin gayretli müdavimlerindendi. Kilise hizmetlerinin hepsinin en iyi şekilde yerine getirilmesine çok önem verir ve binanın bekçilerini, uygunsuz ve kirli hiçbir şeyin binanın içine alınmasına veya binanın içinde bırakılmasına müsaade etmemeleri yönünde sürekli ikaz ederdi. Kiliseye çok sayıda altın ve gümüş tabaklar bağışladı. Rahiplere o kadar çok kıyafet temin etti ki, kilise hiyerarşisinde en aşağı derecede yer alan kapıcılar bile, vazifelerini, her zamanki alelade kıyafetleriyle değil, onun temin ettiği giysilerle yapmak zorunda kalıyorlardı. Okuma ve ilahi söyleme usüllerini ciddi bir reforma tabi tuttu; zira açıktan asla okumamasına ve cemaat çekildikten sonra geride kalanlarla birlikte kısık sesli olmak dışında ilahi söylememesine rağmen, her iki konuda da gayet iyi bir eğitim almıştı.

Fakirlerin sıkıntılarını gidermeyi ve onlara, Yunanlıların sadaka dedikleri türden bir yardım yapmayı çok severdi. Çünkü sadece kendi ülkesi ve kendi krallığına ihtimam göstermez, Akdeniz'in diğer yakasındaki ülkelere, Suriye'ye, Mısır'a, Afrika'ya da – yani Kudüs'e, İskenderiye'ye ve Kartaca'ya – bu ülkelerde kötü koşullar altında yaşadıklarına dair haberler aldığı bütün Hristiyanların yoksulluğuna acıyarak, onların acılarını dindirmek amacıyla para göndermeyi adet haline getirmişti. Denizin öte yakasındaki kralların dostluğunu elde etmesinin başlıca sebebi bu idi; bu yolla, onların hükmü altında yaşayan Hristiyanların bir nebze olsun yardım almaları ve ferahlamalarını umuyordu.

Diğer tüm mukaddes ve muhterem mekanlardan daha çok, Roma'daki Havari Aziz Petros Kilisesi'ni severdi. Bu kilisenin hazinesine gümüş, altın ve kıymetli taşlardan oluşan büyük bir servet döktü. Papa'ya sayısız hediyeler gönderdi; bütün krallığı boyunca, var gücüyle, Roma şehrine kadim otoritesini yeniden kazandırmak için ve sadece Aziz Petros Kilisesi'ni savunmak adına değil, bilakis onu diğer tüm kiliselerden daha gösterişli ve zengin kılmak için, kendi servetinden harcayarak her çabayı gösterdi. Gerçekten de, ona, bu tür yardımlar yapmaktan daha sevimli gelen bir başka şey yoktu. Ama, Roma'ya bu denli değer vermesine rağmen, 47 yıllık krallığı süresince, oraya ancak dört kez gidebildi: o da ancak adaklarını yerine getirmek ve dualarını sunabilmek içindi.

İmparator unvanını aldığı zaman, farklı halklardan oluşan tebaasına uygulanan hukuki kurallarda pek çok kusurlar olduğunu fark etti. Zira Frenklerin, pek çok konuda birbirinden oldukça farklı kurallar içeren iki yasal sistemi vardı. Ve o, bu yüzden, bu yasalardaki eksikleri tamamlamak, farklılıkların arasını bulmak ve yanlış olan veya yanlış ifade edilmiş olanları düzeltmekte kararlıydı. Ama yapmayı düşündüğü işlerin hiçbirini, birkaç kanunname çıkarmak ve sonuçsuz kalmış birkaç girişimde bulunmanın ötesinde, bitiremedi. Bununla birlikte, hakimiyeti altındaki bütün milletlerde geçerli olan, daha önceden yazılmamış tüm yasa ve kuralların toplanıp yazılmasına dair emirler verdi.

Ayrıca kralların işleriyle ve yaptıkları savaşların şarkı formunda söylendiği barbar ve kadim marşları da yazdı ve ezberledi. Anadilinin gramerini öğrenmek üzere çalışmaya da başladı.

SORULAR

-
1. Einhard'ın yazdığı biyografi, kraliyet ailesine mensup çocukların eğitimi ve yetiştirilme tarzı konusunda bize neler söylüyor? Şarlman, çocuklarına nasıl davranıyor? O, yaşadığı dönemin ölçülerine kıyasla, iyi bir baba sayılır mı?
 2. Şarlman, okuma-yazmayı öğrenememesine rağmen, Einhard yine de onu bilgili bir adam sayıyordu. İmparatorun, böyle algılanmasını gerektirecek özellikleri nelerdi?
 3. Şarlman, hangi açılardan örnek bir kraldı?
 4. Einhard, eserini kaleme alırken, Suetonius'un *Augustus'un Hayatı* adlı eserinde olduğu gibi, antik dönem hükümdarlarını anlatan biyografilerin yazım tarzını benimsedi. Einhard'ın eseriyle bu klasik biyografiler arasındaki benzerlikleri görebildiniz mi?
 5. Einhard'ın eseri boyunca vermeye çalıştığı mesaj sizce nedir? O, bu mesajı nasıl veriyor?
-

İSLAM VE DOĞU İMPARATORLUĞU

33. JUSTINYANUS

KANUNLAR

(529-565)

I. Jüstinyanus (483-565), hayata bir köylü olarak atılmasına rağmen, çocukluğunda domuz çobanı olan amcası Justin, Bizans ordusunda generalliğe kadar yükseldi. Justin, nihayet 518'de imparator oldu ve hiç çocuğu olmadığı için, yeğeni Jüstinyanus'u, imparator olarak yetiştirilmek üzere Konstantinopol'e (İstanbul) getirtti. Jüstinyanus, 527'de, amcasının ölümünden sadece birkaç ay önce imparator unvanını aldı. Jüstinyanus kendi döneminde, imparatorluğun sınırlarını genişletmeyi ve devlet idaresinde reform yapmayı istiyordu. Ancak bir fatih olmaktan daha çok bir reformcu olarak ün kazandı. Yönetim alanında bazı reformlar yaptı; kamu işlerini düzene sokmak için bir program başlattı ve son olarak Bizans hukukunu tanzim etti. Jüstinyanus Kanunları, imparatorun emriyle, 529-565 yılları arasında derlendi. Roma ve Bizans hukuku, asırlar süren kaotik bir gelişim sürecinde şekillenmişti ve birbiriyle çelişen kanunlar ve nizamnameler yığılmından ibaretti. Kanunlar, bilinen yasalardaki bütün tekrarları ve çelişkileri gidererek, tutarlı bir metin ortaya çıkarmak için yazıldı. Hukukçulardan oluşan ekipler, proje üzerinde on yıllarca çalıştı ve nihayet imparatorun en iyimser ümitlerinin bile üzerinde bir neticeye ulaşıldı. Jüstinyanus Kanunları, asırlar boyunca Avrupa hukukunun temelini oluşturdu. Burada alıntılanan bölüm, aile hukukuyla ilgilidir ve evlilik ve boşanma konularıyla, ailelerin ve çocukların sorumluluklarını anlatmaktadır.

Evlilik Bağının Kurulması

Evlilik, bir kadınla bir erkeğin birleşmesiyle kurulan, ömür boyu sürecek, hem tanrısal hem de beşeri hukuku ilgilendiren bir ortaklıktır.

İlgili taraflardan her birinin, yani hem evlenecek olanların hem de

bu kişilerin velayetlerini üzerinde taşıyan kişilerin rızası olmadan, evlilik vuku bulmaz.

Pomponius'a göre, eğer bir oğlumdan bir erkek torunum, bir diğerrinden de bir kız torunum varsa ve bunların her ikisi de benim velayetim altında ise, onların evlenmelerine tek başına müsaade etme yetkim vardır ve bu doğrudur.

On iki yaşından küçük kız, evlenirse, kocasıyla birlikte yaşamasına rağmen, bu yaşa gelene dek, meşru bir zevce olamaz.

Bir erkek torun evlenirse, babasının da rızası olmalıdır; ama bir kız torun evlenirse, dedesinin rızası ve yetkisi yeterlidir. Delilik, evlilik akdi yapılmasına manidir; çünkü burada rıza gerekir. Ama bu akit bir kez imzalanmış ise, bu evlilik geçersiz sayılmaz.

Evlatlık alındığı için oğlan ve kız arasında kardeşlik ilişkisi hasıl olduğunda, evlatlık olma durumu sürse bile, bu, evliliğe engeldir. Babamın evlatlık alıp, sonra da azad ettiği bir kızla evlenebilirim. Benzer şekilde, eğer o kız, babamın velayeti altında ve ben de azad edilmişsem, ikimiz evlenebiliriz. O halde, damadını evlatlık almak isteyen birinin, gelinini azad etmesi, gelinini evlatlık almak isteyen birinin de oğlunu azad etmesi münasiptir. Hala ve teyzelerimizin anneleri, dördüncü göbekten akraba olsalar bile, halalarımız veya teyzelerimizle yahut halalarımızın veya teyzelerimizin anneleriyle evlenmemize izin verilmemiştir. Yine, onlarla, evlatlık edinme yoluyla akrabalığımız olsa bile, bir hala veya halanın annesiyle evlenmemize izin verilmemiştir.

Hakları olmadığı halde, velayetleri altında olan çocuklarının evlenmelerine engel olan ve onlara çeyiz hazırlamayı reddedenler, prokonsül valiler ve eyalet valileri tarafından evlilik hazırlıkları yapmaya ve onlar için çeyiz hazırlamaya mecbur tutulabilirler. Evlilik hazırlığı yapmak için çaba sarf etmeyenlerin, evlenmek isteyenlere mani olmalarına engel olunur.

Bir kişi, babasının zoruyla bir kızla evlenirse ve kendi tercihiine bıraktığı zaman o kızla evlenmeyi istemezse, bu evlilik geçerli değildir. Çünkü tarafların rızası olmadan, evlilik vuku bulmaz; o kişinin, bu şekilde evlenmesine engel olunur.

Papalık Kanunu (*lex Papia*)'nda, bütün özgür doğmuş erkeklerin, senatörler ve onların çocuklarından başka özgür kadınlarla evlenebileceği hükmü yer alır.

Fahişelikten para kazanmadığı sürece, özgür bir kadınla birlikte yaşamak, o kadının, odalık olduğuna değil, evli olduğuna delalet eder.

Azad edilmiş bir erkek evlat, babasının rızası olmadan evlenebilir ve sahip olduğu oğul(ları), onun mirasçısı olur.

Zina yapmakla suçlanan kadınlar, mahkum olmadan önce bile, kocaları ölmedikçe evlenemezler.

Utanılacak bir şekilde yaşayan ve fahişelikten para kazanan kadınlar, bunu açıktan yapmasalar bile, ayıplanır ve rezil addedilirler. Efendisinden başka biriyle, odalık olarak yaşayan bir kadının, bir eve anne olma vasfını kaybettiğini söylerim.

Evliliklere gelince, bunların sadece meşru olmasını değil, nezih olmasını da daima göz önünde bulundurmak gerekir. Eğer bir senatörün kızı, kız torunu veya kızının torunu, bir özgür adamla veya bir oyuncuyla veya babası yahut annesi aktör olan biriyle evlenirse, evlilik iptal olur.

Boşanma ve Ayrılma

Evlilik, boşanma, ölüm ve tutsaklık halinde veya taraflardan birinin özgürlüğünün başka şekillerde kısıtlanmasıyla sona erer.

“Boşanma” sözcüğü, ya tarafların anlaşmazlık yaşadıkları veya evlilik bağları sona eren kişilerin ayrılmaları manasına gelir. Boşanma söz konusu olduğunda, yani terk ve mirastan feragat etme hadisesi vuku bulduğunda, şu sözler söylenir: “senin olanlar sana kalsın” veya “senin olanların idaresi, sana aittir.” Nişanı sona erdirmek için, terk ve mallardan feragatın gerçekleşmesi üzerinde fikir birliği vardır. Yerleşik adete göre bu durumda şu sözler sarf edilir: “şartlarını kabul etmiyorum.” Bu terk edişin, diğer tarafın huzurunda yapılması veya yapılmaması önemli değildir; sonuç değişmez.

Daimi surette ayrılıp başka evlerde kalma niyeti açıkça tespit edilemedikçe, gerçek bir boşanma vuku bulmuş olmaz. Bu yüzden, kızgınlıkla söylenmiş sözler veya öfkeyle yapılmış işler, taraflar, ısrarla bunların kendilerinin gerçek niyetlerini yansıttığını kanıtlamadıkça, geçerli değildir. Şu halde, terk etmenin kızgınlıkla vuku bulduğu ve zevcenin kısa süre sonra geri döndüğü durumlarda, kadın, kocasından boşanmış sayılmaz.

Julian, *Kanunlar Mecmuası* adlı kitabının on sekizinci bölümünde, akli dengesi yerinde olmayan bir kadının, kocasını terk edip-edemeyeceğini veya kocası tarafından terk edilip-edilemeyeceğini sorar. Julian’a göre, akli dengesi yerinde olmayan bir kadın terk edilebilir çünkü

o, terk edildiğinden haberi olmayan bir adamla aynı konumdadır. Fakat akli dengesi yerinde olmayan bir kadın, kocasından ayrılamaz; velisinin de bu hakkı yoktur. Sadece babası, bu terk etme işinde yetkilidir. Çünkü burada baba, evliliğin bitmesi gerektiği beyan edilmediği sürece, kızının boşanmasına razı olmaz. Bence de bu görüş, doğru gibi görünüyor.

Düşman eline düşüp esir olanların karıları, kısa süre içinde başkalarıyla evlenmemişlerse, hâlâ evli sayılabilirler. Genelde, esir olan bir kocanın hâlâ yaşadığı kesin olarak bilindiği sürece, karısı, ondan ayrılması için bazı haklı gerekçelere sahip değilse, bir başka evlilik akdi yapma hakkına sahip değildir. Ama esir olan kocanın yaşayıp yaşamadığı belli değilse, o zaman, esir olmasının üzerinden beş yıl geçtikten sonra, karısının yeniden evlenme hakkı vardır. Böylece tarafların rızasıyla ilk evlilik bağı çözülmüş olur ve tarafların her biri, kendilerine düşen haklarını alabilirler. Aynı kural, koca evde kalıp da karısı esir olduğunda da geçerlidir.

Yazılı ihbarla diğer tarafa boşandığını bildiren bir kişi, bunu yaptığına pişman olursa ve bu ihbar, o kişinin fikrinden caydığından haberdar olunmadığı için işleme konulursa, ihbarı alan kişi, gönderenin fikrini değiştirdiğini öğrenmedikçe ve evliliği bizzat kendisi bitirmek istemedikçe, evlilik hâlâ geçerli sayılır. Daha sonra, ihbarı alan kişi evliliğini sona erdirir.

Jüstinyanus

Çocukların Velayeti

Sadece çocuğunu öldürmek maksadıyla boğan değil, ayrıca onu terk eden, yiyecek vermeyen veya kamusal alanlarda, kendisinin sahip olmadığı acıma duygusunu istismar edip, onu dilencilik için kullananın bu yaptığı da doğru değildir.

Eğer bir kimse, çocuklarının kendisine bakmasını isterse yahut çocukları, babalarından kendilerine bakmalarını isterse, hakim, meseleyi araştırır. Bir baba, sadece kendi velayetindeki çocuklara mı bakmak zorundadır yoksa ayrıca azad edilmiş veya bir başka şekilde hürriyetine kavuşmuş olan çocuklara da bakmalı mıdır? Bence, “velayet altında olmadıklarında bile, çocuklara ebeveynleri bakmalıdır; çocuklar da aynı şekilde ebeveynlerine bakmalıdır” demek daha uygundur. Bizler sadece babalarımıza, babalarımızın dedelerine ve yine baba tarafından dedelerimizin dedelerine ve baba tarafından diğer akrabalarımıza mı bakmalıyız, yoksa annelerimize ve anne tarafından diğer akrabalarımıza da bakmalı mıyız? Bu konuda, her bir vakanın hakim kararıyla sonuca bağlanması gerektiğini söylemek daha uygundur. Zira böylece onlardan bir kısmının ihtiyaçları giderilmiş olur, bir kısmının da sorunlarına çözüm bulunmuş olur. Kişiler, adil olmak ve kan bağı olanlara karşı şefkat hisleri taşıdıkları için bu sorumluluğun altına gireceklerinden, hakim, ilgili şahıslardan her birinin talepleri arasında dengeyi gözetmelidir. Aynı şey, çocukların bakımının, ebeveynleri tarafından üstlenilmesi hususunda da geçerlidir. Bu yüzden, bir anneyi, gayr-i meşru çocuklarına bakması için mecbur tuttuğumuz gibi, bu çocukları da, annelerine bakmaları için mecbur tutarız. Yüce Pius da der ki, anne tarafından bir dede, torunlarına bakmaya mecburdur. O, ayrıca, resmi bir toplantıda yaptığı konuşmada, bir babanın, mahkeme kararıyla gerçek babası olduğuna hükmedilen kızına bakması gerektiğini de belirtir. Fakat bir oğul geçimini kendi başına sağlayabiliyorsa, hakimler, çocuğuna geçimliğini temin etmesi için babayı zorlayamazlar. Bu nedenle İmparator Pius şöyle söylemiştir: “muhakeme olmak üzere huzurlarına çıkarılacağınız münasip hakimler, esnaf olduğunuz halde, kendi el emeğinizle kendinize bakmaktan sizi alıkoyan bir hastalığınız varsa, bu durumda, imkânları ölçüsünde, babalarınız tarafından bakılmanızı emretmelidirler. Eğer bir baba, ısrarla, bakılacak kişinin kendi oğlu olduğunu inkar edip, bu nedenle onun geçimliğini temin etmek zorunda olmadığını söylese, veya bir oğul, bakılacak kişinin babası olduğunu inkar ederse,

hakimler, resmi muameleyi beklemeden bu konuda acilen karar vermedirler. Eğer kişinin, oğul veya baba olduğu kesinleşirse, hakimler, o kişiye bakılması emrini vermelidirler. Fakat bu ispatlanamazsa, hakimler, nafaka bağlanmasına hükmetmemelidirler. Unutulmamalıdır ki, hakimler, geçimlilerin temin edilmesi gerektiğine karar verseler bile, bu meselenin hakikatine vâkıf olamazlar. Zira onlar, bu kararlar, o kişinin, adamın oğlu olduğunu değil, sadece ona bakılması gerektiğini ilan etmiş olurlar. Eğer bir kişi bakımı üstlenmeyi reddederse, hakimler, o kişinin imkânları ölçüsünde nafaka belirlemelidirler. Eğer bunu karşılayamıyorsa, kişi, malı-mülküne el konup satılması yönünde verilen hükme rıza göstermeye zorlanabilir. Ayrıca hakim, bir akrabanın veya bir babanın, çocuklarının bakımını üstlenmemek için iyi bir nedeni olup-olmadığını da hükme bağlamalıdır.

Cariyeler

Cariye hayatı süren bir kadın, efendisinin isteği hilafına, onu terk edebilir ve bir başkasıyla evlenebilir veya onun cariyesi olabilir mi? Bence, bir cariyeye, eğer efendisini, onun rızası olmadan terk ederse, bir başkasıyla evlenememelidir. Zira azadlı bir kadının, bir ailede anne olmasındansa, efendisinin cariyesi olması daha uygundur. Atilinicus'un şu fikrine katılıyorum: sadece ahlakı bozulmamış kadınlar, suç işleyeceğinden korkulmayan cariyeler olarak alınabilirler. Eğer bir adam, zina suçundan mahkum olmuş bir kadını cariyeye olarak alırsa, bence *Julia Kanunu*'nun zina hükmü uygulanmaz (ama onunla evlenirse, bu hüküm uygulanır). Eğer bir kadın, efendisinin cariyesi iken, daha sonra efendisinin oğlunun veya torununun cariyesi olursa yahut bunun tersi olursa (yani önce oğlunun veya torununun, sonra babasının cariyesi olursa) bence bu kadının yaptığı uygun değildir. Zira bu tarz bir ilişki, bir cürüm işlemekle hemen hemen aynı anlama gelir. Bu nedenle bu türden kötü davranışlar yasaktır. Ama, bir adam, on iki yaşından büyük olmak kaydıyla, kendine her yaşta cariyeye alabilir.

Bir azadlı kadını, cariyesi olarak almış bir efendi, eğer aklını yitirirse, o kadının, hâlâ o adamın cariyesi olduğunu söylemek daha insancıdır.

Bir başka kişinin azadlı kadını da (özellikle de bu kadın aşağı tabakadan veya fahişe ise), hür doğmuş bir kadın gibi cariyeye olarak alınabilir. Ama bir adam, saygın bir kökenden gelen bir hür kadını cariyesi olarak almak isterse, bu durumu şahitler önünde net bir biçimde ifade

etmedikçe, bunu yapmasına izin verilmez. Bunu yapmazsa, o kadınla evlenmesi gerekir ya da evlenmeyi reddederse, onunla düşüp-kalkmakla suçlanır. Bir kişi, cariyeye sahibi olmakla, zina suçu işlemiş olmaz; zira cariyelik kurumunun kanunda yeri vardır. Bu yüzden bu kişi, kanun tarafından cezalandırılmaz.

Bir adamın, işyerinin bulunduğu vilayette de cariyesi olabilir.

SORULAR

-
1. *Kanunlar'a* göre, Jüstinyanus'un zamanında yaşayan kadınların statüsü nedir?
 2. *Kanunlar'a* göre, boşanma hangi şartlar altında gerçekleşebiliyor?
 3. *Kanunlar*, ebeveyn-çocuk ilişkisine dair pek çok şey söylüyor. Bunlardan yola çıkarak. Bizans'ta ebeveynler ve çocukların durumu hakkında bazı genellemeler yapabilir misiniz? Yasalar, halkın farklı kesimleri arasında nasıl ayırım yapıyor? Sosyal statü, burada sorun oluyor mu?
 4. *Kanunlar*, hem cariyeler hem de zevcelerle ilgili hükümler va'zediyor. Bunlar arasında hangi farklılıklar vardı? Her birinin hakları nelerdi?
 5. *Kanunlar'da* evlilik kurumu tartışılıyor. Buradan yola çıkarak, Jüstinyanus'un zamanında bu kurumun mahiyeti hakkında bir genelleme yapılabilir mi?
-

34. PROCOPIUS

GİZLİ TARİH

(y. 560)

Eserlerinde İmparator Jüstinyanus dönemine ait önemli bilgiler bulunan Procopius, Bizanslı bir kamu görevlisi ve tarihçiydi. Muhtemelen 490 ila 510 yılları arasında bir tarihte, Filistin’de doğdu. İlk öğrenim döneminden sonra, devlet kademelerinde yükselmek istedi ve Roma İmparatorluğu’nun o zamanki merkezi olan Konstantinopol’e göç etti. Bir generalin emrinde çalıştı ve bu sayede İran, İtalya ve Afrika’ya seyahat etme imkânı buldu. Böylece, Bizans İmparatorluğu’nun idari yapısı hakkında geniş ve ilk elden tecrübeleri oldu. 540 yılında Konstantinopol’e döndüğü sanılıyor ama bundan sonra ne yaptığı, nerede ve nasıl öldüğü bilinmiyor.

Procopius, meslek hayatı boyunca, pek çok resmi tarih kitabı yazdı. Bunlar arasında en önemlisi, Jüstinyanus döneminde düzenlenen askeri seferlerin anlatıldığı *Savaşlar Üzerine* adlı eseri idi. Ayrıca Jüstinyanus’un kamu işleri projelerini anlatan *Binalar* isminde bir eser de kaleme aldı. Bununla birlikte, en ünlü eseri, ölümünden sonra yayımlandı. *Gizli Tarih* adındaki bu kitapta, Jüstinyanus ve İmparatoriçe Theodora’nın oldukça özel karakter özelliklerini anlattı. Procopius’un görüşlerinin sadece ona ait olup-olmadığı veya bu görüşlerin diğer Bizanslı kamu görevlileri tarafından da paylaşıp-paylaşılmadığı hususu, hâlâ aydınlatılamamıştır. Procopius, İmparator’un aleyhinde ve oldukça yanlı sözler sarf etmesine rağmen, *Gizli Tarih*, yine de, Bizans sarayına içerden bakan bir kişinin görüşlerini yansıtmaya açısından önemli bir eserdir. ‘Bizanslı’ kelimesinin ‘hilekar’ veya ‘karmaşık’ bir siyasal sistemin eş anlamlısı olarak kullanılmasını, Procopius’u okuduktan sonra daha iyi anlamak mümkün olabilmektedir. *Gizli Tarih*’te, (önceki bölümde okuduğunuz) Kanunlar’ın akılcı vazını Jüstinyanus’le, Procopius’un bilinmesini istediği canavarın mukayese edildiği ilginç bölümler bulunmaktadır.

Sanıyorum, bu adamın dış görünüşünü tasvir etme zamanı artık geldi. Öncelikle, fiziksel özelliklerinden bahsedeyim: Ne uzun ne kısaydı; orta boyluydu. Zayıf değildi ama hafif tombuldu. Yüzü yuvarlaktı, çirkin değildi; iki gün aç kalsa bile, rengi uçmazdı. Uzun uzun anlatmaya gerek yok: kısaca özetlemek gerekirse, o, Vespasian’ın oğlu Domitian’a çok benziyordu.

Jüstinyanus'un dış görünüşü böyleydi; ama karakterine gelince, her şeyi anlatmaya dilimin varmadığı ölçüde kötü biriydi. Çünkü aynı zamanda hem canı hem uysaldı. İnsanların kendi aralarında yaptıkları sohbetlerde konuştukları gibi, bir eblehti. İnsanlarla ilişkilerinde asla dürüst değildi. Sözleri ve işlerinde daima hilekarca davranırdı ama onu kandırmak isteyen herkese de aldanırdı. Ahmaklık ve şerirlik karışımı, gayr-i tabii bir huyu vardı. Eski zamanlarda, bir peripatik filozofun söylediği: "bir insanda zıt özellikler, renklerin karışımı gibi buluşurlar" sözü onun için de geçerlidir. Bununla birlikte, bilebildiğim kadarıyla, onun karmaşık karakter yapısının iç yüzünü sizlere anlatmaya çalışacağım.

Bu imparator, gerçekten hilekar, sapkın, hain, riyakar, iki yüzlü, insafsız, düşüncelerini gizlemekte mahir biriydi. Duruma göre, isterse ustalıkla gözyaşı dökebilir ama sevindiği veya üzüldüğü zaman gözleri asla yaşarmazdı. Sürekli yalan söyler ve bunu sadece irticalen değil, yazarken ve onu dinleyen tebaasına Tanrı adına yeminler ederken bile yapardı. Tıpkı sadece işkence korkusuyla yemininden döndüğünü itiraf eden en aşağılık köleler gibi, imzaladığı anlaşmalardan ve verdiği sözlerden çabucak cayardı. Vefasız bir dost, hilekar bir düşman, çılgın bir katil, yağmacı, kavgacı ve kendi bildiğini okuyan biriydi. Her türlü kötülüğe kolaylıkla meyl eder, nasihat edilmesinden veya istişareden hiç hoşlanmazdı. Fesatlık çıkarmak ve arabozuculuk yapmakta üstüne yoktu ve bunu derhal icraata dökerdi. Ama iyi bir şey yapıldığını duyduğunda, bundan bile rahatsız olurdu.

Jüstinyanus'un yaptıklarını kim söze dökebilir ki?! Bunları ve bunlardan daha kötü olan nice günahları ondan başka bu dünyada hiçbir ölümlü işlememiştir. Öyle ki tabiatın, bütün diğer insanların işlediği kötülükleri toplayıp, bu adamın ruhuna yerleştirdiğini bile söyleyebilirim. Bundan başka, suçlamaları dinleyip, bunlara itibar etmeye çok eğilimliydi ve cezalandırma hususunda da eli çok çabuktu. Çünkü bu türden davalarda, iyice araştırmadan hükme varır, sadece davacının iddialarını dinler ve cezayı hemen tayin ederdi. Tereddütsüz, hiçbir sebep belirtmeden, malın-mülkün yağmalanması, şehirlerin talan edilmesi, bütün kavimlerin köleleştirilmesi için emirler verirdi. Öyle ki, birisi, bir kefeye Romalıların bundan önce başına gelmiş olan bütün felaketleri, diğer kefeye de onun işlediği suçları koysaydı, sanırım, tek başına bu adamın öldürdüğü insanların sayısı, bütün tarih boyunca öldürülenlerin sayısından daha fazla çıkardı.

Başkalarının malına-mülküne el koyma konusunda vicdanı hiç sızlamazdı ve ona ait olmayan şeyleri müsadere ettiğinden dolayı, yasalar

gereğince yapması gerektiği gibi veya hata yapmış bir insan olarak, özür dilemeyi bile asla düşünmezdi. Ve bir mala el koyduğunda, gösteriş olsun diye onu hemen israf eder veya barbarlara fuzuli bir rüşvet olarak verirdi. Özetle, ne geride kendisine kalacak herhangi bir mal-mülk ne de bir başkasında servet bırakırdı. Ve bunları sanki servet elde etmek için değil, servet sahiplerini kışkandığı için yapardı. Roma İmparatorluğu'nun tüm servetini, bu şekilde saçıp-savurduğu için, bütün ülkede genel bir yoksulluğa neden oldu.

İşte, anlatabildiğim kadarıyla, Jüstinyanus'un karakteri buydu.

Jüstinyanus, iktidara gelir gelmez, her şeyi alt üst etti. Bütün yerleşik adetleri kaldırdı. Sanki her şeyi alt üst etmesi şartıyla imparatorluk tahtına oturmuş gibi, idari işlerin yürütülmesinde kanunun daha önce yasaklamış olduğu ne varsa hepsini yeniden geçerli saydı. Kamu işlerinin idamesi için gerekli olan mevcut memuriyet makamlarını lağvetti ve yerlerine yenilerini ihdas etti. Aynı şeyi kanunlar ve ordu talimatnamelerine de yaptı. Gerekçesi, adalet kurumunu islah etmek veya bundan bir kazanç sağlamak değil, sadece bu yolla, her şeyin yenilenmiş olması ve bu icraatlara kendi ismini verme arzusuydu. Ve ilga etmeye gücünün yetmediği işlerde de, bir şekilde kendi imzasının olduğunu kabul ettirdi.

Mal-mülk yağmalama ve insanları haksız yere katletme konusunda üstüne yoktu. Servet sahiplerinin bütün evlerinin yağmalanması işi biter bitmez, gözünü başka yerlere dikti. Bu arada daha önceki yağmalardan elde ettiği malları saçıp savuruyor, bunları barbarlara veriyor veya gereksiz inşaat işlerinde çarçur ediyordu. Ve belki de binlerce insan, bu çılgınca yağmalar sonucu mahvoldu. Ama o bununla yetinmiyor, derhal aynı şeyi daha da fazla insana yapabilmek için planlar yapmaya koyuluyordu.

Romalılar, artık dünyadaki her devletle barış içinde yaşadığı için ve o da, katliam yapma arzusunu tatmin etmek için yapacak başka bir şey bulamayınca, bu kez bütün barbarları, birbirleriyle kavgaya tutuşturdu. Ve hiç sebep yokken, Hun kabile reislerini getirtti; aptalca bir savurganlıkla, onlara büyük miktarlarda para verdi. Bunu, dostluklarını pekiştirmek adına yaptığını söylüyordu. Bu Hunlar, parayı alır almaz, askerleriyle birlikte ve imparatorun topraklarından daha içerilere girip akınlar düzenleyebileceklerine dair ondan söz olarak, kendilerinden olan diğer kabile reislerine parayı gönderdiler. Bu yolla, İmparator, bu kabilelerin, başlarına bela olan Hunlardan kurtulmak için daha çok haraç verebileceğini hesap ediyordu. Ama Hunlar, fırsatı değerlendirip Roma İmparatorluğu'nu köleleştirdiler ve imparator da, bu işi yapıp durmaları için onlara para ödemiş oldu!

Bu uygulama, zavallı Romalıları yağmalamak için diğer kabileleri de cesaretlendirdi. Çünkü yağmalamayı yapanlar, lütufkar (!) imparator tarafından daha fazla ödüllendiriliyorlardı. Böylece, Hunlar arasından bir kabile olmazsa diğeri, daimi surette, imparatorluğun her yanına yayılıp her yeri tahrip ettiler. Barbarlar, pek çok kabile reisi tarafından yönetildiği için, savaş da, Jüstinyanus'un akılsız alicenaplığı sayesinde, hiç bitmezcesine sürüp gitti. Sonuçta, Roma toprakları üzerinde, bu dönemde zarar görmemiş hiçbir yer kalmadı. Ne dağ ne vadi ne de küçücük bir köy bu talandan kurtulabildi. Hatta pek çok bölge, beş defadan fazla olmak üzere yağmalamaya maruz kaldı.

Bu talihsizlikleri ve Medlerin, Müslüman ordularının, Slavlar'ın, Antlar'ın ve diğer barbarların neden olduğu felaketleri önceki eserlerimde anlattım. Ama bu bahsin giriş bölümünde ifade ettiğim gibi, bunların gerçek nedeni, burada sözü edilen kişiden başkası değildi.

Üstüne üstlük, Jüstinyanus, Romalıları şaşkına çevirecek iç kavgaları ve sınırlardaki savaş halini teşvik etti. Bunu yaparken tek düşüncesi, dünyanın insan kanıyla kızıla boyanması ve gittikçe daha fazla ganimet elde edebilmektir. Böylece tebaasını katletmenin yeni yollarını bulmuş oluyordu. O ara, Roma İmparatorluğu'nun her bölgesindeki Hristiyanlar arasında, çoğunluğun kabul ettiği inançlardan ayrılan pek çok öğreti vardı ve yerleşik kilise, bunlara sapkınlar diyordu. Kiliseye göre, Montanistler, Sabatyanlar ve buna benzer diğer bazı gruplar, insanların akıllarını çelip, onların doğru yoldan sapmalarına neden oluyordu. O, bu inançların hepsinin lağvedilmesini ve onların yerini Ortodoks dogmanın almasını emretti. İtaatsizliğe verilen cezalar arasında, sapkın itizalcinin çocuklarına veya diğer akrabalarına mal-mülk bırakmak için vasiyet etme hakkının elinden alınması da vardı.

Bu sözde-ayrılıkçı kiliseler, özellikle de muhalif Aryan Kilisesi'ne mensup olanlar, son derece varlıklı kiliselerdi. Ne bütün Senato'nun ne de Roma İmparatorluğu'nun en önemli diğer kurumu olan Halk Konseyi'nin servetleri bir araya getirilse, bu kiliselerin sahip olduğu servetle kıyaslanamazdı. Bunların altın, gümüş ve kıymetli taşlardan oluşan hazineleri anlatmakla ve saymakla bitmeyecek kadar çoktu. Ayrıca kaşaneleri, köyleri, her yörede toprakları ve insanlar arasında zenginlik olarak görülen başka türden mal ve mülkleri de vardı.

Önceki imparatorlardan hiçbirisi, bu kiliselere dokunmadığı için, pek çok kişi, hatta Ortodoks inancına mensup olanlar ile, kendi mülklerinin de çalışarak geçimlerini sağlıyorlardı. Fakat İmparator Jüstinyanus, bu

mülklere el koyarken, aynı zamanda, pek çok insanın geçimlerini sağladıkları tek vasıta olan bu mülkleri de onların elinden almış oldu.

Her yere, karşılarına çıkan herkesi babalarının dininden dönmele-ri için zorlayan elçiler gönderdi. Köylülerin dine hürmetsizlik olarak gördükleri bu uygulama, onların, bu emri verenlere isyan etmelerine neden oldu. Böylece pek çokları, bu zalimane nifakın ellerinde telef oldu. Başkaları ise, ahmakça bir düşünceyle, ehven-i şer olan yolu tercih edip, kendilerini öldürdüler. Ama çok büyük bir çoğunluk, babalarının topraklarını bırakıp ülkelerinden ayrıldılar. Frigya'da oturan Montanistler, kiliselere kapanıp kendilerini ateşe verdiler; bunlar, alevler içinde, şerefleriyle öldüler ve yücelik makamına eriştiler. Ondan sonra, Roma İmparatorluğu'nun her bölgesi, katliam ve firarlara sahne oldu.

Daha sonra, Jüstinyanus, Samiriyelilere karşı bir yasa çıkardı ve bunun üzerine Filistin tarifi imkânsız felaketlere sürüklendi. Benim kendi kentim olan Sezarye ve diğer şehirlerde yaşayanlar, asılsız ve değersiz bir dogma yüzünden boş yere eziyet görmenin aptalca bir hareket olduğunu düşünerek, doğduklarında almış oldukları isimleri bırakıp Hristiyan adları aldılar. Onlar, bu ihtiyati tedbir ile, yeni kanunun hışmından kendilerini koruyabileceklerini sanıyorlardı. Bu ahalinin en şöhretli ve varlıklı kesimi, bir kez bu dini benimsedikten sonra, onu terk etmemeye karar verdiler. Ama çoğunluk, sanki bu inancı gönüllü değil, kanun zoruyla kabullendiklerini gösterircesine, babalarının inancını bıraktıktan sonra, hemen Maniheizm tarikatına girdiler veya putperestlik olarak bilinen inancı kabul ettiler.

Bununla birlikte, kırsal kesimde yaşayanlar, birleşip imparatora karşı silaha sarılma kararı aldılar: Tahtın adayı olarak, Sabarus'un oğlu olan, Julian adında bir haydutu seçtiler. Ve bir süre sonra, imparatorun ordusuyla savaştıkları askeri birliklere sahip oldular. Ama sonunda, muharebe meydanında yenilgiye uğradılar ve liderleriyle birlikte katledildiler. Bu çarpışmada on binlerce insanın can verdiği ve böylece yeryüzündeki en münbit ülkenin, çiftçilerin el açıp dilendiği bir çorak araziye dönüştüğü söylenir. Bu isyan, bu toprakların Hristiyan sahiplerine büyük meşakkat getirdi; çünkü hem bu mal-mülklerden elde ettikleri kazançlar yok olmuştu, hem de sağ kalabilmek için imparatora ağır yıllık vergiler ödemek zorunda kalmışlardı. Üstelik İmparator, bu konuda onlara güvence de vermemişti.

Daha sonra, Jüstinyanus, dikkatini Gentileler'e çevirdi. Bu insanları işkenceden geçirdi ve topraklarını yağmaladı. İçlerinden, görünüşte Hristiyanlığı seçenler, geçici olarak canlarını kurtardılar; ama bu, fazla uzun sürmedi. Çünkü bir başka dine bağlı olduklarını gösteren ayinler

yaparken (inandıkları tanrılar şerefine yere şarap döküp, onlar adına kurban keserken) yakalandılar ve cezalandırıldılar. İmparatorun Hristiyanlara nasıl davrandığını ise daha sonra anlatacağım.

Bunun ardından, imparator, oğlancılığı yasaklayan bir yasa çıkardı. Bu yasa, sadece fermanın ilan edilmesinden sonra bu suçu işleyenleri değil, geçmişte bu suçu işlediği kanıtlanabilenleri de kapsıyordu. Adli takibatın işleyişi ise, tamamen yasadışıydı. Hiçbir davacı olmadığı halde, mahkumiyet kararı verilebiliyordu. Öyle ki bir adamın veya çocuğun ve belki de iradesi haricinde, sahibine karşı tanıklık yapmaya zorlanan bir kölenin sözü, yeterli delil kabul ediliyordu. Suçlu bulunanlar hadım ediliyor ve daha sonra da yapılan bir nümayişle halka teşhir ediliyorlardı. Başlangıçta, bu eziyet, sadece zengin olduğu sanılan Yeşil Partisi'ne mensup olanlara yönelikti; ama aynı eziyet, daha sonra, bu arzuya kapılan kişilere de yapıldı.

Müneccimler de imparatorun hincından nasiplerini aldılar. Bu yüzden, hırsızları cezalandırmak için atanan görevliler, müneccimlere de kötü muamelede bulundular: Bunun, müneccimlik yapıyor olmalarından başka bir nedeni de yoktu. Yaşlı ve her bakımdan muhterem olmalarına rağmen ve bu şehirlerde yaşarken -yıldızlara bakıp kehanetlerde bulunmaları durumu hariç- kimse onları ayıplamadığı halde, bu müneccimler, kırbaçlanıp develerin üzerinde gezdirilerek şehrin her yerinde teşhir edildiler.

Bunun sonucu olarak, sadece barbarların topraklarına değil, ayrıca Roma'dan uzakta, en ücra yerlere dahi sürekli bir göç hareketi oldu. Artık her ülkede ve şehirde, yabancılardan oluşan kalabalıkları görmek mümkündü. Çünkü, zulümden kaçıp kurtulmak için, herkes, sanki kendi memleketini bir düşman ele geçirmiş gibi, yerini yurdunu bırakıp bir başka yere göçmeye çalışıyordu.

SORULAR

1. Procopius'a göre, imparatorun başlıca kusurları nelerdir?
2. Jüstinyanus'un karakterindeki kusurlar, yönetme gücünü etkiler mi?
3. Deneyimli bir kamu görevlisi olan Procopius, yaptığı reformlar nedeniyle Jüstinyanus'u eleştiriyor. Eğer imparatora, kendini savunma imkânı verilebilseydi, Jüstinyanus, kendisine yönelik suçlamalara ne cevap verirdi?

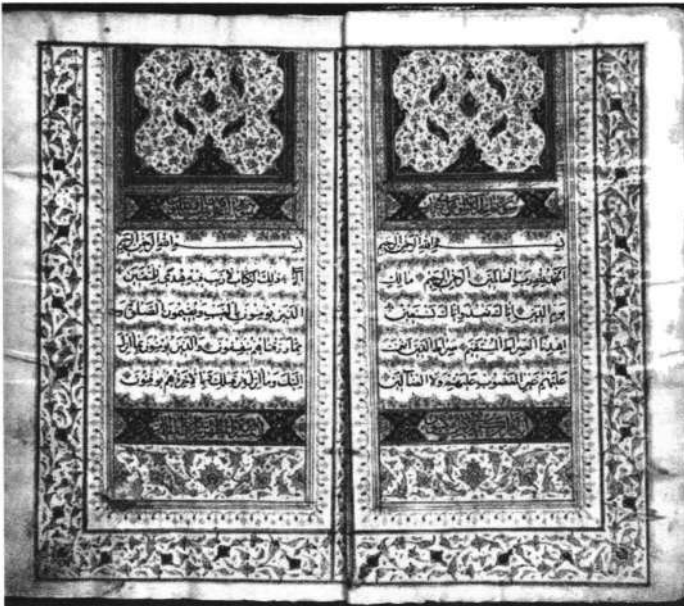
4. Jüstinyanus dış politikada neden başarısız oluyor? Başarılı olmak için yaptıklarını nasıl buluyorsunuz?
 5. Procopius, son derece yanlı bir Jüstinyanus portresi çiziyor. Bu tür yanlı bir anlatımdan yola çıkarak, Jüstinyanus hakkında söylenenlere itibar edilebilir mi?
 6. Procopius'un yanlı anlatımına bakarak, onun hakkında ne düşünebiliriz? Jüstinyanus hakkındaki görüşlerinden hareketle, onun tavrını nasıl değerlendiriyorsunuz?
-

35. KUR'AN

(7. yüzyıl)

Kur'an, İslam'ın kutsal kitabıdır. 610 yılında başlayıp yirmi küsur yıl boyunca, Tanrı tarafından Muhammed'e (y. 570-632) vahyedildiği söylenen bu kitap, İslam'ın üzerine inşa olduğu temeldir. Bağlıları, onun her sözünün hakikat olduğuna ve tüm ahlaki ve hukuki meselelerde nihai otorite olduğuna inanırlar.

Yeni Ahid (İncil)'le hemen hemen aynı hacimde olan Kur'an'da, hem Yahudi hem de Hristiyan geleneklerine atıfta bulunan pek çok ayet vardır. Kur'an, İncil'de adı geçen Nuh ve Musa gibi peygamberlerin söz ve şeriatlarını tasdik eder ve İsa'nın bir peygamber olduğunu kabul eder. Bununla birlikte, yeni olan pek çok hüküm de ihtiva eder. Hem Tanrı'nın teklifine hem de O'nun ilahi takdirine vurguda bulunur. Ayrıca ibadetle ilgili hükümler ve etik kurallar içerir. Mesela herkesin dört kadınla evlenmesine izin verir. Bağlılarının, katı ahlaki kurallara ve yeme-içme ile ilgili kaidelere uymalarını ve İslam'ın merkezi olan Mekke'ye gidip Hacc yapmalarını ister. Ayrıca, bağlılarından, inansın inanmasın, herkese merhametle muamelede bulunmalarını ister.

Kur'an

Fatiha

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd, alemlerin Rabbi, Rahman ve Rahim olan Allah'adır.

O, din gününün sahibidir.

Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Senden yardım dileriz.

Bizi doğru yola ilet; kendilerine nimet verdiklerinin yoluna,

Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil.

A'la Suresi

“Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Rabbinin yüce ismini tesbih et!

Ki O yarattı, ‘bir düzen içinde’ biçim verdi,

Takdir etti, böylece yol gösterdi,

Merayı çıkardı,

Sonra onu kuru, kara bir hale soktu.

Sana (Kur'an'ı) okutacağız, sen de unutmayacaksın.

Ancak Allah'ın dilediği başka. Çünkü O, açıkta olanı da bilir, gizli olanı da.

Ve seni kolay olan için başarılı kılacağız.

Şu halde, eğer ‘öğüt ve hatırlatma” bir fayda sağlayacaksa, öğüt ver.

‘İçi titreyerek korkan’ öğüt alacaktır.

‘Mutsuz-Şaki olan’ da ondan kaçınır.

Ki o, büyük ateşe girecektir.

Sonra orada ne ölür ne de yaşar.

Doğrusu, arınan felah bulmuştur;

Rabbinin ismini zikredip, namaz kılan.

Hayır, siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz.

Ahiret ise, daha hayırlı ve daha kalıcıdır.

Şüphesiz bu, önceki sahifelerde de vardır;

İbrahim'in ve Musa'nın sahifelerinde.”

“Allah, O'ndan başka ilah yoktur. Diridir, Gözeticidir.

O, sana bu kitabı, hak olarak, kendinden öncekileri doğrulayıcı

olmak üzere indirdi. Daha önce de insanlara yol gösterici Tevrat ve İncil'i indirmişti. Bir de Hakk'ı batıldan ayıran Furkan'ı indirdi. Allah'ın ayetlerini tanımayanlar; şüphesiz onlara şiddetli bir azap vardır. Allah Aziz'dir, intikam sahibidir.

Şüphesiz, Allah'a ne yerde ne de gökte hiçbir şey gizli kalmaz. Rahimlerde size dilediği gibi şekil veren O'dur. O'ndan başka ilah yoktur; O Aziz'dir; Hakim'dir.

Sana bu kitabı indiren O'dur. Bunun bir kısım ayetleri muhkemdir- ki bunlar kitabın anasıdır- bir kısmı da müteşabihattır. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne aramak ve onun tevilini yapmak için onun müteşabih olanlarının ardına düşerler. Oysa onun te'vilini, ancak Allah bilir. İlimde derinleşenler ise: "Biz ona inandık; hepsi Rabbimizin katındandır" derler. Temiz akıl sahiplerinden başkası öğüt alıp düşünmez." (Âl-i İmran: 2-7)

"Allah, O'ndan başka ilah yoktur. Diridir, kaimdir. Onu ne uyuklama ne de uyku tutar. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. İzni olmaksızın, O'nun katında kim şefaet edebilir? Önlerinde ve arkalarında olanı bilir. Dilediği kadarı hariç, O'nun ilminden hiçbir şeyi kavrayıp kuşatamazlar. Onun kürsüsü, gökleri ve yeri kuşatmıştır. Onları koruyup gözetmek, O'na güç gelmez. O, çok yücedir, çok büyüktür.

Dinde zorlama yoktur. Gerçek şu ki, doğruluk, sapıklıktan apaçık ayrılmıştır. Artık kim tağutu tanımayıp, Allah'a iman ederse, muhakkak ki o, sapasağlam bir kulpa yapışmıştır; bunun kopması yoktur. Allah, hakkıyla işitendir, Bilen'dir.

Allah iman edenlerin velisidir. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Küfredenlerin velileri ise tağuttur. Onları aydınlıktan karanlıklara çıkarırlar. İşte onlar, ateşin halkıdır. Onlar orada ebedi olarak kalacaklardır." (Bakara: 255-257)

Sadakalar

"Allah'a güzel bir borç verecek olan kimdir? Allah, bunu kendisi için kat kat artırır. Onun için 'üstün ve onurlu' bir ecir vardır." (Hadid:11)

"Şüphesiz, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar ve Allah'a güzel bir borç verenlere karşılıkları kat kat fazlasıyla verilir ve 'üstün ve onurlu' bir ecir de onlarındır.

Allah'a ve O'nun elçisine iman edenler, işte onlar Rableri katında sıddıklar ve şahitlerdir. Onların ecirleri ve nurları vardır. Ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, onların hepsi cehennem halkıdır.

Bilin ki dünya hayatı, ancak bir oyun, bir oyalanma, bir süs, aranızda bir övünme, mal ve evlatta çokluk yarışıdır. Bir yağmura benzer ki, bitirdiği ekin, ekicilerin hoşuna gider. Sonra kuruyuverir; bakarsın ki sapsarı kesilmiş. Sonra da çer-çöp oluverir. Ahirette ise, şiddetli bir azap, Allah'tan bir mağfiret ve bir hoşnutluk vardır. Dünya hayatı, aldandığınız olan bir metadan başka bir şey değildir.

Rabbinizden olan bir mağfiret ve genişliği yerle gök gibi olan Cennet için yarışın ki, o, Allah'a ve Resulüne iman edenler için hazırlanmıştır. İşte bu, Allah'ın fazlıdır ki, onu dilediğine verir. Allah büyük fazl sahibidir.” (Hadid: 18-21)

“Yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz iyilik değildir. Fakat iyilik, Allah'a, Ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere iman eden; ona olan sevgisine rağmen, malı, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, dilencilere ve kölelere veren; namazı dosdoğru kılan, zekatı veren, ahidleştiklerinde ahidlerine vefa gösterenler ile, zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda sabredenlerin davranışlarıdır. İşte bunlar sadıklardır ve muttaki olanlar da bunlardır.” (Bakara: 177)

“Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size çirkin hayasızlığı emreder. Allah ise, size kendisinden bir bağışlama ve bol ihsan va'dediyor. Allah (rahmetiyle) geniş olandır, her şeyi bilendir.

Hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse, muhakkak ki ona büyük bir hayır verilmiştir. Bunu, ancak temiz akıl sahipleri anlayıp düşünür.

Nafakadan her ne infak ettiyseniz veya ne adak adadıysanız, muhakkak Allah onu bilir. Zalimlerin yardımcıları yoktur. Sadakaları açıktan verirsiniz, o ne güzeldir. Gizleyip de fakirlere verirsiniz, o da sizin için hayırlıdır. O, (bununla) günahlarınızdan bir kısmını bağışlar. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

Onların hidayete ermesi, senin üzerine bir yükümlülük değildir. Fakat Allah, dilediğini hidayete erdirir. Hayr olarak her ne infak ederseniz, o kendiniz içindir. Zaten siz, yalnız Allah'ın rızasını gözeterek infak edersiniz. Hayr olarak her ne infak ederseniz, haksızlığa uğratılmaksızın, size karşılığı verilecektir.

(Sadakalar) kendilerini Allah'ın yoluna adayan fakirler içindir ki, onlar, yeryüzünde dolaşmaya güç yetiremezler. Cahil olan, iffetlerinden dolayı onları zengin sanır. Ama sen onları simalarından tanırırsın. Yüz-süzlük ederek insanlardan istemezler. Hayrdan her ne infak ederseniz, şüphesiz Allah onu bilir.

Mallarını, gece gündüz, gizli ve açık infak edenler, işte onların ecirleri Rableri katındandır; Onlar için korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır.” (Bakara: 268-274)

İçki ve Kumar

“Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları, ancak Şeytan'ın işlerinden olan pisliklerdir. Öyleyse bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.

Şüphesiz Şeytan, içki ve kumarla aranızda düşmanlık ve kin düşürmek, sizi Allah'ın zikrinden ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz, değil mi?!

Allah'a itaat edin, Peygambere itaat edin ve sakının. Eğer yüz çevirirseniz, bilin ki elçimize düşen, ancak apaçık bir tebliğdir.

İman edenler ve salih amellerde bulunanlar, bundan böyle, sakındıkları ve iman ettikleri ve salih amelde bulundukları, sonra sakınıp iman ettikleri ve sonra (yine) sakınıp iyilikte bulundukları taktirde, daha önce tattıklarından dolayı kendilerine bir günah yoktur. Allah, iyilik yapanları sever.” (Maide: 90-93)

Cennet

“Muttakilere vaad edilen cennetin misali (şudur): içinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Ve orada, onlara meyvelerin her türlüşünden ve Rablerinden bir mağfiret vardır. O, ateşin içinde ebedi olarak kalan ve bağırsaklarını parça parça koparacak kaynar sudan içirilen kimse gibi olur mu?” (Muhammed:15)

“Astarları ağır işlenmiş atlastan yataklar üzerinde yaslanıp-dayanırlar. İki cennetin meyveleri de onlara çok yakındır.

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

O cennetlerde bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş öyle eşler var-

dır ki, bunlardan önce kendilerine ne bir insan ne de bir cin dokunmuştur.

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Onlar sanki yakut ve mercan gibidirler.

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

İhsanın karşılığı ihsandan başkası mıdır?

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Bunlardan başka iki cennet daha var.

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Alabildiğine yeşil...

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

İçlerinde devamlı fışkıran iki pınar var.

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

İkisinde de her türden meyve, hurma ve nar var.

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Orada huyları güzel, yüzleri güzel kadınlar var.

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Otağlar içinde korunmuş huriler...

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Bunlardan önce, kendilerine ne bir insan ne de bir cin dokunmuştur.

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Yeşil yastıklara ve çarpıcı güzellikteki döşeklere yaslanırlar.

O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

Celal ve ikram sahibi olan Rabbinin adı ne yücedir!" (Rahman:54-78)

SORULAR

1. İslam, Hristiyanlık ve Yahudiliğin ortak özelliklerden bazıları nelerdir?
2. Mü'minin, fakirlere karşı görevi nedir?
3. *Kur'an*'ın günlük yaşamda yapılması gerekenlerle ilgili hükümleri nelerdir?
4. *Kur'an*, kafirlere karşı nasıl davranılmasını istiyor?
5. Cennet neye benziyor? *Kur'an*'ın tasvirine göre Cennet nasıl bir yerdir?

36. MICHAEL PSELLUS

KRONOGRAFYA

(y. 1075-1077)

Bizanslı bir devlet adamı olan Michael Psellus (y. 1018 – 1080), İmparatorun danışmanıydı. Aristokrat bir ailenin oğlu olarak, eğitimi hem Atina'da hem de Konstantinopol'de (İstanbul) aldı. Güzel konuşmanın bilgeliğe denk tutulduğu bir zamanda yaşayan Psellus, gerçekten usta bir hatipti. Pek çoklarına göre, çağının büyük zekalarından biriydi ve bu yüzden yeni kurulan Konstantinopol Üniversitesi'nde güzel konuşma sanatı üzerine dersler vermeye başladı. Görevi, ilmin birçok dalını yeniden canlandırmaktı ve birçoklarınca çağının entelektüel devi olarak görülüyordu. İlmi araştırmalarını sürdürmesine rağmen, saray entrikalarında da rol aldı ve ustaca kurduğu bir plan sayesinde, çocukluk arkadaşı X. Konstantin'in tahta geçmesini sağladı. Psellus, Konstantin'in en yakın danışmanı, oğlunun özel eğitmeni ve sonunda sarayın en güçlü kişisi oldu. Ne yazık ki, devlet adamı olmaktan çok iyi bir politikacıydı. Konstantin'e ve oğlu VII. Michael'e verdiği öğütler, felaketleri beraberinde getirdi. Bizans, Konstantin ve oğlunun krallıkları döneminde, büyük devlet olma özelliğini yitirdi. Michael'in 1078'de tahtan indirilmesinin ardından, saraydan kaçtı. Nerede ve nasıl öldüğü ise bilinmemektedir.

Psellus'un yayınlanmış eserleri arasında en ünlüsü, hem bir önceki yüzyılın Bizans tarihini hem de kendi hayat hikayesini anlattığı *Kronografya*'dır (y. 1075-1077). Buraya alıntılanan bölümde, Psellus, erken yaşlarda nasıl bir eğitim gördüğünü anlatmaktadır.

25 yaşındayken ciddi araştırmalara koyuldum ve çalışmalarımı iki alanda yoğunlaştırdım: iyi bir hatip olmak için güzel konuşma sanatını, aklımı daha iyi kullanabilmek için de felsefeyi öğrenmek istiyordum. Kısa sürede, bir tezin özünü anlayabilecek ve bu tezin benim savunduğum temel görüşlerle veya o denli önemli olmayan ayrıntılarla ilgisini sağlam bir şekilde kurabilecek düzeyde etkili ve güzel konuşmayı öğrendim. Ayrıca bu sanata karşı huşu içinde bağlanıp kalmamayı ve bir çocuk gibi her konuda onun kurallarına göre hareket etmemeyi öğrendim; hatta, tali derecede olsa bile, bu sanata bazı katkıları da oldu. Ardından, felsefe araştırmalarına daldım; hem bütünden parçaya gitmeyi öngören *tümdengelim* yöntemini, hem

de parçadan bütüne gitmeyi öngören *tümevarım* yöntemini kullanarak akletme sanatını iyice öğrendim. Daha sonra ise, doğa bilimine yöneldim ve matematikten yararlanarak, felsefenin temel ilkelerini öğrenmeyi çok istedim.

Bu noktada, okuyucuyu fazla sıkmayacağını umarak, kendi çalışmalarımı ilgili daha önce söylediklerime birkaç ekleme yapacağım. Bazıları kabul etmek istemese de, gayretim sonuçları, hiç kuşğum yok ki, ilim ehli tarafından takdir edilecektir. Ve geçmişte yaptıklarımı bugün okuyan sizler de, sözlerimin doğruluğuna tanıklık edeceksiniz. Ben ilk olarak üzerinde çalışmaya başladığımda, (bu sahanın uzmanlarının bilgi düzeylerini dikkate alarak söylüyorum) felsefe ölüm döşesindeydi ve adı anılmaya değeri hiçbir hocadan ders almadan ve yaptığım çok titiz araştırmalar sonucunda ne Yunanistan'da ne de barbarların yaşadığı ölkelerde felsefenin hiçbir izini bulamamış olmama rağmen, onu, tek başına ben dirilttim. Argümanların yalın sözler ve basit önermeler yoluyla ifade edildiğı felsefede Yunanlıların büyük bir saygınlıkları olduğunu ve bu alanda ortaya koydukları çalışmaların, sonrası için bir kural ve ölçüt oluşturduğunu duymuştum. Yunanlıların çalışmalarının basitliğini görüp, bunları küçümseyenler de vardı ama ben daha fazlasını aradım ve konunun uzmanı olan bazılarıyla tanıştığım için, araştırmalarımı metodik bir yolla nasıl yürütebileceğimi onlardan öğrendim. Bir uzmanın dersinden çıkıp diğerine girdim; bilgisi daha az olan, beni bilgisi çok olana yönlendirdi; o da bir üçüncü hocayı önerdi. Öğrenme yollarını bu şekilde geçtim ve nihayet son hocam, bana Aristo ve Eflatun'u öğretti. Önceki hocalarım, bu ikisini üstat olarak görüyorlardı ve bu, onlara yetiyordu.

Felsefe okumalarım bu yazarlarla başladım ve ardından Plotinus, Porphyry ve Iamblichus'u hatmettim. Daha sonra, yolculuğuma devam edip, takdire şayan Proclus'un muhteşem limanına sığındım. Proclus, orada, bir yandan kendi idrak doktrininin ana ilkelerini belirlemeye çalışıyor, bir yandan da bu doktrinin doğru yorumunu yapmakla uğraşıyordu. Proclus'tan sonra, daha ileri araştırmalara (temel bilim'e ve metafiziğe) geçmeyi istedim. Bu amaçla, önce, gözle görülebilen ve elle tutulabilen maddi varlıkların dış görünüşlerini kavramakla ilgilenen doğa bilimi ile saf düşüncenin nesnesi olan fikirler arasında orta bir yerde duran matematikteki soyut kavramları inceledim. Bu araştırma sayesinde, maddi varlıkları sınırlayan kurallara tabi olmayan ve aklın ulaşamayacağı şeyleri kavrayabileceğimi ümit ediyordum.

Bu yüzden, amacıma uygun olarak, bazılarının ‘mantıksal zorunluluklar’ dedikleri sayı sistemlerine özel ilgi göstermem ve geometrik kanıtları incelemem gerekiyordu. Bundan başka, müzik ve astronomi araştırmalarına ve bunların çeşitli yan dallarına da zaman ayırdım. Eflatun’un *Epinomis*’ta vazettiği öğretiyeye göre, her bir ilim dalından yararlanarak sonunda tek bir hedefe ulaşacaktım. Bu inançla, önce bu ilim dallarını tek tek inceledim, ardından da öğrendiklerimi sentezledim. İşte böylece, bu ilimler sayesinde, daha ileri araştırmalara girişebildim.

En derin filozofların, hiçbir şekilde ispatlanması mümkün olmayan ama sadece bilge bir insanın ilham aldığı anlarda idrak edebileceği bir bilgi türünün var olduğunu söylediklerini duymuştum. Böyle bir bilginin olabileceği bana da makul göründü. Mistik kitapların bazılarını okudum ve ne demek istediklerini anladım (elbette normal bir insanın anlayabileceği kadarıyla. Çünkü kendi namıma, bu konuyu doğru anladığımı asla iddia edemem; anladığımı söyleyenlere de inanmam). Ancak, ilmin tek bir dalı üzerinde uzmanlaşıp, sonra genel araştırmalar yapmak üzere diğer bilgi sahalarında gezintiler yapmak ve nihayet orijinal başlangıç noktasına geri dönmek, insan olarak bizim vüsatimizi aşacak bir şey değildir. Ben de bunu başardığımı ümit ediyorum.

Yazılı eserler ikiye ayrılır. İlki hatiplerin, diğeri de filozofların eserlerinden oluşur. İlkinin derin mevzularla hiçbir alakası yoktur; sadece gürültülü sesler çıkaran güçlü bir çağlayana benzer. Sözlü hitapların yazıya aktarılmış biçimidir; bir konuşma içerisinde siyasal argümanların nasıl sıralanacağına ve siyasal söylevlerin nasıl verilmesi gerektiğine ilişkin belirli kurallar getirir. Konuşma dilinin inceliklerini gösterir ve genel olarak da siyasetin dilini güzelleştirir. Felsefe ise, süslü sözcükler kullanmayı pek sevmez. Amacı, daha çok, evreni keşfetmek, sırlarını açığa çıkarmaktır. Yüksek perdeden konuşur ve vardığı hükümler, görünür alemin sınırlarını bile aşar. Çünkü cennetin ötesinde bulunan bir alemin (artık nasıl bir yer ise!) ihtişamını, son derece etkileyici bir üslupla ve ince zeka ürünü ifadelerle över. Ama ben, pek çoklarının yaptığını yapmadım. Onların bir kısmı felsefeyi küçümseyip kendini güzel konuşma sanatına adarken, bir kısmı da, tam tersine, düşünmenin zirvelerinde gezinmek adına felsefeye dalıyor ve etkili bir söylevin nasıl verileceğini anlatan hitabet sanatını hor görüyordu. Ben ise daha farklı bir yol izledim. Nitekim, ne zaman bilimsel kanıtları ortaya koyacağım bir söylev hazırlasam, onları mutlaka edebi olarak süslerim. Birçokları

bundan dolayı beni kınıyorlar ve felsefi bir söylevi, etkileyici güzel sözlerle süsleme yöntemimi beğenmiyorlar. Ben ise bunu, derin düşünceyi kavramakta zorlanan okuyucuya yardımcı olmak için ve böylece onun, felsefi argümanın ayrıntılarında boğulmaması adına yapıyorum.

Fakat antik dönemin düşünce sistemlerinden üstün olan yeni bir felsefi yaklaşım daha vardır. Dinimiz Hristiyanlığa özgü olan bu yaklaşım dualist (ikici) bir karaktere sahiptir. Buna göre, varlıklar beşeri ve ilahi, zaman ise fani ve ebedi olmak üzere iki ayrı kategoride tahlil edilebilir. Bundan başka, bu yeni felsefenin bir başka ikici tabiatı daha vardır ki, o da, ispatlanabilir şeyler ile iman ve ilhama konu olan şeylerin birbirinden farklı olduğu vurgusudur. Ben, daha sonra, maddi alemi konu eden felsefeden ziyade, bu alana ilgi gösterdim ve din felsefesi sahasında özel araştırmalar yapmaya başladım. Bazı konularda, Büyük Kilise Babaları'nın öğretilerini kabul etmeme rağmen, ilahi öğreti külliyatına naçizane bazı katkıları da oldu. Beğenmedikleri halde eserlerimi övmek için kendini zorlayanlardan, bütün samimiyetimle ve alçakgönüllülükle şunu rica ediyorum ki, dini konularda yaptığım araştırmalarımı ve kapsamlı okumalarımı övmesinler (Ben, kendini dev aynasında görenlerden değilim ve haddimi de bilirim. Benden daha iyi olan hatipler ve filozofların yanında, benim başardıklarım çok sınırlı kalır). Ama eğer biri çabalarımı överse, sahip olduğum azıcık bilgiyi bile hiçbir yaşayan pınardan edinmediğim için bunu yapmalıdır. Çünkü keşfettiğim pınarların ağzı tıkalıydı ve onları kendi ellerimle açmak ve temizlemek zorunda kaldım. Bu pınarların suları da, derine kaçmıştı ve ben ancak çok uğraş verdikten sonra onları yeryüzüne çıkarabildim.

Bugün aslında ne Atina, ne Nikomedia (İzmit), ne İskenderiye ne Fenike hatta her iki Roma (antik dönemdeki küçük Roma ve daha sonraları da daha güçlü Roma) ve başka herhangi bir devlet dahi, artık yazınsal başarılarla övünüyor. Mazinin altın dönemleri, gümüş çağları ve bunlardan daha değersiz olan zamanlar bile geride kaldı; artık çağlayan pınarların yerinde, üstü kapatılmış derin kuyular bulunuyor. Bu kuyuların üzeri öylesine büyük taşlarla kapatılmıştır ki, bir daha açılmasına imkân yoktur. Bu yüzden, çağlayan pınarlara ulaşamadığım için, çaresiz, onların taklitleriyle yetinmek durumunda kaldım. 'Suyunun suyu' kabilinden bu eserleri bir çırpıda okudum ve zihnime kazıdım. Sonunda belirli bir düzeye geldim. Ve nice zorlu çabalar sonucunda elde etmiş olduğum bu bilgiyi, talip olan tek bir kişiden bile esirgemedim. Benden bir şeyler öğrenmek için gelen herkesi hoş karşıladım. Verdiğim

derslerden dolayı ücret istemeyi bırakın, gayretli gördüğüm öğrencilere, kendi kesemden para yardımı yapmaya bile hazırdım. Tabii bu ayrı bir hikaye. Bunu daha sonra anlatırım.

Bildiğiniz gibi, dallar meyveye durmadan önce bile, ağaç çiçeğine bakarak meyve hakkında bir fikir edinmek mümkündür. Benim geleceğimin parlak olacağı da önceden belliydi. İmparator henüz beni bilmiyordu ama onun bütün muhafızları beni çok iyi tanıyordu ve onun huzurunda benden bahsettiler. Anlatırken, kimisi bir özelliğimi öne çıkardı, kimisi de bir başka yönümü övdü. Ayrıca benim güzel konuşan iyi bir hatip olduğumu da söylediler. Bu arada, yeri gelmişken konuyla ilgili bir şeyler daha söylemek isterim. Doğan her insan, bazı erdemler veya zaafı tabiatına kazanmış olarak dünyaya gelir. Burada 'erdem' kelimesini kullanırken, kastım ne ahlaki erdemlerdir ne siyasal erdemlerdir ne de bunların hepsinden üstün olan ve tam manasıyla Yaratıcı'da bulunan mükemmellik özelliklerini karşılayan erdemlerdir. Bilakis, burada, bazılarının doğuştan kusursuz bir bedene sahip olarak, bazıların ise, özürlü bir şekilde dünyaya geldiğine dikkat çekmek istiyorum. Tabii ki, aynı şey ruhlar için de geçerlidir. Yani insanların bazıları doğuştan son derece merhametli ve cana yakın olurken, bazıları da kötülük işlemeye eğilimli olarak dünyaya gelirler. Zaman ilerledikçe, ilk grubun doğasında bulunan özellikler daha da belirginleşir ama ikinci gruptakiler, kötülük yolunda ilerler ve akıllarını bile gereğince kullanamazlar.

Benim de kusurlu olduğum yönler elbette vardır ama ayak üstü sohbetlerde bile, dilimin çok tatlı olduğu söylenir. Ayrıca bu konuda çok çaba sarf etmesem de, sözlerim de doğal bir güzellik olduğunu söyleyebilirim. Şayet karşılıklı konuşmalarımızda birçok insan böyle söylememiş olsa ve konuşmam sırasında beni can kulağıyla dinlememiş olsalar, elbette bunu kendi başıma bilemezdim. Her neyse, imparatorun huzuruna ilk kez girmemi sağlayan şey de bu özelliğim oldu. Böylece, bahtımın açılacağına ilk işaretlerini almış oldum. Nitekim, imparator, dilimdeki tatlılığı görünce, içimde gizli bir cevher olduğunu anladı.

Bu ilk görüşmede, ne akılcı ne de güzel konuşma konusunda özel bir gayret gösterdim. Sadece ailemden ve almış olduğum eğitimden bahsettim. Konstantin, benden çok etkilendi ve nasıl ki ilham almış insanlar, cezbe halindeyken izahı zor sözler söylüyorlarsa, o da anlattıklarımın tarifi imkânsız bir memnuniyet duydu. Sözlerimi biraz dinledikten sonra, öyle etkilendi ki, kalkıp beni kucakladı. Başkaları, onun yanına ancak önceden belirlenmiş saatlerde ve o da kısa bir süre için girebili-

yordu. Benim yerim ise farklıydı. Bana kalbinin kapılarını sonuna kadar açtı ve zaman içinde dostluğu daha da ilerlettiğim için, bütün sırlarını da benimle paylaştı. Biliyorum konudan biraz saptım ama lütfen bunun için beni kınamayın ve bunları kendi reklamımı yapmak için söylediğimi sanmayın. Kendimden biraz fazla bahsettiğimin farkındayım ama en azından, bu anlattıklarım, hikayenin ana konusuyla doğrudan alakalıdır. Bunun nedenini açıklamıyordum, bu ilk görüşmeden bahsetmem imkânsız olurdu. Ve tabii ki, nedeni açıklamayı isteseydim, bu kez de hayat serüvenimden bazı kesitleri anlatmam gerekirdi. Geçmişimi, metodik bir üslupla yazmalıyım. Yani önce, geldiğim kökleri anlatmalıyım, daha sonra bunları kanıtlayacak delillerden bahsetmeliydim ve son olarak da, yaşadığım olayları anlatmalıyım. İşte bu yüzden, giriş bölümünü bu denli uzatma ihtiyacını hissettim. Ve kronografinin bu bölümünde, artık kendimi ayrıntılı olarak sizlere tanıtmış bulunuyorum. Sizi temin ederim ki, burada ortaya koyduğum kanıtlar güvenilirdir. Anlatmadıklarım tabii ki gizli kalacaktır ama anlatacaklarımdan hiçbirisi, asılsız hikâyeler değildir.

SORULAR

-
1. Psellus hangi iki konuda eğitim aldı?
 2. Psellus edebiyat hakkında ne düşünüyor?
 3. Psellus, nasıl büyük bir hatip oldu?
 4. Psellus'un kişiliği hakkındaki izlenimleriniz nelerdir?
-

37. İBNÜ'L-KALANİSİ

ŞAM VAKAYİNAMESİ

(y. 1150)

İbnü'l-Kalanisi (ö.1160) Şam'ın en mümtaz ailelerinden birine mensuptu. Hristiyan kafirler yurdunu işgal ettiği zaman, muhtemelen çocukluk çağını henüz geride bırakmıştı. El-Kalanisi, ilk Haçlılar'ın etrafa saldıdığı dehşete tanık olanlardandı. Savaş meydanlarında bizzat çarpışmalara katılmadığı aşıkâr olmasına rağmen, inancına başka yollardan hizmet ettiği kuşkusuzdur. Çok iyi bir eğitim alan ve çok kültürlü biri olan El-Kalanisi, bağlı olduğu devletin Katipler Heyeti'nde çalıştı ve iki kez de Şam'da Belediye Reisliği yaptı. Kutsal Topraklar üzerindeki mücadelenin kızıştığı dönemde Katipler Heyeti'nde görev yaptığı için, diplomasinin ve merkezi idarenin işleyişini yakından gördü. Şiir alanında da bazı eserleri olmakla birlikte, tarihçilerin ilgisini çeken asıl eseri, *Vakayiname*'dir. El-Kalanisi, bir görgü tanığı olarak ve resmi evraklara kolayca ulaşabildiği için, bir müslümanın gözünden Haçlılar'ı anlatmak açısından avantajlı bir pozisyonda bulunuyordu.

El-Kalanisi'nin *Vakayinamesi*, Hristiyan Frenkler (Müslümanların gözünde Avrupahların adı bu idi) ile Müslümanlar arasındaki harbin muhteşem bir tasviridir. Kitap, kuşatma savaşı, diplomasi ve diğer eserlerde yer almayan insan zayıatı konularında pek çok ayrıntılı bilgi verir. Aşağıya alıntılanan bölümde, Hristiyanların, Müslümanlara ait Sur Şehri'ne karşı giriştikleri saldırı anlatılmaktadır.

Bu yılın Cemaziye'l-Evvel'inde (15 Kasım - 14 Aralık arası, 1110), Melik Şah'ın oğlu Sultan Gıyaseddin Muhammed, Hamedan'dan Şam'a ulaştı. Burada Suriye'den gelen; işlerin gidişatı ve Frenklerin, Fırat bölgesinden döndükten sonra yürüttüğü faaliyetler ile Sayda, El-Asarib ve Halep'in mahallelerinde yol açtıkları felaketler hakkında onu bilgilendiren mektupları ve elçileri kabul etti. Şaban'ın ilk Cuma günü (17 Şubat 1111) Halep'ten gelen (ismi lazım değil) bir Haşimi şerif ile sufiler, tüccarlar ve kelamcılardan oluşan bir taife, Sultan'ın camiinde, huzura çıkıp kendilerini takdim ettiler ve yardım etmesi için ona yalvardılar. Vaizi kürsüden indirip, kürsüyü paramparça ettiler; yaygara koparıp ağlayarak, Frenklerin elinden İslam'ın başına gelen talihsizliklere, erkeklerin boğazlanıp, kadın ve çocukların köleleştirilmesine

karşı ondan bir şeyler yapmasını istediler. Beraberlerinde bulunanlar ve liderleri, onları yatıştırmak için, Sultan'ın adına orduların gönderileceği ve İslam'ın Frenklere ve kafirlere karşı müdafaa edileceğine dair söz vermelerine rağmen, onlar, etrafa rahatsızlık vermeye devam ettiler ve insanların ibadetlerini yapmalarına engel oldular. Bir sonraki Cuma günü, tekrar bir araya geldiler; Halife'nin camisine gidip aynı şeyi orada da tekrarladılar. Ancak bu kez daha çok yaygara kopararak, ağlayıp sızlayarak yardım istediler ve şikayetlerini söylediler. Kısa bir süre sonra, Sultan'ın kızı ve Halife'nin zevcesi, her türlü hesabın ötesinde, büyük bir ihtişamla ve beraberinde çok sayıda mücevherat, para, kap-kacak, vagon ve her türden yük hayvanı, ev eşyaları, çeşitli parlak elbiseler, hizmetçiler, muhafızlar, cariyeler ve maiyetindeki diğer kişiler olduğu halde, İsfahan'dan Bağdat'a ulaştı. Onun gelişiyile, bu yardım yakarışları üst üste geldi. Kısa bir süre şenlenen ortam fazla sürmedi ve şehirde sükunet bozuldu. Haliyle bu durum, herkesi rahatsız etti. Mü'minlerin emiri, Halife El-Mustazhir Billah, olanlar üzerine, haklı olarak infial duydu ve hak ettiği cezaya çarptırmak üzere karışıklığı çıkartan kışkırtıcının kesinlikle aranıp bulunmasını emretti. Ama Sultan, buna engel oldu ve bu insanların yaptıklarından dolayı ondan özür diledi. Emirlerle ve komutanlara vazifelerinin başına dönmeleri ve Allah'ın düşmanları olan kafirlere karşı Cihad ilan etmek için hazırlık yapmaları emrini verdi...

Bu yıl Kral Baldwin, Frenklerin topladığı bütün adamlarıyla Sur limanı üzerine yürüdü. Vali İzzülmülk ve şehrin ahalisi, acilen, Şam'da bulunan Zahiraddin Atabek'e mektup yazıp, yardım ve destek istediler ve şehri ona teslim edeceklerine dair söz verdiler. Ona, çok sayıda Türk askeri göndermesi için yalvardılar ve eğer yardım edecek ve kendilerini destekleyeceklerse, bu askerlerin ellerini çabuk tutmaları gerektiğini ısrarlı talepleriyle Atabek'e iletiler. Çünkü Mısır hükümdarı el-Afdal'dan yardım gelmesi ümidi kalmamıştı ve gerekli yardımın herhangi bir şekilde gecikmesi durumunda, şehri Frenklere teslim etmek zorunda kalacaklardı. Atabek, tam techizatlı, 200'ün üzerinde atlı ve birçok usta okçunun da aralarında bulunduğu çok sayıda Türk askerini alabildiğine çabuk bir şekilde şehre gönderdi. Bu askerlere ek olarak, destek kuvvetler de gönderdi: Şam'dan gelen piyadelerin haricinde, Sur'dan ve Cebeli Amila'dan gelen çok sayıda piyade ile Sur halkına destek verdi. Atabek, bir başka müfrezeyi daha hazırda bekletiyordu. Baldwin, Atabek'le Sur halkının ortak hazırlık yaptıkları haberini aldığı zaman, elini

çabuk tutup, daha önce toplamış olduğu güçlerle, 25 Cemaziye'l-Evvel 505'te (29 Kasım) şehri kuşattı. Civardaki meyve ve hurma ağaçlarının kesilmesini emretti ve şehrin önünde daimi konaklama yerleri inşa etti. Ardından da şehrin üzerine birçok defa, sadece hezimetle ve hüsrarla sonuçlanacak düzenli taarruzlarda bulundu. Söylendiğine göre, Sur halkı, bir saldırıda tek bir günde 20.000 ok fırlatmıştı.

*Kral Baldwin'in ordularının
Sur şehrine saldırışı*

Zahireddin, Frenklerin Sur'u kuşattığını öğrendiği zaman, hemen yola çıktı ve karargahını Banyas'a kurdu. Frenkleri taciz etmek ve kuşatmayı kaldırmaya zorlamak için, yağmalama, öldürme, çalma, yıkıp-yakma konusunda tam serbestiyet tanıdığı kendine bağlı süvari taburlarını ve çapulcu güruhunu Frenklerin üzerine gönderdi. Sur'a gönderdiği birlikler şehre girmeye çalıştı ama başarılı olmadılar. Zahireddin, Seved'te bulunan ve sağlam ve korkunç bir kale olan el-Habis üzerine bizzat yürüdü. Şiddetli bir saldırının ardından, kılıç zoruyla şehri ele geçirdi

ve kalede bulunan herkesi öldürdü. Frenkler, Sur'un duvarlarına hücum edebilmek için iki ahşap kule yapmaya başladılar. Bunun üzerine, Zahireddin, Sur'daki askerler hücumla kalkıp kuleleri yakabilsinler diye, Frenklerin dikkatini başka yöne çekmek amacıyla, pek çok kez güçlerini ayırıp-farklı istikametlerde yaydı. Frenkler, onun bu manevralarla ne yapmak istediğini anladılar ve hem Zahireddin'in askerlerinin saldırılabileceği, hem de dışarıdan düzenlenebilecek akınlarla buralarda meskun olanların katliama tabi tutulabileceği ihtimaline aldırış etmeden, kendi etraflarına bir hendek kazdılar ve hem kendilerini hem de kuleleri savunmak için hendek boyunca silahlı adamlar görevlendirdiler. Kış tipileri başladığında, Frenkler bundan etkilenmediler, çünkü karargahlarını, sert ve kumlu toprak karışımı sağlam bir maddeden yapmışlardı,

Türkler ise, bunun aksine, bulundukları mevzilerde büyük zorluklar yaşadılar ve şiddetli ıstıraplar çektiler. Fakat yine de ani saldırılarda bulunup, baskın vermeye devam ettiler. Frenklerin mallarına ve erzaklarına baskın düzenleyip alabildiklerine el koydular ve onlar için gönderilen her şeyi gasp ettiler...

İki kulenin inşası ve bunların içinde dövücü koçbaşlarının yapımı, yaklaşık 75 günde tamamlandı ve Şaban'ın 10'unda (11 Şubat) kuleler artık yürütülebilecek ve saldırıda kullanılabilecek hale geldiler. Frenkler, bunları şehrin surlarına iyice yaklaştırdılar; surların etrafında şiddetli bir çatışma başladı ve bu uzun süre devam etti... Ramazan'ın 1'inde (2 Mart) Sur halkı, kale burçlarından atılan Rum ateşi, alevli odun, zift ve yakıcı maddeler desteğinde, bir huruc hareketi başlattı. Ancak kulelerin her ikisine de sızmayı başaramadılar. Sadece atıkları alev topları, Frenklerin alevlerden koruyamadığı yerde bulunan küçük kulenin yakınlığına düşüyordu. Kule etrafında meydana gelen şiddetli çatışmalardan ve kuleyi savunmak için verilen göğüs göğüse mücadeleden sonra, alevler, rüzgarla birlikte, küçük kuleyi sardı ve kule bütünüyle yandı. Bunun üzerine, ganimet olarak, oradan pek çok zırhlı elbise, uzun kalkanlar ve diğer nesneler ele geçirildi... Fakat daha sonra Frenkler, (Müslümanların) üzerine şiddetli bir hücumla kalktılar; onları kuleden püskürttüler ve kuleyi sarmış olan ateşi söndürdüler...

Bütün bunlar olduktan sonra, Frenklerin şehri ele geçirme ümitleri kırıldı ve geri çekilme hazırlıklarına başladılar. Kıyıda bulunan, kendilerine ait pek çok gemiyle birlikte, konaklamak için karargahlarında inşa etmiş oldukları evleri de yaktılar. Çünkü gemi direklerini, dümenlerini ve kule yapımında kullandıkları araç-gereçleri başka yere nakletmişlerdi. Bu gemilerin sayısı, küçüklü-büüklü yaklaşık 200 civarındaydı. Bunlardan yaklaşık 30'u da savaş gemisiydi ve Frenkler, bunların bazılarını, hafif askeri teçhizatı geri götürmek için kullandılar. Bu yılın 10 Şevval'inde (10 Nisan), 4 ay 15 gündür Sur'u kuşatan Frenkler, oradan ayrılıp kendi denetimlerinde bulunan Akka'ya yöneldiler. Sur halkı, şehirden çıkıp, Frenklerin geride bıraktıkları her şeyi ganimet olarak aldılar ve onlara yardım için gönderilmiş olan Türkler de Şam'a geri döndüler. Ama Surlular, şehri Zahirreddin Atabek'e teslim edeceklerine dair verdikleri sözü tutmadılar: O da, açıktan, onlardan bunu istemedi. Ama şunları söyledi: "ne yaptıysam, zengin olmak veya sultanlık arzusuyla değil, Allah rızası ve Müslümanlar için yaptım." Bu asil hareketinden dolayı herkes ona şükranlarını sundu ve hayır duada bulundu. O

da, benzer bir tehditle karşılaştıklarında, şehrin yardımına koşacağına ve elinden gelen her türlü yardımı yapacağına dair onlara söz verdi. Sur'luların Allah'ın yardımıyla ıstırap ve sıkıntılardan kurtulduğu güne dek Frenklere karşı savaşıp büyük zorluklar çeken Atabek, daha sonra Şam'a döndü.

SORULAR

-
1. İbnü'l-Kalanisi'nin Haçlı savaşlarıyla ilgili yaklaşımı nettir. Bu yaklaşımı nasıl değerlendiriyorsunuz?
 2. Müslümanlar niçin savaşıyorlar? Gerekçelerinin, Hristiyan güçlerinin gerekçelerinden herhangi bir farkı var mı?
 3. Sıklıkla Müslümanların, Haçlı saldırılarını değerlendirirken yanlış davrandıkları söylenir. *Vakayiname* okumalarınızdan yola çıkarak, bu görüş size de doğru geliyor mu?
 4. Bu belge niçin yazılmış olabilir? Sizce bu belge, hangi amaca hizmet etmiş olabilir?
-

ORTAÇAĞ'IN ZİRVESİ VE SONLARI

38. FEODAL BELGELER

(11.-13. yy. arası)

Ortaçağ'a özgü toplumsal örgütlenmenin genel adı olan feodal sistem, şiddetin ve düzensizliğin hakim olduğu bir dünyada, güven içinde yaşama arzusunun bir sonucu olarak gelişmişti. Yükümlülük ve adalet gibi iki asli kavramdan beslenen bu sistemin özünü, derebeyi ile vasal (derebeyine bağlı kimse) arasındaki ilişki ve Tanrı'nın günlük yaşamda etkin olması gerektiği yönündeki inanç oluşturuyordu.

1020 yılında kaleme alınan, Chartres Bishop'un gönderdiği bir mektupta, özetle, birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılama ve birbirlerini koruma hususunda derebeyleri ile vasalların karşılıklı görevleri anlatılmaktadır. Bu sistem, hem derebeyinin hem de vasalın işine geliyordu. Grasse'li Azize Meryem Manastırı ile Bernard Atton arasında imzalanan Sadakat Belgesi'nin (1110) gösterdiği gibi, verilecek hizmetin karşılığında vasal, tımar (*fe*) -yani vasalın kendinin ve ailesinin geçimini sağlayabileceği toprak- ile ödüllendiriliyordu.

Derebeyi ve vasal arasındaki sözleşme, kutsal bir sözleşmeydi ve Tanrı'ya yakarışın ardından geçerlilik kazanıyordu. Tanrı'nın her işte, özellikle de feodal ilişkilerin kurulması ve adaletin tesisi noktasında dahlili vardı ve bu, asla sorgulanmazdı. Tanrı'nın günlük yaşama müdahale ettiğine dair bu inanç, ceza davalarında acı çekirme ('çetin sınav') yöntemine başvurulmasını meşrulaştırıyordu. Tanrı'nın Hükümü olarak adlandırılan bu yöntemin icrası sırasında, işin uzmanları, kişinin suçlu veya suçsuz olduğuna karar vermeden önce, Tanrı'dan ilahi işaretler gelmesini bekliyorlardı. Buraya alıntılanan belge, 12. veya 13. yüzyılda yazılmıştır ve kaynar suda acı çekirme yönteminin prosedürünü anlatmaktadır.

Vasal ve Derebeylerin Görevleri

Piskopos Fulbert'ten, Akitaniyenler'in en şerefli dükü William'a hayır dualarıyla!

Efendiye sadakatın ne şekilde olması gerektiği hususunda bir şeyler yazmam istendiği için, kitaplarda yazılanlar doğrultusunda, aşağıdaki hususların önemine kısaca dikkatini çekmek istiyorum. Efendisine sadık kalacağına dair yemin eden kişinin aklından hiç çıkarmaması gereken şey, şu altı özelliği daima taşıması gerektiğidir: zararsız olmak, güvenilir, namuslu, faydalı, uysal ve işe yarar olmak. Zararsız olmak, efendiye maddi zarar vermemek demektir. Güvenilir olmak, efendinin sırlarını açığa vermemek veya korunması gereken şeyleri korumak demektir; zira o kimse, efendisi sayesinde güven içinde yaşayabilmektedir. Namuslu olmak, efendinin haklarını gözetme hususunda titiz davranmak veya onun şerefiyle ilgili diğer konularda, ona zarar vermemeye özen göstermek demektir. Faydalı olmak, efendinin mülk ve servetine zarar gelmesine engel olmaktır. Uysal veya işe yarar olmak ise, efendinin kolaylıkla yapabileceği bir iyiliği zorlaştırmamak ve bu iyiliğin yapılmasını imkânsızlaştırmamak demektir.

Bununla birlikte, doğrudur, sadık vasalın efendisine bu zararları vermekten sakınması gerekir, ama bunu, elinden tuttuğu arazi parçasını hak etmek için yapmamalıdır. Zira iyi olanı da yapmadıkça, kötülükten uzak durmak yeterli değildir. O sebeple, vasal, ona verilen tımarı hak etmeyi ve ettiği sadakat yemini hususunda efendisinin kendisine olan güveninin sürmesini istiyorsa, yukarıda bahsedilen altı konuda da, efendisine yardımcı olmalı ve yükümlülüklerini yerine getirmelidir.

Efendi de, bütün bu hususlarda, sadık vasalına karşı aynı şekilde davranmalıdır. Eğer böyle yapmazsa, nasıl ki vasal bunların yapılmasına engel olduğu, bunları yaptığı ve yapılmasına rıza gösterdiği zaman sadakatsizlikle ve yalan yere yemin etmiş olmakla suçlanıyorsa, onun da, haklı olarak, kötü niyetli olduğu düşünülür.

Eğer işlerim çok olmasaydı (ki bunlara şehrimizin ve geçenlerde büyük bir yangında tamamen yanıp kül olmuş olan kilisenin yeniden inşası da dahildir) sana daha uzun yazardım. Ne yapalım, bir müddet bu zararın sıkıntılarını çekeceğiz; ama Tanrı'dan ve sizden gelecek teselli mahiyetindeki yardımlarla ferahlayacağımızı ümid ediyoruz.

Sadakât Yemini ve İmtiyaz Beratı

Rabbin adıyla, ben Carcassonne Vikontu Bernard Atton, Grasse'li Azize Meryem Manastırı'na gelen, oğullarım Roger ile Trencavel'in ve Barbazan'lı Peter Roger, William Hugo, Raymond Mantellini, Peter de Vietry,

soylular ve diğer pek çok saygın insanın huzurunda, mübarek Azize Meryem Bayramı'na hürmeten ifade ediyorum ki, mezkur manastırın Başkeşişi Lord Leo, hamilerim olarak atalarımın, ondan, onun seleflerinden ve söz konusu manastırdan tımar olarak aldığı ve benim de, onların yaptığı gibi almam lazım gelen kaleler, malikaneler ve araziler için, benden, yukarıda adı anılan herkesin huzurunda kendisine sadık bir vasal olacağımı açıklamamı ve bu hususta sadakat yemini etmemi istemiştir. Ben de bana düşeni yapıyor ve Başkeşiş Lord Leo'ya sadık bir vasal olacağıma dair söz veriyorum.

Bu yüzden, burada bulunan herkes ve gelecek nesiller bilsinler ki, adı geçen Carcassonne lordu ve vikontu olan ben Bernard Atton, Carcassonne'de bulunan Confoles, Leocpue, Capendes (diğer adıyla Sussagues'li Aziz Martin) kalelerinin, Mairac, Albars ve Musso malikaneleri ile birlikte Aquitaine, Rieux, Traverina, Herault, Archas, Servians, Villatritoës, Tansirous, Presler, Cornolles vadilerindeki malikanelerin tımarının bende olduğunu ve bu tımarın bende kalacağını ikrar ile kabul ettiğimi, Grasse'li Azize Meryem Kilisesi Başkeşişi olan siz lordum Leo'ya ve sizin haleflerinize ilan ediyorum. Ayrıca Narbonne'deki Termes kalesini, Minerve'deki Ventaion kalesini, Cassanollès, Ferral ve Aiohars malikanelerini ve Le Roges'teki küçük Longville köyünü de, sizden ve adı geçen manastırdan bir tımar olarak aldığı kabul ve tasdik ediyorum. Ve bana tımar olarak verilen bütün bu yerleri var gücümle koruma hususunda siz lordum Başkeşiş Leo'ya ve varislerinize bağlılık yemini ediyorum. Ve bir vasalın efendisine sadık olması gereken her konuda, size, varislerinize ve Grasse'li Azize Meryem Kilisesi'ne daima sadık kalacağıma; ve lordum, sizi, bütün varislerinizi, adı geçen manastırı ve bugünkü ve gelecekteki keşişleri, kaleleri, malikaneleri, bütün adamlarınızı ve onların mal-mülklerini, ne pahasına olursa olsun kendi isteğimle ve varislerim adına da güvence vererek, canilere ve işgalcilere karşı savunacağıma; ve yukarıda belirtilen tüm kaleler ve malikaneleri, savaşta ve barışta, siz veya varisleriniz ne zaman isterlerse, onlara geri vereceğime dört İncil üzerine yemin ediyorum.

Ayrıca yukarıdaki tımarlar üzerinde hak sahibi olduğumun kanıtı olarak, ben ve varislerim, yeni bir Başkeşiş atandığı zaman, bize zararı olsa bile, adı geçen manastıra gelip orada kendisine sadakat yemini edeceğimizi ve yukarıda belirtilen bütün tımarların tasarruf hakkının ona döneceğini kabul ve tasdik ediyorum. Ve yine kabul ve tasdik ediyorum ki, bu Başkeşiş atına bindiği zaman, ben ve Carcassonne vikontları olan

varislerim ve haleflerim, Grasse'li Azize Meryem dominyonuna saygımızın ifadesi olarak, onun üzensini tutacağız ve ona ve onunla beraber gelen herkese, Carcassonne'ye geldikleri ilk gün, Carcassonne'nin Aziz Michael kasabasındaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere, 200 küçük ve büyük baş hayvan vereceğiz; ayrıca arzu ettikleri şekilde, en iyisinden olmak üzere balık, et, yumurta ve peynir ihtiyaçlarını karşılayacağız ve atlarını nallamanın ve mevsime göre saman ve yem vermenin masrafını karşılayacağız.

Eğer ben veya oğullarım ya da onların varisleri, yukarıda açıkça ifade edilen hususlarda sana veya varislerine karşı yapmakla yükümlü oldukları şeyleri yerine getirmez ve verdikleri sözün aksine davranırsak, yukarıda adı geçen tımarların, bu sadakatsizlikten dolayı, sana ve adı geçen Grasse'li Azize Meryem Manastırı'na ve senin varislerine geri verilmesine razıyız.

Bu yüzden, yukarıda adı geçen ve Tanrı'nın inayetiyle Grasse'li Azize Meryem Manastırı Başkeşişi olan ben lord Leo, yukarıda belirtilen kaleler, malikaneler ve arazilerin bütün tımarlarla ilgili sadakat yeminizi, yukarıda varılan antlaşmalar ve ulaştığımız sonuçlar gereğince ve yukarıda yazıldığı şekliyle kabul ediyorum ve aynı şekilde, yukarıda adı geçen kaleler, malikaneler ve yerlerin, Carcassonne'nin vikontları olarak, size, varislerinize ve onların varislerine, bu imtiyaz beratıyla beraber, harf sırasına göre taksim edilip, tımar olarak verildiğini tasdik ediyorum. Ve yukarıda belirtilen şeylerin hepsiyle ilgili olarak iyi ve sadık bir lord olacağıma dair Carcassonne'nin vikontları olan size, mirasçılarınıza ve haleflerinize, namusum ve şerefim üzerine söz veriyorum.

Ayrıca, ben ve yukarıda adı geçen vikont, manastırın imtiyazları ve beratları arasında olduğunu okuyup gördüğümüz ve metinlerde de adları bu şekilde yer alan Cannetis, Marionis, Villamagna, Aiglino, Villades, Villafrancos, Villadenz, Villaudriz, Aziz Genese, Conguste ve Mata adlı küçük köylerle birlikte, Mathus Çiftlik Evi, Villalauro ve Claromont Şatoları, Surlac'lı Aziz Stephen köyü ve Yukarı ve Aşağı Agrifolio adlı küçük köylerin de, adı geçen manastıra ve oradaki bütün mal-mülkü elinde bulunduranlara ait olduğunu kabul ve tasdik ediyoruz.

Bu berat, Efendimizin Yeniden Dirilişi'nin 1110. yılında, Louis'in krallığı devrinde imzalanmıştır. Belgenin altında, Carcassonne vikontu Bernard Atton'un mührü, Raymond Montellini'nin mührü, Barbazon'lu Peter Roger'in mührü, adı geçen Carcassonne Vikontunun oğlu Roger'in mührü, Peter de Vitry'nin mührü, adı geçen Carcassonne vikontunun oğlu Tranca-

vel'in mührü, William Hugo'nun mührü, adı geçen vikontun ettiği sadakat yeminini kabul eden Başkeşiş Lord Leo'nun mührü bulunmaktadır.

Ve ben, keşiş John, adı geçen Carcassonne vikontu lord Bernard Atton'un ve oğullarının emriyle bu beratı, yukarıda belirtilen gün ve tarihte, yukarıda adı geçen herkesin huzurunda ve hepsinin tanıklığıyla yazdım.

Kaynar Suda Acı Çektirme Yöntemi

Rahip, davacılar ve suçlanan kişiyle birlikte kiliseye gider. Diğerleri kilisenin girişinde beklerken, rahip içeri girer ve ayin kaftanı hariç, diğer kutsal elbiselerini giyer. Sonra İncil'i, kutsal mesh yağını, azizlerin mukaddes emanetlerini ve ayinde kullanılan kadehi yanına alır, davahıyı mezbaha götürür ve orada hazır bulunan herkese şunları söyler: “İşte, kardeşlerim! Bu yöntem, Hristiyanlığın gereğidir! Kutsal mesh yağının kullanıldığı ve Efendimizin bedeni ve kanının takdis edildiği bu ayinin sonunda, suçlunun ümitvar olması da, günahlarından kurtulması da mümkündür. Ne mutlu sizlere ki, bu ayine katılmakla, işlenen suçun itirafına tanıklık etme bahtiyarlığına nail oldunuz; zira yazılmıştır ki, sadece bu suçları işleyenler değil, bunların işlenmesinden hoşnut olanlar da ölümü hak eder.”

Bundan sonra, rahip, çetin sınava tabi tutulacak kişiye şöyle hitap eder: “Ey filanca! Herkesin huzurunda, Baba, Oğul ve Ruhül-Kudüs adına, müthiş Hesap Günü adına, vaftiz rahiplerine ve azizlere gösterdiğin derin hürmet adına sana emrediyorum: eğer o suçu işlediysen veya o suçun işlenmesinden hoşnut olduysan, yahut bu suçu işleyenleri gözlerinle gördüysen, hakkında hüküm verilmeden önce, herkesin huzurunda suçunu itiraf etmezsen, ne kiliseye girebilirsin ne de Hristiyanlar cemaatine alınırsın.”

Daha sonra, rahip, kilisenin girişinde, suyu kaynatmak üzere ateş yakılacak bir yer tahsis eder ve önce, o yere kutsal sudan serper. Ayrıca kazan hazır hale getirilip içine su doldurulduğu zaman, İblis'in aldatmalarına karşı önlem olsun diye, ibrikten etrafa su serper. Ardından, diğerleriyle birlikte kiliseye giren rahip, çetin sınava tanıklık etmek için toplanan cemaati kutsar. Kutsamadan sonra, diğer gelenlerle birlikte, sol elinde İncil, önünde haç, buhurluk ve azizlerin mukaddes emanetleri olarak, çetin sınavın yapılacağı yere gider ve bir münacat ile birlikte Mezmurlar'dan tövbe ile ilgili yedi ilahi okur.

Kaynayan su üzerine okunan dua şöyledir: “Ey barış ve huzurun kaynağı, en doğru hükmü veren Tanrım! Hakikati ortaya çıkar. Ey Rab! Hakkaniyetli hükmünü bize bildir. Ey Her Şeye Gücü Yeten Tanrım! Yer-yüzüne bakıp onu haşyetle titreten sensin. Ey Ademoğlunu tutsaklıktan kurtaran Rabbim! Oğlun ve Efendimiz İsa Mesih hakkı için, dünyayı kurtaran İsa'nın çarmıhta çektiği en kutsal eziyetler hakkı için, ateşte kaynayan bu suyu takdis et. Nebukadnezzar'ın emriyle alevli fırına atılan Sidraç, Misaç ve Abednago adlı üç genci kurtaran, Senin emrini yerine getiren meleğin eliyle, zarar görmeden onları ateşten çıkaran Sen ey merhametli ve en mukaddes Hükümdarım! Ey yüce Rabbim! Bu kişi, kaynar suya elini daldırdığında, eğer suçsuz ise, ona yardım et ve üç genci alevli ateşten kurtardığın ve Susanna'yı isnad edilen suçtan kurtarıp akladığın gibi, onun elini de bu sudan sağ-salim ve zarar görmeden çıkar. Fakat eğer o suçluysa ve İblis'in tuzağına düşüp onu bekleyen tehlikeyi umursamadan, elini cüretkarca suya daldırırsa, Yüce Adaletin ve Kudretin onun bedeninde tecelli etsin. Pişmanlıkla suçunu itiraf ederse de, ruhu selamete ersin. Eğer suçlu, teskin edici ilaçları kullanarak veya sihir yaparak günahlarını gizlemeye çalışırsa, yanına aldığın, Sen'den olma tek Oğlun, Efendimiz İsa Mesih sayesinde, Kudret Elin o sihri bozsun!”

Su ile Yapılan Bereket Duası ise şöyledir: “Ey ateşin üzerinde kaynayan su! Seni, Baba, Oğul ve Ruhü'l-Kuds adına takdis ediyorum: Dört nehirle bütün dünyayı sulamanı emreden, kayadan çıkıp-fişkırmam için sana hitap eden, seni şaraba dönüştüren Tanrı hakkı için, Şeytan'ın hiçbir hilesi veya insanların hiçbir sihri, gerçeği öğrenmemize yardım etmekten seni alıkoymasın. Ve sen, hiçbir şeyin O'nun hükmünden kaçamayacağı, kötülery yok etmek için dünyayı seninle tufana boğan ve sonunda suçlular ve suçsuzları cehennem ateşiyle belli edecek olan Tanrı'nın izniyle, kötü ve habis olanın ortaya çıkması ve suçsuzun aklanmasında bizim yardımcımız ol. Amin.”

Dua: “Her Şeye Gücü Yeten, Ölümsüz Tanrım! Hakkın kötülüğe üstün gelmesi ve hakikatin ortaya çıkması için Sana yalvarıyorum. Üstlendiğimiz bu soruşturmayı sonuçlandırmamıza yardım et. Ve kim, bu imtihandan sıyrılmak veya günahını gizlemek için sihre başvurur veya teskin edici ilaç kullanırsa, ey hükmü en doğru olan Hakimler Hakimi! Kudret Elinle, onun sihrini boşa çıkart, düzenini başına geçir!”

Bundan sonra, hem suçlanan adam hem de suyun kaynatıldığı kazan veya kap, lavanta kokulu sarı sakız tütsüsü ile tütsülenir ve şu dua okunur: “Ey bu suyun içinde en mübarek özleri gizleyen Tanrım! Lütfunla, Bereket Duası'nın tesirini, temizlenip emrine hazır hale getirilmiş bu

su üzerinde göster. Ki senin emrine tabi olan bu su, Senin inayetinle, işlevini yerine getirebilsin ve Şeytan'ın ve insanların safsatalarını ortaya döksün, onların uydurduğu yalanları ve asılsız iddiaları boşa çıkarsın ve onların türlü hünerlerinin üstesinden gelsin. Gizli düşmanın bütün hileleri boşa çıksın ki, zavallı aklımızla ve kirlenmiş kalplerimizle aradığımız ama Senin hükmünü bilmeden ve Senin mukaddes isminin yardımı olmadan bulamayacağımız gerçeği, böylece açıkça görebilelim. Sana yalvarıyoruz: suçsuzun haksız yere itham edilmesine veya hakiki Nur olan, zifiri karanlıkta gören ve bizi karanlıklardan aydınlığa çıkaran Sen'den gerçeği ortaya çıkarmanı bekleyenleri, suçlunun, hiç utanıp sıkılmadan kandırmasına izin verme. Ey gizliyi ve sırları bilen Rabbimiz! Lütfunla gizliyi ortaya çıkar ve Sana inanan bu topluluğa gerçeği göster!”

Sonra, suya sokulacak el sabunla yıkanır ve elin sağlam olup-olmadığına dikkatlice bakılır. Ardından rahip, eli hızla ve ani bir şekilde suya sokmadan önce, şunları söyler: “Ey kap! Baba, Oğul ve Ruhü'l-Kuds adına, yeniden dirileceğimiz Kıyamet Günü adına, müthiş Hesap Günü adına ve dört İncil'i yazanlar adına senden dileğim o ki, eğer bu adam, bu suçu işlemişse veya bu suça rıza göstermişse, eli iyice yansın. Ve sen ey kap! İşini gereğince yap!”

Daha sonra da, suçlanan adam elini kaba sokar ve işlem tamamlandıktan sonra eli derhal sarılıp bağlanır. Bu çetin sınavın ardından, adamın kutsal sudan içmesine izin verilir. Çetin sınavın neticesi açıklanana kadar, adamın yediği ve içtiği her şeye, tuz ve kutsal suyu karıştırmak iyidir.

SORULAR

1. Piskopos Fulbert, derebeyi ile vasal arasındaki ideal ilişkiyi tasvir ediyor. Peki taraflar birbirlerinden ne bekliyorlar?
2. Bu belgelerden, feodal toplumda kilisenin konumuna dair hangi sonuçları çıkarabilirsiniz?
3. Vasal, feodal bağların kurulduğu bu törende, çoğu kez, eliyle, sadakatini gösteren sembolik bir hareket yapardı. Carcassonne vikontu Bernard, vasal olduğunu nasıl gösteriyordu?
4. Bu belgeler, Tanrı'nın, Ortaçağ'daki günlük yaşamda etkin olduğu yönündeki inancı nasıl kanıtlıyor?
5. Sizce insanlar, niçin çetin sınavın, hakkın yerini bulması konusunda uygun bir yöntem olduğuna inanıyorlar?

39. ANGERS'Lİ BERNARD

AZİZE FOY'UN MUCİZELERİ

(y. 1010)

1020'li yıllar civarında yaşayan Fransız bilgini ve rahip Angersli Bernard, Angers'teki piskopos okulunun müdürüydü. Önceleri, Azize Foy'un mucize gösterebildiğine dair söylentilere kuşkuyla bakıyordu ama, onun türbesini üç kez ziyaret ettikten sonra, söylentilere inanmaya başladı. Bernard, azizenin mucizeleriyle ilgili tüm menkıbeleri bir kitapta topladı. Bu kitap, bütün Avrupa'da okunan bir eser haline geldi ve böylece Azize Foy çok popüler bir kişi oldu. Kendi yörelerindeki azizlerin hayat hikayelerini anlatan başkaları da, eserlerinde bu kitabı örnek aldılar. Ortaçağ Hıristiyanlığının en önemli özelliklerinden biri olarak, azizlere karşı çok saygı gösteriliyordu, çünkü insanlar, haşin bir Tanrı'nın katında bu azizlerin şefaatlerinin makbul olduğuna inanıyorlardı. İnsanlar, çok uzak yollardan, kadın-erkek bu kutsal şahısların kutsal emanetlerini görmek için geliyorlar ve görüldüğü söylenen mucizeler hakkında olabildiğince çok bilgi toplamak için merakla sorular soruyorlardı. Tabii bu da, bu mucizeleri gösterdiği söylenen kişilerin biyografilerini veya bunlarla ilgili menkıbeleri yazma hususunda keşişleri cesaretlendiriyordu.

Azize Foy'un gerçek hayat hikayesi hakkında fazla bir bilgimiz yoktur. M.S. 4. yüzyılda, 12 yaşındayken şehit edildiği, kutsal emanetlerinin Conques'e getirildiği ve 9. yüzyılda bunları Bernard'ın gördüğü söylenir. Bilinen bir başka husus da, kutsal emanetleri bulmak için manastırda araştırma yapan keşişlerin, bir baskınla bu emanetlere el koyduklarıdır.

Azize Foy Tanrı'nın eline uzanırken

Azize Foy'un, Oyulmuş Gözlerini İyileştirdiği Vuitbert'in Hikayesi

Ermiş bakire Foy'un medfun olduğu Rodez bölgesindeki Conques Mahallesi'nde, Gerald adında bir rahip yaşardı (ki bu rahip hâlâ hayat-

tadır). Bu rahibin Vuitbert isimli bir vaftiz oğlu vardı. Vuitbert, rahibin hem akrabasıydı hem de onun yaptığı vaftiz ayiniyle Hristiyan olmuştu. Vuitbert, bu rahibin evinde ayrıca hizmetçilik yapıyordu ve onun malını mülkünü idare ediyordu. O, bu işte rüşdünü de ispatlamıştı. Zaman oldu, bu Vuitbert, bayram kutlaması için Conques'e gitti. Bayram günü sabahına kadar süren muhteşem ayin bittikten sonra, Vuitbert eve dönmek için yola çıktı. Talihsizlik bu ya, yolda efendisi olan bu rahiple karşılaştı. Adam, içinde gizlediği kini saklamaya çalışan birinin edasıyla Vuitbert'e doğru yürümeye başladı. Onu hacı kıyafetiyle görünce, önce yumuşak bir tonda selam verdi, ama hemen sonra, üslubu hafiften saldırganlaştı ve şunları söyledi: "Vuitbert! bakıyorum Romalı olmuşsun!" (o yörenin halkı, hacılara bu şekilde hitap ederdi). Vuitbert'in cevabı: "Evet efendim! Azize Foy Bayramı'ndan geliyorum" oldu. Sonra, rahip, bir dost gibi şurdan burdan konuştuktan sonra, onun gitmesine izin verdi. Vuitbert biraz yol almıştı ki, arkasından onu gözleyen, hain Yahudi karakterli bu rahip (mukaddes değerleri kötü emelleri için istismar eden birine eğer rahip denilebilirse tabii ki?!), Vuitbert'e durmasını ve biraz beklemesini emretti. O da durup rahibi bekledi. O sırada rahip, aniden, adamlarına onu yakalayıp getirmelerini emretti.

Bunun üzerine korkudan titremeye başlayan Vuitbert, rahibe suçunun ne olduğunu sordu. Ama şerir adamın cevabı sadece şu oldu: "Bana yanlış yaptın ve daha kötülerini de planlıyorsun. Ama ben sana bunu ödetirim. Gör bak, sana ne yapacağım. Bedel olarak da gözlerini istiyorum!" Rahip sanki lütufta bulunmuş gibi, bundan başka hiçbir açıklama da yapmadı. O, aslında bunu hasedinden yapıyordu ama ortalıkta dolaşan bir söylentiye de yaptığına gerekçe olarak gösteriyordu. Bu söylentiye göre, Vuitbert kadınlarla düşüp kalkan biriydi! Vuitbert, meseleyi bilmediği için, kendinden emin bir şekilde, her türlü ithamın asılsız olduğunu söyledi ve: "Efendim" dedi, "hangi suçu işlediğimden şüpheleniyorsanız, bunu bana açıkça söyleyiniz ki, kanun önünde onu işlemediğimi ispatlayabileyim. Sizi ve sizi izleyenleri öfkeliendirecek ne yaptım, bilemiyorum." Rahibin bu sözlere cevabı şu oldu: "Yeter, yeter! Saçma-sapan özürlerini fazlasıyla dinledim zaten. Hakkında hüküm verildi. Gözlerin oyulacak!" oldu.

Vuitbert, rahibin, gladyatörlere has bir inatla, aklına koyduğu işi yapmakta kararlı olduğunu anlamış ve kurtulmaktan ümidini iyice kesmişti. Felaket kapıdaydı. Ama o, şansını son bir kez daha denemek istedi ve bu kez yalvarıp yakarma yolunu seçti: "Efendim! Masum olduğuma

inanmıyorsunuz, biliyorum. Ama bari Tanrı aşkına ve hâlâ üzerimde bulunan hacı elbisesiyle türbesini ziyaretten geldiğim Azize Foy aşkına beni bağışlayın.”

Ne Tanrı ne de O'nun azizesi rahibin umurundaydı. Öfkeden kudurmuş vahşi bir canavar gibi, kalbinde gizlediği küfrün zehrini dışarıya kustu: “Bugün seni ne Tanrı ne de Azize Foy kurtarabilir! Onlara yakarmakla elimden kurtulacağımı mı sandın? Hacı kıyafeti giydin diye sana dokunmayacağımı sanma, çünkü beni fena halde kızdırdın.” Bunları söyledikten sonra, adamlarına, Vuitbert'i derdest edip, gözlerini çıkarmalarını emretti. Fakat bu barbarlığın dehşetinden elleri titreyen, isimlerini anmayacağımız üç adamına bu işi yaptıramayınca, bu kez onun başını sıkıca tutmalarını emretti. Atından inip, İsa'nın bedenini tutmak için takdis edilmiş olan o parmaklarıyla, vaftiz oğlunun gözlerini çıkardı ve onları uzağa fırlattı.

Kendisinden yardım isteyenleri geri çevirmeyen, samimi olarak dua edenlerin duasına daima karşılık veren ve zulme uğrayıp da sabredenleri destekleyen Tanrı, bütün bu olan biteni elbette görüyordu. Orada bulunanlar, bir anda, bir kar beyaz güvercinin (bu kötülüğü yapanın iddiasına göre ise bir saksaganın) پیدا olduğunu gördüler. Bu saksagan veya güvercin, zavallı, talihsiz adamın kanlı gözlerini yerden aldı, yukarılara doğru uçtu ve onları Conques'e götürdü...

Aradan bir yıl geçti. Azize Foy Bayramı'nın arifesinden bir gün önce, Vuitbert uykuya daldı ve rüyasında tarif edilemez güzellikte bir genç kız gördü. Kız, tıpkı bir meleğe benziyordu. Yüzü parlıyor, yanaklarında pembe ve alı damlacıklar görünüyordu. Güzelliği tarif edilemez ölçüdeydi. Evet, hiçbir insan bu kadar güzel olamazdı! Görünüşe göre, kız, insanın kanının kaynadığı, 13-15 yaşları arasındaydı ama henüz yetişkin de denilemeyecek çağındaydı. Her yanı altın işlemeli, renk cümbüşü olan, muhteşem bir elbisesi vardı. Elbisenin özenle plelenmiş geniş yenleri, ayaklarına kadar uzanıyordu. Başında, ıslıl ıslıl parlayan, dört kıymetli mücevherle süslü bir taç vardı. Küçük yapılı olması ise, bence, daha önce de söylediğimiz gibi, gencecik ve kanı kaynayan bir kız olduğu izlenimini doğruluyordu...

Böylece, karyolanın başına iyice eğilen azize, uyuyan gencin sağ yanağına hafifçe dokundu ve ona şu sözleri fısıldadı: “Vuitbert, uyuyor musun?” Vuitbert irkildi ve: “Kim var orada?” dedi. O: “benim, Azize Foy!” karşılığını verince, Vuitbert: “Efendim, buraya gelme sebebiniz nedir?” diye sordu. Kız: “sadece seni görmek için geldim” dedi. Vuitbert

bunun için ona şükranlarını sundu. Sonra Azize Foy ona şöyle dedi: “Beni tanıyor musun?” Vuitbert, onu sanki daha önce görmüş gibi: “Evet, sizi iyi tanıyorum efendim! Ve gördüğüm tam olarak sizsiniz” dedi. Azizenin: “söyle bakalım, nasılsın ve hayat nasıl gidiyor?” sorusuna: “çok iyi, efendim! Her şey yolunda! Tanrı'nın inayetiyle her işim yolunda gidiyor!” cevabını verince azize: “Ne diyorsun sen, göklerin ışığını göremezsen, her şey nasıl yolunda olabilir ki?” dedi. Fakat, o, tıpkı rüyalarda olduğu gibi, gözleri kapalı iken bile görebildiğini düşünüyordu. Bu son soru, ona, gözlerinin oyulması olayını hatırlattı ve: “evet, göremiyorum!” dedi, “maalesef, geçen yıl sizin adınıza yapılan bayramdan dönerken, gaddar efendim yüzünden gözlerimi kaybettim.” Bunun üzerine Azize: “O, Tanrı'yı çok gücendirdi ve gazaplandırdı. Bunu hiç hak etmediğin halde, bedenine çok ciddi bir şekilde zarar verdi. Fakat yarın, benim şehadet yortumun arifesinde, Conques'e gider ve iki mum alıp, birini Kutsal Mesih mezbahının, diğerini de benim defnedildiğim mezbahın önüne koyarsan, eskiden olduğu gibi tamamen görebilirsin. Sana merhamet etmesi ve yapılan haksızlığın giderilmesi için, Hakimler Hakimi'ne çok yalvardım. O'na öylesine ısrarlı bir şekilde yalvardım ki, sonunda seni iyileştirme iznini aldım.” Bu sözlerin ardından, Foy, Conques'e gitmesi için Vuitbert'i çok sıkıştırdı ve ona cesaret vermeye çalıştı. Çünkü Vuitbert, masrafları düşünüyor ve çekingen davranıyordu. Foy: “daha önce hiç görmediğin bin kişi seni orada karşılayacak. Ayrıca bu işi çabucak halletmek için, hiç vakit kaybetmeden, şafak vakti, bu rahibin idaresindeki mahallenin (ki orası, onun gözünü çıkaran rahibin bulunduğu mıntıkaydı ve eski devirlerden beri Espeyrak olarak bilinirdi) kilisesine git. Orada Ayin'e katıl. Sana 6 peni verilecek.” Vuitbert, ona, yaptığı iyilik ve verdiği ilahi güç için, layık olduğu şekilde teşekkür etti.

Hemen uyandı ve kiliseye gitti. Oradakilere gördüğü rüyayı anlattı. İnsanlar, onun sayıkladığını düşündüler. Fakat, o cesaretini hiç kaybetmeden, 12 peni toplamak için, kalabalıktaki herkesten tek tek para istedi. Sonunda, diğerlerinden ayrı duran Hugo isminde biri kesesini açtı ve ona 6 peni ve bir de gümüş sikke verdi. Bu, rüyasında gördüğü miktardan biraz fazlaydı. Bu ilk başarıdan sonra, kendine olan güveni daha da arttı. Uzatmaya lüzum yok, bundan sonrasını tahmin edebilirsiniz: Conques'e vardı, keşişlere rüyasını anlattı, mumları alıp, onları mezbahlara sundu ve kutsal şehidin altın heykelinin önünde, gece ibadetine başladı.

Gece yarısına doğru, garip bir şeyler olduğunu fark etti: sanki, defne ağacı meyvesinden daha küçük iki kırmızı kiraz tanesi, gökten gelip

oyulmuş göz çukurlarına yerleşir gibi oldu. İçine görüyormuş gibi bir his doldu. Şaşkınlık içindeydi ve akli karışmıştı; sonra uykusunun geldiğini hissetti. Ama şafak vakti olduğunda, Mezmurlar'dan okunan ilahi sesleriyle uyandı. Işık huzmelerini ve etrafında dolaşan insan silüetlerini hayal-meyal görüyordu. Fakat bu arada başı zonkluyordu ve yarı baygın yarı uyanık halde, rüya gördüğünü sanıyordu... Ellerini gözlerine götürdü. Onlara dokunduğunda, bedeninin dışarıya açılan pencereleri olan gözlerine ışık geldi ve gözleri eskisi gibi görmeye başladı. Koşa koşa komşularına gitti ve muhteşem güçlere sahip İsa'ya şükürler ederek, heyecan içinde olan-biteni anlattı. Herkes sevince boğuldu. Orada bulunanların hepsi, Vuitbert'e, gördüklerinin rüya mı yoksa gerçekten yaşadığı bir mucize mi olduğunu sordular...

Azize Foy Kilisesini Soyanlar ve Çöken Çatının Altında Kalıp Ölenler Hakkında

Ben Kiliseye varmadan önce, Tanrı'nın intikam alıcı olduğunu kanıtlayan bir başka mucize daha oldu. Bu mucize sayesinde, rahiplerin ve Tanrı'nın evinde kendini ibadete vermiş olanların yüreklerine su serpilmiş oldu; Tanrı'nın kutsal kilisesine ait malları gasp edenlerin veya azizlerin mirasında hak iddia edenlerin de kalplerine korku salınmış oldu. Bu, ibretlik bir olaydı, çünkü o devirde, kendilerine Mesih'in Düşmanı denilmesini hak eden, kilisenin haklarına tecavüz etmeye kalkışacak kadar gözü dönmüş, Tanrı'nın hizmetinde çalışanlara saygısızlık yaptıkları gibi, yetmeyip bir de onlara küfredip dayak atan, hatta onları ölümle tehdit edecek kadar gözleri dönmüş birçok insan vardı. Bizler, o zamanlar neler gördük, neler! İnsanların şerefleriyle oynanır, rahiplerin, keşişlerin ve Başkeşişlerin mallarına el konur ve öldürülürlerdi. Bizler, bazıları idama mahkum edilmiş veya malına-mülküne el konulmuş, bazıları nedensiz yere kovulmuş, bazıları da kılıçla doğranmış nice piskoposlar gördük. Öyle ki, kilisenin haklarını koruma uğrunda direnen bu piskoposlar, bizzat Hristiyanlar tarafından (eğer gerçekten, Hristiyanlığın kaidelerine uymayan, her bakımdan İsa'ya isyan edip, hakikati engellemeye çalışan bu insanları Hristiyan olarak nitelemek doğruysa tabii ki!) dehşetli alevler içinde yakılmışlardır. Bugün bu suçlulardan hesap soracak kimse olmadığı için, bunlar ilahi sorgudan da korkmuyorlar. Daha doğrusu, kimsenin, yaptıkları yüzünden onlardan intikam alamayacağını düşünüyorlar; kötülük yapanların daima kazançlı çıktık-

larını ve ne yaparlarsa yapsınlar, cezalandırılmaktan hep kurtulduklarını görüp, böylece ahiret azabına da inanmıyorlar. Yaptıklarının yanlarına kâr kalmayacağını gösteren en küçük bir belaya uğramadıkları için de İsa'nın intikam aldığına dair anlatılanlara, 'masal!' deyip geçiyorlar. İşte bu yüzden, İntikam Alıcı Tanrı'nın, bu dünyada bile, bu suçluları cezalandırması gerekir. Böyle olmalıdır ki, yaptıklarıyla böbürlenmesinler ve hem Tanrı'nın gazabını hak edecek suçları işleyip hem de hiçbir şey yapmamış gibi, yaptıklarıyla övünmesinler.

Azize Foy'a ait kutsal emanetlerin bulunduğu heykel biçimli sandık, Manastır Hazinesi, Conques, Fransa (9. ve 10. yüzyıllar)

Boyunduruğu yumuşak olan İsa'yı tanımayıp, ilahi cezaya çarptırılacağı uyarılarını hafife alan ve ortalıkta dolaşıp akli fikri birilerine kötülük yapmak olan ahmaklar, öyle cezalara çarptırılmalı ve böylece dizginleri sıkı tutulmalıdır ki, daha ağırlarından korkup, canlarının istediği kötülükleri yapamayacaklarını anlasınlar veya yaptıklarından pişman olup, ıslah olsunlar. İşte o zaman, benzer işleri yapmaya niyeti olanları da, bu örnekten ibret alıp korkutmak mümkün olabilir ve bunlar, böylece, yaptıkları kötülüklerden pişman olup Işığın Oğullarının Cemaatine karşı

ışışledikleri suçun kefarecini kolayca ödeyebilirler. Evet, önce bunları anlatmalıydık. Bunu da yaptık. Şimdi artık, asıl anlatmak istediğimiz konuya gelmiş bulunuyoruz. Cahors bölgesinde, Doda adında soylu bir kadın yaşıyordu. Bu kadın, Dordogne üzerindeki Castetnau'nun derebeyi idi ve Azize Foy'un (Alans denilen) mülklerinden birini, haksız yere işgal etmişti. Ölüm döşğinde iken, ruhunu iman ile teslim edemeyeceği endişesiyle, bu mülkü, Conques'teki manastıra geri verdi. Yerine ise, kızının oğlu olan, hem çok zengin hem de şevketli Hildegard geçti. O, Penne denilen Albi topraklarını bu ünlü kaleden yönetiyordu. Hildegard da Doda'nın yaptığını yapmaya kalktı, yani aynı mülke

bir kez daha el koymaya ve onu Conques Manastırı'nın elinden almaya çalıştı. Bu nedenle, keşişler, kendilerine ait olan bu mülkü, bu zorba hırsızın elinden geri almak ve böylece ilahi adaletin tecelli etmesini sağlamak için harekete geçmeye ve adetleri olduğu üzere, kutsal baki-renin muhterem heykelini ellerinde taşıyarak (bir hurafe olarak görü-nen bu heykel hakkındaki düşüncelerimi daha sonra açıklayacağım), halkla birlikte, alay geçidi içinde yürümeye karar verdiler. O sırada şu olay oldu: (Doda'nın torunu) Hildegard'a bağlı (ismini unuttuğumuz ve şu an Conques'e geri dönme imkânımız olmadığı için sorup-öğrene-medüğümüz) bir şövalye, Noel'i kutluyordu. Etrafta da, kılıç ustası baş-ka şövalyeler ve hizmette kusur etmemek için koşuşturan hizmetçiler vardı. Şarabı fazla kaçırınca, Azize Foy'un hizmetkarlarına, ağza alın-mayacak küfürler savurdu. Bununla da yetinmedi, ellerinde heykelleri olduğu halde tartışmalı mülke doğru yürüyüşe geçen keşişlerle alay etmeye başladı. Taşdıkları heykelin, ikiyüzlülüklerini gizlemek için kullandıkları bir maske olduğunu söyledi ve onlara: "pislikler" diye hitap etti. Heykelden korkmadığı gibi, lorduna yaltaklanmak için daha da saldırgan ve küstah olması gerektiğini düşünüyordu. Bu heykelin kimseye bir zararı olamayacağını ele güne karşı gösterebilirse, amacı-na ulaşmış olacaktı! Ve yapmayı düşündüğü şey, heykeli ayaklarının altına alıp çiğnemektir. Bir değil, iki değil, üç değil... Bu hakaret ve alayların ardı arkası kesilmiyordu ki, birden, sanki Tanrı'nın gazabını gösteren, korkunç bir ses duyuldu. Balkon aniden yıkıldı, binanın üst katı çöktü ve çatı, olduğu gibi yere kapandı. Ama olaya tanıklık eden bütün kalabalık içinden ölenler, sadece küfürbaz adam, karısı ve beş hizmetlisiydi. Ve kimse, evin tesadüfen çöktüğünü ve bu adamların da kazara öldüğünü sanmasın diye olsa gerek, bu yedi kişinin cesetleri, evin bir hayli uzağına fırlamış halde bulundu. Bunların kalıntıları, Albi bölgesindeki Aziz Antoin mezarlığında medfundur.

Ey Hıristiyanların mülklerini gasp edip tahrip edenler! Tanrı'nın gazabından kaçılmaz ve onun cezalandırması adildir. O, intikamını biz-zat kendisi alır; eğer bunu bir süreliğine ertelerse, bu, intikamını ilerde daha acı bir şekilde alacak demektir. Eğer şu an bundan kurtulduysanız, bilin ki, sizi ilerde daha acı bir ceza bekliyor! Bu ceza, cehennem ateşin-de ebediyen yanmaktır.

SORULAR

-
1. Azize Foy, Vuitbert'in görmesini nasıl sağladı? Tanrı'nın Vuitbert'e merhamet etmesinde, azizenin rolü neydi?
 2. Kuşkucu biri, Azize Foy'un mucizelerinin doğru olduğuna inanmayabilir, ama birçok insan bunları doğru kabul etmiştir. Sizce bunca insan, niçin bu tür hikayelere inanmıştır?
 3. Bu belge, kiliseyle laik insanlar arasındaki ilişkilerle ilgili hangi gerçekleri ifşa ediyor?
 4. Vuitbert'in hikayesini dinleyen sıradan bir insan, 11. yüzyıldaki yaşam hakkında neler düşünür? Bu konuda sizin intibalarınız nelerdir?
 5. Sizce haklı olduklarını kanıtlamak için, hem Vuitbert'in hem de Conques'teki keşişlerin yasaya başvurmamalarının nedeni nedir?
-

40. CHARTERS'Lİ FULCHER

I. HAÇLI SEFERİ VE KUDÜS KUŞATMASI

(1101-1127)

Charters'te doğan Fulcher (1057-1127), eğitimini de muhtemelen burada gördü ve rahip oldu. Papa II. Urban'ın, 1095'te topladığı Clermont Konseyi'ne katılmadan önceki hayatı hakkında elimizde fazla malumat yoktur. Fulcher, Kudüs'ü ellerinde tutan Türklere karşı bir haçlı seferi düzenlenmesi için Papa'nın Konsey'de yaptığı çağrını işitiğinde o kadar heyecanlandı ki, derhal Blois kontu Stephen ile Normandiya Dükü'nün güçlerine katıldı. Bu orduyla birlikte İtalya ve Balkanlar'ı bir uçtan öbürüne geçti ve kanlı İznik Kuşatması'nda bulundu. Fulcher, Doğu'daki ilk Frenk kralı olan Kont Baldwin'in emrindeki güçler arasındaydı ve Baldwin'in ordusunda görev yaptığı için, kuşatma tarihini yazmasını mümkün kılacak bilgiyi kolayca topladı. Kuşatmaya şahsen katılmadı ama kaynakları, görgü tanıklarıydı; anlattığı hikayeler de, ilk eldendi. Sonra Fulcher, Baldwin'in ordu rahibi oldu, Kudüs'te kaldı ve muhtemelen Zeytin Dağı Kilisesi'nin Başkeşişi oldu.

Kudüs Tarihi'ni yazmaya, büyük ihtimalle 1101'de başladı fakat eseri ancak 1127 yılında bitirebildi. Kitap, I. Haçlı Seferi hakkındaki ana kaynaktır ve Papa Urban'ın Clermont Konseyi'nde yaptığı konuşmayı en güvenilir şekilde nakleden eserdir. Kitaptan yapılan bu seçkide, Fulcher, *Tarih*'i yazma nedenlerini ve ilkelerini izah eder ve I. Haçlı Seferi'nin düzenlenmesine neden olan ve kanlı Kudüs Kuşatması'yla neticelenen olayları anlatır.

Rahip Fulcher'in Kitabının Giriş Bölümü

1. Kahramanların (özellikle de Tanrı'nın askerleri olarak hizmet verenlerin) yaptıkları büyük işleri bilmek, özellikle hayatta olanların örnek alması açısından yararlıdır, hatta bunun, ölülerin ruhuna bile yararı olur. Bu bilgi, ister kitaplardan, isterse de olan biteni hatırlayan müminlerin anlattıkları doğru haberlerden edinilsin, fark etmez. Nitekim, dünya nimetlerini ve zevklerini terk edip Tanrı'ya gönülden bağlanan, O'nun yolunda yürümek üzere ve İncil'in emirleri doğrultusunda, ailelerini, eşlerini ve ne kadar değerli olursa olsun, mallarını-mülklerini geride bırakan imanlı seleflerimizin yaptıkları kahramanlıkları duyduktan sonra, şu an burada bulunanlar, aynı heyecan ve ruhla, O'na hizmet

etmek için can atıyorlar. Bütün bu samimi ve fedakarca yapılan kahramanlıkları duyduktan sonra, dirilerin, onların mübarek ruhları için hayır duada bulunmaları ve onlar bilsin veya bilmesin, ibadetlerinde onların adlarını sevgiyle anmaları, ölülerin (özellikle de Rabbin yolunda ölenlerin) ruhlarına yarar.

2. Bundan dolayı, Tanrı'nın takdiriyle, hacı olmak için Kudüs'e doğru yola çıkan Frenk ordularının Rabbin yolunda yaptıkları en faziletli işleri anlatırken, arkadaşlarımdan bazılarının aceleye getirip beni yanıltma ihtimalini göz önünde bulundurarak, hassas davranıyor ve yanlış bir şey söylememeye dikkat ediyorum. Böylece, hatırlanmayı hak edenleri ve bu yolculuk esnasında kendi gözlerimle gördüklerimi, dilimin döndüğü kadarıyla ve olabildiğince aslına uygun şekilde yazıp kayıt altına almış bulunuyorum.

3. Bu sefer sırasında yaşananları, İsrailoğulları, Makabiler veya Tanrı'nın pek çok parlak zaferler ihsan ettiği seçilmiş kavimlerden herhangi birinin yaşadıklarıyla karşılaştırma cüretkarlığında bulunamam ama olan biteni özenle kaydettiğimi de söyleyebilirim. Ayrıca hadiseyi olduğundan önemsizmiş gibi göstermek doğru olmaz; çünkü Tanrı'nın mucizeleri bu sefer sırasında da çokça görülmüştür. Hakikaten, bu (Frenklerin), İsrailoğulları ve Makabilere ait olan) bu topraklarda, uzuvlarının nasıl parçalandıklarını, kazıklara çakıldıklarını, derilerinin yüzüldüğünü, oklandııklarını, paramparça edildiklerini ve türlü işkencelerle şehid edildiklerini bizzat gözlerimizle gördük. Onları hiçbir tehdit veya iğva yoldan çıkaramıyordu. İmanlarına öylesine bağlıydılar ki, katilin kılıcı tepelerinde inmeyi bekliyor olsaydı bile, insanlarımızın pek çoğu, İsa'ya olan sevgileri yüzünden, boyunlarını o kılıcın önüne uzatırlardı.

4. Evet, bu sefer sırasında, gerçekten de binlerce şehit verildi, pek çok acı ve sıkıntılar çekildi. Bu musibetleri ve acıları duyup da içi sızlamayacak biri, ancak taş kalpli olabilir. Düşünsenize, her yanımızda düşmanlarımız kol geziyordu ve o tehlikeli yerlerden geçen birkaç kişi olarak bizler, sadece hayatta kalmayı başarmakla kalmadık, aynı zamanda, (işlerimiz de yolunda gittiği için), amacımıza da ulaştık! Buna şaşılmaz da ne yapılır?! Daha önce bunları başarabilmiş kim var? İşte Mısır ve Etyopya! İşte Arabistan, Keldaniler Ülkesi ve Suriye, İşte Asur ve Med ülkeleri, İşte Partların ülkesi ve Mezopotamya, İşte Pers ve İskit ülkeleri ve hatta İşte Hristiyanlığın önünü kesen büyük deniz (Akdeniz)! Hepsi şu an kasapların ellerinde. Ve bu büyük deniz de, bizi çepeçevre kuşatan

kasapların ellerine, Tanrı izin verdiği için düşmüştü. Ama, sonra O, bize acıdı ve Kahredici sıfatıyla bizi onlardan korudu. Çünkü “Tanrı’yı Rab bilen kavim kurtulur.”

5. Bundan sonra anlatacağım, bu kitabı yazmaya nasıl başladığımla ve böylesine büyük bir yolculuğa çıkmayı teşvik eden bütün Batılı kavimlerin bu çağrıya nasıl can-u gönülden cevap verip ellerinden gelen her türlü desteği de esirgemedikleriyle ilgilidir.

Clermont Konseyi

1. Efendimiz İsa’nın dünyaya teşrif etmesinin 1095. yılında, Almanya’da imparator namı Henry’nin, Fransa’da ise kral Filip’in başa geçmesiyle birlikte, imanın sarsılması yüzünden, Avrupa’nın her tarafında çok kötü gelişmeler oluyordu. Roma’nın başında ise, örnek karakteri ve düzgün yaşamıyla temayüz etmiş, Kutsal Kiliseyi her şeyin üstünde tutmak için hep akıllıca işler yapmış gayretli bir kişi olan Papa II. Urban vardı.

2. II. Urban, herkesin, yani sıradan insanların olduğu gibi din adamlarının da Hristiyanlık inancına bağlılıklarının derinden sarsıldığını görmüştü. Papa, birbiriyle çekişip, ardı arkası kesilmeyen savaflara tutuşan hükümdarların, barış ve huzuru tümüyle bozduğunun da farkındaydı. Ülkenin zenginlikleri, sürekli talan ediliyor; insanlar haksız yere tutuklanıp, iğrenç zindanlara atılıyordu. Bunlar ya yüksek miktarda fidye ödeyerek serbest kalabiliyorlar ya da aç, susuz ve soğukta çıplak bırakılarak işkencelere maruz kalıyorlardı. Birçokları ise kimsenin haberi bile olmadan öldürülüyor ve kayıttan düşülüyordu. Kutsal yerlere tecavüz ediliyor; manastır ve çiftlikler yakılıyordu. Kimse, başkalarının yaralarını sarmaya çalışmıyor; insani ve mukaddes değerlerle alay ediliyordu.

3. O sırada, Papa, Türklerin egemenliğindeki Romanya’nın iç bölgelerinde yaşayan Hristiyanların vahşice bir saldırıya maruz kaldıkları haberini aldı. Onların uzun süredir acı çektiklerini biliyor ve buna çok üzülüyordu. Bu hadise üzerine, Tanrı’nın iradesine uyarak dağları aştı ve Galya’ya indi. Auvergne’ye ulaştığında, her yere haber saldı ve Clermont adındaki bir şehirde, uygun bir zamanda, her bölgeden insanların gelip katılacağı bir Konsey’in toplanması çağrısında bulundu. Önceden elçiler gönderilerek çağrılan 310 Piskopos ve Başkeşiş, tayin edilen vakitte oradaydı.

4. Sonra Papa, tayin edilen gün yaptığı konuşmada, katılanlardan sözlerini dikkatle dinlemelerini istedi. Konuşması etkileyiciydi ve gelenlere, toplanma nedenlerini ayrıntılı bir şekilde ve titizlikle seçilmiş

sözlerle izah etti. Ağlamaklı bir sesle Hıristiyanların mağdur olduğunu ve bundan duyduğu üzüntüyü ifade etti. Onlara, uzun uzun, imanın temellerinin sarsıldığını ve bu nedenle daha önce bahsetmiş olduğum felaketlere maruz kalındığını anlattı.

5. Hepsine tek tek nasihat ve tenbihte bulundu ve onlardan, yalvarırcasına, Şeytan'ın uşaklarının hakkından gelip, günahkarların amansız saldırıları yüzünden iyice zayıflatılmış Kutsal Kilise'nin eski saygın konumuna yeniden kavuşması için, toparlanıp harekete geçmelerini istedi.

Papa II. Urban'ın Konsey'de Yaptığı Konuşma

Papa II. Urban Clermont Konseyi'nde

1. Papa: “Aziz kardeşlerim!” dedi, “ben Urban, ilahi ihtarın muştulayıcısı olarak, tüm dünyaya papalık tacını giydiren Tanrı'nın izniyle, buraya, siz Tanrı'nın hizmetçilerinin huzuruna gelip durumu anlatmaya mecbur kaldım. Tanrı'ya hizmet etmelerine karar verdiklerimden, riyakarları içlerinden atıp, gerçek müminler ve hizmetkarlar olmalarını istiyorum.”

2. “Tanrı'nın yardımıyla, acele etmeden ve haksızlıktan da uzak durarak, Tanrı'nın şeriatına engel olabilecek her çarpıklığın veya bozul-

manın kökünü kazımak için gayret göstereceğim. Çünkü Efendimiz İsa, sizi, bir süreliğine, kendi Ailesine yardım eden hizmetçiler olarak atamıştır. Ayrıca, eğer sözünüze sadık kalırsanız, Yüce Gözetleyici sizi koruyacak ve rahmetini üzerinize yağdıracaktır.”

3. “Üstelik sizler birer çobansınız. Paralı askerler gibi, işinizi sadece çıkar için yapmazsınız. İyi çobanlar olun, değnekleriniz daima elinizde olsun. Uyumayın; size emanet edilen sürüye her yönden gelecek tehlikelere karşı tetikte olun.”

4. “Çünkü, eğer dikkatsizliğiniz veya ihmaliniz nedeniyle, kurt koyunu kaparsa, hiç kuşkusuz sizler, Efendimiz tarafından size verilmek üzere hazırlanan mükafatı kaybedersiniz. Yalnız bu değil, önce zebanilerin kamçılarıyla en acımasız şekilde kamçılanırsınız; bundan sonra da, öfkeyle, cehennemin dibine atılırsınız.”

5. “Yine İncil’in buyruğuna göre, sizler “yeryüzünün tuzusunuz.” Fakat başaramazsanız, tuzunuza itiraz edilecektir. Evet, gerçekten, cahil olup dünyevi arzu ve hevesler peşinde koşan insanları bilgelik tuzuyla ıslah ederken, tuzu ne kadar kullanacağınızı bilmelisiniz. Ki böylece, tuzlanmamış olanlar, Efendimiz İsa onlara ne zaman nasihat ederse o zaman, günahları yüzünden çürümekten ve etrafa pis kokular yaymaktan kurtulmuş olurlar.

6. “Çünkü, güdülmeniz zor olduğu için, eğer Efendimiz, onların içinde solucan, yani günah bulursa, onların, adam yerine konmadan, gübre yığınının içine atılmasını emreder. Ve sizler de, bu kadar büyük bir zararı telafi edemeyeceğiniz için, suçu sabit olmuş kişiler olarak, O’nun Sevgisinden mahrum kalırsınız.

7. “Bu tuzlamanın, akıllıca, basiretle, tatlılıkla, bilgece, barıştırmacı, hakikat sevdalısı olarak, dindarca, adil, tarafsız, safiyane bir şekilde yapılması gerekir. Çünkü, cahil, insanları nasıl alim yapabilir ki? Ve yine kaba olan, insanları nasıl yumuşatabilir; habis olan, insanları nasıl temiz kılabilir? Eğer bir kişi barışla alay ediyorsa, nasıl yatıştırıcı olabilir? Yahut da, eğer o kişinin elleri kirliyse, bir başkasının elindeki kirleri nasıl temizleyebilir? Zira denilmiştir ki: “eğer körün kılavuzu kör olursa, ikisi de çukura düşer.”

8. “Başkalarını düzeltmeye kalkışmadan önce, kendinizi düzeltin; ta ki tebaanız tarafından kınanmadan, onları ıslah edebilesiniz. Eğer Tanrı’nın dostları olmak istiyorsanız, O’nun hoşnut olacağını bildiğiniz şeyleri seve seve yapın.”

9. “Özellikle kilise vazifelerini, gerektiği gibi ve bizzat yerine getirin ki, mukaddes eşyaları ticari meta olarak gören sapkınlıklar aranızda

kök salmasın. Efendimizin kırbaç darbeleriyle derileri yüzülmüş satıcı ve sarrafların, gizli yollardan aranızda sızmamaları konusunda da hassasiyet gösterin.”

10. “Dünyevi iktidarların hiçbir biçimde karışmaması gereken Kilisenin haklarına sahip çıkın. Toprağı ekip işleyenlerin verdiği öşür vergilerinin sadakatle Tanrı'ya ulaştırılmasına özen gösterin. Bu vergiler, bir başkası tarafından toplanmamalıdır yahut da saklanmadan sahiplerine ödenmelidir.”

11. “Bir piskoposu gasp edenin, kanun dışı biri olduğu ilan edilmelidir. Keşişleri, rahipleri, rahibeleri ve onların hizmetçilerini, hacıları veya tüccarları gasp eden ya da soyanlar aforoz edilmeli; evleri soyan ve yakanlar ile onların suç ortakları Kilise'den kovulmalı ve cezaları da aforoz edilmek olmalıdır.”

12. “Gregory'nin dediği gibi, sahip olduğu şeylerden cömertçe harcamayanlar Cehennemlik ise, başkalarının malını gasp edenin sonunu varın siz hesap edin! Zaten ünlü İncil kıssasında da, bu durumla karşılaşan bir zengin adamın hikayesi anlatılır. Bu adam, başkalarının mallarını çaldığı için değil, bilakis aldıklarını kötü maksatla kullandığı için bu şekilde cezalandırılmıştır.”

13. “Evet ey azizler! Dünyanın uzun süredir işlenen bu günahlarla ifsad olduğuna şahitsiniz. Bize gelen raporlara göre ve sizin de gördüğünüz gibi, bu hal nicedir sürmektedir. Artık kimse, kendi yurdunda veya bir başka memlekette, gündüz soyguncular gece hırsızlar tarafından cebr veya hile ile kaçırılacağı korkusuyla dışarıya bile çıkamıyor. Hatta belki sizler de, kendi bulunduğunuz bölgelerde, adaleti gereğince sağlamadığınız için sokaklarda güvenle yürüyemiyorsunuz.”

14. “Onun için, Kutsal Pederlerin çok önceleri tesis etmiş olduğu ve herkesin de o adla bilip tanıdığı Antlaşma yenilenmelidir. Size öğüdümdür o dur ki, kendi piskoposluk bölgenizde ona sımsıkı sarılın. Fakat tamahkarlık eden veya gururuna yenilen biri, bile bile Antlaşmayı ihlal ederse, Tanrı'nın verdiği yetkiyle ve bu Kutsal Konsey'in aldığı kararlar gereğince, o kişi aforoz edilecektir.”

Papa'nın Kudüs Seferi Vaazı

1. Papa Urban'ın bu sözlerinin ardından, bu ve buna benzer başka pek çok iş münasip bir şekilde hal yoluna koyuldu. Sonra orada bulunan herkes, hem din adamları hem de halk, Tanrı'ya gönülden şükranlarını sundular ve kararlı bir dille, Papa'nın emirlerine uyacaklarına dair

söz verdiler. Papa da, hiç vakit kaybetmeden, daha önce konuştukları belalardan hiç de aşağı kalmayan, hatta daha büyük ve daha elemli bir başka musibetin, dünyanın bir başka bölgesinde Hıristiyanlığı tehdit ettiğini sözlerine ekledi ve oradakilere şöyle hitap etti:

2. “Ey kendilerini Tanrı’ya adanmış olan Tanrı’nın oğulları! Barışı aranızda daha da güçlendirmek ve Kilise kanunlarına sadakatınızı göstermek için üzerinize düşeni yaptınız. Ama daha yapacak işlerimiz var. Zira bu kez samimiyetinizin gücünü göstermeli ve sizi ve Tanrı’yı ilgilendiren bir başka yükün altına girmelisiniz. Ki böylece Tanrı sizi ıslah edecektir. Şimdi Doğu’daki kardeşlerinize yardım etme zamanıdır. Onlar ki zaten daha önce de pek çok kereler sizden yardım talebinde bulunmuşlardı. İşte şimdi o vakit gelmiştir. Derhal yola koyulmalısınız.”

3. “Çoğunuz da biliyorsunuz ki, bir Farisi ırkı olan Türkler, Hıristiyanlara ait pek çok bölgeyi ele geçirmişler ve hatta Roma toprakları içerisinde bulunan, kendilerinin Aziz George Ordusu adını verdikleri noktaya kadar bile sızmışlardır. Onlar, yapılan 7 muharebeden de yenik çıkan Hıristiyanları katletmiş ve esaret altına almışlar; kiliseleri yıkıp Tanrı’nın Krallığını tahrip etmişlerdir. Eğer bütün bu olan bitene karşı gözlerinizi kapamaya devam ederseniz, Tanrı’nın başka mümin kullarını da aynı akıbet bekleyecektir.”

4. “Ey İsa’nın müjdecileri! Bu konuyla ilgili olarak, sizlerden isteğim (aslında bu benim değil bizzat Efendimizin isteğidir) şudur: fermanlar çıkararak, hangi sınıftan olursa olsun; ister şövalye ister piyade, ister zengin ister fakir olsun, herkesten çok geç olmadan bu habisi ırkın Hıristiyan topraklarımızdan kovulmasına yardımcı olacaklarına dair ikna yoluyla söz alın.”

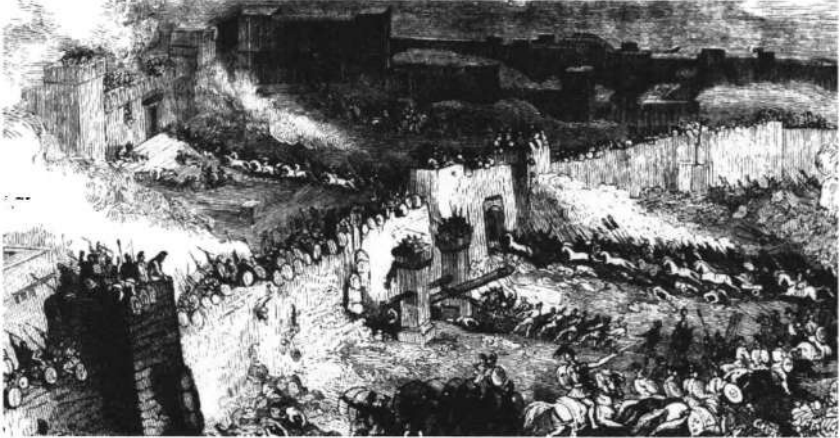
5. “Burada bulunanlar, artık konudan haberdar olmuştur. Burada olmayanlara da haber göndereceğim. Ayrıca bilin ki bunu, İsa emrediyor. Oraya gidenler, karada sefer halinde iken veya denizi geçerken yahut da kafilere karşı savaşırken tutsak düşüp de ölürse, günahları bağışlanacaktır. Bana bu yetkiyi veren Tanrı’nın adıyla, bu sefere çıkanları bağışlıyorum.”

6. “Eğer böylesine menfur, soysuz ve iblislerin kölesi olmuş bir kavim, Her Şeye Gücü Yeten Tanrı’nın güvenine mazhar olmuş ve İsa’nın yoluna baş koymuş bizlerin hakkından gelirse, bu bizim için ne büyük bir utanç olur, düşünebiliyor musunuz?! Eğer, sizin gibi, Hıristiyan olduklarını dünyaya ilan etmiş olan kardeşlerinize yardım etmezseniz, Rabbiniz başınıza öyle belalar verir ki, bir daha belinizi doğrultamazsınız”

7. Sonra Papa şunları söyledi: “Bu savaşı başlatmak artık hak olmuştur ve sonucu da zafer olacaktır. O halde, bırakın, müminlere karşı bile sebepsiz yere savaşmayı adet edinmiş olanlar, muharebe meydanında kafirlerin karşısına çıkabilsinler. Bırakın, son zamanlara değin soygunculuk yapanlar da, İsa'nın askerleri olabilsinler. Bırakın, daha öncesinde kardeşlerimizle ve akrabalarıyla çarpışanlar da barbarlarla savaşsınlar. Bırakın, birkaç parça gümüş için paralı asker olmayı kabul edenler de ebedi ödülleri kazanabilsinler. Bırakın, kendini heder edecek kadar çok çalışanlar da, hem bu dünyada hem de öte dünyada elde edecekleri şeref için yükün altına ellerini koysunlar. Bundan ayrı olarak bilin ki, burada kederli olanlar orada mutlu olacaktır; burada fakir olanlar orada zengin olacaktır ve burada Efendimizin düşmanları olanlar orada O'nun dostu olacaklardır.”

8. “Sefere çıkacak olanları geciktirecek hiçbir şeye izin verilmesin. Söz verilen ve masrafları karşılayacak kadar para toplanınca ve kış bitip bahar geldiğinde, sefere çıkacak olanlar, cesaretlerini kuşanıp, önlerinde Efendimiz olduğu halde, yola çıksınlar.”

Kudüs Kuşatması

Kudüs Kuşatması

1. Frenkler şehri görüp alınmasının zor olacağını anladıklarında, prenslerimiz, tahta merdivenler yapılması emrini verdiler. Umdukları şey, bunları kullanarak surları aşmak ve şiddetli bir hücumla kalkıp Tanrı'nın yardımıyla şehre girmekti.

2. Merdivenler yapıldı ve yedinci gün, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte, komutanlar işaret verdiler ve borazanlar çalındı. Ardından askerler, şaşırtıcı bir saldırı ile şehrin üzerine her koldan yüklendiler. Fakat saldırı altı saat sürmesine rağmen, tırmanma merdivenlerinin sayısı az olduğu için, surları aşip şehre giremediler. Maalesef, sonunda, saldırıya devam etmekten vazgeçtiler.

3. Durumu istişare ettikten sonra, surları aşmayı mümkün kılacak makineler yapmaları için ustalara emir verdiler. Bu makineleri kullandıklarında, Tanrı'nın yardımıyla hedeflerine ulaşabileceklerini düşündüler. Böylece bu işe girildi.

4. Bu arada, ekmek ve et sıkıntısı çekmeye başladılar. Ama bu bölge kurak olduğu ve su kanalları ile nehirler de olmadığı için, hem insanlar hem de yük hayvanları, aşırı derecede içme suyu sıkıntısı çekiyordu. Bu yüzden, uzak bölgelerden su taşımak zorunda kaldılar ve her gün, binbir zahmetle, kuşatma bölgesine dört veya beş mil uzaktan tulumlarla su taşıdılar.

5. Makineler, yani dövücü koçbaşları ve erimiş maden külçeleri hazır hale getirildikten sonra, tekrar şehre saldırmak üzere hazırlandılar. Kuşatma için gerekli diğer araç-gereçlere ek olarak, küçük tahta parçalarından bir kule yaptılar, çünkü bu bölgelerde büyük kütükler bulunamıyordu. Emir verildiği zaman, kuleyi, parçalar halinde şehrin sınırına taşıdılar. O gün sabahın erken saatlerinde, makineler ve diğer destek silahlarını hazırladıklarında, kulenin parçalarını surlardan çok uzakta olmamak üzere birleştirdiler ve onu çok çabuk bir şekilde yapıp diktiler. Kulenin yapımı bittikten ve dışını da hayvan postlarıyla iyice sardıktan sonra, yavaş yavaş iterek onu surların yanına kadar getirdiler.

6. Sonra, sayıca az fakat cesur askerler, boru sesiyle verilen komut üzerine, kuleye tırmandılar. Ama Sarakenler (Müslümanlar) de bu askerlere karşı kendilerini savundular ve kuleye ve içindeki askerlerin üzerine yağa batırılmış alev toplarını büyük sapanlarla fırlattılar. Bunun üzerine her iki taraftan da pek çok kişi, oracıkta telef oldu.

7. Sion Dağı'ndaki mevzilerinden, Kont Raymond ve adamları, makineleriyle birlikte büyük bir saldırı başlattılar. Dük Godfrey, Robert, Normandiyalı Kontlar ve Flandersli Robert'in bulunduğu mevzilerden de surların üzerine büyük bir saldırı daha başlatıldı. Bugün yapılan saldırılar bunlardan ibaretti.

8. Bir sonraki gün, kulakları patlatan borazanların sesleriyle birlikte, saldırı daha da şiddetlenerek devam etti. Sonunda askerler surda bir noktayı koçbaşlarıyla iyice dövüp, delik açmayı başardılar. Sarakenler, kale mazgalları arasındaki siperlerin önüne iki büyük direk diktiler

ve askerlerin fırlattıkları taşlara karşı kendilerini korumak için bunları halatlarla bağlayıp kendilerini emniyete aldılar. Fakat kendilerini savunmak için yaptıkları şey, Tanrı'nın takdiriyle, sonradan zararlarına oldu. Çünkü kule, sura doğru sürülünce, bu direkleri bağlamak için kullanılan halatlar kılıçlarla kesildi ve Frenkler, bu direkleri kullanarak, kuleden sura zekice uzattıkları bir köprü yaptılar.

9. Makinelerimizin attığı alevli odun parçaları yüzünden, surların üzerindeki bir taş kule, zaten alev alıp yanmaya başlamıştı. Alevler yavaş yavaş kuledeki ahşap malzemeyi de sardı ve her yer duman ve alevden neredeyse görünmez oldu. Öyle ki, nöbetçilerinden hiçbiri artık kuleye yaklaşamıyordu.

10. Daha sonra, Frenkler, İsa'nın haç üzerinde tüm dünyayı azad ettiği gün olan Cuma günü öğle saatlerinde, ihtişamla şehre girdiler. Bangır bangır çalan borazanlar eşliğinde ve velvele içinde "Tanrım, yardım et!" nidalarıyla, şehre kuvvetli bir hamle ile yüklendiler ve sancağı derhal surun üstüne diktiler. Bütün kafirlerin yüreğini korku aldı, cesaretleri kırıldı ve mahallelerin dar sokaklarına doğru hızla kaçışmaya başladılar. Onlar kaçtıkça, kendilerini bekleyen bozgun biraz daha yaklaşıyordu.

11. Şehrin bir başka bölümünde kahramanca saldıran Kont Raymond ve adamlarının ise bu gelişmelerden haberleri yoktu. Ancak Sarakenlerin surun üzerinden atladıklarını görünce, durumu anladılar. Sevinçli bir şekilde ve olabildiğince hızlı adımlarla, şehre doğru harekete geçtiler ve habis düşmanı takip edip öldürmek için diğerleriyle yardımlaştılar.

12. Daha sonra hem Araplardan hem de Etyopyalılardan bazıları Davud Kulesi'ne doğru kaçtılar. Diğerleri kendilerini Efendimizin Mabedine ve Süleyman Mabedi'ne kapattılar. Bu mabedlerin salonlarında, onlara karşı çok büyük bir saldırı gerçekleştirildi. Orada Müslümanların kılıçlardan kaçabileceği hiçbir yer yoktu.

13. Kaçıp tırmandıkları Süleyman Mabedi'nin tepesinde, pek çoğu oklarla ve çatıdan baş aşağı atılarak öldürüldüler. Bu mabedin içinde yaklaşık on bin kişinin kellesi uçuruldu. Eğer orada olmuş olsaydınız, ayaklarınız, katledilenlerin kanıyla, topukların üzerine kadar bulanmış olurdu. Daha ne söyleyebilirim ki?! Hiçbiri sağ bırakılmadı. Kadınlara ve çocuklara da acımadılar.

Hristiyanların Aldıkları Ganimetler

1. Sonra, her zaman görülmeyecek sıra dışı bir şey oldu: bizim şövalye silahtarlarımız ve fakir insanlarımız, Müslümanların zekice işler yapmış

olduklarını keşfettikten sonra, ölü Sarakenlerin karınlarını deşmeye başladılar. Amaçları, sağ iken iğrenç boğazlarından midelerine inmiş olan Bizans sikkelerini onların bağırsaklarından çıkarmaktı!

2. Normanların komutanı Tancred, hücum edip Efendimizin Mabe-di'ne girdi ve pek çok altın, gümüş ve mücevherat ele geçirdi. Fakat sonra mabedi onardı ve aldığı her şeyi, veya oradan aldıklarına eş değerde başka şeyleri o kutsal mabede geri verdi. (Biliyorum, Sarakenlerin kendi putpe-rest ibadetlerini icra edip tek bir Hıristiyan'ın dahi oraya girmesine izin vermedikleri dönemlerde bu mabedde yapılan tapınmaları 'ibadet' olarak nitelemek doğru değil; ama ben yine de bu mabede "kutsal" diyorum).

3. Askerlerimiz kılıçlarını çekip, şehrin her yerinde kol gezmeye başladılar. Merhamet dilenenler dahil, hiç kimseye acımadılar. Şehrin halkının bedenleri, tıpkı sallanan dallardan düşen çürük meyveler gibi ya da rüzgarın meşe ağacından düşürdüğü palamutlar gibi yere serildiler.

Şehrin Hıristiyan Sakinleri

1. Bu büyük katliamdan sonra, askerler ahalinin evlerine girdiler ve ne buldularsa el koydular. Bu işi öylesine organize bir şekilde yaptılar ki, eve zengin veya fakir kim önce girerse, orası onun oluyordu ve bir daha kimse o evi ondan almak için uğraşmıyordu. O ev veya saray artık onun-du ve onun elinde kalmalıydı; orada bulunduğu her şey de ona aitti. Her-kes bu kurala uymayı kabul ettiği için, pek çok fakir insan zengin oldu.

2. Daha sonra, rahipler ve halk, hep beraber, Efendimizin Mezarı'na ve O'nun mübarek mabedine doğru yola çıktılar. Neşe içinde ve gururla yürürken, Efendimiz için yüksek sesle yeni bir ilahi söylediler. Sonra kurbanlar kesip en mütevazı yakarışlarla, çoktan beridir yapmak istedikleri gibi, Kutsal Mekanı ziyaret ettiler.

3. Gerçekten de, o an, herkesin burnunda tütüyordu! O anı unutmak ne mümkün! Evet, o an orada olmak için insan nelerini vermezdi ki! Gerçekten de Katolik inancının samimi abidleri, ruhlarının derinliklerin-de uzun süredir bu anın hasretini çekiyorlardı. Burası, bütün mahlukatın Yaratıcısı olan, Ademoğluna olan sonsuz merhametiyle insanı var eden Tanrı'nın, Efendimiz İsa'yı bize hediye ettiği yerd. O, burada doğmuş, burada ölmüş ve buradan göğe yükselmişti. Farklı zamanlarda farklı batıl inançların kirlettiği bu mabed, artık, İsa'ya inanan ve güvenenler tarafın-dan temizlenmiş ve eski itibarına ve şerefine yeniden kavuşmuştu.

4. Ve yeryüzünde insanlar arasında yaşayıp onlara katlanan Rab Tanrı, Efendimiz Mesih İsa'nın yaptıkları ve öğretileri, gerçekten hafızalardan silinmesi mümkün olmayan hakikatlerdir. Çünkü bunlar, inanç ilkeleri olarak hâlâ anlatılmakta ve hatırlanmaktadırlar. Aynı şekilde inanıyorum ki, Efendimizin uyulmasını istediği şeyler de, hem O'nun talebeleri ve hizmetkarları olan hem de Tanrı'nın takdiriyle bu görev için seçilmiş olan bu çok değerli insanlar sayesinde her tarafa yayılacak ve dünyanın sonu gelene dek, kainattaki bütün kavimlerin hafızalarında yaşamaya devam edecektir.

SORULAR

-
1. Tarihini yazarken Fulcher'in amaçları nelerdir?
 2. Papa II. Urban'ın Clermont Konseyi'ne gönderdiği mesaj nedir?
 3. Haçlılar nasıl ödüllendirilecektir?
 4. Hristiyanlar, Kudüs'te nasıl davranmışlardır?
-

41. ROLAND DESTANI

(y. 1100)

Roland Destanı, Batı şiir geleneğinin en önemli epik örneklerinden biridir. Eser, destansı bir üslupla yazılmış olduğu için, gerçekten vuku bulmuş bir tarihsel olayı (778 yılında, Frenk kralının ordusuyla müttefikleri iken onlara ihanet eden Gaskonlar arasında gerçekleşen muharebeyi) abartılı bir şekilde anlatmaktadır, ama aslında Şarlman'ın şahsiyeti etrafında gelişen uzun bir destanın parçasıdır. Buna göre, Şarlman'ın Sarakenlere (İspanya'daki Müslümanlara) karşı kazandığı zaferlerden elde ettiği ganimetle yüklü ordusu, Pireneler'deki geçitleri boydan boya geçip ülkelerine geri dönerken, bir Gaskon ordusu pusuya yatmış onu beklemektedir. Bu ordu, (hazineyi saklayan) birliğe arkadan saldırır ve Şarlman'ın yeğeni Roland'ın da aralarında bulunduğu bütün birliği öldürür. Öyle anlaşıyor ki, hikaye, Şarlman'a övgüler düzen sözlü geleneğin parçasıdır. Eser, bugün bizim okuduğumuz üslup ve uzunlukta yazıya geçirilmeden birkaç asır önce, muhtemelen kısaltılarak destanlaştırılmıştır.

İlyada ve *Aeneas* gibi, *Roland Destanı*'nda da, tarihi ve çağdaş şahsiyetler ve değerler iç içe geçmiştir. Şarlman'ın krallığından üç asır sonra derlenip yazıya aktarılan bu dikkat çekici destan, bu ara dönemde meydana gelen hadiseler hakkında da bize malumat vermektedir.

Roland cesur, Olivier ise zekidir,
Ama her ikisinin de kahramanlıklarına diyecek yoktur.
Bir kez silahlanıp atlarına atlamaya görsünler,
Ölümden çekinmeden, savaşın ortasına dalarlar.
Değerli adamlardır bu kontlar, mağrurca konuşurlar.
Tam da bu sırada, aşağılık putperestler,
Öfkeden çıldırmış gibi atlarını oraya doğru sürerler.

Olivier dedi: "Roland! Gelenlere bak!
Bize yaklaştılar, ama Şarlman bizden çok uzakta.
Borunu ödtürmeye tenezzül buyurmadın ama
Kral burada olsaydı, zarar gelmezdi bize.
Çevir kafanı da İspanya'ya uzanan dağ geçidine bir bak,
Görüyorsun, artçılar çok uzaktalar ve yorgunlar.
Bu durumda yeniden toparlanmak artık çok zor."
Roland cevap verdi: "saçma-sapan konuşma,

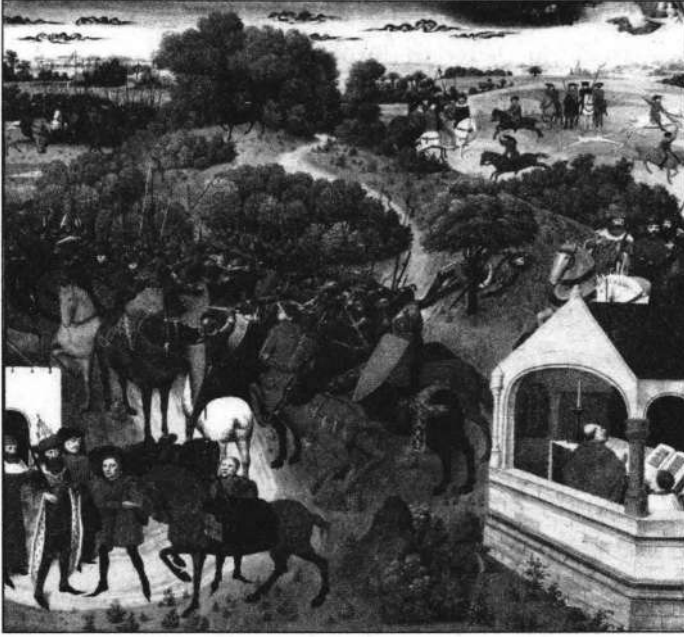
“Lanet olsun o yüreğe,
Eğer göğsün içinde teslimiyeti kabul etmişse!
Bir yere ayrılmıyoruz, mevzilerimizi savunuyoruz;
Gelecekleri varsa, görecekleri de var,
Onları burada ölüm ve yıkım bekliyor *olacak!*”

Roland anladı ki savaş zamanı artık yakındır
Şimdi bir parstan yahut aslandan daha yırtıcı olmalı!

Frenkleri coşturup, sonra da Olivier'e seslendi:
“Lordum, yoldaşım, can dostum, böyle konuşma!
Bu Frenk erlerini bize bırakan Kralımız,
Yirmi bin adamını emrimize verdi.
Biliyordu bunların hiçbirinin korkak olmadığını.
İnsan, efendisi için zorluklara katlanmalı,
Kavurucu sığağa ve yakıcı soğuga dayanmalı.
Eğer gerekirse, kendini de feda edebilmeli.
Sen mızrağınla,
Ben Kralımdan armağan aldığım kılıcım Durendal'imle,
Düşmana darbeler indirelim.
Kaderimde burada ölmek var ise,
Kılıcımı benden sonra ele geçiren kişi diyebilsin:
Vaktiyle bu kılıcın kralın soylu bir hizmetkarına ait olduğunu.”

Olivier dedi: “şu an konuşacak halim yok,
Ne borunu öttürmeye tenezzül ettin,
Ne de Şarlman'dan yardım istedin.
Şu kahraman kralın hatası değil bu,
Çünkü ne olup-bittiğini bilmiyor;
Buradakiler de kınanamazlar asla.
Şimdi gidin ve sürün atınızı var gücünüzle.
Lordlarım, baronlarım! Savunun bulunduğunuz yeri!
Size yalvarıyorum, Tanrı hatrına
Gücünüzün son demine dek çarpışın!
Şarlman'ın savaş narasını da unutmayalım!”
Bu sözler üzerine, Frenkler narayı patlattılar: “Monjoy!”
Bu narayı duyan herkes, bu yiğit erleri hatırlar.
Sonra at sürdüler, çılgıncasına!
Dört nala koşmaları için atlarını mahmuzladılar,

Darbeler indirmeye, savaşıma koştular
 Başka neydi işleri!
 Sarakenler de korkusuzdu,
 Bakın işte, Frenkler şimdi putperestlerle çarpışmaya girdi!

Roland Destanı

Kont Roland, dolanır er meydanında at sırtında,
 Elinde keskin kılıcı Durendal'ıyla,
 Sarakenlerin saflarını darmadağın eder;
 Ceset üstüne ceset yığar.
 Düşmanın al kanlarını her yana saçar!
 Zırhı da kolları da hep kana bulaşmıştı.
 Güzel atının omuzları ve boynu da.
 Olivier de var gücüyle savaşıyordu,
 On iki soylu da, kusur göstermiyordu,
 Ve Frenkler de kıran kırana çarpıştıyordu.
 Putperestler ölüyor, çoğu da yerde mecalsiz yatıyordu.
 Papazbaşı dua etti: "Tanrım! baronlarımıza yardım et!"
 Ve Şarlman'ın savaş narasını haykırdı: "Monjoy!"
 Çatışma inanılmaz zorlu ve dehşetliydi.

Olivier ve Roland var güçleriyle çarpışıyorlardı,
 Papazbaşı darbe üstüne darbe indiriyordu.
 On iki soylu, bir an bile durmadılar,
 Frenkler de durmadan darbeler indirdiler.
 Yüzlerle ve binlerle öldü putperestler;
 Savuşup gitmeyenlerden kurtaramadı hiçbiri canını.
 Zamanları doldu, defterleri dürüldü.
 Frenkler de yitirdi en yiğit erlerini.
 Artık bir daha göremeyeceklerdi,
 Ne babalarını ne onları bekleyen yakınlarını,
 Ne de geçitte onları bekleyen Şarlman'ı.
 Frenklerin yurdunda işte tam o anda,
 Aniden çok şiddetli bir fırtına patlak verdi.
 Göz gözü görmüyordu,
 Gök gürlemeleri ve bora her yanı tutmuştu,
 Gökten yağmur ve dolu boşanıyordu.
 Yıldırımlar birbiri ardınca yere düşüyordu,
 İnanması güç geliyor ama,
 Yeryüzü öyle bir sarsıldı ki,
 Peril'deki Aziz Michel'den Sainz'e dek,
 Besançon'dan Guitsand Limanı arasında
 Duvarları çatlamayan tek bir hane kalmadı.
 Gün ortasına doğru, her tarafa bir karanlık çöktü,
 Ancak gökler ağladığında ışık geliyordu.
 Bu durumu görünce, herkesin yüreği ağzına geldi.
 Çokları şöyle dedi: "Artık sonumuz geldi.
 Kıyamet Günü bugün olsa gerek."
 Ama hiçbiri bilmiyordu gerçeği,
 Söyledikleri de yanlış idi.
 Aslında Roland'ın ölümüne ağlıyordu yeryüzü.

Görün ki, Roland, at sırtında baygındır,
 Olivier de ölümcül yaralıdır.
 O kadar çok kan kaybetti ki,
 Ve böylece etrafını bulanık görmektedir gözleri;
 Ne uzakta ne de yakınında,
 Hiçbir şeyi tam seçememektedir.
 Yoldaşı Roland'ı karşısında gördüğünde,
 İndirdi kılıcını, onun mücevherlerle süslü altın miğferi üzerine,

Ve miğfer yarılıverdi tepesinden burunluğuna kadar.
 Neyse ki kılıç Roland'ın başını tümenden yarmadı.
 Öylece vurulmuş halde, Roland ona baktı,
 Sonra yumuşak ve nazik bir sesle şu soruyu sordu:
 "Lordum, can yoldaşım! Yapmak istediğin bu muydu?
 Bak, vurduğun kişi, nicedir dostun olan Roland'tır.
 Bana vurmadan, 'koru kendini" bile demedin!"
 Olivier şöyle dedi: "Sesini şimdi duydum.
 Ama seni göremiyorum,
 Tanrı, seni gözümünden ırak etmesin.
 Demek sana vurdum?
 Bağışla beni can yoldaşım!"
 Roland ise şöyle dedi: "Hiç zarar görmedim,
 Ve burada Tanrı'nın huzurunda seni bağışlıyorum."
 Bu sözlerden sonra, eğilip karşılıklı selamlaştılar,
 Bakın; birbirlerinden ayrılırken, ne büyüktü sevgileri!

Olivier artık ölümün pençesinde olduğunu hissetmektedir,
 Gözleri kaymaktadır
 Görme ve duyma gücü hepten gitmiştir.
 Attan inip kendini yere bırakır,
 İki elini kavuşturup, göğsüne doğru kaldırır,
 Günahlarını yüksek sesle itiraf eder.
 Tanrısına yakarır, onu Cennet'ine alsın,
 Nazlı Fransa ve Şarلمان'a yardım etsin,
 Ama herkesten önce, yoldaşı Roland'a rahmet etsin diye.
 Kalbi durur; miğferi yere düşer;
 Bedeni, boylu boyunca toprağa serilir.
 Kont ölmüştür; daha fazla dayanamamıştır.
 Baron Roland onun için ağlar, yasa bürünür.
 Dünyada artık ondan daha kederli biri yoktur.

Artık Roland görmüştür ki dostu ölmüştür,
 Ve orada toprak üzerinde boylu boyunca yatmaktadır.
 İçli yakarışlarla ona veda etmek için yaklaşır ve şöyle der:
 "Cesaretin boşa çıktı lordum, can yoldaşım!
 Günler, yıllar boyunca beraberdik,
 Ne sen beni üzdün ne de ben sana bir fenalık yaptım;
 Sen yoksun ya, artık yaşamak bana haram!"

Roland bu sözlerden sonra,
 Veillantif ismindeki atının üzerinde bayıldı;
 Ama atın saf altından üzengileri onu düşmekten koruyordu,
 Bir yana doğru eğilse bile, eyerinden devrilmiyordu.

Kont Roland anlar ki ölümü yakındır,
 Sanki beyni boşalıp kulaklarından dışarı akmaktadır.
 Tanrı'ya yakarır, bütün yoldaşlarını toptasın diye,
 Ve Cebrail'den de kendisine yardım etmesini ister.
 Söz gelir diye çekindiği için, bir eline borusu Oliphant'ı,
 Diğer eline de kılıcı Durendal'i alır;
 Ve bir ok atımı uzaklıktan öteye,
 İspanya yönüne doğru uzayan boz bir tarlayı geçer,
 Bir tepeye çıkar; iki güzel ağacın altına varır;
 Orada dört büyük mermer parçası durmaktadır.
 Yeşil çimenlerin üstüne düşüp arka üstü yıkılır,
 Kendinden geçmiştir, ve artık ölümü yakındır.

Roland artık vaktin dolduğunu anlar;
 İspanya'ya bakan bir sarp tepede bulunmaktadır,
 Bir eliyle göğsünü döver ve şöyle der:
 "Ey Tanrım! Sana karşı gelip günah işledim,
 İşte bir bir söylüyorum;
 Doğduğum günden, yere çalındığım bu güne dek işlediğim
 büyük ve küçük bütün günahlarımı bağışla!
 Sonra sağ elindeki eldivenini Tanrı'ya doğru uzattı,
 Gökten inen Melekler onun yanına vardılar.

Kont Roland bir çam ağacının altına uzanır;
 Yüzünü İspanya'ya çevirir.
 Yaşadıkları, bir bir gözünün önünden geçer:
 Kahramanca savaşır, fethettiği ülkeler;
 Bereketli Fransa; ailesi ve akrabaları;
 Onu küçüklüğünden alıp büyüten, efendisi Şarلمان.
 Gözyaşlarını tutamaz ve iç geçirir.
 Ama kendine haksızlık etmek de istemez;
 Günahlarını itiraf edip, Tanrı'dan bağışlanma diler:
 "Ey yalanı olmayan,
 Lazarus'u öldükten sonra diriltlen

Ve Daniel'i aslanlardan koruyan, Gerçek Babamız!

Ömrüm boyunca işlediğim günahları affet

Ve ruhumu her tehlikeye karşı koru!"

Sağ eldivenini Tanrı'ya doğru uzattı;

Yüce Cebrail yaklaşıp onu elinden aldı.

Roland başını onun kolunun üzerine koydu,

Kendi ellerini göğsünde kavuşturdu,

Ve ruhunu teslim etti.

Sonra Tanrı, masum yüzlü meleği Çerubin'i,

Ve Tehlike Savcısı Yüce Mikail'i gönderdi.

Yüce Cebrail'le beraber geldiler,

Ve kontun ruhunu Cennet'e götürdüler.

Orada içi yanıp kederli gözyaşları dökmeyen

Ne bir atlı şövalye ne de baron kalmıştı.

Her biri yas tuttular kendi oğullarına, kardeşlerine ve yeğenlerine,

Hizmet ettikleri efendilerine yahut da dostlarına.

İçlerinden çoğu, kendilerinden geçip yere serildiler.

Bütün bunlar olurken, Duke Naimes cesaretini topladı;

İlk sözü alarak Krala şöyle dedi:

"Öteye bak, iki fersah uzağa:

orada anayol üzerinde toz bulutunun kalktığını görebilirsin,

Demek orada kalabalık bir putperest ordusu var.

Haydi at binelim, bu katliamın öcünü alalım onlardan!"

"Tanrım!" dedi Şarلمان: "Ne kadar da uzaktalar;

Hakkım olanı onlardan almam ve şerefimi kurtarmam için

Bana izin ver!

Bereketli Fransa'nın çiçeği olan yiğitleri benden aldılar."

Kral borazanların çalınması emrini verdi,

Sonra kahraman lord, kudretli ordusuyla yola çıktı.

İspanya'dan gelen adamlar, arkalarını dönüp kaçmaya başladılar.

Onlar kaçıyor, Frenkler de peşlerinden kovalıyordu.

Akşam karanlığının yaklaştığını gören kral,

Yeşil çimenli bir tarlaya gelince,

Atından indi, çimenlere uzandı.

Ve Tanrı'ya yakardı:

"Ey Her şeye Gücü Yeten Tanrım!

N'olur güneşi durdur, bir süre batmasın,

Karanlığı ertele ve gündüz vaktini uzat!"

Daha önce konuştuğu bir melek aniden geldi,
 Ve ona şunları söyledi:
 “Şarlman! Atını sür;
 Çünkü gündüzün ışığı seni bırakmayacak.
 Tanrı biliyor ki, Fransa'nın çiçeği yiğit erlerini yitirdin;
 Artık bu suçlular güruhundan öcünü alabilirsin.”
 Söylenenleri duyunca, kral tekrar atına bindi.

Tanrı Şarlman için bir mucize gerçekleştirdi:
 Evet, güneş batmıyordu.
 Putperestler kaçıyorlar;
 Frenkler de, arkalarında onları izliyorlardı.
 Val Tenebrus'ta yetiştiler onlara,
 Çatışma Saragoza yönünde şiddetlendi.
 Kudretli darbelerle, putperestleri sağ bırakmadılar.

Gece aydınlıktı, ay ışığı parlaktı:
 Şarlman toprağa uzanmıştı ama Roland için yas doluydu yüreği.

SORULAR

-
1. Cesur şövalyenin özellikleri nelerdir?
 2. *Roland Destanı*'nda anlatılan hikayeden yola çıkarak, bir Ortaçağ meydan muharebesini anlatabilir misiniz?
 3. *Roland Destanı*, sizce hangi tür okuyucuya en dokunaklı hikaye olarak gelir? Size göre bu husus, hikayenin oluşturulmasında nasıl bir etkide bulunmuş olabilir?
 4. Roland, dostu Olivier'e çıkışıyor. Niçin? Bu çıkışma, Roland'ın kişiliğiyle ilgili hangi gerçekleri ifşa ediyor?
 5. Roland öldürülse de, Şarlman büyük bir zafer kazanıyor. Nasıl? Bu sonuç, Ortaçağ'da Tanrı ve Tanrı'nın yardımı konusundaki yaklaşımlara dair hangi gerçekleri ifşa ediyor?
-

42. MARIE DE FRANCE

KURT ADAM HİKAYESİ

(y. 1160)

Marie de France, Fransız edebiyat tarihindeki ilk kadın şaire verilen addır. Ama ilk isminin dışında, hayatı hakkında başka hiçbir şey bilinmemektedir. Hatta bazı ilim adamları, onun aslında bir İngiliz olduğuna inanmaktadırlar. Marie, Fransız halk edebiyatının olağanüstü bir biçimde gelişip zenginleştiği 12. yüzyılın ikinci yarısında eserler verdi. Pek çoklarının iddialarına göre, Marie, en azından İngiltere’de kraliyet çevreleri tarafından biliniyordu ve eserlerini de muhtemelen İngiltere’de yazmıştı. Marie’nin en ünlü *lirik* eserleri, Breton şövalyelerinin aşk hikayeleri ve maceralarını anlatan, nispeten kısa manzumelerdir. Marie’nin *manzum* eserleri, destan tarzında yazılmış çağdaş dönem şiirinin aksine, kahramanlık ve şan-şeref konuları ile değil, eserin karakterleri arasındaki ilişkilerle çok daha ilgilidir. Bu *manzum* eserler, Roman tarzında yazılmış, macera unsurları taşıyan çağdaş saray şiirinin aksine, idealleştirilmiş parlak ve belîğ aşk tasvirlerinden çok, aşkın ani olarak geliştiği durumları ve neden olduğu etkileri konu edinir.

Kurt Adam Hikayesi, insana, sanki bir modern eser okuyormuş hissi verir; ancak eserin psikolojik çağrışımları, modern okuyucuya uzaktır. Marie’nin aşkı idealize ederken gösterdiği çekingenlik, evli bir kadının ve onun gizli sevgilisinin davranışlarında açıkça görülebilir. Hikayenin sonunda, sorunları çözmek için bir üst otoritenin müdahale etmesi ise, Marie’nin şiirinin karakteristik özelliğidir.

-

Size anlatacağım hikayeler arasında bir tanesi var ki, hiç unutamıyorum. Bu, Kurt Adam’ın Hikayesi’dir. Bilirsiniz, bu yaratıklardan her ülkede vardır. Ona Bretanya’da Bisklavaret derler. Normandiyalılar ise onu Garval diye çağırırlar.

Aslında olayı herkes biliyor. Bu adam, defalarca vaftiz edilmiş biriydi. Sonradan değişime uğrayıp bir Kurt Adam’a dönüştü ve ormanlar da vahşi hayvanlar gibi dolaşmaya başladı. Kurt Adam, ürkütücü bir hayvandır. Sık ormanlık bölgelerde gizlenir, görenleri dehşet içinde bırakır. Yapabileceği her kötülüğü yapar. İssiz yerlerde dolaşır, avını parçalayıp yutmak için aranır durur. Şimdi kulağınızı bana verin ve dinleyin; işte size Kurt Adam’ın macerasını anlatıyorum:

Bretanya'da, bütün arkadaşlarının son derece saygı duydukları bir baron yaşıyordu. Cesur ve yakışıklı bir şövalye idi. İşini iyi yapar, herkes tarafından da tanınırdı. Lordunun emirlerine harfiyen uyan sadık askerdi ve etrafındakilerin görüşlerini dinlerdi. Bu baron, gerçekten güzel ve alımlı, çok saygın bir hanımla evlendi. O karısını, karısı da onu çok seviyordu. Bu kadının tek bir kederi vardı: kocası, haftada üç gün, onu bırakıp bir yerlere gidiyordu. Nereye gittiğini, ne yaptığını ise söylemiyordu. Onun ne için evden uzaklaştığını yakınlarından kimse de bilmiyordu.

Bu lordun, elinde hediyesiyle neşeli bir şekilde evine döndüğü bir gün, kadın, onun bu sevinçli halinden yararlanıp tatlılıkla ona yaklaştı ve:

"Kocacığım, can dostum, iyi kalpli yoldaşım!" dedi: "Senden bir şey isteyeceğim. Hediye ni memnuniyetle kabul ederim ama ondan önce bir konuda gerçeği öğrenmek istiyorum. Seni kızdıracağımdan korkmasam, soracağım. Hediye yi almasam da olur, ama senden cevap alamazsam, asıl beni üzen bu olur!"

Kocası, bu sözler üzerine, kollarıyla hanımını çok müşfikçe tuttu ve onu öptü.

"Karıcığım" diye cevap verdi: "istediğini sorabilirsin. Hem bir şey almama gerek yok, neyim varsa zaten hepsi senin!"

Kadın: "yeminle söylüyorum" dedi: "merakımdan çatlayacağım. Bir bakıyorum, kayıplara karışmışsın. Kocacığım, sen yokken geçirdiğim o uzun ve sıkıcı günler, inan çekilmez oluyor. Sabah yataktan ümitsiz kalkıyorum; sana bir şey olacak diye öyle korkuyorum ki içim içimi yiyor. Bu korku yüzünden birgün pat diye düşüp öleceğim. Şimdi n'olur anlat bana: nereye gidiyorsun, ne iş peşindesin! Seni ne kadar sevdiğimi biliyorsun; benden bile saklamamı gerektirecek o sır her ne ise, lütfen anlat bana!"

Kocasının cevabı şu oldu: "karıcığım! Sırrımı anlatırsam, sana zarar gelir. Gerçeği bilseydin, benden uzaklaşırdın. İşte asıl o zaman kayıplara karışmam gerekirdi!"

Kocasının işi şakaya vurup kaçamak cevaplar vereceğini anlayan kadın, daha ısrarlı bir şekilde onun üzerine gitti ve müşfik bakışlar ve tatlı sözlerle, sonunda onu ikna etti. Kocası da bütün sırrını, başından sonuna karısına anlattı:

"Bak Karıcığım! Ben Bisklavaret'e dönüşüyorum. Sonra ormanın derinliklerinde avlanıyorum."

Kocasının sırrını öğrenen kadın, bununla yetinmedi, daha fazlasını bilmek istedi. Meraktan çatlayan biri gibi sordu: “n’olur söyle, ormana elbiselerle mi yoksa çıplak olarak mı gidiyorsun?” Kocas:

“Karıcığım” dedi: “tıpkı bir hayvan gibi gidiyorum.”

Kadın, vazgeçmiyordu: “belki sana yardım edebilirim diye soruyorum: peki o elbiselerini ne yapıyorsun? Öylece bırakıyor musun onları?”

“Güzel karıcığım!” dedi kocası: “Bunu asla yapamam. Elbiselerimi kaybedersem veya onları çıkarırken bile fark edilirim, bütün ömrüm boyunca bir Kurt Adam olarak kalırım. Biri elbiselerimi alıp götürse, bir daha asla insana dönüşemem. Bu nedenle, ormandaki inimi kimseye göstermiyorum.”

Karısı ona şu cevabı verdi: “Kocacığım! Seni dünyadaki her şeyden daha çok seviyorum. Ama bu kadarcık anlatırsan, sevgimden şüphelendiğini veya benden bir şeyler sakladığını düşünmek zorunda kalacağım. İnsan can dostuna böyle mi davranır? Sevgini kaybedecek bir şey mi yaptım? Ne günah işledim de bana güvenmiyorsun? Artık bana açıl ve bilmem gereken her şeyi anlat.”

Karısının sıkıştırmalarından bunalan adam, sonunda pes etti ve ona her şeyi anlattı:

“Bak, karıcığım” dedi: “bu ormanın içinde gizli ve dar bir yol var. Yolun sonu da eski ve küçük bir kiliseye çıkıyor. Ben çok kereler o kilisenin içinde, başıma gelenleri düşünüp ağlamışım. Kilisenin hemen yanında, çalılarla gizlenmiş bir mağara var. İşte ben eve dönene kadar elbiselerimi burada saklıyorum.”

Bu garip hikayenin tamamını dinledikten sonra, korkudan kadının çehresi değişti; benzi sarardı. O çok sevdiğini söylediği kocasının yanında bir an bile duracak hali kalmamıştı. Derhal ondan kurtulmanın çarelerini düşünmeye başladı. O arada, uzun süre bu kadını arzulamış ve sevgisini kazanmaya çalışmış bir şövalye de o civarlarda bulunuyordu. Bu şövalye uzun yıllar kadının hizmetinde çalışmıştı, fakat kadın ona hiç o gözle bakmamış; ne bir tatlı söz söylemiş, ne de küçücük bir ümit vermişti. Sonra kadın, ona bir mektup yazdı ve buluşmak istediklerini söyledi. Bir araya geldiklerinde, niyetini ona açtı:

“Sevgili dostum!” dedi: “Artık sevinebilirsin. Çoktandır arzuladığın şeye artık kavuşuyorsun. Evlenme teklifini kabul ediyorum. Kalbim ve neyim varsa hepsi senindir. Seni seviyorum ve karın olmak istiyorum!”

Şövalye, buna çok sevindi ve ona minnettarlığını ifade etti. Ancak fikrini değiştirmeyeceğine dair ondan söz almak istedi. Kadın sözünde

duracağına dair yemin etti ve sonra kocasının başına gelen her şeyi (evden niçin ayrıldığını, neye dönüştüğünü, ormanın içinde nasıl avlandığını) ona anlattı. Ardından onu ormana götürdü; küçük kiliseyi, mağarayı ve kocasının elbiselerinden sıyrılıp nasıl Kurt Adam'a dönüştüğünü gösterdi. İşte Bisklavaret, o çok sevgili karısı tarafından böyle ihanete uğradı. Issız yerlerde çok avlanmış, sona geri inine dönmüştü; ama bu kez bir daha asla dönmedi. Ortadan kaybolduğunun haberi etrafa yayılınca, yakınları ve tanıdıkları bir araya geldiler. Pek çok kişi, ormanlık alanı günlerce aradı ama izine rastlayan olmadı. Bir daha da kimse Bisklavaret'ten haber alamadı.

Karısı, uzun zamandır onu bekleyen şövalyeyle evlendi. Bisklavaret'in ortadan kayboluşunun üzerinden bir yılı aşkın bir süre geçti. Olacak bu ya, sonra kralın tam da Kurt Adam'ın dolaştığı ormanda avlanacağı tuttu. Av köpekleri salıverilince, aranarak sağa-sola koşuşturmaya başladılar ve hızla onun kokusunu aldıkları yere geldiler. Avcılar da onu gördüler ve av borusunu çaldılar. Herkes hemen onun peşine düştü. Bütün gün boyu, yorgunluktan bitap düşene dek, onu kovaladılar. Sonunda sıkıştırdılar. Herkes atışa hazır halde bekliyordu. Sonra Kral, avlanan hayvana yaklaştı. Bisklavaret, kralı görünce, merhamet dilenir şekilde ona doğru ilerledi. Pençelerinin içindeki otları temizledi ve onlarla kralın ayağını okşadı. Kral hayvanın bir şey yapmasından korkuyordu ama sonra zarar vermeyeceğini anladı ve beraberindekilere şöyle seslendi:

"Lordlarım! çabuk buraya gelin ve şu harika şeye bir bakın. Burada insan görünümlü bir hayvan var. Konuşmadığı halde düşmanın önünde diz çöküp merhamet dileniyor. Köpekleri geri çekin ve kimse ona zarar vermesin. Bugün artık avlanmayacağız; avladığımız bu harika şeyle evimize dönüyoruz."

Kral atını sarayına doğru sürdü. Bisklavaret de onu takip etti. Kurt Adam, her köpeğin yaptığı gibi, sahibinin hemen yanı başında gidiyordu ve ormana yeniden dönme korkusunu da içinden atmıştı. Kral, onu sağ salim kendi kalesine götürdü. Hiç kimsenin daha güçlüsünü görmediği hayvanın durumunun iyi ve gücünün de yerinde olmasından çok hoşnuttu. Ayrıca bu olağanüstü hayvana sahip olduğu için çok gururlanıyordu. Ona o kadar sevgi besliyordu ki, kralın gözüne girmeye çalışanlar, kurduna da iyi davranmaları gerektiğini biliyorlardı. Saraydakilere emir verdi: kurt ne istiyorsa yapacaklar, ona tek bir fiske dahi vurmayacaklar; onu en iyi şeylerle besleyip kulübesini hep sıcak tutacaklardı.

Saray halkı da bu emre seve seve uydu. Kurt, bütün gün boyunca bu şekilde lordlarla eğlenip oynuyor ve geceleyin de Kralın odasında kalıyordu. Sarayda onunla arkadaş olmayan tek bir kişi bile yoktu. Bu da onun hoşuna gidiyor, mutlu oluyordu. Sürekli kralın yanında gezdiği için, ne başkalarından ona ne de ondan başkalarına bir zarar geliyordu. Bu iki arkadaş her gün birlikteydiler ve herkes kralın, onu bir aşık gibi sevdiğinin farkındaydı.

Şu kaderin cilvesine bakın ki, sonra neler oldu:

Bir gün Kral, sarayın ileri gelenlerini topladı ve büyük vasalları, baronları ve birlikte ava çıktığı bütün lordları ziyafete davet etti. Gözler daha önce böylesine güzel bir ziyafet; böylesine hoş bir gösteri ve ihtişam görmemişti. Davetliler arasında, Bisklavaret'in karısını elinden alan şövalye de bulunuyordu. Bu adam, çok gösterişli, uzunca bir kıyafet giymişti. Etrafında da adamları vardı; ama Bisklavaret'in hemen yakınında olduğunun farkında değildi. Salonda bekleyen Bisklavaret, birden düşmanını fark etti. Hızla onun üzerine atladı ve tam da Kralın huzurunda ve bütün davetlilerin gözleri önünde sivri uzun dişlerini elbisesine geçirdi. Eğer kral onu çağırıp azarlamasa ve cezalandırmakla tehdit etmeseydi, hiç kuşkusuz, Bisklavaret ona daha kötüsünü yapardı. Davet sırasında kurt, dayanamayıp birkaç kez daha şövalyeye saldırmaya yeltendi. O güne dek, uysal bir hayvan olan ve kimseye hırlamayan kurdun, bu kadar hırçınlaşmasına herkes şaşırmıştı. Kurdun daha önceki halini bilen saray halkı, hayvanın bu şekilde davranmasının bir nedeni olduğunu ve şövalyenin kurda daha öncesinden büyük bir kötülük yapmış olduğunu düşündüler. Ziyafet bitene ve bütün baronlar krala veda edip ayrılana kadar, şövalye gözünü kurttan ayırmadı. Çünkü gerçekten ondan korkmuştu. Sarayı en önce terk edenler arasında, Bisklavaret'in azgınca saldırdığı bu şövalye de vardı. Onun yerinde kim olsa, saraydan sağ-salim çıktığına şükrederdi!

Bu hadisenin üzerinden çok fazla geçmemişti ki, Kral, Bisklavaret'i yakaladığı ormanda yine ava çıktı. Kralın yanında kurdu ve kalabalık bir arkadaş topluluğu da vardı. Akşam üzeri av bitti ve kral, o bölgede bulunan bir evde kaldı. Tesadüfe bakın ki, bu ev, daha önce Bisklavaret'in karısı olan kadına aitti. Sabah olunca, kadın, en güzel elbisesini giyip çabucak bu eve gitti. Çünkü kralla konuşmak ve ona değerli bir hediye vermek istiyordu. Kadın odaya girdiğinde, kurt onu gördü ve öfkeden kudurdu. Kimse ona engel olamıyordu. Tasması da yeterli gelmiyordu. Kuduz bir köpek gibi hınçlı ve öfkeliydi. Bağlarını koparıp,

kadının üzerine saldırdı ve onun burnunu ısırıldı. Kadının çığlıklarını duyanlar yardıma koştu. Kurdu avından uzaklaştırdılar. Az kalsın, onu kılıçlarıyla doğrayacaklardı. Fakat içlerinden bilge bir danışman krala şunları söyledi:

“Efendim! Gelin, siz beni dinleyin. Bu hayvan sizden hiç ayrılmıyor ve içimizde onu uzun zamandır tanıyan kimse de yok. Her zaman etrafımızda gezinmesine rağmen bize ne bir şey yaptı ne de herhangi bir zarar verdi. Ama bu kadını, o da sadece bir kere olmak üzere görünce, öfkeden kudurdu. Hatırlarsanız, şu an bu kadının kocası olan şövalyeye de saldırmıştı. Efendim! Bu kadın, onu canından çok seven bu lordun karısıydı. Ama sonra, ne olduysa, evinden ayrıldı ve kayıplara karıştı. Bana sorarsanız, bu kadını güvenli bir yerde tutup sıkı bir sorguya çekmek lazım. Belki böylece bu hayvanın onu parçalamak için böylesine öfkelenmesinin sebebini (tabii eğer biliyorsa) söyler. Bildiğiniz gibi, bu tuhaf Bretenya topraklarında her şey olabilir!

Kral, bu sözleri dinledi ve bu tavsiyeyi yerinde buldu. Şövalyeyi zorla yakalayıp getirtti ve kadını da bir başka yerde sorguya aldı. Kadını öyle zorlu bir sorgudan geçirdi ki, sonunda, biraz çektiği sıkıntılardan dolayı, biraz da artan tedirginliği yüzünden, kadının dili çözüldü. Kocasının sırrını nasıl ifşa ettiğini ve elbiselerini mağaradan nasıl çaldıklarını anlattı. Sonra, ondan bir daha haber alamadığını; nereye gittiğini, başına neler geldiğini bilmediğini söyledi. İçinden bir ses, Bisklavaret'in kocası olabileceğini söylüyordu ama kocası bir daha evine dönmediği için bundan da emin olamıyordu.

Kral, kadının rızası olup olmadığına bakmadan, adamlarına derhal bu elbiseyi bulup getirmelerini emretti. Elbiseyi getirdiklerinde, onu Bisklavaret'in önüne koydu. Ama Kurt görmemiş gibi yaptı. O zaman bu akıllı ve kurnaz danışman, yeni bir öğütte bulunmak üzere Kral'ı dışarı çağırdı:

“Efendim!” dedi: “bu elbiseyi, herkesin gözü önünde Bisklavaret'in önüne koyarsanız, tabii ki giyemez. Belli ki eski haline dönerken çok utanıyor ve sıkılıyor. Kurdunuzu gizli odanıza götürün ve elbisesini oraya bırakın. Sonra kapıyı üzerine kapatın ve bir süre onu yalnız bırakın. O zaman, av peşinde koşan hayvanın gerçekten yeniden insana dönüşüp dönüşmeyeceğini görürüz.”

Kral, Kurdu odasına götürdü ve hemen kapıyı arkadan kapadı. Yanındaki iki lorduyla birlikte bir süre bekledi, sonra tekrar odaya girdi. Üçü birlikte, yavaş adımlarla odanın içinde ilerlediler. Kralın yatağında,

tıpkı küçük bir çocuk gibi uyuyan bir şövalye gördüler. Kral, hızla yatağa koştu ve dostunu kollarına alıp kucakladı. Belki yüzlerce kez onu şefkatle öptü. Adamın dili çözülünce, başından geçenleri krala anlattı. Sonra kral, dostuna, ondan çalınan tımarı geri verdi. Ayrıca ona öyle hediyeler verdi, öyle zenginlikler bağışladı ki anlatamam. Bisklavaret'in sırrını ifşa eden karısına gelince, kral, onun elindeki tımarların alınmasını emretti, krallığından da kovdu. Böylece kadın ve ikinci kocası, kalabilecekleri başka bir şehir aramak üzere krallıktan ayrıldılar. Onları bir daha gören de olmadı.

Size anlattığım bu hikaye, asılsız bir masal değildir. Her şey söylediğim gibi olmuştur. Kurt Adam'ın Hikayesi'ni sizlere olduğu gibi anlattım ki akıllardan hiç çıkmasın.

SORULAR

-
1. Bir asilzadenin itibar edilen özellikleri nelerdir?
 2. Kadın, kocasına gerçeği nasıl söyletmiştir?
 3. Kral gücünü nasıl gösteriyor? Gücünün sınırları nelerdir?
 4. Sizce bu hikâyeden hangi dersi çıkarmak lazımdır?
-

43. MAGNA CARTA

(1215)

'Büyük Ferman' adıyla bilinen Magna Carta, İngiltere Kralı John'un, 1215 yılında isyancı baronlara taviz olarak verdiği bir dizi imtiyazdan oluşmaktadır. İngilizlerin Üçüncü Haçlı Seferi'ne katılmaları, İngiltere'nin iç istikrarını ciddi biçimde bozmuştu; Krallığın büyük baronları, hem Kral I. Richard'ın ordusunun masraflarını karşılamak zorunda kalmışlar, hem de tutsak alındığı Almanya'dan onu geri getirmek için fidye ödemişlerdi. İngilizlerin Fransa'da güttüğü politikanın başarısız olması ve John ile Katolik Kilisesi arasındaki anlaşmazlıklar, kimsenin sevmediği bu idarecinin sebep olduğu sorunlara yenilerini ekledi. Nihayet bazı aristokratlar, Canterbury Başpiskoposu'nun liderliği altında isyan etti ve ısrarla monarşiye karşı soyluların geleneksel haklarının geri verilmesini istediler. Bu talepleri Magna Carta'da görebiliyoruz.

Büyük Ferman ne bir haklar bildirgesiydi ne de kralla tebaası arasındaki ilişkiyi düzenleyen önemli reformlar içeriyordu. Fermanın asıl amacı, kralı, -özellikle de vergi meselelerinde- baronlara ve Kilise'ye tanınmış imtiyazları ihlal etmemesi için sınırlamaktı. Fakat belgenin, kişi haklarını garanti altına alan anayasaların oluşum tarihi açısından önemi vardı. Zira bu fermanla birlikte, gelecek nesiller için bu haklar resmen tanımlanmış oluyordu. Magna Carta, yüzyıllar boyunca, krallığın keyfi uygulamalarına karşı tebaanın haklarının korunması gerektiğini savunanların hep temel referansı olagelmıştır.

Tanrı'nın lütfuyla, İngiltere kralı, İrlanda Lordu, Normandiya ve Akitanya Dükü, Anjou kontu John, başpiskoposlarını, piskoposlarını, başkeşişlerini, kontlarını, baronlarını, yüksek yargıçlarını, ormancılarını, şeriflerini, idarecilerini, yüksek rütbeli subaylarını ve bütün yüksek mevkili memurlarını ve sadık tebaasını selamlar. Bilesiniz ki, Tanrı'nın huzurunda, kendi ruhumuzun ve bütün atalarımızla varislerimizin ruhlarının selameti için, Tanrı'ya duyduğumuz hürmet, Kutsal Kilise'nin yüceltilmesi ve krallığımızın ıslahı adına bu Fermanımızla kendimiz ve varislerimiz için şu hususları sonsuza dek kabul ettiğimizi teyid ederiz:

1. İngiliz Kilisesi özgür olacak; bütün haklarını eksiksiz bir biçimde alacak ve özgürlükleri kısıtlanmayacaktır. Buna şu şekilde uyacağız; ve bununla şu şartı kabul etmiş oluyoruz: İngiliz Kilisesi için çok önemli sayılan ve baronlarımızla aramızda kırıngnlık ortaya çıkmadan önce,

bağışladığımız ve Fermanımızla teyid ettiğimiz, ve efendimiz papa Üçüncü Innocentius'un da aynı şekilde teyidini almış olduğumuz seçme özgürlüğünü, kendi irademizle kabul ettik; buna uyacağız ve varislerimizin de sonsuza dek iyi niyetle buna uymalarını sağlayacağız.

Ayrıca krallığımızın bütün özgür insanlarına, kendimiz ve gelecekteki bütün varislerimiz adına kendileri ve varisleri tarafından kullanılmak üzere aşağıda yazılı bütün özgürlükleri, sizden ve varislerimizden verilmiş ihsan olarak, bunlardan yararlanmaları ve bunları kullanmaları için sonsuza dek bağışladık.

Kral John Magna Carta'yı imzalıyor

2. Kontlarımızdan veya Baronlarımızdan yahut yüksek mevkide ordu hizmetimizi gören diğer görevlilerden herhangi biri ölecek olursa ve öldüğünde varisi reşit olmuş ve bağış borcu varsa, o kişi, kadim örfte yer alan bağış kuralı uyarınca mirasını alacaktır. Buna göre, bir kontun varisi veya varisleri, bir kontun ana baba bir Baronu, yüz pound verecek; bir Baronun varisi veya varisleri Baron'un tüm malikanesi için yüz pound verecek; bir şövalyenin varisi veya varisleri, şövalye ücreti olarak, en çok yüz şilin

verecektir. Daha az borcu olan da, ücretlerle ilgili kadim örfte göre, daha az verecektir.

3. Fakat bunlardan herhangi birinin varisi, bu yaştan altında ve vesa yet altındaysa, yaşını doldurduğu zaman, bağış zorunluluğu olmadan ve para cezasına çarptırılmadan mirasını alacaktır.

4. Yaşını doldurmamış böylesi bir varisin toprağını koruyan muhafız, tahrip etmeden ve insanları ve malları israf etmeden, makul miktarda mahsul, makul oranda gümrük ve makul ölçülerde hizmet almak dışındadır, bu varisin topraklarından hiçbir şey alamayacaktır...

6. Varisler, itibarları zarar görmeden evlenebileceklerdir. Ve evlenme akdi imzalanmadan önce, varisin kan bağıyla bağlı olduğu akrabaları konudan haberdar edileceklerdir.

7. Bir dul kadın, kocasının ölümünden sonra, derhal ve hiçbir güçlük çıkarılmadan evlenebilecek ve miras alabilecektir. O, kocasından ona kalan paydan da hiçbir şey vermeyecek, evlilik için gerekli olan masrafları da karşılamayacak; kocası öldüğü gün birlikte sahip oldukları mal-mülkten de hiçbir şekilde harcama yapmayacaktır. Kocasının ölümünden sonra, kırk gün, onun evinde kalabilecektir. Kocasından kendisine kalan miras, bu süre içinde ona verilmelidir.

8. Dul yaşamak istediği halde, hiçbir dul kadın kendi başına evlenmekten alıkonulamaz. Böyle olmakla beraber, eğer o bizim emrimiz altındaysa bizim rızamız olmadan, bir başkasının emri altındaysa, emri altında olduğu o efendinin rızası olmadan, kendi başına evlenmeyeceğine dair bize teminat verecektir...

12. Krallığımızda, kendimiz için fidye verilmesi, en büyük oğlumuzun şövalye yapılması ve en büyük kızımızın bir defa evlendirilmesi durumları hariç, krallığımızın genel meclisinin onayı olmadıkça, askeri hizmet karşılığı olarak zorla bir bedel veya yardım parası alınamayacaktır. Yukarıda belirtilen amaçlar için ise, makul bir yardım talep edilebilecektir.

13. Londra şehrinden toplanacak yardımlar için de aynı kural geçerli olacaktır. Ve Londra şehri, bütün eski özgürlüklerine ve gerek kara yoluyla gerekse deniz yoluyla gümrük serbestliğine sahip olacaktır. Ayrıca bütün diğer şehirlerin, kasabaların, beldeler ve limanların da bütün özgürlüklerine ve gümrük serbestliklerine sahip olmalarını istiyor ve bunları onlara bahşediyoruz.

14. Yukarıda belirtilen üç durum dışında, yardım parasının veya askerlik hizmetini yapmamak karşılığında alınacak bedelin miktarını belirleme konusunda, Krallığın genel meclisinin onayını alabilmek için başpiskoposları, piskoposları, başkeşişleri, kontları ve büyük baronları, tek tek mektupla ve tımarlarını bizden almış en yüksek mevkideki herkesi de genellikle şeriflerimiz ve görevli memurlarımız aracılığıyla (davetin yapılmasından) en az kırk gün sonraki belirli bir tarihte ve belirli bir yerde toplantıya çağıracağız. Bütün davet mektuplarında davetin nedenini açıklayacağız ve davet etme işi böylece bitirildikten sonra, davet edilenlerin hepsi gelmemiş olsa bile, hazır bulunanların tavsiyelerine göre, belirlenen günde meselenin halli için görüşmeye başlanacaktır...

27. Eğer herhangi bir özgür adam, vasiyet bırakmadan ölürse, geride bıraktığı menkul eşyalar, Kilise'nin görüşü alınarak, ölenin borçları hariç, onun bizzat en yakın akrabaları ve dostlarına dağıtılacaktır.

28. Hiçbir kale muhafızımız veya diğer yüksek rütbeli kolluk görevlimiz, herhangi bir kişinin hububatını veya diğer mallarını, yerinde ve peşin ödeme yapmaksızın ya da ödemeyi daha sonra yapmak üzere satıcıyla anlaşma yapmaksızın, alamayacaktır.

29. Hiçbir kale muhafızımız (Kalenin Yöneticisi), hiçbir şövalyeyi kale nöbeti tutmadığı için rehin tutamayacaktır. Eğer bu işi, kendisi yapmak veya yapabilecek bir başkasına yaptırmak istiyorsa, nöbeti o kişi tutacaktır. Ama eğer o kişinin kendisi, makul bir gerekçeden dolayı nöbet tutamayacaksa ve biz onu ordudaki birliğine teslim etmiş veya başka bir şekilde orduya sevk etmişsek, o kişi, emrimizle orduda göreve başladığı zamana dek, kale muhafızlığı görevinden muaf tutulacaktır.

30. Hiçbir şerifimiz veya yüksek rütbeli kolluk görevlimiz ya da başka herhangi bir kişi, yük taşımak amacıyla herhangi bir özgür kimsenin atlarını ya da arabalarını, sözü edilen özgür kimsenin rızası olmadan alamayacaktır.

31. Ne biz ne de yüksek rütbeli kolluk görevlilerimiz, kalelerimiz için veya başka maksatlar için, bir başkasının odunlarını, sahibinin rızası olmadıkça, almayacaktır.

35. Bütün krallığımız üzerinde, yani Londra bölgesinde, şarabın tek bir ölçüsü, biranın tek bir ölçüsü, hububatın tek bir ölçüsü olacaktır. Elbiseler, boyanmış, yaprak kurusu renginde ve bir kenarı diğerine iki endaze eninde olan kumaşlardan olacaktır. Ayrıca, kumaşların ölçüleri gibi ağırlıkları da aynı olacaktır...

39. Hiçbir özgür kişi, kendi denklelerinin açtığı dava sonucu cezaya çarptırılma durumu veya ülke yasalarının onayı olmadıkça, tutuklanamaz, hapse atılamaz, mallarından ve haklarından mahrum edilemez, sürgüne gönderilemez ya da hiçbir biçimde zarara uğratılamaz; onu ne mahkum edeceğiz ne de hapsedeceğiz.

40. Hakkı veya adaleti kimseye satmayacağız; hiç kimseden bunları esirgemeyeceğiz ve bunları herkese sağlamakta gecikmeyeceğiz.

41. Bütün tüccarlar, savaş zamanı hariç, kadim ve doğru adetlere uygun olmak şartıyla, alım-satım amaçlı olmak üzere, hiçbir haksız vergi ödemeksizin, kara veya su yoluyla, güvenli bir şekilde İngiltere'ye girebilecek, İngiltere'den çıkabilecek, İngiltere'de kalabilecek ve seyahat edebilecektir...

54. Hiçbir adam, bir kadının, başka bir adamın ölümünden sorumlu olduğu gerekçesiyle yaptığı şikayet üzerine tutuklanmayacak veya hapsedilmeyecektir. Ama suçlanan kişi, o kadının kocası ise, iddia dikkate alınacaktır...

61. Fakat, Tanrı için ve krallığımızı ıslah etmek için, bizimle baronlarımız arasında ortaya çıkan anlaşmazlığı en iyi şekilde ortadan kaldırmak için yukarıda sayılan imtiyazları bağışladığımızdan dolayı, bu imtiyazların tam ve sürekli bir istikrar ortamında sonsuza kadar sürmesi adına, bunlara, aşağıda yazılı olan şu teminatı veriyoruz: Baronlarımız, krallığın sınırları içindeki baronlar arasından istedikleri 25 kişiyi seçecekler ve bu kişiler, tam yetkiyle, halihazırdaki bu ferinanımızla kendilerine ihsan ettiğimiz ve te'yid ettiğimiz barışa ve özgürlüklere uyulup-uyulmadığını denetleyecekler, bunları koruyacaklar ve başkalarının da bunlara riayet etmesini sağlayacaklardır. Yani, eğer biz veya Başyargıcımız veya kolluk görevlilerimiz yahut da emrimizdeki herhangi bir memur, herhangi bir şekilde herhangi bir kişiye zarar vermiş veya barış yahut güvenlikle ilgili yasalardan herhangi birini ihlal etmiş olursa, ve eğer bu durum, adı geçen 25 barondan dördü tarafından öğrenilirse, bu dört baron bize veya biz krallığın dışında isek başyargıcımıza gelecek ve işlenen suçu bildirecekler ve verilen zararı hiçbir gecikme olmaksızın tazmin etmemizi isteyeceklerdir. Eğer biz bu zararı tazmin etmezsek, veya krallığın dışında isek, başyargıcımız, bu haksızlığı, durumun bize veya biz krallığın dışında isek başyargıcımıza bildirilmesinden sonraki 40 gün içinde düzeltmezse, yukarıda sözü edilen dört baron, hadiseyi, geri kalan 21 baronun önüne götürecek ve bu 25 baron, bütün ülkeyi de arkalarına alarak, haksızlık uygun gördükleri şekilde düzeltilene dek, ellerinden gelen her şeyi yaparak, yani kalelerimizi, topraklarımızı ve mülklerimizi elimizden alarak ve güçlerinin yettiği her yola başvurarak, mallarımıza el koyup bizi sıkıntıya sokabileceklerdir. Ancak adamlarımıza ve kraliçemizin adamları ile çocuklarımıza dokunulmayacaktır ve haksızlık düzeltildikten sonra, bize, daha önce nasıl davranılıyorsa öyle davranılacaktır...

62. Ve anlaşmazlığın başlangıcından bu yana, bizimle hem din adamlarından hem de sıradan insanlardan oluşan tebaamız arasında ortaya çıkan bütün düşmanlıkları, kinleri ve küskünlüklerin hepsini bağışladık ve affettik.

63. Bundan dolayı, irademiz ve emrimiz odur ki, İngiltere Kilisesi özgür olsun ve krallığımızdaki insanlar yukarıda belirtilen özgürlüklere,

haklara ve imtiyazlara, barış, serbestlik ve huzur içinde, tam ve eksiksiz olarak, kendileri ve varisleri için, bizden ve varislerimizden, her şeyde ve her yerde, yukarıda belirtildiği gibi sonsuza dek sahip olsunlar. Ayrıca hem kendi adımıza, hem de baronlar adına, yukarıda belirtilenlere, iyi niyetle ve ard niyet güdülmezsizin riayet edileceğine dair yemin edilmiştir. Yukarıda adı geçenler ve daha başka pek çok kişi buna tanıklık etmiştir. İşbu imtiyazlar, kendi elimizle, Windsor ile Staines arasındaki Runnymede denilen düzlükte, krallığımızın 17. yılında, Haziran'ın 15. gününde verilmiştir.

SORULAR

-
1. Sizce *Ferman* en çok kimlerin işine yaramıştır?
 2. Baronları en çok ilgilendiren konular hangileri gibi görünüyor? Kral, baronların haklarına nasıl tecavüz etmiştir?
 3. Bazı tarihçiler, *Ferman*'ın asıl öneminin, kralın kanunlara uymasını sağlaması olduğunu söylemişlerdir. *Ferman* bunu nasıl sağlıyor ve bu niçin önemlidir?
 4. *Magna Carta*'da (*Ferman*), kralın kendi ailesinin yaşamları üzerinde sahip olduğu salahiyetlerle ilgili pek çok önemli hükümler yer alıyor. Kralın, bu konulardaki çıkarı neydi?
 5. Sizce baronlar, kralın, sözüne sadık biri olduğunu mu düşünüyorlardı? *Ferman*'ın şartları nasıl yerine getirilecekti?
 6. Sizce *Magna Carta*, hangi konularda, bireyin özgürlüğüne dair daha sonra benimsenen görüşlerin bir ilk örneği olarak görülebilir?
-

44. ASSISI'Lİ FRANCIS

ÖĞÜTLER

(y. 1220)

Assisi'li Francis (1181 veya 1182-1226), Ortaçağ'da Kilise'nin en sevilen ve en nüfuzlu azizlerinden biriydi. Bir İtalyan kumaş tüccarının oğlu olan Francis, tipik bir zengin aile çocuğuydu. Daha çocuk yaşta Latince'yi okuyor ve yazabiliyordu. Doğup büyüdüğü kasabada, genç yaşında ünlü biri oldu. O yaşlarda dine karşı özel bir ilgisi yoktu; 1202 yılında asker oldu ve tutsak düştü. 1205'te, gördüğü bir rüyadan sonra dindarca bir yaşamı tercih etti ve sahip olduğu bütün malı-mülkü bıraktı. Üzerinde kıldan yapılmış gömlekle, inançsızları dine döndürmek için vaaz vermeye koyuldu. Etkileyici ve çekici kişiliği sayesinde, izleyicilerinin sayısı hızla arttı. Papa'nın hayır dualarını almasının ardından, Fransiskan adıyla bilinen yeni bir tarikat kurdu. Bilindiği gibi, diğer manastır tarikatlarının aksine, bu tarikatın bağlı olan rahiplerin ne manastırları ne de mal-mülkleri vardı. Önce İtalya'da, daha sonra da bütün Avrupa'da bu rahipler cadde cadde, sokak sokak gezip, İncil'i vazettiler. Geçim kaynakları ise, insanların verdikleri sadakalardı. Ömrünün son yıllarında, Francis'in vücudunda tıpkı İsa'nın vücudundakilere benzer yaralar çıktı ve yakalandığı bir dizi hastalıktan dolayı şiddetli acılar çekti. Tarikatı gibi, ünü de yayıldı. Ölümünden sadece iki yıl sonra aziz ilan edilmesi, ne denli popüler ve dindar bir din adamı olduğunu göstermektedir.

Öğütler, muhtemelen, Fransiskan tarikatının kurulduğu dönemlerde yazılmıştır. Eserde yer alan uyarı ve tavsiyeler, Fransiskanların nasıl iyi birer Hristiyan olarak yaşayabileceklerine dair öneri ve talimatlar içermektedir. Francis'in öğütlerinde en çok vurguda bulunduğu hususlar, tevazu, itaat ve fakirliğin faziletleridir.

Ekme ve Şarapla Yapılan Kutsal Ayın

Efendimiz İsa, havarilerine dedi ki: yol benim, hakikat benim, hayat benim. Baba'ya giden yol Benden geçer. Beni bilmiş olursanız, Babamı da bilmiş olursunuz.

Kitab-ı Mukaddes bize der ki, Babamız, yanına girilemez ışıkt'a oturur ve Tanrı, ruh'tur ve Aziz Pavlus ekler: hiç kimse, Tanrı'yı asla görmemiştir. Tanrı, ruh olduğu için, o, ancak ruh olarak görülebilir: Hayat veren ruhtur; ruhsuz beden cesettir. Ama Oğul Tanrı, Baba'ya denktir ve

bu nedenledir ki, Baba ve Kutsal Ruh nasıl görülüyorsa, o da ancak öyle görülebilir. Efendimiz İsa Mesih'i, beşer suretinde görüp, O'nun ilahi ruh yahut Tanrı'nın gerçek Oğlu olduğunu görmeyen veya buna inananmayanların cezalandırılacak olmasının nedeni işte budur. İşte Rabbin sözleriyle ve ekmek ve şarap kullanılarak, Mesih'in Bedeni'nin rahibin ellerinde sunak üzerinde takdis edildiğini görüp de, bunların gerçekten Efendimiz İsa Mesih'in kutsal Bedeni ve Kanı olduğunu görmeyen veya Ruh'a ve Tanrı'ya inananmayan herkes aynı şekilde lanetlenmiştir. Bize bunu öğreten bizatihi o En Yüce Efendimiz'dir. Bu, *yeni ahidte* benim Bedenim ve Kanımdır, ve *Benim bedenimi yiyen ve benim kanımdan içen sonsuz hayata erişir*.

Ve yine bu, gerçekten, Tanrı'nın Ruhu'dur, ki Efendimizin kutsal Bedeni ve Kanından nasiplenene müminin içinde taht kurmuştur. Kim de bu Ruh yoksa ve kim haddi aşacak şekilde yer ve içerse, *yeddiği ve içtiği şey, çarptırıldığı ceza olur*. Bunun gibi, İncil'in ifadeleriyle şöyle sorabiliriz: *saygıdeğer beyler! kalbiniz ne zamandır kaskatı kesilmiş?* Gerçeği kabul etmekten ve *Tanrı'nın Oğluna inanmaktan* niçin yüz çeviriyorsunuz? O, tıpkı *ilahi tahtından* Bakire'nin rahmine geldiğinde yaptığı gibi, bize her gün tevazu ile yaklaşır; her gün, Baba'nın kucağından sunaktaki rahibin ellerine indiği zaman olduğu gibi, biz insanlara gelip onu, sefil halde görmemize izin verir. Tıpkı bir defasında, havarilerine, ete kemiğe bürünmüş olarak görüldüğü gibi, bu kutsal ekmekte bize kendisini gösterir. Onlar, gözleriyle, O'nun ancak bedenini görmelerine rağmen, O'nun Tanrı olduğuna inandılar, çünkü onu ruhun gözleriyle gördüler. Biz de kendi gözlerimizle, ancak ekmek ve şarabı görürüz, ama daha ötesini görmemiz ve kesin olarak inanmamız gerekir ki, bu, diri ve gerçek olan, en kutsal Beden ve Kandır. Efendimiz, bu sayede, takipçilerinden hiç ayrılmamış olur. Nitekim O, şu sözü vermiştir: *İşte, dünyanın sonuna dek bile olsa, her gün, sizinle birlikteyim*.

Kusursuz ve Eksik İtaat

Efendimiz, İncil'de buyurur ki, *sahip olduğu her şeyden vazgeçmeyen, benim şakirdim olamaz ve kendi hayatından başkasını düşünmeyen, onu kaybeder*. Bir kişi, kendisini, üstünün ellerine tamamen teslim ettiği zaman, sahip olduğu her şeyden vazgeçmiş ve hem bedenini hem de hayatını o kişinin emrine vermiş olur. Üstünün isteğine aykırı olmadığını bildiği iyi bir şeyi söyler veya yaparsa, işte bu gerçek itaattir. Ast

olan bir kişi, bilir ki, üstünün emrettiğinden daha iyi ve yararlı pek çok farklı davranışlar olabilir. Bu durumda o, Tanrı'ya fedakarlıkta bulunmalı, kendince daha iyi gördüğü şeyi yapmaktan vazgeçmeli ve üstünü razı edecek olan şeyi yapmak için var gücüyle çaba göstermelidir. Tanrı'yı ve başkalarını memnun edecek asıl itaat budur.

Eğer bir üst, astına, onun vicdanına ters gelen bir şeyi yapmasını emrederse, astın bu emre itaat etmesi doğru olmasa bile, üstün otoritesine karşı gelmek doğru değildir. Eğer bundan dolayı kınanırsa, kınayanı, Tanrı rızası için daha da fazla sevmelidir. Kınanmayı, kardeşlerinden ayrı tutulmaya tercih eden bir dindar, kesinlikle gerçek itaat üzerindedir, çünkü o, böylece, kardeşlerini kendine tercih etmiş olmaktadır. Üstünün emirlerini beğenmeyip daha iyilerini yapacağı iddiasıyla ortaya çıkan, ama daha sonra hüsrana uğrayıp nefislerine zulmeden nice dindarlar vardır. Böylesi insanlar katildirler ve kötü örneklikleriyle pek çok kişinin de ayağının kaymasına sebep olurlar.

Kimse, Üstünün Yerine Geçmeye Çalışmamalıdır

Efendimiz buyurur ki, *hizmet edilmeye değil, hizmet etmeye geldim*. Başkalarına hizmet etme işiyle görevlendirilenler, aldıkları görev yüzünden gurur duyabilirler; ama kardeşlerinin ayaklarını yıkama sorumluluğunu üstlenen kişinin gururu hepsinden üstündür. Nefislerine ağır gelen bir şeyi yapmaları istendiğinde, bundan dolayı güceniyorlarsa, bu gücenme, ayak yıkama görevinden mahrum bırakıldıklarında hissedecekleri gücenmeden daha fazla olmamalıdır. Bu görev, nefislerine ne kadar ağır geliyorsa, nefislerini de o ölçüde daha fazla tehlikeye atmış olurlar.

Kimse Kibre Yol Vermemeli, Sadece Efendimizin Haçıyla Övünmelidir

Tanrı'nın sana bahşettiği vakarın farkında ol. O, senin bedenini, sevgili Oğlu'nun suretinde ve senin ruhunu da kendi ruhunun suretinde yaratmış ve ona biçim vermiştir. Ancak semanın altındaki her mahluk, senin yaptığından daha iyi bir şekilde Yaraticısına hizmet edip, O'nu tasdik eder ve O'na itaat eder. O'nun çarmıha gerilmesinden iblisler dahi tek başına sorumlu değildiler; onlarla birlikte, onu çarmıha geren sendin ve sen, günahların ve cürümlerinden haz almak suretiyle ona işkence etmeye devam ediyorsun.

Neyinle gururlanıyorsun? Her şeyi bilip, her dili konuşacak kadar zeki ve alim olsan, böyle olduğun için de göğün bütün sırlarına dahi vakıf olsan, hâlâ, bunlarla övünmeye hakkın olmazdı. Çünkü iblislerden herhangi biri de, gökte ve yerde olan bitenler hakkında daha fazlasını biliyor! Hatta onlar, Tanrı'dan ilham yoluyla bilgi aldığı söylenenlerden bile fazlasını biliyorlar. Eğer sen dünyanın en yakışıklı ve en zengin adamı olsaydın ve kerametler gösterip iblisleri kovabilseydin, bütün bunlar, sana bağışlanmış şeyler olurdu. Bunlarla övünemezdin, çünkü bunlar sana ait şeyler olmazdı. Fakat övünebileceğimiz bir şey var ki; o da mütevazı olmak ve her gün Efendimiz İsa Mesih için haç çıkarmaktır.

İsa'nın Yolundan Gitmek

İyi Çoban İsa'ya bakın kardeşlerim! Koyunlarını korumak için, çarımhın acılarına dayandı. Koyunları da, O takip altındayken, eziyet görürken, aç-susuz bırakıldığında, hakaret görüp iftiraya uğradığında ve benzeri sıkıntılar çektiğinde hep O'nun yanındaydılar. Bundan dolayı da Tanrı, onları ebedi hayatla ödüllendirdi. Ama bizler, kendimizden utanmalıyız; çünkü bu eziyetlere katlananlar o azizler oldular, Tanrı'nın hizmetkarları olan bizler ise, onların yaptıklarını anlatıp, bunlardan başkalarını haberdar ettiğimiz için gururlanmaya ve böbürlenmeye çalışıyoruz.

Salih Amel, Bilgiye Dayalı Olmalıdır

Aziz Pavlus buyurur ki, *lafız öldürür; hayat veren, lafzın ruhudur*. Bir kişi, sadece, insanlar, onun ne kadar bilgili olduğunu düşünsünler diye ve bu sayede akrabalarına ve dostlarına maddi menfaat sağlamak için Kitab-ı Mukaddes'in bazı bölümlerini ezberlerse, o zaman, lafızla, yani şekilcilikle kendini öldürmüş olur. Bir dindar, Kitab-ı Mukaddes'in ruhuna uygun hareket etme niyetiyle değil de, sadece, başkalarına bilgiçlik taslamak için bilgi sahibi olmuşsa, o zaman yine lafızla kendini öldürmüş olur. Öte yandan, sözleriyle ve örnekliliğiyle, bildikleri veya bilmek istedikleri her şeyi, her iyiliğin O'na ait olduğu en yüce Tanrı'dan bilen ve bildikleri şeylerin kendini beğenmişliğe yol açmasına izin vermeyenler de, Kitab-ı Mukaddes'in ruhundan beslenmişlerdir.

Kıskançlıktan Sakınmak

Aziz Pavlus buyurur ki, *Ruhü'l-Kuds'a inananlar dışında kimse, İsa'nın Rab olduğunu söyleyemez ve iyilik yapan, evet, tek bir kişi bile kalmamış.* Bu yüzden, kim, Tanrı'nın istediği şekilde iyi işler yapan kardeşini kıskanırsa, bu yaptığıının, Tanrı'yı inkar etmekten pek farkı yoktur. Çünkü, o, böyle yapmakla, gerçekten de, her iyi şeyin tek kaynağı olan Tanrı'yı kıskanmış olmaktadır.

Merhamet

Efendimiz, İncil'de buyurur ki, *düşmanlarınızı sevin.* Bir kişi, kendisine yapılan bir haksızlıktan dolayı gücenmez; bilakis Tanrı'yı sevdiği için, işlediği günah yüzünden düşmanına üzülsün ve bu sevgisini de, bizzat o kişiye karşı gösterirse, işte o zaman düşmanını gerçekten sevmiş olur.

Herkes Kendinden Sorumludur

Günah hariç, hiçbir şey, bir dindarı üzmemelidir. Ne türden olursa olsun, günah işlediği halde, bunun için değil, başka şeylere üzüldüğü ve kızılıyorsa, o kişi ancak kendisine yazık ediyordur. Ama başkalarına yardım yapamadığı için üzülen kişi bunun dışındadır. Bir dindar, ancak hiçbir şeye kızmadığı ve hiçbir şeyden rahatsız olmadığı zaman, iyi bir hayat sürer. Ne mutlu, eli sıkı olmayıp, *Sezar'ın hakkını Sezar'a, Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya verene!*

İmanın Özü Nedir?

Tanrı bir kişiye iyilik ihsan ettiğinde, eğer o kişi, kibre kapılmaz ve kendini diğer insanlardan daha aşağı ve değersiz görürse, o, gerçek bir dindardır ve imanın özünü yakalamıştır. Çünkü süfli nefsimiz, günaha eğilimlidir; kibrinin kırılması gerekir.

Sabır

Her şey yolunda giderken, bir kişinin ne kadar sabırlı ve tevazu sahibi olduğunu bilmek mümkün değildir. Bu konuda, ancak yardımlaştığı dostları tam aksi bir davranış sergilediklerinde bilgimiz olabilir. İşte o zaman, o kişinin ne kadar sabır ve tevazu sahibi olduğu belli olur, başka değil.

Mütevazı Olmak

Mütevazı olanlara ne mutlu! Onlar için göklerin krallığı vardır. Nicele-ri vardır ki, riyazet halinde, bütün vakitlerini dua ve diğer ibadetlerle geçirirler, uzun süre oruç tutarak v.s. nefislerini terbiye etmeye çalışır-lar. Ama bir kişi de, kalkıp onların gururlarına dokunacak bir şey söyler veya onlardan bir şey almak isterse, derhal ayaklanırlar ve kızarlar. Bu insanlar, gerçekten mütevazı değildirler. Bir kişi, nefesine kızıp, hatasını yüzüne söyleyenleri sevdiği zaman gerçekten mütevazıdır.

Kanaatkar Dindar

Ne mutlu Tanrı'dan gelen iyilikten daha çok, başkalarının yaptığı iyilik-le övünen dindara! Bir kişinin Tanrı'ya vermek istediğinden daha fazla-sını komşusundan almak istemesi günahtır.

Komşuya İyi Davranmak

Ne mutlu komşusu aç iken, kendisini onun yerine koyup, onun sıkıntı-larını paylaştan ve ihtiyaçlarını gidermeye çalışan kişiye!

Faziletli ve Kanaatkar Dindar

Ne mutlu övülüp yüceltildiği zaman gururlanmayan ve küçümsenip cahillikle suçlandığında gocunmayan dindara! İnsan, Tanrı karşısında bir hiç mesabesindedir. O halde bir göreve getirildikten sonra, kendi isteğiyle o görevi bırakmayı istemeyen dindarın vay haline! Ama ne mutlu o dindara ki, kendisi istemediği halde bir göreve seçilir de, yine de hep başkalarına hizmet etmek ister.

Mutlu ve Ahmak Dindar

Bütün neşe ve huzuru, Efendimizin sözlerinde ve amellerinde bulan ve bunları, insanların Tanrı'yı gönülden sevmesi için kullanan dindara ne mutlu! Vay o dindara ki, insanları güldürmeye çalışarak, ahmakça dedi-kodularla eğlenir.

Geveze Dindar

Ne mutlu kendisinde saklı olması gerekeni, başkalarına açmayan dindara! O, *boş konuşmaz* veya içindekini herkese açmaz; bilakis konuşmadan önce iyice düşünür. Veyl o dindara ki, Tanrı'nın lütfettiklerini kendisine saklayamaz. Halbuki ona düşen, bu lütufları, salih amel olarak insanlara göstermektir. Ama, o, bir çıkar sağlayabileceği umuduyla, bunları herkese anlatmak ister. Böyle yaptığı için de cezalandırılmayı hak eder. Söylediklerinin, onu dinleyenlere de bir faydası dokunmaz.

Hatadan Dönmek

Ne mutlu o dindara ki, itham altında kalmış veya suç işlemiş birinin, o ithamdan veya verilen cezadan bir an önce kurtulması için çalışır! Ne mutlu o dindara ki, hatası kendisine söylendiğinde sessizce onu kabul eder, özür diler ve kendini düzeltir. Ne mutlu o dindara ki, işlemediği bir günah için kendisine yöneltilen suçlamaya karşı, hemen mazeret arayışına yönelmez, bilakis mahcup olup suçlamayı kabul eder.

Gerçek Sevgi

Ne mutlu o rahibe ki, kardeşini kötü gününde, iyi günündeki kadar sever. Ne mutlu o rahibe ki, bu sevgi ve saygısı yüzünden, kardeşinin gıyabında da, karşısında konuştuğu gibi konuşur ve kardeşinin yüzüne karşı söyleyemeyeceği bir şeyi, onun arkasından söylemez.

Dindar, Din Adamlarına Saygılı Olmalıdır

Mutlu kişi o dur ki, Tanrı'nın hizmetkârıdır ve kutsal Roma Kilisesi'nin kanunlarına göre yaşayan rahiplere güvenir. Vay o kimseye ki, bu rahipleri küçük görür. Onlar günaha düşse bile, kimse, onlar hakkında hüküm vermemelidir, çünkü Tanrı onlar hakkında hüküm verme yetkisini sadece kendisine hasretmiştir. Onların Tanrı katında imtiyazlı bir mevkileri vardır, çünkü aldıkları ve tek başlarına başkalarına aktardıkları, Efendimiz İsa Mesih'in Bedeni ve Kanı'nın emanetini taşıma görevini üstlenmişlerdir. Bu yüzden kim onlara karşı bir suç işlerse, bütün dünyada başka herhangi birine karşı işlediğinden daha büyük bir suç işlemiş olur.

Fazilet ve Günah

Sevgi ve Hikmetin olduğu yerde,
 Korku da olmaz cehalet de.
 Sabır ve Tevazunun olduğu yerde,
 Öfke de olmaz üzüntü ve kaygı da.
 Yoksulluk ve Neşe'nin olduğu yerde,
 Hırs da olmaz Tamah da.
 Barış ve Murakabenin olduğu yerde,
 Endişe de olmaz Huzursuzluk da.
 Tanrı Korkusu'nun koruduğu yere,
 Hiçbir düşman giremez.
 Bağışlama ve Basiretin olduğu yerde,
 Taşkınlık da olmaz, Acımasızlık da.

SORULAR

-
1. Sizce, Aziz Francis, *Öğütler*'de kime hitap ediyor? Eğer dindarlara değil de farklı bir kesime hitap etmiş olsaydı, mesajında ne gibi farklılıklar olurdu?
 2. Francis, en çok hangi ahlaki vasıfları takdir ediyor?
 3. Sizce Francis'in maddiyat hakkındaki görüşü ne olabilir?
 4. *Öğütler*'in birçok bölümünde ast-üst ilişkisiyle ilgili konular işleniyor. Ast-üst ilişkisi nasıl olmalı?
 5. Francis, din adamlarına toplumda özel bir yer veriyor mu? Francis'in onlardan beklentileri farklı mı?
-

45. THOMAS ACQUINAS

SUMMA THEOLOGICA

(1266-73)

Thomas Aquinas (1225-1274), İtalya'da, ismini aldığı Aquino kenti yakınlarında doğdu. Soylu bir aileye mensuptu ama küçüklüğünden beri hep Kilise hizmetinde görev aldı. Rahip olması için manastıra gönderildi fakat özel yetenekleri fark edildiği için daha ileri düzeyde eğitim gördü. İlk araştırmalarını Naples Üniversitesi'nde sürdürdü; yeni kurulan Dominikyen Tarikatı'na katıldıktan sonra Paris Üniversitesi'nde çalışmalarına devam etti. Paris'te felsefe ve ilahiyat üzerine araştırmalar yaptı. Antik Yunan düşüncesine, özellikle de Aristo'ya özel bir ilgisi vardı. Nitekim daha sonra üniversitede bu düşüncenin popülerleşmesi için çok uğraş verdi. Bununla birlikte şöhretinin asıl kaynağı, kendi kuşağı içinde ilahiyat alanındaki emsalsiz bilgisiydi. 1259 yılında, Papa'nın ilahiyat danışmanı olması için Roma'ya çağrıldı. Roma ve Doğu kiliseleri arasındaki ayrılığa son vermek için çağrıldığı bir Kilise Konseyi'nde görevliken 1274 yılında öldü. 1323 yılında, azizler arasında sayılan Aquinas, pek çoklarıncı Katolik inancının en önemli filozofu sayılır.

Summa Theologica, Aquinas'ın ilmi derinliğini yansıtan bir eserdir. Tanrı'nın varlığından tutun, adil bir savaşın tanımına varıncaya dek, kilisenin uğraştığı bütün meseleleri ele alır. Soru-cevap şeklinde yazılmıştır. Cevap bölümleri, Kilise'nin ifade ettiği görüşlere yöneltilen itirazları, bunlara karşı Kilise'nin verdiği cevapları ve Aquinas'ın açıklamalarını içerir. Sonraki dört asır içerisinde önemi giderek artan kitap, Katolik inancının temel eseri olmuştur.

Thomas Aquinas

Tanrı'nın Varlığı İspatlanabilir mi?

1. *İtiraz*: Öyle görülüyor ki, Tanrı'nın varlığı ispatlanamaz. Çünkü Tanrı'nın varlığı, bir inanç mevzuudur. İnanç mevzuu olan bir şey ise ispatlanamaz; çünkü bir ispat çabası, bilimsel bilgiyi gerektirir. Halbuki, inanç bu alanın dışındadır. Bu yüzden, Tanrı'nın varlığı, ispatlanamaz...

3. *İtiraz*: Ayrıca, Tanrı'nın varlığı ispatlanabilseydi, bu, ancak Tanrı'nın fiillerinden yola çıkılarak yapılabilirdi. Fakat Tanrı'nın fiilleri, O'nun zatından değildir, çünkü Tanrı mutlaktır, fiilleri ise sınırlıdır ve mutlak olan ile sınırlı olan arasında bir ilişki yoktur. Sonucu, alakasız bir nedene bağlamak mümkün olmadığı için de, öyle görünüyor ki, Tanrı'nın varlığı ispatlanamaz.

Bu itirazlara karşı Havari şöyle der: *Yarattıklarına bakarak, Tanrı'nın var olduğunu anlayabiliriz. Ama, birtakım sonuçlardan hareketle Tanrı'nın varlığı ispatlanamaz; çünkü herhangi bir şey hakkında bilmemiz gereken ilk şey, onun var olup-olmadığıdır.*

Bu itirazlara benim cevabım ise şudur: İspat iki türlü olur: ilki, sebepten yola çıkılarak yapılır ve *a priori* (önsel) ispat olarak adlandırılır. Burada doğruluğu önceden kabul edilen kesin bilgi söz konusudur. Diğeri ise sonuçtan yola çıkılarak yapılır ve *a posteriori* (sonsal) ispat olarak adlandırılır. Burada ise, gözlemin ve deneyin sonucu olarak doğruya ulaşılır. Bu sonuç, sadece gözlemin sahibine özgüdür. Eğer sonuç hakkındaki bilgimiz sebep hakkındaki bilgimizden daha iyi ise, bu sonuçtan yola çıkarak sebebi de bilebiliriz. Yani sonuç, bir sebebin var olduğunun kanıtıdır. Sebepsiz sonuç olmayacağı için, sonuç varsa, ondan önce sebep olmalıdır. Bundan dolayı, Tanrı'nın varlığı, O'nu görmesek bile, bildiğimiz fiillerinden yola çıkarak ispatlanabilir.

1. *İtiraza cevap*: Normal akıl, Tanrı'nın varlığı ve Tanrı hakkındaki benzeri diğer gerçekleri algılayabilir. Dolayısıyla bu konuları, iman mevzuu yapmaya gerek yoktur. Bilakis bunlar, iman etmeden önce bilinen hususlardandır. Çünkü imandan önce, bilgi olmalıdır; tıpkı, rahmetten önce, o rahmete muhtaç olan birinin olması gerektiği gibi ya da kusursuz olmak için, kusursuzlaştırılması gereken bir şeyin olması gerektiği gibi. Ama yine de, açık delilden sonuç çıkaramayan birinin, ilmen bilmesi ve ispatlanması mümkün olan bir şeyi, inanç mevzuu olarak kabul etmesine bir engel yoktur...

3. *İtiraza cevap*: Sebeple ilişkili olmayan sonuçlardan yola çıkarak, sebep hakkında eksiksiz bilgiye ulaşmak mümkün değildir. Ancak hiç şüphe yok ki, her sonuç, bir sebebin var olduğunu kanıtlar. Bundan

dolayıdır ki, Tanrı'nın fiillerine bakarak, Tanrı'nın Zatını eksiksiz bilemesek bile, varlığını ispatlayabiliriz.

Şimdi savaş konusuna dönelim. Burada üç önemli soru vardır: savaşların bazıları meşru, bazıları değil midir? Din adamlarının savaşması meşru mudur, değil midir? Kutsal günlerde savaşmak meşru mudur, değil midir?

Savaş Açmak Daima Günah mıdır?

1. *İtiraz*: Savaş açmak, hep günah sayılmıştır. Çünkü, ceza, sadece günah için verilir. Nitekim, Efendimiz (Matta, 26;52'ye göre) savaş açanları cezalandırmakla tehdit etmiştir. *Kılıca sarılan, kılıçla yok edilecektir*. Bu yüzden, bütün savaşlar, gayr-ı meşrudur.

2. *İtiraz*: İlahi emre karşı gelmek de günahdır. Savaş ise, ilahi emre aykırıdır; çünkü yazılmıştır ki: *Fakat size kötüyü direnmemenizi söylüyorum; ve ey benim canımdan aziz bildiklerim! Birbirinize kin gütmeyin, öfkenizi yenin*. Bu yüzden, savaş daima günahdır.

3. *İtiraz*: Ayrıca erdemli davranışın zıddı sadece günah işlemektir. Savaş da barışın zıddıdır. Bu yüzden, savaş, daima günahdır.

4. *İtiraz*: Dahası, ilmi alıştırma çalışmalarından da bilindiği gibi, meşru olanı yapmak da meşrudur. Fakat turnuvalarda yapılan savaş talimlerini Kilise yasaklamıştır, çünkü bu talimlerde öldürülenlerin, kilise töreniyle defnedilmeleri yasaktır. Bu yüzden, öyle görülüyor ki savaş, bizatihi günahdır.

Bunlara karşı Augustine, Romalı komutanın oğluna verdiği bir vaazda şöyle cevap verir: *Eğer Dinimiz savaşı tamamen yasaklasaydı, İncil'deki öğüde kulak verenlere, silahlarını da askerlik yapmayı da tamamen bırakmalarını tavsiye ederdi. Tam tersine, onlara söylenen şuydu: "Kimseye şiddet uygulamayın; ... ve ücretinizle yetinin. Eğer Efendimiz onlara ücretleriyle yetinmelerini emrettiyse, bu, savaşmayı yasaklamadığı anlamına gelir*.

Bu itirazlara *benim cevabım* ise şudur: Bir savaşın haklı olabilmesi için üç şey gereklidir. İlki hükümdarın otoritesidir, ki onun emriyle savaş açılır. Bu nedenle, savaş açmak sıradan bir vatandaşın işi değildir; çünkü savaş sırasında görülen zararları ancak bir üst merci tazmin edebilir. Dahası, savaş zamanında seferberlik çağrısında bulunmak da sıradan vatandaşın işi değildir. Kamu yararını gözetme sorumluluğu, yetkilendirilmiş kişilerde olduğu için, tebaanın yaşadığı şehrin, krallığın veya eyaletin ortak yararını gözetmek de onların sorumluluğundadır. Bilindiği gibi, bu yetkiye sahip olanların, iç huzursuzluk anlarında suç-

luları cezalandırmak gerektiğinde, bu ortak yararı korumak için kılıca başvurmaları meşrudur. Nitekim Havari şu sözlerinde bunun gerekçesini açıklamıştır: *Kılıcı boş yere kaldırmadı. Çünkü o, Tanrı'nın hizmetkarıdır; kötülük yapana öfkesini gösterecek bir intikamcıdır.* Tıpkı bunun gibi, kamu yararı adına dış düşmanlara karşı savaş kılıcına başvurmak da onların görevidir. Bu yüzden, yöneticilere şöyle emredilmiştir: *Fakirleri kurtarın ve muhtacı, günahkarın elinden alın.* Nitekim Augustine de şöyle der: *Ölümlüler arasında barışı ve düzeni tesis etmek için, savaş ilan etme ve tavsiye etme yetkisinin en üst otoritenin ellerinde olması gerekir.*

İkinci olarak, haklı bir neden gerekir; yani, saldırıya maruz kalacak olanların bunu hak etmiş olması gerekir. Onun için, Augustine der ki: *Haklı savaş, öteden beri şöyle tanımlanır: Verdikleri zararları tazmin etmeyi veya haksız yere gasp ettiklerini geri vermeyi reddettiği için bir milleti veya devleti cezalandırmak gerektiğinde haksızlık yapanlardan intikam almak için açılan savaştır.*

Üçüncü olarak, savaşılanların, iyiliği yaymak veya kötülüğü önlemek gibi meşru bir amacı olmalıdır. Bu yüzden, Augustine der ki: *Gerçek din, büyükmek veya zulmetmek için değil, barışı ve huzuru korumak, suçluları cezalandırmak ve iyiliği yaymak için açılan savaşları caiz görür.* Çünkü savaş, meşru bir otorite tarafından ve haklı bir sebebe binaen ilan edilmiş olabilir ama eğer amacı kötü ise, o zaman gayr-ı meşru olur. Bu yüzden, Augustine der ki: *zarar vermek için yanıp tutuşmak, intikam almak için can atmak, kavgacı ve acımasız olmak, isyan ateşiyle yanıp tutuşmak, iktidar hırsına kapılmak ve benzeri şeylerin tamamı, savaşta bütünüyle yasaktır.*

1. *İtiraza cevap.* Augustine'nin dediği gibi, *ele kılıç almak demek, üst veya meşru otoritenin emri ya da izni olmadan, bir kişinin hayatına son vermek için silaha sarılmak demektir.* Ancak bir hükümdarın veya yargıcın verdiği yetkiyle (tek başına) veya tabir-i caizse, Tanrı'nın verdiği yetkiyle (halk adına) adaletin yerini bulması için kılıca sarılmak, *ele kılıç almak* değildir. Tam tersine, burada, kılıç, bir başkasının verdiği yetkiyle kullanılmaktadır ve bu yüzden de o kişiyi cezalandırmak gerekmez. Ama bu demek değildir ki, kılıcı kötü maksatla kullananların cezası da hep kılıçla verilir. Hayır, onlar belki kılıçla öldürülmezler ama hep kendi kılıçlarının kurbanı olurlar; çünkü pişman olup tövbe etmedikçe, kılıcı kötü maksatla kullandıklarından dolayı ebedi azaba çarptırılırlar.

2. *İtiraza cevap.* Augustine'nin de dikkat çektiği gibi, bu kuralları hep aklın bir köşesinde tutmak gerekir: ta ki, bunlara itaat edelim ve savaşmak gerektiğinde de, bunlara karşı gelmekten veya yaptığımız hatalara

mazeret bulmaya çalışmaktan sakınlım. Ama yine de, bazen insan, kaçınılmaz olarak, kamu yararına aykırı veya birlikte mücadele verdiği kişilerin zararına bir şey de yapabilir. Bundan dolayı Augustine der ki: “cezalandırılması gereken kişileri, onların hoşlarına gitmese de, cezalandırmak gerekir. Çünkü günahkar işlediği suçun cezasını çekmezse, bu belki onun için iyi olabilir ama toplum için iyi olmaz. Çünkü cezası verilmemiş günah yayılır ve bu kez daha büyüklerine kapı aralar.”

3. *İtiraza cevap.* Haklı olarak savaş açanlar, barış ve huzur içinde yaşamayı amaçlarlar; böyle oldukları için de, barışa karşı değildirler. Ancak eğer barış, Efendimizin ortadan kaldırmak için yeryüzüne indirdiği kötülüğe hizmet ediyorsa, bu barışa karşıdır. Bu yüzden Augustine der ki: “barışı, savaşmak için istemeyiz, bilakis barış için savaşa gideriz. Bu yüzden, savaşırken barışçı ol ki düşmanlarını yenebilesin ve onlara barışın feyzini getirebilesin.”

4. *İtiraza cevap.* Silahlı savaş eğitimi yaparken, büyük kahramanlık gerektiren işler yapmak bütünüyle yasak değildir; fakat aşırı ve tehlikeli hareketler ile hunharca katletmeyi ve çapulculuk yapmayı amaçlayan hareketler bunun dışındadır. Eskiden, savaş eğitimlerinin bu tür tehlikeleri yoktu ve bu yüzden bunlara, Jerome’nin bir mektubunda belirttiği gibi, silahlı idmanlar veya *kansız savaşlar* deniliyordu.

Savaşmak Rahipler ve Piskoposlar İçin Meşru mudur?

1. *İtiraz:* Rahipler ve piskoposlar için savaşmanın meşru olduğu söylenebilir. Çünkü, yukarıda da değinildiği gibi, savaş, zayıfları ve halkın ortak yararını, düşmanın verebileceği zarara karşı korumak için yapılıyorsa, meşru ve haklıdır. O halde, savaşmanın, din adamlarının en öncelikli görevi olduğu söylenebilir; zira Gregory der ki: “zalim ve açgözlü bir kişi, uysal ve mütevazı sürüyü acımasızca güderken, kurt sürüye saldırır. Fakat çoban sıfatı taşıyan ama çoban olmayı hak etmeyen kişi, sürüyü bırakıp kaçır çünkü o, kurdun kendisine zarar vereceğinden korkar ve ona karşı durmaya cesaret edemez.” Bu yüzden, din adamlarının savaşması meşrudur.

2. *İtiraz:* Ayrıca Papa IV. Leo şunları yazar: “Bize Sarakenler hakkında sık sık talihsiz haberler geldi: bazıları, Sarakenlerin gizlice ve hissettirmeden Roma limanına gireceğini söylüyorlardı. Bunun üzerine, halkımızdan toplanıp güçlerini birleştirmelerini ve kıyıya inmelerini emrettik.” Bu yüzden, piskoposların savaşması meşrudur.

3. *İtiraz:* Ayrıca herkesin kabul edebileceği gibi, kişinin, bir işi bizzat yapması ile, başka bir kişinin o işi yapmasına rıza göstermesi aynı

şeydir. Romalılar i. 32'ye göre: *"Böyleşi işleri yapanlar, ölümü hak ederler ve sadece bunları yapanlar değil, bunlara rıza gösterenler de ölümü hak ederler."* Yani insanları bir işi yapmaya teşvik eden kişiler, aslında o işin yapılmasına da rıza göstermişler demektir. Ama piskoposların ve rahiplerin, başkalarını savaşa teşvik edici telkinlerde bulunması meşrudur; çünkü yazılmıştır ki, Şarلمان, Roma Piskoposu Adrian'ın ısrarlı ricaları sonucu Lombardiyahılarla savaşmıştır. Bu nedenden dolayı da, din adamlarının savaşmasına izin verilmiştir.

4. *İtiraz:* Ayrıca özû itibarıyla doğru ve sevap olan bir şey, din adamları için de meşrudur. O halde, bazen savaşmak da doğru ve sevaptır. Çünkü yazılmıştır ki: *"bir kişi, gerçek iman yolunda veya ülkesini korumak yahut Hıristiyanları savunmak için ölürse, Tanrı onu ödüllendirecektir."* Bu yüzden, piskoposlar ve rahiplerin savaşması meşrudur.

Bu itirazlara karşı, piskoposları ve rahipleri temsilen Peter'e denilmiştir ki: *"kılıcını tekrar kınına sok!"* Bu yüzden, din adamlarının savaşması meşru değildir.

Bu itirazlara benim cevabım şudur: toplum yararına pek çok iş yapmak gerekir ve Filozofun söylediği gibi, bazı kişiler, bazı işleri, diğer bazılarından daha iyi ve çabuk yaparlar. Ama bazı işler de vardır ki, bunları aynı anda istenilen düzeyde yapmak çok zordur. Bu nedenle, önemli işleri yapmaktan sorumlu olanların, teferruat ile uğraşmalarına izin verilmez. Nitekim, beşeri kanunlara göre de, görevleri savaşmak olan askerlerin ticaretle uğraşmaları yasaklanmıştır.

Savaş işleriyle uğraşmak, iki sebepten dolayı, bir piskoposun veya bir rahibin işi değildir. İlk sebep, geneldir: herkes de bilir ki, savaş işleriyle uğraşmak, zordur. Öyle ki bir rahibin görevlerinden olan ve zihni çokça meşgul eden ilahi istiğraka dalma, Tanrı'yı övüp yüceltme ve halk için dua etme işlerinden onu alıkoyar. O yüzden nasıl ki ticari uğraşlar zihni çokça meşgul edip bulandırdıkları için rahiplere yasaksa, aynı şekilde savaş işleriyle uğraşmak da 2 Tim. ii.4'e göre onlara yasaktır: *Tanrı'nın askeri olan kişi, dünya işlerine bulaşmaz.*" İkinci neden ise özeldir: yani rahiplikle ilgili bütün kurallar, Korintoslular I, xi. 26'ya göre, İsa'nın Çarmıh'ta çektiği ıstırapın temsil edildiği kutsal mezbahın işlerini görmek amacına yöneliktir: *"Ne zaman bu ekmeği yiyip, bu kadehten içerseniz, Efendimiz gökten inene dek O'nun ölümünü göstermiş olursunuz."* Onun için, öldürmek veya kan dökmek onlara yakışmaz. Bilakis İsa için kendi kanlarını dökmeye hazır olmaları daha uygundur. Ki böylece hizmetinde oldukları Efendilerinin yolunu izlemiş olurlar. Bu nedendir ki, kan döken rahiplerin, haklı bile olsalar, dinin dışına çıktıklarına hükmedil-

miştir. O halde, belirli bir işi olan kişinin, bu göreviyle bağdaşmayan başka bir şeyi yapması meşru değildir. Onun için, rahiplerin savaşması tamamen gayr-i meşrudur; çünkü savaşın gayesi kan dökmektir.

1. *İtiraza cevap.* Rahiplerin, sadece sürüyü manevi açıdan tehdit eden kurda değil, bedeni açıdan zarar veren yağmacılara ve zalimlere de direnmesi lazımdır. Ancak bunu, Havari'nin şu sözlerine göre, bizzat ellerine silaha alarak değil, manevi silahlar aracılığıyla yapmalıdırlar: “savaşımızın silahları dünyevi değildir, ama Tanrı'nın yardımıyla muazzamdırlar.” Bu silahlar, hayat verici öğütler, samimi dualar ve günahta ısrarcı olanlar için de aforoz cezasıdır.

2. *İtiraza cevap.* Rahipler, üstlerinden aldıkları yetkiyle savaşlara katılırlar ama bunu, gerçekten bizzat silah kuşanarak değil haklı olarak savaşanlara manevi yardımlarda bulunarak yaparlar. Bu yardımlar, savaş katılanlara nasihat edip günahlarını çıkartmak ve benzeri şekillerde olur. Zaten Ahd-i Atik'te rahiplere verilen emir, savaş alanında kutsal borazanları çalmaktır. Bu amaçladır ki, önce piskoposlar ve rahiplerin cepheye gitmelerine izin verilmiştir. Ama onlardan herhangi biri eline silah alırsa, bu, iznin kötüye kullanımıdır.

3. *İtiraza cevap.* Yukarıda belirtildiği gibi, belirli bir amaçla verilen her yetki, hüner veya erdemin, bu amacı yerine getirmek için kullanılması gerekir. O halde, müminler de, dünyevi savaşların, rahiplerin üstlendiği manevi değerleri yüceltme amacını gerçekleştirmek için yapıldığını düşünmelidirler. Onun içindir ki, insanları haklı savaşlara katılmaya teşvik edip cesaretlendirmek, rahiplerin görevidir. Günah olduğu için değil, bilakis bu işle uğraşmak onların kişiliklerine yakışmadığı için, rahiplerin silaha sarılmaları yasaktır.

4. *İtiraza cevap.* Her ne kadar haklı bir savaşa katılmak övgüye layık ise de, bu, rahipler için gayr-i meşru görülür, çünkü tayin edildikleri görevleri yapmaları, onlar için daha da övgüye layık bir iştir. Nitekim nikah akdi de övgüye layık olabilir, ancak bu, bakireliğini yitirmemiş olanlar için geçerlidir. Bekaretini yitiren kızlar ise ayıplanırlar; çünkü daha iyisine sahip olmak için, yani evlenip mesut olmak için bekaretlerini korumalıdırlar.

Kutsal Günlerde Savaşmak Meşru mudur?

1. *İtiraz.* Öyle görünüyor ki, kutsal günlerde savaşmak gayr-i meşrudur. Çünkü kutsal günler, vaktimizi Tanrı'ya ayırmamız için belirlenmiştir. Çıkış. xx. 8'de ifade edildiği gibi, Şabat kuralları gereğince, bu gün-

lerde çalışılmaz. Zira *Şabat*, dinlenme demektir. Savaşlarda ise, ancak rahatsızlık ve sıkıntı olur. Bu yüzden, kutsal günlerde savaşmak hiçbir şekilde meşru değildir.

2. *İtiraz*. Ayrıca kimileri, oruç günlerinde borcu olanlardan para istedikleri, kavga çıkarıp yumruklaştıkları için ayıplanmışlardır. Bundan dolayı da, kutsal günlerde savaşmak hiçbir şekilde meşru değildir.

3. *İtiraz*. Ayrıca maddi zararı önlemek için hiçbir şekilde kötü davranış sergilenmemelidir. Fakat öyle görünüyor ki, kutsal bir günde savaşmak, bizzatıhi kötü bir harekettir. Bu yüzden, maddi zararı önleme gereğinden dolayı bile olsa, kimse kutsal bir günde savaşmamalıdır.

Tersine, yazılmıştır ki: Yahudiler haklı olarak savaşma kararı almışlar... ve şöyle söylemişlerdir: *Kim Şabat gününde savaşmak üzere karşımıza çıkarsa, onunla savaşacağız.*

Ben de, cevaben derim ki: kutsal günlerin saygınlığına riayet etmek, kişiye yararı dokunacak bir işin yapılmasına engel değildir. Bu yüzden Efendimiz Yahudilerle münakaşa etmiş ve şunları söylemiştir: *Şabat gününde insanları tamamen iyileştirdiğim için mi bana kızgınsınız?* Bu sebepten tabiiler, kutsal günlerde hastalarına bakmaya devam ederler. Şimdi, tek bir kişinin canını korumak için gerekçe varsa, (o sayede pek çoklarının ölümünden kurtulduğu, ayrıca hem dünyevi hem de manevi sayısız kötülüğün önlendiği) kamu yararını gözetmek için çok daha fazla gerekçe vardır. Bu yüzden, müminlerin ortak yararını güvence altına almak için kutsal günlerde savaşmak meşrudur. Ancak, bu, böyle yapmak için bir gerekçe varsa geçerlidir. Zira kişi, böyle bir gerekçe yokken savaştan uzak durmayı tercih etmiyorsa, günah işlemiş olur.

Bununla birlikte, zaruret ortadan kalkar kalkmaz, kutsal günde savaşmak artık meşru değildir. Bunun nedenleri yukarıda izah edilmiştir. O yüzden, bu *Cevaplar*, yöneltilen *İtirazlar* için yeterlidir.

SORULAR

1. Thomas, Tanrı'nın varlığını nasıl ispatlıyor?
2. Aquinas'ın savaş hakkındaki düşünceleri nelerdir? Haklı bir savaş nedir?
3. Savaş, elbette siyasal bir eylemdir. Thomas, savaşı tartışırken hangi siyasal varsayımlardan hareket ediyor?

4. Hristiyanlık savaşı nasıl sınırlamalar getiriyor?
 5. Sizce Thomas, eseriyle kimi ikna etmeye çalışıyordu? Bu tartışma yöntemiyle, hangi tür dinleyici kitlesini ikna etmek daha kolay olurdu?
-

46. DANTE

İLÂHÎ KOMEDYA

(y. 1320)

Dante Aligheri (1265-1321), İtalyan şiirinin babasıdır. Floransalı orta halli bir soylu ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi ve hem annesi hem de babası, o, daha genç yaşında iken öldü. Kilise okullarında eğitim görmesi muhtemeldir, ama hayatının Floransa siyasetine girmeden önceki bölümü hakkında fazla bir şey bilinmemektedir. Karısının ailesi, şehrin en güçlü aileleri arasındaydı ve Dante, iç savaşa kadar giden acılı bir parti içi nifak hareketinin içine düşmeden önce, yeteneklerinden birkaçını gösterme imkânı bulabilmişti. 1302'de, safında yer aldığı tarafın yenilmesinden sonra sürgüne gönderildi ve Floransa'ya bir daha hiç dönmedi. Edebiyat alanında o vakte kadar zaten ünlenmişti ve ömrünün son yirmi yılını alan bir çaba olarak, *İlahi Komedya*'yı yazmaya başlamıştı.

İlahi Komedya, Dante'nin, Cennet, A'raf ve Cehennem'e yaptığı manevi yolculuğu anlatır. Cehennem'deki kılavuzu, Romalı şairlerin en büyüğü olan Virgilius'tur. Cehennem'in ilk dairesi olan Limbus'ta, Dante, büyük antik şair ve düşünürlerle karşılaşır. Cennet'e yaptığı yolculukta ise arkadaşı, onun, ideal kadın tiplemesi olan Beatrice'tir. Cennet'te, Dante, meleklerin mertebelerini görür.

Dante

İlahi Komedya'da cehennem tasviri

Cehennem, IV. Beyit

Korkunç bir gürültü ile yatağından fırlayan ve üstadının yolunu izleyen Şairimiz, Cehennem'in ilk dairesi olan Limbus'a iner. Orada erdemli bir ömür sürmüş olsalar ve büyük günahlarının cezasını çekmek zorunda kalmasalar da, vaftiz olmadıkları için, Cennet nimetlerini hak edemeyenlerin ruhlarıyla karşılaşır. Bunun üzerine, Virgilius'un kılavuzluğunda, ikinci daireye iner.

Daldığım derin uykuyu şiddetli bir gürültü dağıttı
Ve sıçrayarak uyanan bir adam gibi yerimden fırladım.
Ayağa kalktım, dinlenen gözlerimi etrafta dolaştırarak
Nerede olduğumu anlamak için dikkatle baktım.

Sonsuz iniltilerin yankılarıyla çınlayan
Derin bir uçurumun kıyısındaki keder vadisinde bulunuyordum.
Uçurum öylesine karanlık, öylesine derin ve yoğun bir sisle kaplıydı ki,
Dibini görmek için gözlerimi ne denli zorlasam da nafileydi.
Hiçbir şey göremiyordum.

Üstadım yüzü sapsarı kesilmiş halde:
"haydi!" dedi, "aşağıdaki karanlık dünyaya inelim;
Önden ben yürüyorum, ardımdan da sen gel!"

O an, renginin attığını fark edip:
"Bocaladığımı anlarda beni sürekli teselli eden sen
Böyle korkuna yenik düşersen, ben nasıl ardından gelebilirim?" dedim.

O zaman: "aşağıdakilerin gördüğü kederli azap,
Yüzüme acıma ifadesi verdi, sen onu korku sandın.
Haydi gidelim. Yolumuz uzun, o yüzden acele etmeliyiz" dedi.

Bunları söyleyerek yola devam etti
Ve beni uçurumu çevreleyen ilk daireye soktu.
Burada, kulaklarımın duyabildiği kadarıyla, ağlama sesi duymadım,
Sadece ebedilik havasını titreten iniltiler işittim.
Bunlar işkenceden dolayı değildi,
Aksine erkek, kadın ve çocuklardan oluşan sayısız kalabalığın
Kederden dolayı duydukları acılardı.

O zaman, nazik üstadım bana:

“Gördüğün bu ruhların kimler olduğunu merak etmedin mi?
Daha ileri gitmeden önce, sana şunu öğretmek isterim ki,
Bunlar suçsuzdurlar ve bu acılara da layık değildirler,
Fakat bu yeterli değildir; çünkü imana açılan kapıdan girmemişlerdir
Yani Vaftiz olmamışlardır.
İncil inmeden önce yaşamış olanları ise,
Tanrı'ya gereğince kulluk etmemişlerdir.
Ben de onlar arasındayım.
Başka bir kusurdan dolayı değil,
Sadece bu kusurumuz yüzünden mahvolmuşuzdur.
Gördüğümüz ceza ise, ümitsizlik içinde sadece arzuyla yaşamaktır.”

Bunları duyunca, kalbimi derin bir hüzün kapladı,
Çünkü artık iyi biliyordum ki, bu Limbus'ta,
Sallantıda kalmış, oldukça değerli pek çok insan vardı.

“Muhterem efendim!” dedim, “lütfen söyleyin bana:
Bütün günahları silen bu kutsal imana
Daha büyük bir inançla bağlanmam için
Söyleyin bana üstadım, söyleyin! kendi çabasıyla
Veya bir başkasının çabasıyla, buradan çıkıp da
Cennet'e giren kimse var mıdır?”

Sözlerimin ardındaki gizli maksadı anladı ve şu cevabı verdi:

“Burada daha yeniydin,
Bir gün, başı zafer alameti bir taçla taçlandırılmış
Kudretli biri aramıza katıldı.
Ve ilk babamızın, oğlu Habil'in ve dürüst Nuh'un
Ve kabul görmüş imanın kanununu vazedен Musa'nın,
İlk resullerden İbrahim'in ve kral Davud'un,
Babası ve oğullarıyla birlikte İsrail'in,
Onu nice zorluklarla kazandığı Raşel'in
Ve Rabbin bahtiyar kılıp yücelttiği daha pek çoklarının
Ruhlarını alıp Cennet'e götürdü.
Ama şunu bil ki, bunlardan önce
Hiçbir insanın ruhu kurtarılmış değildir.”
O bunları söylerken, yolumuza devam ediyorduk,

Ama hep bir ormanın içinden,
 Yani o yoğun ruh ormanından geçiyorduk.
 Uçurumun girişine yakın bir yere gelmiştik ki,
 Karanlık yarımküre üzerinde parıldayan bir alev gördüm.
 Orası ile aramızda fazla bir uzaklık yoktu ama,
 Orada şanlı ruhların bulunduğunu anlamıştım.

Söyle sordum: “Sen ki her sanata ve bilime değer veriyorsun,
 Söyle bana, diğerlerinden ayrı tutulacak kadar
 Şan ve şeref sahibi bu ruhlar kimlerdir?”

Cevabı şu oldu: “Onların, sizin dünyanızın
 Bir ucundan ötekine yankılanan büyük şöhretleri,
 Onlara Tanrı'nın bu lütfunu kazandırmış,
 Böylece bu lütufla makamları yüksek tutulmuştur.”

O sırada bir ses duydum, şöyle diyordu:
 “Ulu şairin önünde saygıyla eğilin!
 Giden gölgesi geri dönüyor!”

Ses kesilir kesilmez, uzunca boylu,
 Dört kudretli ruhun, bize doğru geldiğini gördüm.
 Ne kederli ne de mutlu görünüyorlardı.

O zaman üstadım bana: “diğer üçünün önünde yürüyen
 Ve onların efendileri olduğunu kabul ettikleri
 Şu sağ elinde kılıç olan adama bak.
 O, bütün şairlerin üstadı Homeros'tur:
 Onun ardından gelen, hiciv üstadı Flaccus,
 Üçüncüsü Ovid; en arkadaki de Lucaın'dır. Bunlardan her biri,
 Sadece sesin çevreye yaydığı ismi benimle paylaştığı için,
 Beni selamlıyor ve hakkımda doğru hüküm veriyorlar.”

Böylece, diğerlerinin üzerinde bir kartal gibi kanat açan,
 Bu yüce söz ustasının şanlı okulunu bir arada gördüm.

Aralarında biraz konuştuktan sonra bana döndüler:
 Beni selamlayıp, yanlarına çağırdılar.

Üstadım bunu gülümseyerek karşıladı.
 Bununla da kalmadılar, bana daha büyük bir şeref bağışladılar,
 Beni kendi aralarına aldılar.
 Öyle ki bunca mahir ustanın arasında altıncı kişi ben oldum.

Sonra, bakışlarımı biraz daha yukarı kaldırdığımda,
 Felsefe kafilesinin ortasında oturan
 Bilginlerin üstadını gördüm.
 Herkes ona hayranlıkla bakıyor,
 Gerekli saygıyı gösteriyordu.

Sokrat ve Eflatun'u da gördüm.
 Onun en yakınında oturuyorlardı.
 Dünyayı kendi kaderiyle baş başa bırakan Democritus'u,
 Heraclitus'la birlikte Diyojen ve Empedocles'i,
 Anaxagoras ve bilge Tales'i,
 Zenon'u ve mahiyetlerin derin ilmine vakıf Dioscorides'i,
 Orpheus ve Linus'u da gördüm,
 Tully ve ahlak bilgini Seneca'yı, Öklid ve Ptolemy, Hipokrat'ı,
 Galen, Avicen ve büyük şarih Averroes'i de gördüm.

Bütün gördüklerimi teker teker anlatamayacağım,
 Çünkü konu öylesine uzun ki, sözün çok oluşu,
 Söylemek istediklerimi anlatmama izin vermiyor.
 Bu altı kişiden ikisi ayrıldı. Bilgin kılavuzum,
 Başka bir yoldan beni götürerek,
 Bu sakın yerden beni çıkardı,
 Beni bir başka iklime, fırtınalarla dolu bir havaya getirdi.
 Artık ışısız bir yerdeydik.

Cennet, XXVIII. Beyit

Hâlâ Cennet'in dokuzuncu dairesinde bulunan şairimizin, İlahi özü görmesine izin veriliyor. Sonra Şairimiz, üç ayrı mertebe halinde sıralanan, Dokuz korodan oluşan melekleri görüyor. O sırada, karşılaştığı bazı zorlukları Beatrice çözüyor:

Arkama döndüğümde, bakışlarım öyle bir noktaya takıldı ki,
 Oraya benim baktığım gibi bakan hiç kimse,
 O görüntüden gözünü kaçıramazdı;
 Oradan öyle keskin ışık huzmeleri geliyordu ki,
 Parlaklığından hiçbir göz kapağı açık duramıyordu.
 Buradan görülen en küçük yıldız,
 Bu noktanın yanına,
 Bir yıldızın yanındaki diğer bir yıldız gibi konulduğunda,
 Bir ay sanılırdı.

Onun hemen çevresinde, ona renk veren
 Işıktan bir hale gibi,
 İçinde oluştuğu buharın en yoğun evresinde kuşattığı kadar yakın
 Bir alev çemberi vardı. Ve bu çember,
 Öylesine hızlı dönüyordu ki,
 Dünyayı en çabuk kuşatan hareketi bile geçerci.

Bu ateş çemberini bir başkası sarıyordu,
 Onu bir üçüncüsü; üçüncüyü bir dördüncüsü,
 Dördüncüyü bir beşincisi, onu da bir altıncı çember sarıyordu.
 Bunların üstünde bir yedincisi geliyordu.
 Ve bu çember öylesine geniş bir alanı kaplıyordu ki
 Juno'nun yayı, onu kuşatmaktan aciz kalırdı.
 Sekizinci ve dokuzuncu çemberler de bundan sonra geliyordu.
 Ve ilkinden daha uzak olan her bir çember, daha yavaş dönüyordu.
 Ve daha güçlü alevle parıldayanı,
 Saf kıvılcımdan en uzak olanıydı.
 Çünkü galiba ona en çok işleyen, o kıvılcımdı.

Benim merak ve şaşkınlık içinde olduğumu gören sevgili kılavuzum:
 “Gök ve bütün tabiat, bu noktaya bağlıdır,
 Ona daha yakın olan şu daireye bak.
 Ve bil ki, böyle hızla dönmesi,
 Onu tahrik eden yakıcı sevgiden dolayıdır” dedi.

Ben de ona:

“eğer dünya bu çarklarda gördüğüm şekilde düzenlenmiş olsaydı,
 bana gösterilen şeyle tatmin olur, fazlasını da istemezdim.

Ama görünen dünyada, hissedilebilen şeyler
 Merkezden uzaklaştıkları oranda ilahidirler.
 Bu yüzden, ışık ve sevgiden başka çemberi olmayan
 Bu mükemmel ve semavi tapınakta
 Arzumu tamamen tatmin etmem için,
 Model ile kopyanın
 Niçin birbirlerine uymadıklarını da görmem gerekir.
 Çünkü bunu kendi kendime boşuna araştırıyorum” dedim.

Beatrice: “Parmakların bu düğümü çözmeye yetmiyorsa,
 Bunda şaşacak ne var?!”
 Çünkü çözmek için gayret gösteren olmadıkça,
 Düğümün daha da katılaşması kaçınılmazdır” dedi ve sözlerine
 devam etti:

“Tatmin olmak mı istiyorsun? O halde söyleyeceklerimi dinle
 Ve kulağını dört aç.
 Maddi daireler, bütün parçalarına yayılmış
 Az veya çok özgülüğe göre dar veya geniştirler.
 Ondan daha fazla nimetin yayılması için daha büyük bir güç gerekir.
 Bu parçalar, aynı derecede kusursuz iseler,
 Daha büyük olanı, daha fazla nimeti barındırır.
 Bu yüzden, bütün kainatı döndüren bu daire,
 Bilgide ve sevgide daha üstün olan daireye denk düşer.
 Böylece, ölçünü, daire şeklinde düzenlenmiş cevherlerin görüşüne
 değil,
 Özgülüğe uygularsan,
 Her gökle, onun zekası arasındaki oran dahilinde,
 Az ya da çok, hayran olunacak bir uyum olduğunu görebilirsin.”

Kuzey rüzgarı, en tatlı olarak çıktığı yanaktan estiği zaman,
 Ufku bulandıran bulutları dağıttığı için,
 Gök, nasıl ki bütün güzellikleriyle beraber gülümser,
 Hava açılır ve duru bir hale gelirse,
 Beatrice bana bu apaçık cevabı verdikten sonra,
 Ben de sanki gökte bir yıldız görür gibi,
 Her şeyi apaçık gördüm.

Ve o, sözlerini bitirdiğinde,
 Erimiş demirin kıvılcım saçması gibi,
 Daireler de aynı şekilde kıvılcımlar saçtılar.
 Her kıvılcımda, dairelerin saçtığı aynı alevler oluştu
 Bunların sayıları o kadar çoktu ki,
 Toplasan, satrançtaki milyonlarca kombinezonu geçerci.

Daha sonra, meleklerin,
 Kendilerini ezelden beri içinde bulundukları yerde tutan
 Ve tutacak olan o sabit noktaya doğru,
 “Hosanna” diyerek, koro halinde şarkı söylediklerini duydum.

Dalgın ve düşünceli olduğum gören Beatrice:
 “İlk dairelerde İsrailiyun ile Kerubiyun’u gördün.
 Onlar, bağlarını öyle hızla takip ederler ki,
 Olabildiğince o noktaya yaklaştırmaya çalışırlar.
 Ve görmek üzere yükseldikleri oranda
 O noktayı daha iyi görürler.
 Onların etrafında görünen diğerleri,
 Tanrı’nın Tahtları denilen melekleridir.
 Çünkü bunlar, ilk üçlü grubu tamamlarlar.
 Ve bilmelisin ki, bunların hepsi,
 Bütün zekanın kendisinde saklı bulunduğu varlığın gerçeğine,
 Görüşleriyle erebildikleri ölçüde
 Ve o derece sevinçli olarak vakıf olurlar.
 İşte mutlu olmanın esasını,
 İkinci derecede önemli olanı sevmek değil,
 Görmek fiilinin oluşturduğu buradan anlaşılır.
 Ve görüşün örtüsü de, merhamet ve iyi niyettir.
 Ve böylece bir mertebeden ötekine ilerlenir.

Gececi Koç burcunun hiç yalıtılmadığı
 Bu ebedi baharda filiz veren diğer üçlü,
 Üç misli güçlü nidalarla gökleri inletip
 “Hosanna” diye seslenirler.
 Ve bu, neşeli cevherlerin oluşturduğu üç sınıfta
 Üç melodiyle söylenir.
 Bu silsile içinde üç tanrıça vardır.
 İlki Hakimiyet Melekleri,

Sonrakiler, Faziletli Melekler,
Üçüncü sınıf ise Kudretli Meleklerdir.
Sondan önceki iki grup olarak
Hükümrânlık Melekleri ve En Büyük Melekler neşe saçarlar.
Sonuncuyu, melekler, baştan başa neşeleriyle doldururlar.
Hepsi, kendi düzenlerinde dönerlerken yukarıya bakarlar,
Aşağıda ise öyle bir güçle etki gösterirler ki,
Tanrı hepsini kendine çeker.

Ve bütün bunları, bir vakit bir ölümlünün gözleri gördü.
Dionysius da, bu melekleri görmek için,
Öyle bir arzu duydu ki,
Benim gibi, o da oraları gezdi,
Onların adlarını sayıp, derecelere ayırdı.
Gördüklerini toplayıp, mantıksal bir düzene koydu.
Ondan sonra muhalif biri, onun kutsal okumasını yalanladı.
Fakat Gregory, kuşkulu gözleri bu Gökte açılınca,
Onun hatasına güldü.
Ve bir faninin, böylesine gizli bir gerçeği
Yeryüzünde açıklamasına şaşırmmamalısın.
Çünkü onu yukarıda gören,
O gerçeği, bu sınıflarla ilgili daha başka gerçeklerle beraber
Cennet'in sırlarını görüp,
Bunlara bizzat şahitlik yapan birinden öğrenmişti.”

SORULAR

1. Hristiyanlıktan önceki dönemin ünlü şahıslarının öte dünyadaki yeri nedir? *İlahi Komedyâ*, klasik geçmişe karşı, ne tür bir tavır takınıyor?
2. Cehennem'in ilk dairesinde kalanlara verilen ceza nedir?
3. Dante'nin yaşadığı toplumda, hiyerarşi ve düzene çok değer veriliyordu. Bu değerler, *İlahi Komedyâ*'da nasıl gün yüzüne çıkıyor?
4. Cennet neye benziyor? Erdemli olanı, nasıl bir ödül bekliyor?
5. Ortaçağ'da Cennet ve Cehennem tasvirleri yapan eserlerin pek çoğunu, rahipler yazmıştır, ama Dante bir din adamı değildir. Sizce, bu onun görüşlerini nasıl etkilemiş olabilir?

47. SIENA'LI CATHERINE

MEKTUPLAR

(1376)

Daha çok Siena'lı Catherine olarak bilinen Catherine Benincasa (1347-80), 14. yüzyıl mistiklerinin en ünlüsüdür. Tuscany'de doğan Catherine, 16 yaşında rahibe oldu ve Dominikan Tarikatı'na girdi. Bütün hayatını, dua ve oruçla geçirdi. Nihayet ünü tarikatının ötesine yayıldı ve evliya olduğuna inanıldı. Catherine, Katolik Kilisesi içindeki bölünmelerden büyük üzüntü duyuyordu. 1376'da, Papa'yla görüşmek üzere Avignon'a gitti. Amacı, birbirleriyle savaşan Hristiyan fraksiyonlarını Müslümanlara karşı yeniden birleştirecek bir Haçlı Seferi başlatması için Papa'yı ikna etmektir. Girişimi sonuçsuz kaldı ama Papalığın güttüğü politikaların içinde yer almayı da sürdürdü. Nitekim bu amaçla, Büyük Tefrika'yı sona erdirmek ümidiyle Roma'ya gitti. 1380'de Roma'da öldü. 1461'de azizler arasında sayıldı ve 1939'da İtalya'nın koruyucu azizi adı verildi.

Catherine'nin önemi, kilise reformundaki çabalarından çok, Katolik inancına bağlı bir öğreticinin yaşadığı mistik tecrübelerden kaynaklanmaktadır. Mektuplarından, onun ne denli dindar biri olduğu anlaşılmaktadır.

Luacca'lı Salvatico Monna Bartolomea'ya

Çarmıha Gerilen İsa Mesih

ve Tanrı'nın Oğlu'nun muhterem anneleri Meryem Adına

Mesih İsa'nın en aziz ve sevgili kızı,

Mesih İsa'nın hizmetçisi ve O'nun hizmetkarlarının kölesi olan ben Catherine, onun değerli kanı adına sana yazıyorum. Senin muhterem annemizin iyilik akıtan göğsünden daima süt emmeni çok arzu ediyorum; çünkü inanıyorum ki hiç kimse, bu mübarek annemizin bize verdiği süt olmaksızın yaşayamaz. O, ondan tadanlara öyle tatlı ve yumuşak gelir ki, her acı onda tatlıya dönüşür ve her ağır yük onda hafifleşir. Ben buna şaşırıyorum, çünkü bu merhamet ve sevgiden beslendiğimiz zaman, bizler Tanrı'yla beslenmiş oluyoruz. Aziz John

bunu şöyle ifade eder: “Tanrı merhamettir ve bizler merhametle beslen-
digimizde, Tanrı’yla beslenmiş oluruz, Tanrı da bizimle.” O halde, eğer
Tanrı’mız varsa, hiçbir acımız olmaz, çünkü Tanrı en yüce lezzettir, en
yüce tat ve neşedir.

Tanrı’nın hizmetkarlarının daima huzurlu olmalarının nedeni işte
budur. Onlar hasta, aç, susuz, fakir, dertli, rahatsız olsalar veya zulme
maruz kalsalar bile, yine de huzurludurlar. Alay edilip kınansalar bile,
bu, Tanrı’nın hizmetkarlarını üzmez. Hep huzurlu ve neşelidirler, çün-
kü onların kendilerine yeten Tanrıları vardır ve onlar ilahi merhamet
sütünden tatmışlardır. Nasıl ki bir bebek annesinin göğsünden süt emip
beslenirse, Tanrı sevgisi taşıyanlar da, çarmıha gerilmiş İsa’dan besle-
nirler. Onlar daima O’nun izinden giderler; Efendileri gibi kınanma, acı
çekip kötü muamele görme yolunu tercih ederler. Onlar, sadece çarmıha
gerilmiş İsa ile mutmain olurlar ve haç dışında hiçbir şeyle öğünmeyi
istemazler. Böyleleri, Aziz Pavlus’la birlikte şöyle söylerler: “Efendimiz
İsa Mesih’in sevgisi uğruna katlandığım zorluklarla iftihar ediyorum,
çünkü O’nun yüzünden dünya bana acı çektiriyor, ben de dünyaya.”
Böylece onlar en kutsal haç ağacını kucaklarlar ve yüzlerini arzu ile göğe
çevirip, onun bedeninden fışkıran yakıcı sevgi ateşini seyre dalarlar; ki
o beden her yanından sevgi adına kan dökülmektedir.

O zaman ben de, kalpleri Tanrı sevgisiyle dolu olan bu ruhların,
zorluklar karşısında sabır göstermelerine şaşırıyorum, çünkü onlar,
sevgiyle ve hür iradeleriyle dünyevi tesellileri reddetmiş, zahmet ve
ıstırapla dost olmuşlardır. Çünkü onlar, bunun, Tanrı’nın Oğlu’nun
giysisi olduğunu görmüşlerdir ki O, bu giysiyi, olabilecek en değerli ve
muhteşem giysi olarak seçip beğenmiştir. Bu, soylu Kurtarıcımızın bize
bahsettiği ve kadın olsun erkek olsun, herkesin, onu gördükten sonra,
satın almak için her şeyini satmak isteyeceği incidir. Ne İblis’in ne de bir
başkasının bizden alamayacağı, bize ait olan, Tanrı’nın bize bahsettiği
bu şey gerçekten nedir? O, bizim irademizdir. İrademiz olan hazinemizi
ancak kime satarız? Elbette çarmıha gerilmiş İsa’ya. Yani O’nun için,
nefsimizin kötü arzularından gönüllü olarak ve güzelce sabır göstererek
feragat ederiz. Böylece Tanrı’nın hoşnutluğunu kazanacak iradeye sahip
olmuş oluruz. İşte hazine budur. Ve bu hazineyle cefa incisini satın alırız
ve sabrımızı koruyarak, ondan ebedi hayat sofrasında yediğimiz meyve-
yi alırız. Şimdi ben, en sevgili kızım olan seni, bu yemeğe, bu sofraya,
bu süte davet ediyorum ve senden davetimi zevkle kabul etmeni bekli-
yorum. Gaflet uykusundan uyan, çünkü İlk Hakikat olan İsa seni çağır-

diği zaman uykuda yakalanmanı istemiyorum. Bedenlerimizin yükünü hafifleten o tatlı ve nazik çağrılara kapılma; boş vermişlik ve zevk düşkünlüğü yüzünden Yaratıcısına karşı daima isyankar olmuş, arzularını tanrı edinmiş o nefse uyma!

Körlüğe öyle alışmışız ki, bir hiç olduğumuzu göremiyoruz. Öylesine kibirliyiz ve dünya hayatını öylesine çok seviyoruz ki, bu sevginin üzerimize yüklediği değersiz ve ağır yükte ahirete giden dar kapıdan geçebileceğimizi sanıyoruz. Halbuki dünya hayatına böylesine tutkun olmak, ruhlarımızın ölümü demektir. İşte bu yüzden, geçici dünya hayatının üzerimize yüklediği kibir, gösteriş ve kendini beğenmişlik yüklerinden kurtulmamızı istiyorum. İçinden geçmemiz gereken kapının dar olduğu niçin söylenmiştir, biliyor musun? Çünkü bütün dünyevi arzu ve zevklerimize gem vurmamız ve daha önce söylediğim gibi, mübarek annemizin yardımıyla kendimizi değiştirip salih insanlar olmamız gerekmektedir. Ben derim ki, başımızı eğmeliyiz, çünkü kapı alçaktır. Eğer başımızı eğmezsek, kapıya çarparız. Tanrı'nın tenezzül edip bize yöneldiğini görerek, tam bir tevazu ile baş eğmeyi istiyor olmalıyız.

Nefsine asgari düzeyde saygı duymanı istiyorum. Ki sana yakışan da budur. Ve sakın, hiçbir şey (ne İblis'in aldatmaları ne de eşinizin veya bir başkasının söyleyebileceği bir söz) seni yolundan döndürmesin. Cesur ol ve Tanrı yolunda yürüme kararında sebat et. Çünkü biliyorsun ki İsa şöyle der: "ardına dönüp, sürdüğün toprağa bakma." Taçlandırılmış kararlılık işte budur. Candan seven aziz Magdalena'yla birlikte, gerçek sevgiye yönel ve saygıdeğer haça sarıl. Bütün güzel ve gerçek erdemleri orada bulacaksın, çünkü İnsan-ı Kamil'i bulacağımız yer orasıdır. Bu saygın ve zayıf bedenin, Tanrı aşkıyla nasıl yandığına bir bak. Her yanından kanlar dökülmesine rağmen, yolundan dönmemektedir. Sabrı ve sevgisi öyle büyüktür ki, kınanmayla beslenmiş, uysal ve hakir bu Kuzu'dan en küçük bir şikayet ve sızlanma dahi duyulmaz. Çarmıhlanan İsa'nın bedeni hürmetine, bırak kalbin ve ruhun, bu merhamet göğsünden (içerken), sevginin sıcaklığıyla yansın. Erdemi tadabilmenin veya erdeme sahip olabilmenin başka yolu yoktur, çünkü yol da O'dur hakikat de. Ve her kim bu yola ve hakikate sarılırsa, onu aldatmak mümkün değildir.

Tüm dünyanın senin karşında olduğunu gör. Yolundan dönme; eline kalkanını al ve cesaret ve dürüstlük silahını kuşanıp ilerde alacağın darbelere karşı kendini hazırla. Biliyorsun ki, kalkanın üç tarafı vardır; o halde senin de üç erdemin olmalıdır. Yaratıcına karşı işlediğin

günahlardan nefret etmeli ve nefsinin hakir görmelisin. Bunu, özellikle de geçmişte Şeytan'ın ayak izlerini takip ederek işlediğin günahlar için yapmalısın. Sonra sana şunu da söylüyorum ki, Tanrı'nın rızasını kazanmak için sevgi dolu olmalısın. O Tanrı ki, seni, mecbur olduğu için değil karşılıksız seviyor. O ki, sen O'na isyan ediyorsan da, kelimelere sığmayan sevgisi yüzünden ruhunu bedeninden çekip almamıştır. Bilakis o mübarek İsa, seni Şeytan'ın ellerinden kurtarmış ve sana merhamet etmiştir. Ve ben sana derim ki, bu kusursuz sevgi ve nefreti elde eder etmez, üçüncü erdeme yönelmiş olacaksın. O da Sabırdır. Sabır sayesinde, ne herhangi bir incitici söz veya hareket seni üzecek ne de çektiğin cefalara tahammülsüzlük göstereceksin. Bilakis, bütün bu sıkıntılara, "başım-gözüm üstüne" diyerek ve bu lutfu layık olmadığını düşünerek, seve seve katlanacaksın. Eğer bu nefret, sevgi ve gerçek sabır kalkanına sahip olursan, Şeytan'dan veya bir başkasından gelebilecek herhangi bir darbe sana zarar veremez. Çünkü bu üç temel ilke, ruhu zaatlardan arındırır ve onu güçlü tutar.

Aziz Magdalena, bu kalkana öylesine sıkı bir şekilde sarılmıştı ki, artık kendi nefsinin düşünmez olmuş ve çarmıhlanmış İsa'nın elbisesini içtenlikle üzerine giymişti. Ve bir daha da ne şöhrat ne azamet ne de gösteriş peşinde koşmuştu. O, artık dünyadan da haz ve lezzet almıyordu. "İsa'nın yolundan nasıl giderim?" düşüncesinden başka kaygısı yoktu ve hiçbir şeye üzülmüyordu. İçi O'nun sevgisiyle dolup, kendini düzeltme kararı alır almaz, O'nu sevgiyle kucaklamış ve tevazu yoluna girmişti. O'nun yolunu izlemek ve O'nu hoşnut etmekten başka yol olmadığını gördüğünden dolayı, Tanrı'nın rızası için nefsinin terbiye etmişti. Bütün insanların en aşağısı olduğunu görüyordu. Artık en fazla sarhoş bir kadın kadar kendini düşünüyordu. Öyle olmasaydı, asla ne Roma valisi Pilate'nin askerleri arasında yer alabilir ne de türbeye gidip tek başına orada kalırdı. Sevgi onu, şöyle düşünmekten korumuştur: "Sevgi karın doyurur mu? Zengin ve güzel olduğum için insanlar hakkımda kötü konuşurlar mı?" Akli bunlarda değildi. Onun tek düşündüğü, efendisini bulup O'nun yolunu izlemektir. O halde sevgili kızım! Magdalena senin yoldaşındır. Onu sana örnek gösteriyorum. Senden onun izinden gitmeni istiyorum. Çünkü yolu bu kadar iyi bilmeseydi, bizim öğretmenimiz olmazdı.

Canım kızım ve kızlarım! Benden alacağınızı aldınız. Artık takva yolunda ilerleyebilirsiniz. Durmayın, çünkü zaman akıp gidiyor ve o, sizi bir an bile beklemeyiz. Artık başka bir şey söylemek de istemiyorum...

Anjou Dükü Louis'e

Çarmıhlanmış İsa Mesih ve saygıdeğer Meryem adına,
Mübarek Mesih İsa'nın dostu, aziz efendim ve canım kardeşim!

İsa Mesih'in hizmetkârı ve O'nun hizmetkarlarının kölesi olan ben Catherina, onun değerli kanı adına sana yazıyorum. Kalbinin Haç sevgisiyle dolmasını ve kısa zamanda kafirlere karşı kutsal Haç bayrağını kaldırmak için hazır ve istekli olduğunu bildirmeni çok istiyorum. Eğer Kuzu'nun katledilmesini görüp, seni ölümden kurtaracak ve sana Cennet'i verecek Haç sevgisiyle yanıp tutuşuyorsan, eminim ki, bu kutsal hatıra, sende bu işi derhal yapma arzusu doğuracak ve içindeki dizginlenemez zevk ve gurur ateşini söndürecektir. Böylesi zevkler, rüzgar gibi gelir geçer ve bunlara sahip olanların ruhlarında daima yıkıma neden olurlar. Bunları kontrol etmedikçe, insanları sadece ruhsal değil ebedi yıkıma da götürürler. Çünkü günah, sahibini giderek Tanrı'dan uzaklaştırır ve şeytanlara yakınlaştırır; sonunda kişi, onlarla arkadaş olur. Bu nedenle, sonsuz İyi olan Tanrı'ya karşı çıkıp günah işleyenlerin sonsuz azaba çarptırılmaları uygundur.

Ben burada, bütûn ömürlerini zevk ve safa içinde geçiren, lüks yaşam sevdalısı ve verdikleri muhteşem ziyafetlerle büyük gurur duyan kişilerden bahsediyorum. Bunlar, neleri varsa hepsini böyle yerlere harcarlar. Fakirler açlıktan ölürken, bunlar muhteşem ziyafetler, zarif ve büyük yemek tabakları, pahalı sofralar ve güzel süslü elbiseler peşinde koşuşturmakta yorgun düşerler. Gıdasını vermedikleri için, sefil ruhları açlıktan ölür ama bu, onların umurunda değildir. O gıda ise şudur: kutsal erdem, kutsal itiraf ve Tanrı'nın Kutsal Kelamı (yani Tanrı'nın insan şekline bürünmüş Kelamı olan, Tanrı'nın tek Oğlu). Bizler, şefkatimizle ve sevgimizle O'nun sevdiğini severek, O'nun istediğini isteyerek, bu Kelamın izinden yürümeliyiz. Tanrı'nın verdiği şerefi ve kendimizin ve yakınlarımızın kurtuluşunu isteyerek, erdemi seviyor ve günahı hakir görüyor olmalıyız. İsa'nın: "sadece ekmekle değil, asıl Tanrı'nın Kelamı ile geçiniriz" demesinin nedeni işte budur.

Bu yüzden, mübarek İsa Mesih'in dostu, sevgili lordum ve kardeşim! Senden bu mübarek Kelam'ı yani çarmıhlanmış İsa'yı gerçek erdem üzere takip etmeni istiyorum. Dünyanın veya gençlik arzularının seni aldatmasına izin verme. Çünkü sadece dünyanın peşinden gidersek, İsa'nın Yahudiler hakkında söylediği şu sözler bizim için de geçerli olur:

“Onlar, dışardan bakınca güzel görünen mermer mezarlara benzerler, ama içleri, ölünün kemikleri ve pis kokularla doludur.” İlk Hakikat olan mübarek İsa ne de güzel söylemiş! Gerçekten de böyledir; çünkü böyleleri dışarıdan bakınca çok hoş görünürler ama yürekleri boş şeylerle doludur. Ruhen çürümüş oldukları için de, etrafa sevgi ve şefkat değil, ancak pis kokular yayarlar. Fakat bu sözlerin, sana yönelik olarak söylenmediğini bilmeni isterim, çünkü Tanrı'nın inayetiyle, hayatını düzeltmen için çaba göstereceğine inanıyorum. Biliyorum ki sen, etrafa ısıtılar saçan sevgiyle, haçı kaldıracaksın. İşte o zaman kafirlerin zulmü sona erecek ve biz de ebedi hayatı kazanmış olacağız. Ve o haçı kaldırdığın zaman, Tanrı'ya karşı işlediğin bütün geçmiş günahlarından kurtulacaksın. O zaman Tanrı sana şöyle söyleyecek: “Gel, sevgili oğlum. Benim için çok çalıştın. Artık ıstırabını dindireceğim; seni ebedi hayatın düğün ziyafetine ileticeğim. Orada canın sıkılmadan doycaksın, acı duymadan özleyeceksin ve sıkıntı yaşamadan haz alacaksın.” Dünyada verilen düğün yemekleri ve ziyafetler buna benzemez. Bunların külfeti çoktur ve insana da bir şey kazandırmaz. Bu ziyafetlerde ne kadar çok tıknırsak, ruhen o kadar boş oluruz; duyduğumuz sevinç de o denli hüznün kaynağına dönüşür.

Daha dün, büyük bir ziyafet verdiniz ve bunun iyi bir örneğine şahit oldunuz. Ziyafet çok neşeli başladı ama sizin için böylesi büyük bir kedere dönüştü. Tanrı, sizi çok sevdiği için, bu üzüntüyü hissetmenize izin verdi. Size ve orada bulunanlara, bu tür eğlencelerin ne denli boş şeyler olduğunu göstermek istedi. Böylece Tanrı, orada olan bitenden yani söylenen sözlerden, yapılan işlerden, alınan tavırlardan ve çevrilen entrikalardan hoşlanmadığını sizlere göstermiş oldu.

Ama bir şeyden çok korkarım; o da umursamazlığımızdır. Öyle ki, Tanrı'nın azabı hakkında düşünmemize bile izin vermez! Çarmıhlanmış İsa adına sana söylüyorum ki, dünü asla unutma. Tanrı'dan kork ve erdemli ol ki, işlerin hep yolunda gitsin. Kendini topla, gevşeme. Çünkü O'nun sana merhamet edeceğine ve seni destekleyeceğine inanıyorum. Olanlardan dolayı duyduğun üzüntüyü üzerinden at. Hatta bu acıyı, kendine gelmek için bir fırsat olarak gör. Tıpkı yoldan çıkmaması için koşan atının dizginlerini çekmen gibi, bunu da hatanı düzelterip kendini kontrol altında tutman için, Tanrı'nın bir lufu olarak kabul et.

Mübarek İsa Mesihimiz adına, bütün söyleyeceklerim bunlar sevgili oğlum! Kutsal haça sımsıkı sarıl. Seni kendi yoluna iletmek için bu haçı vesile kılan Tanrı'nın davetini kabul et. Onun iradesine tabi olmanın ve

benim arzumu yerine getirmenin yolu budur. “Kalbinin haç sevgisiyle dolduğunu görmeyi çok isterim” dememin sebebi de budur. Kutsal babamız ayrılmadan önce, onun huzurunda kutsal haçı alarak, kutsal arzunu yerine getirme kararlılığında olduğunu göster. Hem Hristiyan halk için hem de kafirler için, bunu ne kadar çabuk yaparsan o kadar iyidir. Hemen işine sarıl ve daha fazla gecikme. Dünyevi kazançlar için değil, manevi hedefleri gözeterek çalış. Bu, özellikle de Tanrı’nın sana verdiği bu kutsal görev için geçerlidir. Çünkü O, bu görevi sana vermek suretiyle, çoğu zaman büyük hizmetkarları için yaptığı şeyi hak etmeni istiyor.

Artık fazla bir şey söylemeyeceğim. Unutmayın ki, lordum, ölüm haktır ve ecelin ne vakit geleceğini bilmiyorsunuz. Hayatınızı Tanrı’nın kutsal ve müşfik sevgisiyle sürdürmeye özen gösterin. Haddimi aştıysam beni bağışlayın.

O Mübarek İsa adına!

SORULAR

-
1. Catherine, ilk mektubunu, dindar bir İtalyan kadına, ikinci mektubunu da, güçlü bir asilzadeye yazmıştı. Ses tonu ve hitap şekli açısından iki mektubun farkları nelerdir? Catherine, mektubu alanların kimliklerini önemsemiş görünüyor mu?
 2. Catherine’nin insan tabiatı hakkındaki görüşü nedir?
 3. Kilise’nin durumundan en çok sorumlu olan kimdir?
 4. Catherine, eserinde bazı ilginç simgeler kullanır. Kadın olmasının, yazdıkları üzerinde ne gibi etkileri vardır?
 5. Çağdaşları, Catherine’e büyük saygı göstermişlerdir. Onun böylesine popüler olmasının nedeni sizce ne idi?
-

48. CHRISTINE DE PISAN

HANIMLAR ŞEHİRİ KİTABI

(y. 1405)

Fransa kralının saray astrologunun kızı olan Christine de Pisan (1365- y.1430) İtalya'da doğdu. Annesinin karşı çıkmasına rağmen, babasının teşvikiyle saraydaki soyluların oğullarına verilmek üzere planlı bir eğitimden geçti. Sarayın hizmetinde görev yapan bir memurla evlendi ama kocasının erken ölümü üzerine, 25 yaşında, üç küçük çocuğuyla birlikte dul kaldı. Geçinebilmek için edebiyatla ilgili uğraşlara yöneldi. Hem şiir hem de nesir yazdı. Eserlerinden bazıları beğenildi ve bunlardan para kazandı. Pek çoklarının inancına göre, Christine, ilk 'feminist' (yani kadınları savunmak için kendi ismiyle yazan ilk kadın) yazardır.

Hanımlar Şehri Kitabı'nın yazım tarzı, bir tarafta Christine ile Akıl, diğer tarafta da Christine ile Dürüstlük arasında geçen karşılıklı konuşma şeklindedir. Kitap, klasik çağlardan Ortaçağ'a kadar kadınların kazanımlarını anlatır ama kadınların kapasiteleri ve başarıları konusunda öteden beri varolan asılsız anlayışları da reddeder.

Christine, Kadınların Niçin İdari Makamlara Gelemediğini Akla Soruyor; Akıl da Cevap Veriyor

(Christine): "Asil ve şerefli hanımım! Sözleriniz ikna edici ama lütfen söyleyin bana, kadınlar niçin adli mahkemelerde dava açmıyor, yasal anlaşmazlıkları karara bağlamıyor ve verilen kararları belirlemiyorlar? Bunu soruyorum, çünkü erkekler, bütün bunların, adli makamda iken işlerini gereğince yapamayan (kim olduğunu bilmediğim) bir kadın yüzünden olduğunu söylüyorlar."

(Akıl): "Sevgili kızım, bu kadın hakkında anlatılanların hepsi boş laftan ibarettir ve kötü niyetle uydurulmuştur. Ama bilesin ki, bütün bunların nedenlerini öğrenmek isteyen kişi, mesele üzerinde çokça kafa yormak zorundadır. *Problemata* (Sorunlar) ve *Categoriae* (Kategoriler)'de öne sürdüğü tüm tezlere rağmen, Aristo bile bu soruya tam olarak cevap verecek donanımda değildi. Senin soruna gelince, sevgili dostum, bu soruya, bir başka soruyla cevap verilebilir: Tanrı, niçin kadınların görevlerini erkeklere, erkeklerin görevlerini de kadınlara

vermemiştir? Cevabı şu şekilde vermem gerekiyor: nasıl ki akıllı ve işini iyi bilen bir efendi, malikanesini bölümlere ayırır ve farklı hizmetçilere farklı görevler verirse, aynı şekilde Tanrı da kadın ve erkeğin, kendi yapılarına uygun farklı görevleri yardımlaşarak yapmalarını ve böylece kendisine hizmet etmelerini takdir etmiştir. Ve bilesin ki, kadın da erkek de, görevlerine uygun bir tabiatla yaratılmıştır. Tanrı, sağlam iş yapıp cesurca konuşsunlar diye erkeklere güçlü ve sağlam bedenler verir. Erkeklerin yasaları öğrenip uygulamalarının nedeni işte budur (ve dünyada adaletin hakim kılınması için onların böyle yapmaları da gereklidir.) Bir kişi meşru yasalara uymak istemezse, bu durumda, yasaların uygulanması için fiziksel güce veya kol gücüne sahip erkeklere ihtiyaç duyulur. Kadınlar bunu yapamazlar. Her ne kadar Tanrı, pek çok kadına büyük bir zeka vermiş ve onları dürüstlikle donatmışsa da, yaratılışları gereği, kadınların, erkekler gibi mahkemelerde fütursuzca çekişmeleri uygun olmaz; çünkü böyle yapan yeterince erkek zaten var. İki erkeğin kolayca kaldırabileceği bir yük için üç erkek göndermenin bir anlamı olur mu? Ama biri kalkıp da, kadınların kanunları öğrenip uygulayacak yeterli zekaya sahip olmadıklarını söylerse, tecrübeyle sabittir ki, bunun tersi doğrudur. Bu zekanın kadınlarda var olduğuna dair açık örnekler ise tarihten gösterilebilir ve öteden beri de gösterilmektedir. Bunların bazıları büyük filozoflardır ve hukuk ve beşeri kurumlarla ilgili alanlardan çok daha karmaşık ve zor disiplinlere vakıf olmuşlardır. Ayrıca, eğer birisi çıkar da kadınların politikaya aklının pek ermediğini söylerse, ben de size, geçmiş çağlarda yaşamış pek çok büyük kadın yöneticiden örnekler veririm. Ve zekanıza katkısı olsun diye, size, kocalarının ölümlerinden sonra işlerin idaresinde gösterdikleri hünerle, akıllı bir kadının her şeyi yapabileceğinin apaçık kanıtını sunan, kendi çağınızda yaşamış bazı kadın yöneticileri hatırlatırım.”

Christine, Tanrı'nın, Kadının Aklını Bilimlere Yatkın Olarak Yaratıp Yaratmadığını Soruyor; Akıl da Cevap Veriyor

(Christine) Bunları duyduktan sonra, kesin bir dille konuşan hanımefendiye şu cevabı verdim: “Hanımım! Tanrı, sahiden de, senin tasvirini yaptığın kadınlara fevkalade güçler vermiştir. Ama lütfen beni bilgilendiriniz; kadınlara pek çok lütufta bulunmuş olan Tanrı, kadın cinsini aydınlanma ve ilme sahip olma ayrıcalığıyla da şerefleştirmiş midir? Kadınların aklı, bilimleri anlamaya tam olarak uygun mudur? Bunu bilmek isterim çünkü erkekler, kadınların aklının kıt olduğunu iddia ediyorlar?”

(Akıl) cevapladı: “Sevgili kızım! Daha önce de söyledim: bilmen gereken şey şu ki, onların iddialarının tersi doğrudur. Bunu sana daha da açık bir şekilde göstermek için bazı örnekler vereceğim. Bir kez daha ve seni temin ederek söylüyorum ki, eğer kızları okula göndermek adet olsaydı ve sonra erkek çocuklara öğretildiği gibi onlara da ilim öğretilseydi, onlar da, sanat ve ilimlerin bütün inceliklerini, tıpkı erkek çocuklar gibi tastamam öğrenir ve anarlardı. Aslında bazen kadınlardan böyleleri de çıkar. Daha önce de söylediğim gibi, nasıl ki kadınlar erkeklerden daha nazik, bazı işleri yapma noktasında daha zayıf ve daha elverişsiz bedenlere sahip oldukları için bazı işlerden uzak duruyorlarsa, aynı şekilde, onlar ne zaman dikkat ve gayretle bir iş üzerinde yoğunlaşırlarsa, o zaman o iş konusunda daha iyi ve daha keskin akla da sahip olurlar.”

(Christine): “Hanımım, ne söylüyorsunuz? Saygıda kusur etmek istemem ama ne demek istediğinizi anlayamadım. Kasdınızı açıklamadıkça, sözlerinizi erkeklere kesinlikle kabul ettiremezsiniz. Çünkü erkekler, kadınlardan tartışmasız daha bilgili olduklarını söylerler.”

Akıl şöyle sordu: “kadınların bilgisi niçin daha azdır, biliyor musun?”

(Christine): “Anlatırsanız, bileceğim hanımım!”

Akıl: “Hiç şüphen olmasın ki bunun nedeni, evde kalıp, ev işleriyle uğraşmalarıdır. Böylece başka işle uğraşmaya vakit bulamazlar. Akıl sahibi bile olsalar, onlara farklı şeyler öğretilmedikçe de, bu durum değişmez.”

(Christine): “Hanımım! Anlayış ve öğrenme kapasitesi açısından kadınların aklı erkeklerinkine denk ise, niçin kadınlar daha az bilgililer?”

Akılın cevabı şu oldu: “çünkü sevgili kızım, daha önce de söylediğim gibi, mevcut durumda, erkeklerin işlerini kadınların üstlenmeleri gerekmiyor. Alışageldikleri işleri yapmaları kadınlara yetiyor. Tecrübe açısından bakacak olursak, kadınlar daha az tecrübe sahibi oldukları ve bu yüzden daha az bildikleri için, daha az anlıyorlar. Kırsal bölgelerde veya dağlarda yaşayan adamları düşün. Öyle cahildirler ki, bunlar birçok yerde hayvan gibi görülürler. Ama hiç şüphen olmasın, onların bedenleri ve akılları da, şehirlerde yaşayan en akıllı ve en eğitilmiş erkeklerinkinden farksızdır. Daha önce de söylediğim gibi, bütün bunların sebebi eğitim eksikliğidir. Her ne kadar erkeklerin ve kadınların bazıları, diğerlerinden daha akıllı olabilirlerse de, asıl sebep budur. Şimdi sana, ilmi derin ve anlayışı güçlü kadınlar hakkında bazı şeyler anlatacağım ve kadınların akıyla erkeklerinkinin benzer olduğu meselesini çözeceğim.”

**(Akıl) Derin İlim Sahibi ve Münevver Pek Çok Hanımı
Tartışmaya Başlıyor ve İlk Olarak Asil Bakire
Cornificia'yı Örnek Gösteriyor**

“Ailesi, bir yolunu bularak, soylu bakire Cornificia'yı erkek kardeşi Cornificius'la birlikte erken yaşta okula gönderdi. Mükemmel bir zekaya sahip olan bu kız, kendini derslerine verdi ve bu sayede elde ettiği bilgiden giderek daha çok hoşlanmaya başladı. Çalışıp öğrenmekten o kadar zevk alıyordu ki, başka hiçbir şey ilgisini çekmiyordu. Sonunda öğrenme isteği onu öylesine kuşattı ki artık kadınlara özgü işleri bile ihmal eder oldu. Bir zaman sonra da, usta bir şair oldu. Şiirde ehliyetini ispat etmesinin yanı sıra, felsefe alanında da derin bilgisi vardı. Bütün ilim dalları hakkında her şeyi bilmek istiyordu. Konularına öylesine hakimdi ki, kendisi de usta bir şair olan kardeşini ilimde geçti.

Fakat bilgi onu doyurmuyordu. Bir şeyler yapmak; bilgisini başkalarıyla paylaşmak istiyordu. Sonra birçok dikkat çekici kitap yazdı. Şiirleri gibi bu eserlerin de ünü, Aziz Gregory zamanında yayıldı. Nitekim bizzat Gregory bunlardan bahseder. Ve büyük İtalyan şairi Boccaccio bu kadını şöyle övmüştür: ‘kadınlık işlerini bırakıp, büyük filozoflar gibi kendini ilme adanmış bu kadın ne şerefli!’ Boccaccio bununla kalmaz, kendi yeteneklerini küçük gören kadınlar hakkında da konuşur: ‘Bu kadınlar, dağlarda doğup büyüyen, cahil ve görgüsüz insanlar gibidirler; cesaretleri de çabuk kırılır. Ancak erkeklerini kucaklayıp çocuk büyüttükleri için değerli olduklarını söylerler. Fakat Tanrı onlara yeterli aklı vermiştir; eğer isterlerse, çalışıp kendilerini geliştirebilir ve erkeklerin uğraştığı işlerin hepsinde başarılı olabilirler. Eğer onlar, erkekler için ne kadar uygunsa kendileri için de o kadar uygun olan bu işleri yapmak isterlerse, sıkı çalışarak, büyük adamların ulaştığı şöhretin aynısına sahip olabilirler.’ İşte sevgili kızım, görüyorsun: Boccaccio adlı bu yazar da, benim sözlerimi destekliyor ve kadınların ilim öğrenmesini övüyor ve savunuyor.”

**Christine, Daha Önce Bilinmeyen Bir Bilgiyi Keşfeden
Bir Kadının Var Olup Olmadığını Akla Soruyor**

Ben Christine, Aklın bu açıklamalarını duyduktan sonra, ona sordum: “Hanımım! Bilimlerde ve sanatlarda kendisini ispatlamış çok sayıda bilgün kadın olduğunu görüyorum. Fakat ben, daha önce keşfedilmemiş veya bilinmeyen herhangi bir sanatı veya faydalı ilmi, feraseti ve keskin

zekası sayesinde bizzat keşfetmiş kadınların var olup-olmadığını bilmek istiyorum. Çünkü daha önce bilinen bir şeyi öğrenmek, öyle büyük bir başarı sayılmaz. Asıl başarı, yeni ve başkalarının bilmediği bir şeyi keşfetmektir.”

Aklın cevabı şu oldu: “Hiç şüphen olmasın ki değerli ve büyük birçok ilim ve sanat, kadınların akli ve feraseti sayesinde keşfedilmiştir. Bunu, hem yazmak gibi düşünsel alanlarda hem de kol gücü ve emekle üretilen sanatsal alanlarda görmek mümkündür. Burada birkaç örnek verebiliriz:

İlk olarak, sana İtalyanların Carmentis olarak bildikleri, soylu Nicos-trata'yı anlatacağım. Bu hanım, Dallas adlı Arkadya Kralının kızıydı. Fevkalade bir zekası vardı. Tanrı, ona, özel bir anlayış gücü ihsan etmişti. Yunan uygarlığını çok iyi biliyordu. O kadar etkileyici ve saygın bir üslubu vardı ki, çağının şairleri, tanrı Merkür'ün ona aşık olduğunu bile ileri sürüyorlardı. Bu şairler, açıktan açığa, kendisi de ilerde büyük bir alim olacak olan oğlunun, bu tanrıdan olduğunu söylüyorlardı. Bu hanım, ülkesindeki bazı olaylar yüzünden, büyük bir gemiyle İtalya'ya gitmek üzere memleketinden ayrılmak zorunda kaldı. Oğlu ve diğer pek çokları da onun peşinden gittiler. Kadın, Tiber Nehri'ne vardı ve orada yüksek bir tepeye doğru tırmanışını sürdürdü. Bu tepeye, babasının ölümünden sonra, Palentine Tepesi adını verdi. Roma şehri, daha sonra bu yerde kuruldu. Bu hanım, oğlu ve peşinden gelen diğer herkes, orada bir kale inşa ettiler. Sonra, ülkenin insanların tamamen vahşi olduğunu görünce, yasalar yaptı ve orada yaşayanları, adil kurallar ve ilkelere göre hayat sürmek üzere birleştirdi. Ve o, bu ülkede yasa yapıp uygulayan ilk kişi oldu. Zaman içinde bu yasaların ünü her tarafa yayıldı ve yasa metinleri hazırlayan diğer birçokları da, bunları örnek aldılar.

Bu hanım, Tanrı'nın ona lütfettiği başka özelliklerin yanı sıra, Tanrı vergisi olan geleceği öngörebilme yeteneği sayesinde, bu ülkenin ilerde büyüyeceğini ve ününün, dünyadaki bütün ülkeleri geçeceğini biliyordu. Tüm dünyaya hükmetmesi takdir edilen Roma İmparatorluğu'nun büyüklüğü herkesçe kabul edildiğinde ise, Romalıların, bir başka ülkenin acayip ve kullanışsız harflerini kullanmalarının uygun olmayacağına inanıyordu. Bilgelikliğini ve mükemmel zekasını gelecek nesillere göstermek istercesine, bu konu üzerinde öyle çok çalıştı ki sonunda diğer ülkelerin kullandıklarından tamamen farklı olan kendi harflerini icad etti. Latin alfabesini oluşturdu; bu dilin imla kurallarını belirledi, sesli harf-sessiz harf farklarını ortaya koydu ve gramer üzerine

mükemmel bir kitap yazdı. Bu harflerin geniş kitlelerce bilinmesini istediği için, onları halka da öğretti. Bu yaptığı, hiç de küçük veya yararsız bir iş değildi. Bilakis, yaptıkları için ona minnettar olmak gerekiyordu; çünkü o bunu gerçekten hak ediyordu. Öyle değerli ve mahirane bir iş yapmıştı ki, bütün dünya, o zamandan beri, bu icadın nimetlerinden yararlanmaktadır. Öyle ki, biri kalkıp da dünyada icad edilen en değerli şeyin Latince olduğunu söylerse, çok da haksız bir şey söylemiş olmaz.

İtalyanlar, keskin zeka ürünü olan bu yararlı icad için ona müteşekkirdiler. Onlar için bu, öylesine olağanüstü bir keşifti ki, bu kadına bütün erkeklerden daha çok değer vermekle kalmadılar, ayrıca onun bir tanrıça olduğunu da düşündüler ve yaşadığı dönemde ona tanrısal sıfatlar atfettiler. Ölümünden sonra, hayatını geçirmiş olduğu tepenin eteğinde ona bir tapınak yaptılar. Hatırasını daima canlı tutmak için, keşfettiği ilimden alınan pek çok ismi orada kullandılar ve birçok şeye onun adını verdiler. Hatta bu ülkenin sakinleri, bu hanımın geliştirdiği Latince'nin şerefine kendilerini Latin olarak isimlendirdiler. Bu da yetmedi; ülkelerinin 'Latin Toprakları' olarak anılmasını bile az buldular. Bunun yerine, Latince'de en güçlü onaylama ve olumluluk ifadesi olduğu için, (Fransızca'da *oui* anlamına gelen) *ita* terimini kullandılar ve geniş ve farklı birçok bölgeyi içine alan, dağların ötesindeki coğrafyanın hepsine birden *İtalya* adını verdiler. Şiirlere ise, Carmentis'in şerefine, *carmen* denildi. Bundan nice yıllar sonra yaşamış olan Romalılar bile, Roma şehrinin kapılarından birine *Carmentalis* ismini verdiler. Romalılar, müreffeh bir hayat sürmelerine ve büyük imparatorlara sahip olmalarına rağmen, hâlâ da kullanılmakta olan bu isimleri değiştirmediler.

Daha ne olsun, benim güzel kızım?! Bir kadından doğan herhangi bir erkek için bundan daha değerli bir şey söylenebiliyor mu? Yoksa bu kadının, o zamanlar, yeni öğrenim branşları keşfeden dünyadaki tek kadın olduğuna inanmıyor musun?

Toprağı Ekip-Sürmeyi ve Diğer Pek Çok Sanatı Keşfeden Kraliçe Ceres Hakkında

Kraliçe Ceres, antik çağların başlarında, Sicilya krallığını yönetiyordu. Tarımcılığı ilk keşfeden ve bunun için gerekli aletleri icad eden o idi. Öküzleri ehlileştirmeyi ve onların boyunduruğa vurulma yöntemlerini tebaasına o öğretti. Pulluğu icad etti ve toprağın nasıl sürüleceğini ve bunun yanı sıra yapılması gereken diğer işleri de tebaasına o gösterdi.

Ayrıca onlara tohumu toprağa atıp üzerini nasıl örteceklerini de öğretti. Ardından, ekinler büyüdükten sonra, onları nasıl biçeceklerini, hububatı nasıl toplayacaklarını ve onları harman döveninde dövüp nasıl eleyeceklerini öğretti. Nihayet, dahice bir şekilde, hububatı değirmende nasıl öğüteceklerini ve sonra nasıl ekmek yapacaklarını onlara öğretti. Evet, hayvanlar gibi yaşayan; meşe palamudu, öğütülmemiş hububat ve meyve yiyen erkeklerle, daha uygun yiyeceklerden nasıl istifade edileceğini işte bu kadın öğretti.

Bu hanım daha fazlasını da yaptı. O çağın insanları, ormanda yaşıyor; hayvanlar gibi orda burada başıboş dolaşıyorlardı. O, bunları, bir arada yaşayacak şekilde topladı. Onlara birlikte oturabilecekleri şehirler ve daimi barınaklar yapmayı öğretti. Onun sayesinde, dünya, vahşi yaşamdan kurtulup akılcı ve insanca bir yaşam tarzını benimsedi. Şairlerin iddiasına göre, Ceres'in kızını, Cehennem tanrısı Pluto kaçırmıştır. Ve bilgisine çok saygı duyulduğu ve dünyaya büyük yararları dokunduğu için, o çağın insanları ona taptılar ve hububat tanrıçası adını verdiler.

Bu Kadınların İnsanlığa Yararları Hakkında

(Christine) “Hanımım, zekaları sayesinde kadınların insanlığa getirdiği yararlar daire söylediklerinizi büyük bir hayranlıkla dinledim. Ama birçok erkeğe göre, kadınların bilgileri değersizdir. Mesela birisi gülünç bir şey söylediği zaman, çoğu kez ona şöyle söylenir: “bu, kadınca bir saçmalık!” Kısacası, tipik erkek görüşüne göre, kadınlar, bu dünyada sadece çocuk doğurmaya ve dikiş dikmeye yararlar.”

Aklın cevabı şu oldu: “Hiç çekinmeden, böyle konuşan erkeklerin nankör olduğunu söyleyebilirsin. Bunlar başkalarının sırtından geçinen insanlara benzerler; ne onların kadrini bilirler ne de teşekkür ederler. Ayrıca her işinde bir hikmet olan Tanrı'nın, sanki kadın cinsini hakir görmediğini erkeklere kanıtlamak istercesine, kadınların beynine o büyük zekayı yerleştirmekten hoşnut olduğunu da kolaylıkla görebilirsin. Çünkü O, kadınları, sadece ilim öğrenip, öğrendiklerini de akıllarında tutacak yetenekte yaratmamış ayrıca onları, en çok ihtiyacı duyulan ve insanlığa gerçekten büyük yararlar getiren yeni ilimleri keşfedecek kabiliyetle de donatmıştır. Tabii ki burada Latin alfabesini icad eden Carmentis'ten bahsettiğimi biliyorsun. Bu dil ki, Tanrı onu makbul görmüş ve ünü cihanı tutan İbrani ve Yunan dillerinin tahtını bile sallayacak şekilde dünyanın her yanına yayılmasını sağlamıştır. İbranice

ve Yunanca, önceleri çok saygı görür ve yaygın olarak kullanılırdı ama şimdi çok büyük bir alanı kapsayan Avrupa kıtası Latin harflerini kullanmaktadır. Ve her konuda sayısız kitap, Latince yazılmış ve halen de yazılmaktadır. Bilimler ve sanatlar gibi, tarihsel olaylar ve ilahi kitaplar da Latince'de ölümsüzleştirilmiştir. Ve bunları yanı sıra olduğum için söylediğimi kimse iddia edemez, çünkü bunlar Boccaccio'nun kendi sözleridir ve onun güvenilirliği tartışılmaz.

Ve bütün bunlardan şu sonuca ulaşabilirsin: bu kadının getirdiği yararlar, saymakla bitmez. Onun sayesinde erkekler cehaletten kurtulup bilgiye ulaşmıştır. Onun sayesinde, öyle araçlara sahiptirler ki, bunlarla, düşündüklerini ve söylemek istedikleri şeyleri yazıya döküp istedikleri kadar uzağa gönderebilirler; istedikleri her şeyi, istedikleri kişilere haber verip bildirebilirler ve geçmiş, bugünü ve geleceği bilebilirler. Dahası, bu kadının sahip olduğu bilgi sayesinde erkekler, uzaktaki insanlarla antlaşmalar yapıp dostluklarını sürdürebilmektedirler. Onlar, metinlerin değiş tokuşu yoluyla, bir araya gelmeksizin bile birbirlerinden haberdar olabilmektedirler. Kısacası, alfabenin kullanımından kaynaklanan güzel şeylerin sonu yoktur; çünkü yazı dili bize dünyayı anlatır ve Tanrı'yı, ilahi şeyleri, denizi, yeryüzünü, bütün insanları ve her şeyi anlamamıza yardımcı olur. Sana soruyorum: dünyada bundan daha iyisini başarmış bir erkek var mıdır?"

Aynı Konu Üzerine

(Akıl): "Aynı şekilde soruyorum: hiç, az önce bahsini ettiğimiz asil kraliçe Ceres'ten daha fazla dünyaya iyiliği dokunan bir erkek gördün mü? Söyler misin bana, ormanlarda, hak-hukuk tanımadan, vahşi hayvanlar gibi yaşayan yabani adamları şehirlere götürüp, onlara yasanın nimetlerinden yararlanmayı öğreten; meşe palamudu, yabani elma ve öğütülmemiş hububat ve zahire ile beslenen bu adamlara, dünyada daha iyi yiyeceklerin de olduğunu gösteren bu kadının yaptığından daha önemlisini başarabilen biri çıktı mı? İnsanlar için daha sağlıklı olan bu yiyecekler sayesinde, erkekler daha güçlü uzuvlara ve daha sağlam ve esnek vücutlara sahip değiller mi? Ve Tanrı aşkına söyle bana, şu konuda ondan daha iyisini yapan bir tek kişi gösterebilir misin? O ki devedikeneri, çalılar ve ağaçlarla kaplanmış toprakların nasıl temizleneceğini ve toprağın, herkesin yararına olacak şekilde sürülerek nasıl tohumlanacağını erkeklere öğretti. Bu hanım sayesinde, insanlık, barbarlıktan çıkıp

uygarlaştı. Bu sayede erkekler, serserilik ve aylaklıktan uzaklaştılar. Bu sayede erkekler, kara cahillikten sıyrılıp derin düşünce ve doğru davranışın zirvelerine çıktılar. O, bazı erkeklerle tarla işi yapmalarını emrederken, pek çok şehri de, insanların rahatça oturabileceği yerler haline getirdi. Hayatı sürdürmek için gerekli diğer işleri yapan insanların da, bu şehirlerde rahatça geçinebilmelerini sağladı.

Bu sözlerim, İsis ve bahçıvanlık için de geçerlidir. Onun, aşı yöntemini bulup, insanlığı besleyen pek çok meyve ve sebze yetiştirmeyi mümkün kılarak, insanlığa ne büyük bir iyilikte bulunduğunu kimse hesap edemez. Minerva da bilgeliğini kullanıp, hayvan derilerinden elde edilen yünlü giysiler gibi gerekli pek çok nesneyi insanlığın hizmetine sundu. O, ayrıca dört tekerlekli ve iki tekerlekli yük arabalarını da icad etti ve böylece bir yerden bir başka yere kol gücüyle yük taşımanın zorluğunu hafifletti. Ve o, erkeklerle zırh yapmayı ve savaşta daha iyi korunmak için bedenlerini örtmeyi de öğretti. Geliştirdiği zırhlar, erkeklerin daha önce üstlerine aldıkları, sadece deriden yapılmış giysilere göre daha zarif, daha sağlam ve daha kullanışlıydı.”

(Christine): O zaman ben Akla dedim ki: “Hanımım, kadınlara iftira eden bu adamların büyük nankörlüğü ve cahilliğinden niçin söz ettiğinizi nihayet anladım. Gerçek şu ki, kadınlara haksızca saldırmamak gerektiğinin yeterli kanıtı, her erkeğin annesinin bir kadın olduğu gerçeğidir. Kadınların erkeklerin yararına yaptığı ve herkesin de kolaylıkla kabul edebileceği diğer iyi işlerden ise bahsetmeye bile gerek yoktur. Gerçekten de, kadınların vesile olduğu ve erkeklerle yararı dokunan o kadar çok şey vardır ki saymakla bitmez. O halde, eserlerinde zavallı bir üslupla kadınlardan bahseden ve kitaplarında ve şiirlerinde kadınlara saldıran bütün yazarlar ve onların bütün suç ortakları, bundan böyle sussunlar. Böylesine yanlış ve haksızca konuşmaya yeltendikleri için de, utançlarından başlarını öne eğsinler. Müthiş zekasıyla, bir okulda hocalık yapan kadın öğretmen gibi erkeklerle ders verip (ki onlar bunu inkar edemezler), kendilerini üstün ve şerefli saydıkları hususlarda onlara öğretmenlik yapan kişi, soylu hanımefendi Carmentis’ten başkası değildir. Onlar Latin alfabesini de ondan öğrenmişlerdi!”

(Akıl): “Kadınların hepsini genellikle küçümseyen bütün soylular ve şövalyelerin buna karşı söyleyecekleri ne olabilir ki? O halde, şu andan itibaren çenelerini kapatsınlar ve unutmasınlar ki, silah kullanma ve düzenli birlikler halinde savaşma (ki bu konuda çok mahir olduklarını düşünürler) geleneğini başlatan da bir kadındır. Evet, öğütölmüş undan

ekmek yapıp yiyen ve şehirlerde yasalara uygun şekilde ve uygarca yaşayan veya toprağı işleyen bütün erkekler, size soruyorum: bu olağanüstü nimetlerden yararlanırken, kadınları eleştirip kötülemek için herhangisi bir gerekçeniz olabilir mi? Kesinlikle olamaz, çünkü Minerva, Ceres ve İsis gibi kadınlar sayesinde, hayat uygarca yaşanır hale geldi. Bütün bunlar, akıldan hiç çıkarılmamalıdır.”

(Christine): “Hanımım, hiç kuşku yok ki doğru söylüyorsunuz. Ve bana öyle geliyor ki, ne insanın zekasını çok geliştirmiş ve gerçekten saygı duyulacak Aristo öğretisinde ne de şimdiye kadar gelip geçmiş bütün filozofların öğretilerinde, bahsini ettiğiniz hanımların eserleri sayesinde insanlığın yararlandığı ve hâlâ da yararlanmakta olduğu eşdeğer bir nimet bulunabilir.”

SORULAR

-
1. Christine'e göre, kadınlar olmasaydı erkeklerin hali ne olurdu?
 2. Christine'in savaş açtığı kadınlar hakkındaki asılsız hikâyelerden bazıları nelerdir?
 3. Christine, bu asılsız hikâyelerden bazılarını nasıl reddediyor?
 4. Christine için, klasik gelenek ne denli önemlidir? Eski çağ adetlerini niçin örnek olarak kullanmaktadır? Sizce Christine, daha çağcıl örnekleri niçin görmezden geliyor?
 5. Size göre, bugün Christine de Pisan bir feminist olarak görülebilir mi? Evetse niçin, hayırsa niçin?
-

49. MARGARET PASTON

MEKTUPLAR

(1441-1448)

John Paston (1421-66) ve Margaret Paston (ö. 1482), toprak sahibi İngiliz ailelere mensup idiler. Şöhretlerinin kaynağı, yaptıkları işten ziyade mektuplarından oluşan koleksiyondur. Öyle ki, bu olağanüstü koleksiyon asırlardır varlığını bir biçimde sürdürmektedir. 16. yüzyıldan önce İngilizce yazılmış ve günümüze kadar ulaşmış kişisel mektuplar gerçekten pek azdır ve Paston'lar, bu konuda, kendi çağdaşlarının hepsini geride bırakmıştır. John'un dedesi, fazla varlıklı bir çiftlik sahibi değildi ama babası William, zengin bir avukat ve yargıç oldu. William, parasını toprağa yatırdı ve kendisi gibi hukuk eğitimi alan oğlu John'a da, büyük bir mülkü miras bıraktı. Her ne kadar ailevi kökenleri hakkında fazla malumatımız olmasa da, Margaret de zengin bir aileden geliyordu. Kocasından çok daha uzun yaşadı ve dulluğunda saygın bir yerel toprak sahibi olarak ömür sürdü.

Buradaki mektupların hepsini, çalışkan bir kadın olan ve ailesinin ve yerel cemaatinin işleriyle her bakımdan ilgilenen Margaret yazmıştır. İlk hamileliğinden başlamak üzere (toplam yedi çocuğu oldu), mektuplarında, 15. asrın fırtınalı ortamında mücadele veren toprak sahiplerinin yaşadıklarını anlatır. Bu mektuplarda anlatılan olayların pek çoğu, geçinemediği asilzade komşusu Lord Moleyns'le aralarındaki tartışmalar etrafında döner.

14 (?) Aralık 1441

Sevgili ve saygıdeğer kocacığım! Sana en içten selamlarımı gönderiyorum ve iyi haberlerini almayı çok istiyorum. Edmund Perys'le gönderdiğin hediye için teşekkür ederim. İzninle bir şey söylemek istiyorum: annem, bana bir elbise dikmek için, Londra'da bulunan babamdan gri yünlü kumaş getirmesini istedi ve babam da eve geldiğinde, sen Londra'yı terk ettikten sonra, o elbiseyi satın alman için sana talimat verdiğini anneme ve bana anlattı. Eğer henüz onu satın almadıysan, rica ediyorum, lütfen hemen al ve mümkün olduğunca çabuk eve gönder. Çünkü çizgili siyah ve yeşil elbisem hariç, giyecek hiç kıyafetim yok ve o da öylesine hantal ki, giymekten artık yoruldum.

Babamın bana alacağına söz verdiği kuşağa gelince, Londra'ya son gidişinden önce, bu konuyu ona ayak üstü söylemiştim ve o da bana, bunun senin hatan olduğunu söyledi, çünkü sen kuşağı alma konusunda isteksiz görünmüşsün. Ama senin böyle davranacağını sanmıyorum; bence babam bahane uyduruyor. Eğer imkânın varsa, senden, eve dönerken onu almanı istiyorum; çünkü ona, şu an olduğundan daha fazla ihtiyacım hiç olmadı. Nedenini sorma! Öylesine şişmanladım ki, sahip olduğum hiçbir kemer veya kuşak belimi sarmıyor.

Elisabeth Peverel, 15 veya 16 haftadır siyatikten dolayı hasta yatağında yatıyor, ama Kate ile anneme, Tanrı izin verirse, el arabasıyla taşınmak zorunda olsa bile, buraya geleceği haberini yollamış.

John Damme burada ve annem sırrımı ona açıkladı. O da, son bir yıldır duyduğu hiçbir şeyden, aldığı bu haber kadar mutlu olmadığını içtenlikle söyledi. Artık, kurnazlık kâr etmiyor; gördüğüm herkes sırrımı biliyor. Meryem Ana Günleri'nin sonuncusunda (8 Aralık) yazdığım bir mektupta sana, bilgi istediğin bütün öteki konuları anlattım.

Kutsal Üçlü seni korusun. Bu mektup, Aziz Thomas Günü'nden önce Perşembe günü, Oxnead'ta çok acil olarak yazılmıştır.

Eve döndüğünde, bir hatıra olarak sana gönderdiğim ve üzerinde aziz Margaret'in resminin olduğu yüzüğü parmağında görmek istiyorum. Beni buralarda bir başıma bıraktın; bu yüzden uyumak istediğimde gözüme uyku girmiyor, gece ve gündüz hep seni düşünüyorum.

Saygılarımla. M. P.

8 Temmuz 1444

Sevgili ve saygıdeğer kocacığım! Sana en içten selamlarımı gönderiyorum ve iyi haberlerini almayı çok istiyorum. Mektubun ve onunla beraber gönderdiğin diğer şeyler için teşekkür ederim. John Estegate'e gelince, buraya henüz gelmedi ve herhangi bir şey de göndermedi. O yüzden, yakın zamanda eve gelmezsen, galiba başkasından borç istemek zorunda kalacağım. Çünkü ondan hiçbir şey geleceğini sanmıyorum. Tanrı yardımcım olsun; zira sadece 4 sterlinim var ve neredeyse o kadar da borcum var.

Yapmamı istediğin iş için annene ve amcama gittim. Ve söylediğin şekilde, mühürlü kutuda gönderdiğin diğer şeyi de yerine teslim ettim. Kutuyu alan adam, senin ona bahsettiğin şeyi kabul etmeyeceğini, işle

ilgisi olanlar dışında hiçbir şey almak istemediğini söylüyor. Adam, bu tür şeyler yüzünden başına iş almak istemediğini; 5 kg. için, işini tehlikeye atamayacağını söylüyor. Umarım ne yapacağına dair seni bilgilendirir.

Lütfen bana, biraz bu mektuptakiler gibi bağlı dantelalardan ve bir parça da siyah dantela aliver. Çocuklar için gönderdiğin şapkalarla gelince, bunlar, onlara olmaz. Çünkü çok küçükler. Lütfen bunlardan daha güzel ve büyük olanlarını gönder. Kayınpederime ve kayınvalideme de benden selam söyle. Merak etmesinler, Tanrı'ya şükür, çocuklarının hepsi iyi.

Heydon'un karısının, Aziz Peter Günü'nde çocuğu oldu. Duyduğuma göre, kocası, hem onu hem de yeni doğurduğu çocuğu istemiyormuş. Eğer karısı, özür dilemek için kocasına giderse, adam, herkes onun ne olduğunu bilsin diye karısının burnunu keseceğini ve eğer çocuğu yanında getirirse, onu da öldüreceğini söylüyormuş. Yine söylenenlere göre, kocası, hiçbir şekilde onun eve dönmesini kabul etmeyecekmiş.

Kutsal Üçlü seni korusun ve sana sağlık versin. Bu mektup, Aziz Thomas Günü'nden sonraki Çarşamba günü Geldeston'da yazılmıştır.

Saygılarımla, M. Paston

19 Mayıs 1448

Saygıdeğer kocacığım! Sana en içten selamlarımı gönderiyorum. Şimdi anlatacaklarım, geçen Cuma öğleden önce oldu. Oxnead papazı, mahallemizin (Norwich'teki) kilisesinde ayini yönetirken, kutsal ekmeği başının üstüne kaldırmamıştı ki, daha önce kasabamızda yaşamış olan James Gloys, Wymondham'un durduğu kapıdan çıkageldi. Wymondham, giriş kapısının önünde, adamı John Norwood'la birlikte duruyordu. Bir diğer adamı olan Thomas Hawes ise sokağın öte yanında, su yolu tarafında bekliyordu. James Gloys, iki adamının arasında, başında şapkasıyla geldi. Gloys, Wymondham'la karşı karşıya gelince, Wymondham ona şöyle dedi: "çıkart şapkamı!" Gloys'un cevabı şu oldu: "seni mi kıracağım!" (resmi bir edayla 'siz' demek yerine 'sen' diye hitap etmekle, ona hakaret etmiş oluyordu). Gloys, üç-dört adım atmıştı ki, Wymondham hançerini çıkardı ve: "kır da görelim alçak herif!" dedi. Bunun üzerine Gloys, döndü, hançerini çıkardı ve kendini savundu. Sonra annemin evine doğru koşmaya başladı. Wymondham ve adamı

Hawes, Gloys'a arkadan taş attılar ve onu annemin evine doğru kovaladılar. Hawes, onun peşinden annemin evine geldi ve çeyrek somun kadar bir taşı, Gloys'un arkasından büyük salona doğru fırlattı ve daha sonra oradan çıkıp kaçtı. Gloys da onun ardından çıktı ve kapının dışındaydı. Sonra, Wymondham, Gloys'a 'hırsız' dedi ve onu öldüreceğini söyledi. Gloys da ona, bunu yapamayacağını söyledi ve: 'terbiyesiz adam' dedi. Gloys, sonra meydan okudu ve Wymondham'a erkeğe tek başına karşısına çıkmasını, cesareti yoksa en iyi adamını göndermesini ve onunla teke teke dövüşeceğini söyledi. Daha sonra, Hawes, koşarak Wymondham'ın evine girdi ve kapıldığı gibi bir mızrakla bir kılıç getirdi. Patronuna da kılıcını verdi. Bu arbede ve kavga sırasında çıkan gürültü-patırtı üzerine, annem ve ben, ayin devam ederken kiliseden çıktık. Ben Gloys'a, geri dönüp annemin evine gitmesini söyledim; o da söylediğini yaptı.

Daha sonra Wymondham, anneme ve bana ağır küfürler etti ve Pastonlar ve onların bütün ailesi ... (metinde boşluk var) dedi. Bu düzenbaz ve yalancı herif, hakkımızda daha kötü sözler de söyledi ama bunları sana sonra anlatırım.

Öğleden sonra, annem ve ben, Norwich başkeşişine gittik ve ona bütün olan biteni anlattık. Başkeşiş Wymondham'ı çağırttı. Biz eve döndük ve Pgrave de bizimle geldi. Başkeşiş Wymondham'ı sorgularken, Gloys annemin kapısında, sokakta duruyordu. Hawes orada Leydi Hastings'in (Wymondham'ın karısının) odasında beklerken, Gloys'u gördü. Hemen iki elinde kılıç olduğu halde tekrar aşağı indi ve yeniden Gloys'a ve annemin adamı Thomas'a saldırdı. Ona bir yumruk attı ve kılıcıyla elini yaraladı. Daha sonraki bu saldırıya gelince, Oxnead papazı bu saldırıyı gördü ve bunu mahkemede doğrulayacak. Daha fazlası da var ama bunları sana sonra anlatırım. Bütün olanlardan sonra, muhtemel tehlikelerden dolayı, annemin ve başkalarının tavsiyeleri üzerine, kafamı dinlemek için, Gloys'u bir süreliğine yanında kalmak üzere sana gönderiyorum. Yemin olsun ki, 40 pound için böyle bir belaya bir daha asla bulaşmam...

Bu mesele artık kapandı. Her şeye gücü yeten Tanrı seni bu işlere karışmaktan korusun. Kutsal Üçlü Pazarı, akşam vakti, acil olarak yazılmıştır.

Saygılarımla, Margaret Paston

1448

Saygıdeğer kocacığım! Sana en içten selamlarımı gönderiyorum ve birkaç Tatar yayı ve bunları sarmak için bocurgat almanı istiyorum. Biraz da kısa ok al, çünkü buradaki evlerin öyle alçak ki, uzun İngiliz yayı ile bu okların fırlatılması mümkün değil. Aslında İngiliz yayı da gerekli ama sen yine de bu dediklerimi al. Bu malzemeleri, eğer o tarafa uğrayacak olursan, Sir John Fastolf'tan alabilirsin. Ayrıca, eğer mümkünse, evde bulundurmak üzere iki veya üç adet küçük kasap baltası ve epeyce deri kitap kabı almanı istiyorum.

Partridge (Moleyns'lerin kahyası) ve arkadaşları, senin, araziyi onlardan geri almaya çalışacağından çok korkuyorlar ve bana söylenenlere göre, evin içinde büyük savunma siperleri yapmışlar. Kapıların arkasına, çaprazlama çakılmış demir çubuklardan engeller yapmışlar ve evin her köşesine, hem yaylar hem de tabancalarla atış yapabilecekleri mazgallar kazmışlar. Tabanca atışları için açtıkları kuyuların derinliği, diz boyunu geçmez. Buna benzer beş çukur açmışlar. Onları tabanca atışları ile vurmak imkânsız görünüyor.

Purry, Querle'lerdeki William Hasard'ı arkadaş edinmiş ve ona, evine gelip Partridge'le ve onunla birlikte içeceğini söylemiş. Hasard da 'hay hay' deyip, onu hoş karşılayacağını söylemiş. Purry, ne yaptıklarını ve arkadaşlıklarını görmek için bugün öğleden sonra oraya gitti. Oraya vardığında, kapıları sıkı sıkıya sürgülüymüş. Orada, Margaret, Capron ve onun karısı, Querles'in karısı ve topallayarak yürüyen, siyahlar giymiş bir başka adam dışında, yanlarında başka kimse yokmuş. Onun söylediklerinden, o kişinin Gimingham'lı Norfolk olduğunu sanıyorum. Ve Purry bütün bunları görmüş ve Marriatt ile ona eşlik eden arkadaşları da bununla çok böbürlenmişler. Neyse, bunları eve geldiğinde sana anlatırım.

Lütfen bir poundluk badem, bir poundluk şeker al ve çocuklarına elbise yapmak için biraz yün kumaş al. Bana söylendiğine göre, kumaşın en ucuz ve en iyisini Hay'in karısından alabilirmişsin.

Kendime bir kukuleta yapmak istiyorum: lütfen bunun için, bana, 1 yarda boyunda (91.4 cm) 3 veya 4 sterlin tutarında siyah enli kumaş al; çünkü bu kasabada iyi kumaş da yok yün kumaş da. Çocukların elbiselerine gelince, eğer kumaşım olursa, bu elbiseleri yaptırtacağım. Kutsal Üçlü seni korusun ve bütün işlerinin yolunda gitmesini sağlasın.

SORULAR

-
1. *Mektuplar*'ından yola çıkarak, Margaret'in kocasıyla ilişkisini nasıl tanımlarsınız?
 2. Tarihçiler, 15. yüzyıl İngiltere'sinin fevkalade zorlu bir yer olduğunu söylüyorlar. Buna katılıyor musunuz? Sizce Paston'lar neyi tartışıyorlar?
 3. *Mektuplar*, Paston'ların toplumsal düzendeki konumlarına ilişkin hangi gerçekleri ifşa ediyor? *Mektuplar*'da, onların toplumsal konumunun izlerini sürebileceğiniz hangi ipuçlarını bulabiliyorsunuz?
 4. Sizce Margaret 'ideal eş' miydi? Ailedeki rolü neydi?
 5. Margaret'in, mektuplarında ilgilendiği başlıca konular nelerdir?
-

50. CADILIK BELGELERİ

(15. yüzyıl)

Avrupalıların, modern dönemden önce doğaüstü hadiselerle inanmaları için çok sebepleri vardı. İki başlı buzağılar ve hilkat garibesini bebeklerin doğması, felç salgınının birden bire yaygınlaşması, sara salgınının başlaması, bütün bunlar izah bekleyen vakialardı. Pek çok kişi için, cevabın adresi, Şeytan ve onun öğrencileri olan cadılardı. Şiddetli baskı altındaki toplumlarda cadılar, giderek daha çok suçlanırlardı. Veba gibi doğal afetler veya savaş gibi insan ürünü felaketler, cadılara karşı duyulan korkuyu besledi. Dünyanın dengesinin bozulduğu ve kötülerin iyilere üstün geldiği inancının yerleşmeye başlaması üzerine, insanlar, başlarına bu belaları sarmakla suçlayacakları birilerini aradılar. Cadılar, bunun için biçilmiş kaftandı.

Cadılıkla suçlananlar, büyük çoğunlukla toplumda itilip kakılmış kadınlardı. Evde kalmış yaşlı kadınlar, dullar veya köylerdeki anti-sosyal kadınlar, olağan şüphelilerdi. Yetkililerin önüne bir kez çıkarıldılar mı, çoğunlukla, onların Şeytan'la ilişkili oldukları kabul ediliyordu. Bazılarının, gerçekten de, büyü yapmaktan anladıkları biliniyordu. Avrupa toplumlarında, uzun zamandır zararsız büyü yapma geleneği vardı ve zararsız büyü ile kara büyü arasındaki sınır, incedi.

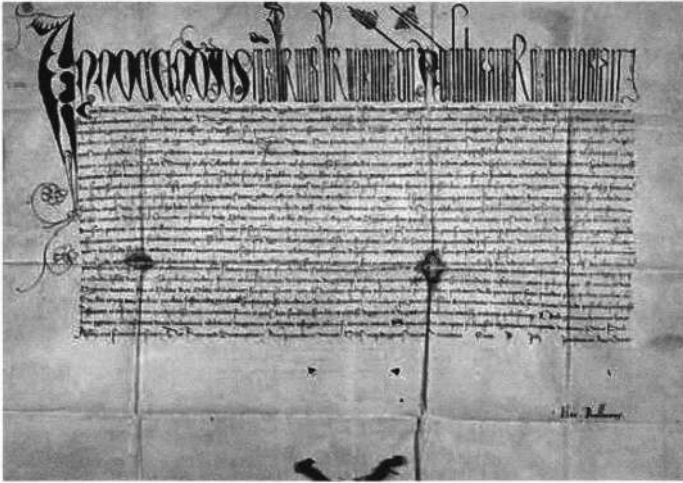
Ortaçağ'da hem Kilise hem de devlet, cadılığı bastırıp ezmeyi kutsal bir vazife olarak görüyorlardı. İncil'de kesin bir emir olarak "bir cadının yaşamasına izin vermeyeceksin" deniliyordu. Buraya alıntılıdığım belgeler, Papalığın, Almanya'daki cadıların işkence ile öldürülmesini emreden 1484 tarihli emirnamesini içermektedir. Cadıları takip edip bulmakla görevli engizisyon müfettişleri, işkence metotlarını anlatan Cadı Çekici adında bir el kitabı yazdılar. Bu kitap, yüzyıllar boyu, engizisyoncuların standart kılavuzu oldu ve defalarca yeniden basımı yapıldı.

1484 Tarihli Papalık Emirnamesi

Görevimizin gereği olarak, Katolik inancının şu günlerde her yerde alabildiğine yayılıp kökleşmesini ve ayrılıkçı sapkınların neden olduğu ahlaki bozukluğun, müminlerin topraklarından uzak tutulmasını yürekten isteyen Papalık makamı olarak, bizler, bu inanca bağlılığın ve adanmışlığın, müminlerin gönüllerinde daha da kökleşebilmesi için, bu samimi arzumuzun yerine getirilmesini ve akıllı ve işbilir bir işçi gibi çok sıkı çalışarak bütün hataların düzeltilmesini açıkça ve bir kez daha ilan ve emr ediyoruz.

Son zamanlarda kulağımıza bazı haberler geliyor ve bunlardan büyük üzüntü duyuyoruz. Bu haberlere göre, Almanya'nın yukarı kesimlerindeki bazı yerlerde olduğu gibi, vilayetlerde, kasabalarda, çevre veya merkezi yerlerde ve Mainz, Köln, Trier, Salzburg ve Bremen piskoposluğuna ait mıntıklarda, başlarına gelecekleri düşünmeksizin Katolik inancını terk eden kadın-erkek pek çok kişi, dişi veya erkek iblislerin emrine giriyor ve büyülerıyla, muskalarıyla ve hokkabazlıklarıyla ve diğer iğrenç hurafelerden ve büyülerden yararlanıp, suç işleyerek ve türlü fenalıklar yaparak, kadınları kısırlaştırıyor, hayvan yavrularını, yeryüzünün mahsulünü, asmaların üzümünü, ağaçların meyvelerini ve bunların yanında erkek ve kadınları, her türden koyun ve sığırları, ayrıca üzüm bağlarını, yemiş bahçelerini, çayırları, meraları, ekinleri, hububatı ve toprağın verdiği diğer mahsulleri mahvediyor ve telef olmalarına sebep oluyorlar; bu erkeklerle, kadınlara, sığırlara, koyunlara ve hayvanlara, hem içerden hem dışarıdan, dehşetli acılar ve ıstıraplarla işkence ediyorlar, erkekleri hadım edip, kadınları kısırlaştırıyorlar ve böylece onların cinsel ilişkiye girmelerini tamamen imkânsızlaştırıyorlar; dahası, kutsal vaftizde kabul ettikleri imanı, saygısızca bir dille inkar edip küfre giriyorlar; ve Tanrı'nın azametini küçümsemeyi ve kalabalıklara kötü örnek olup rezil olmayı göze alarak, kendi canlarını tehlikeye atma pahasına, insanlığın düşmanı olan İblis'i tahrik edip, diğer pek çok iğrenç rezillik ve kabahatleri işlemekten çekinmiyorlar. Ve Vaiz Keşişler Tarikatı'ndan din bilginleri olan, sevgili oğullarımızdan Henricus Institoris, vilayetler, şehirler, çevre ve merkezi yerlerde ve yukarıdakilere benzer başka bölgeler de dahil yukarı Almanya'nın yukarıda sözü edilen kesimlerinde, Jacobus Sprenger ise, Ren Nehri boyunca uzanan belirli bölgelerde, papalık makamı olarak gönderdiğimiz mektuplarla, sapkınların ahlaki bozukluğunu araştıran engizisyoncular olarak görevlendirilmiş olmalarına ve hâlâ bu görevi yapmalarına rağmen, bu kesimlerde yaşayan ve olduklarından daha akıllı görünme sevdasındaki bazı rahipler ve laik insanlar, görevlendirme ile ilgili söz konusu mektupta, yukarıda adı geçen vilayetler, şehirler, piskoposluğa ait mıntıklar, araziler ve diğer yerler ile bahis konusu olan şahıslar ve kabahatler tek tek ve sarih olarak belirtilmediği için, bunların sözü edilen bölgeler içinde yer almadığını, bu yüzden de, yukarıda adı geçen engizisyoncuların, vilayetlerde, şehirlerde, piskoposluğa ait mıntıklarda, arazilerde ve yukarıda sözü edilen diğer beldelerde tahkik ve tetkik görevlerini yerine getirmelerinin kanun dışı olduğunu ve bu engizisyoncuların, yukarıda sözü edilen

şahısları, yukarıda belirtilen rezillikler ve suçlardan dolayı cezalandırmasına, hapsedmelerine ve ceza yoluyla ıslah etmelerine izin verilmesi lazım geldiğini ısrarla iddia etmekten çekinmiyorlar. O nedenle de, yukarıda adı geçen vilayetler, şehirler, piskoposluğa ait mıntıkalar, araziler ve beldelerde işlenen ve bizzat bu itirazı dillendirenlere zararı dokunacağı ve ebedi kurtuluş şanslarını tehlikeye atacağı hesaba katılmayan bu tür kabahat ve suçlar cezasız kalmış oluyor.

Papa Innocent VIII tarafından yayınlanan Papalık Emirnamesi

Bu yüzden, sözü edilen engizisyoncuların herhangi bir şekilde görevlerini yaparken ayaklarına bağ olan bütün engelleri kaldırmak ve sapkınların ahlaki bozukluğunun ve benzeri diğer kötülüklerin, başka masumların mahvına neden olacak şekilde yayılmasını önlemek isteyen bizler, özellikle de dine hizmet görevimizin bir gereği olarak, yukarı Almanya'nın sözü geçen kesimlerinde, yukarıda bahsedilen vilayetler, şehirler, piskoposluğa ait mıntıkalar, araziler ve beldelerin zorunlu engizisyon tahkikatından geçirilmesi için, papalık yetkimize binaen, işbu emirname ile ilan ediyoruz ki, bu bölgelerdeki sözü geçen engizisyoncuların, engizisyon görevlerini icra etmelerine ve sanki yukarıda adı geçen vilayetler, şehirler, araziler, yerler, şahıslar ve kabahatler, sözü geçen mektupta açıkça belirtilmişlercesine, yukarıda bahsi geçen kişileri, sözü geçen kabahat ve suçlardan dolayı ıslah etme, hapsedme ve cezalandırma işlerine devam etmelerine her bakımdan ve tam anlamıyla izin verilmiştir. Ve, daha net bir ifadeyle, sözü geçen mektubun ve heyetin ilgi alanı-

nı, yukarıda bahsi geçen vilayetler, şehirler, piskoposluğa ait mıntıklar, araziler, beldeler, şahıslar ve suçları kapsayacak şekilde genişleterek, söz konusu engizisyonculara şu yetkiyi veriyoruz ki, kendileri veya onlardan herhangi biri, piskoposluğa ait Constance mıntikasının rahibi ve içtimai ilimlere vakıf, sevgili oğlumuz Johannes Gremper'i de noter olarak yanlarına alarak, veya kendileri yahut kendilerinden herhangi biriyle yukarıda adı geçen vilayetler, şehirler, piskoposluğa ait mıntıklar, araziler ve yerlerde geçici olarak görevlendirilmiş başka herhangi bir yetkili noterle birlikte, söz konusu engizisyon görevinin gereği olarak, yukarıda bahsedildiği gibi suçlu buldukları herkese, konumu ve mevkisi ne olursa olsun, uygun gördükleri şekilde davranabilir; onları cezalandırabilir, hapsedebilir, eziyet edip dövebilirler.

Ayrıca bu görevliler, sözü geçen vilayetlerde kiliseye ait mahallelerin her birinde ve tümünde, kendileri için hangi vakit uygun ve doğru ise o zaman, müminlere Tanrı Sözü'nü telkin ve va'zetme ve yukarıda sözü edilen şartlar gereğince elzem ve uygun olan her şeyi yapma özgürlüğüne ve aynı şekilde, özgürce ve tam olarak görevlerini icra etme konusunda tam ve eksiksiz serbestiye sahip olacaklardır.

Johannes Nider, *Karınca Tepesi*

Sana cadılarla ilgili bazı örnekler vereceğim. Bunların bir kısmını fakültemizdeki hocalardan dinledim, bir kısmını da bana, kendi tecrübeleri olarak, din adamı olmayan bir yüksek yargıç anlattı. Bu yargıç, cadılara yapılan işkenceleri görerek, onların itiraflarını dinleyerek ve devlet görevinde ve özel hayatında edindiği tecrübelerden, konuyla ilgili pek çok şey öğrenmiş, güvenilirliği konusunda hiç şüphe duymadığım (ve bu konuyu, kendisiyle sık sık geniş ve derinlemesine tartıştığım) biridir. Bu kişi, erkek-kadın pek çok cadıyı yakmış ve diğerlerini de Bernese arazisinden kovmuş, Lozan piskoposluk mahallinde, Bern'de yaşayan Peter adlı biridir. Onun dışında, on yıl önce uzman bir büyücü, hokkabaz, soytarı ve gezici oyuncu olarak seküler asilzadeler arasında ün kazanmış, ama şu an Benedicten Tarikatı'na bağlı çok dindar bir rahip olup Viyana'daki reformist bir manastırda görevli bulunan, görüşüp konuştuğum bir keşiş de var. Ayrıca, Lyons'taki rahibe manastırında bizim tarikatımıza bağlı dindar bir reformcu olan ve Autun piskoposluk mahallinde pek çok cadıyı mahkum etmiş, Autun Sapkınların Ahlaki Bozukluğunu Soruşturma Komisyonu üyesi bir Engizisyoncudan da konuyla ilgili bazı bilgiler edindim. Şimdi bunları anlatıyorum.

Cadılık yaptığı için yakalanıp yakılan, pişmanlık duyduğuna inandığım ama karısı gibi kendisi de ikna edilmesi güç bir cadı olan ve yukarıda adı geçen yargıç Peter'in pençelerinden kurtulmuş bir başka genç adam, aynı cadılık törenini daha açık bir şekilde anlattı. Karısıyla birlikte, yine Bern'de sorguya çekilen ve karısından ayrı bir hapishaneye konulan bu adam şunları beyan etti: "eğer kilise günahlarımı affederse, cadılık hakkında bildiğim her şeyi anlatırım, çünkü ölümün beni beklediğini görebiliyorum!" Bilginler, gerçekten pişman olursa günahlarının kesinlikle bağışlanacağına dair söz verince, gönül rahatlığı içinde ölüme gitmeye razı oldu ve iptidai hastalık bulaştırma yöntemlerini ifşa etti.

Adam: "yoldan çıkıp nasıl cadı olduğumu mu soruyorsunuz? İşte anlatıyorum" dedi: "Bu tören şöyle yapılır: evvela, müstakbel talebe, zorunlu olarak, bir Pazar günü, kutsal su takdis edilmeden önce, ustalarıyla birlikte kiliseye gider ve orada, herkesin huzurunda, İsa'yı ve inancını terk eder ve vaftizi reddedip kiliseyle ilişkisini keser. Daha sonra, *magisterulus*'a, yani küçük efendiye saygı duruşunu gösterir (çünkü Şeytan çağırmak ancak bu şekilde olur). Ardından bu talebe, yukarıda sözü geçen şişeden içki içer; bunu yaptıktan sonra, içinde derhal cadılık özelliklerini kazanmaya başladığına dair bir his uyanır ve böylece cadılığın başlıca kurallarını ve törenlerini öğrenmiş olur. İşte ben de bu yöntemi uygulayıp yoldan çıktım. Karım da benim yaptığımı yaptı. Ama inanıyorum ki, o, gerçeği olduğu gibi itiraf etmek yerine, inatçılık edip alevlere direnecek. Neyse, sonuçta maalesef ikimiz de suçluyuz." Genç adamın söyledikleri, her bakımdan doğrudu. Çünkü suçunu itiraf ettikten sonra, büyük pişmanlık duyduğu ve bu hal üzere öldüğü görüldü. Ancak karısı, şahitlerin tanıklığıyla suçu ispat edilmesine rağmen, işkence altında hatta ölüm anında bile gerçeği itiraf etmedi. İnfaz görevlisi, ateşi yaktığı zaman ise, en kötü sözlerle ona lanet okudu ve sonra yakıldı.

Cadı Çekici

İşkence ile yapılan sorgulama şöyle başlar: önce gardiyanlar, işkence aletlerini hazırlarlar, sonra mahkumu soyarlar (eğer suçlu, bir kadınsa, namuslu ve iyi şöhret sahibi başka kadınlar tarafından önceden soyulup işkence mahalline getirilir). Bu soyma işi şunun için yapılır: cadılar, cadılık yaparken kullandıkları bazı malzemeleri (ki çoğu kez bunları yaparken, Şeytan'dan öğrendikleri şekilde, vaftiz edilmemiş ve bu yüz-

den kurtuluşa ulaşma şansını yitirmiş -öldürülmüş- bebeklerin bedenlerini kullanırlar) elbiselerine dikmiş olarak gelirler. İşte bu malzemeleri üzerlerinden almak için mahkumlar önce soyulurlar. İşkence aletleri hazır olunca, yargıç hem bizatihi kendisi hem de iman gayreti olan diğer iyi adamlarla birlikte, mahkumun gerçeği olduğu gibi itiraf etmesi için onu iknaya çalışır. Fakat, mahkum itiraf etmezse, yanında bulunanlara, ona strappado işkencesini (yani mahkumu, bileklerinden iple yukarı çekip tekrar bırakarak yere düşürme tekniği) uygulamalarını veya onu bir başka işkence aletine sıkıca bağlamalarını emreder. Yanındakiler, emre derhal itaat ederler, ancak bunu, mahkumun kalbine korku salıp itirafa zorlamak için yaparlar. Sonra, orada bulunanlardan birinin yaptığı duanın ardından mahkum yeniden iplerinden çözülür, bir başka yere götürülür ve bir kez daha, suçunu itiraf etmesi halinde öldürülmeyeceği söylenerek, ikna edilmeye çalışılır.

Eğer mahkum, cadılığıyla nam salmış ve hem şahitler hem de deliller sayesinde suçu sabit olmuş olmasına rağmen suçunu itiraf etmemekte direniyorsa, burada yargıcın, itiraf etse bile öldürülecek olan bu kişiye, hayatının bağışlanacağı ümidini vermesinin doğru olup olmadığı sorulabilir.

Cadı Çekici(The Witch Hammer) Kitabı

Üzerinde farklı görüşlerin olduğu bu mesele çözüme kavuşturulmalıdır. Bazıları, eldeki kanıtların şüpheleri haklı çıkarmasına karşın, cadıların elebaşısı olarak çok tehlikeli görülen, kötü nam salmış bir dişi

cadının bile, itirafçı olup diğer cadılara ilişkin doğru ve ikna edici bilgiler vermesi durumunda hayatının bağışlanabileceğini ve ölüm cezası yerine sadece ekmek ve su ile yaşayacağı ömür boyu hapis cezasına çarptırılabilceğini savunurlar. Bunlara göre, bu cadıya, ömür boyu hapis cezasına çarptırıldığı bildirilmemeli, sadece hayatının bağışlanacağı ve kendisinin başka bir yöntemle, belki sürgüne gönderme şeklinde cezalandırılacağı söylenmelidir. Ve hiç şüphesiz, kötü şöhretiyle nam salmış bu tür cadıların (özellikle de cadı şerbetleri hazırlayan veya büyülenmiş olanların büyülerini sihirli yöntemlerle bozan cadıların) bu şekilde kontrol altında tutulmaları gayet uygundur; çünkü böylece, büyülenmiş olanlara yardım etmek ve deliller ve şahitler şüpheyi destekliyor ve suçlamalar da haklı görünüyorsa, Şeytan'ın tuzaklarına düşmeden diğer cadıları itham etmek mümkündür.

Bu hususla ilgili olarak, diğer bir grup ise, hapse mahkum edileceğine dair cadıya verilen sözün bir süreliğine tutulması gerektiğini, ama bu sürenin bitiminde cadının yakılması gerektiğini savunur.

Bir üçüncü görüş ise, yargıcın, bir şartla, hayatlarının bağışlanacağına dair cadılara söz verebileceğini savunur. Buna göre, yargıç, verilecek cezayı açıklamaktan daha sonra affını isteyecek ve bir başkasının onun yerine cezayı açıklamasına izin verecektir...

Fakat tehditler de, verilen sözler de işe yaramaz ve cadı gerçeği söylemeye ikna edilemezse, o zaman gardiyanlar cezayı infaz etmeli ve mahkuma, suçunun gerektirdiği ölçüde (çok veya az) şiddet uygulayarak, münasip şekilde işkence yapmalıdırlar. İşkence yapılırken, mahkum, itham yasalarına göre sorgulanmalı ve bu sorgu, daha hafif suçlarını itiraf ettirmekle başlamalı sık sık ve devamlı surette yapılmalıdır; çünkü mahkum, daha hafif suçlarını, daha ağırına göre daha çabuk itiraf eder. Ve bu yapılırken, görevli noter, sorguya dair her şeyi (mahkuma nasıl işkence uygulandığını, hangi sorular sorulduğunu ve onun hangi cevapları verdiğini) yazıp kaydetmelidir.

Ayrıca şu da önemlidir ki, eğer mahkum işkence altında suçunu itiraf ederse, bunun ardından, itirafını te'yid etmesi ve bu itirafın sadece işkence sayesinde olmadığını resmen doğrulaması için bir başka yere sevk edilmelidir.

Fakat eğer mahkum, itirafında gerçeği tam olarak söylemezse, gerçeği olduğu gibi itiraf edene dek kendisine başka işkenceler yapılacağı ve bunlara da dayanması gerektiği söylenmelidir. Fakat bu bile eğer onu korkutmuyor ve gerçeği söylemesine yetmiyorsa, o zaman ertesi gün

veya bundan bir sonraki gün işkenceye *devam etmek* üzere hazırlıklar yapılmalıdır (yalnız aynı yöntemler kullanılmamalıdır, çünkü işe yaradıkları kanıtlanmadıkça, aynı işkenceleri tekrar etmenin faydası yoktur).

Daha sonra yargıç, mahkumlara şu sözlerle hitap etmelidir: “Bizler, yargıç, v.d. gerçeği bizzat sizin ağzınızdan duyabilmemiz ve noterin de bunların tümünü kaydedilebilmesi için, işkenceye devam etmek üzere, filanca veya falanca günü size tahsis ediyoruz.”

Tahsis edilen günden önce yargıç, aradan istifade ederek, şahsen veya görevlendirdiği kişiler aracılığıyla, (yararı olacağı kuşkulu olsa da) cadiya, yukarıda anlatıldığı gibi hayatının bağışlanacağına dair söz vererek, suçunu itiraf etmesi için onu ikna etmeye çalışır.

Dahası, yargıç, bu ara boyunca, gardiyanların mahkumla sürekli birlikte olmasına dikkat etmelidir, çünkü mahkum, yalnız başına kaldığında, Şeytan'ın aklına girip onu kandırması sonucu, intihar edebilir.

SORULAR

-
1. Kilise, cadıları yok etmek için niçin bu kadar çaba harcıyor?
 2. Papa, engizisyoncuların işine engel olanlardan şikayet ediyor. Bu tür engellemeler niçin olabiliyor?
 3. *Karınca Tepes'*nde tasvir edilen genç adam gibi birisi, cadılığını niçin bütün çıplaklığıyla itiraf etmiş olabilir?
 4. Yetkililer cadılara karşı niçin işkence uyguluyorlardı? İşkenceye başvurulması, suçun mahiyetine ve Ortaçağ toplumunun bu suça bakışına ilişkin hangi gerçekleri ifşa eder?
 5. Engizisyoncunun, zanlıya işkence uygularken izlediği yöntem nedir?
 6. Engizisyoncular, cadı olduğundan şüphelenilen kişiye suçunu itiraf ettirmek için yalan söylemesini öneriyorlardı? *Cadı Tokmağı*, böylesi durumlarda neyi öngörüyor? Engizisyoncular, niçin bu tür yöntemlerin meşru olduğunu düşünüyorlardı?
-

BÖLÜM III

RÖNESANS VE REFORM

Rönesans

51. Francesco Petrarca, *Mektuplar* (y. 1372)
52. Leon Battista Alberti, *Aile Üzerine* (1435-1444)
53. Giorgio Vasari, *Leonardo da Vinci'nin Hayatı* (1550)
54. Niccolo Machiavelli, *Hükümdar* (1513)
55. Desiderius Erasmus, *Deliliğe Övgü* (1509)
56. Sir Thomas More, *Ütopya* (1516)

Yeni Dünyalar

57. Kristof Kolomb, *İlk Yolculuktan Mektup* (1493)
58. Ludovico di Varthema, *Seyahatler* (y. 1508)
59. Gomes de Zurara, *Gine Vakayinamesi* (1453)
60. Bartolome de Las Casas, *Yerlilerin Tarihinin Savunusu* (1566)
61. Bernal Diaz, *Yeni İspanya'nın Fethinin Gerçek Tarihi* (1552-1568)
62. Juan Gonzalez de Mendoza, *Büyük ve Kudretli Çin Krallığı Tarihi* (1585)

Dinsel Reform

63. Martin Luther, *Bir Hristiyanın Özgürlüğü* (1520) ve *Evlilik ve Bekarlığa Dair* (1566)
64. John Calvin, *Hristiyanlığın Esasları* (1534) ve *Kateşizm* (y. 1540)
65. İgnatius Loyola, *Manevi Talimler* (1548)
66. Avila'lı Teresa, *Azize Teresa'nın Hayatı* (1611)

Modern Dönemin Başlangıcı

67. Anonim, *Lazarillo de Tormes* (1554)
68. *Swabia Köylülerinin On İki Şartı* (1524); Martin Luther, *Barış Uyarısı* (1525)
69. Marguerite de Navarre, *Heptameron* (1558)
70. Magdalena ve Balthasar Paumgartner, *Mektuplar* (1592-1596)
71. Anonim, *Kadınlar Hakkında Tartışma: Hic Mulier ve Haec Vir* (1620)

RÖNESANS

51. FRANCESCO PETRARCA

MEKTUPLAR

(y. 1372)

İtalyan hümanizminin en büyük ilham kaynağı olduğuna inanılan Francesco Petrarca (1304-74), şair, tarihçi ve ilim adamı kimliğiyle ün kazandı. Yunan ve Roma dönemine ait klasik eserleri okuyup-özümseyen Petrarca, bunların çağdaşlarına ulaştırılmasında öncülük etti. Zamanının çoğu, manastır kütüphanelerinde antik döneme ait eserleri incelemekle geçiyordu ama asla bir antikacı gibi, sadece geçmişte olanı değerli gören biri değildi. O, günün sorunlarını da bilen ve hayatın içinde yaşayan biriydi. Başarılı bir diplomat ve siyasi danışman olan Petrarca, ömrünü 1305'te Papalığın ikamet etmek üzere taşındığı Avignon'daki sarayda geçirdi. Latince yerine İtalyanca yazdığı aşk şiirleri, onun bütün İtalya'da ün kazanmasını sağladı. 1341'de, usta bir şair olduğunu simgelemek üzere, defne çelengi ile taçlandırıldı.

Petrarca, hayranlık duyduğu yazarlar ve düşünürlere pek çok gıyabi mektup yazdı. Daha ilginç, bunları, en başlarına Çiçero'yu yerleştirdiği klasik dönemin büyük aydınları ve düşünürleriyle karşılıklı konuşuyormuşçasına yazıyordu. Aşağıdaki metinler, ömrünün son birkaç yılında yazmış olduğu *Gelecek Kuşaklara Mektup* adlı eserinden alınmıştır. Burada, büyük yazar Boccaccio'ya hitaben yazılmış bir mektup ve Çiçero'nun temsili şahsına hitaben yazılmış iki mektup yer almaktadır.

Francesco Petrarca'dan Gelecek Kuşaklara

Hepinizi selamlıyorum. Bazı sözlerim size ulaşmış olabilir ama aslında buna pek ihtimal vermiyorum. Çünkü önemsiz veya örtbas edilmiş bir ismin, gelecek kuşaklara ulaşması pek kolay değildir. Fakat yine de eğer hakkımda bir şeyler duyduysanız, nasıl biri olduğumu merak edebilir veya geriye ne bıraktığımı, başarılı işler yapıp yapmadığımı bilmek iste-

yebilirsiniz. Özellikle de benimle ilgili bilgilerinizi test etme veya bana atfedilen basit unvanların aslı olup olmadığını öğrenme isteği duymanızı doğal karşılarım.

O halde, önce kendimden başlayayım. İnsanlar hakkımda pek çok şey söylüyorlar. Bunların çoğu da tutarsız şeyler. Çünkü insanlar, bir kişi hakkında yargıya varırken, gerçekleri söylemek yerine genellikle arzuları istikametinde konuşurlar. Hem de öyle konuşurlar ki, övgüde de yergide de sınır tanımazlar. Doğrusu ben de sizin gibi biçare bir faniyim. Ailem ne soylular sınıfındandır ne de en aşağı tabakadan. Ama Ogüst Sezar'ın kendisi için söylediği gibi, köklü bir aileye mensubum. Karakterime gelince, huysuz ve kendini beğenmiş biri değilimdir. Ama kötü insanlarla arkadaşlık etseydim, benim karakterim de bozulabilirdi. Gençliğin elden gittiğini geç anladım. Hep dinç kalacağımı sanırdım ama yanıltılmışım. Yaş ilerleyince, aklım da başıma geldi ve çok öncekleri kitaplarda okumuş olduğum şu gerçeği bizzat yaşayarak öğrendim: gençlik ve zevkler geçicidir. Ama bu gerçeği, biz boş şeylerle böbürlenene sefil faniler, ancak iş isten geçtikten sonra öğreniriz. Olgunluk çağımda, çok güçlü olmasa da, çevik ve diri bir bedenim vardı. Çok yakışıklı olduğumu söyleyemem ama en iyi günlerimde oldukça yakışıklıydım. Ten rengim, ne koyu ne de açıktı. Gözlerim çakmak çakmak ve görüşüm uzun yıllar boyunca keskindi. Ama düşünebiliyor musunuz, o çakmak gözler, altmış yaşına bastığımda, beni bir başıma bıraktılar! Sonunda gözlüklerden medet umar hale geldim. Önceleri sağlığım yerinde olsa da, yaşlılıkla birlikte, rahatsızlıkların ardı arkası kesilmedi.

Annem ve babam, Floransa kökenli, saygın bir aileye mensup idiler. Geçim durumları kötü sayılmazdı ama fakirlik sınırında yaşıyorlardı diyebilirim. Sonra doğup büyüdükleri şehirden sürüldüler. Doğal olarak ben de sürgünde doğdum. Zenginliği hep küçümsemişimdir; ama bunun nedeni, zenginlerden hoşlanmamam değil, zenginlerin daima yoldaşı olmuş kuşkulu arzular ve kaygılardan nefret ediyor olmamdır. Şatafatlı ziyafetler vermeyi oldum olası hiç sevmemişimdir. İnsanların bayağı çekişmelere tutuştuğu, aklın baştan gittiği ve görgü kurallarına aykırı taşkınlıkların yapıldığı sözde şenlikleri (*convivia*) ise hep tiksindirici bulmuşumdur. İnsanları böyle yerlere davet etmeyi de, onlar tarafından davet edilmeyi de hep sıkıcı ve yararsız işlerden görmüşümdür. Ama insanın dostlarıyla birlikte akşam yemeği yemesinin zevki var ya, işte onu tarif edemem. Mesela ben bir dostumun sürpriz ziyaretinden daha haz verici bir şey bilmem. Ayrıca sofraya oturduğumda yanımda

bir arkadaşım yoksa, o yemekten tat bile alamam. En sevmediğim şey de gösteriştir. Çünkü gösteriş, özü itibarıyla kötü ve tevazuya aykırı olmasının yanında, ayrıca baş belası ve oyalayıcı bir şeydir.

Başkalarının başarılarını takdir etmişimdir ama kendimle hiç övünmemişimdir. Evet aslında önemli biri değilimdir ama kendimi hep daha az önemli biri olarak görmüşümdür. Kızgınlığının başkalarına değil, çoğu kez bana zararı olmuştur. Daima saygın dostluklar kurmanın peşinde olmuşumdur ve dostlarımı içtenlikle kollamışım. Bununla, hiç çekinmeden övünürüm, çünkü doğruyu söylüyorum. Çabuk alırım ama çabuk da unuturum. Yapılan iyilikleri ise asla unutmam. Krallar, hükümdarlar ve soylularla imrenilecek derecede iyi ilişkiler veya dostluklar kurmuşumdur. Fakat yaşananların acinası ortak kaderi şudur: bunlar, göçüp giden arkadaşlarının ardından ağlamaktan başka bir şey yapamazlar. Bana zamanımızın en büyük kralları sevgi göstermiş ve iltifat etmişlerdir. Bunun nedenini onlara sormak lazım, ama ben kesinlikle bilmiyorum. Bazılarıyla öylesine iyi ilişkilerim vardı ki, benden çok, onlar benim misafirlerim olurlardı. Onların yüksek makamlarda bulunuyor oluşlarını önemsemediğim için bundan rahatsız da olmuyordum. Aksine bunun, benim için birçok avantajları vardı. Ama ben bu durumdan yararlanmak yerine, sıkça görüştüğüm pek çoklarından uzaklaşmayı tercih ettim. Doğuştan özgür yaşamayı seviyordum ve bu sevgi bende aşk derecesindeydi. Sırf bu yüzden, yani özgürlük aşkı uğruna, krallardan uzak durmaya özen gösterdim.

Keskin bir zekaya sahip değildim ama sıkı çalışıp iyi işler başarabilecek ölçüde zeki biriydim. Özellikle de ahlak felsefesi ve şiire yatkınlığım vardı. Ama zamanla şiiri ihmal ettim ve dini eserler daha çok hoşuma gitmeye başladı. Aslında bir zamanlar şiirden az da olsa gizli bir tat alırdım ama bir süre sonra ilgi alanlarım değişmeye başladı. Bunlar arasında bana en çekici gelen antik çağ oldu. Çünkü yaşadığım çağdan hep iğrenmişimdir. Öyle ki şayet sevdiklerim olmasaydı, başka bir zamanda doğmuş olmayı tercih ederdim. Zamanımızda olanları unutmak için, hep başka bir çağda yaşamayı istemişimdir ve zaten tarihten hoşlanmamın sebebi de bu idi. Tarih kitaplarında çelişik ifadelerle karşılaştığım zaman şevkimi yitirmedim; aksine tereddüde düştüğüm yerlerde ya bana en doğru geleni kabul ettim ya da yazarın görüşünü benimsedim.

Pek çokları üslubumun açık ve ikna edici olduğunu söyler. Ama bana sorarsanız, üslubum pek öyle açık ve ikna edici değildi. Dostlarla veya etrafımdakilerle yaptığım olağan sohbetlerde, söylemek istedikle-

rimi bir türlü tam olarak söyleyemezdim ve hep kendime, “acaba Ogüst Sezar da aynı sıkıntıları çekmiş midir?” diye sorardım. Bununla birlikte, ne derece başarılı olduğumu bilemiyorum ama konusuna, yerine veya dinleyicisine göre, bazı konuşmalarımın ikna edici olduğunu söyleyebilirim. Tabii bunun kararını elbette son tahlilde okuyucular verecektir. Benim için asıl önemlisi, iyi yaşayıp yaşamadığımdır. İyi yaşamışsam, üslubumun çok da önemli olmadığını düşünüyorum. Çünkü, sırf belîğ bir üslupla konuşmak, kişiye olsa olsa boş bir şöhet kazandırabilir.

Boccacio'ya (1366)

Latince'nin, hem düz yazı hem de şiirde daha asil bir dil olduğuna kuşku yoktur. Fakat bu dil, önceki çağların yazarları tarafından iyiden iyiyeye geliştirilmiş olduğu için, artık biz dahil kimse bu dile çok fazla bir katkısı olabileceğini düşünmüyor. Fakat yerel dil, yeni yeni keşfediliyor ve epeyce bozulmuş olsa da, bu dili geliştirmek adına ciddi uğraş veren birkaç kişiye rağmen, hâlâ işlenmemiş olarak duruyor ve geliştirilip zenginleştirilmeye çok müsait olduğunu gösteriyor. Bu düşünceden hareketle ve gençliğin verdiği atılganlıkla, bu dil üzerinde kapsamlı bir çalışma yapmaya başladım. Binanın temellerini attım ve kirecimi, taşlarımı ve kerestelerimi de temin ettim. Daha sonra da, yaşadığımız çağı biraz daha dikkatlice düşünmeye başladım. Bu noktada karşıma şu gerçek çıktı: bu çağ gurur ve tembellikten başka bir şey üretmiyordu ve hakkımda fikir beyan edecek olan kendini beğenmiş refiklerimin sözlerimi çarpıtma konusundaki maharetlerine ve bunu yaparken gösterdikleri yüksek performansla ancak şapka çıkartılabildi! Onların bu başarılı performansını defalarca gözlemledikten ve meseleyi iyice düşünüp taşındıktan sonra, nihayet şu karara vardım: çürük ve kaygan bir zemin üzerine bina yapıyordum; o halde boşa kürek çekmemeli ve ayak takımının yaptığı işlerle uğraşmamalıydım. Sürekli gidip-geldiği yol üzerinde büyük bir yılanla karşılaşan biri gibi irkilip durdum ve (daha iyi ve daha kestirme bir yol bulurum ümidiyle) yolumu değiştirdim. Önceden de söylediğim gibi, bayağı ve kaba bir üslupla yazdığım ve parça parça insanların eline ulaşan eski yazılarıma halk öylesine rağbet ediyordu ki, şimdi bu yazıların benden çok halka ait olduğunu düşünüyorum. Bakıyorum, herkes bu yazılarımdan keyfine göre anlamlar çıkarıyor ve ben buna üzülüyorum. Ama aynı şeyin, daha önemli eserlerimin başına da gelmemesi için önceden tedbir alacağım.

Peki şimdi bilgin geçinip, herkesten çok şikayet etme hakları olduğunu ve daha ciddi eleştiriler yaptıklarını söyleyen budalalar mı, yoksa sıradan insanların cehaleti mi daha çok kınanmayı hak ediyor? Bunlar varken, sıradan insanları suçlamayı hiç doğru görmüyorum. Bu sözde-bilginler, diğer pek çok gülünç özellikleri yetmiyormuş gibi, koyu cehalet ve kibirde de rakip tanımazlar. Bunların, bir zamanlar, en eften-püften sözlerini o da en yalan yanlış şekilde anlamış olmakla gururlandıkları kişilerin şöhretlerini küçümsemelerinin nedeni işte bu kibirleridir. Ey bu çağın rezilleri! Siz ki, sizi doğuran, her soylu sanatı borçlu olduğunuz antik çağları küçük görüyor; şanlı maziye sadece denk olduğunuzu değil ayrıca ondan daha üstün olduğunuzu ilan etme cüreti gösteriyorsunuz! Yazık size. Ben, sözleri ve görüşleriyle insanları ancak güldüren ama ciddi manada hiçbir şey söyleyemeyen müptezelleri ve ayak takımını muhatap bile almıyorum. Askerlik sanatının bugün dejenere olduğuna ve mevcut komutanların ellerinde büsbütün mahvolmaya doğru yol aldığına hiç kuşku olmadığı halde, bu sanatın bu çağda zirvesini gördüğünü ve mükemmelliğe ulaştığını söylemekten yüzleri kızarmayan askeri zevattan ve komutanlardan bahsetmeye bile gerek duymuyorum. Bunların ne savaş yetenekleri var ne de akılları. Tek bildikleri şey, yan gelip yatmak ve şansa güvenmek. Bunlar savaşa, sanki bir düğüne gidiyormuş gibi süslenip püslenerek çıkarlar; yiyip içip, şehvetlerinin esiri olarak yaşarlar. Zafer kazanmayı düşünmek yerine, muharebe meydanından kaçmayı düşünürler. Bunların ellerini kullanmaktaki maharetlerini bir bilseniz, küçük dilinizi yutarsınız. Sanki, Tanrı bu elleri onlara düşmanla vuruşmak için değil, teslim olurken tokalaşmak için vermiştir! Ustalıklarını düşmanı korkutma konusunda değil, metreslerinin gözlerini boyamakta gösterirler. Fakat bütün bu yanlış düşünce ve davranışları bile, bunları yapanların kara cehaleti ve eğitimsizliği karşısında mazur görebiliriz!

Dostum, nasıl bir zamanda yaşadığımızı var sen düşün! Ömür sürdüğümüz ve giderek yaşlandığımız devir işte bu! Hiçbir şey bilmediği ve erdemden de nasibini almadığı halde, kendi görüşlerinden başkasını beğenmeyen insanlara ilişkin eleştirilerim işte böyle. Bunları her fırsatta dile getiriyor ve şikayetlerimi dillendiriyorum. Bu devrin insanları, sanki antik dönem yazarlarının sözlerini arkalarına atmaları yetmiyormuş gibi, kendi dehâlarına ve değerlerine saldırmayı da meziyet sayıyorlar! Ne gariptir ki bunlar, sanki bilmedikleri şeyin bilmeye de değer olmadığından eminlermiş gibi, cahilliklerinden haz duyuyorlar.

Marcus Tullius Çiçero'ya (1345)

Ne zamandır mektuplarını yana yakıla arıyordum. Sonunda, hiç ummadığım bir anda, onları buldum. Hepsini bir çırpıda okudum, büyük bir istekle ve tekrar tekrar... Okurken, sanki sen karşımda konuşuyormuşsun gibi oldum. Hey gidi Marcus Tullius hey! Meğer sen neymişsin! Ne çok şey söylemiş, ne çok serzenişte bulunmuşsun. Düşünceni ve hissiyatını ifade etmediğin konu neredeyse kalmamış. Önceleri seni mükemmel bir kılavuz olarak bilirdim ama sonunda şu gerçeği öğrendim: sen başkalarına öğüt veriyorsun ama o öğüde kendin uymuyorsun.

Şimdi, dinleme sırası sende. Her nerede olursan ol, şu öğütlere veya daha fazlasıyla da şu keder ve esef dolu sözlerle kulak ver. Ki bunlar, seni gerçekten seven ve ismini aziz tutan varislerinden birinin dudaklarından gözyaşları eşliğinde dökülüyor. Ey rahat nedir bilmeyen, ömrü koşturma içinde geçmiş, yaşlılığında da kendi yaptıkları yüzünden başı beladan kurtulmayıp yıkımlar görmüş (kendi sözlerinden başkasını kullanmıyorum, bilesin) büyük adam! Dur durak bilmeden yaptığın bu ağız dalaşından, bütün bu boş çekişme ve düşmanlıklardan bir hayır mı gelecek sandın? Peki ya yıllarına, mesleğine, hayattaki mevkiine yakışan huzur ve sükuneti buldun mu? Söyle bana, hangi aldatıcı seni sahte bir şöhret peşinde sürükledi de, yaşlanmaya başladığın yıllarda, gençlerin işi olan savaşlara girip her türlü talihsizliğe uğradın ve ardından da bir filozofa yakışmayacak şekilde ölümün kucağına atıliverdin? Yazık! Kardeşine verdiği öğüdü kendin tutmadın ve büyük ustalarının yararlı tavsiyelerini de kulak ardı ettin. Sen, meşalesi gece yolculuğunda başkalarının yolunu aydınlattığı halde, yolunu kaybeden bir yolcu gibiydin.

Dionysius hakkında konuşmaya çekiniyorum; kardeşin ve yeğenin için de öyle. Hatta eğer istersen Dolabella için dahi bir şey söylemem. Sen ise, bir bakmışsın, onları göklere çıkarıyorsun; bir bakmışsın, onları yerin dibine geçiriyorsun. Yine de bu yaptığın, belki bağışlanabilir. Kendisine karşı savaşınlara gösterdiği merhametlilikle ün salmış Julius Sezar'ı da es geçiyorum; öyle ki bu adamlar için o neredeyse sığınılacak güvenli bir liman idi! Aynı şekilde, Büyük Pompey'den bahsetmekten de geri duruyorum. O, seni öylesine çok seviyordu ki, bir dediğini iki etmiyordu. Fakat hangi akılla Antony'nin kollarına atıldın, anlamıyorum. Muhtemelen, 'cumhuriyet aşkı' diyeceksin. Ama, sen de biliyor ve kabul ediyorsun ki, Cumhuriyet daha önce zaten geri çevrilemez bir biçimde yıkıma uğramıştı. Ancak emeline ulaşamasan da, seni o işi yap-

maya yüce görev ve özgürlük aşkın zorlamış olabilir. Buna bakıp, senin, çok büyük bir adam olduğuna kolaylıkla inanabiliriz. Fakat o zaman Augustus ile niçin aran çok iyiydi? Brütüs'e ne cevap vereceksin? Diyelim ki Oktavyüs, senin için makbul biri. O zaman, bundan şu sonucu mu çıkarmalıyız: işine gelen bir tiran bulunca, bütün öteki tiranlardan kolaylıkla vazgeçebiliyorsun! İşte ey mutsuz adam! Az kalsın son yanlış adımını da atıyordun, son ve en acınası adımını. Ne mi yaptın? Çok övdüğün o asil arkadaşın hakkında kötü sözler söylemeye başladın. Halbuki o sana hiçbir kötülük yapmamıştı, sadece orada bulunan diğerlerine engel olmayı reddediyordu. Sevgili dostum! Böylesi döneklikler beni üzer. Bunları görünce, sana acıyor ve senin adına utanıyorum. Şunu bil ki Brütüs gibi ben de, maharetlerine hiç itibar etmiyorum. Allah aşkına söyler misin, başkalarına öğüt veren ama kendisi o öğütleri tutmayan birinin kime ne faydası olabilir veya çektiği nutuklara ve erdem derslerine kim itibar eder? Tabi ya, nasıl unutmuşum?! En güzeli şu olurdu ve bir filozofa da bu yakışır, değil mi? Ülkede huzur içinde yaşayacaksın, senin bizzat bir yerde söylediğin gibi, bu sefil ve değersiz dünyanın dertleriyle uğraşmak yerine sonsuz hayat hakkında tatlı hüylalara dalcaksın, falakaya yatmak nedir hiç bilmeyeceksin, hiçbir zaferin hasretini çekmeyeceksin, dizginsiz arzularını doyurmak için de başka Catiline'ler aramayacaksın... Geç bunları. Bunların hepsi boş şeyler. Ve sana uğurlar olsun sevgili Çiçerom, sonsuza dek uğurlar olsun!

Bu mektup, Roma'dan bakınca, Po Irmağı'nın ötesinde kalan Verona şehrinde, Adige'nin sağ kıyısında, senin hiç tanımadığın Tanrı'nın huzurunda, 16 Haziran 1345 tarihinde yazılmıştır.

Marcus Tullius Çiçero'ya

Önceki mektubuma gücendiysen (ki gücenebilirsin, çünkü *Andria*'daki bir çağdaşının söylediği şu sözlerle kulak vermek gerektiğini dilinden düşürmüyorsun: “itaatkar olmak dost kazandırır, gerçekler nefret doğurur.”) şimdi de gönlünü alacak ve gerçeğin aslında nefret edilen bir şey olmadığını sana kanıtlayacak sözler işiteceksin. Çünkü haklı eleştiri nefret uyandırıyorsa, haklı övgü de hoşadır.

Ve sen Çiçero! İznin olursa, sana şunları da söyleyeceğim: Aslında bizlerden pek farkın yoktu ama hatip ve filozof geçindin. Benim eleştirdiğim, senin aklın ve sözlerin değildi, yaşantındı. Çünkü aklına hayranım ama sözlerine şaşıp kalıyorum. Yaşantın hakkında bile, istikrarlı bir

çizgide ömür sürmek, ustası olduğun felsefe mesleğine yakışır şekilde sükunet arayışı içinde olmak ve özgürlük elden gittiğinde, Cumhuriyet de yanıp kül olduğu ve üzerine cenaze marşı çalındığında iç savaştan kaçmak dışında kusurun yok!

Sana ve eserlerine karşı (özellikle de *De Finibus*'a karşı) takındığım tavır, senin Epikür'e karşı takındığın tavırla kıyaslamak bile mümkün değildir! Epikür'ün yaşantısını övüyorsun ama yetenekleriyle de sürekli alay ediyorsun. Ben seninle hiç alay ettim mi? Dediğin gibi, yaşantın, bende gerçekten acıma hissi uyandırıyor ama itiraf etmeliyim, yeteneklerin ve söz söyleme ustalığın karşısında ancak şapka çıkartılır! Ey Roma hitabet sanatının büyük ustası! Sadece ben değil, kendilerini Latin çiçekleriyle süsleyen herkes, sana şükranlarını sunar. Çayırırlarımızı sulayan nehirler, senin o gür pınarlarından çıkmıştır. Açıkça itiraf ediyoruz ki, sen hepimizi sıraya dizip denetleyen lidersin. Sözlerin bize cesaret verir; ışığın, yolumuzu aydınlatır. Sözün özü, bu yazım sanatında birazcık olsun becerimiz varsa, bunu sana borçluyuz.

Yaşantın ve dehâna dair düşüncelerimi öğrenmiş oldun. Kitaplarınla ilgili olarak da bir şeyler duymak, onların başına neler geldiğini, kitlelerin ve ilim adamlarının onlara gösterdiği rağbeti, onları nasıl takdir ettiklerini bilmek ister misin? Yığınla şanlı kitabın hâlâ ellerde, ama bizler, bugün onları okumaktan ve adlarını bile bilmekten aciz insanlarız. Ünün cihanı tutmuş, namın dört bir yana yayılmış ve insanların dilinden düşmüyorsun. Ama seni gerçekten tanıyanların sayısı çok az. Nedeni de sorulur mu hiç? Tabii ki devir kötü ve insanların akli pek çalışmıyor. Ya da insanlar kıt kafalı veya (bu gerekçe benim de gönlüme yatıyor!) para aşkı zihnimizi çeliyor ve ilgi alanlarımızı değiştiriyor. Peki sonuç ne, biliyor musun? Söyleyeyim. Galiba bugünler de kitaplarından bazılarını bulmak artık mümkün değil. Korkarım, bunların bir daha geri gelmeleri de zor. Bunun benim için ne büyük bir keder olduğunu bilemezsin! Bu nesil için ise büyük bir ayıp tabii ki! Ya gelecek nesiller için? Onlar için de, bağışlanamaz büyük bir suç! Değil mi ki kendi dehâlarımızın kıymetini bilmeyişimizin ve bunun sonucu olarak da ilerde bunların nimetlerinden mahrum kalacak oluşumuzun utancı bize az gelir. O halde, utancımızı artırmak için, hak bilmezliğimiz ve kör olası ihmalkarlığımız marifetiyle senin ve arkadaşlarının meyvelerini de heder etmezsek, içimiz rahat etmez! Zaten kitaplarının uğradığı ve benim de şikayet ettiğim akıbete, diğer pek çok şöhretli insanın eserlerinin de uğraması bu yüzden değil mi ki?!

SORULAR

-
1. Petrarca'nın geldiği kökler, sizce onun yazarlığını nasıl etkilemiş olabilir?
 2. Petrarca'nın klasik döneme böylesine yakın ilgi duymasının nedeni nedir?
 3. Petrarca, kendi dilini üretmeye çalışan Rönesans yazarlarının ilklerindendi. Size göre o, bu yolu niçin seçmiş olabilir? Bu değişim, sizce Rönesans dönemine ait literatürün rağbet görmesini nasıl etkilemiş olabilir?
 4. Çiçero, Petrarca'yı nasıl hayal kırıklığına uğratmıştır?
 5. Romalılar, Petrarca'nın Çiçero hakkındaki acımasız sözlerine rağmen, Çiçero'nun kusurlarını niçin görmezden geliyorlar ve Petrarca'nın çağdaşları onu niçin önemsiyorlar?
-

52. LEON BATTISTA ALBERTI

AİLE ÜZERİNE

(1435-44)

Leon Battista Alberti (1404-72), Rönesans döneminin, en önde gelen sanatkarlarından biriydi. Floransalı tüccarların en zenginlerinden birinin gayr-i meşru oğlu olan Alberti, hem atletik bir sporcu ve eylem adamıydı hem de etkin bir yazardı. Hukuk alanında eğitim görüp kilisenin hizmetine girdikten sonra, asıl şöhreti mimarlık alanında yakaladı. Yaptığı şahsa özel birkaç enfes şato ile herkesin tanıdığı bir mimar oldu. Eserleri arasında resim ve mimarinin ilkeleri üzerine yazılmış klasik eserler bulunmaktadır.

Aile Üzerine, aile hayatına ilişkin işler, yükümlülükler ve bu hayatın faydalarını araştıran bir eserdir. Alberti, anne-babanın sorumlulukları, sevgi, evlenme ve ev işlerinin idaresi konularında ayrıntılı açıklamalar yaparken, karşılıklı konuşma üslubunu kullanır. Ona göre aileye çeşitli açılardan bakmak mümkündür: yani aile, bir akraba grubu olarak görülebileceği gibi, bir ekonomik birim ve bir siyasal kurum olarak da görülebilir.

Leon Battista

Konuyu ele alırken, ileride karşımıza çıkabilecek veya konuya eklenebilecek diğer meseleleri değerlendirmek açısından doğru ve sağlam dayanak noktalarından hareket etmemiz gerekir. Bu bağlamda dört genel kuraldan bahsedebiliriz. Şimdi bunları sıralayalım: ailede erkeklerin sayısı azaltılmamalı, tersine artırılmalıdır; mal-mülk azalmamalı, tersine artmalıdır; her türlü ayıplardan uzak durulmalıdır (iyi bir isim yapmak ve iyi bilinmek önemlidir ve bunlar istenmeye değer şeylerdir); kinler, husumetler ve kuyruk acılarının titizlikle önüne geçilmeli, buna karşın iyiniyetli olmaya, tanıdık sahibi olup dost edinmeye, bunların çoğalmasına ve dostlukların geliştirilmesine çalışılmalıdır.

Aklın gereği olan bu dört kuralı, erkeklerin nasıl zengin, iyi ve göz bebeği olduklarını anlamak için incelememiz gerekiyor. İlk olarak, bir ailenin nasıl oluştuğunu, bir bakıma, nasıl çoğaldığını incelemekle işe başlamalıyız. Burada sayının azalmasının nedenleri konusunda bazı düşüncelerimizi söyleyeceğiz. Daha sonra, ikinci konuya döneceğiz. Kaderin bir cilvesi midir nedir, her türlü nefsi arzulardan ve açgözlülüklerden uzak durmanızı sağlamak için kendimi paralarcasına çaba gösterdiğim bu konulara girmeden önce, bu tür bir girizgahla söze başlamış olmaktan çok memnunum. Daha sonraki meselelerde olduğu gibi, bu konuda da kısa ve özlü konuşmayı tercih ediyorum. Böylece ele alacağımız dört konunun tamamında, nefsanî haz ve şehvî arzuların, büsbütün mahvoluşun aslı nedeni olduğunu daha açık bir şekilde gösterebilmeyi umuyorum. Aldığınız eğitimin, soylu uğraşlarınızın ve çalışmalarınızın dışında başka bir şeyle uğraşmamanız ve tembellikten uzak durup saygın taleplerden daha aşağısına razı olmamanız gerektiği hususunda iknaya ihtiyacınız olmadığını bilmekle birlikte, bu tartışmayı başka zaman ve mekanda yapmamızın daha doğru olacağını düşünüyorum. O halde artık konumuza dönebiliriz. Şu andan sonra, herhangi bir zarafet gösterisine tevessül etmeden ve cilalı sözler sarf etmeden, olabildiğince açık ve anlaşılır bir dille konuşacağız. Sanırım doğru fikirler, bizler için zarif üsluptan çok daha önemlidir. Şimdi beni dinleyiniz.

Aile fertlerinin sayısının artması, tıpkı ülkelerin, bölgelerin ve bütün dünyanın nüfusunun artması gibidir. Hayal gücünü kullanan herhangi birinin çabucak kavrayabileceği gibi, insanlar, başlangıçta sayıca azken, zamanla, dünyaya çocuk getirip bunların çoğalması sonucunda, bugünkü kalabalık sayılara ulaşmışlardır. Ayrıca herkes de kabul eder ki, dünyaya çocuk getirmek için erkekler kadınlara muhtaçtır. Bir çocuk, zayıf ve bakıma muhtaç bir varlık olarak dünyaya geldiği için, kendini

güvenle kollarına teslim edeceği, ona fedakarca bakıp besleyecek birine ihtiyaç duyar. Bu kişi, onun üzerine titremeli, onu sevgiyle beslemeli ve uğrayabileceği zararlardan onu korumalıdır. Aşırı soğuk veya sıcak, yağmurlu ya da fırtınalı havalar çocuklar için zararlıdır. Bu yüzden, kadın, önce altında beslenip kendini ve çocuklarını koruyacağı bir çatı aramıştır. Orada kalmış, orada çalışmış, çocuklarını orada beslemiş ve onlara orada bakmıştır. Ayrıca kadın, mirasçılarını korumak ve onlara bakmakla uğraştığı için, dışarı çıkıp kendisi ve çocuklarının hayatlarını sürdürmeleri için gerekli olan ihtiyaç maddelerini bulacak bir konumda da olmamıştır. Ancak erkek, doğası gereği, daha güçlü ve azimlidir ve bu yüzden, temin edilmesi gerektiğine inandığı bu maddeleri bulup getirmek için dışarı çıkmıştır. Bazı zamanlar erkek, evden uzak kalmış ve ailesinin umduğu kadar çabuk evine dönememiştir. Bu nedenle, erkek eve yüklü döndüğünde, kadın, ilerde kocası bir süre evden uzak kalırsa hem kendisinin hem de çocuklarının sıkıntı çekmeyeceğinden emin olmak için getirdiklerini biriktirmeyi öğrenmiştir. Bence şurası açıktır ki, doğa ve insan aklı, bu yolla insanlığa, hem neslin çoğalması ve devamı için hem de daha önce doğmuş olanları besleyip korumak ve hayatlarını devam ettirmek için bir eşe muhtaç olduğunu öğretmiştir. Ayrıca herkes de artık bilmektedir ki, gerekli ihtiyaç maddelerinin özenle toplanıp dikkatlice biriktirilmesinin, bir evliliğin huzur içinde devamı için hayati önemi vardır.

Bunun ötesinde, doğa, aynı anda birden fazla kadınla evliliğe izin verilmemesi gerektiğini kanıtlamaktadır; çünkü erkek, kendisi, tek eşi ve çocuklarının ihtiyacından fazlasını karşılamaya hiçbir şekilde güç yetiremez. Şayet erkek eşleri ve onların ailelerinin hepsinin ihtiyaçlarını karşılayacak kadar yiyecek aramaya çıksaydı, hiç şüphe yok ki, bu çabası sonuçsuz kalır ve bunlardan biri olmasa ötesinin, kimi zaman bazı ihtiyaçlarını karşılayamazdı. Bu durumda, zaruri ihtiyaçlarının karşılanamadığını gören kadının, kendi hayatını kurtarmak adına çocuklarını terk etmek için bile yeterli nedeni olurdu. Hatta bu durumdaki bir kadının, belki başka bir eş arayıp bulmaya bile hakkı olduğu söylenebilir. İşte bu yüzden ki, evlilik kurumunu ortaya çıkaran, her konuda bizim en mükemmel ve tanrısal öğretmenimiz olan doğadır; ama o da bir şartla: bir adamın, hayat boyu tek, evet sadece bir tek eşi olmalıdır. Erkek, onunla aynı çatı altında oturmalı, onu ihmal etmemeli veya uzun süre evden ayrı kalmamalı; bilakis evine bağlı olup, zorluklara karşı eşiyle birlikte göğüs germeli ve ailenin her türlü ihtiyacını karşılayabilmek için

sorunları onunla birlikte konuşmalıdır. Kadın ise, kocasının ona getirdiği şeyleri koruyup muhafaza etmelidir. O halde şunu söyleyebiliriz: bir erkeğin, doğasının gereği olarak, bütün hayatı boyunca tek bir çatı altında huzur ve sükunet içinde yaşayacağı tek bir kadına ihtiyacı vardır.

Bununla birlikte, gençlerin büyük bir çoğunluğu, evlenip de ailelerinin iyiliğini yeterince gözetmezler. Evliliği halihazırdaki serbestlik ve özgürlüklerinin ellerinden gitmesi olarak görürler. Şairlerin bizlere anlatmaktan hoşlandıkları hikayelerdeki gibi, metresler edinirler ve onlar tarafından kandırılıp yoldan çıkarılırlar. Bir de tek eşle yaşamak genç erkeklere zor gelir ve kaldıramayacakları kadar ağır ve sıkıntı verici bir yük olarak gördükleri kadın ve çocuklara bakma sorumluluğunu üstlenmekten korkarlar. Bir ailenin bitmek bilmez ihtiyaçlarını layıkıyla karşılamaya güç yetiremeyecekleri korkusu da, onları evlenmekten uzak tutar. Evlilik döşegini başa dert açan bir sorumluluk olarak gördükleri için, meşru ve saygın yoldan aile kurmaktan uzak dururlar.

Eğer bu gerekçeler yüzünden ailenin yıkılıp dağılmasını istemiyor, bunun yerine, gençlerin adı lekelenmeden ve bedenlen ve ruhen sağlıklı yaşamalarını istiyorsak, genç erkekleri evlenip yuva kurmaya ikna etmeliyiz. Bunun için her türlü argümana başvurmalı, aklımızı sonuna dek çalıştırıp gerekirse kurnazca yollar deneyerek evliliği teşvik etmeli ve bunun için onlara ödül vaad etmeliyiz. Bu bağlamda, niçin evlenmek gerektiğini izah ederken, daha önce de bahsettiğimiz üzere, işe şehvet düşkünlüğünün kötülüklerinden başlayabiliriz. Çünkü bu gibi düşkünlüklerin mahkum edilmesi, genç erkeklerin meşru tatmin yollarına yönelmelerine neden olabilir. Yüreklendirici diğer hususlara gelince, onlara, evliliğin en temel ve doğal hali olan birlikte ve arkadaşça yaşamının keyiflerinden bahsedebiliriz. Çocukların evlilikteki rolleri, sevginin ve iyi muamelenin kaynağı ve güvenceleri olmalarıdır. Onlar, aynı zamanda, bir erkeğin bütün ümit ve arzularının odaklandığı varlıklardır. Çok çalışıp zenginlik, güç ve mülk sahibi olmuş ama sonra hatırasını yaşatıp ebedileştirecek gerçek bir varis bulamadan bu dünyadan göçüp gitmiş bir adamın hali gerçekten acıklıdır. Bir adamın kişiliğini, konumunu ve otoritesini kullanıp fayda temin etmeyi ve onun çalışıp kazandıklarının semerelerinden ve mükafatlarından yararlanmayı hak edecek biri varsa, bu elbette o adamın gerçek ve meşru oğulları olacaktır. Ayrıca eğer bir adam ardında bu tür varisler bırakırsa, kendisinin tamamen yok olup gittiğini düşünmez. Çocukları, onun ismini yaşatır ve bıraktığı boşluğu doldurmuş olurlar.

Antik dönemde babaya atfedilen saygın pozisyonu gençlerin dikkatine sunmamız da işe yarayabilir. Bu dönemde, baba olanlar nadide mücevherler takıyorlar ve şeref madalyaları ile ödüllendiriliyorlardı; ülke nüfusuna katkısı bulunmamış olanlara ise bu madalyaların verilmesi yasaktı. Ayrıca evlerinde bir kadın bulunması sayesinde nice hovarda ve ümitsiz müsrif adamın durumunun düzelip iyi bir hayat sürmeye başladığı bilgisini gençlerin dikkatine sunmak da amacımıza hizmet edebilir. Şu hususa da dikkat etmeleri gençlerden istenebilir: oğulların, işleri yapıp bitirme noktasında çok büyük bir yardımı olur; öyle ki işler sarpa sardığında ve yardıma muhtaç olduğunuzda var güçleriyle size yardım ederler; kötü ve zararlı insanlar size zarar vermek istediklerinde de onlar bir başkasından daha önce ileri atılır ve sizi korumak ve yapılan kötülüklerin intikamını almak için hazır olduklarını gösterirler. Bunların ötesinde, çocuklarımız, teselli kaynağımız ve ruh ferahlığımızdır; bizi her yaşta mutlu edebilirler ve bize büyük sevinç ve huzur verirler. Bu konuları gençlere anlatmak yararlıdır. Çeşitli ihtiyaçların baskısı altında yaşadığımız yaşlılık çağında, çocukların ne denli kıymetli varlıklar olduğunu onlara hatırlatmak da amacımıza hizmet edecek bir diğer husustur.

Gençlerin saygın ve meşru yoldan aile kurabileceklerine akıllarının yatması için, yeter ki bir kez istesinler, o zaman evin bütün sorumluluğu onlara bırakılmalıdır. Doğacak çocukların bakımı için ayrılmak üzere yeterli parayı biriktirmek için ailenin her üyesinden bir miktar para toplanmalıdır. Ki bu, bir anlamda çocuğun geleceğini garanti altına almak demektir. Bu yolla, ailenin bir üyesinin karşılamakta zorlanacağı bir masrafı pek çok kişi paylaşmış olur ve böylece herkesin üzerine düşen yük de hafifler. Benim görüşüme göre, güzel adetlerin süregeldiği bir ailede, fakir bir üyenin (isterse kendi ailesinin bile değil, kendi ülkesinin ve kendi dilini konuşanların bir üyesi olsun) durumunu düzeltmeyi ve bunun için gerekli olan parayı vermeyi istemeyecek kimse olmaz. Aile üyeleri arasında kimse bu küçük masraftan kaçmaz; çünkü böylece kendi soyuna ve kendi ailesine sağlayabileceği yarar, o küçük masrafın çok üzerinde olabilir. Baksanıza, sizler yabancıları, bir işi olmayan çeşitli hizmetkarları yıllar boyunca para ödeyip besliyorsunuz. Ev işlerinde size yardımcı olsunlar diye tuttuğunuz ama işlerini pek de beğenmediğiniz yabancıları ve köleleri yediriyor ve giydiriyorsunuz. Sanırım sonuç sizi pek memnun etmiyor. Peki soruyorum, kendi akrabalarınıza iyilik yapmanın size maliyeti çok daha az olmaz mı? Hem insanın kendi akra-

bası gibisi var mı? Yabancıları evlerinizin içine katmanız da onurlu ve keyifli bir davranış olabilir, ama kendi akrabalarınızla yardımlaşmanın verdiği onur ve keyif hiçbir şeyle kıyaslanmaz. Çok sevdiğiniz ve birbirini kollayan akrabaların yararı, hizmetinizi gören ve sadece sadakatlerini satın aldığınız işçilerden daha fazladır ve ev halkınız için daha uygun olan da budur. Bir baba, ailesine karşı bunun gibi iyi muamelede bulunsun ve bu şekilde yardımseverlik göstersiz, o zaman, artık şundan emin olabilir: çocukları zaruri ihtiyaç maddelerini bile isteme konusunda onu fazla sıkıştırmayacaklardır.

Bazı babalar, çocuklarına isteklerini söylerken: “vaktin gelince evlenmezsen, seni mirasından mahrum ederim” türü sözler sarf ederler. Gençlerin bu gibi zorlayıcı sözlerden etkilenip, evlenmeye yanaşmaları mümkündür. Gelelim, bir kızla evlenmek için uygun yaştan ne olduğu meselesine. Bu konuyla ilgili bütün antik dönem yazarlarının görüşlerini anlatmak uzun zaman alır. Hesiod, otuzunda evlenmiş bir adamdı; Lycurgus otuz yedisinde baba olmayı istemişti; bizim bugünkü uygulamamıza göre de, bir adamın yirmi beşinde evlenmesi uygun görülüyor. Diğerleri neyse de, en azından şuna kimse karşı çıkmaz: yirmi beş yaştan altındaki söz anlamaz ve kanı kaynayan gençlere böylesi bir sorumluluk yüklemek tehlikelidir. Bu yaştaki bir adam, çocuk sahibi olmak yerine, enerjisini ve gücünü, ayaklarını yere sağlam basıp konumunu güçlendirmek için harcar. Bir de şu var: gencin tohumu, kusurlu ve zayıftır; olgun adamın tohumu ise daha güçlüdür. O halde bırakın erkekler, evlenmek için tam olgunluk yaşını beklesinler.

Genç erkekler evlenme çağına geldiklerinde, ailenin güngörmüş yaşlı üyeleri ve diğer fertlerinin teşvik ve tavsiyesiyle evlenmeye özendirilirler. Bunun için, çevrelerindeki bakire kızları çocukluklarından beri izleyen ve nasıl yetiştirildiklerini bilen anneleri ve diğer kadın akraba ve dostları bir araya gelirler; sağlıklı ve iyi yetiştirilmiş kızları belirleyip bu kızların isimlerinin yer aldığı listeyi damat adayına sunarlar. Bundan sonra damat adayı, içlerinden kendisine en uygun olanı seçebilir. Evin büyükleri ve ailenin ileri gelenleri, bir rezillik işlemedikçe veya adı kötüye çıkmadıkça, gelin adayını reddedemezler. Bundan sonrası o adamı ilgilendirir: eğer bir hata yapmışsa, ceremesini kendisi çekecektir. Evlenecek adam, ailenin ileri gelen bilge üyelerinin herhangi bir şey satın alacakları zaman yaptıkları gibi (yani bir kontrat imzalamadan önce o malı iyice inceleyerek) hareket etmelidir. Bir şey satın almadan veya kontrat imzalamadan önce, o konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmak ve tavsiye almak iyi-

dir. Son pişmanlık fayda vermeyeceği için, başkalarına danışmak ve çok dikkatli bir şekilde adım atmak gerekir. Evlenmeye karar veren adam ise, daha da ihtiyatlı olmalıdır. Benim ona tavsiyem şudur: her yolu deneyip, ömrün boyunca kocası ve eşi olacağın kişinin nasıl biri olduğunu öğrenmeye çalış ve karar vermeden önce uzun uzun düşün. Eğer şu iki konuda ikna olmuşsa, artık bu adam evlenebilir: ilki, çocukları vasıtasıyla neslini devam ettirmek, ikincisi de, ömür boyu aynı eşe sadık kalarak yaşamak. Bu yüzden, evlenilecek kadının, çocuk doğurabilecek ve daimi eş olacak biri olmasına dikkat edilmelidir.

Kimilerine göre, erkeğin bir eş seçerken aradığı şey, güzellik, asalet ve zenginliktir. Erkeğin tercih edilmesinin gerekçesi olarak ise hep fiziksel çekicilik gösterilir. Bence, erkeğin tercih edilmesini sağlayan özellikleri, vakur ve heybetli bir görünümü olması, güçlü ve uyumlu uzuvlara sahip oluşu ve vücudunun çevik ve atik yapıda olmasıdır. Yaşlı bir adamın tercih edilmesini sağlayan şey ise, sanırım, basiretli oluşu, sevimliliği ve bütün söz ve fiillerine yansıyan isabetli kararlar verebilme özelliğidir. Bunun dışında yaşlı bir adamın tercih edilmesini etkileyen ne varsa, bu, genç bir şövalyenin çekiciliğini belirleyen şeyden kesinlikle çok başka bir şey olmalıdır. Sanırım, bir kadının tercih edilmesinde de, aynı şekilde, sadece çekiciliği ve yüz güzelliğine göre değil, belki daha fazla, kişiliğine ve çokça sağlıklı çocuk doğurabilirlik özelliğine bakarak karar verilmelidir.

Bir kadının tercih edilme nedenleri arasında en başta geleni, huy güzelliğidir. Terbiyesiz, savurgan, pis ve sarhoş bir kadın bile güzel yüz-lü olabilir ama kimse ona güzel kadın demez. Bir kadının beğenilmesinin ilk şartı, mütevazı ve iffetli olmasıdır. Ünlü Romalı hatip Marius, Romalılara verdiği ilk söylevde şunları söylemiştir: “kadınlarda aradığımız özellik iffet, erkeklerde ise çalışmadır.” Bu konuda onu sonuna kadar destekliyorum. Kaba ve pis bir kadından daha tiksinti verici bir şey yoktur. İnsanların en aptalı bile, sadece kıyafeti ve bedeni bakımından değil, bütün davranışları ve sözleri bakımından da, görünüşüne aldırmayıp temizliğine özen göstermeyen bir kadının hiçbir biçimde terbiyeli sayılamayacağını bilir. Terbiyesiz bir kadını kim erdemli sayabilir ki? Erdemsiz kadınların bir ailenin başına açtığı dertleri bir başka yerde yeniden ele alacağız, çünkü bir ailenin başına, hiç evlenmemiş veya bekar bir şerefsiz kadından daha kötü bir bela gelebileceğini sanmıyorum. Bu yüzden, bir erkek, evleneceği kadında, önce akıl güzelliği, yani iyi huy ve erdemlilik özelliklerini aramalıdır.

Erkek, evleneceği kadında sadece vücut güzelliği, zarafet ve çekicilik aramamalı, aynı zamanda, seçeceği kadının, çocuk doğuracak uygunlukta fiziğe sahip olmasına ve çocuklarını gereğince büyüteceğine dair güven veren biri olmasına da dikkat etmelidir. Malum, eski bir atasözü şöyledir: “eşinizi seçtiğinizde, çocuklarınızı da seçmiş olursunuz.” Şairler arasında çok meşhur olan bir deyişte de şöyle denilir: “sağlam karakter, sağlam vücutta bulunur.” Tabii ilimler uzmanı filozofların dediklerine göre ise, bir kadın ne zayıf ne de şişman olmalıdır. Onlara göre, şişman kadınlar çabuk üşürler, kabızlık çekerler ve anlayışları da kıt olur. Yine onların deyişine göre, kadın dediğin, neşeli, hareketli, sıcak kanlı ve civelek olmalıdır. Bu filozoflar, bir kızın esmer olmasını da kusur saymazlar. Ama asık suratlı, kara-kuru kızları makbul görmezler. Normalinden kısa boylu olanları da, uzun boylu olup zayıf olanları da hiç tasvip etmezler. Onlara göre, çocuk doğurmaya en uygun kadın tipi, boylu boslu olan ve uzuvları da ölçülü olanlardır. Onlar, burada uzun uzadıya izah etme ihtiyacı duymadığım birkaç argümandan hareket ederek, tercihlerini daima genç kadınlardan yana yaparlar. Bunun gerekçesi olarak da hep, genç bir kızın, kendisine verilen eğitimi daha kolay kabul edebileceğini gösterirler. Genç kızlar, yaşları gereği, saftırlar ve onlarda henüz herhangi bir kin duygusu ve nisbetçilik huyu gelişmemiştir. Bu kızlar, kocalarının alışkanlıklarını kabullenmeyi ve isteklerini seve seve ve itiraz etmeden yerine getirmeyi çabucak öğrenirler.

Böylece, güzellik konusunu bitirmiş oluyoruz. Şimdi artık soy meselesini ve soyda aranacak özellikler konusunu ele alabiliriz. Bence bir aileye katılırken dikkat edilmesi gereken ilk husus, yeni akrabaların alışkanlıkları ve huylarını iyice araştırmaktır. Her gün duyup okuduğlarımızdan da biliriz; çekişmeyi seven, kavgacı, küstah ve kindar insanlar yüzünden pek çok evlilik sona ermiş ve nice aileler dağılmıştır. Sözü fazla uzatmamak adına, burada hiçbir örnek vermiyorum. Sanırım kimse, bekar kalmak varken berbat akrabaların derdini çekmeyi tercih edecek kadar aptal değildir. Aile bağlarının, bazen hem kendi ailesine hem de evlendiği kızın ailesine bakmak zorunda olan adamın başına ne dertler açtığını, ne felaketler getirdiğini bilmeyen yoktur. Sık sık görürüz; yeni evli bir aile, imkânsızlıklar yüzünden, yeni akrabalarının evinde yaşamak zorunda kalır. Bu durumda, yeni evli kocanın işi gerçekten zordur; ya onları kavga etmeden bir arada tutmak için kendini paralayacaktır, ya da bütün suçu üstlenip ailesini başka eve çıkaracaktır.

Özellikle de bu konuda uzun uzadıya konuşmak istemediğim için, bütün mevzuyu birkaç cümle ile özetlemek istiyorum: bir adam evlenecekse, eşini, fazla ayak takımından olmayan ailelerden seçmeli; o ailenin fertlerinin de, mümkün olduğunca hali vakti yerinde ve meslek sahibi insanlardan oluşmasına, ayrıca alçakgönüllü ve düzgün huyları olan insanlar olmasına dikkat etmelidir. Evlenecek adam, müstakbel akrabalarının durumlarının kendisinden çok iyi olmamasına da özen göstermelidir, zira bu durumda, gururu incinip eziklik hissedebilir. Mevkii çok yüksek bir aile, hem kendisinin hem de ailesinin huzurunu kaçırabilir; çünkü mesela onlardan biri dara düşerse, ona destek olacağım diye, kaldıramayacağı bir yükün altına girmiş olur ve sonunda da perişan olur. Yeni akrabaların çok aşağı mevkiden olması da iyi değildir, zira adam, daha ilk hatasında bunların kölesi olur, ikincisinde de masrafa girer. O halde evlenecek kişi, akrabalarını seçerken, dengi olup olmadıklarına ve bir kez daha tekrarlayalım, mütevazı ve saygın insanlar olmalarına dikkat etmelidir.

Bunun ardından çeyiz meselesi gelir. Bence çeyiz, ne çok az ne de çok fazla olmalıdır; ayrıca miktarı belli olmalı ve çabuk getirilmelidir. Çok fazla, miktarı belirsiz ve vaat edildiği halde ne zaman geleceği belli olmayan çeyizler sorun çıkarırlar. Herkesin, sanki ortak bir ayıbı işleyip de yoldan çıkmışlar gibi, niçin borçlarını gecikmeli olarak ödeme konusunda titiz davrandıklarını bir türlü anlayamamışımdır. Bakıyorum insanlar, evlilik durumlarında bu yola daha fazlasıyla başvuruyorlar, çünkü böylece borçtan tümenden kurtulacaklarını ümit ediyorlar. Sonra evli kadın ilk yılını çoğunlukla kendi evinde geçirdiği için, yeni akrabalar, akrabalık bağlarının güçlendirilmesi adına sık sık ziyarete gelir ve yemekli toplantılar düzenlenir. Ancak, ortaya atılıp hakkınız olanı isterseniz, hele bir de bunu akrabaların bulunduğu ortamlarda yaparsanız, bu, kabalık olarak görülür. Yeni evli erkeklerin genellikle yaptıkları gibi, bu konudaki isteğinizi, ölçülü ve gerekçelendirilmiş sözlerle ifade etmezseniz, kınanırsınız. Sonra da, akrabalarınızın beyan ettikleri basit mazeretleri kabullenmek zorunda kalırsınız. İsteğinizi açıkça dile getirdiğinizde, akrabalarınız size ya şu an pek çok yükümlülüklerinin bulunduğunu söyler, ya işlerinin yolunda gitmediğinden yakınırlar, ya şartların ellerini kollarını bağladığını söyleyip başkalarından şikayetçi olurlar ya da daha büyük zorluklarla karşılaştığınızda, size daha fazlasıyla yardımda bulunmayı ümit ettiklerini söylerler. Yardım edebilecek durumda olduklarında ise, bu kez çıkmaz ayın çarşambasında cömert-

liklerini gösterebileceklerine dair söz verirler! Yardımı sizden beklerler ve sizi ezerler; bu durumda kendi aileniz olarak kabul ettiğiniz insanların isteklerini elinizin tersiyle itemezsiniz. Son olarak, ya sesinizi kesip olan-biteni sineye çekersiniz ya da size pahalıya patlayacak bir restleşme sürecine girip husumet doğurma durumuyla karşı karşıya kalırsınız.

Dahası da var: bu durumda eşiniz tarafından sürekli sıkıştırılırsınız ve bunun önünü de alamazsınız. Eşiniz, sürekli gözyaşları döker ve yeni başlamış bir aşkın iç sızlatan yakarış ve talepleri, üstünüzde direneme-yeceğiniz bir baskı oluşturur. Konuyu aile dışından birilerine açan ve babası ve kardeşleri için içli içli ağlayıp dert yanan karınızı öyle kolay kolay susturamazsınız. O zaman görün bakın, kendi evinizde, kendi odanızda, bunu yapan karınıza kulaklarınızı tıkamanız ne kadar zor oluyor! Sonunda, ya paranızı ya da sevdiğiniz kadını kaybetmeyi göze almak zorunda kalırsınız. Çeyizin miktarının belli olması, çabuk teslim edilmesi ve çok aşırı olmamasının gerekli olmasının nedeni işte budur. Getirilecek şeyler ne kadar fazla olur ve taşınacak eşyanın geliş süresi ne kadar uzarsa, daha fazla tartışma çıkar ve bu durumda çeyizi gönülsüz alırsınız; bir de kaldıramayacağınız bir yükün altına girip aşırı harcamak durumunda kalırsınız. Yani özetle, yüklü çeyiz hazırlamak, tarifi imkânsız acılara ve çoğu defa da tam bir yıkıma neden olur. Evet, şimdiye dek, gelinin nasıl seçileceği ve eve nasıl kabul edileceği konularını ele aldık. Geriye, gelin eve geldikten sonra ona nasıl davranılacağı konusu kalıyor.

SORULAR

1. Pek çok tarihçiye göre, Rönesans döneminde sekülerleşme artmıştır. Alberti'nin eseri, bu eğilimi ne kadar yansıtır?
2. Alberti, bir ailede babanın rolünü nasıl tanımlıyor? O, örneklerini nereden alıyor?
3. Aile, hangi açılardan bir devlete benzer?
4. Alberti'ye göre, doğa, kadının ailedeki rolünü nasıl belirliyor?
5. İyi zevcenin özellikleri nelerdir? Alberti, sizce niçin iyi bir kocanın özellikleri hakkında hiçbir şey söylemiyor?

53. GIORGIO VASARI

LEONARDO DA VINCI'NİN HAYATI

(1550)

Giorgio Vasari (1511-74), ilk olarak 1550'de yayımlandığı ve 18 yıl sonra da genişletilmiş baskısını yaptığı *En Seçkin İtalyan Mimar, Ressam ve Heykeltıraşların Hayatları* adlı kitabında, yüzlerce sanatçının eserlerini dünyaya tanıttı. Kitabını, bir tarihçi veya biyografi yazarı sıfatıyla değil bir sanatçı olarak kaleme aldı. Çünkü Rönesansın muazzam başarılarını ancak üretken bir sanatçının anlayabileceğine inanıyordu.

Vasari'nin babası bir çömlekçiydi. Gençlik yıllarında yanında kaldığı amcası ise bir ressamdı. Genç yaşta çırak olarak mesleğe başlayan Giorgio, bir süreliğine Michelangelo'nun atölyesinde de çalıştı. Değerli ustaların tecrübelerinden yararlandı ve kısa sürede bütün İtalya Yarımadası'nda aranan biri oldu. Seyahatleri sırasında *Hayatlar* adlı eseri için materyal topladı. Leonardo hakkında yazdığı biyografi, bunların en ünlülerinden biridir ve Vasari'nin ayrıntılı, geniş izahlı anlatıma ve öğretici bilgiye ne denli önem verdiğini göstermektedir.

Leonardo Da Vinci'nin Hayatı

Floransa'nın Ressam ve Heykeltıraşı

Bazı insanların doğuştan büyük yeteneklere sahip olarak dünyaya geldiğini hepimiz biliriz. Ama bazen de doğaüstü güzellikler, zarafet ve becerilerin tek bir adamda, sınırsız şekilde toplandığını görürüz. Öyle ki o kişi, hangi işe ilgi duysa o işi herkesten daha iyi yapar ve harikulade eserler verir; sonuçta ortaya çıkardığı eser de, herkesin gözünde, insan yapımı bir şey olarak değil Tanrı'nın lütfu olarak değerlendirilir (ki öyledir de). Bütün insanlar içinde, bunun bir örneğini Leonardo da Vinci'de görmek mümkündür. Nitekim son derece atletik bir vücuda sahip olduğu gibi, her işinde müthiş bir zarafet de bulunurdu. Öyle dahiyane özelliklere sahipti ve bunları öylesine geliştirmişti ki, onlar sayesinde, ne denli zor bir işle uğraşırsa uğraşsın, onun üstesinden kolaylıkla gelebiliyordu. İşlerinde çok başarılı olmasında, güçlü ve diri bir vücut yapısına sahip olmasının yanında, yüksek karakter özelliklerinden cesaret ve alıcnaplığın da etkisi vardı. Sonunda öylesine büyük bir şöhrete ulaştı ki,

sadece yaşadığı dönemde büyük itibar görmekle kalmadı, ondan sonraki kuşaklar arasında daha da fazla saygı gördü.

Ser Piero da Vinci'nin oğlu olan Leonardo, sahiden de olağanüstü biriydi ve Tanrı vergisi özelliklere sahipti. Eğer fazla değişken tabiatlı ve istikrarsız biri olmamış olsaydı, ilimde ve edebiyat alanında sayılı üstadlardan biri olurdu. Çünkü birçok şeyi öğrenmek için yola koyulur, ama başladıktan kısa süre sonra, bu işleri bırakırdı. Nitekim, birkaç ay içinde aritmetik alanında öyle büyük bir ilerleme kaydetti ki, sordugu ilginç ve zor sorular karşısında hocası şaşırıp kalıyordu. Estetik ve zarafete doğuştan eğilimi olan biri olarak müzikle de ilgilendi ve derhal lir çalmayı öğrenmeye karar verdi. Daha önce üzerinde hiç çalışmadığı bu enstrümanı sonunda harikulade bir şekilde çalmayı öğrendi. Ancak, böylesi farklı alanlarda uğraş vermiş olsa da, her şeyden daha çok severek yaptığı kabartma ve resim yapma uğraşından hiç vazgeçmedi. Bunu gören ve onun üstün zekasını fark eden Ser Piero, birgün onun resimlerinden bazılarını alıp yakın dostu Andrea del Verrocchio'ya götürdü ve ondan, ısrarlı sözlerle, Leonardo'nun kendini resme vermesi halinde geleceğinin parlak olup olmadığını söylemesini istedi. Andrea, Leonardo'nun olağanüstü resimlerini görünce hayretler içinde kaldı ve Ser Piero'ya, Leonardo'nun resim konusunda çalışmalarını sürdürmesi için ısrarcı olması gerektiğini söyledi. Sonra, Leonardo'yla konuştular ve onun Andrea'nın atölyesine girmesi gerektiği konusunda anlaştılar. Bu, zaten Leonardo'nun dünyada en çok istediği şeydi. Bundan sonra, Leonardo, sanatın başka dallarında da çalıştı. Çizimle ilgili bütün alanlarda eserler verdi. Öylesine harikulade ve muhteşem bir zekaya sahipti ki, geometri bilgisiyle cisimlere şekil verme konusunda da bilgin denilebilecek seviyeye ulaştı. Nitekim, daha gençliğinde, alçı kalıpları halen elimizde olan, bazı gülen kadın başları ve bir ustanın elinden çıkmış gibi görünen bazı çocuk başları yaparak, heykeltıraşlık alanındaki becerisini kanıtlamış, ayrıyeten mimari alanında da, hem binaların temelleriyle ilgili hem de diğer bölümleriyle ilgili pek çok planın çizimlerini yapmıştı. Genç yaşında çizdiği planla, Arno Nehri'nin, Piza'dan Floransa'ya dek uzanan ve gemi taşımacılığı yapmaya müsait bir kanala akıtılmasını öneren ilk kişi de yine o idi. Çizdiği diğer tasarımlar arasında, su gücü ile çalışabilen değirmenler, çırpıcı dibekleri ve makineler de vardı. Asıl ustalaşmak istediği alan resim olduğu için, en çok emeği doğa manzaraları üzerinde harcadı. Çok emek verdiği bir diğer alan ise balçıktan insan figürleri yapımı idi; bu modellerin üzerlerini balçığa batırılmış yumuşak

kumaş parçalarıyla örtüp daha sonra da üzerlerine, bir tür çok değerli Rheims kumaşı veya uygun bir çarşafı özenle geçirir ve böylece bunların korunmasını sağlardı. Kendi eliyle yaptığı ve resim kitabımızda bulunan bazı resimlerinin hâlâ tanıklık ettiği gibi, bu eserler, onun mucizevi fırça darbelerinin ürünüydü. Bundan başka bir de, kağıt üzerine çizdiği öyle harika resimler vardı ki, bunlardan daha iyisini yapanı ben görmedim. Zaten bu resimlerin biri şu an bende bulunuyor ki, ışık ve gölge oyunu stilinin kullanıldığı harikulade bir eserdir.

Tanrı ona öylesine ince bir zeka ve bu zeka ile uyumlu öylesine diri bir hafıza ve ifade edebilme yeteneği ihsan etmişti ki, zihninde tasarladığı şeyi en ideal şekilde resme dökemeyebiliyor, bu konuda herkesi geride bırakıyordu. Sürekli modeller yapıyor, planlar çiziyor ve bunlarda, büyük taş kütlelerinin yerlerinin nasıl değiştirileceğini ve geçit yapmak için dağların nasıl delineceğini gösteriyor; kaldıraçlar, bocurgatlar ve vidalar yardımıyla, (limanlarda nasıl boşaltım yapılacağı da dahil) büyük ağırlıkların nasıl kaldırılıp çekileceğini ve yine sürekli çalışan beyninin bir icadı olarak, pompa yardımıyla alçak yerlerden su çıkarmak için tulumbaların nasıl kullanacağını anlatıyordu.

Şurası açıktır ki, sanatın pek çok dalında usta olan Leonardo'nun, başladığı birçok çalışmayı bitirememesinin nedeni, zihninde canlandırdığı şeyleri, tam olarak resme dökemeyeceğini düşünmesidir. O, ne kadar usta olursa olsun, elinin, zihninin ince ve harikulade tasarımlarını kağıda yansıtmakta yetersiz kalacağına inanıyordu. Ayrıca hobileri ve geçici hevesleri de çoktu. Öyle ki, doğadaki varlıklar üzerinde spekülative düşünceler geliştirmekten hoşlanır, bitkilerin özelliklerini araştırmayı iş edinir, hatta göklerin hareketlerini, ayın izlediği yolu ve güneşin rotalarını gözlemlemekle bile uğraşırdı...

Bunlardan başka, Aziz Dominik keşişleri için, Milan'da bulunan Santa Maria dell Grazie Manastırı'na en güzel ve harikulade resimlerinden birini, yani Hz. İsa'nın Havarileriyle birlikte yediği Son Akşam Yemeği'nin resmini yaptı. Havarilerin başlarını çok ihtişamlı ve güzel çizmesine rağmen, İsa'nın başını bitmemiş halde bıraktı. Çünkü İsa'yı tasvir ederken çok önemseydiği o ilahi havayı resme tam aksettiremeyeceğine inanıyordu. Bitti kabul edilerek öylece bırakılan bu eseri, sadece Milanolular değil, dışardan gelen ziyaretçiler de çok büyük bir hayranlıkla karşıladılar. Çünkü Leonardo, Efendilerine ihanet edenin kim olduğunu merak eden Havarilerin yüzlerine yansıyan o ifadeyi resme yansıtmada konusunda öylesine başarılı olmuştu ki, İsa'nın yüz ifa-

desini anlamak mümkün olmasa da, Havarilerin hepsinin yüzlerinde, şaşkınlıkla karışık o sevgi, korku, öfke ve daha çok da kederi görmek mümkün olabiliyor, ayrıca Yehuda'nın, inatçı, menfur ve hain kişiliği de olanca netliğiyle görülebiliyordu. Başka söze gerek yok ama, eserin en küçük parçasının bile insan üstü bir çabanın ürünü olduğu açıktı; öyle ki sofraya bezindeki kumaşın dokumasını bile öylesine tıpatıp resmetmişti ki, bez, göze daha gerçeği çizilemezmiş gibi görünüyordu.

Son Akşam Yemeği tablosu

Anlatılanlara göre, bu manastırın Başkeşişi, işi bir an önce bitirmesi için Leonardo'yu sıkıştırıyordu. Çünkü Leonardo'yu bazen yarım gün boyunca ayakta öylece uzun uzadıya düşünürken görmek ona tuhaf geliyordu. O ise, Leonardo'nun fırçasını hiç elinden bırakmadan, tıpkı bahçesinde harıl harıl çalışan işçiler gibi, işini yapıp bitirmesini istiyordu. Bununla da yetinmeyip onu Dük'e şikayet etti ve bu konuda öylesine ısrarcı oldu ki Dük, Leonardo'yu çağırmak zorunda kaldı ve nazik bir üslupla, ondan çalışmayı hızlandırmasını istedi. Dük bunu yaptı ama yine de bir çaresini bulup, bütün bunları Başkeşiş'in ısrarlı talepleri üzerine yaptığını Leonardo'ya ilettili. Dük'ün keskin zekalı ve anlayışlı biri olduğunu anlayan Leonardo, Başkeşişe bir şey anlatmaya tenezzül etmezken, meselenin aslını etrafıca Dük'e anlattı. Leonardo, Düke, dehâ sahibi sanatçıların, başkalarının çok uzun sürede yaptıkları eserleri, çok az çalışıp kısa sürede bitirebildiklerini; o esere vücut verirken, zihinlerinde önce bir şeyi tasarlayıp ardından o konuda daha önceden sahip oldukları bilgilerden yararlanarak, sonuçta ortaya mükemmel eserler

çıkardıklarını izah etti ve sonunda Dükü ikna etti. Bunun üzerine Leonardo, iki adet baş resminin henüz bitmemiş olduğunu onun bilgilerine sundu. Bunlardan biri, İsa'nın başı idi. Leonardo, onun başını yapmayı hiç istemiyordu, zira Tanrı'nın insan suretine bürünmüş şeklinin güzelliğini ve harikulade zarafetini resme yansıtmamanın mümkün olamayacağını düşünüyordu. Tamamlanmamış diğer baş resmi ise Yehuda'ya aitti. Bu da onu rahatsız ediyordu; çünkü kendi kendine düşündüğünde, pek çok nimete ulaşıp sonra da alemin yaratıcısı olan Efendisine ihanet etmeyi kafasına koyacak kadar zalim ve akılsız biri olan Yehuda'nın yüzünü gereği gibi resmedebileceğini sanmıyordu. Bununla birlikte, bu ikincisi için bir çare düşündü: daha iyi bir yol bulamazsa, Yehuda'nın başının yerine, kendisine illallah dedirtmiş olan patavatsız Başkeşiş'in başını yapacaktı! Bu çözüm, Dük'ü hem çok şaşırttı hem de çok güldürdü ve Leonardo'ya: "bunu yapmak için yeterince nedenin var!" dedi. Konudan haberi olunca şaşkınlıktan ne yapacağını bilemeyen Başkeşiş, işi bahçeden takip etmekle yetindi ve Leonardo'yu işinde serbest bıraktı. Leonardo da, sadece ihanet ve hak bilmezliğin timsali olan Yehuda'nın başını tamamladı; ama, daha önce söylediğim gibi, İsa'nın başı tamamlanmadan öylece kaldı.

Mona Lisa

Leonardo, Francesco del Giocondo'ya, karısı Mona Lisa'nın portresini yapacağına dair söz vermişti ama dört yıllık zorlu bir çalışmadan sonra portreyi bitirmeden işi bıraktı. Bu eser şu an Fransa kralı Frances'in Fontainebleau'daki koleksiyonunda bulunmaktadır. Kim canlı bir nesnenin, bir sanatçının elinden neredeyse tıpa tıp resme nasıl aksettirilebileceğini görmek istiyorsa, bu portreye baksın. Çünkü resim, üstüne titrendiğine dair pek çok kanıt sunar. Gözlerde, gerçeğinin aynısı bir parlaklık ve hafif buğu vardır; göz ve kirpik

civarlarında ise, ne denli özenle işlendikleri besbelli olan pembemsi ve inci rengi hafif tonlar kullanılmıştır. Kaşlara gelince, kaş tüylerinin tenden çıktığı yerler öylesine incelikle resmedilmiş, iki kaşın birbirine yakınlığı ve inceliği öylesine ideal ölçülerde çizilmiş ve kaşlara, tendeki gözeneklere göre öylesine tatlı bir kavis verilmiştir ki bundan daha doğal bir kaş resmi olamaz. Minnacık delikleri olan, pembemsi ve narin burun, canlı gibi görünür. Vişne rengi dudak uçlarının ten rengiyle uyumlu şekilde birleştiği az açık ağız, sahiden de insana, fırça darbeleriyle boyanmış gibi değil, gerçekmiş gibi gelir. Dikkatlice bakıldığında, boğaz çukurunda nabzın atışı dahi görülebilir. Ve gerçekten bu resmin, kim olursa olsun her iddialı usta sanatçının yarışmaya cesaret edemeyeceği kadar kusursuz yapıldığı hiç tereddütsüz söylenebilir. Leonardo, ayrıca eserinde, bu işi iyi bildiğini gösteren çarelere de başvurmuştu: çok güzel olan Mona Lisa'yı resmederken, ressamların yaptıkları portrelerde çok sıklıkla görülen o kasvetli havanın resme yansırma riskini ortadan kaldırmak için, onu gülümser vaziyette tutacak şarkıcılar ve soytarılar kullanmıştı. Portreye yansıttığı gülüş öylesine hoştu ki, resmi görenler, bunun insani bir gülüş olmaktan çok tanrısal olduğunu düşünüyorlardı. Herkes, portrenin harikulade bir sanat eseri olduğunu söylüyordu, çünkü portredeki resmi, gerçeğinden ayırt etmek neredeyse imkânsızdı...

Michelangelo Buonarrati ile arası ise hiç iyi değildi ve birbirlerini küçümserlerdi. Nedeni de, Aziz Lorenzo Kilisesi'nin ön cephesinin yapımı için açılan yarışmaya Papa tarafından çağrılan Michelangelo'nun, Dük Giuliano'nun onayı ile yarışmaya katılmak üzere Floransa'dan Fransa'ya hareket etmesiydi. Bunun üzerine o da kalkıp Fransa'ya gitti. Yaptığı eserleri krala gösterdi; o da Leonardo'ya çok candan davrandı. Ardından kral, ondan Azize Anne'nin resmini yapmasını istedi ama Leonardo, adeti olduğu üzere, "yaparız, ederiz" türü sözlerle uzun süre onu oyaladı.

Nihayet, ilerleyen yaşlarında aylarca hasta döşeginde yattı. Ölümün yaklaştığını hissedince, Katolik inancını, doğru yolun ne olduğunu ve kutsal Hristiyanlık dinini öğrenmek için çok çaba gösterdi. Ardından da, pişmanlık içinde günah çıkartıp tövbeakar oldu. Ayakları üzerinde iyi duramıyordu ama dostları ve hizmetçilerinin kollarından destek alarak, yatağından doğrulup Hristiyanlığın en kutsal ayinini içtenlikle ve huzur içinde yapıyordu. Onu sık sık ziyaret etmeyi alışkanlık edinen ve bunu yapmaktan hoşlanan kral, yine böylesi bir ziyaret için geldi-

ğinde onun odasına girdi. Krala saygısı yüzünden yatağından doğrulan Leonardo, ona durumunu ve hastalığının gidişatını anlattıktan sonra, içindekini dışa vurup kendi sanatında yoğunlaşması gerektiği halde bunu yapmadığı için Tanrı'yı ve insanları ne çok gücendirdiğini söyledi. Hemen ardından da ölümün habercisi olan şiddetli bir nöbete tutuldu. Bunun üzerine kral kalktı ve o yüce ruha yardım edebilmek ve çektiği acıyı hafifletebilmek için başını ellerinin arasına aldı. Kralın kollarında can vermekten daha büyük bir şeref olamayacağını bilen Leonardo, böylece 75 yaşında hayata gözlerini kapadı.

SORULAR

-
1. Eğer Leonardo'yu 'Rönesans İnsanı'nın klasik örneği olarak alırsak, siz bu tabiri nasıl tanımlardınız?
 2. Vasari, Leonardo'da hangi kusurları teşhis ediyor?
 3. Vasari'nin *Vinci'nin Hayatı*'nda anlattıklarından yola çıkarak, Rönesans İtalyası'nda sanatçıların toplumsal konumuna ilişkin neler söylenebilir?
 4. Leonardo niçin böylesine başarılı bir ressamdı?
 5. Leonardo'nun yaşadığı dönemin ünlü sanatçıları birbirleriyle geçinebiliyorlar mıydı?
-

54. NICCOLO MACHIAVELLI

HÜKÜMDAR

(1513)

Niccolo Machiavelli (1469-1527), geçim kavgası veren bir avukatın oğlu olarak Floransa'da doğdu. Gençliğinde parlak bir öğrenci olarak dikkati çeken Machiavelli, sağlam bir hümanist eğitimden geçti ve bu sayede devlet hizmetine girdi. 25 yaşında, Floransa Cumhuriyeti'nde diplomat ve siyaset danışmanı olarak göreve başladı. Mesleği sayesinde, çağının güçlü simalarının çoğuyla sıcak ilişkiler kurdu. Ama Cumhuriyet'in yıkıldığı 1512 yılında, aniden işini kaybetti. Önce hapsedildi, ardından sürgüne gönderildi ve işkence gördü.

Mecburi emekliliğe ayrıldıktan sonra, ilk çağ tarihi üzerinde çalıştı ve yazmaya başladı. Hâlâ Batı siyaset teorisinin klasiklerinden biri olarak okunan *Hükümdar*'ı 1513'te bitirdi. Kitap, devleti başarıyla yönetmenin yollarını anlatır. Machiavelli, insan tabiatına dair sahip olduğu kötümser görüşün damgasını vurduğu bu kitapta, devlet hizmetindeyken edindiği tecrübeleri ustaca aktarmaktadır. Kitabı, açıkçası hükümetteki görevine yeniden dönme ümidiyle yazmıştır. Eser, Floransa'da siyasal istikrarın yeniden tesisini ne denli tutkuyla istediğini göstermektedir.

Niccola Machiavelli'den Muhteşem Lorenzo de Medici'ye Mektup

Çok değer verdikleri şeyleri veya hükümdarın çok hoşuna gideceğini bildikleri şeyleri ona hediye olarak sunmak, onun lütfuna mazhar olmayı arayanların çok defa edindikleri bir adettir. Bu yüzden, sık sık soylular tabakasından olanlara, yüksek makamlarına uygun atlar, silahlar, altından yapılmış kıyafetler, kıymetli taşlar ve benzeri süs eşyalarının hediye edildiğini görüyoruz. Ben de hizmete hazır olduğumun bir göstergesi olarak, kendimi siz Majestelerinin himayesine vermeyi istiyorum; ve sahip olduğum şeyler arasında, size sunulmak üzere, çağdaş hadiselerle ilgili edindiğim köklü tecrübeler ve antik dönemle ilgili yaptığım yoğun okumalar sayesinde elde ettiğim bilgiden daha değerli olan veya benim kıymet verdiğim başka bir şey bulamadım. Bu konular üzerinde uzunca bir süre dikkatlice düşündüm ve inceden inceye tetkikler yaptım. Şimdi ise, düşündüklerimi, küçük bir kitap içinde topladım ve

bunu, siz Majestelerine gönderiyorum. Bu kitabı, ne pek çok yazarın, eserlerini sunarken çekici hale getirmek için kullandıkları şatafatlı ifadelerle veya şaşıla sözlerle doldurdum ne de yağcılık maksatlı, ilgisiz ve asılsız sözlerle süsledim. İstedim ki, kitabım, tamamen sade bir dille yazılmış, açık, kolay anlaşılır bir eser olsun veya en azından, kendi farkını, sadece içindeki örneklerin çeşitliliği ve işlediği konunun önemiyle ortaya koysun.

Eğer alt tabakadan biri hükümdarların ülkelerini nasıl yönetecekleri ve tebaanın uyması için hangi kuralları koyacakları konusunda tartışmaya girişirse, umarım, kitabımı bir haddini bilmezlik olarak görmez. Zira ressam da, manzara resimleri çizmek istedikleri zaman, dağları ve tepeleri doğru çizebilmek için alçak rakımlı yerlere ve vadilere giderler, vadilerin resimlerini çizmek için ise, dağların tepelerine çıkarlar. Benzer şekilde, insanları iyi tanımak için hükümdar olmak, hükümdarları iyi tanımak için de bizzat halktan olmak gerekir.

Farklı Ordu Çeşitleri, Özellikle de Paralı Askerler Üzerine

Bir hükümdarın yönetimi sağlam temeller üzerine kurması gerektiğini, aksi taktirde, başına gelecek felaketlere katlanmak zorunda kalacağını daha önce söylemiştim. Yeni olsun eski olsun, hatta karma bile olsa, bütün devletlerin üzerine oturduğu ana temeller, iyi kanunlar ve güçlü ordulardır. Güçlü orduların olmadığı yerde iyi kanunlar olamayacağı için ve güçlü orduların olduğu yerlerde zorunlu olarak iyi kanunlar olacağı için, kanunlar konusunu bir kenara bırakıp ordular hakkında konuşacağım.

O halde, şu tespiti yapabiliriz: bir hükümdarın devletini savunmak için kurduğu ordular, ya kendisine ait askeri birliklerden ya paralı askerler ve yardımcı kuvvetlerden ya da karma birliklerden oluşur. Paralı askerler veya yardımcı kuvvetler yararsız ve tehlikelidirler. Kim devletini paralı askerler üzerine kurarsa, asla güven içinde veya tehlikelerden emin olamaz. Çünkü bunları savaş meydanında tutan tek şey, para hırsı ve arzusudur. Bu ise, onların hükümdar için ölmelerini sağlamaya yetmez.

Hükümdarın Askeri Görevleri

Bu yüzden, bir hükümdar, savaştan, onun kuralları ve idaresinden başka ne bir konu ile ilgilenmeli ne bir düşünceye sahip olmalı ne de bir

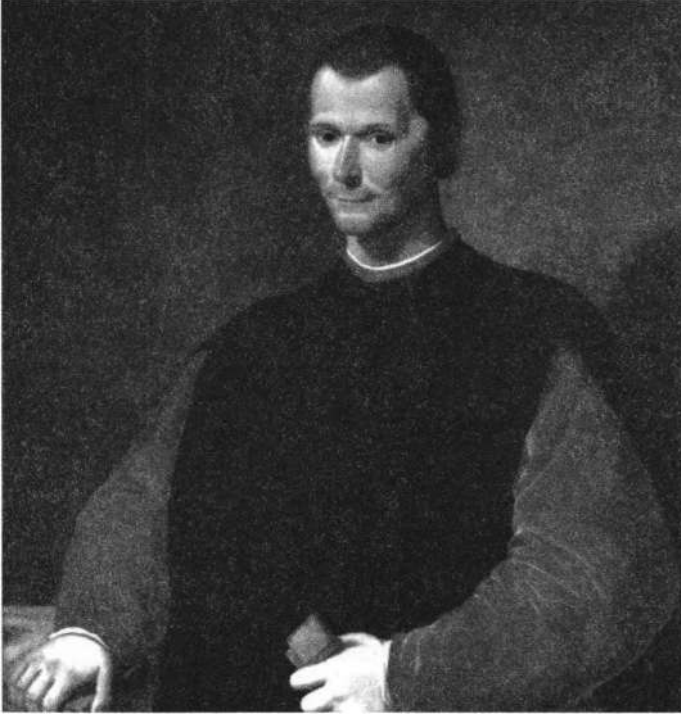
başka alanda çalışıp kendini geliştirmekle uğraşmalıdır. Savaş sanatı, emretme konumunda olan biri için tek uğraştır ve bu öylesine erdemli (*virtu*) bir sanattır ki, sadece hükümdarların saraylarının ayakta kalmasının güvencesi olmakla kalmaz, sıradan vatandaşların sıklıkla yönetme gücünü ele geçirmelerini de mümkün kılar. Öte yandan, açıktır ki, hükümdarlar savaştan daha çok nezaket ve zerafet peşinde koştukları zaman, hükümdarlıktan olmuş olurlar. Bir devletin elden çıkmasının en kestirme yolu, bu sanatı ihmal etmektir; bir devleti ele geçirmenin en kestirme yolu da bu sanatı iyi bilmektir.

Francesco Sforza, bir asker olduğu için, sıradan vatandaşlıktan Milan Düklüğü'ne kadar yükselmişti. Fakat onun soyu, savaşın zorluklarından kaçtıkları için, düklükten sıradan vatandaşlığa düşmüşlerdir. Savunmasız kalmak, beraberinde getireceği diğer felaketler bir yana, sizi rezil edip, zelil kılar. Bu, bir hükümdarın uzak durması gereken ayıplardan biridir ki, daha sonra bu konu üzerinde duracağız. Silahlı biriyle silahsız birini kıyaslamak bile abestir. Silahlı kişinin, silahsız olana boyun eğeceğini beklemek de, silahsız bir efendinin silahlı hizmetçiler arasında güvende olduğunu sanmak da akla aykırıdır. Çünkü ilk durumda küçük görülme, ikincisinde ise güvensizlik söz konusu olacaktır ve her iki durumda da birlikte yaşamanın imkânı kalmayacaktır. Bu nedenle, savaştan anlamayan bir hükümdar, daha önce anlattığım diğer belalardan başka, kendi askerlerinden saygı görmeyeceği gibi, onlardan hiçbir şekilde emin de olamaz.

İnsanların, Özellikle de Hükümdarların Övülme ve Yerilme Nedenleri Üzerine

Artık bir hükümdarın tebaasına ve dostlarına karşı nasıl davranması gerektiği konusunu inceleyebiliriz. Bu konunun, daha önceleri defalarca incelendiğini biliyorum ama insanların, öncekilerin sözlerini tekrarlama hatasına düştüğümü düşünmelerinden çekinsem de, bu meselede başkalarının söylediklerinden farklı şeyler söylemek niyetindeyim. Ancak amacım, söyleneni anlayan bir okuyucuya faydalı olacak şeyler yazmak olduğu için, insanların doğru olduğunu sandıkları şeyleri tekrarlamaktan çok, meselenin aslını araştırmak bana daha doğru görünüyor. Pek çok insan, kimsenin gerçek dünyada asla görmediği ve bilmediği devletlerin ve krallıkların var olduğunu sanmışlardır. Halbuki gerçek yaşam ile idealleştirilmiş yaşam arasında büyük bir fark vardır. İdeal olanın

izini takip edip, gerçek dünyayı ihmal eden kişi, amacına ulaşmak bir yana, bizzat kendi sonunu hazırlamış olur ki, bunu da yaşayarak öğrenir. Her zaman daima iyi olmaya çalışan kişi, iyi olmayan çok sayıdaki insanın arasında yok olmaya mahkumdur. Bu nedenle, mevkiini korumak isteyen bir hükümdar, nasıl iyi olunmayacağını ve gerektiğinde bu bilgiyi nasıl kullanacağını yahut onu kullanmaktan nasıl kaçınacağını bilmelidir.

Niccolo Machiavelli

O halde, hükümdarlar hakkında uydurulan bütün zırvaları bir kenara bırakıp, gerçekler üzerinde konuşmamız gerekir. Burada şunu söylememe izin verin: biliriz ki, ne zaman insanlar (özellikle de yüksek konumları nedeniyle hükümdarlar) hakkında tartışma açılırsa, ya onları övmeyi ya da suçlamayı beraberinde getiren belirli özellikleri üzerinde durulur. Nitekim, bu yüzden, kiminin cömert, kiminin cimri; kiminin vermekten hoşlanan, kiminin zorla alıcı; kiminin insafsız, kiminin merhametli; kiminin hain, kiminin sadık; kiminin güçsüz ve korkak, kiminin sert ve gözüpek; kiminin alçak gönüllü, kiminin kibirli; kimi-

nin şehvet düşkünü, kiminin iffetli; kiminin dürüst, kiminin hilekar; kiminin haşin, kiminin nazik; kiminin ciddi, kiminin şakacı; kiminin kesin-inançlı, kiminin şüpheli v.s. olduğu düşünülür. Elbette, herkes bir hükümdarın, sayılanlar arasındaki bütün iyi özelliklere sahip olması gerektiğini söyler. Fakat bu özelliklerin hepsine sahip olup, gereğince hareket edecek bir hükümdarı bulmak neredeyse imkânsızdır. O halde, ayıplanacak özellikleri varsa da, bir hükümdarın, halkın gözünden düşmesine neden olabilecek bu kusurlarını gizleyecek ölçüde zeki olması gerekir. Hükümdar, eğer becerabiliyorsa, halkın gözünden düşmesine neden olmayacak rezillikleri işlemekten de kendini uzak tutmalıdır. Ancak bunu beceremiyorsa, kapılıp gittiği bu özellikler için fazla üzülmesine gerek yoktur. Ayrıca o, ülkesini korumak adına bir rezillik işlemişse bundan dolayı ayıplandığı için de çok üzülmemelidir. Çünkü meseleye titizlikle yaklaşıldığında, nice durumda erdem gibi görünen şeyin sonunda yıkım getirdiği, öte yandan, rezillik gibi görünen şeyin ise, refah ve huzura götürdüğü görülebilir.

İnsafsızlık ve Merhamet:

Sevilen Biri mi Yoksa Korku Duyulan Biri mi Olmak Daha İyidir?

Burada şu soru karşımıza çıkar: hükümdarın sevilen biri mi, yoksa korkulan biri mi olması daha iyidir? Kuşkusuz, her hükümdarın, hem seilmeyi hem de korkulmayı istediğini biliyorum ama bu özelliklerin bir arada bulunması zor olduğu için, eğer bir tercihte bulunmak zorunda kalırsak, sevilen biri olmaktansa korkulan bir hükümdar olmak daha iyidir. Çünkü herkesin bildiği gibi, insan tabiatında nankörlük, döneçlik, yalancılık ve hilekarlık, tehlikeyi sevmeme ve açgözlülük özellikleri vardır. Onlara iyi davranıp yardım ettiğinizde, sizinle iyi geçinirler ama tehlike kapıyı çalınca, hemen sırtlarını dönerler. İnsanların hatrını daha çok kırdıkları kişi, kendisinden korkulan değil, kendisini sevdiren kişidir. Bunun sebebi şudur: insanlar özlerinde bozuk tabiatlı oldukları için, kendi çıkarlarına gördükleri anda sevgi bağını koparırlar. Ama korku bağında, insanların asla kaçamayacakları, cezalandırılma endişesi vardır.

Bununla birlikte, bir hükümdar, seilmese bile, nefret de edilmeyecek şekilde kendisinden korkulmasını sağlamalıdır. Çünkü insanlar gerçekten, nefret etmeden de korku duyabilirler. Hükümdar, tebaasının veya vatandaşların malına mülküne ve kadınlarına el uzatmazsa, işte o

zaman amacına ulaşır. Ama diyelim ki kan dökmek zorunda kaldı; o zaman da bunu mazur gösteren bir haklı sebebi veya güçlü gerekçesi olmalıdır. Fakat bütün bunların ötesinde, hükümdar halkının malına el uzatmamalıdır. Çünkü insanlar, babalarının ölümünü unuturlar ama babalarından kalan mirası kaybetmek, onlara çok dokunur.

Korkulan ve sevilen biri olma konusuna yeniden dönecek olursak, son sözlerim şunlardır: insanların sevgisine güvenilmez ama onlara hükümdar korkusu verilebilir. Bu yüzden, akıllı bir hükümdar, dizginleri elinde tutması gerektiğini bilmeli ve işlerin kendi kontrolünde olmasına dikkat etmelidir. Ama daha önce de ifade ettiğim gibi, hükümdarın, nefret edilen biri olmamaya özen göstermesi gerekir.

Hükümdarlar Verdikleri Sözde Nasıl Durmalıdırlar?

Bir hükümdarın kurnazlıktan ziyade dürüst olup sözünde durmasının ne denli övgüye layık bir özellik olduğunu herkes bilir; ancak son dönemlerde edindiğimiz tecrübelerden, sözlerini tutmaya pek önem vermeyen, ama kurnazlıklarıyla insanları nasıl aldatacaklarını bilen hükümdarların daha başarılı olduklarını görmekteyiz. Bu hükümdarlar, son tahlilde, dürüst davranmaya çalışanlara göre daha başarılı olmuşlardır.

Demek ki iki tür kavga vardır: birincisi kanunla, ikincisi zor kullanarak yapılır. Çoğunlukla ilk yöntemi insanlar kullanırken, ikincisi hayvanlara özgüdür. Fakat ilk yöntem, her zaman amaca ulaştırıcı olmadığı için, kimi zaman ikincisine başvurmak zorunda kalınabilir. Bu nedenle, bir hükümdar, her iki yöntemden de yararlanmanın yollarını iyi bilmelidir. Antik dönem yazarları, bu konuyu eserlerinde incelikle işlemişlerdir. Bu yazarlar, Aşil gibi antik dönemin pek çok hükümdarının da, 'yarı insan, yarı at' biçimindeki Chiron tarafından eğitildiğini naklederler. Böylesi bir öğretmenin eğitim vermesinin anlamı ancak şu olabilir: bir hükümdar, insana ve hayvana özgü yöntemlerin her ikisinden de yararlanmasını bilmelidir. Çünkü, bu yöntemlerin sadece birinden yararlanırsa, amacına çoğunlukla ulaşamaz.

Bir hükümdarın, hayvan karakterlerine bakarak çıkaracağı sonuçlar da vardır. Örnek olarak, tilki ve aslanın karakterlerini karşılaştırabilir. Aslan tuzaklara karşı, tilki ise kurtlara karşı kendini koruyamaz. Bu yüzden, tuzaklardan korunmak için tilki, kurtları korkutmak için aslan olmak gerekir. Yalnızca aslan gibi davrananlar büyük hata ederler. O

halde, bir hükümdar, söz verdiği için zarar göreceksen ya da söz vermesini gerektiren şartlar ortadan kalkmışsa, sözünde duramaz, durmamalıdır da. Bütün insanların iyi oldukları düşünülse bile, yine de bu şekilde davranmamak gerekir. Ama biliriz ki, insanlar sağlam pabuç değildir ve sözlerinde durmazlar. O nedenle, hükümdar da, insanlara verdiği sözü tutmak zorunda değildir.

Bir Hükümdar Şöhret Kazanmak İçin Nasıl Hareket Etmelidir?

Bir hükümdarın itibarını en üstte tutacak şey, büyük askeri seferler düzenlemesi ve halkının imreneceği bir örneklik sergilemesidir.

Bir de hükümdar, yetenekleri takdir ettiğini göstermelidir. Bunu, hünerli insanları ve mesleğini iyi yapanları ödüllendirerek yapabilir. Ayrıca o, halkından ticaretle veya tarımla uğraşan ya da başka bir iş yapanları, mesleklerini iyi ve rahat bir şekilde yapabilmeleri için teşvik etmelidir. Kazanmak için çalışan vatandaşları, sonunda her şeylerinin ellerinden alınacağı korkusu taşımamalıdır. Yeni bir iş kurmak isteyen kişi ise, yüksek vergilerle korkutulmamalıdır. Tam tersine, hükümdar, bu işlerle uğraşan veya devletin refahını artırmak için başka şekillerde çalışanları da ödüllendirmelidir. Ayrıca o, yılın belirli günlerinde düzenleyeceği festivaller ve şenliklerle, halkını eğlendirmelidir.

İnsan Hayatında Talihin Etkisi ve Bununla Başa Çıkma Meselesi

Pek çokları, dünyaya gizli bir elin hükmettiğini ve buna karşı durmanın da boş ve yararsız olduğunu düşünürler. Bu düşüncenin hâlâ etkili olduğunu da görüyorum. Buradan hareket edildiğinde, kimileri, çalışıp-çabalamanın hiçbir faydası olmadığını ve her şeyi bırakıp, talihe boyun eğmek gerektiğini öne sürebilirler. Çağımızın tanıklık ettiği ve hayalimizin ötesine ulaşan muazzam değişimin sancılarından dolayı, bu görüş, halk arasında daha fazla yandaş bulabiliyor. Bazen benim de aklıma benzeri düşünceler geliyor ve onlara meyl eder gibi oluyorum. Bazı eylemlerimizde talihin rolü olduğunu kabul edebilirim ama özgür irademizden hepten vazgeçmeyi kabul edemem. Bence eylemlerimize yön vermek temelde bizim elimizdedir.

Sonuç olarak şunu söyleyebilirim: Talih değişebilir ama insanları bekleyen işler değişmez. O halde, insanlar, talihle değil kendi işleriyle ilgili olmalıdırlar. Böyle davranırlarsa başarılı olurlar, işlerini talihe havale ederlerse başarılı olamazlar. Ancak şunu da eklemeliyim ki, talih,

bir kadına benzer. Bu yüzden, onu kontrol altında tutmak isteyen erkeğin amacına ulaşabilmesi için çekingen davranmak yerine atik olması gerekir. Tecrübelerimiz bize, kadınların daha çok böyle atik erkeklere boyun eğdiğini ama kendilerine soğuk davrananlara pek itaatkar olmadıklarını söylüyor. O nedenle, talih, tıpkı bir kadın gibi, daima gençlerden yanadır. Çünkü gençler, daha atiktir, daha yırtıcıdır ve talihe boyun eğdirmek konusunda da daha gözüpektirler.

SORULAR

-
1. Machiavelli, niçin kendini hükümdara öğüt verme makamında görüyor?
 2. Devlet idaresinde zor kullanmak çok mu önemlidir?
 3. Machiavelli, insan doğasına nasıl bakıyor?
 4. Machiavelli, kitabını bir hükümdara sunmuştu. Sizce bu durumun, kitabın içeriğine ne etkisi olmuştur?
 5. Okuyanı çok fazla olmasına rağmen, pek çokları için *Hükümdar*, ahlak-dışı bir kitaptır. Sizce bu kitabın yararlı olabileceği yönler yok mudur?
 6. Çağdaşları, Machiavelli'yi tehlikeli biri olarak görüyorlardı. *Hükümdar*, bu görüşü doğrulayacak herhangi bir kanıt sunuyor mu?
-

55. DESIDERIUS ERASMUS

DELİLİĞE ÖVGÜ

(1509)

Desiderius Erasmus (y. 1466-1536), 16. yüzyılın başlarında parlak entelektüel kimliğiyle dikkat çeken en önemli aydındı. Öksüz büyüyen Erasmus, manastırda eğitim gördü ve rahip oldu. Entelektüel yetenekleri öylesine güçlüydü ki, bunlar, onun, antik döneme ait el yazması eserleri araştırıp bir dilci, filolog ve yazar olarak hünelerini gösterebilmesi için kıtanın her köşesine seyahat etmesine imkân tanıdı. İlmi yetkinliğini yansıtan başlıca eserleri olarak, *Yunanca Yeni Ahid* ve *Aziz Jerome'nin Yazıları* adlı her iki kitabı da 1516'da yayınlandı. Fakat Erasmus'un ünü, daha çok popüler yazılarından gelmektedir. Bunlar içinde özellikle *Atasözleri* adlı eseri ve hiciv türü çalışması olan *Deliliğe Övgü* öne çıkar.

Deliliğe Övgü, Erasmus'un, İngiltere'ye yaptığı ilk yolculukta arkadaşlık kurduğu Sir Thomas More'a atıfla yazılmıştır. Erasmus eserinde, şakacı bir üslupla, deliliğin dünyadaki bütün iyi şeylerin kaynağı olduğunu savunur. Eğer insanlar, oldukları gibi davranmayı başarmışlar ve kurumlar da ters-mantık yöntemiyle inşa olunabilmişler ise, bunda, Deliliğe Övgü'nün katkısı inkar edilemez. Erasmus, özellikle de dini ve Katolik Kilisesi'ni eleştirdiği bölümlerde, sert ve acımasız bir dil kullanmaktadır. Tarihçiler ise, şu sözü tekrarlamaktan çok hoşlanırlar: "Luther'in civcivi, Erasmus'un yumurtladığı yumurtadan çıkmıştır."

Bahse değer bir başka deli takımı da, uyduruk mucize hikayeleri ve menkıbeler anlatmayı veya bunları dinlemeyi meslek edinenlerdir. Hiç kuşku yok ki bunlar yalandır. Ama hayaletler, tayflar, hortlaklar, dirilmiş iblisler ve benzeri yersiz korku uyandıran şeylerle ilgili binlerce uydurma ortalıkta dolaştıkça, bu hikayelerin ardı arkası kesilmez. Bir de bunlar, gerçeklerden ne kadar uzak olurlarsa, bu hurafelere inanan ve dinlemekten hoşlanan da o ölçüde çok olur. Bu saçmalıklar, dinleyenin sıkıntılarını dağıtıp hoşça vakit geçirmesini sağlamakla kalmaz, ayrıca hünerli rahipler ve keşişler için de keyifli bir gelir kaynağıdır. Azizlerin ve şehitlerin türbelerine ve heykellerine keramet atfedip böylece safdilleri kandıran başkalarının yaptığı da pek farklı değildir. Bunlar, sabahleyin Aziz Christopher'ın heykeli veya resmi önünde dua edip bağ-

hıllıklarını bildirirlerse, o gün bütün tehlikelerden korunup güvende olacaklarına ve işlerinin yolunda gideceğine inanırlar. Silahlarını kuşandıktan sonra Aziz Barbara heykeli önünde diz çöküp dua eden askerlerin, bütün çarpışmalardan sağ salim döneceklerini umarlar. Yahut da uygun günlerde merasim düzenleyip, uygun sayıda mum eşliğinde uygun dualar okuyarak ve başka zppelikler yaparak Erasmus'a yakarırlarsa, kısa süre içinde zenginleşip servetlerinin kat kat artacağına inanırlar.

Aklından zoru olan delilerin bir başka türü ise, her iki unvanı da hiç hak etmedikleri halde, kendilerini 'keşiş' veya 'din adamı' olarak tanıtanlardır. Halbuki bunlara 'din adamı' demek için bin şahit ister, çünkü bunların dinle uzaktan yakından alakası yoktur. Bizim bildiğimiz, uzlet içinde veya yalnız başına yaşayanlara keşiş denir, ama bu sözde mnzeviler nereye giderseniz karşınıza çıkar. Her köşe başında onlardan birine rastlarsınız. Eğer ben yardımlarına koşup, kutsal görevleri gereği daldıkları bu sefalet glnde onları boğulmaktan kurtarmasam, nasıl ümitsiz ve sefil bir yaşam sreceklerini hayal bile edemiyorum. İnsanlara öylesine itici gelirler ki, onları gören yolunu değiştirir. Ama bu onların umurunda bile değildir; kendilerine aşıktırlar ve eleştiriye kulaklarını tıkamışlardır. Kara cahil olmak onlar için sanki bir meziyettir. Dünyevi şeylerle ne kadar az zehirlenirlerse, yani dünyadan ne denli az haberleri olursa, ilahi sırlara da o kadar fazla ereceklerine inançları tamdır. Bu yüzden, manevi huzurlarını bozan büyük bir düşman olarak gördükleri cinsel ilişkiden, hortlak görmüş gibi kaçarlar. Hiç anlamadıkları ve isteksizce mırıldandıkları ilahileri papağan gibi ezberden okurken gökyüzündeki ilahi koroyu eşsiz bir zevk vererek bylediklerine inanırlar.

Bazıları, çok kârlı bir ticaret olarak gördükleri dilencilikle geçinirler. Kapı kapı dolaşıp sadaka dilenirler, ama bunu Havariler gibi ekmeklerini paylaşmak için değil, ekmek dilenmek için yaparlar. Hatta bütün hanlara apansız dalar, buldukları her kayak veya gemiye bedava biner, her arabada bedava seyahat eder ve her fırsatı değerlendirip, doymak bilmez bir iştahla insanların merhametini smrrlar. Hakları olmayan sadakaları ceplerine indirdikleri için, caddelerdeki dilencilere bile büyük zarar vermiş olurlar. İki ineğe bile sahip olmadan, beş parasız kalıp pislik ve sefalet içinde yaşamaya mahkm olunca da yüzsüzlük yaparak, İsa'nın yolunu izleyen Havarilerin yaşam tarzını benimsediklerini syerler.

Bunların, her işlerini kılı kırk yararcasına yapıp, en kk ayrıntıyı unutsalar, sanki bütün dinleri ellerinden gidermiş gibi hayıflandıklarını görmek daha da keyiflidir! arıklarını bağlarken düğüm sayılarını,

kıyafetlerinin kumaşı ve rengini, kuşaklarının en ve boy uzunluklarını, kukuletalarının büyüklüğü ve şeklini, kelleşmiş kafalarının traş şeklini, kaç saat uyunması gerektiğini, hangi saatte dua etmek için kalkılacağını v.s. kurala bağlarlar. İşin garibi, bu kurallar, kişiden kişiye ve bölgeden bölgeye farklılık gösterir! Bu tür saçmalıklar nedeniyle başkalarını hor görmekle kalmazlar, aynı zamanda birbirleriyle de iyi geçinemezler. Çünkü Havarilere özgü merhametliliğin uzmanı olmalarına rağmen, kavga çıkarmak için fırsat ararlar ve basit şeyleri büyütüp kavgaya tutuşurlar. Hele bir meslektaşları, rengi atmış ve yüzüne bakılmayacak kadar eski cüppelerine farklı renkte ve genişlikte kuşak bağlanmaya görsün, kıyameti koparırlar!

Erasmus

Bazılarının, bu saçma kurallara bağlılığı öyle ileri boyutlardadır ki, dışlarına Cilicia'nın keçi kılından dokunmuş elbiseler giymelerine rağmen, içlerine Miletus yününden yapılmış içlikler giyerler. Derileri bu yüzden ipek gibi yumuşaktır! Buna karşın, kimileri, dışlarına iyi kumaştan elbiseler giyerler, içlerine de sert yünden yapılmış giysileri giyerler. Bazıları da, dokununca ellerini yakacakmış gibi, paraya el uzatmaktan sakınırlar. Ama iş, içki içip zina etmeye gelince, kendilerine o denli hakim oldukları söylenemez!

Bağlı oldukları farklı tarikatların hepsinin tek derdi, değişik adet ve giysileriyle farklılıklarını vurgulamaktır. Gerçekten de, onlar için önemli olan, İsa'ya benzemek veya O'nun izinden gitmek değil, birbirlerine benzememek ve farklı yolların yolcusu oldukları imajını insanlara verebilmektir.

Bunların çoğu, kendi uydurdıkları züppece merasimlere ve önemsiz geleneklere öylesine değer verirler ve gereğinden fazla uğraştıkları bu fuzuli işlerle öylesine övünürler ki, Cennet bile ödül olarak onlara yetersiz kalır. Tanrı'nın insanlardan Hesap Günü'nde hesap soracağını ve İsa'nın bütün bunları küçümseyerek, onlardan sadece sevgi ve merhameti emreden mirasının hesabını vermelerini isteyeceğini hiç düşünmezler. O gün huzura çıktıklarında, ne gülünç savunmalar yaparlar, görmek gerekir doğrusu! Biri, sadece balık yiyerek nefsini kırmakla övünecek; bir başkası, ömrünün çoğunu, ilahi okuyarak geçirmekle şışinecek; bir üçüncüsü ise, tuttuğu oruçları ve nefesine söz geçirmek için katlandığı ağır eziyetleri anlatacaktır. Bir yük gemisi filosunu dolduracak kadar uyduruk merasimi icad etmekle övünen de çıkacaktır. Kimi, altmış yıl boyunca eldiven takmadan, tek bir kuruşa bile el sürmediğini söyleyecek; kimisi ise, en sefil gemicinin bile şiddetli fırtınada güvertede baş-açık durmayı yeğleyeceği ölçüde kirli ve eskimiş kukuletasını teva-zusuna şahid olarak gösterecektir! Sırası gelen bir diğeri, elli yıl boyunca, aynı manastırı bir sünger gibi sömürdüğünü ballandıra ballandıra anlatacak; bir başkası, sorgucuya usulca yanaşıp, sesinin sürekli ilahi okuduğu için kısıldığını söyleyecek; bir diğeri, inzivaya çekilip ömrünü bu şekilde sıkıntı ve zorluklarla geçirdiğini anlatacak ve sonuncusu da, diline hakim olması emrine uyarak hep sustuğu için, konuşmayı unuttuğunu itiraf edecektir!

İsa'nın vekili olduklarını ileri süren Roma'daki papalar, O'nun öğretisini yaymaya çalışsalar; yaşadığı zorlukları ve yoksulluğu, çıplaklığı, açlığı ve dünyanın nimetlerini küçümsemesini kendilerine örnek alsalardı, halleri herkesten perişan olmaz mıydı? Papa kelimesinin baba anlamına geldiğini bilseler, 'kutsal peder' hitabının ağırlığını hissedebilseler, bu sıfatlarla anılmak için yanıp tutuşmak yerine, üstlendikleri sorumluluklarının gereğini yerine getirmezler miydi? Bunu yapmış olsalardı, bir piskopostan boşalan yere yenisini seçmek için yapılan özel toplantılarda, hiç tantanalı partiler verilir, oylar satın alınır mıydı? Veya rüşvetle yahut başka yollardan kendilerini seçtirdiler diyelim, sıkı sıkıya yapıştıkları koltuklarının elden gitmemesi için silah, zehir, zor ve şiddet kullanırlar mıydı?

Eğer bunların, bilgelikten bir dirhem nasipleri olmuş olsaydı, neler kaybedeceklerini bir düşünün! Bilgelik mi dedim? Hayır, aslında Mesih'in kokmamasını emrettiği o tuzdan zerre miktarınca bunlarda bulunmuş olsaydı, demeliydim! O zaman, bütün o servetlerden, şan ve

şöhretten, yargılama yetkilerinden, Petros'un bıraktığı mirastan, makam ve mevkilerden, yasal ayrıcalıklardan ve muafiyetlerden, günah bağışlama imkânından, maiyetlerinde bulunan sayısız insan ve hizmetçilerden (dinden nemalanmak için yaptıkları her şeyi sayıp dökmeden, sadece çok azını sıraladığıma dikkat etmişsinizdir!), tek kelimeyle ifade edecek olursak, düzenli olarak topladıkları bütün gelirlerden mahrum kalmış olurlardı. Geriye ne kalırdı? Uykusuz geçirilen geceler, oruçlar, göz yaşları, dualar, vaazlar, zorlu çalışmalar, pişmanlıklar, iç geçirmeler ve daha bunlar gibi nice çekilmez sıkıntılar... Daha acınası olanı ne biliyor musunuz? Sayısız katip, istinsahçı, noter, avukat, danışman, sekreter, katırcı, seyis, uşak ve pezevenk (terbiyemden dolayı söylemeye dilimin varmadığı daha ağır şeyler de söyleyecektim ama vazgeçtim), kısaca Roma Piskoposluğu'nun kutsallığını sömüren onca insan işlerinden olur, aç kalırlardı. Bu, gerçekten de ne korkunç bir şey olurdu, değil mi?! Ama size daha korkuncunu söyleyeyim: işte o zaman Kilisenin Başı ve manevi hükümdarımız(!) olan Papa hazretleri, bütün ihtişamından olur ve değneğin ucuna torbasını bağlamış bir miskin gibi yollara düşerdi.

Bunlar var ya bunlar; bulundukları mevkinin imkânlarını sömürmeyi pek iyi bilirler. Akıllarını işletip, görevlerinin gereği olarak yapmaları gereken her işi, bolca vakti olan Aziz Petros veya Aziz Pavlus'a havale ederler; kendileri ise şöhretin ve nimetlerin sefasını sürerler. Hiç kimseye nasip olmayacak şekilde, ihtişam içinde, dertten tasadan uzak, rahat bir yaşam sürdürebilmeleri de yine benim sayemdedir. Çünkü 'Papa Cenapları', 'Kutsal Efendimiz' diye çağrılmakla, ayinler ve tiyatroya törenler düzenleyip takdisler ve afarozlar gerçekleştirerek piskoposluk görevlerini yerine getirdiklerine ve böylece Kurtarıcımız ve Efendimiz olan İsa'ya layıkıyla hizmet ettiklerine inanırlar. Onlara göre, mucizeler göstermenin modası geçmiştir; halkı aydınlatmak çok zahmetli bir iştir; Kitab-ı Mukaddes'i yorumlamak, din alimlerine saygısızlık etmektir; dua etmek, zaman kaybıdır; gözyaşı dökmek, zayıflıktır ve kadınlara özgüdür; oruç tutmak, çok onur kırıcıdır. Uyumlu ve cana yakın olmak ise, ihtişamlarına gölge düşürür. Kralların bile ayaklarını öpmek için önünde diz çöktüğü birinden bunları yapmasını nasıl bekleyebilirsiniz?! Din yolunda ölmek mi, işte orda durun: bu, boş yere kendini feda etmektir; Yaşamın Efendisi İsa gibi çarmıha gerilerek ölmek de, alçaltıcı ve küçük düşürücü bir ölüm şeklidir!

Ellerinde kalan tek silahları, Aziz Pavlus'un söylediği 'kulağa hoş gelen' takdislerdir. Zaten bunları kullanma konusunda oldukça da

cömerttirler: Yasaklamalar, suçlamalar, cezayı ağırlaştırmalar, ayinlerden uzaklaştırmalar, ardı arkası kesilmeyen aforozlar ve lanetlemeler, insanları cehenneme göndermekle tehdit etmeler, en çok başvurdukları yöntemlerdir. Ama öte yandan, bu kutsal pederler, Şeytan'a uyup Aziz Petros'un mirasını çar çur eden, Tanrı korkusu nedir bilmez din bezirganlarına hiç seslerini çıkarmazlar. Aziz Petros, İncil'de, diğer havariler adına, İsa'ya: "her şeyden vazgeçtik ve senin ardından geldik" derken, onlar, bu sözü sanki hiç duymamışlardır. Onlara göre, İsa'nın mirası, araziler, şehirler, vergiler ve saltanattır. Bu mirası savunmak için de barut ve kılıca sarılırlar. Bütün bunları, din gayretiyle ve havariler gibi Kilise'ye sahip çıkmak adına yaptıklarını söylerler. Ama düşman olarak gördükleri ve acımasızca katlettikleri insanlar, Hristiyanlardan başkası değildir. Onlar gerçekten de, Kilise'nin en tehlikeli ve acımasız düşmanının, böylesi Allah'tan korkmaz kuldan utanmaz papalar olduğunu bilmezler. İsa'yı unutturan vaizleri el üstünde tutan para kazanma uğruna, kurtuluş gerekçemizi anlamsızlaştıran, zorlama yorumlarla İncil'i tahrif edip gelenekleri hiçe sayan, nihayet hırsları ve ahlaksız yaşayışlarıyla, Ruhü'l-Kuds'ü kederlere boğan ve böylece Kurtarıcılarının kanayan yaralarını depreştirenler, işte bu papalardır.

SORULAR

-
1. Erasmus'a göre, batıl inançlar, Kilise'nin çağrısını nasıl etkilemiştir?
 2. Din adamları sınıfına mensup olanların çoğunda görülen yanlış nedir?
 3. Erasmus, Papalığın da yozlaşmış olduğunu söylüyor. Sizce Papalık, o dönemde nasıl ıslah edilebilirdi?
 4. Erasmus, Kilise'nin pek çok yanlışını eleştiriyor. Sizce insanlar, bu yanlışların devamına niçin izin veriyordu? Kilise, bu yanlışları işlemekle neye hizmet etmiş oluyordu?
 5. Kilise, Erasmus'un eleştirilerinden çokça nasibini alıyor. Sizce Erasmus'un Reformasyon sürecine katkıları olmuş mudur? Tercih ettiği tartışma üslubu, amaçlarına ulaşması açısından bir engel oluşturmuş olabilir mi?
-

56. SIR THOMAS MORE

ÜTOPYA

(1516)

Sir Thomas More (1477-1535), Londra'da meslek hayatına atıldı. Parlak bir avukat olan ve zekâsı ve nüktedanlığıyla Kral VIII. Henry'nin dikkatini çeken More, kısa sürede kralın dostluğunu kazandı ve devlet kademelerinde hızla yükseldi. Nihayet ülkenin en büyük yasal makamı olan Chancellor Lordluğu'na getirildi. İngiltere'deki hümanist akıma mensup olan More, aynı zamanda Erasmus'un da yakın arkadaşıydı. O, erkekler gibi kadınların da eğitim görmesi gerektiğine inanıyordu. Bu nedenle, kızlarını hümanist ilkelere göre yetiştirdi ve onlar da uluslararası platformda tanınan saygın birer bilim kadını oldular.

VIII. Henry, boşanma meselesi yüzünden Katolik Kilisesi'yle bağlarını koparıp Protestanlığı seçince, kralla yollarını ayırdı. Boşanmayı onaylamayı da dini meselelerde kralın otoritesini tanımayı da reddetti. 1535'te ihanetle suçlanıp başı kesilen More, daha sonra Katolik Kilisesi tarafından aziz ilan edildi.

Ütopya, More'un hümanist ideallerini yansıtmaktadır. Kitabın Tavsiyeler adlı ilk bölümünde uzunca bir tartışma yer alır ve burada o, nedenli uzak görüşlü bir kişi olduğunu kanıtlarcasına, bir hümanistin, krala danışmanlık yapmasının doğru olup olmadığı meselesini ele alır. Aşağıdaki pasajların alıntılandığı ikinci bölümde ise, daha sonraki bütün ideal toplum tasarımlarına ismini vermiş olan, hayali Ütopya toplumu tasvir edilmektedir.

Uğraşlar

Thomas More

Kadın-erkek bütün Ütopya halkı, istisnasız, tarımla uğraşırlar. Hepsi, çocukluktan bu işi öğrenirler. Bunu, kısmen okulda öğretilenlerden, kısmen de şehre yakın tarlalara düzenlenen gezilerde bizzat yerinde görerek öğrenirler. Orada sadece çalışanları seyretmekle kalmazlar, imkân bulunca, kendileri de bu işi bizzat yaparlar.

Tarımdan başka (ki, daha önce söylediğim gibi, bu iş her-

kesçe ortaklaşa yapılır) her bir Ütopyalı, özel bir zanaat öğrenir. Bunlar, genellikle dokumacılık, desticilik, duvarcılık, demircilik ve marangozluk olur. Bahse değer başka uğraş da yoktur. Giyime gelince, adadaki herkes tek tip giyinir ve bu uygulama asırlardır değişmeden devam edegelmektedir. Ancak kadınla erkek, bekarla evli farklı giyinirler. Giysilerde göze hoş gelme, vücudun rahat edeceği şekilde olma, sıcak ve soğukta giyilebilir olma özellikleri aranır. Her aile, tabii ki, kendi giysisini kendisi yapar.

Sadece erkekler değil, kadınlar da bir zanaat öğrenmek durumundadırlar. Kadınlar, daha zayıf oldukları için, daha hafif işleri yaparlar ve genellikle dokuma ve örme işlerinde çalışırlar. Geriye kalan daha zahmetli işleri erkekler yaparlar. Çoğunluk, baba mesleğini sürdürür, çünkü doğal olarak çoğunluğun böyle bir eğilimi vardır. Ama olur da, başka bir uğraş alanında çalışmak isteyen çıkarsa, bu kişi, o zanaatla uğraşan bir aile tarafından evlatlık olarak alınır.

Toplumsal İlişkiler

Şimdi sıra, Ütopyalıların birbirlerine karşı nasıl davrandıklarını, birbirleriyle ilişkilerinin tabiatını ve malların aralarında nasıl dağıtıldığını açıklamalıya geldi. Şehir, ailelerden oluşur ve bu aileler kan bağıyla birbirlerine bağlıdırlar. Kızlar, ergenlik çağına gelir gelmez evlendirilir ve kocalarının evlerine taşınırlar. Öte yandan, erkek çocuklar ve erkek torunlar ailede kalırlar ve baba bunamamışsa onun vesayeti altında yaşarlar.

Her şehir dört eşit mahalleye bölünür. Her mahallenin ortasında, her türden malın satıldığı bir Pazar yeri bulunur. Ailelerin ürettiği bütün ürünler, belli merkezlere taşınır; her mal, ayrıştırılır ve depolara dağıtılır. Bu arada her evin reisi, ihtiyacı olan şeyi bu depolarda arar ve para veya başka bir bedel ödemeksizin, istediği şeyi alıp götürür. Peki böylesi bir ortamda, isteyeninin istediğini almasına engel olan çıkar mı? Çıkamaz, çünkü öncelikle her şeyden bolca vardır ve ayrıca kimsenin, ihtiyacından fazlasını alacağından da kuşkulanılmaz. Bir yerde, bir kişinin yoksullaşacağından kuşku duyulmuyorsa, orada insanların ihtiyacından fazlasına el uzatacağı düşünülür mü? Elbette düşünülmez. Herkes de bilir ki, canlılar yokluk korkusuyla tamahkar ve açgözlü olurlar. İnsanlarda ise durum biraz farklıdır. İnsan, gösterişle şan şöhret kazanacağını düşündüğü için tamahkarlığa meyyleder. Onun düşüncesine göre,

gereğinden fazla mal-mülk sahibi olursa, bununla övünecek ve başkaları üzerinde otorite kurabilecektir. Ama bu türden ahlak bozuklukları Ütopyahılarda görülmez.

Ayrıca altın ve gümüşün değeri, onlar için doğada bulunduğundan daha yüksek değildir. Fani insanlar, yaşamak için ateş ve suya muhtaç oldukları kadar demire de muhtaç oldukları için, demirin, altın ve gümüşten çok daha faydalı olduğu gerçeğine kim gözlerini kapayabilir ki? Evet demir çok hayati bir madendir ama ya altın ve gümüş? Hayır, doğa onlara bu özelliği vermemiştir. Ne var ki insanlar, ahmaklıklarının sonucu olarak, nadir bulunmaları dolayısıyla bu madenleri değerli saymışlardır. Doğa ise, tıpkı çok müşfik ve hoşgörülü bir anne gibi insanlara en iyisini bolca sunar. O, hava, su ve toprak gibi en çok ihtiyaç duyduğumuz şeyleri bize cömertçe verirken, en az ihtiyaç duyduğumuz şeyleri, olabildiğince bizden uzakta tutar.

'Ütopya Adası': Sir Thomas More'un, 1516'da basılan kitabının kapak resmi

Eğer bu madenleri Ütopya'da bir kulede saklayacak olsalar, (halkın bazen meylettiği ahmakça bir kuruntu nedeniyle) Vali veya Senato'nun, insanları bir plan doğrultusunda aldattıklarından ve oradan kendilerine bazı menfaatler elde ettiklerinden şüphelenilebilir. Ardından, bu madenlerden içki kadehleri ve kapacak türü başka şeyler yapıp halka dağıtsalar, sonra da ihtiyaç hasıl olunca (askerlerin ücretini ödemek için eritip tekrar paraya dönüştürmek üzere) hepsini tekrar halktan toplasalar, bu da sorun olabilir, çünkü bazıları bu ara-

da bunların çok değerli oldukları düşüncesine kapılabilir ve geri vermek istemeyebilirler.

Felsefede ahlak öğretisini onlar da bizim gibi aynı meseleleri tartışarak ele alırlar. Onlar da, ruhsal, bedensel ve dışsal iyilikleri sorgularlar. 'İyi' dediğimiz şeyin, bunların tümüne ait bir özellik mi, yoksa sadece ruha mı ait olduğunu tartışırılar. Erdem ve haz üzerine de tartışırılar. Ancak tartışmalarının odak noktasını, insanın mutluluğu meselesi oluşturur. Burada cevabını aradıkları soru ise şudur: insan mutluluğunun kaynağı, tek unsura mı yoksa birden çok unsura mı bağlıdır? şaşırtıcı ama bu konuda, mutluluğun tamamen veya en fazla haz kavramına dayandığını savunan görüşe daha yakın dururlar.

Daha şaşırtıcı olan ise, insan sevgisini öğütleyen bu yumuşak öğretilerini, ciddi ve sıkıcı, karamsar ve katı ilkeleri olan dinlerine dayandırmalarıdır. Hem dinden hem de rasyonel argümanlardan yararlanan felsefeden aldıkları belirli ilkeleri birleştirmeksizin, mutluluk tartışmasına asla girmezler. Bu ilkeler olmaksızın, gerçek mutluluğu yakalama yolunda, akılı tek başına yetersiz ve zayıf görürler. Bu ilkelerden bazıları ise şunlardır: Ruh, ölümsüzdür ve Tanrı'nın lütfuyla, ebedi mutluluğa erişmek için yaratılmıştır. Bu yaşamdan sonra, erdemlerimiz ve salih amellerimiz için ödüllendirileceğiz, günahlarımız için ise cezalandırılacağız. Bunlar dinin ilkeleri olmakla birlikte, Ütopyalılar, insanların akıl yoluyla bunlara inanıp doğruluklarını onaylayacaklarına inanırılar.

Ütopyalılar, mutluluğa her türden hazla değil sadece iyi ve nezih hazla ulaşılabileceğini düşünürler. Onlara göre, en üstün iyiye ulaşmanın yolu erdemli olmaktır. Karşıt felsefi görüş ise, mutluluğun bizatihi erdem olduğunu savunur. Onlar, erdemi, doğaya uygun yaşam olarak tanımlarlar ve Tanrı'nın bizi bu amaç için yarattığına inanırılar. Onlara göre, aklın emirlerine uyarak, bir şeyi arzu edip diğerinden kaçınan bir Ütopyalı, aynı zamanda doğanın kurallarına da uymuş olur.

Kadınlar on sekiz, erkekler ise yirmi iki yaşından sonra evlenirler. Bir kadın veya erkeğin, evlenmeden önce gizlice cinsel ilişkiye girdiği öğrenilirse, erkek de kadın da ağır bir şekilde cezalandırılır. Vali onları bağışlayıncaya kadar da asla evlenemezler. Ayrıca bu suçun işlendiği ailenin babası ve annesi, ihmalkarlıkları nedeniyle çok ayıplanırılar. Bu suça böyle ağır ceza verilmesinin nedenini, önceki tecrübelerinden hareketle, şu şekilde açıklarlar: insanlar, evlilikten önce cinsel ilişkiden alıkonulmazlarsa, evliliğin devamını sağlayan sevgi unsuru ortadan kalır ve kimse evliliğe yönelmez; kimse, hayatını, bütün bir ömrü birlikte geçireceği kişiye bağlamaz; ve kimse evliliğin zorluklarına göğüs germe-yi tercih etmez.

Ancak, eş seçerken titizlik gösterdikleri kurallar, bize çok ahmakça ve son derece gülünç geldi. Görücüye çıkmış bir bakire veya dul kadın, evli ve saygın bir kadın tarafından erkeğe çıplak olarak gösterilir; taliplisi olan bekar veya dul erkek de ihtiyar ve olgun bir adam tarafından kadına çıplak olarak gösterilir. Bu gülünç kuralla ilgili hayretimizi kendilerine ifade edince, verdikleri cevap şu oldu: asıl bu kurala uymayan halklara şaşmak gerekir. Onlar, alt tarafı üç-beş kuruşluk değeri olan bir tayı satın alırken, öylesine titiz davranırlar ki, egeri çözüp atın gizli kusurları olup olmadığını öğrenmek için baştan sona incelemeden o atı satın almazlar. Ama iş eş seçmeye gelince aynı hassasiyeti göstermezler; hayatları boyunca iyi veya kötü sonuçlarına katlanacakları bir kararı verirken öylesine dikkatsizce hareket ederler ki, kadının bedeninin ancak bir karışık bölümü olan yüzüne bakarak tercihlerini yaparlar. Bedeninin geri kalan yerlerini saran örtünün altında ciddi bir kusur olup olmadığını zamanında incelemedikleri için de sonradan pişman olurlar.

Ütopyalıların çok az yasaları vardır, çünkü böylesine eğitilmiş insanların çok fazla yasaya ihtiyaçları olmaz. Hatta Ütopyalılar, diğer halkların sorunlarını çözememelerinin temel nedeni olarak, yığınlarca yasaya sahip olmalarını gösterirler. İnsanların, okunamayacak kadar çok veya hiç kimsenin anlayamayacağı kadar kapalı ifadelerle yazılmış yasalarla sarılmış olmalarını çok insafsızca bulurlar.

Dahası, yasaların inceliklerinden yararlanıp zekice manipülasyonlarla davaları kazanmayı meslek edinen avukatları hiç sevmezler ve onların ülkelerine girişlerine izin vermezler. Onlara göre, herkesin savunmasını tek başına yapması daha doğrudur. Böylece herkes kendini daha iyi ifade edebilir ve gerçeği ortaya çıkarmak daha kolay olur. Eğer biri avukatın öğütlediği hileli yollara başvurmadan kendisini savunursa, hakim, onun doğru söyleyip söylemediğini kolaylıkla anlar ve saf beyinlerin ustalıklı planlanmış yanlış suçlamalara kanmasına engel olur. Aşırı derecede karmaşık yığınla yasa yüzünden, diğer ülkelerde bunu sağlamak çok zordur. Ütopyalılar ise, daha önce söylediğim gibi, hem çok az sayıda yasaları olduğu için hem de yasayı en basit şekilde ve gerçeğe uygun olarak yorumladıkları için, bu sorunu çözümlerine inanırlar.

Onlara göre, yasalar, insanlara sorumluluklarını hatırlatmak için çıkarılırlar. Muğlak ifadelerle yazılmış yasaları ise, ancak çok az sayıda insan anlayabilir. Bu yüzden, herkesin sorumluluklarının gereğini yeri-

ne getirebilmesi için, yasalar açık ve anlaşılır olmalıdır. Çünkü kurallara uyması gerekenler, esas itibarıyla çoğunluğu oluşturan sıradan insanlardır. Çoğunluğun anlamadığı, uzmanların bile üzerinde görüş birliğine varamadıkları yasaların, çetrefilli yorumları anlamaya ne akılları ne de ömürleri yetmeyecek bu insanlara ne faydası olacaktır ki?

SORULAR

-
1. Size göre More, *Ütopya*'yı niçin yazmış olabilir? O, böylesi bir toplumun bir gün kurulabileceğini gerçekten bekliyor muydu?
 2. Mükemmel toplum tasarımlarından yola çıkarak, insanların içinden çıktıkları toplumlar hakkında birçok bilgiye ulaşılabilir. More'un yaşadığı toplumla ilgili temel endişeleri nelerdi?
 3. *Ütopya*'nın ekonomisi nasıl işlemektedir?
 4. Ütopyalılar Hristiyan değildir ama More, onların dinlerinden bahsederken sempatik bir dil kullanır. Ütopyalıların dini inançlarının temelinde hangi ilke yer almaktadır?
 5. Ütopyalılar eşlerini nasıl seçiyorlar? More, yeni karşılaştığı bu eş seçme yöntemine itiraz ederek, sizce o dönemin hangi sorununa cevap bulmaya çalışıyordu?
 6. *Ütopya*'da anlatılan hümanist idealler nelerdir?
-

YENİ DÜNYALAR

57. KRİSTOF KOLOMB

İLK YOLCULUKTAN MEKTUP

(1493)

İtalya doğumlu Kristof Kolomb'un (1451-1506) hayali, baharat ticareti yapıp böylece büyük bir servet elde etmekte. Henüz genç bir denizci iken, bu amaçla bir harita yapımcısı ile çalıştı ve Batı yönünde ilerleyerek Baharat Adaları'na ulaşma fikri aklına iyice yattı. Ona göre bu, teorik olarak mümkün olmanın ötesinde pratik bir zorunluluktur. Çünkü Müslüman fetihleri, geleneksel Akdeniz ticaret yollarını kesmişti ve Portekizlilerin yaptığı ticaret de, ancak Afrika'nın etrafını dolaşıp uzun yolculuklar yaptıktan sonra gerçekleşebiliyordu. Kolomb, hem Portekiz'de hem de İspanya'da, planına destek arayışına çıktı ve sonunda Castile Kraliçesi Elizabeth'i ikna etti. Buna göre, Kraliçe, vereceği az miktardaki mali destek karşılığında, Kolomb'un yolculuktan elde edeceği kârın büyük kısmını alacaktı. 1492 yılında, Kolomb, emrindeki üç gemiyle, Kanarya Adaları'ndan Batı'ya doğru denize açıldı ve Karayib Adaları'na ulaştı. O, bu adaların, Çin anakıtasına yakın bir yer olduğunu sanıyordu.

Bu mektup, yaptığı keşiften yaklaşık altı ay sonra yazılmış olmasına rağmen Kolomb'un ilk yazışmalarından biridir. Mektup, belli ki herkesin okuması için yazılmıştır ve keşif yolculuklarını anlatan en çok basılmış belgelerden biridir.

Bu mektup, çağımızın derinden minnettar olduğu İspanya kralı ve Kraliçesi Ferdinand ve Isabella'nın himayesinde ve onların hesabına, sekiz ay önce Ganj Nehri'nin ötesinde yeni keşfedilmiş Hind Adaları hakkında araştırma yapmak için gönderilmiş olan Kristof Kolomb'dan, Kudretli Majestelerinin hazinedarı, soylu Lordum Raphael Sanchez'e hitaben yazılmıştır.

Üstlendiğim görevi, başarıyla yerine getirdiğimi öğrenmenizin hoşunuza gideceğini bilerek, yolculuğum sırasında vuku bulan tüm olaylar ve bu yolculuk neticesinde yaptığım bütün keşiflerden sizi haberdar

etmek üzere bu mektubu yazmaya karar verdim. Kadiz'den ayrıldıktan 33 gün sonra, Hind Denizi'ne ulaştım ve burada, yoğun nüfuslu pek çok ada keşfettim. Bu adalarda, hiçbir direnişle karşılaşmadan, şöhretli Hükümdarımız adına herkese çağrıda bulunup, bayrakları da dalgalandırmaya gerek kalmadan, pek çok eşya ve mal aldım. Bu adaların ilkinde (ki, Hintliler ona Guanahani diyorlardı), koruması sayesinde oraya ulaştığım mübarek Kurtarıcımızın adını (San Salvador) verdim. Diğer adalara da teker teker isim koydum. O ara, yakaladığım bazı Hintlilerden, bu ülkenin bir ada olduğunu öğrendim. Bu yüzden sahil boyunca doğuya doğru 322 mil gittim ve adanın en uç noktasına ulaştım. Bu noktadan bakınca, doğu tarafında, Juana'dan 54 mil uzaklıkta, adını Espanola koyduğum bir başka ada daha gördüm. Oraya da gittim ve Juana'da yapmış olduğum gibi, dümeni doğuya doğru kırdım. Sonrasında kuzey kıyısı boyunca 564 mil gittim. Sözümlü ettiğim bu Juana adası, diğer bütün adalar gibi, gerçekten son derece münbittir. Etrafı, gayet geniş, oldukça güvenli ve bugüne kadar gördüklerimin hepsinden daha güzel pek çok koyla çevrilidir. Adada birçok büyük ve şifa verici ırmak vardır ve ayrıca çok sayıda yüksek dağ bulunur. Bu adaların hepsi çok güzeldir ve her birinin değişik ve hoş manzaraları vardır. Bu adalar, kocaman ve her mevsim yeşilliğini koruyan çeşitli ağaçlarla doludur, ki böylesi yeşil ve canlı ağaçları, İspanya'da ancak Mayıs ayında görebilirsiniz. Öyle ki bazıları çiçek açarken, bazıları da meyve veriyordu ve hepsi kendi cinsinin türüne ve büyüme özelliklerine göre kusursuz şekilde serpilip büyümüştü. Bununla birlikte, adalarda çok sık ormanlar yoktu. Bülbüller ve çeşitli türde sayısız kuş ötüşüyordu ve bütün bunlar benim oraya ulaştığım Kasım ayında oluyordu. Bundan başka, aynı Juana Adası'nda, diğer bütün ağaçlar, bitkiler ve meyvelerde olduğu gibi, boyca ve güzellikte bizimkileri oldukça geçen yedi veya sekiz tür palmye ağacı vardır. Çamlar da çok güzeldir ve burada çok geniş tarlalar, otlaklar, çeşitli cinslerden kuşlar, farklı bal çeşitleri ve (demir hariç) farklı cinsten pek çok maden bulunmaktadır. Daha önce söylediğim gibi, adını Espanola koyduğumuz bu adada, ayrıca, çok büyük ve güzel dağlar, geniş ovalar, koruluklar ve çift sürmeye, hayvan otlatmaya ve ikamet etmeye son derece müsait bereketli araziler vardır. Bu adada ve gördüğüm veya haklarında başkalarından bilgi edindiğim diğer adalarda oturan kadın-erkek bütün ahali, (bazı kadınlar hariç) anadan doğma çıplak dolaşırlar. Bu kadınlar ise avret yerlerini bir yaprakla veya küçük bir dalla örterler yahut da bu maksatla hazırladıkları pamuktan yapılmış bir önlük kul-

lanırlar. Üzerlerinde demirden yapılmış bir alet taşımazlar; hiçbirinin silahı olmadığı gibi, onu tanımazlar da. Bu silahları, bedenlerinde bir kusurları olduğu için değil (çünkü hepsinin vücutları normaldir), bilakis ürkek ve korkak oldukları için kullanamazlar.

Silah taşımazlar ama onun yerine, uçları iyice sivriltilmiş ağaç dallarını bağladıkları, güneşte kurutulmuş sopalar taşırlar ama alışmamış oldukları için, bunları bile kullanmaya cesaretleri yoktur. Şuradan biliyorum ki, ne zaman adamlarımdan ikisini veya üçünü yerlilerle konuşmak için köylere göndersem, karşılığına her yerde düzensiz ve dağınık vaziyette çıkmışlar ve adamlarımızın onlara yaklaşması üzerine de aceleyle kaçmışlardır. Öyle ki, bu kaçışmalar, çoğu kez, babalar çocuklarını, çocuklar da babalarını yüzüstü bırakacak derecede çabuk olmuştur. Bu çekingenliğin nedeni, bizden zarar görmüş olmaları veya bizim onlardan zorla bir şey almış olmamız değildir. Aksine, yaklaştıklarımın hepsine, giyecek türünden veya yanımda başka ne varsa, üstelik karşılığında hiçbir şey de almadan, verdim. Ama ne yapalım ki, bu insanlar yaratılıştan çekingen ve korkaktırlar. Ancak, güvende olduklarını görüp, bütün korkularından sıyrılır sıyrılmaz, çok dostane ve samimi davranırlar; sahip olduklarından verme konusunda da son derece cömerttirler. Kendilerinden bir şey istendiğinde, isteğinizi reddetmeyi bırakın, o şeyi almanız için ısrarcı bile olurlar. Kendilerinden olmayan herkesi, kendilerine tercih eder ve o kişiye büyük yakınlık gösterirler. Bir de çok değerli nesneleri değersiz şeylerle değiştirler veya karşılığında verilen çok az bir şeyle yetinirler ya da hiç karşılık beklemezler.

Bununla birlikte, (birkaç parça yemek tabağı, bardak, anahtar ve deri kayış gibi) hiçbir değeri olmayan bazı eşyaların bu tür değiş-tokuşlarda onlara verilmesini yasakladım. Her ne kadar, bunları aldıklarında, sanki dünyayı onlara vermişsiniz gibi mutlu oluyorlarsa da, buna izin vermedim. Hatta şöyle bir olay bile oldu: bir denizci, verdiği bir deri kayış karşılığında yarım kilo tutarında altın aldı ve adamlarımızın verdiği daha değersiz şeyler, özellikle de yeni basılmış paralar veya altın rengindeki sikkeler karşılığında, Hintliler, satıcı ne istemişse verdiler. Örneğin, 1.5 ons (46 gr) veya 2 ons (62 gr) altın veya 30 pound (14 gr) veya 40 (16 gr) pound pamuk karşılığında, yabancıları olmadıkları alelade bir eşyayı değiştiler. İşte bu değiş tokuşlarda, aptallar gibi, pamuk ve altın verip, karşılığında yay, bardak, şişe ve kavanoz parçaları aldılar. Ben de, haksız olduğu için bu alışverişi yasakladım; yanımda getirmiş olduğum pek çok güzel ve uygun eşyayı onlara bizzat kendi elimle verdim ve karşı-

lığında da onlardan hiçbir şey almadım. Bunu, onların gönlünü alıp, böylece onları Hıristiyan yapabilmek ve bizim ve bütün İspanyolların hükümdarları olan Kral ve Kraliçeye gönül hoşnutluğuyla itaat etmeye razı edebilmek için yaptım. Bir başka amacım da şuydu: eğer onları ikna edebilirsem, böylece bolca bulunduğu için önemsemedikleri ama bizim çok ihtiyacımız olan bu değerli maddeleri toplayıp bize verebilirlerdi.

Putperestliğin hiç bir türüne itibar etmezler ama bütün güç ve kudretin gökte olduğuna, bütün iyi şeylerin gerçekten de gökten geldiğine ve benim bu gemiler ve gemicilerle birlikte oradan inmiş olduğuma inanıyorlar. Hakkımda bu kanaate varmaları ise, ancak korkularını üzerlerinden attıktan sonra oldu. Anlayışı kıt veya ahmak insanlar değildirler; bilakis çabuk anlıyorlar ve civardaki adalara gidip geldikten sonra, oralarda gözlemledikleri her şeyi hayranlık uyandıracak ölçüde doğru anlatabiliyorlar. Ancak daha önce ne giyinik birini ne de bizimkilere benzer gemileri gördüklerini sanmıyorum.

Bu adaların tamamında, gelenek-görenekler ve kullanılan dil aynıdır. Bu yüzden herkes birbirini kolaylıkla anlar. Bu durum, vakarlı kralımızın başlıca arzusu olduğunu bildiğim şey için, yani bu insanları Hıristiyanlaştırmak için çok uygundur. Çünkü görebildiğim kadarıyla, bu insanlar buna layık ve uygun yapıdadırlar. Espanola'da, özellikle ele geçirdiğim, çok uygun bir yere kurulmuş büyük bir kent vardı. Burası, para kazanıp ticaret yapmak için de her açıdan uygundu. Bu kente, Navidad del Senor adını verdim ve orada derhal bitirilmesini istediğim müstahkem bir kalenin inşa edilmesi emrini verdim. Gerekli olduğunu düşündüğüm kadar çok adamı da, her türlü silah ve bir yıldan fazla yetecek kadar erzakla birlikte orada bıraktım. Onlara bir yelkenli gemiyle birlikte hem gemi yapımında hem de diğer zanaatlarda deneyimli usta işçiler bıraktım. Bunun ötesinde, adanın kralıyla ilişkilerim öyle iyiydi ki kaledekilere yardım edip dostça muamelede bulunacağına dair ondan söz de aldım. Zira bu insanlar öyle cana yakın ve dost canlısıdırlar ki, Kralları bile, bana 'kardeşim' diye hitap etmekten gurur duyar. Diyelim ki, hisleri değişti ve kaledekilere zarar vermek istediler; bu durumda bile düşündüklerini gerçekleştiremezler, çünkü silahsız ve çıplak vaziyette dolaşırlar; ayrıca da çok korkaktırlar. Öyle ki, söz konusu kalede bulunanlar, verdiğim emirleri ve talimatları çiğnememek kaydıyla, bütün adayı, hiçbir ciddi tehlikeyle de karşılaşmadan kolaylıkla kontrol edebilirler. Öğrenebildiğim kadarıyla, yirmi kadın almalarına izin verilen krallar ve prensler hariç, bu adalarda yaşayan her erkek, tek eşlidir.

Ve öyle görünüyor ki, kadınlar, erkeklerden daha çok çalışmaktadırlar. İnsanların özel mülkiyete sahip olup olmadığını ise tam olarak anlayamadım. Çünkü tek bir adamın, özellikle de et, erzak ve benzeri türden yiyecekleri başkalarıyla paylaşma yükümlülüğü olduğunu gözlemledim. Bazılarımızın beklentilerinin aksine, içlerinde hiç yamyama rastlamadım. Tam tersine, çok hürmetkar ve iyi insanlar olduklarını gördüm. Habeşistanlılar gibi kara derili değildirler; saçları da pürüzsüz ve düzdür. Çünkü oturdukları bölgeler, öyle anlaşılıyor ki, güneş ışınlarının en dik vurduğu ve güneşin yakıcı olduğu ekinoks hattından 6-20 derece uzaklıktadır. Dağların tepelerinde hava çok soğuktur, ama iklime alışkın oldukları ve çok sıcak yiyecekler tükettikleri için, Hintliler soğuktan daha az etkilenirler.

Son olarak, bütün yolculuğumun ve çabuk dönüşümün, ve bunlardan çıkarılabilecek faydaların hikayesini birkaç kelime ile özetlemem gerekirse, yenilmez hükümdarlarımızın sağladığı küçük bir yardımla, onlara, istedikleri kadar altın, baharat, pamuk ve (sadece Sakız Adası'nda bulunan) macun getireceğime ve donanma hizmeti için Majestelerinin gerekli göreceği kadar çok adamı bulacağıma söz veriyorum. Ayrıca, yukarıda sözü edilen kalede bıraktığım adamların zaten bulduğu ve daha fazlasını da bulacaklarına inandığım kuvvet macunu ve diğer türden ilaçları yanıma alıp döneceğime de söz veriyorum. Çünkü ters esen rüzgarların zorlaması durumu dışında, başka hiçbir yerde yolumdan geri kalmadım. Bunun tek istisnası Navidad şehridir. Orada da kalenin inşasında kullanılan malzemeleri temin etmek ve orada bıraktığım adamların güvenliğini sağlamak üzere gerekli tedbirleri almak için uzun süre beklemek zorunda kalmıştım. Size şaşırtıcı gelebilir, hatta dudak büküp geçebilirsiniz ama inanın, istediğim türden gemilerden emrime verilmiş olsaydı, yolculuğumun sonuçları daha şaşırtıcı olurdu.

Ancak yine de bu büyük ve olağanüstü başarıları kendime mal etmiyorum. Bilakis bu başarı, kutsal Hristiyan inancının başarısıdır ve Hükümdarlarımızın dindarlığı sayesinde gerçekleşmiştir. Çünkü insanlar çaba gösterirler ama Tanrı, insan aklının kavrayamayacağı yollardan, onların gayretlerinin karşılığını fazlasıyla verir. Zira Tanrı, adeti olduğu üzere, görünür imkânsızlıklarla karşılaştığında bile, O'nun emirlerini yerine getiren kullarının dualarını işitir. Şu halde, işte söylüyorum, insanların bugüne kadar yapamadıkları bir işi başarmak, bana nasip olmuştur. Zira daha önce, herhangi bir yerde, bu adalara dair yazılı bir belge bulunduğunu söyleyen veya sözlü bir ifadeye rastlayanlar olmuş

olsaydı, bunu açığa vururlardı. Ancak bugüne değin bu adaları gördüğünü söyleyen kimse de çıkmamıştır. Çıkanlar olmuşsa da, anlattıklarına ancak masal muamelesi yapılmıştır. O halde, kralımız ve kraliçemiz, prenslerimiz, onların huzurlu krallıkları altında yaşayanlar ve diğer bütün Hristiyan eyaletler, bize böylesine büyük bir zafer ve böylesine büyük bir bolluk ihsan eden Efendimiz ve Kurtarıcımız İsa Mesih'e şükranlarını sunsunlar. Geçit merasimleri ve kutsal törenler yapsınlar ve mabetler de, bayramlık ağaç dallarıyla süslensin. İsa, hem bugüne değin kafir kalmış birçok milletin ruhlarının böylece kurtarılması ümidi doğduğu için sevensin, hem de bu işte katkısı olanlardan hoşnut olsun. Biz de, sadece İspanya olarak değil bütün Hristiyanlık Alemi olarak, hem dünyadaki refah ve zenginliğimiz arttığı için hem de inancımız yüceltildiği için aynı şekilde sevinelim.

Anlatacaklarım özetle bunlardır. Allahaismarladık.

Lizbon, Mart'ın 14'ü.

KRİSTOF KOLOMB

Okyanus Donanması Kaptanı

SORULAR

-
1. Bu mektubu yazdığında, Kolomb'un amacı neydi?
 2. Kolomb, keşfettiği adalarda 'yoğun nüfus'un yaşadığını gördü. O, adalarda yaşayanlara nasıl davrandı?
 3. Hintlilerle ticarete başlayan Avrupalılar, kârlı bir alışveriş yaptıkları için memnundular. Onların, bu alışverişteki tutumları neydi? Sizce Hintliler de onlara aynı şekilde mi davranmışlardı?
 4. İspanyol kaşiflerin asıl amaçları ne gibi görünmektedir?
 5. Avrupalılar, 15. yüzyılda, yabancı kültürlerle karşı nasıl yaklaşıyorlardı? Bu konuda bazı genellemeler yapabilir misiniz?
-

58. LUDOVICO DI VARTHEMA

SEYAHATLER

(1508)

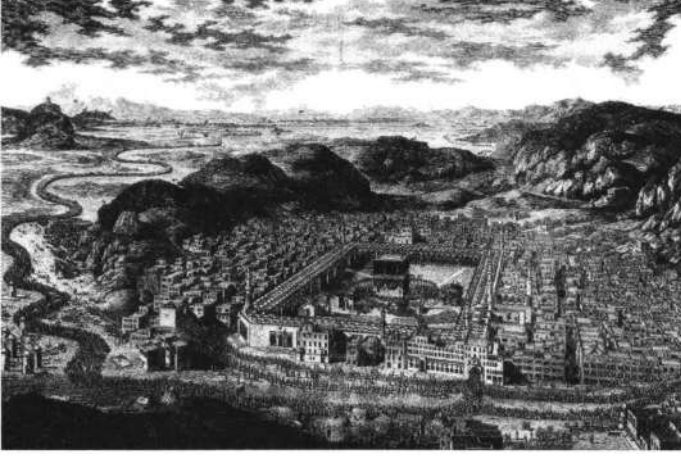
Macera meraklısı bir İtalyan olan Ludovico di Varthema, Bologna'da doğdu. Seyahatlerini anlattığı eserlerde verdiği bazı detay bilgiler bir yana bırakılırsa, hayat hikayesinin büyük kısmı sır olarak durmaktadır. Bildiklerimiz, ancak evlendiği, birkaç çocuğu olduğu ve belki bir de ordu görevinde bulunduğu ile sınırlıdır. Ünlü Doğu seyahati dışında, di Varthema'nın hâlâ kim olduğunu, ne yaptığını bilmiyoruz. 1502 yılının sonlarında Venedik'ten ayrılmasıyla başlayan bu seyahatte ilk durağı Mısır oldu. Çok etkileyici bulduğu İskenderiye ve Kahire'yi ziyaretinin ardından Ludovico, bir sonraki 5 yılını, Kuzey Afrika, Yakın Doğu, Habeşistan ve Hindistan'a yaptığı seyahatlerde geçirdi. Öyle görünüyor ki, çağdaşı olan Kolomb gibi Avrupalı macera meraklılarının aksine, Varthema'nın amacı, gördüğü ülkeler ve karşılaştığı insanları sömürmekten çok onları gözlemlemektir. Seyahati sayesinde, o günkü Avrupalıların çoğunun gerçekten hiç bilmediği kültürleri görme imkânı buldu.

Varthema'nın *Seyahatler* adlı eseri, Batılıların o dönemde dünyayı görüp-keşfetme merakının ne denli büyük olduğunu göstermektedir. Varthema, Müslüman Dünyası'nın büyük şehirlerine hayranlık duydu ve bu insanların farklı örf ve adetleri karşısında büyüledi. O da, seyahatleriyle ilgili anlattığı seçme hikayelerle Avrupalı okurları büyüledi. Bunlar, Avrupalı kaşiflerin yolculukları sayesinde gittikçe daha fazla keşfedilmeyi bekleyen ve daha büyüleyici görünen dünyayı yakından tanıma arzusuyla yanıp tutuşan insanlardı. Varthema'nın *Seyahatler*'inden yaptığımız bu seçki, onun Mekke yolculuğunu anlatmaktadır. Gayr-i Müslimlerin şehre girişi yasak olduğu için, Ludovico kılık değiştirmiş ve böylece İslam'ın en kutsal şehrini ziyaret eden bir avuç Batılıdan biri olmuştur.

Mekke Nasıl Kuruldu ve Mağripliler Niçin Mekke'ye Gidiyorlar?

Şimdi, kutsal şehir Mekke'den bahsedeceğiz ve bu şehrin konumu, durumu ve idaresini anlatacağız. Çok güzel bir şehir olan Mekke, oldukça kalabalık bir nüfusa sahiptir. Öyle ki şehirde 6.000 civarında aile yaşamaktadır. Evleri, tıpkı bizimkiler gibi çok güzeldir; ayrıca şehirde her biri üç ya da dört bin altın sikke değerinde evler de bulunmaktadır.

dır. Şehrin etrafı surlarla çevrili değildir. Şehirden çeyrek mil uzaklıkta, dağın içini yararak açılmış insan yapımı bir yol olduğunu gördük. Yolun bitiminde de düze indik. Dağlar, şehrin surlarıdır ve şehre dört yerden giriş yapılmaktadır. Şehrin valisi bir Sultan'dır; yani Muhammed'in soyundan gelen ve Kahire'deki Büyük Sultan'a bağlı dört erkek kardeşten biridir. Diğer üç kardeşi de, onunla hep kavgalıdır. Sözü ettiğim Mekke şehrine Mayıs'ın 18'inde girdik. Kuzeyden giriş yaptık, ardından ovaya indik...

eski Mekke

Şehre girdiğimizde, Kahire'den gelen ve takip ettiğimiz yoldan gelmedikleri için bizden 8 gün önce şehre varmış olan bir kervanla karşılaştık. Kervanda, 64 bin deve ve yüz Kölemen vardı. Bana sorarsanız, (ki bunu bilmeniz gerekiyor) Tanrı, sanki bu şehrin üzerine lanet yağdırmış gibidir. Çünkü toprağında ne bir bitki, ne bir ağaç ne de başka herhangi bir şey yetişir. Şehirde yaşayanlar öylesine büyük su sıkıntısı çekerler ki, eğer her biri canının istediği kadar su içmiş olsa, günlük iki yüz ton su bile onlara yeterli gelmez. Şimdi size, onların nasıl yaşadıklarını anlatacağım. Erzaklarının büyük bir kısmı, Kahire'den, yani Kızıl Deniz yönünden gelir. Şehirden 40 mil uzaklıkta, Zida (Cidde) adında bir liman vardır. Yiyeceğin büyük bir kısmı Yemen tarafından, önemli bir bölümü de Habeşistan'dan gelir. Şehirde, bazıları Habeşistan'dan, bazıları Hind Yarımadası'ndan, bazıları Seylan'dan, bazıları Fars diyarından ve bazıları da Suriye'den gelmiş çok sayıda hacı gördük. Orada kaldığım yirmi gün zarfında o kadar çok insan gördüm ki, gerçekten, daha önce tek bir

noktada toplanmış bunca insanla hiç karşılaşmamıştım. Bu insanlardan bazıları ticaret için, bazıları da bağışlanırlar ümidiyle haccelemek için gelmişlerdi ki, onların niçin bağışlanma talebinde bulunduklarını anlamak zor değildir.

İlk olarak, farklı birçok yerden gelen ticari mallardan bahsedelim. Hind Yarımadası'ndan pek çok sayıda mücevherat ve envai çeşit baharatlar gelir. Bu tür malların bir kısmı da Habeşistan'dan gelir. Hind Yarımadası'ndaki Bangçella denilen şehirden ise, çok büyük miktarlarda pamuklu ve ipek kumaşlar gelir. Öyle ki bu şehirde, birçok ticari malın, yani mücevherat, her türden bol miktarda baharat, büyük miktarlarda pamuk, muazzam bollukta balmumu ve güzel koku maddelerinin inatılmaz boyutlarda ticareti yapılır.

Şimdi, söz konusu hacıların bağışlanma talepleri konusuna dönebiliriz. Şehrin tam ortasında, Roma'daki Kolozyum'a benzer, çok güzel bir mabet bulunur. Ancak bu mabedin yapımında, Kolozyum'daki kadar büyük taşlar yerine, fırınlanmış ve daha küçük tuğlalar kullanılmıştır ve yapıya Kolozyum'dakine benzer dairevi bir şekil verilmiştir. Mabedin 90 veya 100 kapısı vardır ve bunlar kemerlidir. Bu kapılardan mabedin içinde de pek çok sayıda vardır. Sözü edilen mabede 10 veya 12 mermer basamaktan inerek girilir ve sağda solda mücevherattan başka bir şey satmayan adamlar bulunur. Sözü edilen basamaklardan inince, mabedi olanca güzelliğiyle görürsünüz. Her yer (yani duvarlar) altın kaplıdır. Kemerlerin altında ise, kadınlı-erkekli yaklaşık 4000 veya 5000 kişi bekler. Bu insanlar, güzel kokular yayan çeşitli malzemeler satarlar. Bunların büyük kısmı, vücudu korumak için kullanılan pudralardır. Bunun nedeni ise, dünyanın her köşesinden buraya birçok müşriğin geldiği düşüncesidir. Mabedin içindeki kokular öylesine tatlı ve hoştur ki, tarifi mümkün değildir. İçi, tıpkı misk ve en güzelinden diğer koku malzemeleri satan bir dükkan gibi kokar. Bağışlanma talep edilen söz konusu ibadet, Mayıs ayının 23'ünde, bahsedilen mabette başlar. Bu ibadet şöyle yapılır: Üstü açık olan söz konusu mabedin içinde ve tam ortasında, her yöne doğru, yaklaşık 5 veya 6 adım uzunluğunda kuleye benzer bir bina vardır. Bu binanın etrafı, siyah ipekten bir kumaşla örtülüdür. Binanın, bir insan boyunda, tamamen gümüşten yapılmış bir kapısı vardır. Binaya bu kapıdan girilir. Kapının her bir yanında, pelesenkle dolu olduğunu söyledikleri ve Bayram Günü'nde gösterilen bir kavanoz bulunur. Bu pelesenk, söylediklerine göre, Sultanın hazinelerinin bir parçasıdır. Sözü ettiğim binanın her bir köşesinde, geniş bir

daire bulunur. Mayıs'ın 24'ünde, gün doğumundan önce, bütün hacı adayları sözü edilen binayı 7 kez tavaf ederler ve her tavafta bir köşesine dokunur ve öperler. Bu binadan yaklaşık 10 veya 12 adım uzakta, bizdeki küçük kiliselerin benzeri, üç veya dört kapılı başka bir yüksek bina daha vardır. Bu binanın ortasında 70 kulaç derinliğinde ve suyu tuzlumuş olan çok güzel bir kuyu vardır. Bu kuyuda, su çıkarmakla görevli 6 veya 8 adam durur. Ve söz konusu hacı adayları, kuleye benzeyen ilk binanın etrafında 7 kez döndükten sonra bu kuyuya giderler. Kuyunun yanına yaklaştıklarında durup şöyle söylerler: "... Bismillah. Allah'ım, günahlarımı bağışla!" Kuyudan su çıkaranlar, gelenlerin her birinin üzerine, baştan aşağıya üç kova dolusu su dökerler ve böylece giysileri ipekten yapılmış olsa da, herkes yıkanmış olur. Bu şekilde banyo yaptıktan sonra, bütün günahlarını orada bıraktıklarını söylerler. Bunun dışında, tavaf ettikleri ilk binanın, İbrahim'in inşa ettiği ilk ev olduğunu da söylerler. Hepsini böylece yıkandıktan sonra, vadi boyunca, daha önce bahsettiğimiz dağa doğru yürürler ve orada 2 gün 1 gece kalırlar. Herkes adı geçen dağın eteğinde toplanınca, orada kurbanlarını keserler.

Cömert insanlar, büyük cömertlik örneği olarak gördükleri her yeni durumdan acayip zevk alırlar ve aynısını yapmak isterler. Onların bu isteklerini yeterince karşılayacak bir örneği şimdi özet olarak anlatacağım. Bu, Müslümanların kurban kesme adetleridir. Bu ibadeti yerine getiren kadın-erkek her Müslüman, en az iki veya üç, bazıları dört, hatta altı koyun keser. Böylece ilk gün, gerçekten, galiba 30.000'den fazla koyun, yüzleri doğuya dönük olarak kurban edilir. Herkes bunları, Tanrı'nın hoşnutluğunu kazanmak için fakirlere dağıtır. Çünkü Hacc döneminde orada yaklaşık 30.000 fakir insan bulunur. Bunlar, toprağa çok geniş bir çukur açar, sonra deve gübrelerini oraya döker ve bunları ateşe verirler. Eti, bu ateşte az pişirir ve yerler. Bana sorarsanız, bu fakir insanlar, günahlarının bağışlanmasından çok, açlıklarını gidermek için buraya gelmişlerdir. Bunun delili olarak size şu olayı anlatabilirim: Yemen'den gelen, çok miktarda salatalığımız vardı. Hepsini, kabukları hariç bir güzel yedik. Daha sonra, bu kabukları çadırımızın dışına attık. Bahsi geçen fakirlerden kırk veya ellisi çadırımızın önünde duruyordu ve tamamen kuma bulanmış bu kabukları yerden kapış-kapış topladılar. Bunun üzerine, bu insanların, günahlarından arınmaktan çok açlıklarını gidermek için buraya geldiklerini düşündük. İkinci gün, bizim vaizlerimize benzeyen bir hatip, bahsi geçen dağın üzerinde hutbe verdi. Konuşma yaklaşık bir saat sürdü. O hatip, kendi anladıkları dilde ağlamaklı bir ses tonuyla mersiye okudu ve insanlara, Tanrı'ya yakarıp

günahları için ağlamaları çağrısında bulundu. Sonra onlara dönüp yüksek sesle şöyle dedi: “Ey Allah’ın razı olduğu, sevgili kulu İbrahim!” Ardından da şu duayı etti: “Ey Allah’ın seçtiği, Allah dostu İshak! Nebi’nin Ümmeti için Allah’a yakar ve bağışlanma dile!” Bunun üzerine her taraftan ağlamalar ve feryad-u figanlar duyuldu. Hatip vaazını bitirdiğinde, o büyük kalabalık, geri dönüp hızla Mekke’ye doğru yola koyuldu. Çünkü 6 mil uzunluğundaki yol boyunca onları soymak isteyen 20.000’den fazla Bedevi Arap vardı. Neyse ki, sonunda sağ salim bir şekilde Mekke’ye vardık.

SORULAR

-
1. Varthema, Mekke hakkında ne düşünüyor? Etkilenmiş mi? Şehir hakkında en kayda değer gördüğü şey nedir?
 2. Varthema’nın birlikte seyahat ettiği insanların çoğu Müslümandır ve Hacc ibadetlerini yerine getirmek üzere Mekke’de bulunmaktadırlar. Bu insanlar, Mekke’de ne yapıyorlar ve bu ibadetleri neye benziyor?
 3. Ludovico, Avrupalı bir Hristiyan olarak, İslam ve Mekke hakkında seyahat ettiği binlerce hacıdan çok farklı düşünüyordu. O beldeyi görmeden önceki kanaatleri, bu konuda daha sonraki görüşlerini nasıl etkilemiş olabilir?
 4. Sizce Avrupalıların, Varthema gibi gezginlerin anlattığı seyahat hikayelerinden büyülenmişçesine etkilenmelerinin sebebi nedir? Bu türdeki eserler, hangi amaca hizmet etmiştir?
 5. Sizce seyyahların anlattığı hikayelerin, o dönemde Batı coğrafyası dışındaki kültürleri anlamak açısından yararı ne olabilir? Bu hikayelerin daha etkili olmalarını sağlayan şey nedir? Bunlardan yararlanmanın tuzakları neler olabilir?
-

59. GOMES DE ZURARA

GİNE VAKAYİNAMESİ

(1453)

Bir tarihçi ve biyografi yazarı olan Gomes de Zurara (1410? – 1474), Gemici lakaplı Prens Henry'nin hayatı hakkında bilgi edinebildiğimiz başlıca kaynaklardan biridir. Zurara'nın çocukluk ve gençlik yıllarına dair çok fazla bir malumatımız bulunmuyor. Babası muhtemelen bir rahipti. Zurara, yeterli eğitim göremedi ama okuma ve yazmayı öğrendi. Gençlik yıllarını muhtemelen orduda geçirdi. Sonra İsa Tarikatı'na girdi. Portekiz'deki zengin dini topluluklardan biri olan bu tarikat sayesinde, birçok nüfuzlu şahsiyetle tanıştı. Bu imkânı kullanıp Kraliyet Kütüphanesi'ne girdi. 1452 yılında, sarayın resmi vakanüvisi oldu. Kral V. Alfonso, Prens Henry'nin hayatıyla ilgili eldeki bütün bilgileri toplaması için onu görevlendirdi. Bu bilgilerin çoğu, 1453 yılında krala takdim edilen Gine Vakayinamesi adlı eserde bulunmaktadır.

Gine Vakayinamesi, Prens Henry'nin komutasındaki Portekizlilerin, Afrika kıyılarında gerçekleştirdikleri keşifleri anlatmaktadır. Bugün, Henry'nin bu keşiflerdeki rolüne, kişiliğine ve davranışlarına ilişkin olarak Zurara'nın anlattıklarında aşırılıklar olduğu kabul edilmektedir. Yine de eserde, Afrika'ya ilk kez ayak basan Avrupalıların gözüyle kıtanın keşfine dair çok zengin detaylar bulunmaktadır. Kitabın bu bölümünde, Zurara, 'Mağribiler' dediği Afrikalıların zorla esir alınmalarını ve köleleştirilmelerini anlatmaktadır. Burada, Portekizlilerin Afrika köylülerini zorla ele geçirip, onları kraliyet ailesinden ve donanmadan çeşitli yetkililerin (Prens Henry'nin adı, eserde 'Çocuk' olarak geçiyor) üzerine mal olarak kaydettiklerini ve daha sonra da sattıklarını gösteren ilk güvenilir bilgiler yer almaktadır. Bu bölüm boyunca, Zurara, yerlilere acıma hissiyle yaklaşmakta ve onların içinde bulundukları kötü durum karşısında duyduğu üzüntüyü anlatmaktadır. Ancak bunu yaparken, belirgin bir şekilde Hristiyan bakışıyla hareket ettiği de gözden kaçmamaktadır.

XXIV. BÖLÜM

Gemilerin Lagos'a Nasıl Vardıklarına ve Lançarote'un Çocuğa Verdiklerine Dair

Seferden dönen gemiler, Lagos'a ulaştılar. Hava, yolculuğa son derece müsaitti. Havanın iyi olmasının yanında, işler de yolunda gitmişti. Çünkü sefere katılanlar, bu yolculuk sonunda birçok ganimetle geri döndüler.

Ve gemilerin Lagos'a ulaşmasından birkaç saat önce oraya varan Çocuğa, daha önce bulunduğu diğer yerlerden haberler ulaşmaya başladı. Tabii herkes, yakınlarından haber almak için can atıyordu. Gemilerin geldiğini duyanlar sahile yakın yerde beklemeye başladılar. Bazıları da, yakınlarını ve dostlarını karşılamak için kıyı boyunca karaya bağlı bulunan gemilere çıktılar. İşlerin yolunda gittiğini ve yakınlarının iyi olduğunu öğrenince çok sevindiler. O gün, seferi idare edenler başka bir şey yapmadılar; sadece efendileri olan Çocuğun elini öpüp, kısaca yaptıkları kahramanlıkları anlattılar. Sonra dinlenmeye geçtiler. Ata yurtlarına ve kendi evlerine kavuşmuş insanlar olarak, eşleri ve çocuklarıyla nasıl neşeli bir gün geçirdiklerini sanırım tahmin edebilirsiniz.

Ertesi gün, sefer heyetinin sorumlusu olan Lançarote, Çocuğa şunları söyledi: "Efendim, Zât-ı âlilerinizin de bildiği gibi, bu Mağribilerin ve Tanrı'ya ve size hizmet amacıyla gönderdiğiniz bu topraklardan elde ettiklerimizin beşte biri sizindir."

"Uzun zamandır deniz yolculuğu yaptığımız için, bir de sonlarının ne olacağını hiç bilmeden, doğdukları topraklardan çok uzaklara getirilmiş ve esir alınmış olduklarını görünce büyük bir keder ve ıstırap içine düştüklerinden dolayı (ek olarak gemi bordasında yolculuk yapmaya da alışık olmadıkları için), işte bütün bu sebepler yüzünden, bu Mağribiler, şu an perişan ve hamlamış görünüyorlar. Bu yüzden, eğer uygun görürseniz, onları şafak vakti gemilerden çıkaralım; şehrin giriş kapısı dışında bulunan bu alana getirelim ve burada örfe göre beşe taksim edelim. Zât-ı âlileriniz de buraya gelir ve payınıza düşeni alırsınız."

Çocuk, çok memnun olduğunu söyledi. Ve ertesi gün çok erken saatlerde, Lançarote, daha önce söylemiş olduğu gibi, gemi kaptanlarına, esirleri çıkarıp taksimin yapılacağı alana götürmelerini emretti. Fakat onlar, söylenenleri yapmadan önce, bu Mağribilerin en iyisini, o yerin Kilisesine bir hediye olarak götürüp verdiler. Ayrıca, bir başka küçük Mağribi'yi de Aziz Vincent do Cabo'ya gönderdiler. Bu kişi, sonraları Aziz Francis Kilisesi'nde bir keşiş oldu ve biz Hristiyanların kurtuluşuna vesile olduğuna inandığımız bu kutsal hidayet yolundan başka herhangi bir yola veya düşünceye meyiletmeden, orada bir Katolik Hristiyan olarak yaşamını sürdürdü. Bu seferde ele geçirilen Mağribilerin sayısı 235'ti.

XXV. BÖLÜM

Esirlerin Acınası Hallerine ve Taksimın Nasıl Yapıldığına Dair

Ey Zatı kaim olan, kudret eliyle alemleri yöneten, Arş'ın tek hakimi, dokuz kat göğü yaratıp, çağların ömrünü dilediğince uzatan ve kısaltan Semavi Babamız! Göz yaşlarım aklımı çelmesin diye sana yalvarıyorum. Çektikleri acılar karşısında içim sızlıyor ve biliyorsun ki, bu gözyaşlarımı onların dini için değil, insanlıkları için döküyorum. Yüce Tanrım! Vahşi hayvanlar bile, hemcinslerinin çektiği acıları doğal hayvani insiyakla anlıyorsa, bu insanların da Adem'in soyundan olduklarını bildiğim halde, gözlerimin önündeki bu acıklı manzara karşısında bir insan olarak başka ne yapabilirim ki?!

Ertesi gün (Ağustos ayının 8. günü) denizciler, sıcaktan dolayı, sabahın çok erken saatlerinde, onlara emredildiği şekilde gemilerinde hazırlık yapmaya ve getirdikleri esirleri gemiden indirip sahile taşımaya başladılar. Toplu olarak alana getirilen bu insanların alışılmadık bir görünüşleri vardı. Çünkü bazılarının teni beyaza yakın, yüzleri güzel ve vücutları da biçimliydi. Kimilerinin teni ise beyaz-zenci karışımı bir renkteydi. Bir başka grup ise Habeşliler kadar kara tenliydi ve bunların yüzleri ve bedenleri de çok çirkindi. Öyle ki, kıtanın daha aşağı kesimlerinde yaşayan zencilere benziyorlardı. Ama gerçekten acınacak haldeydiler. Ve ben bu insanların yürek parçalayan hallerini görüp de içi sızlamayacak biri olabileceğine inanmıyorum! Öyle ki, bazıları birbirlerine bakışıyor ve sonra kendilerini tutamayıp ağlaşıyorlardı. Bir kısmı, sanki Yüce Yaratıcı'dan yardım ister gibi, gözlerini gökyüzünün derinliklerine dikmiş bir vaziyette, feryad-u figan ediyordu. Diğer bazıları, kendilerini boylu boyunca yerlere atıyor, ayalarıyla yüzlerine vuruyorlardı. Başka bir grup da, kendi ülkelerinin adetleri usulünce mersiyeler söylüyor ve kederlerini bu şekilde dışa vuruyorlardı. Biz ise, dillerini bilmediğimiz için ne söylediklerini anlayamıyorduk ama üzüntülerinin derecesine uygun olarak çıkardıkları sesler, acılarını anlatmaya yetiyordu. Sonra, esirleri taksim edecek görevliler de oraya ulaşılar. Bu, onların üzüntülerini daha da artırdı. Çünkü görevliler, beşte bir taksimini eşit şekilde yapmak için esirleri birbirlerinden ayırmaya başladılar. Babalar oğullarından, kocalar karılarından, kardeşler kardeşlerinden koparıldılar. Arkadaşlık veya akrabalık bağlarına ise hiç önem verilmedi. Nihayet esirlerin her biri, kaderlerine razı oldular ve kurada kendilerine çıkan yerlere gönderildiler.

Şu feleğin işine bakın! Çarklarını nasıl da döndürüyor ve insanları keyfince oradan oraya sürüklüyor! Ey zalim felek! Hiç mi merhametin yok? Bu zavallı insanların gönüllerine su serpecek, acılarını az da olsa dindirecek küçücük bir teselli bile göndermeyecek misin? Ve siz, ey esirleri taksim ederken işgüzarlık yapanlar! Bu biçare insanların haline hiç mi acımadınız, hiç mi yüreğiniz sızlamadı? Görmediniz mi, birbirlerine nasıl sımsıkı sarılıyorlardı? Eğer birazcık vicdanınız olsaydı, onları o kadar kolay bir şekilde birbirlerinden koparamazdınız.

Ayırma işinin çok zor gerçekleştiğini söylememe gerek var mı? Gerçekten de, görevlilerin işi zordu. Çünkü babalarının kendilerinden koparılıp başka bir gruba verildiğini gören çocuklar, büyük bir gayretle onlara doğru atılıyorlardı. Anneler, öteki çocukları da ellerinden alırmasın diye onlara sımsıkı sarılıyorlardı. Onları ancak bu şekilde koruyabilirler ümidiyle, çocuklarıyla birlikte kendilerini yerlere atıyorlar ve kendi bedenlerine zarar verecek şekilde dövünüyorlardı.

Görevliler, taksim işini, bu kargaşa içinde binbir güçlükle bitirdiler ama bu kez karşılarına başka bir sorun çıktı. Esirlerin bölüştürüldüğü alan, şehirden ve civardaki köy ve kasabalardan gelen meraklı insanlarla tıka-basa doluydu. Bu insanlar, sırf olanları görmek için, ellerindeki işleri (çünkü geçimlerini ancak elleriyle kazanıyorlar) bir günlüğüne bırakıp oraya gelmişlerdi. Esirlerin bazılarını ağlaşırken, bazılarını da yakınlarından zorla alınırken gören kalabalık, öyle büyük bir kargaşa çıkardı ki, taksimi idare edenler ne yapacaklarını bilemediler. Neyse ki sonunda görevliler, kalabalığı güç bela yatıştırmayı başardılar.

Çocuk da oradaydı. Büyük ve güçlü bir atın üzerinde, maiyetiyle birlikte olan biteni izliyordu. O, sadece payına düşenden küçük bir miktarını alıp, geri kalanı bağışlamak istiyordu. Bu nedenle, beşte bir taksimden ona düşen 46 kişiyi hızla paylaştırdı. Çünkü amacı dünyevi zenginlik değildi. Onu asıl mutlu eden şey, daha önce imanının tadına varmamış bu insanların kurtuluşuna vesile olmaktır.

Ve Çocuğun ümidi boşa çıkmadı. Çünkü, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, bu insanlar, dilimizi anlamaya başlar başlamaz, az bir çaba sonucunda Hristiyan oldular. Bu konuyla ilgili hadiseleri kitabımda anlattım. Ve ben, Lagos şehrinde, (esir alınan bu ilk neslin çocukları ve torunları olup, bu ülkede doğan) Hristiyan olmuş birçok kız-erkek çocuk gördüm. Ve bu çocuklar, sanki İsa'nın gönderilişinden sonra Hristiyanlığı ilk kabul edenlerin torunları imişler gibi dinlerine sıkı sıkıya bağlıydılar.

XXVI. BÖLÜM

Çocuk Don Henry'nin Lançarote'ü Nasıl Şövalye Yaptığına Dair

Bu esirler, o günlerde, özellikle de taksimat bittikten ve herkes payına düşeni alıp gittikten sonra (ki, bazıları, esirlerini başka mahallelere götürüp satıyorlardı) çok büyük acılar çektiler; hatta çoğu kez, tesadüf eseri, esirler arasında bulunan baba Lagos'ta kalıyor, anne Lizbon'a, çocuklar da bir başka yere götürülebiliyordu (böyle olunca onların üzüntüsü iki kat artıyordu). Ama bütün bunlara rağmen, grupta arkadaşlarıyla birlikte kalabilenler bu acıyı daha az hissediyorlardı. Çünkü bilindiği gibi, talihsizlik anında çaresizin yanında arkadaşları olursa, bu onun için bir teselli olur. Neyse, bu işler bittikten sonra, onlar, yavaş yavaş ülkemizi tanımaya başladılar. Buradaki büyük bolluk ve refahı gördüler ve bizim insanlarımız da onlara çok iyi davranmaya başladılar. Çünkü insanlarımız, onların, öteki Mağribiler gibi katı inançlı olmadıklarını ve daha sonra da samimi olarak Hıristiyanlığı kabul ettiklerini gördüler. İnsanlarımız, ülkemizde doğan kendi hizmetçileriyle onlar arasında bir ayırım da yapmadılar. Hatta daha genç yaşta iken aldıklarını ve mal-mülk idaresinde uygun gördüklerini, çeşitli iş kollarında eğittiler. Bunları azat ettiler ve bu ülkenin yerlileri olan kadınlarla evlendirdiler. Sanki bu kadınlar, kendi babalarının rızasıyla bunlarla evlendirilmişler gibi ve sanki hizmetlerinin (aslında yapmak zorunda oldukları işlerin) karşılığı olarak onlara bağışlanmışlar gibi, mallarını ve mülklerini de onlarla bölüştüler. Düşünebiliyor musunuz?! Ayrıca bu kadın kölelerin bazılarını satın alan iyi aile mensubu kimi dul kadınlar, onları ya evlatlık edindiler ya da gönül rızasıyla, mal-mülklerinden onlara da bir pay bıraktılar. Böylece ilerde onlar da, gayet rahat bir şekilde, kendilerine tamamen özgür kadınlar muamelesi yapılarak, evlenebildiler. Şu kadarını söyleyeyim ki, bu kölelerin bir tanesini bile, ele geçirilen diğer esirler gibi, demirlere vurulmuş halde hiç görmedim. Hıristiyanlığa dönmeyen, kendisine çok nazık bir şekilde davranılmayan bir kişiyle de neredeyse hiç karşılaşmadım.

Efendileri, benden, bu kölelerin törenle vaftiz edilmelerini ve evlendirilmelerini istediler. Daha önce köleleri olan bu kişilere, bu törenlerde sanki kendi çocukları veya akrabalarıymış gibi muamelede bulundular.

Böylece, başta yaşadıkları acılardan sonra, talihleri tam tersine döndü. Çünkü daha önce, ruhen ve bedenen, perişan bir halde yaşıyorlardı. Putperest iken ruhları kararmıştı; çünkü imanın saflığına ve ışığına ulaşamamışlardı. Bedenleri de perişan haldeydi; zira hayvanlar gibi yaşıyor-

lardı. Akıllı varlıklara özgü hiçbir adet ve görenekleri de yoktu (ekmek nedir şarap nedir, hiç bilmiyorlardı; elbise giymiyorlar ve evlerde oturmuyorlardı). Hepsinden kötüsü de, çok cahil oldukları için, iyi ve güzel olanı da ayırt edemiyorlardı. Bildikleri, sadece hayvani bir uyuşukluk içinde yaşamaktı.

Fakat bu ülkeye geldikten sonra ve insanlar, onlara pişmiş yiyecek ve vücutlarını örtecek elbiseler vermeye başlar başlamaz, mideleri büyümeye başladı ve bir süre sonra da hastalandılar. Bu durum, ülkeye alışana dek sürdü. Ama bazıları öyle zayıf yapılydı ki, şartlara uyum sağlayamadılar ve öldüler ama Hristiyan olarak.

Ayrıca bu esirler, dört konuda, bu bölgeden tutuklu olarak getirilen diğer Mağribilerden çok farklıydılar. İlk olarak, Portekiz topraklarına geldikten sonra, artık bir daha kaçmaya çalışmadılar; tersine, bu ülkenin güzelliklerinden istifade etmeye alışınca, zaman içinde kendi ülkelerini tümünden unuttular. İkinci olarak, hıyanet ve kötülük nedir bilmeyen, çok sadık ve itaatkar köleler idiler. Üçüncüsü, başkaları gibi şehvetlerine fazla düşkün değillerdi. Dördüncüsü de, elbise giymeye başladıktan sonra, çoğu, gösterişi çok sevdi. Öyle ki rengarenk elbiseler giymekten büyük zevk alıyorlardı. Bu tür elbiseler giymeye öyle meraklıydılar ki, sanki iyi bir şey yapmışlar gibi, öteki insanların elbiselerinden dökülen paçavraları toplayıp, bunları kendi elbiselerinin üzerine dikiyorlar ve üstelik bununla mutlu da oluyorlardı. Ama daha önce de söylediğim gibi, en hoş olanı da, gerçek iman yoluna samimi olarak girmeleri ve bu hal üzere ölmeleri idi. Ve şimdi Rab Tanrı'nın huzurunda, Çocuğun mükafatının ne kadar büyük olduğunu varın siz düşünün. Çünkü sadece bunlar değil, bu kitapta daha sonraları isimlerini okuyacağınız diğer pek çokları da, onun sayesinde gerçek kurtuluşa ulaştılar.

SORULAR

1. Esir Mağribiler nasıl taksim edildiler? Prens Henry'nin (Çocuğun) payına ne düştü?
2. Zurara'yı kederlendiren Mağribiler hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Zurara'nın ırk hakkındaki düşünceleri nelerdir?
4. Mağribilerin Portekiz'deki yaşantıları nasıldı?

60. BARTOLOME DE LAS CASAS

YERLİLERİN TARİHİNİN SAVUNUSU

(1566)

Dominikan tarikatına mensup bir keşiş olan Bartolome de Las Casas (1474-1566), Yeni Dünya'da bir piskopos olarak görevliydi ve İspanya hükümeti ona, gayri resmi olarak 'Yerlilerin Koruyucusu' sıfatını vermişti. Hummalı bir faaliyetin süregeldiği liman kenti Seville'de doğan Las Casas, Kolomb'un ilk yolculuğundan başarıyla dönüşüne tanıklık etti. Dönen denizcilerin yanlarında getirdikleri egzotik mallar ve anlattıkları egzotik hikayeler, genç keşişin hayal dünyasını harekete geçirdi. 1498'de, şahsi hizmetlerini görmesi için Las Casas'a bir Yerli köle hediye edildi. O, böylece Amerikan Yerlilerinin sade yaşamlarını ve nazik tabiatlarını tanıdı ve onlara hayran oldu. Bunun üzerine, hayatını onların kurtuluşuna adamaya karar verdi.

1502'de Yeni Dünya'ya ulaştıktan sonra, misyonunun gereğini yapmaya başladı. Yerlilerin arasında vaaz verdi ve Hristiyanlığı kabul edenleri vaftiz etti. Bu masum insanlara karşı bazı İspanyolların layık gördüğü sert muameleler onu derinden sarsıyordu. 1515'te İspanya'ya döndü ve Yerlileri koruyabilmek amacıyla yoğun bir kampanya başlattı. *Yerlilerin Tarihinin Savunusu* adlı eser, Las Casas'ın, Amerikan Yerlilerinin özü itibarıyla iyi insanlar olduklarına dair inancını ve bütün insanların Tanrı'nın çocukları olduğu yönündeki kanaatini yansıtmaktadır.

Batı ve Güney Hint Adaları'nın Özellikleri, Eğilimleri, Tasviri, Semaları ve Toprağına Dair Özet ve Savunu Mahiyetinde Tarihsel Bilgi; Ve Castille Kralına Bağlı Bu Bölgelerin Doğal Şartları, Yönetim Şekilleri, Kavimleri, Hayat Tarzları ve Gelenekleri.

Kitabın Amacı

Bu kitabın yazılmasının asıl amacı, yeni dünya denilen bu uçsuz bucaksız topraklarda yaşayan kavimler hakkında bilgi elde etmektir. Bu kavimler, ne Tanrı'dan korkan ne de bir kişiyi kötüleyip onun saygınlık ve şerefini kaybetmesine yol açmakla itham edilmekten çekinen insanların iftirasına uğramışlardır (ki, Tanrı katında bunun hesabını vermek çok zor olacaktır). Bilelim ki, bu tür iftirallardan insanlar büyük zarar göre-

bilir ve acılı felaketlere sürüklenebilirler. Hele bu iftira, yığınlarca insanı ve yeni dünyada yaşayan bütün halkları hedef almışsa, bu daha da kötüdür. Bazıları, idari kurumlara sahip olmayan ve dağınık halde yaşayan bu Yerli halkların akıllarının, kendilerini idare edecek kadar gelişmemiş olduğunu yazıyorlar. Bu sonucu nasıl çıkardıkları sorulduğunda ise, kanıt olarak sadece bu insanların kibar, sabırlı ve alçakgönüllü olmalarını gösterebiliyorlar. Bu iddianın sahipleri, aslında şunu söylemiş ol489 uyorlar: Tanrı bunca insanı yaratırken, dikkati dağıldı ve çok sağlam bir şekilde yaratıp her türlü yetenekle donattığı insan soyunun bu küçücük kısmının sapıtmasına izin verdi! Buradan yola çıkarak da lafı şuna getiriyorlar: dünyadaki öteki milletlerin aksine bu halklar, topluluklar halinde yaşamayı öğrenememişler ve bu nedenle de vahşi kalmışlardır.

Bartolome yerlilerle

Bu arada şunu da ekliyorlar: Tanrı, sapıtmaya yatkın insan soyu içinde, bu garip ve istisnai durum hariç başka hiçbir halkın bu şekilde yoldan çıkmasına izin vermemiştir. Ancak bu iddiaların aslı yoktur. Bu kitapta gerçeği olanca açıklığıyla izah edeceğiz ve iddialarımızın doğruluğunu kanıtlayacak doğal, özel ve arızı nedenleri derli toplu bir şekilde gözler önüne sereceğiz... (Yerliler), ülkelerini idare edip halklarının ihtiyaçları karşılamak ve hakça bölüşüp refahı yaymak suretiyle (tabii gerçek Tanrı'ya inanmadan ve O'na dair doğru bilgiye sahip olmadan ne kadar

yapabiliyorlarsa ancak o kadar!) kendilerinin sadece çok akıllı insanlar olduklarını ve güçlü ve müstesna bir anlayışa sahip olduklarını kanıtlamakla kalmamışlar; bilakis, geçmişte yaşamış ve bugün de varlıklarını sürdüren, idare tarzları, siyasi kurumları ve gelenekleri övülen dünyanın pek çok farklı milletlerine denk olduklarını da göstermişler ve hatta bu milletlerin en akıllıları olan Yunanlılar ve Romalıları, aklın kurallarına sıkı sıkıya sarılma konusunda hayli geride bırakmışlardır. Bu halkları Tanrı'nın hoşnutluğunu kazanmak adına karşılaştırdığımızda, yukarıda bahsedilen her konuda diğer milletlere üstünlük sağladıkları daha açık bir şekilde görülecektir. Bu tarih kitabı, söylenen her sözün ve gösterilen her referansın doğru olduğuna ve gerçek dışı gibi görünen hiçbir bilginin bu kitapta yer almadığına Tanrı Kelamı önünde yemin eden, Dominikan Tarikatı üyesi ve bir ara da Chiapa'da piskoposluk yapmış olan keşiş Frey Bartolome de Las Casas (veya Casaus) tarafından, yukarıda sözü edilen amaç doğrultusunda yazılmıştır.

127. Bölüm. Yerliler, Tanrı Hakkında Yunanlılar ve Romalılara Göre Daha Aydın Fikirli ve Bilgilidirler

...Yerliler, tanrılarını seçerken isabetli davranma noktasında Yunanlılar ve Romalıları geride bırakmışlardır; çünkü onlar, rezillikleriyle meşhur günahkar ve suçlu insanları değil erdemli kişileri tanrı edinmişlerdir (tabii, iman sayesinde ulaşılan gerçek Tanrı bilgisinden yoksun insanlar ne kadar erdemli olabilir, o da ayrı bir konu!)... İddiamızı şu şekilde gerekçelendirebiliriz: Yerliler, öyle görünüyor ki, daha akıllıca kararlar alan ve Tanrı hakkında öteden beri daha sağgörü ve doğru düşüncelere sahip bir halk olduklarını kanıtlamışlardır. Çünkü Tanrı'nın var olduğu bilgisine ulaşan insanların hepsinde şu ortak fitri anlayış vardır: Tanrı, hayal edilebilecek en mükemmel varlıktır. Bu yüzden, erdemli insanları Tanrı veya tanrılar edinen bir halk, her ne kadar gerçek Tanrı'yı seçmemekle hata etmişse de, günahkar ve suçlu oldukları bilinen insanları Tanrı veya tanrılar edinen bir halka göre daha isabetli bir Tanrı anlayışına sahiptir ve daha saf bir halktır. İkincisinin örneği Yunanlılar ve Romalıları; ilkinin örneği olarak ise bütün bu Yerli halkları gösterebiliriz... Öyle görünüyor ki, bu Yerli halkları Hristiyanlaştırmak, antik dönem putperestlerini Hristiyanlaştırmaktan daha zor olmayacaktır. Çünkü az önce kanıtlamış olduğumuz gibi, bir kere, bu halkların idrak kabiliyetleri güçlüdür. İkincisi bunlar, hile-hurda nedir pek bilmeyen,

daha samimi ve daha temiz kalpli insanlardır. Üçüncüsü, yukarıda kanıtlanmış olduğu gibi, gerçeği kabule daha yatkın insanların karakteristik bir özelliği olarak, yanlışlarından çabuk vazgeçerler. Dördüncüsü, zaten içlerinden bir çoğu, şu an Hristiyanlığı kabul etmiş bulunmaktadır (Gerçi bazılarını, yani birçok tanrıya tapanlarını Hristiyanlaştırmak epey zor oldu ama o da artık normal karşılanmalı. Çünkü dünyanın bütün geçmiş ve antik putperest kavimlerinde görüldüğü gibi, uzun asırlardır varlığını sürdüren, köklü ve saygı gösterilen bir dinden, bir mucize olması durumu hariç, hemencecik, bir çırpıda veya kolaylıkla vazgeçmek mümkün değildir).

262. Bölüm. Buradan Şu Sonuç Çıkar: Yerlilerin Kanunları ve Gelenekleri, Bütün Antik Dönem Milletlerine Denk Değerdedir, Hatta Onlardan Daha Üstündür

...Şimdi isterseniz, kadınlar, evlilik ve namus konularında (Antik dönem insanlarını) Peru krallıklarındakilerle karşılaştıralım. (Peru) kralları, evlilik törenlerinin bizzat kendi huzurlarında yapılmasını isterler, evlenecek çiftleri tebrik edip armağanlar verirler ve töreni de bizzat kendileri yönetir veya yetkiyi valileri ve vekillerine bırakırlardı. Yeni evlilere bizzat öğütlerde bulunur ve mutlu bir yaşam sürmeleri temennilerini iletirlerdi. Ve hiç çekinmeden söyleyebilirim ki, bu konuda diğer bütün milletlerden daha üstündüler... Asurlular ve Babillilerden kesinlikle üstündüler, ...hatta bizim Cantabrialı İspanyollardan, ...özellikle de şu namlı İngiltere Adası'ndakilerden... ve diğer pek çok milletlerden üstündüler... Peki kralların ve ülkenin idaresinden sorumlu diğer kişilerin seçimi ve yönetimi devr alış yöntemleri açısından onlardan daha üstün bir başka millet var mıydı? Tabii ki yoktu. Onlar, daima, bütün doğal ve cinsel isteklerine gem vurmuş ve hoş görülme-yen tutkulardan ve bütün kişisel çıkarlardan arınmış en akıllı, en erdemli ve yönetmeye en layık olanları krallığa seçerlerdi.

Yine, savaş masraflarını karşılamak üzere tebaadan zorunlu vergi toplarken, onların canlarını fazla acıtmamaya dikkat ederlerdi. Çalışıp didinip kurdukları medeniyet, huzur içinde ve karşılıklı yardımlaşma esasına dayalı olarak yaşamak için vardı. Ülkelerinde doğan veya ölen, her sınıftan bütün insanların tam sayısını bilmek için sık sık ve çok titiz bir şekilde nüfus sayımları yaparlardı. Herkesin mesleği var-

dı ve her biri kendi işiyle meşgul olup geçimini sağlamaya çalışırdı. Ambarlarında savaşçıların bütün ihtiyaçlarını karşılayacak, tebaanın yükünü ve sıkıntılarını hafifletecek ve kıtlığın olduğu yıllarda herke- se dağıtılacak bollukta levazım ve erzak bulunurdu... Söyler misiniz, dünyada hangi halk veya kral, ordularındaki askerlerin, bahçe duvarı ardındaki bir ağaçtan yola sarkan tek bir meyveye bile el uzatmaya kal- kışmayacak kadar emre sadık kalmalarını sağlayabildi? Yunanlılar mı, İskender mi, Romalılar mı yoksa bizim Hristiyan hükümdarlarımız mı? Peki, sanki muharebe meydanındaymışçasına disiplinli bir şekil- de tören alayında yürüyen keşişler gibi emre sadık, eğitilmiş, ciddi ve düzenli askerleri hiç gören oldu mu? Bu halklar ise, tebaa ile efendiler arasındaki itaat ilişkisinin kurallarını koyup bunları yasalaştırdıkları gibi, birbirlerine karşı (yani zayıfın zayıfa, güçlünün de güçlüye karşı) göstermeleri gereken saygının ilkelerini de belirlediler ve yasa haline getirdiler. Anne-babaların büyüklere saygı ve itaati öğrettikleri çocuk- ların eğitimi konusuna gelince, soruyorum hangi ülke bu insanları geçebildi?... Dünyada, antik dönem putperestleri arasında veya onlar- dan sonra gelen Hristiyanlar (Fransa'daki Aziz Louis hariç) arasında, tebaasından sadece kendi köyü veya şehrinde yaşayanlara değil uçsuz bucaksız ülkesinin herhangi bir yerinde yaşayan fakirlere de canla baş- la yardım edip ihtiyaçlarını karşılamış bir hükümdar gören var mı? Bu Yerlilerin kralları ise, sayıları oldukça kabarık olan bütün soylulara ve valilere hitaben fermanlar çıkarıp, her bir eyaletteki bütün fakir, dul ve yetimlerin ihtiyaçlarının bizzat kendi krallık gelirlerinden ve şahsi ser- vetlerinden karşılanması ve sadakaların, o kişinin ihtiyacına, yoksul olup olmadığına ve bu yardımı hak edip etmediğine göre dağıtılması emrini verdiler. Masasında yemek yedireceği üç dört fakir olmadan sofraya asla oturmayacak kadar dindar ve iyiliksever bir hükümdarı nerede ve hangi halk veya millet arasında gördünüz?... Ayrıca ülke- de, dağların arasından geçip kıyı boylarınca uzanan... mucizevi iki anayol vardır (inanıyorum ki bu yolları, türünün en müstesna, göz kamaştırıcı ve usta işi eserleri olarak nitelendirmek mümkündür). Bu yolların daha güzel ve hayranlık uyandıranı, en az altı yüz veya sekiz yüz fersah uzunluğundadır ve Şili eyaletlerine dek gittiği söylenir... İspanya ve İtalya arasında Romalıların inşa ettiği söylenen anayolun bazı bölümlerini de gördüm ama Yerlilerin yaptığıyla kıyaslandığında bu yol oldukça sönük kalır...

263. Bölüm. Yerliler, En Az Diğer Milletler Kadar Hıristiyanlığı Kabule Yatkındırlar

Böylece, bu kitap boyunca anlattıklarımızdan... şu sonuçları çıkarabiliriz: Bu Yerlilerin yaşadıkları ülkeler, şehirler ve köylerin hepsi, bütün ihtiyaçların neredeyse eksiksiz bir şekilde karşılandığı (elbette, doğa ne kadarına izin verir ve insanın gücü ne kadarına yeterse ya da imanın ışığı olmadığında ne kadarı olabiliyorsa o kadar) müreffeh yerlerdi. Değişen miktarlarda olmak üzere birkaç küçük eksikleri hariç, bu insanların her şeyleri vardı. Bazı krallıklarda, siyasal ve sosyal hayat kusursuz denecek ölçüde iyi işliyordu ve bu dünyadaki her iyi, akılcı, kendine yeten ve mutlu devletin isteyeceği gibi, huzurlu ve uygarca bir yaşam sürme noktasında da kusursuz bir düzeye ulaşmışlardı. Çünkü hepsi, doğuştan kıvrak ve keskin bir zekaya, açık bir zihne ve güçlü bir kavrayışa sahiptiler. Bu düzeyde bir uygar yaşam sürmelerini sağlayan etkenler ise (tabii ki onları bu şekilde yaratmayı dileyen Tanrı'nın iradesi, hepsinden önce gelir), Tanrı'nın oturmaları için onlara verdiği bölgelerin ikliminin ılıman olması ve havanın da sakın ve yumuşak olması; uzuvlarının ölçülü, duyu organlarının ise sağlıklı olması; kaliteli ve ölçülü yemek yemeleri; topraklarının bereketli, şehirlerinin havadar olması ve yerel rüzgarların da uygun yönden esmesi; yeme-içme hususunda aşırılıktan kaçınmaları; cinsel isteklerini tatmin ederken ölçülü; neşe, keder, aşk, öfke ve diğer tutkuların neden olduğu dünyevi sorunları dert edinmeyip bunlar için üzülmemeleri ve bütün bunların sonucu olarak, başarılı eserler ortaya koymaları ve bunların sonuçlarını devşirmiş olmalarıdır. Yerliler, bütün bu genel ve zorunlu, özel ve ikincil, doğal ve tesadüfi nedenlerden dolayı, öncelikle yaratılış özellikleri daha sonra da çalışkanlıkları ve tecrübeleri sayesinde, şu üç basirete sahip oldular: insana, kendini nasıl idare edeceği bilgisini veren dini basiret; insana, evini nasıl idare edeceğini öğreten ekonomik basiret; ve insana, yaşadığı şehrin nasıl idare edileceğini gösterip, bunun kurallarını koyan siyasal basiret. Bu sonuncu basiretin (ki, buna ulaşılması için, ilk iki basirete önceden kusursuz bir şekilde sahip olunması gerekir), işçiler, zanaatkarlar, savaşçılar, zenginler, din (tapınaklar, rahipler ve kurbanlar), yargıçlar ve üst düzey görevliler, valiler, gelenekler ve ayrıca anlayış ve kararlılık gerektiren eylemlerle ilgili kısımlarına gelince,... bu Yerlilerin, dünyanın kurnazlıkları ve akıllılıklarıyla ünlü birçok milletinden geri kalır yanları yoktur ... O halde, şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, Yerlilerin bizi şaşırtan ve bunlar

yüzünden aleyhlerinde konuşup itibarlarına leke sürmemizi haklı gösterecek türden kusurları, çirkin ve ölçüsüz gelenekleri yok denemek kadar azdır. Şu da var ki, dünyadaki diğer milletlerin pek çoğu ve belki de hepsi, çok daha sapkın ve akıl dışı davranışlarda bulunurlar ve ahlaksızlık bakımından da çok daha ileridirler. Ayrıca bu milletlerin yönetimleri yerlilerle karşılaştırıldığında, çok daha sert ve bozuktur ve erdemler ve ahlaki vasıflar bakımından da insanları çok daha kayıtsız ve zayıftırlar. Bizim atalarımızın durumu ise, çok daha kötüydü. Nitekim bunu yukarıda birçok yerde anlattık. Daha fazlasını bilmek isteyenler, akıl dışılığın ve çürümüş yönetimin egemen olduğu şu İspanyamızın dört bir yanında işlenen günahlar ve süregelen kargaşaya bakarlarsa, bunu daha açık bir şekilde görebilirler. O halde, gelin, bu kitaba son noktayı koyalım ve yardımlarıyla, kitabımızın bittiğini görecektik kadar bize ömür ve güç veren Tanrı'ya sonsuz şükranlarımızı sunalım.

SORULAR

-
1. Las Casas'ın Amerikan Yerlileri hakkındaki görüşü, Kolomb'tan farklı mı? Bu farklılıklar nelerdir? Aynı varsayımlardan hareket etmelerine rağmen, ikisinin görüşleri neden farklıdır?
 2. Bazı Avrupalılar, Amerikan Yerlilerine yapılan kötü muameleyi nasıl meşrulaştırıyorlardı? Las Casas, bu argümanları nasıl reddediyor?
 3. Kolomb, mektubunda, basit ve adeta ilkel bir toplum tasviri yapıyordu. Las Casas'ın gözlemleri, bunu doğruluyor mu?
 4. Las Casas'a göre, Yerliler, niçin antik dönemde yaşayan Yunanlılar ve Romalılarından daha takdire şayan bir halktı?
-

61. BERNAL DIAZ

YENİ İSPANYA'NIN FETHİNİN GERÇEK TARİHİ

(1552-68)

Bernal Diaz del Castillo (y.1492-1589), Aztek topraklarının fethinde, Hernan Kortes'in yanında bulunan askerlerden biriydi. Henüz on sekiz yaşındayken Yeni Dünya'ya gitmek üzere İspanya'yı terk etti ve Kortes'in birliğine katılmadan önce de Küba'yı ve Mayaların yaşadığı Yucatan Yarımadası'nı keşfetti. Meksika'nın fethinden sonra ise, Kortes'in başarısız Honduras Seferi'nde yer aldı. Ömrünün büyük kısmını, Orta Amerika'da, şu an Guatemala olarak bilinen ülkede geçirdi. *Gerçek Tarih* adlı eserinin el yazması nüshasının da dahil olduğu eserleri, hâlâ bu ülkede bulunmaktadır.

Diaz, *Yeni İspanya'nın Fethinin Gerçek Tarihi* adlı eserini, fetihle ilgili anlatılan ve yanlış olduğuna inandığı hikayelere reddiye olarak yazdı. Bir görgü tanığı olmasına ve seferlere de bizzat katılmasına rağmen, kitabını, ancak yıllar sonra kaleme alabildi. Kitabında, hiç şüphesiz, fetihleri savunan yanlı ifadeler yer almaktadır. Ama yine de, Montezuma İmparatorluğu'nun başkenti olan Tenochtitlan'ı tasvir ettiği bölümler, okunmaya değer.

Meksika'ya geleli dört gün olmuş ve evlere ve bahçelere gitmenin dışında hiçbirimiz karargahlarımızı terk etmemiştik ki, Kortes, bize büyük pazar yerine gidip onların Uichilobos'taki büyük tapınaklarını görmenin iyi bir fikir olacağını söyledi... Montezuma'nın şeflerinin pek çoğu da bize eşlik etmek üzere gönderildiler. Büyük meydana vardığımızda, kalabalığı ve sergilenen birçok malı görünce şaşakaldık; Pazar öylesine düzenliydi ve öylesine iyi sevk ve idare ediliyordu ki, hayranlığımızı gizleyemedik.

Beraberimizde gelen şefler, her bir malın ayrı ayrı tutulduğu yerleri ve bu işin nasıl yapıldığını bize gösterdiler. Söze, altın, gümüş ve değerli taşların, ok yelekleri, kumaş ve nakışla işlenmiş malların ve erkek ve kadın köleler gibi diğer ticari malların satıcılarıyla başlayabiliriz. Burada, Portekizlilerin Guyana'dan getirdikleri kadar çok zenci vardı. Bazıları, kaçmamaları için boğazlarındaki tasmalarla uzun direklere bağlanmışlardı. Pazarda ayrıca basit ev dokuması kumaş, pamuk ve iplik satan tüccarlar ve kakao satan başkaları da vardı. Öyle ki Yeni İspanya'nın her

köşesinde bulunabilecek ve benim geldiğim yer olan Medina del Campo'dan bir yolunu bulup getirttiğimiz her türden malı burada görmek mümkündü...

Onların bu büyük meydanda sattıkları malları anlatarak çenemi boşuna yormama şaşıyorum, çünkü her şeyi bütün ayrıntılarıyla anlatmaya kalksam, asla bu işin altından kalkamam. Fakat asıl, hepsi ayrı yerlerde satılan, *amal* adını verdikleri kağıdı, kehribar kokulu ve içi tütün dolu küçük çubukları, sarı merhemleri ve aynı türden diğer malları anlatmam lazım. Ayrıca kemer altlarında satılan, kırmızı böceğinden elde edilen boyaları, sebzeleri ve değişik türde diğer pek çok malı anlatmam lazım. Pazardaki anlaşmazlıkları çözecek üç yargıcın oturduğu binaları ve malları kontrol eden görevlileri anlatmam lazım... Keşke orada satılan her şeyi baştan sona anlatabilsem. Ama inanın, insan kaynayan bu büyük meydandaki her şeye bakıp haklarında sadece bilgi edinmek bile iki gün sürer ve yine de bir şeyler eksik kalır...

... Büyük *cu* (merdiven)'nin tepesine tırmandığımızda, düz çatı benzeri bir yere ulaştık. Burada, üzerlerine kurban edilecek zavallı Yerlileri koydukları devasa taşlar ve ejderhaya benzer bir put ile başka korkunç yaratıkların heykelleri vardı. Ayrıca her yer, o gün kurban edilen zavalıların kanlarıyla doluydu.

Montezuma, yanında iki rahiple birlikte, *cu*'nun tepesinde yer alan lanetli putlarına tapınmak için vakfedilmiş özel tapınaktan çıkıp geldi ve çok saygılı bir tavırla hepimize hitaben şöyle dedi: "Büyük tapınağımıza tırmandıktan sonra yorulmuş olmalısınız senyör Malinche!"

Buna karşılık Kortes, yanımızdaki tercümanlarımız aracılığıyla, kendisinin de diğer arkadaşlarının da yorulmadıklarını söyledi. Montezuma, daha sonra onun elini tuttu ve büyük şehrini, sudan yükselen öteki şehirleri ve gölün etrafındaki pek çok kenti göstermek istedi. Ve Kortes'e eğer Pazar yerini iyice görmemiş olsaydı, onu buradan daha iyi görebileceğini söyledi.

Orada durup, bu geniş ve lanet tapınağa baktık. Öyle yüksekti ki, etrafındaki her şey ondan daha aşağıda kalıyordu. Buradan, Meksika'ya giden her üç yolu da görebiliyorduk. Bunlar, dört gün önce geldiğimiz İztapalapa yolu, gece büyük bozguna uğrayıp kaçtığımız Tacuba yolu ve Tepeaquilla'dan gelen yoldu.

Buradan bakınca Chapultepec'ten gelip şehri sulayan temiz ırmağı ve üç şosenin üzerine belirli aralıklarla yapılmış köprüleri gördük. Böylece ırmağın suyu, gölün bir tarafından diğerine akabiliyordu. Ayrıca nehrin üzerinde, bazıları erzak getiren, bazıları da ticari mal götüren kanolar gör-

dük. Şunu da gördük ki, su üzerine yapılmış bu büyük şehirde ve diğer şehirlerde, her eve, ancak tahtadan yapılmış, indirilip kaldırılabilen veya bir kenara çekilebilen köprüler veya kanolarla ulaşılabilirdi. Bu şehirlerde, büyük kuleler ve müstahkem kalelere benzer, hepsi beyaza boyanmış tapınaklar gördük. Bunlar, gerçekten görmeye değerdi. Yukarıdan aşağıya bakınca, düz çatılı evleri ve şoseler boyunca uzanan, müstahkem kalelere benzer diğer küçük kuleler ve tapınakları da görebiliyorduk.

Başkent Tenochtitlan

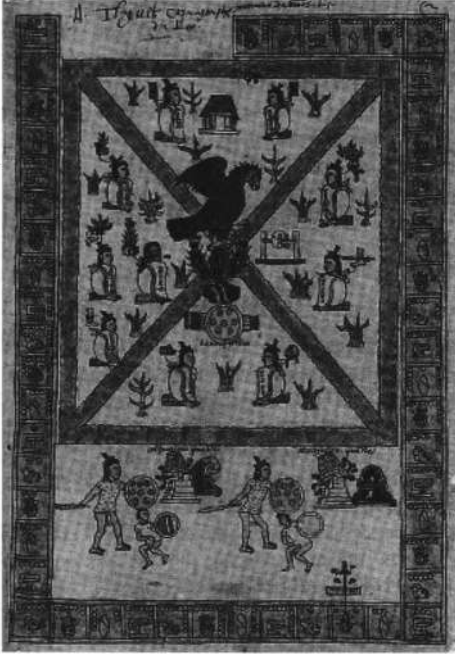
Her şeye iyice bakıp kendi değerlendirmelerimizi de yaptıktan sonra, yönümüzü tekrar büyük meydana ve alışveriş yapan kalabalığa çevirdik. Bağırıtlardan çıkan gürültü, bir fersahtan daha uzaklıkta bile duyulabiliyordu. Aramızda, dünyanın pek çok farklı bölgesinden, örneğin Konstantinopol (İstanbul)'dan, Roma'dan ve İtalya'dan gelen askerler vardı. Bunlar, böylesine geniş, böylesine düzenli ve böylesine kalabalık bir pazar yerini daha önce hiç görmediklerini söylediler...

Daha sonra Kortes, Dona Marina aracılığıyla Montezuma'ya şunları söyledi: "Ey kral! Siz gerçekten büyük bir hükümdarsınız ve şehirlerinizi görmek büyük zevkti. Şu an burada, tapınağınızdayız. Bize tanrılarınızı gösterecek misiniz?"

Montezuma'nın cevabı: "önce rahiplerime danışmalıyım!" şeklinde oldu. Onlarla konuştuktan sonra bizi, içinde iki sunağın yer aldığı küçük bir hisar odasına davet etti. Burası hole benzer bir yapıydı ve tavanındaki kalaslar rengarenk boyalıydı. Her bir sunağın üzerinde, çok uzun ve şişman olan iki devasa put vardı. Uichilobos dedikleri ve sağ tarafta yer alan ilk put, savaş tanrısıydı. Bu putun yüzü çok genişti. Müthiş, korkunç

gözleri vardı ve bütün vücudu kıymetli taşlarla, altınla ve bitki köklerinden elde edilen zamlarla yapıştırılmış incilerle kaplıydı. Putun vücudunu, altın ve kıymetli taşlardan yapılmış, bir elinde yay diğerinde okların olduğu büyük yılanlar sarmıştı. Yanında duran küçük bir putun, onun uşağı olduğunu söylediler. Bunun ise, kısa bir mızrağı, bir de altın ve kıymetli taşlarla bezenmiş kalkanı vardı. Uichilobos'un boynunu, altından yapılmış ve pek çok nadide mavi taşlarla süslenmiş, gümüşten Yerli maskeleri ve bu Yerlilerin kalpleri olduğunu düşündüğümüz benzeri şeyler sarmıştı. Burada reçine tutsülü mangallar bulunuyordu ve bunların içinde, o gün kurban ettikleri üç Yerlinin kalplerini yakıyorlardı. Bütün duvarlar ve zemin kabuk tutmuş kanla boyanmıştı ve her yer berbat kokuyordu.

Sol tarafta ise, Uichilobos'un boylarında, *tezcal* dedikleri bir başka put duruyordu.

Tenochitlan'ın Kuruluşu. İlk iki Aztek fatihi olan Culhuacan ve Tenayucan, resmin altında tasvir ediliyor: Mendoza'nın El Yazması Kitabı'ndan alınmıştır.

Bu putun parlak camdan yapılmış ışıldayan gözleri vardı ve yüzü de ayı yüzüne benziyordu. Bu da, Uichilobos'takilerin aynısı olan kıymetli taşlarla süslenmişti. Çünkü bu put, onların deyişine göre, Uichilobos'un erkek kardeşiymiş. Tezcatepuca denilen bu put, cehennem tanrısıymış ve Meksikalıların ruhlarını cezalandırıyormuş. Bu putun üzeri de, yılanı benzer kuyrukları olan, küçük şeytanlara benzer figürlerle sarılmıştı. Duvarlar ise öylesine kanla kabuk bağlamış ve zemin de öylesine kana boyanmıştı ki, Castile mezbahalarında bile böyle bir koku yoktu. Bu puta, o günkü kurbanlardan beşinin kalbini sundular.

Cu'nun en tepesinde, harika işlemeleri olan, ağaçtan yapılmış başka bir bölüm daha vardı. Burada, yarı insan yarı kertenkele şeklinde, kıymetli taşlarla bezenmiş ve vücudunun yarısı örtülü başka bir put bulu-

nüyordu. Bu putun içinin, dünyada var olan her türden tohumla dolu olduğunu söylediler. Bu, ekim ve hüzün tanrısıydı; ama onun ismini hatırlayamıyorum. Her şey, hem sunak hem de duvarlar kanla kaplıydı. Ve içerisi öylesine pis kokuyordu ki, kendimizi zor dışarı attık...

Kaptanımız, yarı gülümser şekilde Montezuma'ya şunları söyledi: "Saygıdeğer Montezuma! Sizin gibi büyük bir hükümdarın ve sizin gibi akıllı bir adamın, nasıl olup da bu putların tanrı olmadığı, bilakis lanetli şeyler (ki bunlara yakışan isim iblistir) oldukları sonucuna ulaşamadığını anlayamıyorum. Sizin ve rahiplerinizin bunu net bir şekilde görebilmeniz için lütfen bana bir lütufta bulunun da, bu kule-nin tepesine bir haç koyalım ve Uichilobos'unuzun ve Tezcatepuca'nı-zın bulunduğu bu özel tapınağın bir bölümünde, (Montezuma'nın da önceden görmüş olduğu) bizim Mübarek Anamız'ın bir putunu yapalım. Böylece siz de bu putlardan boş yere korktuğunuzu anlarsınız."

Montezuma'nın yanındaki iki rahip kötü kötü baktılar ve Montezuma, canı sıkkın bir şekilde şu cevabı verdi: "Senyör Malinche! Tanrılarımıza hakaret edeceğinizi bilseydim, onları size göstermezdim. Biz tanrılarımızdan memnunuz. Çünkü bize sağlık bahşediyorlar, su veriyorlar, ekim zamanlarında hava şartlarını uygun kılıyorlar ve savaşlardan zaferle çıkmamızı sağlıyorlar. Onlara tapmaya ve kurbanlar adamaya devam edeceğiz. Lütfen, onları küçümseyici başka bir söz söylemeyin."

Kaptanımız, bu sözlerden sonra Montezuma'nın beti benzinin attığını gördü. Artık ona başka bir şey söylemedi, sadece gülümseyerek şöyle dedi: "Yüce Kral! Ayrılık zamanımız geldi."

Montezuma da aynı fikirdeydi ama gitmeden önce büyük cu'ya çıkıp tanrılarını görmemize izin vermekle işlemiş olduğu büyük günahın kefareti için ve bu tanrılar hakkında kötü sözler konuşmak suretiyle onların şeref ve haysiyetlerinin rencide olmasına sebep olduğundan dolayı, dua edip bu günahın kefareti olarak bazı kurbanlar adamak zorunda olduğunu söyledi.

SORULAR

1. Diaz'ı şehirde en çok etkileyen şey neydi? Satılmak için getirildiğini gördüğü malların listesinin uzun olması tesadüfi miydi, yoksa bu mallar düzenli olarak mı oraya geliyordu?

2. Diaz için Aztek tanrıları niçin birer iblistir?
 3. Azteklerin insanları kurban etmeleri, Diaz'ın onların dinlerine yönelik görüşlerini nasıl etkiliyor?
 4. Kortes mi size daha sempatik geliyor yoksa Montezuma mı? Diaz, tercih ettiği kişiye sempati beslemeniz için sizi nasıl yönlendiriyor?
-

62. JUAN GONZALEZ DE MENDOZA

BÜYÜK VE KUDRETLİ ÇİN KRALLIĞI TARİHİ

(1585)

İspanyol bir misyoner olan Juan Gonzalez de Mendoza, ömrünün ilk yıllarının çoğunu ülkesi dışında geçirdi. Önce, Mexico City'e gitti ve oradan misyonerlik faaliyetlerinde bulunmak üzere Filipinlere giden ilk gruba katıldı. Asya'daki misyonerlik faaliyetlerine duyduğu ilgi nedeniyle İspanya'ya döndü ve Kral II. Philip'le görüştü. Mendoza, Filipinlere gönderilecek ikinci misyoner grubunda da görev almayı ümit ediyordu ama beklediği olmadı. Bunun yerine, Asya'da görevli misyonerlerin gönderdiği raporları değerlendirmek için Madrid'te kalması istendi. 1580'de, Çin'e gidecek yeni misyoner grubunun liderlerinden biri olarak atandı. Ancak Orta Amerika'ya ulaştığında, bu görevin ertelendiğini öğrendi. Bunun üzerine Avrupa'ya geri döndü. Papa tarafından Roma'ya çağrıldı ve Çin hakkında bilinen bütün malumatları toplamak üzere görevlendirildi. Bu görevin sonucunda, 16. asrın en popüler kitaplarından biri olan, *Büyük ve Kudretli Çin Krallığı Tarihi* adlı eser ortaya çıktı. Kitap, 15 yılda 46 baskı yaptı. Mendoza, eserini, ilk Portekizli görgü tanığı sefirlerden birkaçının anlattıklarıyla, Hristiyan misyonerlerin raporlarından yararlanarak yazdı. Çin hakkında yazılmış önceki bütün eserleri okudu ve bunları, canlı ve tok sözlü bir üslupla sentezledi. Eserin hem Ming İdaresi'nin siyasal yapısının hem de toplumsal adetlerin anlatıldığı bölümleri çok ilgi görmüştür. Aşağıya alınan pasajda, ayak küçültme adetinin anlatıldığı ünlü bölüm de yer almaktadır.

Bu ülkenin hem erkekleri hem de kadınları, düzgün ve biçimli vücutları olan, nazik, uzunca boylu insanlardır. Çoğu geniş yüzlü, küçük gözlü, yassı burunludur ve çene topunun üzerindeki hariç sakalsızdır. Büyük gözlü ve sakalı çok olanları da vardır ve bunların yüzleri de biçimlidir. Ancak böyleleri (diğerlerine oranla) çok azdır; öyle ki, bunların, karşılıklı ilişkilerin yasak olmadığı geçmiş zamanlarda halkıyla kaynaşmış oldukları başka bir ülkeden gelen yabancılar olduklarına bile inanılır.

Kanton Eyaleti'nde (ki sıcak bir ülkedir) yaşayan Mağribiler gibi kahverengi tenlidirler ama ülkenin iç kesimlerinde ücra bölgelerde yaşayanlar, Almanlara, İtalyanlara ve İspanyollara benzerler. Beyaz ve

kırmızı tenlidirler ve bir ölçüde de esmer sayılırlar. Hepsi, sol ellerinin tırnaklarını çok uzatırlar ve bunun sıkıntısını da çekerler ama sağ ellerinin tırnaklarını keserler. Ayrıca uzun saçlıdırlar; uzun saç a çok hürmet gösterirler ve üzerine titrerler. Bu nedenle hem tırnak hem de saç uzatma ile ilgili hurafeler uydurmuşlardır. Buna göre, bu sayede cennete ulaşacaklardır! Saçlarını tepeden bağlayıp topuz yaparlar ve altından yapılmış garip tokalar ve toplu iğnelerle tuttururlar.

Soylular ve ileri gelenler, farklı renklerde, çok güzel ve kusursuz ipek kumaştan yapılmış giysiler giyerler. Sıradan ve fakir insanlar ise, giysi yerine, daha kaba ipekli kumaşa veya keten bezine, yünlü ve pamuklu kumaşa bürünürler. Ki bunların hepsinden de ülkede bolca bulunur. Ülkenin havası çoğunlukla ılıman olduğu için, çok kalın olan bu kumaşları üzerlerine aldıklarından dolayı sağlıkları zarar görebilmektedir. Zira krallığın her yerinde, çok ucuz ve bol miktarda yün bulunmasına rağmen, ne dokuma kumaş bulunur ne de bunun yapılmasına izin verilir. Üst kıyafetleri, gerçekten bizim eskiden giydiğimiz gibidir. Etekler uzun ve pilelidir; sol yanın altından bağlı bir parça, göğsün üzerinde sarkık durur. Kolları da çok büyük ve geniştir. Bunun üzerine ise, herkesin kendi imkânları ölçüsünde yaptırdığı geniş cübbeler veya pelerinler giyerler. Bunlar gerçekten de bizim giydiklerimize benzer ama sadece kolları daha geniştir. Kraliyet soyundan gelen ve bu yüzden de rütbeleri yüksek olanların giysileri, sıradan kibar sınıfından gelen diğer efendilerden farklıdır. Bu yüzden, ilk sınıf, tepeden tırnağa altın ve gümüşle süslenmiş kıyafetler giyerken, diğerleri sadece elbise uçlarına veya eteklerine altın veya gümüş iştirilmiş elbiseler giyinir. Bunlar, yapımı ve dikişi ustalık isteyen çoraplar, ayakkabılar ve çok garip potinler giyerler. Kışın (çok soğuk olmasa da) hayvan derilerinden ama özellikle de Martas Cevellinas'tan yapılmış kürklü giysiler kullanırlar. Bunlardan (yukarıda söylenildiği gibi) bol miktarda vardır ve daima boyunlarına sararak kullanırlar. Evli olmayanların görünümü, evli olanlardan gerçekten çok farklıdırlar. Bunlar, saçlarını alınlarının üzerine salarlar ve yüksek şapkalar giyerler. Kadınları ise çok özene bezene giyinirler ki, bu tarz İspanyol modasına çok benzer. Kadınlar, altın ve kıymetli taşların olduğu pek çok mücevher kullanırlar. Kolları geniş elbiseler giyerler ve bunlar, altın ve gümüşle süslü ve farklı türde ipekli kumaşlardan yapılmışlardır. Yukarıda da söylediğim gibi, bu kumaşlardan bolca vardır ve bunlar çok güzel ve çok ucuzdurlar. Halkın fakir kesimleri, kadifeden, veya kadife artıklarından ve ince yünlü kumaştan yapılmış elbiseler

giyerler. Çok güzel saçları vardır ve onları, tıpkı Genouay kadınları gibi çok özenle tararlar. Saçlarını büyük bir ipek dantela ile başlarının etrafında bağlarlar ve bunun kendilerine çok yakıştığını söylerler. Ayrıca makyaj da yaparlar ve bazen de bunda aşırıya kaçarlar.

Kızlar, küçük ayaklı olmayı, kibarlık ve övünülecek bir şey olarak görürler. Bu yüzden, gençliklerinden itibaren ayaklarını çok sıkı bir şekilde sarmalayıp bağlarlar ve buna sabırla katlanırlar. Çünkü en küçük ayaklı kız, en kibar ve güzel kız olarak görülür. Bu adeti erkeklerin uydurduğunu söylerler. Çünkü kızların ayakları bu şekilde sımsıkı bağlandığında, ayak biçimleri bozulur ve neredeyse yarı topal kalırlar. Bu yüzden büyük acılarla ve zar zor yürüyebilirler. Bu durumda evden dışarıya fazla çıkamaz ve yaptıkları işin başından da kolay kolay ayrılamazlar. İşte bu geleneğin uydurulma gerekçesini böyle izah ediyorlar. Bu gelenek, uzun yıllardır devam ediyor ve öyle görünüyor ki, daha da devam edecek. Çünkü, toplum bu geleneği bir yasa gibi görüyor. Nitekim bu bağları çözen ve çocuklarında da kullanmayan kadınlar kınanıyor ve cezalandırılıyorlar. Kadınlar, çok gizemli ve namusludurlar. Öyle ki bir kadını, asla pencere veya kapı önünde göremezsiniz. Eğer kocası, birini akşam yemeğine davet ederse, misafirin akrabası veya çok yakın bir dostu olması dışında, karısı ona asla görünmez ve aynı masada yemek yemez. Babalarını, annelerini veya diğer akrabalarından herhangi birini ziyaret maksadıyla evden çıktıklarında, dört adam tarafından taşınan, her yanı kapalı, etrafını altın tel ve gümüşle sarmaladıkları ve ipek bir örtü ile kapattıkları kafes şeklindeki küçük bir arabaya binerler. Sokağa çıksalar bile, kimse onların yüzünü göremez. Maiyetlerinde ise pek çok hizmetçi bulunur. Öyle ki sokakta elit bir kadınla karşılaşmak, neredeyse mucize gibi bir şeydir. Bu durumda, sanki şehirde başka kimsenin olmadığını düşünürsünüz. Kadınların bu şekilde içerde kalmalarında, ayaklarının topallığının büyük katkısı vardır. Ayrıca erkekler gibi kadınlar da hünerlidirler. Çizim ve oyma işleri yaparlar; oradan getirilen malların üzerinde de görülebileceği gibi, çiçek, kuş ve hayvan resimleri çizme konusunda uzmanlaşmışlardır. 1582 yılında, Manila fatihi kaptan Ribera tarafından Lizbon'a getirilen nadide parçalardan birini ben kendi gözlerimle gördüm. Ki hayranlık duyulacak ölçüde kusursuzdu. Onu, kralımız olan Majesteleri de gördü ve hayran kaldı. Üstelik Kral, bu tür şeyleri görünce pek şaşırın biri de değildi. Esere hayran olmayan kimse yoktu; hatta ünlü nakışçılar bile, onun güzelliği karşısında hayretlerini gizleyemediler. Yeni bir şeyler icat etme konusunda da üzerlerine yok-

tur. Onca vagon dolusu eseri gemilerle başka ülkelere göndermelerine rağmen, yine de mucitliklerini göstermeyi sürdürürler. Yaptıkları işe öylesine hakimdirler ki, en nadide parçaları çok kolaylıkla yapıverirler. Bunu uyduruyorum sanmayın, çünkü bunları gören birçok kişi, söylediklerimin doğru olduğuna şahitlik eder. Bundan başka, kumaşların ve satılmak üzere oradan getirilen toprak kapların üzerine bu enfes resimlerin çizilmiş olduğunu gören Güneydoğu Asya ve Portekiz'de de pek çok kişi vardır. Bütün bunlar, onların resim sanatlarının köklü bir geçmişe dayalı olduğunu göstermektedir. Bunların alım-satım işlerinde ise kılı kırk yaracak derecede hassastırlar. Bu eserleri satan tüccarlar, (her şehirde pek çok sayıda bulunan) dükkanlarının kapılarına, üzerinde bu tür malların satıldığını bildiren levhalar asarlar veya işaretler koyarlar.

Dükkanlarında, genellikle altın ve gümüş işlemeli kumaş, ince dokuma kumaş, çeşitli türlerde ve mükemmel renklerde ipek kumaşlar satılır. Diğerleri, her tür renkten yünlü, pamuklu, ketenli ve pamuklu kadifeden yapılmış, fakirlerin giydiği türden kumaşlardır. Ancak her iki tür kumaş da çok ucuzdur: çünkü bolca mevcuttur ve bunları yapabilecek pek çok işçi vardır. Kocakarı ilacı satan eczacılarda bile, benzer eşyaları satan bir tezgah bulunur. Ayrıca topraktan yapılmış, kırmızı, yeşil, sarı ve yıldızlı, çeşitli türlerde tabaklarla dolu dükkanlar da vardır. Bunlar o kadar ucuzdur ki, 4 madeni riyale 50 parça verirler. Bunları, sert ve halis topraktan yaparlar. Önce toprağı iyice öğütürler ve su ile birlikte kireç ve taştan yapılmış kapların içine koyarlar. Bundan sonra, suyla iyice karıştırıp yoğururlar. En güzel tabakları, üzerindeki kaymaklı tabakadan yaparlar. Altta kalanlardan ise, daha düşük değerli tabaklar çıkar. Yoğrulmuş maddeye şekil verip işledikten sonra, bizdekilere benzer tabaklar yaparlar. Ardından da onları yaldızlayıp istedikleri gibi ve asla silinmeyen renklerle boyarlar. Nihayet fırınlara atıp pişirirler. Bu söylediklerim doğrudur ve pek çok şahidi vardır. Duardo Banbosa'nın İtalyanca yazdığı bir kitapta şunlar yazıyor: "Bunları, denizden çıkardıkları küçük deniz salyangozu kabuklarından yaparlar. Onları, öğütüp toz haline getirirler ve saflaştırmak için toprağın altına koyarlar. Bunlar orada 100 yıl kalırlar. Bu sonucu almak için, aynı işlemi diğer pek çok madde için de yaparlar." Bu sözler doğru değildir, çünkü doğru olsaydı, bu kadar çok ürünü bu krallıkta yapamaz, Portekiz'e getiremez, Peru ve Yeni İspanya'ya ve dünyanın diğer bölgelerine götüremezlerdi. Bu kadar çok üretim yapabilmiş olmaları, bu iddianın doğru olmadığını gösteren yeterli bir kanıttır. Chinos da, bu konuda bana katılır. Bunların en güzel

olanlarını, asla ülke dışına çıkarmazlar. Çünkü bunlar, kralın ve onun idarecilerinin hizmetinde kullanılırlar. Öyle güzel ve hoşturlar ki, som ve kusursuz kristal gibi görünürler. En iyi ve en değerlileri ise Saksi Eyaleti'nde yapılanlardır. Zanaatkarlar ve tezgah işçileri, aynı meslekten veya sanat dalından olmayan hiç kimseyi kendi aralarına almazlar. Sadece kendileri için belirlenmiş sokaklarda otururlar. Bu yüzden herhangi bir sokağın başına gelip ilk dükkana hangi sanat dalı veya mesleği yaptığını sorarsanız, bu, bütün sokağın aynı işi yapanlardan oluştuğunu anlamanız için yeterlidir. Bunu, yasalar ve talimatnameler emretmektedir. Buna göre, oğul, baba mesleğini miras alır ve yasal bir ayrıcalığa sahip olmadıkça, başka birini o işte çalıştıramaz. Eğer onlardan biri çok zenginleşip çalışmayı bırakırsa, dükkanında işçi çalıştırmasına izin verilmez. İşlerinin ehli olmalarının nedeni budur. Küçüklüklerinden itibaren bu mesleği yapmış oldukları için, yaptıkları işte ustalaşmışlardır ve işlerini severek yaparlar. Zaten bu durum, oradan Manila'ya, Güneydoğu Asya ülkelerine ve Portekiz'e getirilenlere bakıldığında, açıkça görülür. Krallıkta şu an kullandıkları para ise, altın ve gümüşten yapılır. Üzerinde herhangi bir işaret veya damga yoktur ama ağırlığına göre değeri biçilir. Bu yüzden herkes, küçük gümüş ve altın parçalarından oluşan, ihtiyaçları kadarını satın alabilecekleri miktarda para taşır. Daha fazlasını almak istediklerinde ise, evlerinde bulundurdıkları mühürlü paraları kullanırlar. Ancak bu paralar da ihtiyaçlarından fazla miktarda olmamalıdır. Çünkü yargıçlar bu konuda çok sıkı denetimler yaparlar. Chincheo hükümetinde ise bakır para kullanırlar ama bu para bu eyaletin dışında geçmez.

SORULAR

-
1. Mendoza, Çin halkıyla kimleri mukayese ediyor? Niçin?
 2. Okuduğunuz pasajdan, kadınların Çin toplumundaki durumuna dair neler öğrenebiliyorsunuz?
 3. Ayak küçültme konusunda, Mendoza ne düşünüyor?
 4. Sizce Mendoza'nın *Tarihi*'i, 16. yüzyılda niçin bu kadar popülerdi?
-

DİNSEL REFORM

63. MARTIN LUTHER

BİR HİRİSTİYANIN ÖZGÜRLÜĞÜ

(1520)

EVLİLİK VE BEKARLIĞA DAİR

(1566)

Martin Luther (1483-1546), 16. yüzyılın hiç şüphesiz en önemli dini şahsiyetiydi. Hukuk eğitimi gören Luther, bir ara manevi bir buhran hali yaşadı. Bunun üzerine Augustinci ilkeleri benimsemiş bir Manastır'a girdi. Burada olağanüstü yeteneklerinin farkına varılınca kısa sürede yükseldi ve seçkin bir alim, muallim ve papaz olarak temayüz etti. 1517'de, endüljansların satılmasına karşı çıktı ve böylece kendini siyasal ve dini bir tartışmanın ortasında buldu. Görüşlerinden geri dönmeyi reddeden Luther hem Papa hem de Kutsal Roma İmparatoru tarafından mahkum edildi. O da Roma Katolik Kilisesi'yle bağlarını kopardı ve önceleri Protestanlık, sonradan da Luthercilik olarak bilinen kendi dini hareketini kurdu.

Luther, siyasal mücadelesi boyunca aralıksız yazdı. Matbaanın icadı ve okur-yazar sayısının artması, mesajının ve hareketinin yaygınlaşmasına yardım etti. İncil'den bazı bölümleri Almanca'ya çevirdi, Kilise hizmetiyle ilgili yeni kurallar ortaya attı, hatta ilahi bile yazdı. Ancak onun en önemli eserleri, inancın ilkelerini açıkladığı kitaplardır. *Bir Hıristiyanın Özgürlüğü*, Luther'in teolojisinin en önemli beyanlarının yer aldığı eserlerden biridir.

Luther'in giriştiği pek çok kilise reformu arasında rahiplerin evlenmesine izin verilmesi de vardı. Ömrünün sonuna doğru, lağv olunmuş bir manastırda görevli eski bir rahibe ile evlendi. Ancak Luther'in evlilik hakkındaki görüşleri, ilahiyat alanındaki temel düşünceleri arasında yer almaz. Bunlar, ölümünden sonra, takipçileri tarafından *Sofra Sohbetleri* adı altında derlenmiştir.

Bir Hristiyanın Özgürlüğü

Pek çok kişi Hristiyan imanının basit bir şey olduğunu düşünür ve birçok insan da onu erdemler arasında saymaz. Bunu yaparlar, çünkü onu asla tanımamışlar ve imanın o büyük gücünü tatmamışlardır. Bu konuda yazılanları veya söylenenleri anlamak için, zorluk anlarında imanın insana verdiği cesareti en azından bir kere tatmak gerekir. Fakat ondan azıcık tadan biri bile, bu tadı asla tam olarak tarif edemez, anlatamaz, üzerinde net fikir yürütemez ve başkalarını da yeterince sorgulayamaz. O, İsa'nın, Yuhanna 4'te (:14) söylediği gibi "ebedi hayata götüren gür bir pınardır."

Bana gelince, böbürlenilecek bir iman zenginliğine sahip değilim, imanımın ne kadar az olduğunu da biliyorum. Hatta Şeytan'ın çeşitli türden büyük tuzaklarına düşme tehlikesi de atlattım ama yine de imanın tadına az da olsa vardığımı ümit ediyorum. Ve yine konuyu, çok yetkin olmasa da, en azından bir şeyler söyleyebilecek derecede tartışabileceğimi de ümit ediyorum. En azından, metne harfi harfine bağlı kalmayı marifet bilen ama yazdıklarını bile anlamaktan aciz yorumculardan ve kurnaz tartışmacılardan daha iyi bir performans sergileyebileceğimi düşünüyorum.

Martin Luther

Konuyu bilmeyenlerin (ki gerçekten yardımımın dokunabileceği kişiler sadece bunlardır) işini kolaylaştırmak adına, insanın özgürlüğü ve köleliğiyle ilgili olarak şu iki önermeyi ortaya atıyorum:

Bir Hristiyan, her konuda tam manasıyla özgürdür; bağlı değildir.

Bir Hristiyan, her konuda tam manasıyla köledir; tam bağlıdır.

Bu iki tez, ilk bakışta çelişik görünür. Ancak, telif edilebilecekleri anlaşılırsa, her iki önermenin de tezimizi ispatlamak bakımından işe yarar olduğu görülür. Bunların her ikisi de Pavlus'un kendi cümleleridir. O, Korintoslular I: 9 (:19)'da şöyle der: "çünkü kimseye bağlı değilim ama herkesin kölesi oldum." Romalılar, 13 (:8)'de de şunu söyler: "Bir-birinizi sevmek dışında, kimseye borcunuz olmasın." Sevgi ise, tam da doğası gereği, sevilene bağlanıp hizmet etmeyi gerektirir. Bu yüzden İsa, herkesin Efendisi olmasına rağmen, "kadından doğmuştu ve şeriata tabi idi." (Galatyalılar, 4:4). Ve yine bu nedenden dolayı, "Tanrı suretinde" ve "köle suretinde" (Filipililer, 2:6-7) görünen İsa, aynı zamanda hem özgür hem de köleydi.

Bu bir yana, şimdi konumuzdan biraz uzaklaşıp daha sağlam bir kıyasla bahsimizi sürdürebiliriz. İnsan doğasının, biri manevi diğeri maddi olmak üzere, iki boyutu vardır. İnsanı, 'ruh' denilen manevi boyuta göre tanımlayanlar, ona dindar, deruni yönü güçlü veya saflığını korumuş insan derler. İnsanı, 'beden' denilen maddi boyuta göre tanımlayanlar ise, dünya ehli, zahir ehli veya yaşlı insan derler. Yaratılıştan gelen bu iki farklı boyut nedeniyle, Kutsal Kitaplarda, aynı insanla ilgili çelişik ifadelerin yer aldığı sanılır. Nitekim Galatyalılar, 5 (:17)'de şöyle denilir: "bedenin arzuları Ruh'unkilerden, Ruhun arzuları da bedeninkilerden farklıdır."

İlk önce, dürüst, özgür ve sofu bir Hristiyan'ın, yani dindar, saflığını korumuş ve deruni yönü güçlü insanın nasıl olup da böyle bir kişi olmayı başardığını görmek için, deruni yönü güçlü insanı ele alalım. Şurası izaha gerek olmayacak kadar açık bir husustur ki, Hristiyan, harici bir etki ile, doğru veya özgür yahut da eğri veya köle oluyor değildir. Görüşümüzün doğruluğunu şu basit argümanla ispatlayabiliriz: diyelim ki, bir insan, bedeneni iyi konumdadır, özgürdür ve dinçtir; iştahı da açık olup istediğini yiyip içebilmektedir. Bu durumun, o insanın ruhuna ne yararı olabilir ki? Zira her türlü melaneti işleyen insanlar bile bedeneni iyi durumda olabilirler. Öte yandan sağlığın bozulması, tutsaklık, açlık, susuzluk veya başka herhangi bir harici sıkıntı, ruha nasıl zarar verebilir ki?

Hristiyanca bir yaşam için, Hristiyanca bir doğruluk ve özgürlük için tek, evet tek şey gereklidir ki o da İsa'nın, Yuhanna 11(:25)'de dediği gibi, en kutsal Tanrı Kelamı olan İncil'dir: "Diriliş ve hayat Benim; Bana inanan, ölse de yaşayacaktır." İsa, Yuhanna 8 (:36)'de: "O halde eğer Oğul sizi özgürleştirirse, gerçekten özgür olursunuz"; ve Matta, 4(:4)'de: "insan sadece eklemekle yaşamaz, bilakis Tanrı'nın ağzından çıkan sözlerle yaşar." O halde şu konuda netleşelim ve üzerinde hassasiyetle duralım: ruh, Tanrı Kelamı hariç, bir başka şeye ihtiyaç duymadan yaşayabilir. Ancak Tanrı Kelamı'ndan uzak kaldığı yerde, ruh tükenir. Eğer ruh Tanrı Kelamı'na vasil olmuşsa, zengindir ve noksansızdır. Zira Tanrı Kelamı can verir, hakikattir, ışıktır, barıştır, doğruluktur, kurtuluştur, neşedir, özgürlüktür, bilgeliktir, güçtür, lütuftur, şan ve şereftir ve sınırsız berekettir.

Burada şu soruyu sorabilirsiniz: "Peki, Tanrı Kelamı nedir ve ondan nasıl istifade edilir; zira pek çok Tanrı Kelamı var?" Buna cevabım şudur: Havari, bunu Romalılar 1'de açıklıyor: "Tanrı'nın Kelamı İncil'dir. Ki, o, beden suretinde görünüp cefa çeken, öldükten sonra mezarından dirilip Ruhü'l-Kuds tarafından takdis edilen Oğlu'nun kelimasıdır. Romalılar 10 (:9)'a göre, iman, kurtuluş için tek başına yeterlidir ve Tanrı Kelamı'nın özüdür: "Eğer İsa'nın Rab olduğunu dilinle ikrar eder ve Tanrı'nın O'nu, öldükten sonra dirilttiğine yürekten inanırsan, kurtuluşa erersin." Bundan başka: "kurtulmak isteyen her imanlıya, Mesih, Şeriat'ın sonudur" (Romalılar, 10:4). Yine, Romalılar 1 (:17)'de: "iman sayesinde salih olan, yaşayacaktır." Tanrı'nın sözünü sahiplenmek ve onu aziz tutmak, amelle değil ancak imanla mümkündür. Bu yüzden şurası gayet açıktır: ruhun yaşaması ve dürüstlüğü için nasıl ki sadece Tanrı Sözü'ne ihtiyacı varsa, aynı şekilde onu kurtaracak şey de amel değil, ancak imandır. Çünkü eğer bir başka şey onu kurtarabilseydi, Tanrı Kelamı'na ve dolayısıyla da imana gerek kalmazdı.

Eğer Kitab-ı Mukaddes'te pek çok amelin, ibadetin ve şer'i kural-lara itaatın emredildiği gerçeği karşısında, imanın, amel olmaksızın nasıl olup da kurtuluş için tek başına yeterli olduğunu ve birçok nime-te kavuşacağımız Cennet'e girmemize yeteceğini sorarsanız, cevabım şudur: Öncelikle, söylediklerimizi bir hatırlayalım. Ne demiştik: iman, amel olmaksızın, tek başına kurtuluşa götürür, özgürleştirir ve güven-liğe kavuşturur. Bu noktayı, ilerde daha net bir şekilde açıklayacağız. Şimdi sadece şu kadarını söyleyelim ki, Kitab-ı Mukaddes, iki ana bölümden oluşur. Bunlar, emirler ve vaadlerdir. Her ne kadar emirler iyi

şeyleri öğretirlerse de, öğretilenlerin gereği öğrenilir öğrenilmez yerine getirilmez. Zira emirler, bize ne yapmamız gerektiğini gösterirler ama bunları yapma gücünü vermezler. Bunların amacı, insana kendini bil-meyi öğretmektir. Bu emirler sayesinde kişi, iyi olanı yapmakta yetersiz kalabileceğini kabul eder ve yetersizliğinden dolayı da ümitsizliğe kapılabılır. Bu emirlere Eski Ahid denilmesinin ve Eski Ahid'in bu emirlerden oluşmasının nedeni de işte budur. Örneğin: "Tamah etmeyeceksin" (Çıkış, 20:17) emri, hepimizin günahkar olduğunu kanıtlayan bir buyruktur. Çünkü insan ne kadar uzak durmaya çalışsa da tamah etmekten kaçamaz. Bu yüzden, tamah etmemek ve emrin gereğini yerine getirmek için, insan, kendinden ümidini kesmek ve nefsinden bulamadığı yardımı, Hoşea, 13:9'da belirttiği gibi, bir başka yerde aramak ve bir başkasından istemek zorunda kalır: "Ey İsrail! Bana karşı olman senin helakindir. Senin tek yardımcın Benim." Hem sonra, bir emrin gereğini yapsak bile bu kez sıraya diğerleri girecektir. Dolayısıyla sonuç yine aynı olacaktır. Çünkü her bir emrin gereğini layıkıyla yerine getirmemiz imkânsızdır.

Şu halde insan, emirler sayesinde acziyetini anlayıp bunu itiraf edince ve şeriata gereklerini yerine getirme kaygısı taşımaya başlayınca (zira şeriata harfiyen uyulmalıdır; öyle ki kutsal kelamın tek bir noktası veya harfin üzerindeki en küçük işaret bile değiştirilemez. Yoksa kişi, kaybedenlerden olur) bu durumda, gerçekten acziyetinin farkında olup kendini bir hiç mesabesinde gördüğü için, kurtuluşa erme noktasında elinden bir şey gelmediğini anlar. İşte burada Kitab-ı Mukaddes'in ikinci bölümü (Yeni Ahid), yani Tanrı'nın rahmeti ve lütfunun büyüklüğünü ilan eden ilahi vaadler imdadımıza yetişir: "şeriatin emrettiği gibi, şeriata gereklerini yerine getirmek ve tamah etmemek istiyorsan, gel Mesih'e iman et. Ki merhamet, doğruluk, barış, özgürlük ve sana vaad edilen her şey O'ndadır. İman edersen, hepsine sahip olacaksın; iman etmezsen, her şeyden mahrum olacaksın."

Bu nedenle, şu cümleler doğrudur: "Bir insanı iyi yapan, salih amelleri değildir; bilakis iyi insan, salih ameller işler. Bir insanı kötü yapan da kötü ameller değildir; bilakis kötü insan, kötü ameller işler." Buradan şu zorunlu sonuca ulaşılır: salih amel ortaya çıkmadan önce, kişinin salih olması gerekir ve yine aynı şekilde, salih amel ancak salih bir kişinin ardından gelir ve ondan sadır olur. Nitekim İsa da şöyle der: "İyi ağaç çürük meyve vermez, çürük ağaç da iyi meyve vermez." (Matta, 7:18). Hepimiz de biliriz ki, meyve ağaç vermeyeceği gibi, ağaç da mey-

vede yetişmez. Tam tersine, ağaçlar meyve verir ve meyveler ağaçlarda yetişirler. Bu yüzden, ağaçlar, zorunlu olarak meyveler olmadan önce vardır. Ve ağaçları iyi veya çürük yapan meyveler değildir; aksine, ağaçlar nasılsa meyveleri de öyle olur. Aynı şekilde bir insan da, iyi ve kötü bir iş yapmadan önce iyi veya kötü biridir. Ve onu iyi veya kötü yapan amelleri değildir; bilakis o kişi, bizatihi iyi veya kötü biri olarak o amel-leri işlemektedir.

Başka alanlardan da bunun doğru olduğuna dair örnekler verebiliriz. İyi veya kötü bir ev, iyi veya kötü bir ustayı ortaya çıkarmaz; bilakis iyi veya kötü evi, iyi veya kötü bir usta yapar. Ve genel olarak, yapılan iş asla işçiyi belirlemez; ama işçi yaptığı işe damgasını vurur. Bu nedenle iş, o işi yapanın eseridir. İnansın-inanmasın, insan nasılsa işi de öyledir. Yani inananın işi iyi, inanmayanın işi kötüdür. Ama tersi doğru değildir. Yani insanı mümin veya kafir yapan şey, onun ameli değildir. Ameller insanı mümin yapmadığı gibi, onu dürüst de yapmazlar. Fakat iman, nasıl insanı mümin ve dürüst yapıyorsa, aynı şekilde salih ameli de o doğurur. O halde, insanı kurtaracak şey amel olmadığı ve insanın salih amel işlemeyen önce dürüst olması zorunlu olduğu için, şurası gayet açıktır ki, kişiyi layık olduğu şekilde ve tam manasıyla kurtaracak olan şey, (tabii ki Mesih ve İncil sayesinde ve Tanrı'nın sonsuz Rahmeti'nin eseri olarak) sadece imandır. Kurtuluşa ermek için bir Hristiyan'ın hiçbir amel işlemesine veya hiçbir şeriata tabi olmasına gerek yoktur. Çünkü o, iman sayesinde her türlü şeriata bağlılıktan kurtulmuştur ve her şeyi tamamen özgür olarak ve serbestçe yapar. O, ne nimet ne de kurtuluş peşindedir; çünkü imanı nedeniyle artık sadece Tanrı'yı razı etmeyi düşündüğü için, Tanrı'nın lütfuyla, zaten her şeyi fazlasıyla vardır ve kurtulmuştur.

O halde bir Hristiyan, Efendisi İsa gibi, imanla doludur, imanının zenginliğine sahiptir ve iman sayesinde elde ettiği İsa inancıyla yetinmelidir. Ancak, daha önce ifade ettiğim gibi, bu imanının kemale ermesine çalışmak da gerekir. Çünkü bu iman ile hayatını düzenler, doğru bir kişi olur ve kurtuluşa erer. Yani onu kurtaran, Tanrı'nın hoşnutluğunu kazanmasına neden olan ve yukarıda ifade edildiği gibi, Mesih'e ait olan bütün nimetlere kavuşmasını sağlayan şey, bu imandır. Pavlus da, Galyalılar, 2:(20)'de, bu hususa şu şekilde vurguda bulunur: "şimdi bu bedende yaşadığım hayatı, Tanrı'nın Oğlu'na olan imanla yaşıyorum." Her ne kadar Hristiyan, böylece amel işleme yükümlülüğünden kurtulmuş olursa da, kavuştuğu bu özgürlük ile nefsini temizlemeli; etrafındaki insanlarla ilişkilerini düzenlerken, kendini bir hizmetçinin

yerine koyup, onlarla yakından ilgilenmeli ve Tanrı, Mesih sayesinde onunla nasıl ilgilenmişse ve hâlâ da ilgilenmeye devam ediyorsa, o da, insanlarla yakından ilgilenmeli, onların hizmetine koşup onlara yardım etmelidir. Ve bunu, özgürce ve hiçbir şeyi değil sadece Tanrı'nın rızasını gözeterek yapmalıdır.

O, şöyle düşünmelidir: "Hak etmediğim ve suçlu bulunduğum halde, Mesih sayesinde Tanrım bana acıdı ve şu andan itibaren, hakikat olduğuna tanıklık ettiğim iman dışında hiçbir şeye ihtiyacım olmasın diye, hiçbir üstünlüğüm de olmamasına rağmen, doğruluk ve kurtuluşun bütün zenginliklerini bana bağışladı. O halde beni paha biçilmez nimetlerine boğan böylesi bir Baba'yı hoşnut ettiğini bildiğim her şeyi özgürce, sevinçle, içimden gelerek ve seve seve neden yapmayayım ki?! Bu yüzden, tıpkı Mesih'in kendini bana sunduğu gibi, ben de kendimi, Mesih misali, insanlara adayacağım. İnsanlar için gerekli, kazançlı ve yararlı gördüklerim dışında bu hayatta hiçbir şey yapmayacağım. Çünkü iman sayesinde, Mesih'te bulunan bütün iyi şeylere bolca sahibim."

İşte böylece imandan, Efendimiz sayesinde sevgi ve neşe; sevgiden de neşeli, istekli ve özgür bir akıl fışkırır. Öyle ki bu aklın sahibi, diğer insanlara isteyerek yardım eder ve bu yardımdan dolayı teşekkür mü edilmiş nankörlük mü edilmiş, övülmüş mü kınanmış mı, kazanmış mı kaybetmiş mi, umursamaz. Çünkü, o, insanlar kendisine minnettar kalınlar diye bu yardımı yapmaz. O, dost-düşman ayırımı yapmadan bu yardımı yapar yahut da insanların teşekkür etmelerini veya nankörlüklerini büyütmez; bilakis, tamamen kendi iradesiyle ve candan isteyerek hem kendini hem de varını yoğunlu bu uğurda harcar. Her şeyini harcadığı halde insanlar ondan bir teşekkürü bile mi esirgediler, umurunda bile olmaz; veya yaptıkları yüzünden ona bir ödül mü vermek istediler, dönüp bakmaz bile. İstedikleri her şeyi insanlara bolca ve seve seve bahşeden, "güneşin, kötünün de iyinin de üzerine doğmasını" sağlayan (Matta: 5:45) Yüce Babası'nın yaptığı gibi, o da oğul olarak her şeyi yapar, her cefaya katlanır ve bundan da büyük zevk alır. Çünkü Mesih sayesinde tanıdığı Tanrı'ya iman etmiş olmanın tadını başka hiçbir şeye değişmez.

Bu nedenle, Pavlus'un dediği gibi (Romalılar, 5:5), Tanrı'nın bizlere büyük ve eşsiz nimetler ihsan ettiğini itiraf edersek, Ruh'ül-Kuds sayesinde kalplerimiz sevgiyle dolar. O sevgi ki, bizi özgürleştirir, sevindirir, her türlü zorluğun üstesinden gelmek için çalışmamızı ve bunu başarmamızı sağlar, bizi insanların hizmetkarı ama aslında herkesin efendisi

yapar. Ancak, Mesih'den dolayı kendilerine ihsan edilen nimetleri inkar edenlerin Mesih'ten nasipleri yoktur. Bunlar, kendi bildikleri yolda giderler ve bu doğrultuda amel işlerler ama asla bu nimetleri tadamaz veya hissedemezler. Nasıl ki komşumuz, bir şey kendisinde olmayıp bizde bolca olduğunda bize muhtaç ise, aynı şekilde biz de Tanrı'ya ve O'nun rahmetine muhtacız. Bundan dolayı, Semavi Babamız İsa suretinde, yüksünmeden nasıl yardımımıza gelmişse, biz de yüksünmeden ve elimizden gelen her şeyi yaparak insanların yardımına koşmalıyız. Herkes başkalarına karşı Mesih gibi davranmalı ki, birbirimize karşı Mesih'ler olmayı hak edebilelim ve Mesih de hepimize karşı Mesih gibi davransın. Çünkü gerçek Hıristiyan ancak böyle olunur.

Evlilik ve Bekarlığa Dair

715

Öteden beri, bir İncil vaizinin, başkalarına öğüt vermeden önce kendi nefsini temizlemesi gerektiği söylenir. Peki ben de o zaman soruyorum: o vaiz, vicdanen rahat olarak, bekar kalmayı başarabilir mi? Kalabilirse kalsın. Ama bu haliyle iffetli yaşamayı başaramıyorsa, o zaman evlensin. Çünkü Tanrı, bu yakıyı bu yara için yaratmıştır.

716

Musa'nın getirdiği kitabın ilk bölümünde, evliliğe dair şunlar yazılıdır: Tanrı, bir erkek ve bir kadını yarattı ve aralarına sevgi yerleştirdi. Şimdi, bu durumun insanlara özgü olduğu söylenebilirse de, dünyadaki bütün mahlukatta da (havada uçan kanatlılar, sudaki balıklar ve arazideki hayvanlarda da) aynı şeyi görebiliriz. Bunlarda da, bir erkekle bir dişi birlikte yaşarlar, ürerler ve çoğalırlar. Tanrı, bütün bu varlıkların izdivaç ederek yaşadıkları gerçeğini, gözlerimizin önüne sermiştir. Bunun bir benzerini ağaçlarda ve yeryüzünde bile görebiliriz.

717

Karı-koca arasında, *meum* ve *tuum* diye bir mesele olmamalıdır. Her şey, hiçbir ayrımcılık yapmadan veya buna tevessül etmeden, ortak olmalıdır.

718

Yüce Augustine'nin şu sözü ne güzeldir: “çocuksuz evlilik, güneşsiz dünya gibidir.”

719

Annelik, şerefli bir vasıftır. Çünkü bütün insanlar, annelerin rahmin-den doğar ve anneler tarafından büyütülürler. Bu yüzden, insanların yaptığı bütün yasalar, ailelerin genişlemesini teşvik etmelidir.

720

Tanrı'nın işlerini anlatmaya ne kelimelerin gücü yeter ne de bunların hikmetini kavramak mümkündür. Tanrı'nın ihdas ettiği ve bütün insanlığın ve her türlü insani halin oradan türediği evlilik kurumunun değerini kim layıkıyla takdir edebilir ki? Evlilik olmasaydı, biz var olabilir miydik? Fakat ne Tanrı'nın takdiri, ne de evliliğin meyvesi olan çocukların cana yakınlığı, gözleri sadece evliliğin geçici zorluklarını ve sıkıntılarını gören ama onun içinde gizli olan büyük hazineyi görmeyen dinsizlerin gerçeği itiraf etmelerine yeterli gelir. Hepimiz kadınlardan türedik. İmparatorlar, krallar, hükümdarlar... evet herkes kadınlardan doğdu. Tanrı'nın Oğlu olan Mesih bile bir bakireden doğmuş olmayı küçümsemedi. Evliliği mahkum edip reddedenleri, bekarlığı yücelten ama birbirleriyle hayvanlar gibi ilişki kurmayı da ihmal etmeyen Anabaptistler ve Adamitler'i ve evlilik hayatını reddeden ama bu arada da fahişeleri olan Papistleri kendi hallerine bırakın. Eğer illa evliliği küçümseyeceklerse, o zaman tutarlı olsunlar ve hiç odalık tutmasınlar.

721

Önem sırası açısından, dinden sonra ilk sırada evlilik gelir. Fakat insanlar, tıpkı yağmurdan kaçıp doluya tutulan adam gibi, zorlukları yüzünden evlenmekten korkarlar. Bu konuda komik ve asılsız mazeretler uydurmak yerine, Tanrı'nın emrine ve takdirine uygun davranmamız lazımdır. Çünkü neslin devamı ve çocukların iyi bir şekilde yetiştirilmesi için bu gereklidir. Dahası, evliliği günaha ve iffetsizliğe karşı bir ilaç olarak görmeliyiz. Ama sahiden de kimse evlenmeye zorlanmaması; karar herkesin kendi tercihiyle bırakılmalıdır. Çünkü zorla güzellik olmaz. Tanrı buyruğunda: "erkeğin yalnız yaşaması iyi değildir" denilir. Aziz Pavlus da kiliseyi, eşlerden birine, yani gelin ve güveye benzetir. Fakat evlenirken ne paraya ne zenginliğe, ne soy kütüğüne, ne asalete ne de şehvete itibar etmememiz gerekir.

722

Rabbimiz, Oğlu İsa Mesih'e gebe kalınması durumu hariç, evlilikle

ilgili koyduğu kuralları asla değiştirmemiştir. Bununla birlikte Türkler, bir bakirenin çocuk doğurmasının garip bir şey olmadığı düşüncesindedirler. Bu inancı aileme katiyen haber vermem.

725

Erkekler, kadınlara göre daha geniş omuzludur, daha küçük ve dar kalçaları vardır ve anlama yetenekleri daha iyidir. Kadınlar ise, evde kalıp evi korusunlar ve çocuk doğurup büyüsünler diye, daha küçük ve dar omuzlu fakat daha geniş kalçalıdırlar.

726

Kadınlar olmadan ne evlenmek ne de dünya hayatını sürdürmek mümkündür Evlenmek, nefsin azgınlığına karşı ilaçtır. Kadın, erkeğin nazik ve güler yüzlü dostu ve hayat arkadaşıdır veya en azından öyle olmalıdır. Bu yüzdendir ki, Ruhü'l-Kudüs onlara, evin namusu, şerefi ve süsü adını vermiştir. Şefkatli ve sevecen varlıklar oldukları için, Tanrı onları özellikle çocuk doğurmak, kocalarını hoş tutup neşelendirmek ve zorluk anlarında teselli etmek için yaratmıştır.

727

Dr. Luther, bir gün karısına şunları söyledi: "İstediğin şeyi bana yaptırtıyorsun; bu konuda sözünden çıkmıyorum ve ben, bütün kalbimle söylüyorum, diğer konulardaki haklarım saklı kalmak kaydıyla ev işlerinin hepsinde karar verme yetkisini sana devrediyorum. Evde kadının sözü geçiyorsa, bundan asla hayır gelmez. Tanrı, Adem'i bütün canlıların hakimi ve efendisi olarak yarattı ama Havva, Adem'i Tanrı'nın iradesine karşı çıkmaya ikna edince her şeyi berbad etti. Hileli oyunlarınız ve desiselerinizle erkekleri yalnızca sürükleyenler siz kadınlarsınız!"

SORULAR

1. Luther'in düşüncesinde imanın rolü nedir?
2. Tanrı Kelamı ne kadar önemlidir? Luther'e göre Tanrı Kelamı nedir?
3. Luther, kurtuluş için salih amellerden daha çok imanın etkili olduğuna inanıyor. Bunun nedeni nedir?

4. *Evlilik ve Bekarlığa Dair* adlı eser, Luther'in takipçileri tarafından kayda geçirilen sözlerinden derlenmiştir. Bu husus, bu eserin *Bir Hristiyanın Özgürlüğü* adlı eserden farklı olmasında ne kadar etkilidir?
 5. Sizce Luther, niçin din adamlarının evlenmesine izin verilmesi gerektiğini düşünüyor?
 6. Evlilik neden önemlidir?
 7. Luther'in kadınlar hakkındaki görüşü nedir? Ona göre kadınların evlilikteki rolleri nedir ve onlara nasıl davranılması gerekir?
 8. Luther, olgunluk yaşlarının başlarında bekar bir rahipti. Sizce bu durum, onun evlilik hakkındaki görüşlerini nasıl etkilemiş olabilir?
-

64. JOHN CALVIN

HIRİSTİYANLIĞIN ESASLARI

(1534)

KATEŞİZM

(y. 1540)

John Calvin (1509-64), Luther'den sonraki din reformcuları kuşağının görüşlerini derinden etkileyen düşünürdü. Fransa'da doğan ve hukuk eğitimini burada alan Calvin, bir anda kendini İsviçre'nin Cenova kentindeki Reform hareketinin lideri olarak buldu. Orada Kilise idaresini yeni bir yapıya oturtacak çalışmalarda bulundu. Bu yapı, Katolik Kilisesi'nde olduğu gibi, rahipler ve piskoposlar hiyerarşisine dayanmıyor, bunun yerine inananların ayrı ayrı cemaatler içinde örgütlenmelerine imkân veriyordu. Calvin'in Hristiyan teolojisine birçok katkıları oldu ancak bunların başlıcası, kader doktrininin bireysel kurtuluşun temeli olduğu vurgusuydu.

Hristiyanlığın Esasları, önce Protestanlığın Fransa'da kabul görmesi amacıyla yazıldı. Birbiri ardınca gelen baskılardan sonra, Calvin, teolojisini geliştirdi ve onu fazlalıklarından arındırdı.

Calvin, ilk kez 1540'ta basılan *Kateşizm* (Sorulu-Cevaplı Akaid Kitabı) adlı eserini ise, Kilise doktrinini açıklayan küçük bir risale olarak yazmayı düşündü. Böylece çocuklar, dini cemaate resmen kabul edilmeden önce, eğitici papazların sorularına verecekleri cevapları ezberliyorlar ve Calvinist teolojinin temel esaslarını anlamış olduklarını kanıtlıyorlardı. Sokrat'ın kullandığı yöntemin Protestan versiyonu olan bu soru-cevap formatı, kompleks fikirleri çocuklara öğretmenin en etkili yolu olarak görülüyordu. Buraya alıntıladığımız seçkilerde, Kilise'nin mahiyeti ve kurtuluş inancı üzerinde durulmaktadır.

HIRİSTİYANLIĞIN ESASLARI

Tanrı'yı Bilmek, O'na Güvenmeyi ve Saygı Duymayı Gerektirir

Tanrı nedir? Soruyu böyle soranlar, aslında boş bir tartışmanın içine girmiş oluyorlar. Doğru soru: "Tanrı'nın mahiyeti nedir?" şeklinde olmalıdır ve O'nun zatını değil mahiyetini araştırmak bizim için çok daha yararlıdır. Epikür'ün tasavvur ettiği gibi, dünyayı sadece eğlence olsun

diye yaratıp köşesine çekilmiş bir Tanrı'nın bize yararı olur mu? Kısacası, bizimle ilgilenmeyen bir Tanrı'yı bilsek ne olur, bilmesek ne olur? Daha doğrusu, Tanrı'ya dair sahip olduğumuz bilgi, bize önce Tanrı korkusu ve saygısını öğretmelidir; ikinci olarak da bize kılavuzluk ve öğretmenlik yapan bu bilgi sayesinde, her türlü hayrı O'ndan istemeyi ve bu hayra ulaştıktan sonra O'na şükretmeyi öğrenmemiz gerekir. Çünkü şu gerçeklerin iyice farkına varmadıkça, kalbinin tatmin olması mümkün değildir: "Yaratmak O'na mahsus olduğuna göre emretmek de O'na mahsus olmalıdır. Bu yüzden, varlığımızı borçlu olduğumuz Tanrı'ya teslim olmamız gerekir. Başımıza gelen her şeyin O'nun izniyle gerçekleştiğini, her işimizi O'nun sayesinde yapabildiğimizi idrak etmeden, doğru bir Tanrı anlayışına sahip olamayız." Eğer bu doğruysa, o zaman şunu da kabul etmemiz gerekir: "O'nun iradesi, hayatımızı belirleyen temel yasa olması gerektiğine göre, O'nun hizmetine adanmadıkça, yoldan çıkar, sapıtırsınız. Yine, O'nun her türlü hayrın kaynağı ve sebebi olduğunu itiraf etmedikçe de, O'nu bilmiş sayılmayız." Buradan da, O'na bağlanma ve O'na güvenme arzusu doğar. Ama şu da bir gerçek ki, nefsin arzuları, akli şaşırtır ve Tanrı'yı gereğince idrak etmesine engel olur.

Calvin

Dindar akıl, O'nun Rab ve Baba olduğunu kabul ettiği için, ayrıca her konuda O'nun emirlerine riayet etmesi, azametine saygı göstermesi, şanını özenle yüceltmesi ve emirlerine itaat etmesi gerektiğini düşünür. Çünkü bu akıl, O'nu, günahkarları hak ettikleri şekilde cezalandırmak için Celal sıfatıyla silahlanmış, hakkaniyetli bir yargıç olarak görür; her işinde O'nun hükmünü göz önünde bulundurur ve O'nun korkusuyla, gazabını tahrik etmekten kaçınır. Yapabileceği halde bir günah işlemekten geri duruyorsa da, bu, O'nun

vereceği cezayı bildiği ve bundan çok korktuğu için değildir. Bilakis O'nu, dindarı koruduğu için sevdiği gibi, günahkarı cezalandırdığı için

de sever. Çünkü dindar akıl şunun bilincindedir: yoldan çıkmış ve günahkarı cezalandırmak da, dindarı ebedi hayat mükafatıyla ödüllendirmek de aynı derecede Tanrı'nın şanına yakışır. Bunun dışında, bu akıl, sadece cezalandırılma korkusuyla günah işlemekten kaçınmaz; bilakis daha çok Tanrı'yı Baba olarak sevip saygı duyduğu ve Rab olarak O'nu bildiği ve O'na taptığı için bunu yapmaz. Cehennem hiç olmasa bile, sırf O'nu gücendirmemek için, günahtan uzak durur.

Gerçekten de saf ve gerçek dindarlık işte budur. İman, içten ve gerçek Tanrı korkusuyla bu şekilde birleşti mi, bu korkudan, gönülden ve isteyerek gösterilen saygı doğar ve o da beraberinde, şeriatla emredildiği gibi, ibadet etmeyi getirir. Ve şu gerçeğin altını da özenle çizmemiz gerekir ki, herkesin Tanrı'ya karşı öyle veya böyle bir saygısı vardır ama O'na gerçekten saygı duyanlar çok azdır. Ve nerede ayinler, büyük gösterişlerle ve çalılarla yapılıyorsa, orada gerçekten de pek samimiyet bulunmaz.

Batıl İnanç

Tecrübelerimizden biliriz ki Tanrı, insanı dindarlık hissine sahip bir varlık olarak yaratmıştır. Ancak yüz kişi arasında, içindeki dindarlık hissini gereğince besleyen bir kişi ya çıkar ya çıkmaz. Mevsiminde meyvesini veren bir kişi bile bulmak ise çok daha zordur (Mezmurlar, 1:3 ile karşılaştırınız.) Kimileri batıl inançları yüzünden kaybedenlerden olurlar, kimileri de bile bile günah işleyip Tanrı'ya isyan etmiş olurlar. Ama bunların hepsi, Tanrı'yı gereği gibi bilmeyip, sapıtmış kimselerdir. Sonuç olarak, dünyada gerçek dindarlık kalmamıştır. Ancak kimilerinin ayaklarının kayıp yanlışlıkla batıl inanca yöneldiklerini söyledim diye, onları temize çıkardığım sanılmasın. Çünkü yaptıklarının sonucunu göremeyecek kadar kör olanlar, hemen her zaman kibirli, benlik davası güden ve dik kafalı insanlardır. Gerçekten de bunların gururla karışık bir benlik davası güttüklerini şuradan anlayabiliriz: sefil insanlar, Tanrı'yı ararken kendi benliklerini aşamadıkları, aksine gerçek bir araştırma yapmayıp Tanrı'yı, kendi süfli ölçütlerine göre değerlendirdikleri için boş tartışmalar içine girerler. Bu insanlar, bu nedenle Tanrı'yı gereği gibi anlayamazlar ve O'nu kendi kafalarında kurguladıkları biçimde tahayyül ederler. Temelsiz düşünmeyi sürdürdükleri müddetçe de, ne söylerse söylesinler, kaçınılmaz olarak yıkıma doğru yuvarlanırlar. Bundan sonra, gerçekten de, Tanrı'ya ibadet etmek veya hizmet

etmek adına ne yaparlarsa yapsınlar, bunun kendilerine bir faydası olmaz; çünkü onlar, Tanrı'ya değil, aslında kendi kafalarında kurguladıkları bir hayale ve rüyaya tapmaktadırlar. Pavlus, şu belîğ sözleriyle bu sapkınlığa dikkat çeker: "Akıllı olmaya çalışırken ahmaklaşırlar" (Romalılar, 1:22). Bundan önce de şunu söylemiştir: "düşünceleri boş çıktı" (Romalılar, 1:21). Ancak kimse onları mazur görmesin diye, sözlerine şunları da ekler: "onlar kör olmayı hak etmişlerdir." Çünkü bu insanlar, kendilerine bildirilenlerle yetinmeyip hak ettiklerinden daha fazlasını istemişler ve böylece karanlıkların üzerlerine çökmesine sebep olmuşlardır (aslında şöyle demek lazım: boş ve gereksiz gururları yüzünden ahmaklaşmışlardır). Buradan şu sonuç çıkar: bunların ahmaklıkları mazur görülemez; çünkü sadece boş bir merak yüzünden değil, bilakis daha çok küstahlıkla karışık, gereğinden fazlasını bilme yönündeki hırsları nedeniyle ahmaklaşırlar.

Görmek İsteyen Herkes, İlahi Hikmeti Görür

Hem göklerde hem de yeryüzünde, Tanrı'nın Hikmetine tanıklık eden sayısız delil vardır. Bunların sadece astronomi, tıp ve diğer doğa bilimlerinde uzmanlaştıktan sonra anlaşılabilir türde muğlak olanları olduğu gibi, en eğitimsiz ve cahil insanların bile görebileceği kadar açık olanları da vardır. Gerçekten de fen ilimlerinde uzmanlaşmış veya bu ilimlerden bir şekilde nasiplenmiş olanlar, bu ilimler sayesinde ilahi hikmetin sırlarına çok daha derinlemesine nüfuz ederler. Ancak bu ilimleri bilmiyor olmak, Tanrı'nın yarattığı varlıklarda fazlasıyla bıraktığı eserlerini görmeye ve bunları yaratan Usta Sanatçı'ya hayranlık duymaya engel değildir. Muhakkak ki yıldızların hareketlerini incelemek, onlar için belirlenmiş durakları belirlemek, birbirlerine olan uzaklıklarını ölçmek ve bunların özelliklerini belirleyebilmek için, uzmanlığa ve zorlu çalışmalar yapmaya gerek vardır. Nasıl ki Tanrı'nın takdiri bunlar gözlemlendiğinde daha net bir şekilde anlaşılırsa, aynı şekilde akıl da O'nun yüceliğini seyredebilmek için biraz daha yüksek bir seviyeye çıkmalıdır. Sadece gördükleri kadarını bilen, sıradan ve kara cahil insanların bile, ilahi sanatın mükemmelliğinin farkında olmaması mümkün değildir. Çünkü bu mükemmellik, sayısız ve fakat çeşitli türden gayet düzenli serpiştirilmiş yıldızlarda açıkça görülebilir. O halde şurası açıktır ki, Rabbin, hikmetini cömertçe göstermediği kimse yoktur. Aynı şekilde, insan bedeninin nasıl yapıldığına bakıldığında, Galen'in gayet ustalıkla gösterdiği gibi, uzuvların

birbirine ne denli orantılı bir şekilde eklemlendiğini, birbiriyle ne denli uyumlu olduğunu, ne kadar güzel ve kullanışlı olduğunu görüp hayran kalmamak mümkün değildir. Ancak herkesin de kabul ettiği gibi, insan bedeni öylesine mükemmel bir şekilde dizayn edilmiştir ki, herkes onu yapan Usta Sanatçı'nın, gerçekten mucizevi bir iş çıkardığına hükmeder.

İnsan, İlahi Hikmet'in En Açık Delilidir

Bu yüzden bazı filozoflar, öteden beri, hiç de yersiz olmayan bir niteleme olarak, Tanrı'nın gücüne, merhametine ve hikmetine tanıklık eden az bulunur bir örnek olduğu ve onlara hiç usanmadan dikkatli gözlerle bakabilmeyi becerdiğimizde aklımızı tatmin edecek yeterli mucizeyi içinde barındırdığı için, insanın bir mikro kozmos (küçük evren) olduğunu söylemişlerdir. Körün el yordamıyla Tanrı'yı bulabileceğini belirten Pavlus, hemen ardından, O'nu çok uzakta aramaması gerektiğini de ekler (İşler, 17:27). Çünkü herkes, hiç kuşku yok ki, ilahi rahmetin eserini kendi içinde görebilir. Gerçekten de, Tanrı'yı kendi dışımızda aramaya gerek yoksa, Tanrı'yı bulmak için kendi içine bakma isteği duymayan kişinin tembelliği bağışlanmayı hak eder mi? Aynı nedenle Davud, Tanrı'nın o her yeri aydınlatan yüce ismini övüp şanını yücelttikten hemen sonra hayretle şu soruyu sormuştur: “insan nedir ki Sen onu düşünersin?” (Ps, 8:4). Aynı şekilde, şu da onun sözüdür: “çocukların ve emzikte olanların ağzından kudreti kurdun.” (Ps, 8:2). Gerçekten de, Davud, sadece Tanrı'nın eserlerinin insanda apaçık görülebileceğini açıkça ifade etmekle kalmaz, bilakis bebeklerin, annelerinin memelerinden beslenirken bile başka hatiplere gerek kalmayacak kadar açık bir şekilde O'nun şanını yücelten bir lisanı konuştuklarını da söyler. Sonuç olarak, o, kendi şeytani kibirlerine kapılarak Tanrı'nın ismini yok etmeyi isteyebilecek olanların çılgınlığını kanıtlamak üzere, bebeklerin sanki çok iyi eğitilmişlercesine konuştukları lisanı tartışmaya açmakta tereddüt etmez. Buradan da, Pavlus'un Aratus'tan alıntıladığı gibi, bizim Tanrı'nın zürriyeti olduğumuz (İşler, 17:28) sonucu çıkar; çünkü O, bizi böylesine mükemmel bir şekilde yaratarak, Babamız olduğunu kanıtlamış olur. Yine seküler şairler de, ortak bir hissiyatın ürünü olarak ve tecrübenin de herkesi kabule zorladığı gibi, O'nu “insanların Babası” olarak adlandırmışlardır. Gerçekten, O'nun baba sevgisini tadıp bunun karşılığında O'nun sevgisiyle O'na tapmaya yönelmedikçe, kimse kendini tamamen ve gönülden Tanrı'nın hizmetine vermez.

Tanrı, Kendisi Hakkındaki Hakikati Bize Ancak Kitab-ı Mukaddes'te Bildirmiştir

İnsanlar, Tanrı'nın nurunu her yerde görebilirler. Bu nur öylesine parlaktır ki, onu inkar edenler, Tanrı'nın her türlü yardımından mahrum kalmayı da hak ederler. Bu yüzden Tanrı, sanki inkar ederlerse aynı suça ortak olsunlar diye, ayırım gözetmeden bütün insanlara, varlığının delillerini mahlukatta göstermiştir. Bundan başka, bizi evrenin asıl Yaratıcısına güvenle götürecek bir başka ve daha iyi yardıma ihtiyaç vardır. O halde, Tanrı'nın, kurtuluşa götürecek söz olarak bilinen Kelamı'nın nuruyla kullarına yardım etmesi boşuna değildi. Ve O bu nurdan yararlanma ayrıcalığını, kendisine yakın olmalarından hoşnut olduğu insanlara bahşetmişti. Çünkü O, bütün insanların akıllarının çelindiğini ve saptırıldığını gördüğü için, Yahudileri kendi halkı olarak seçtikten sonra, diğerleri gibi unutulup gitmesinler diye onları korumasına almıştı. Tanrı, çok şükür ki bizi de, aynı vasıtalar sayesinde, kendisi hakkındaki gerçeği bilen kişilerden kılmıştır; çünkü bu yardımı olmasa, herkesin dimdik durduğunu sandığı kavimler bile yok olup giderler. Nasıl ki yaşlılar veya gözleri şişmiş yahut iyi göremeyen insanlar, önlerine çok değerli bir kitap konulduğunda, onun bir tür eser olduğunu fark etseler bile iki kelimesini dahi okuyamazlarsa ve ancak gözlük yardımıyla düzgün okumayı becerebilirlerse, başkalarının sözleriyle karışmış aklımıza ışık tutup körlüğümüzü gideren Kitab-ı Mukaddes de, öylece gerçek Tanrı'yı bize açıkça gösterir.

Tanrı Kelamı Olarak Kitab-ı Mukaddes

Fakat Tanrı, ister ilk resullere gelen vahiyler ve rüyalar yoluyla isterse de insanların gayret ve uğraşları sayesinde bilinmiş olsun, O, ihtiyaç duydukları bilgileri insanların zihnine yerleştirmiş ve bunun nesilden nesile aktarılmasını sağlamıştır. Her halde doğru akaidin o insanların kalplerine kazındığına kimsenin şüphesi yoktur. Ki böylece onlar, öğrendikleri şeylerin Tanrı'dan geldiğine iyice emin olmuşlardır. Çünkü Tanrı, Kelamı yoluyla, diğer tüm inançlardan üstün olması gereken İmanı, sonsuza dek sarih kılmıştır. Nihayet, gerçeğin, nesilden nesile sürekli öğretilerek sonsuza dek yaşaması ve bütün çağlar boyunca varlığını sürdürmesi için, O'nun peygamberlere gönderdiği vahiyler, yine O'nun istediği şekilde halkın okuduğu levhalar üzerine yazılmışlardır. Şeriat, bu mak-

satla halka ilan edilmiş ve ardından, onu yorumlamak üzere peygamberler gelmiştir. Çünkü yaşanan örneklerden daha iyi anlaşılacağı gibi, uygulamada şeriatın farklı yorumları olsa da, özellikle Musa'ya ve bütün peygamberlere verilen görev, Tanrı ile insanların arasını bulmanın yolunu öğretmektir. Pavlus da buradan hareketle: "Mesih, Şeriatın sonudur" demiştir (Romalılar, 10:4). Ancak, bir kez daha tekrarlıyorum ki, Kitab-ı Mukaddes, Aracı olarak Mesih'i gösteren özel iman ve nedamet doktrininden ayrı olarak, yığınla sahte tanrıyla karıştırılmaması için O'nun tek ve gerçek Tanrı olduğuna tanıklık eden ve kainatı yaratıp idare edenin de yine O olduğunu gösteren apaçık işaretler ve alametlerle doludur. Bu yüzden insanın, gözlerini Tanrı'nın yüceliğinin kainattaki alametlerine çevirip, tiyatro sahnesindeki bir gösteriyi izleyen seyirci gibi en şanlı sahne olan kainatı seyre dalmasına diyecek yoktur ama insanın Tanrı kelamına kulaklarını kabartması, onun için daha yararlıdır. Bu nedenle, karanlıklar içinde doğanların, giderek daha da körleşmelerine şaşmamak gerekir; çünkü çok azı, Tanrı'nın çizdiği sınırları aşmamak için, Tanrı Kelamı'nın nurunu izlerler. Tersine bu insanlar, böyle yapmak yerine, boş hayaller peşinde koşup gururlanmayı tercih ederler. Şu halde hak dinin nurunun üzerimize doğması için, başlangıcın ilahi doktrinle yapılması gerektiğini ve Kitab-ı Mukaddes'in öğrencisi olmadıkça da kimsenin doğru ve sağlam doktrinden en küçük bir tat dahi alamayacağını kabul etmemiz gerekir. Böylece O'nun gerçekliğine tanıklık etmek üzere Tanrı'nın razı olduğu şeyi saygıyla benimsediğimiz zaman, doğru anlamanın da ilk adımını atmış oluruz. Ancak sadece mükemmel ve her bakımdan kamil olan İman değil, Tanrı hakkındaki gerçeğin tamamı da itaatten doğar. Ve emin olun ki Tanrı, eşsiz takdiriyle, bütün çağlar boyunca, bu konuda fani insanların yanında olmuştur.

İman, Tanrı Kelamı'na Dayanır

O halde Mesih'in Baba tarafından gönderildiğini, yani O'nun kitabı olan İncil'i getirdiğini kabul edersek, İsa hakkındaki doğru bilgiye ulaşmış oluruz: Çünkü nasıl ki İsa, imanımızın hedefi olarak bize gönderildiyse, biz de İncil'i rehber edinmedikçe ona giden doğru yolu bulamayız. Bu yolda, hiç şüphesiz ki, lütuf hazinelerinin kapısı bize açılır; çünkü bu hazineler daha önceden kapanmış olsaydı, Mesih'in bize çok fazla faydası olmazdı. Bu nedenle Pavlus, İman'la doktrini ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlar ve bu konuda şunları söyler: "Fakat siz, eğer hakikat İsa'da olduğu gibi size öğretiliyse, Mesih'i böyle öğrenmediniz." (Efesoslular, 4:20-21).

Ancak ben “İman, sadece İncil’le olur” da demiyorum. İmanın temelini Musa ve diğer peygamberler tarafından atılmış olup nesilden nesile aktarıldığını kabul ediyorum. Fakat Mesih’in bütün sözleri ve davranışlarıyla ilgili bilgi İncil’de olduğundan dolayı, Pavlus, haklı olarak, İncil için: “imanın doktrindir” demiştir (Timoteas, 4:6). Bu nedenle, o, bir başka yerde de, imanın gelişile şeriatın ilga olduğunu söyler (Romalılar, 10:4; Galatyalılar, 3:25). O, bu hükümden şu yeni ve sıra dışı sonuca ulaşmaktadır: Mesih bizim öğretmenimiz olduktan sonra, Baba’nın merhameti daha açık bir şekilde kendini göstermiştir ve O, kurtuluşa ereceğimizi gösteren daha kesin bir kanıt olmuştur.

Ancak, genelden özele doğru kademe kademe inersek, bu, daha kolay ve daha uygun bir metot olur. Öncelikle, İman ile Tanrı Kelamı arasında daimi ve kopmaz bir ilişki olduğunu unutmamalıyız. Güneş ışınlarını, çıktıkları kaynak olan güneşten ayırmamız nasıl mümkün değilse, aynı şekilde, Pavlus da bu ikisini birbirinden ayırmaz. Bu yüzden Tanrı, İşaya Kitabı’nda şunları buyurur: “Bana kulak verin, o zaman yaşayacaksınız” (İşaya, 55:3). Ve Yuhanna, bu iman pınarının aynısını şu sözlerle gösterir: “Bunlar iman edesiniz diye yazılmıştır” (Yuhanna, 20:31). Ayrıca, insanları imana davet eden peygamber de şöyle söyler: “keşke, bugün O’nun sesini işitseniz” (Mezmurlar, 95:7; 94:8, v.d.). Buradaki ‘işitmek’ tabiriyle, genellikle ‘iman etme’nin kast edildiği söylenir. Kısacası, İşaya Kitabı’nda yer alan şu ifade ile, Tanrı’nın, Kilisenin Çocuklarını bu dine mensup olmayanlardan ayırması sebepsiz değildir: “O, bütün çocuklarına öğretecektir (İşaya, 54:13; Yuhanna, 6:45) ki O’nu bilsinler.” (Yuhanna, 6:45). Çünkü, eğer nimetler fark gözetmeden verilmiş olsaydı, Tanrı’nın Kelamını bir azınlığa göndermiş olmasını nasıl açıklayabilirdik?! Evangelistler’in ‘inanenlar’ ile ‘havariler’ tabirlerini birbirlerinin yerine kullanmaları da zaten bu yüzdendir. Bu üslup, özellikle de Luka’nın, Resullerin İşleri’nde kullandığı ifade şeklidir. O, sahiden de bu tabiri, İşler, 9:36’da, bir kadına da teşmil edecek şekilde kullanır.

Bu yüzden, eğer İman, varması gereken bu hedeften en küçük bir açıyla bile saparsa, kendi özelliğini kaybeder, muğlak ve safdilce bir inanca dönüşür. Aynı Tanrı Kelamı, iman beslenip güç aldığı köktür. Eğer iman Kelam’dan uzaklaşırsa, hüsrana uğrar. Bu yüzden, Tanrı Kelamı’nı alıp götürün, imandan geriye eser kalmaz.

Biz burada, İmanın ne olduğunu anlamamızı mümkün kılan Tanrı Kelamı’nı yaymak için insan çabasına gerek olup-olmadığını tartışmıyoruz. Bunu bir başka yerde tartışacağız. Bizim söylediğimiz şey şudur:

Tanrı Kelamı'nın bizatihi kendisi, her ne kadar bize bildirilmiş olsa da, Tanrı'nın görüntüsünün iman olarak yansıdığı bir aynaya benzer. Bu yüzden Tanrı, ister bu şekilde insanın yardımından yararlansın, isterse de işini sadece kendi gücüyle yapsın, O, kendine yakın kılmak istediği kullarına, kendini daima Kelamı yoluyla gösterir. Bu nedenle Pavlus, imanı, İncil'e itaat olarak tanımlar (Romalılar, 1:5) ve Filipeliler'in bir bölümünde de imana sadakati över (Filipeliler, 1:3-5 ile I Thess., 2:13'ü karşılaştır). İmanı anlarken, onun sadece Tanrı'nın var olduğunu bilme meselesi olmadığını, ayrıca (ve özellikle) O'nun bizden istediklerinin ne olduğunu bilme meselesi olduğunu da kavramak gerekir. Çünkü bizden ne istediklerini bilmek dururken, O'nun zatının ne olduğunu bilmek bizi çok da fazla ilgilendirmez.

İşte bu yüzden biz, imanı, Tanrı'nın bizden istediklerini bilmek olarak görüyoruz ki, bu da ancak O'nun Kelamı'ndan öğrenilebilir. Ama bu görüşümüzün temelinde, Tanrı'nın hakikat olduğu ön bilgisi vardır. Bu bilginin doğru olup-olmaması meselesine gelince, şunu söyleriz: aklınız, kendi içinde harp halinde olduğu sürece, Tanrı Kelamı'na şüphe ile bakarsınız ve O, sizin üzerinizde güçlü bir otorite yahut da hiçbir otorite tesis edemez. Ve O'ndan gelen her şeyin kutsal ve yanlışlanamaz hakikat olduğuna şeksiz-şüphesiz inanmadıkça da, Tanrı'nın, sözüne sadık olması (Romalılar, 3:3), aldatmayan ve yalan söylemeyen bir ilah olması (Titusa, 1:2) bile, inanmanız için yeterli değildir.

KATEŞİZM

Rahip: Kilise nedir?

Çocuk: Tanrı'nın kendilerine ebedi olarak yaşamayı takdir ettiği müminler topluluğu ve bu topluluğu temsil eden organdır.

R.: Mümin olmak için buna inanmak mı gerekir?

Ç.: Evet, kesinlikle. Ama Mesih'in hangi amaç uğruna öldüğünü bilmez ve sözlerimizin gereğini yerine getirmezsek, bir anlamı olmaz. Çünkü bir Kilise'nin var olması gerektiği hususu, her şeyin başıdır...

R.: Peki Kilise'ye niçin 'kutsal' diyorsun?

Ç.: Çünkü Tanrı, seçtiği kişileri, şanının yüceliği onlarda görülsün diye kurtuluşa erdirir ve kutsallık ve masumiyet vererek onları aklar. İşte Pavlus, Mesih'in, kurtardığı Kiliseyi, şanı yücelsin ve her türlü lekedan arınmış olsun diye kutsadığını söylerken bunu kast etmektedir.

R.: Katolik ve Evrensel sıfatlarından ne anlıyorsun?

Ç.: Bize öğretilen bu sıfatla, bütün müminlerin bir tek başı olduğunu; böylece bütün dünyaya yayılmış sadece tek bir Kilise'nin olması için herkesin tek bir bedende birleştiğini ve bundan başkasının olamayacağını anlıyorum.

R.: Bunun ardından gelen, *azizler komünyonu* ifadesinin anlamı nedir?

Ç.: Bu, Kilise üyeleri arasındaki birliği daha açık bir şekilde ifade etmek için kullanılır. Aynı zamanda bu ifadede şu mana da çıkar: Tanrı, Kilise'ye hangi nimetleri bahşetmişse, bu, herkesin ortak yararınadır. Çünkü Kilise'de herkes birbirine karşı aynı duyguları taşır.

R.: Fakat Kilise'ye affettiğin bu kutsallık, zaten lekesiz değil midir?

Ç.: Henüz değil. Çünkü Kilise, bu dünyada gerçekten canla-başla çalışmaktadır. Her zaman birtakım zafiyetleri olduğu için de, başında bulunan ve kendisini kutsayan Mesih'e tamamen uyuncaya dek, yozlaşma kalıntılarından bütünüyle arındırılamayacaktır.

R.: Bu Kilise, İman sayesinde tanımak yerine, başka türlü de bilenebilir mi?

Ç.: Hakikaten, Tanrı'nın Kilisesi vardır ve bunu herkes görebilir. Tanrı, onu bize, belirli işaretler ve alametlerle tavsif etmiştir; ama biz şu an, kurtuluş için O'nun seçtiği kişilerin oluşturduğu topluluktan bahsediyoruz. Ancak bu topluluk da, ne biliniyor ne de her istendiğinde gözlerle görülüyor.

R.: Bundan sonraki iman ilkesi nedir?

Ç.: *Günahların bağışlanacağına inanıyorum*, ilkesidir.

R.: Bağışlanma sözü ne anlama geliyor?

Ç.: Tanrı'nın, sonsuz rahmetiyle, müminlerin günahlarını affedip onları bağışlayacağı anlamına gelir. Ki böylece onlar hesaba da çekilmezler, bu günahların gerektirdiği cezalardan da kurtulurlar.

R.: Buradan şu sonuç çıkar: Rabbin bağışlamasını hak etmiş olmamız, kesinlikle, şahsi yükümlülüklerimizi yerine getirdiğimiz için değildir.

Ç.: Doğru. Çünkü sadece Mesih, o da cezaya katlanmak suretiyle, yükümlülüğünü tam olarak yerine getirmiştir. Bize gelince, bedel olarak Tanrı'ya verebileceğimiz hiçbir şeyimiz yoktur. Biz ancak O'nun sonsuz merhameti ve keremi sayesinde affa nail olabiliriz.

R.: Niçin sadece Kilise'ye bağlı olanların günahlarının bağışlanacağını söylüyorsun?

Ç.: Çünkü Tanrı'nın topluluğuna katılmadıkça ve İsa'nın bedeninde tecessüm eden bu birlikteliği sonuna kadar yüceltmeye çalışmadıkça ve bunları yapmak suretiyle Kilise'nin gerçek bir üyesi olduğunu kanıtlamadıkça, kimse bağışlanmayı hak etmez.

R.: Koyduğun bu ilkeye göre, Kilise'ye katılmayanlar hariç, kimse ne mahkum edilecek ne de helak olacaktır.

Ç.: Evet, öyle. Çünkü İsa'nın bedeninden ayrılan ve tefrika çıkarıp onun birliğini bozanların, bu ayrılıkçılığa devam ettikleri sürece, bütün kurtuluş ümitleri boşa çıkar.

R.: Şimdi son iman ilkesini ikrar et.

Ç.: *Yeniden dirilmeye ve ebedi hayata inanıyorum.*

R.: İman'ın bu ilkesi, Amentü'ye niçin konulmuştur?

Ç.: Mutluluğun bu dünyada olmadığını bize hatırlatmak için. Bu bilgi, iki açıdan önemli ve faydalıdır. Bununla bize, ilk olarak, bu dünyada ancak geçici olarak konaklayan yabancılar olduğumuz öğretilir (ki böylece, sürekli buradan ayrılacağımızı düşünürüz ve dünyevi kaygılara kapılıp fazla üzülmeyiz). İkinci olarak da, bu geçici dönemde ümitsizliğe kapılmamamız gerektiği; tersine, bizim için Mesih'te biriktirilmiş rahmet meyveleri olarak bugüne kadar bizden gizli tutulan ve gözlerimizden saklanan şeyleri, yeniden dirileceğimiz güne dek sabırla beklememiz gerektiği öğretilir.

R.: Peki yeniden diriliş nasıl olacak?

Ç.: Sınavı kaybetmiş olanlar, dünyadaki bedeninin aynısına sahip olarak ama yeni bir yaratılışla, yani artık ne ölüme ne de çürümeye maruz kalacak bir bedenle dirilecekler. Sınavı kazananları ise, Tanrı, ani bir dönüşüme uğratıp harikulade bir bedenle diriltecek.

R.: Fakat kazanan da kaybeden de aynı şekilde dirilmeyecek mi?

Ç.: Diriliş bir kez olacak ama herkesin akıbeti farklı olacak; bazıları kurtuluş ve izzet için, bazıları da mahkum olup ebedi azaba uğramak için diriltilecek...

R.: İman'ın dayandığı temel ilkeyi bildiğimiz için, buradan gerçek İman'ın tanımına ulaşmak kolay olacak.

Ç.: Evet öyle. O halde bu tanımı şöyle yapabiliriz: İman, Tanrı'nın, Mesih hatırına, bizim Babamız ve Kurtarıcımız olacağına dair yaptığı İncil'deki şahitliğine göre, Tanrı'nın yardımıyla elde ettiğimiz kesin ve değişmez bilgidir.

R.: Bu bilgiye kendi çabamızla mı ulaşırız, yoksa onu bize Tanrı mı nasip eder?

Ç.: Kitab-ı Mukaddes, bize, bu bilginin Tanrı'nın özel armağanı olduğunu öğretir ve tecrübe de bu şahitliği doğrular.

R.: Bu tecrübe nedir, beni bilgilendirin.

Ç.: Gerçekten, anlayışımız, Tanrı hakkındaki bu manevi bilgiyi (ki ona İman sayesinde ulaşırız) kavrayamayacak kadar zayıftır ve kalplerimiz de, Tanrı'dan şüphe edecek ve kendi isteğimizle O'na teslim olmak yerine kendimize veya yaratılmışlara aşırı derecede güvenecek kadar güçlü bir eğilim taşır. Fakat Ruhü'l-Kuds, kalplerimizi kendi nuru ile aydınlatır; böylece bu nur olmasa asla anlayamayacağımız bu şeyleri anlamamızı sağlar ve kurtulacağımıza dair verilmiş sözül kalplerimize nakşederek, içimizde kesin bir inanç oluşturur.

R.: Bu İman'a bir kez ulaşıncı, bunun bize ne faydası olur?

Ç.: Tanrı'nın huzuruna çıktığımızda bizi kurtaracak olan şey bu İmandır. Ve bu sayede, bizler ebedi hayatın varisleri oluruz.

R.: Ne diyorsun? İnsanları kurtaracak olan şey, Tanrı'yı razı etmek için işledikleri salih amelleri değil mi?

Ç.: Eğer bir kişinin amel yönünden hiçbir kusuru yoksa, onun kurtuluşu erdiği söylenebilir. Ama hepimiz günah işlediğimiz ve günahlarımız da çok olduğu için, O'nun affına mazhar olmanın başka bir yolunu aramamız gerekir.

R.: Ama insanların bütün amelleri, Tanrı'nın rızasını hak etmeyecek kadar kirli ve değersiz değil mi?

Ç.: Evvela, bizden sadır olan bütün bu ameller (ki bunları bizim işlediğimizi söylemek doğrudur) kirlidir ve bu yüzden de bir işe yaramazlar. Bunlar ancak Tanrı'yı gücendirir ve bu nedenle de makbul görülmezler.

R.: O halde, sen, tekrar dirilmemizden ve Ruhü'l-Kuds tarafından yeni bir yaratılışla yaratılmamızdan önce, tıpkı çürük ağacın ancak çürük meyve vermesi gibi, bizden ancak günahın sadır olabileceğini söylüyorsun.

Ç.: Tamamıyla öyle. Zira kalplerimiz bozuk olduğu sürece (ki Tanrı özellikle de buna bakar), insanlar nasıl değerlendirirse değerlendirsın, amellerimizin hepsi kötüdür.

R.: Yani şunu mu söylüyorsun: kendimize ait herhangi bir meziyeti öne sürerek, Tanrı'nın huzuruna gelip O'nun rahmetini talep edemeyiz. Tersine, bütün girişimlerimiz ve uğraşlarımız sonucunda ancak Tanrı'nın gazabını çeker ve kınanırız.

Ç.: Evet öyle düşünüyorum. Bu yüzden, salahını salahımız sayarak ve bizi günahlarımızın yükünden kurtararak, İsa'nın hatrına makbul kulları arasında saymış olması, bizim amellerimize itibar ettiğinden değil, sadece rahmetinden dolayıdır.

R.: O halde, İman ile kurtuluşa erdiğimizi nasıl söylüyorsun?

Ç.: Hiçbir şüphe duymadan, İncil'e sınırsız sarıldığımızda, o zaman bu salah yurduna girmeyi hak etmiş oluruz...

R.: Buradan, müminlerin salih amellerinin faydasız olduğu sonucunu mu çıkarmamız lazım?

Ç.: Hayır. Çünkü Tanrı, inananlara, hem bu dünyada hem de öteki dünyada mükafat vereceğini vaad etmiştir. Fakat bu mükafat, bir pınardan fışkıran su gibi, Tanrı'nın karşılıksız sevgisinden sadır olur. O bizi, önce oğulları olarak kabul ettiği için, daha sonra da amellerimizin karşılığında günahlarımızı silmek suretiyle bize lütufta bulunur.

R.: Ama bu salaha ermeyi, salih amelden ayırmak, yani salih amel işlemeyi kurtuluşa ermek mümkün müdür?

Ç.: Bu, mümkün değildir. Çünkü Mesih'e iman etmek, O bize kendisini nasıl takdim etmişse öylece kabul etmektir. Şu halde Mesih, bize, sadece ölümden kurtarıp Tanrı'nın rızasına nail olmamızı sağlayacağı vaadinde bulunmaz, aynı zamanda, bizi yeni bir hayat için yeni bir bedenle diriltecek olan Ruhü'l-Kuds'ün rahmetine ulaştıracağını da vaad eder. Mesih'i doğru anlamak istiyorsak, iman ve amel arasındaki ilişkiyi böyle görmemiz gerekir.

R.: Bundan şu netice çıkar: İman, bütün salih amellerin kendisinden çıktığı köktür ve bizi, amel işleme konusunda katiyen tembelliğe sevk etmez.

Ç.: Doğru. Ve bu nedenledir ki, İncil'deki akaidle ilgili bütün meseleler şu iki başlık altında toplanır: *İman ve Tövbe*.

R.: Tövbe nedir?

Ç.: Tanrı korkusuyla, günden nefret edip salahı sevmektir. Bu sayede, bedeninin arzularına tabi olmaktan kurtulur, nefsimizi terbiye ederiz. Ve böylece kendimizi, Ruhü'l-Kuds'ün ellerine teslim edip, bütün davranışlarımızda Tanrı'nın iradesine uygun hareket edebiliriz.

SORULAR

1. İlk metne göre, Calvin insan tabiatı hakkında ne düşünüyor? Onun inancına göre, Tanrı kendisini nasıl ifşa ediyor?
2. Tarihçiler, sıklıkla, Kitab-ı Mukaddes'in Protestan düşüncesindeki önemini vurgulamışlardır. Bu konuda Calvin'in görüşü nedir? Sizce bunun toplum için pratik etkisi ne olmuş olabilir?

3. Calvin'ın köken itibarıyla hukukçu ve eğitimli bir din adamı olması, onun eserlerini nasıl etkiliyor?
 4. *Kateşizm*'e göre, Kilise nedir? Bir kişi, nasıl Kilise'nin üyesi olur?
 5. *Kateşizm*'e göre, salih ameller, kurtuluşa ermek için neden yeterli değildir? Bu anlayışa göre, kurtuluş neye bağlıdır?
 6. Sizce Calvin niçin *Kateşizm*'in gerekli olduğuna inanıyor? Böylesi bir kitap, niçin yazılmış olabilir?
 7. Sizce *Kateşizm*, dini doktrini benimsetmenin ne denli etkili bir yoludur? Bu özel yöntemin tercih edilmesi, erken modern dönemde Avrupalıların aldıkları eğitim ve öğretimin şekli konusunda bize ne anlatıyor?
 8. Calvin de, Luther de Protestan'dı ama ilahiyat alanındaki görüşleri çok farklıydı. Yazdıkları eserlerde bu farklardan bazılarını yakalayabiliyor musunuz?
-

65. IGNATIUS LOYOLA

MANEVİ TALİMLER

(1548)

İsa Cemaati (veya Cizvitler) adlı, Reform karşıtı en ünlü Katolik tarikatının kurucusu olan İgnatius Loyola (1491-1556), Kuzey İspanya'nın Bask Bölgesi'nde doğdu. Gençliği hakkında fazla malumatımız olmamakla birlikte, birkaç sarayda hizmetçilik yaptığını ve yirmi beş yaşında da küçük Navarre Krallığı ordusu emrinde hizmet gördüğünü biliyoruz. Loyola, 1521'de Pamplona kuşatmasında, Fransızlar'a karşı savaşırken ağır yaralandı ve bu yüzden ordudan ayrılmak zorunda kaldı. Sağlığına tekrar kavuşmak üzere evine döndü ve tam bu arada, kendine ilham geldiğine inanmaya başladı. 1522 yılından sonra, kendini Kilise'ye adadı. Önce Kutsal Topraklar'a gidip, büyük bir heyecanla hacc görevini yerine getirdi, daha sonra da Papalığın hizmetine girdi. Loyola, eğitimin yararlarına çok inanıyordu ve yüksek tahsilli olmayı, 1540'ta Papa III. Paul'un izniyle kurduğu İsa Cemaati tarikatına üyelik için şart koydu. Loyola'nın idaresindeki Cizvitler, Katoliklik davasını yüceltmek için dünyanın dört bir yanına dağıldılar. 1566'da öldüğünde, Cizvit tarikatının 1000 üyesi vardı ve bütün misyoner tarikatlarının en güçlüsü olarak biliniyorlardı. İgnatius Loyola, 1662 yılında Roma Katolik Kilisesi tarafından aziz ilan edildi.

Loyola'nın kaleme aldığı ve bir kısmını buraya alıntıladığımız *Manevi Talimler*, bugün hâlâ bir dini rehber olarak kullanılmaktadır. *Talimler*'in amacı, Hristiyanların kurtuluş arayışında faal bir yaşam sürmelerini ve günden güne uzak durup dindar olmalarını teşvik etmektir.

USULÜNCE ALGILAMA VE BİLMENİN KURALLARI

Ruhta Meydana Gelen Farklı Kımıldanışlar

Ruhun Kımıldanışlarını Kabul Etmek İyi, Reddetmek Kötüdür

İlk Kural. İlk kural şudur: Şeytan, sürekli büyük günah işleyenleri, şehvani tat ve zevkleri düşünmelerini sağlayarak hazları peşinde koşmaları ve daha ayıp şeyler yapıp günaha batmaları için sürekli dırter. Tanrı ise, tam tersini yapar; bu kişilerin akıllarını işletmelerini sağlayarak vicdanlarını uyarır ve günden güne vicdan azabı duymalarını sağlar.

İkinci Kural. İkinci kural şudur: günahlardan tamamen arınma ve Rabbimize daha iyi kul olma yolunda azimle ilerleyen kişiler için ilk Kural'dakinden farklı yöntemler kullanılır. Bu kişinin bu yolda ilerlemesi için Şeytan'ın kullandığı yöntem, yanlış muhakemelerle o kişinin huzurunu kaçırp, onu acı ve hüzne boğmak ve o kişinin önüne engeller koymaktır. Tanrı'nın yöntemi ise, o kişinin iyi yolda ilerlemesi için, ona cesaret ve güç vermek, onu teselli etmek, gözyaşları ve telkinler yoluyla onu teskin edip, işlerini kolaylaştırmak ve önündeki bütün engelleri kaldırmaktır.

Üçüncü Kural. Üçüncü kural, MANEVİ TESELLİ ile ilgilidir. Ruhun içinde, onu Yaratan Rabbine duyduğu sevginin alevlenmesiyle bir kımıldanma olduğunda ve bu kımıldanış sonucunda, ruhta, yeryüzündeki bütün yaratılmışlara değil, bunların Yaratıcısına yönelik bir sevgi hasıl olduğunda, buna teselli diyorum.

Ve yine kişi, ister günahlarından dolayı hissettiği üzüntü için isterse de Efendimiz Mesih'in çarmıhta çektiği acılar için ya da Rabbine yaptığı kulluk ve O'nu övmekle doğrudan ilgili başka şeylerden dolayı, Rab sevgisini depreştiren gözyaşları döktüğünde, buna da teselli diyorum.

Son olarak, ümidin, inancın ve merhametin arttığı, ruhu ilahi nimetlere ve kurtuluşa çağırıp bunları çekici gösteren bütün deruni sevinçlerin kabardığı ve böylece ruhun teskin olup huzuru Rabbinde bulunduğu her duruma teselli diyorum.

Dördüncü Kural. Dördüncüsü, MANEVİ ÜMİTSİZLİK ile ilgilidir. Ümitsizlikten, kişinin kendini tamamen tembel, bezgin, üzgün ve sanki Yaratıcısı ve Rabbinden uzaklaştırılmış gibi gördüğü durumlarda ortaya çıkan, ruhun kararması ve huzursuzluğu, bayağı ve dünyevi şeylere meyletmesi, çeşitli tahriklere ve iğvalara kapılması, güvensizlik eğilimi taşınması, kendini çaresiz hissetmesi gibi üçüncü kuralın tam zıddı olan şeyleri kast ediyorum. Çünkü teselli ümitsizliğin karşıtı olduğu gibi, aynı şekilde teselliden kaynaklanan düşünceler de ümitsizlikten kaynaklanan düşüncelerin zıddıdır.

Dokuzuncu Kural. Dokuzuncu kural şudur: kendimizi ümitsiz hissetmemizin belli başlı üç nedeni vardır.

Birincisi şudur: manevi talimlerimiz konusunda bezgin, tembel veya ihmalkar olduğumuz ve bu yüzden birçok hata yaptığımız için, manevi teselli bizden uzaklaşır.

İkincisi şudur: bu, bizim denenip, bu tür büyük teselliler ve büyük lütuflar olmadığında ne denli dirençli olduğumuzu, kendimizi Tanrı'ya

ne kadar teslim ettiğimizi ve O'na ne kadar hamd ettiğimizi görmemiz içindir.

Üçüncüsü de şudur: bu, dine derinden bağlı olmanın, gönülden sevip gözyaşları dökmenin veya diğer manevi tesellilere sahip olup bunları korumanın bizim çabamızla olmadığını, bilakis bütün bunların Rabbimiz olan Tanrı'nın armağanı ve lütfu olduğunu içten hissedebilmemiz için ve bizi dindar kılarak veya diğer manevi tesellilerle donatarak, aklımızın kibir ve gurura kapılıp bize ait olmayan bir yere yuva yapmaması içindir.

Ignatius Loyola

On İkinci Kural. On ikinci kural şudur: Şeytan, diri ve güçlü bir irade karşısında aciz kalan bir kadın gibi davranır. Çünkü bir kadının tarzı şudur: cesaretini kırmak istediği bir adamla kavga etmeye başladığı zaman, adam ondan daha cesur çıkıp diklendiğinde, kaçıp gider. Ama eğer adamın cesareti kırılır da kaçmaya başlarsa, kadının öfkesi, hıncı ve vahşiliği çok büyük olur ve kimse de onu durduramaz. Aynı şekilde, Şeytan'ın cesaret kırma tarzı da şöyledir: manevi talimlerle kendini yetiştirmiş biri, Şeytan'ın iğvalarına karşı, onun arzusunun tam zıddını yaparak direndiğinde,

Şeytan'ın tuzakları boşa gider. Ancak manevi talimlerde bulunan kişi, iğvaların etkisiyle korkmaya başlar ve ümitsizliğe düşerse, lanet emellerine ulaşmak için büyük bir garazla didinme konusunda, yeryüzü üzerinde insanlığın düşmanı olan Şeytan kadar vahşi bir hayvan yoktur.

On Üçüncü Kural. On üçüncü kural şudur: Hakeza, Şeytan, gizli kalmayı ve ifşa olmamayı isteyen çapkın bir aşık gibi davranır. Çünkü, niyeti kötü olan çapkın adam, iyi bir babanın kızını veya iyi bir kocanın eşini ayartmaya çalışırken, sözlerinin ve kandırmacalarının gizli kalma-

sını ister; bunun tersinin olması durumunda, yani kız babasına veya kadın da kocasına, adamın ahlaksız sözlerini ve kötü niyetini anlatırsa, bu durumda, çapkın adam, başladığı işin sonuçsuz kalacağını anladığı için, çok rahatsız olur. Aynı şekilde, insanlığın düşmanı olan Şeytan da, hileleri ve kandırmacalarıyla, salih kişinin beynine girdiğinde, bu hile ve aldatmacaların gizli kalmasını ister; ama o salih kişi, bunları, günah çıkarmak için gittiği Papaza veya onun hile ve kötü emellerini bilen bir başka din adamına anlatırsa, Şeytan, hilesinin anlaşılmış olmasından dolayı emeline ulaşamayacağını anladığı için çok üzülür.

On Dördüncü Kural. On dördüncü kural şudur: ve keza Şeytan, istediği yeri ele geçirip yağmalamaya alışmış bir komutan gibi davranır. Çünkü karargahını kurup bir kaleyi savunanların güçlerine veya savunma siperlerine bakan bir yüzbaşı veya ordu komutanı, nasıl ki kaleye en zayıf yerinden saldırırsa, insanın düşmanı olan Şeytan da, aynı şekilde, etrafımızda dolaşıp, sırasıyla bizim dini, insani ve ahlaki hasletlerimize bakar ve bizi nerede en zayıf ve ebedi kurtuluşa en muhtaç halde bulursa, oradan saldırır ve bizi ele geçirmeye çalışır.

Mücahid Hristiyanlar Olarak Sahip Olmamız Gereken Asli Duyarlılıklar

Aşağıdaki kurallara riayet edilmelidir:

İlk Kural. İlki şudur: Bütün düşünceleri bir kenara bırakıp, her konuda, Efendimiz Mesih'in gerçek Eşi ve bizim de Kutsal Anamız olan Katolik Kilisesi'ne derhal ve tam itaate hazır olmalıyız.

İkinci Kural. İkincisi, Papaz'ın önünde günah çıkarmalı ve Mabedin en kutsal yerinde yapılan Aşai Rabbani ayinine, gerekli ve uygun şartları yerine getirmek kaydıyla, yılda bir kez, ve daha iyisi ayda bir kez, ondan daha iyisi olarak da her hafta katılmalıyız.

Üçüncü Kural. Üçüncü olarak, Aşai Rabbani ayininde okunan ilahiye ve aynı şekilde, marşları, Mezmurlar'ı ve uzun duaları, Kilise içinde veya dışında sık sık dinlemeli ve bunlara katılmalıyız ve yine, günün belirli saatlerinde yapılan Ayin ve Merasimlerde söylenen, ayrıca da bütün ibadetlerde ve Kitab-ı Mukaddes'te tayin edilmiş saatlerde okunan ilahi ve duaları da dinlemeli ve bunlara da katılmalıyız.

Dördüncü Kural. Dördüncü olarak, dini mezheplere saygı duymalı, bekarlığı övmeli ve nefsimize hakim olmalıyız. Ama evliliği fazla övmemeliyiz.

Beşinci Kural. Beşinci olarak, Tanrı adına içtiğimiz veya Tanrı'ya itaatimizi simgeleyen yeminlerimize ve adaklarımıza sadık kalmalı, yoksulluğa sabretmeli, iffetimizi korumalı ve nafile ibadetlere devam etmeliyiz. Bir başka önemli husus olarak da, adaklar Evangelik kemale yaklaştıracak şeyler üzerine olduğu için, tüccar olmak veya evlenmek gibi kemalden uzaklaştıracak şeyler için adak adamamalıyız.

Altıncı Kural. Azizlere karşı derin hürmet gösterip onlara dua ederek, Azizlerin geride bıraktıkları kutsal emanetlere sahip çıkmalı; Mertebelere, hac ziyaretlerine, Endüljanslara, afnamelere, Haçlı Seferlerine katılanların getirdikleri kalıtlara ve kiliselerde yakılan mumlara gerekli hürmeti göstermeliyiz.

Yedinci Kural. Paskalya'dan önceki Büyük Perhiz'e, yılın dört mevsimindeki Oruç Günleri'ne, Gece İbadetleri'ne, Cuma ve Cumartesi Oruçları gibi oruç ve perhizle ilgili nizamnamelere riayet etmeli; aynı şekilde, sadece gizli değil, açıktan yapılan tövbeyi de övmeliyiz.

Sekizinci Kural. Kilise süslerine ve kilise binalarına; aynı şekilde, kiliselerdeki tasvir ve heykellere de hürmet edip, temsil ettikleri şeye göre onlara derin saygı göstermeliyiz.

Dokuzuncu Kural. Son olarak, Kilise'nin bütün kaidelerine uymalı; bunları niçin savunduğumuza dair gerekçeleri aklımızdan hiç çıkarmamalı ve hiçbir şekilde bu kaidelere aykırı davranışlar sergilememeliyiz.

Onuncu Kural. Kilise nizamnamelerini ve tavsiyelerini, Büyüklüğümüzün izledikleri iyi yollar olarak görmeli ve bunlara uymalıyız. Çünkü halka vaaz verirken veya sıradan insanların önünde konuşurken, bu nizamname ve tavsiyelerin aleyhinde sözler sarf etmek, yararlı olmaktan çok, bunlarda kusur aramaya ve küçümsenmelerine neden olur ve bu yüzden de, halk, dünyevi ve manevi Büyüklerine karşı öfke duyar. Ayrıca, Büyüklerin arkasından konuşmak, sıradan insanların nasıl zararına olursa, kötü yolları, bizzat bu kötü yollara çare bulabilecek olanlara anlatmak da aynı şekilde yararlı olabilir.

On Birinci Kural. Müspet ilme ve skolastik eğitime saygı göstermeliyiz. Çünkü nasıl ki Aziz Jerome, Aziz Augustine ve Aziz Gregory gibi İlahiyatçılar, Rabbimiz olan Tanrı'yı sevip her işte O'na kulluk için kalbi harekete geçirme konusunda daha başarılı ise, aynı şekilde, Aziz Thomas, Aziz Bonaventure gibi Skolastik Alimler ve Söz Ustaları v.b da, yaşadığımız çağın insanlarına, ebedi kurtuluş için yapılması gereken şeyleri bildirme veya açıklama hususunda ve bütün batıl düşünceler ve bütün safsatalarla mücadele edip bu konularda doğruları daha iyi açık-

lama konusunda daha başarılıdır. Çünkü çağdaş sorunları daha iyi bilen Skolastik Alimler, sadece Kitab-ı Mukaddes'i, Müspet İlimleri ve İlahiyatçıları doğru anlama konusunda yetkinliklerini ispatlamakla kalmamışlar, ayrıca İlahi hakikatlerle aydınlanıp doğru yolu bulmuş kişiler olarak, Konsilleri, Kilise Kanunlarını ve Kutsal Anamız olan Kilise'nin talimatnamelerini de iyi bildiklerini göstermişlerdir.

On İkinci Kural. Halen yaşayan din adamlarıyla, bu dünyadan göçüp-gitmiş mübarek zatlar arasında karşılaştırmalar yaparken, yani “bu kişi Aziz Augustine'den daha fazla biliyor”; “şu kişi Aziz Francis'ten daha fazla biliyor veya daha büyüktür;” “berikisi iyilik, kutsallık v.s. açısından Aziz Pavlus'tan daha üstündür” gibi sözler söylerken dikkatli olmalıyız, çünkü bu konuda yapılacak hatanın sonuçları büyük olur.

On Üçüncü Kural. Her konuda doğru olanı yapmak için, daima şöyle düşünmeliyiz. beyaz gördüğümüz şey, eğer Katolik Kilisesi öyle karar vermişse, siyahtır. Bunu, Rabbimiz olan Güvey Mesih'i sevk ve idare eden Ruh ile, O'nun Gelini olan Kilise'yi ruhlarımızın kurtuluşu için sevk ve idare eden Ruh'un aynı olduğu inancıyla yapmalıyız. Çünkü Kutsal Annemiz olan Kiliseyi de, aynı Ruh ve On Emir'i gönderen Rabbimiz sevk ve idare etmektedir.

On Dördüncü Kural. Her ne kadar ilahi takdir, iman ve Tanrı'nın inayeti olmadan kurtuluşa ermenin mümkün olmadığını ısrarla vurgulamak çok doğru olsa da, bütün bu konularda başkalarıyla konuşurken veya yazışırken üslubumuza çok dikkat etmeliyiz.

On Beşinci Kural. Hep söylendiği gibi, ilahi takdir konusunda fazla konuşmamalıyız. Ama zaman olur da konuşmak icap ederse, üslubumuzu öyle ayarlamalıyız ki, sıradan insanların akli, kimi zaman olduğu gibi, karışmasın ve şöyle söylemesinler: “kurtulmam veya kaybedenlerden olmam zaten önceden belirlenmiş olduğuna göre, iyilik veya kötülük yapmam sonucu değiştirmeyecektir.” Bu düşünce insanları tembelleştirir ve sonuçta ruhlarının kurtuluşuna ve manevi nimetlere kavuşmalarına sebep olan amelleri işleme konusunda ihmalkar olurlar.

On Altıncı Kural. Keza iman konusunda çok konuşup ısrarcı olmaktan ve dışlayıcı ve muğlak ifadelerle konuşmaktan sakınmalıyız ki bu durumun, iman etmiş olanları veya iman edecek olanları amellerinde tembelliğe ve gevşekliğe sevk etmesine sebep olmayalım.

On Yedinci Kural. Aynı şekilde, Tanrı'nın inayeti hakkında da ısrarlı ifadelerle ve çok konuşmamalıyız ki, cüz'i iradeyi iptal eden zehri insanların beynine zerk etmeyelim.

İman ve inayet hakkında konuşurken, Tanrı'nın Büyüklüğünü ve Azametini hatırlatmak adına, İlahi yardım konusuna vurguda bulunmak iyidir, ancak burada uygun zamanı kollamamız ve uygun lisanı kullanmamız gerekir. Özellikle de amel ve cüz'i iradenin önemini iptal edecek veya bunları anlamsız kılacak şekilde konuşmaktan kaçınmalıyız.

On Sekizinci Kural. Her ne kadar Rabbimize olan sonsuz sevgimiz dolayısıyla O'na çokça kulluk etmek her şeyden daha değerli ise de, O'nun Haşmeti'nden korkmayı daha çok önemsemeliyiz. Çünkü sadece evladın Baba korkusu dindarlık alameti ve kutsal değildir; bilakis kölenin efendi korkusu da (insan, daha iyi ve daha yararlı başka herhangi bir şeye ulaşamadığı zaman) ölümcül günahlardan uzak durmaya çok yardımcı olur. Ve köle özgürlüğüne kavuştuğunda, evladın Baba korkusu derhal içine yerleşir. Ki, bu sayede o kişi, Tanrı'nın sevgili kulu olur ve O'nun rızasını kazanır.

SORULAR

-
1. Loyola'nın 'manevi teselli' ve 'manevi ümitsizlik' olarak tanımladığı durumlar arasında ne fark vardır?
 2. *Manevi Talimler*'de, cinsiyetler arasındaki farklar hakkında birtakım varsayımlar yer alıyor. Bunlar nelerdir?
 3. Loyola, Kilise ve toplumdaki otorite ve hiyerarşiye karşı nasıl bir tavır takınıyor?
 4. 'Mücahid Hristiyanlar' adına aktif bir yaşam sürmekte ısrarlı olan Loyola'nın, Avila'lı Aziz Teresa gibi mistiklerle çoğu kez zıt düştüğü söylenir. *Manevi Talimler*, bu genellemeyi destekliyor mu?
 5. Loyola ve kurduğu tarikat, eğitimin önemine olan sarsılmaz inançlarıyla tanınıyorlardı. Bu inanç, *Manevi Talimler*'de nasıl yansıtılıyor? Sizce bu vurgu, Reform karşıtı faaliyetlerde nasıl işe yarayış olabilir?
-

66. AVILA'LI TERESA

AZİZE TERESA'NIN HAYATI

(1611)

Çağının en mümtaz kadın şahsiyetlerinden biri olan Teresa de Cepeda (1515-1582), zengin bir İspanyol ailenin kızı olarak Avila'da doğdu. Küçüklüğünden beri son derece dindar biriydi ve Tanrı'nın onu özel bir görev için seçtiğine inanıyordu. Babasının karşı çıkmasına rağmen, yirmi bir yaşında Karmati Manastırı'na girdi. Orada sıkı bir nefis terbiyesi eğitimden geçti ve sonunda sağlığı ciddi biçimde bozuldu. Bu dönemde gördüğü bazı rüyalar üzerine, Tanrı tarafından, bütün İspanya'yı dolaşıp herkese açık veya rahibelere mahsus manastırlar kurmakla görevlendirildiğine inanmaya başladı. Tarikat liderlerinin itirazlarına rağmen, ömrünün geri kalanını bu inancı uğrunda çalışarak geçirdi. İbadet ve dua konularında pek çok yazı yazan Teresa, yaşadığı dönemde çok sevilen ve hürmet gösterilen biriydi ve 1622'de Avila'lı Azize Teresa olarak azizler arasında sayıldı.

Azize Teresa, ölümünden sonra yayınlanan otobiyografisinde, büyük bir heyecanla, Tanrı'yla olan şahsi ve mistik ilişkisini anlatır. Yazılarının, İspanya'da Katolik inancının manevi olarak yeniden dirilişyle özdeşleşmiş kadın-erkek sıradan insanlar üzerinde büyük etkisi olmuştur.

Bir gün ibadet ederken, nasıl olduğunu anlamadan, bir anda kendimi Cehennem'de buldum. Anladım ki Rabbimiz, şeytanların beni hazır vaziyette bekledikleri ve günahlarım yüzünden girmeyi hak etmiş olduğum yeri görmemi istiyordu. Bütün bunlar bir anda oldu ama sanırım, ömrüm boyunca yaşadığım bu tecrübeyi hiç unutamayacağım.

Uzun ve dar bir geçitten girdiğimi gördüm; çok alçak, karanlık ve kapalı bir fırına benziyordu. Suya doymuş zemin, son derece iğrenç, berbat kokular yayan, safi çamurlu ve iğrenç böceklerle kaplıydı. Geçidin sonunda, duvarda küçük bir dolaba benzer çukurca bir yer vardı ve ben kendimi, onun içinde hapsolmuş halde gördüm. Ama bütün bunlar, orada hissettiklerimin yanında hiç kalır. İnanın abartmıyorum, söylediklerim doğru.

O an hissettiklerime gelince, nereden başlamak lazım bilemiyorum ama, bunları tam olarak anlatmak asla mümkün değil. Bedenimde bir ateş hissettim. Tanrım! nasıl anlatayım, bilemiyorum? Bedenim daya-

nılmaz acılar çekiyordu. Bu dünyada çok ıstıraplı acılar çektim; doktorların dediği gibi, felç olduğumda sinirlerimin büzüşmesi türünden en dayanılmaz olanlarını da, farklı türdeki diğer acıları da tattım. Şeytan'ın başıma musallat ettiklerinden ise bahsetmiyorum bile. Ancak bütün bunlar, orada hissettiklerimle karşılaştırıldığında, özellikle de bu acılara hiç ara verilmediğini ve bunun bir sonunun da olmadığını görünce, hiç kalıyordu.

Ya ruhumun çektiği acılar? Bunlar, çektiklerimin hepsine rahmet okutuyordu. Öyle kötü ve çekilmez bir eziyete maruz kalıyor, öyle kasvetli bir boğulma hissi duyuyor ve öyle yakıcı bir acı hissediyordum ki, neyle karşılaştırabilirim bilemiyorum. Ruhun bedenden zorla çekip çıkarılması desem, bu, onun yanında hiç kalır. Çünkü bundan, kişinin hayatına bir başkası tarafından son verilmesi anlaşılır; ama burada içten içe parçalanan, bizatihi ruhun kendisidir. Bütün azapları ve acıları geride bırakan bu manevi yangını veya çaresizliği tarif edemem. Bana bu azabı çektiren kimdi, göremedim ama kendimi orada ateşin üzerinde duran ve erimekte olan biri gibi hissettim. Tekrar ediyorum, bu manevi yangın ve çaresizlik, azapların en büyüğüdür.

Rahata erme ümidini büsbütün yitirmiş bir halde bu vebalı yerden ayrıldığımda, ne oturacak ne de uzanıp dinlenecek bir yer bulabildim; çünkü yoktu. Sonra beni, duvarda açılmış oyuga benzer bir yere koydular. Berbat görünümlü bu duvarlar, beni her yanımdan kuşatıyordu. Nefes alamıyordum. Işık yoktu, her yer zifiri karanlıktı. Nasıl olduğunu anlamıyorum ama ışık olmamasına rağmen, yine de bakıldığında insana acı veren her şey görülebiliyordu.

Nedenini bilmiyorum fakat şunu net olarak anladım: Rabbimiz, O'nun Rahmetiyle kurtulduğum bu yeri, kendi gözlerimle görmemi sağlayarak, bana büyük bir lütufta bulunmuştu. Bu konulardan bahseden insanları daha önce ben de dinledim ve bu tür konuşmalardan sıkıldığım için, çok sık olmasa da, kimi zaman Cehennem'deki çeşitli azaplar üzerine yapılan tartışmalara ben de katıldım. Ayrıca kitaplardan, çeşitli işkencelere dair yazılanları ve şeytanların, insanların etlerini kızgın kerpetenlerle kopardıklarını da okudum. Fakat bunların hepsi, hikaye kabilindendir ve benim gördüklerimin yanında hiç kalır. Özetle, biri gerçek, diğeri görüntüdür ve bu dünyadaki bütün ateşler, oradaki ateşle kıyaslandığında hiç kalır.

Dediğim gibi, o zamandan beri, her acıya katlanabileceğimi düşünürüm ama Cehennem'de çektiklerime benzer acıların bir anına bile

tahammül edebileceğimi sanmıyorum. Cehennem'deki acıları anlatan kitapları sık okuduktan sonra bunlardan korkmadığımı ve onlara itibar etmediğimi görünce ürperiyorum. Sanki ben orada değil miydim ki?! Benim bu korkunç yeri görmeme neden olan satırları okumaktan nasıl zevk alabilirim ki? Ey Tanrım! Sana sonsuz şükürler olsun. Benim seni sevdiğimden daha fazla beni sevdiğini şimdi anlıyorum! Yüce Rabbim! Beni bu korkunç hapisneden defalarca Sen kurtardın. Ama ben ne yaptım? Sana karşı gelip, oraya dönmeyi alışkanlık edindim!

Nice kayıp ruhu, özellikle de Lutherçileri (çünkü bunlar, eskiden Kilise'nin vaftiz olmuş üyeleri) orada görünce çok büyük ıstıraplar çekmeme ve ruhların kurtarılması için büyük istek duymama neden olan rüya, işte böyleydi. Çünkü gayet net bir şekilde söylüyorum ki, bu yakıcı ıstıraplardan tek bir kişiyi kurtarmak için bile, defalarca ölmeyi seve seve göze alırım. Nitekim bu dünyada çok sevdiğimiz birini, büyük sıkıntılar ve acılar içinde görsek, fıtratımız gereği ona acırız ve eğer bu acılar büyükse, biz de bundan rahatsız oluruz. O halde, bütün acıların en şiddetlisini sonsuza kadar çekme tehlikesi altında olan birini görmek ne acıdır, değil mi? Peki bu acıya kim dayanabilir? Müthiş acılar çekmemiş biri, buna hiç dayanabilir mi? Hepimiz de biliriz ki, bu dünyada ömürle birlikte acılar da biter ve acıların sınırları vardır. Ama yine de acı çeken birini gördüğümüzde, acıma duygumuz depresir. Öte dünyada ise, acının sonu yoktur. Peki Şeytan, her gün nice ruhları alıp götürürken nasıl sakin kalabiliyoruz, doğrusu anlayamıyorum!

İlahi Lütfun Ruha Etkileri-Lütfâ Mazhar Olmanın Paha Biçilmez Değeri

Yüce Tanrım bana birçok lütuflarda bulundu; bunlardan daha önce bahsetmiştim. Ama bunları yeniden anlatmak, inanın beni rahatsız ediyor. Evet, O'nun lütufları çoktur. Hatta öylesine çoktur ki, kimse inanmaz ama, benim gibi günahkar biri bile bu lütfâ mahzar olabilmıştır. Şimdi Rabbimize itaat etmemi emreden siz muhterem pederlerime, O'nun şanının yüceliğini kanıtlayan bazı örnekler vereceğim. Yüce Rabbimizi hoşnut edeceğini umduğum bu sözlerimden, umarım, bazıları da yararlanır! Çünkü eğer Rabbimiz benim gibi sefil birine böylesine lütuflar oluyorsa, O'na gerektiği gibi hizmet edenlere kim bilir neler ihsan eder? O halde haydi herkes Yüce Rabbimizi razı etmeye koşsun! Çünkü O, bu hayatta bile, bu türden lütuflarda bulunacağını taahhüt ediyor.

Rabbimize olan sevgim ve inancım, bir rüyamda O'nu gördükten sonra daha da arttı. Rüyamda O'nunla uzun uzun konuştum. Tanrı olmasına rağmen, O'nu insan suretinde gördüm. İnsanların zayıflıklarını biliyor, bunları doğal görüyordu. İlk günah yüzünden sürekli kötüye eğilimi olan sefil fitratımızı biliyordu. Zaten yeryüzüne de bu fitratımızı düzeltmek için inmişti. Rabbim olmasına rağmen, O'nunla bir arkadaş gibi konuşabiliyordum. Çünkü O, benim gözümde, güçleri olmadığı halde kendilerinde bu gücü vehmeden, misafirleri huzurlarına belirli saatlerde kabul edip sadece belirli kişilere konuşma hakkı tanıyan yerel lordlarımızdan biri değildi. Fakir biri olarak bunlarla işiniz olmaya görsün, vay halinize! Onlarla konuşmadan önce, binbir sıkıntı ve zahmet içinde, defalarca git-gel yapmanız ve yaltaklanarak onların gözüne girmeye çalışmanız gerekir. Hele işiniz bir kralla ise; perişan olmuştunuz demektir! Soylular sınıfından değilseniz, onun yanına bile yaklaşamazsınız. Çünkü krala ulaşmak için önce dostlarına müracaat etmeniz gerekir! Ve bu kişiler, tabii ki dünyalık şeylere değer vermeyen yüce şahsiyetlere benzemezler. Çünkü böyleleri gerçeği söylerler, hiçbir şeyden korkmazlar ve hiçbir şeyden korkmamalıdır. Bu yüce şahsiyetler, saray nedimleri de değildirler; çünkü saray adeti gereğince, nedimlerin, gözden düşmemek için, hoşlanmadıkları bu türden konular hakkında susmaları ve hatta bunlar hakkında düşünmeye bile kalkışmamaları gerekir.

Azize Teresa'nın cezbe hali

Ey Rabbim! Haşmetli Kralım! Azametini anlatmaya kimin gücü yeter? Kainatın Hakimi Sensin. Azametinin karşısında insanların huşu ile eğildiklerini görmemek ne mümkün. Ama ben, ey Rabbim! Benim gibi acizlere gösterdiğin yumuşaklığı ve sevgiyi düşündüğüm zaman, daha büyük bir huşu ile doluyorum. Bizler, her istediğimizde, her konuda Seninle konuşabiliyor ve sıkıntılarımızı söyleyebiliyoruz. Senin huzurunda olmanın verdiği ilk korkuyu üzerimizden atıp, Azametinin karşısında saygıyla eğildiği-

miz zaman ise, Seni gücendirme konusunda daha büyük bir endişeye kapılıyoruz. Bunun nedeni, Ey Rabbim! cezalandırılma korkusu değildir. Çünkü bu korku, Seni kaybetme korkusunun yanında hiç kalır!

Henüz elli yaşında değilim, ama ömrüm boyunca bir türlü düzeltemediğim pek çok yanlışlıklar yaptım. Ben böyleysem, peki şu an dünyaya gelmiş olup uzun yıllar boyunca yaşayacak olanlar ne yapacaklar? Bu dünyada mukaddes amaçlar için yaşamakla yükümlü olan ruhanilere elbette üzülüyorum. Çünkü onların taşımak zorunda olduğu haçı layıkıyla temsil etmek hiç de kolay değil.

İlahi Sırlar, Rüyalar ve İlhamlar

Bir gece öyle keyifsizdim ki, bağışlanırım ümidiyle, ibadetimi yapmadan özel mabedime çekildim ve elime tesbihimi aldım. Beceremesem de, kafamdaki düşüncelerden kurtulmak için, yüksek sesle tesbih çekmeye başladım. Rabbimizin muradı başka türlü ise, bu küçük önlemlerin hiçbir faydası olmaz. Bu haldeyken bir ara üzerime öyle bir yorgunluk çöktü ki dalıp gitmişim. Orada öylece birkaç dakika kaldım. Sonra Cennet'e götürüldüğümü hissettim. Orada gördüğüm ilk kişiler, babam ve annemdi. Başka şeyler de gördüm ama fazla vaktim yoktu. Etrafı, ancak *Ave Maria* duasını okumaya yetecek kadar seyredebildim. Bana bahsedilen çok büyük bir lütf olarak, etrafıma hayretler içinde bakıp durdum. Zaman dar olmasaydı, daha pek çok şey görebilirdim. Ancak her şey bir anda oldu ve bitti.

Vakit ilerlerken bir şey daha oldu (şimdi bile zaman zaman olur): Rabbimiz bana, daha büyük sırlarını da gösterdi. İnsan, ne kadar arzu ederse etsin, O'nun gösterdiklerinden fazlasını ne görebilir ne de buna gücü yeter. Bu yüzden, Rabbimizin görmeme izin verdiği şeylerden başka hiçbir şey görmedim. Fakat bu öyle bir rüya idi ki, en küçük bir bölümü bile, beni şaşkına çevirmeye ve gördüklerimin hayattaki en değerli şeyler olduğunu düşündürtecek kadar beni heyecanlandırmaya yetti. Keşke neden bahsettiğimi size azıcık bile olsa anlatabilsem. Ama ne zaman yeltensem, bunun imkânsız olduğunu gördüm. Çünkü dünya gözüyle gördüğümüz ışıkla rüyada görülen ışık (her ikisi de ışık olmasına rağmen) öylesine farklıdır ki, ikisini karşılaştırmak bile imkânsızdır. Öyle ki, güneşin parlaklığı bile, oranın ışığı karşısında insana son derece sönük görünür. Özetle, ne kadar güçlü olursa olsun, insanın muhayyilesi bu ışığı ne kavrayabilir ne de tasavvur edebilir. Ayrıca Rabbimizin, o

sevinç anlarında bana gösterdiği varlıklardan her biri öylesine yüce idi ki, anlatamam. Çünkü bu anlarda, bütün duygular, öylesine derinden ve tatlı bir şekilde coşar ki, bunu tarif etmek imkânsızdır.

Bu halde bir saatten fazla kaldım ve Rabbimiz bu süre zarfında bana harika şeyler gösterdi. Sanki beni hiç bırakmayacakmış gibiydi. Bana dedi ki: "Kızım, bana karşı gelenlerin ne kaybettiğini gör ve bunları onlara eksiksiz anlat." Rabbim! senin Nurunla aydınlanmıyor ve Yüceliğin karşısında boyun eğmiyorlarsa, sözlerimin, kendi ellerinin kazandıkları yüzünden kör kılınmışlara ne yararı olabilir ki? Biliyorum, Azametinden çekinip, Nurundan yararlanan bazıları da var ama, bütün bunları görme lütfunu benim gibi çok günahkar ve aciz birine ihsan ettiğin için, sözlerime inanmayacaklarından çok endişe ediyorum. Senin adın ne mübarektir; Senin rahmetin ne geniştir! Çünkü bunu kendi nefsimde görüyorum ve lütfunla görünür bir iyileşmeyi yaşıyorum. Keşke bu vecd halim sonsuza dek sürmüş olsaydı ve ben de hiç uyanmamış olsaydım.

SORULAR

-
1. Teresa'nın kadın oluşu, yaşadıklarını anlatırken üslubunu nasıl etkiliyor? Bu üslup ile o dönemde dini yazılar yazan erkek yazarların üslubu arasında herhangi bir fark var mı?
 2. Teresa'nın rüyasına göre, Cehennem neye benziyor?
 3. Teresa'nın Tanrı'yla ne türden bir ilişkisi var?
 4. Teresa'nın kitabından yola çıkarak, çağdaşlarının Cennet ve Cehennem hakkındaki görüşlerine dair ne tür genellemeler yapabilirsiniz?
 5. Sizce Teresa, manevi tecrübelerini niçin yazmış olabilir? Toplumun Teresa'ya tepkisi sizce nasıl olmuştur?
-

MODERN DÖNEMİN BAŞLANGICI

67. ANONİM

LAZARILLO DE TORMES

(1554)

Modern romanın ilkleri arasında yer alan Lazarillo de Tormes, *picaresque* adıyla bilinen ve kahramanları gezici dilenciler olan, 16. yüzyılda yazılmış İspanyol hikayelerinden biridir. Şövalyelerin kahramanlıklarını konu edinen hayal ve masal karışımı geleneksel macera hikayelerinin aksine, *Lazarillo de Tormes*, realizm yüklüdür. Hikayenin kahramanı, toplumun en alt katmanından gelen bir oğlan çocuğudur ve hikayenin konusu da onun acıklı hayatıdır.

Hikaye şöyle başlar: Lazarillo'nun babası ölmüştür ve annesi de artık ona bakmaya güç yetirememektedir. Lazarillo, önce kör bir dilencinin yanında, daha sonra da bir dizi kötü efendinin hizmetinde çalışır. Sonunda Toledo'da, mahkumları idam edilecekleri meydana götürmekle görevli tellal olur.

Her ne kadar *picaresque* tarzında yazılmış romanlar, kurgusal hikayeler olsa da, betimleyici ayrıntıların çoğu, sözde Altın Çağ'ını yaşayan İspanya'da halkın büyük çoğunluğunun içinde yaşadığı kötü şartları, gerçeğine uygun bir biçimde yansıtmaktadır.

Salamanka'yı terk ettik; köprüye doğru yaklaşırken, girişte, adeta bir boğaya benzeyen, taştan yapılmış bir hayvan heykeli bulunuyordu. Kör adam, benden heykelin yanına gitmemi istedi. Oraya gittiğimde bana şöyle dedi: "Lazaro! Kulağını boğaya yanaştır; bak içinden nasıl büyük bir gürültü geliyor!" Ben de saf saf dediğini yaptım. Başımı taşa dayadığımı anlayınca, hak ettiğim şekilde bana öyle okkalı bir şamar patlattı ki, üç gün boyunca acısı geçmedi. Sonra şunları söyledi: "Seni ahmak! Şunu kafana sok: kör gözlünün yamağı, Şeytan'dan daha uyanık olmalıdır!" Sonra da yaptığı şakaya epeyce güldü. O an aklım başıma geldi ve artık çocuksu davranışları bırakmam gerektiğini anladım. Ken-

di kendime dedim ki: "Adam doğru söylüyor; bu dünyada bir başıma olduğum için gözlerimi dört açmam ve kendimi nasıl koruyacağımı iyi düşünmem lazım."

Yola devam ettik. Birkaç gün içinde bildiği bütün hırsızlık numaralarını bana öğretti. İşi kıvırdığımı görünce, çok seviniyor ve hep şu sözleri tekrarlıyordu: "sana altın veya gümüş veremem, ama hayat hakkında pek çok şey öğretebilirim." Gerçekten öyle de yaptı; çünkü canımı Tanrı verdi ama bana hayatı, kör de olsa, bu adam öğretti. O, hayat okulunda benim ışığım ve kılavuzum oldu.

Ekmegi ve başka neyi varsa hepsini, keten bezinden yapılmış bir çuval içinde taşırdı. Çuvalın ağzı, demir bir halkayla bağlıydı; üzerinde hep bir kilit ve anahtar bulunurdu. Eşyaları onun içine koyup çıkarırken, öyle dikkatli bir şekilde teker teker sayardı ki, bütün dünya birleşse, bir ekmek kırıntısını bile oradan aşırıamazdı. Bana da küçücük bir dilim verirdi ve ben o dilimi bir çırpıda siler süpürürdüm. O, benim başka şeylerle meşgul olduğumu sandığı için, çuvalın ağzını sıkıca kapatıp onun için endişelenmeyi bıraktıktan sonra, çuvalın bir kenarına açtığım ve pek çok kez söküp tekrar diktığım küçük dikiş yerinden, ekmek (kırıntıları değil, en iyi dilimleri), kavurma haline getirilmiş domuz eti ve sucuk dilimleri gibi şeyler aşırırdım. Böylece bu habis kör adamın beni mahkum ettiği yokluktan biraz olsun kurtulmak için uygun zamanı kollardım.

Yemeğe oturduğumuzda, yanına küçük bir şarap testisi koyardı. Testiyi çabucak kapar, üzerine bir çift sessiz öpücük kondurup yerine koyardım. Ama bu plan bir süre sonra işe yaramaz oldu. Çünkü testiden yudumladığı şarabın azaldığını fark etti ve şarabını emniyete almak için, daha sonra testisini hiç yanından ayırmadı ve hep elinin altında tuttu. Fakat hiçbir miknatıs, demir parçalarını, testinin ağzına yerleştirip şarabı ufak ufak yudumlamak için hazırlamış olduğum uzun bir çavdar çubuk ile çektiğim kadar güçlü bir şekilde çekemezdi. Fakat habis adam öyle zeki idi ki, sanırım çektiğim şarabın sesini duyuyordu. Sonra tarzını değiştirdi; bu kez testisini bacakları arasına alıp eliyle de üstünü kapıyor ve şarabını öylece güvenle içiyordu. Bu şekilde, şaraba alışmış oldum. Onun için ölüyordum desem abartmış olmam. Çubuk tedavisinin artık işe yaramadığını görünce, şarabın hafifçe sızması için testinin altına ufacık bir delik açmaya ve çok ince bir balmumu parçasıyla deliği güzelce tıkamaya karar verdim. Akşam yemeği vaktinde, üşümüş gibi yapıyor; sıcaklığında balmumunun çabucak eridiği habis kör adamın

bacakları arasında ısınma numarası yapıyordum. Böylece zaten testinin dibinde azıcık kalmış olan şarabı, o küçük delikten damla damla içiyor ve bu yolla, şarabın tek damlasını bile zayi etmiyordum.

Yine bir ara, Dük'ün şehri Eskalona'da bir küçük handa kalıyorduk. O ara bana, pişirmem için bir parça sucuk verdi. Sucuğu yağlayıp pişirmeye hazır hale getirdikten sonra, para kesesinden çıkarıp bana bir bakır para verdi ve gidip meyhaneden şarap getirmemi istedi. Tam o sırada Şeytan, aklıma bir plan soktu ve içimden: "İşte tam sırası! Sucuk kızartmak neymiş görürsün!" dedim. Orada, ateşin yanında, yahni yapmak için uygun olmayan, bir kenara atılmış vaziyette küçük bir şalgam duruyordu. Orada benden ve ondan başka kimse olmadığı, leziz sucuğun kokusu da iştahımı iyice açtığı için (zaten kokusundan başka bir şey de bilmiyordum!) ardından neler olabileceğini düşünmeden, bütün korkuları bir kenara bırakıp aklıma koyduğum şeyi yapmak üzere harekete geçtim. Kör adam, kesesinden para çıkarırken, sucuğu alıp yukarıda bahsettiğim şalgamı çabucak şişe taktım. Habis adam, şarap için bana parayı verince bu şişi eline aldı ve ateşe tutup çevirmeye başladı. Garibim, çürük olduğu için haşlanmaktan kurtulmuş olan şalgamı pişirmeye çalışıyordu! Şarap getirmek üzere gittim ve yolda, hiç vakit kaybetmeden sucuğu bir güzel yedim. Geri geldiğimde, kör adamı, şalgamı iki ekmek dilimi arasında yemeğe hazır halde elinde tutar halde buldum. Çünkü eliyle kontrol edemediği için, henüz ağzına götürdüğü şeyin şalgam olduğunu fark edememişti. Sucuk yediğini düşünerek, ekmeginden bir parça ısırınca, soğuk şalgamla tanıştı ve buz kesti: "Bu ne Lazarillo?" diye öfkeyle bağırdı. Ben de: "zavallı Lazaro!" dedim: "her şeyin suçlusu da sen olursun zaten! Efendim, daha şimdi, istediğiniz şarabı alıp dönmedim mi? Burada biri vardı; bunu, şaka olsun diye o yapmış olmalı" dedim. O: "hayır, olamaz; çünkü şişi elimden hiç bırakmadım. Bu mümkün değil!" dedi. Şişe değiştirenin ben olmadığımı defalarca yemin etmeme rağmen, habis adamı ikna edemedim. Çünkü lanet adamın keskin zekasından hiçbir şeyi gizlemek mümkün değildi. Başımdan yakalayıp sıkıca tuttu ve koklamak için bana iyice yaklaştı. İyi bir av köpeği gibi koku alıp gerçeği bizzat öğrenerek, çektiği büyük acıyı dindireceğini düşündüğü için, elleriyle beni yakaladı. Ağzımı neredeyse yırtılacak kadar açtı; hiç düşünmeden, uzun ve sivri burnunu ağzımın içine soktu. Bu hay-huy arasında, kocaman bir el boğazımdan içeri girdi. Adamın eli gırtlığımda ve ben büyük bir korku içinde iken, lanet sucuk da mideme çoktan oturmuş olduğu halde, hepsinden çok da, adamın

hava alamamaktan neredeyse boğulmama sebep olan kocaman burnu beni gıdıklarken, anladım ki, bütün bunlar, benim yanlış davranışım ve oburluğum yüzündendi. Ama sonunda eli boş kalan ben oldum; onun olan şey de habis adama geri döndü. Çünkü kör gözlü, boru gibi burnunu ağızından çekmeden önce, midem öylesine alabora oldu ki, çaldığı malları geri çıkardı ve böylece onun burnu ve yarı-çiğnenmiş pis sucuğu, aynı anda ağızından dışarı çıktı.

Ne hengameydi ama! Adam az kalsın beni öldürüyordu. Habis kör öylesine öfkelenmişti ki, gürültüyü duyup yardımına koşanlar olmasaydı, herhalde beni sağ bırakmazdı. Beni, zaten bir tutam olan saçlarımın hepsini onun ellerine bırakıp yüzüm sıyrıklarla, boynum ve boğazım da tırmalanmış olarak, onun ellerinden zor bela çekip-aldılar. Ama ne yalan söyleyeyim: boğazım bunu gerçekten hak etmişti. Çünkü onun tamahkarlığı yüzünden bu muameleye maruz kalmıştım. Habis adam, benim utanılacak hareketlerimi, yanımıza gelen herkese anlattı. Bununla da kalmadı, hem şarap testisi ve şalgam hikayesini hem de az önce yaptıklarımı herkese baştan sona tekrar tekrar anlattı. Herkes öyle çok güldü ki, yolu oradan geçenler bile, eğlenceyi kaçırmamak için koşup geldiler. Çünkü kör adam yaptıklarımı öyle nükteli ve şen-şakrak bir şekilde anlatıyordu ki, bunlara bozulup ağlamama rağmen, bir süre sonra, gülmemekle ona haksızlık yapmış olduğumu düşünmeye başladım!

Bu olaydan sonra ve kör adamın bana oynadığı kötü oyunlar yüzünden, ondan tamamen kurtulmaya karar verdim. Daha önce de bunu çok kereler düşünmüştüm ama bana oynadığı bu son oyun üzerine, kafamdaki düşüncüyü uygulamaya bu kez kesin olarak karar verdim. Ertesi gün oldu ve dilenmek üzere kentin sokaklarında dolaşmaya çıktık. Bir önceki gece çok yağmur yağmıştı ve hâlâ da yağmaya devam ediyordu. İslanmamak için kentin içindeki kemeraltlarına gittik ve orada dilenmeye başladık. Fakat hava kararınca ve yağmur da durmayınca, kör adam bana şöyle dedi: "Lazaro! Bu yağmur fena yağıyor ve böyle giderse gece daha da şiddetlenir. En iyisi vakit varken, hana geri dönelim." Oraya gitmek için, suyun taşkın halinde aktığı bir dereden geçmemiz gerekiyordu. Ona şöyle söyledim: "Amca, dere çok geniş ve su da hızlı akıyor; ama eğer istiyorsan, ıslanmadan daha çabuk geçebileceğimiz bir yer görüyorum; Dere orada çok daralıyor; sanırım ıslanmadan oradan karşıya geçebiliriz." Bu, aklına yattı ve şöyle dedi: "Seni zeki şey! Bu fikrini beğendim. Beni derenin daraldığı yere götür. Çünkü şimdi kıstayız; sular hırçın olur; derenin içinden geçerse, boğulabiliriz." Planımı anla-

madığını görünce, onu kemeraltından çıkardım; meydanda bulunan ve evlerin yapımında kullanılan ana direklere benzer bir taş sütunun önüne getirdim ve ona dönüp: “Amca! Derenin en dar yeri burası” dedim. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor; zavallı mahluk ıslanıyor ve biz üzerimize boşalan yağmurdan bir an önce kurtulmaya çalışıyorduk. Ama en çok da, (ondan hincımı almam için olsa gerek) Tanrı, o an onun aklını körelttiği için galiba, bana güvendi ve şöyle dedi: “Beni doğru yerde tut ve önce sen atla.” Onu direğin önüne getirdim ve ben yalancıkdan atlar gibi yapıp, direğin arkasına geçtim. Sanki bir boğanın hücumunu bekleyen matador gibi beklemeye başladım ve ona şöyle seslendim: “Tamam, bu tarafa geçebilmen için var gücünle atlaman lazım!” Daha sözlerimi yeni bitirmiştik ki, zavallı kör adam, koşmaya başlamadan önce, daha ileri atlayabilmek için bir keçi gibi gerilip var gücüyle ileriye doğru atıldı ve kafasını direğe tosladı. Sanki direğe büyük bir su kabağı çarpmış gibi müthiş bir ses çıkardı, başı yarıldı ve yarı ölü vaziyette sırt üstü yere düştü. Ona: “hani sucuğun kokusunu en iyi sen alırdın; direğin kokusunu da alsaydın ya! Al bakalım, kokla. Bir daha kokla!” dedim ve onu yardıma gelenlerin insafına bıraktım. Şehir kapısından koşarak çıkıp gittim ve gece olmadan Torrijos’a ulaştım. Bundan sonra ona ne olduğunu ne biliyorum ne de bilmek için bir çaba gösterdim.

SORULAR

-
1. *Lazarillo*'da yiyecek konusu -yiyeceğin elde edilmesi, saklanması ve kay-
bı- çok öne çıkıyor. Bu, 16. yüzyılda İspanya'da yaşayan fakirlerin hayatına
dair bize ne anlatır?
 2. İspanyol toplumu, *Lazarillo* ve onun kör efendisi gibi başıboş gezen dilen-
cilere nasıl davranıyor?
 3. *Lazarillo* ile kör adam arasındaki ilişki neye benziyor? Bu ortaklıktan
çoğunlukla kim kazançlı çıkıyor?
 4. *Lazarillo* nasıl biridir? Onun karakterine bakarak, halkın gezici dilenciler
hakkında ne düşündüğüne ilişkin bir sonuca ulaşabilir miyiz?
 5. *Lazarillo de Tormes*, ilk roman türlerinden biridir. Bu eser, hangi açılardan
modern romanlara benzer veya hangi açılardan onlardan farklıdır?
-

68. SWABIA KÖYLÜLERİNİN ON İKİ ŞARTI

(1524)

MARTIN LUTHER

BARIŞ UYARISI

(1525)

16. yüzyılda toplumsal ve ekonomik şartların değişmesiyle birlikte, sıradan insanların hayatlarında da devrim mahiyetinde değişimler meydana geldi. Bu dönemde, kadim feodal ilişkiler nedeniyle top-rak sahipleri ile köylüler arasındaki bağlar gerilirken, aynı zaman-da hükümdarların askeri talepleri, halkın vergi yükünün artmasına neden oluyordu. 1524'te, yerel halk, ekonomik şartları protesto etmek amacıyla bir dizi eylem gerçekleştirdi ve bu eylemler, Almanya'da planlı-programlı bir şekilde gerçekleştirilmiş en büyük köylü ayak-lanmalarından birine dönüştü. Köylü Devrimi, kendiliğinden gelişen bir açlar ve yoksullar ayaklanması değildi. Bilakis daha çok, kapsamlı toplumsal reformlar yapmayı amaçlayan, iyi örgütlenmiş bir hareketti. *On İki Şart*, hem köylülerin şikayetlerine neden olan sıkıntıların kaynağına ilişkin bilgiler içermekte hem de köylülerin bunları açıkça beyan edebilme güçleri olduğunu göstermektedir. Hareketin liderle-rinin inancına göre, programları, Martin Luther'in dini reformlarına uygundu. Luther ise, yakıcı bir azarlama olan *Barış Uyarısı*'nda, pasif itaatsizlik doktrinini getirdi ve köylülere silahlarını bırakıp teslim olmalarını öğütledi.

On İki Şart

Hiristiyan okura selam, Mesih yoluyla Tanrı'nın lütfuna şükürler olsun

Son zamanlarda, ortalıkta, kötü niyetli pek çok yazı dolaşıyor. Bun-lar, köylülerin birlik halinde hareket etmelerinin suçlusu olarak İncil'i gösteriyorlar ve şöyle söylüyorlar: "kimse itaat etmemeli ve herkes, bulundukları yerlerde, hem din adamları hem de laik otoriteleri reform yapmaya zorlamak ve mümkünse bu otoriteleri tamamen ortadan kal-dırmak için hep beraber ayaklanmalı ve saldırıya geçmeli, diyen yeni öğre-tiden başka ne beklenirdi ki?!" Aşağıda sıralanan maddelerde, Tan-rı korkusu taşımayan ve kusur bulmayı meslek edinmiş bu suçlulara cevap verilecek ve evvela, Tanrı Kelamı, ona isnad edilen kusurlardan

temizlenecek; ikinci olarak da, köylülerin Hristiyanlığa uygun itaatsizliği ve hatta isyanının gerekçeleri izah edilecektir.

Öncelikle bilinmelidir ki, isyan ve karışıklığın nedeni İncil değildir. Çünkü o, vaad edilen İsa Mesih'in çağrısıdır. O, kurtuluşa götüren Tanrı Kelamı'dır ve sadece, sevgi, barış, sabır ve uyumu öğretir. Bu nedenle İsa'ya inanan herkes, sevmeyi, barışçıl olmayı, tahammül göstermeyi ve uyumlu olmayı öğrenmelidir. Bu, İncil'i kabul eden ve ona göre yaşayan köylülerin öne sürdüğü bütün şartların (ileride göreceğimiz gibi) temelidir. O halde, bu şerir raporlar, İncil'in, isyanın ve karışıklığın nedeni olduğunu nasıl iddia edebiliyorlar? Hayır, şerir raporların yazarlarına ve İncil'in düşmanlarına bu sözleri, İncil değil, bilakis İncil'in en yaman düşmanı olan, takipçilerinin zihinlerini karıştırıp onları bu günaha sürükleyen ve böylece de sevgiyi, barışı ve uyumu öğreten Tanrı Kelamı'nı gözden düşürmeye çalışan Şeytan söyletmektedir.

İkinci olarak, açıkça bellidir ki, köylüler, bu İncil'in bir hayat rehberi olarak kendilerine öğretilmesini ve isyancılar veya karışıklık çıkaranlar olarak adlandırılmamayı istiyorlar. Tanrı, (gerçekten O'nun Kelamı'na göre yaşamayı isteyen) köylülere istediklerini verir veya vermez. Bu ayrı bir konudur. Hem En Yüce'nin iradesini kim sorgulayabilir?! O'nun hükmüne kim karışabilir veya O'nun Azameti'ne kim karşı çıkabilir? O'nu yardıma çağırdıklarında, İsrailoğulları'nın dualarını işiten ve onları Firavun'un ellerinden kurtaran O değil miydi? Onları, O kurtardı ve bunu bir çırpıda yaptı. Bu yüzden, ey Hristiyan okur! Aşağıdaki şartları dikkatle oku ve daha sonra kararını ver. Şartlar şunlardır:

Birinci Şart. Öncelikle, hem acizane dileğimiz ve arzumuz hem de irademiz ve kararımız o dur ki, gelecekte, her bir cemaatin bir rahip seçip tayin etmesi için gücümüz ve yetkimiz olmalı ve uygunsuz davranışları olursa, o rahibi azletme hakkına sahip olmalıyız. Bu şekilde seçilen rahip, İncil'i bize, hiçbir ekleme yapmadan, hiçbir doktrini veya insan ürünü talimatnameyi dayatmadan net ve basit bir şekilde öğretmelidir.

İkinci Şart. Eski Ahid'te emredilmiş ve Yeni Ahid'te de tasdik edilmiş adil öşür vergisine gelince, hububat üzerinden alınan adil öşür vergisini vermeye hazırız ve bunu gerçekten vermek istiyoruz. Tanrı Kelamı, çok açık bir dille, Tanrı'nın hakkı olanı toplarken ve bunları halka dağıtırken, bir rahibin görevlendirilmesinin gerekli olduğunu söyler. İlerde, cemaat, kilise amirimiz olarak kimi atarsa atasın, bu öşür vergisini onun toplamasını istiyoruz. Amirimiz, bundan, bütün cemaatin onayıyla seçilen rahibe, onun ve cemaatin tümünün uygun göreceği yeterli miktarda iâşe verecektir. Geriye kalan, mali duruma göre ve çoğunluğun isteğine uygun olarak, o yerin fakirlerine verilecektir. Bunun ötesinde de geriye bir şey kalırsa, kimsenin ülkeyi yoksulluk yüzünden terk etmek zorunda kalmaması için, o kalan miktar, dağıtılmamalıdır. Kiliseye veya laik otoritelere verilen küçük öşür vergilerini ise bir daha ödemeyeceğiz; çünkü Tanrı, sığırları, insanın onlardan dilediğince yararlanması için yaratmıştır. Bu yüzden, artık uyduruk ve yakışsız bir öşür vergisi ödemeyeceğiz.

Üçüncü Şart. İsa'nın, hem alçakgönüllü hem de yüce bir davranış gösterip kıymetli kanını dökerek, ayırım gözetmeden hepimizi kurtarip özgürleştirdiği düşüncesiyle, şimdiye dek, insanların bizi, fazlasıyla acınacak bir durum olarak, kendi malları gibi görmeleri, bir adet olmuştur. O halde, özgür olmamız ve öyle olmayı istememiz, Kitab-ı Mukaddes'le çelişmez. Bizler, mutlak manada özgür olmayı ve hiçbir otorite altında olmamayı istemiyoruz. Tanrı shevi arzularımıza uyup, isyankar bir hayat sürmemizi istemez, bilakis, bize, Rabbimizi ve komşularımızı sevmemiz gerektiğini öğretir. Komünyon ayininde Tanrı'nın emirlerini nasıl yerine getiriyorsak, bütün bu hususlara da memnuniyetle riayet ederiz. O bize, otoritelere isyankar olmayı emretmemiştir, bilakis daha çok, sadece otoriteyi elinde bulunduranlara karşı değil, herkese karşı mütevazı olmamızı emretmiştir. Nitekim, bu yüzden, seçilmiş ve meşru otoritelere, bütün doğru işlerinde, Tanrı'nın şeriatında belirtildiği gibi ve bir Hristiyanı yakışır şekilde itaatimizi sunmaya hazırız. Bu nedenle, İncil'den köle olduğumuzu bize kanıtlamadıkça, gerçek Hristiyanlar olan bizleri, kölelikten azad edeceğinizi hakikaten umuyoruz.

Dördüncü Şart. Dördüncü olarak, şimdiye kadar, hiçbir fakir adamın geyik veya yabani kuş etine veya akan sudaki balığa dokunmasına izin verilmemesi bir adet olagelmıştır ve bu da bize, hem oldukça yakışık-sız ve kardeşliğe sığmaz bir uygulama hem de bencilce ve Tanrı Kela-mı'na aykırı bir gelenek olarak görünmektedir. Bazı yerlerde, otoriteler, avlanmamıza engel oluyorlar ve böylece bu hayvanların, Tanrı'nın, insanın istifade etmesi için büyümelerine müsaade ettiği ekinlerimizi gereksiz yere mahvetmelerine alabildiğine göz yumarak, bizi üzen ve zarar görmemize neden olan uygulamalar yapıyorlar; ancak yine de, sessizce itaat etmemiz gerektiğini söylüyorlar. Bu ne dine uyar ne de dostça bir uygulamadır; çünkü Tanrı insanı yarattığı zaman, bütün hay-vanları; havada uçan kuşları ve suda yüzen balıkları onun emrine verdi. Bu yüzden, bizim talebimiz şudur: eğer bir kişi, suların mülkiyetinin kendisine ait olduğunu iddia ediyorsa, hakkının bilmeyerek başkasına satılmış olduğunu kanıtlayacak tatminkar belgeleri göstermelidir. Biz, onun hakkını zorla gasp etmek istemiyoruz ama o da, haklarını, Hıris-tiyan'a yakışır bir tarzda ve dostça kullanılmalıdır. Fakat bu delili ibraz edemeyen kim olursa olsun, o kişi, hoşuna gitmese bile, hakkından feragat etmelidir.

Beşinci Şart. Beşinci olarak, odunculuk işinde mağduruz; çünkü soylular bütün ormanları kendi malları olarak görüyorlar. Fakir biri-nin oduna ihtiyacı olsa, onu almak için iki sikke ödemesi gerekiyor. O yüzden, bir dinsel otoritenin veya yerel lordun sahiplendiği bir orman-lık hakkındaki görüşümüz şudur: uygun yoldan satın alınmadıkça, o ormanlık üzerindeki haklar, tekrar eski sahibi olan topluma döner. Üstelik, evinde ihtiyaç duyduğu yakacak odunu kendi başına temin etmek, toplumun her üyesine serbest olmalıdır.

Altıncı Şart. Altıncı şikayetimiz, yapmamız istenen ve günden güne de artan aşırı hizmetlerle ilgilidir. Bu zulmün devam etmemesi, bilakis bize merhametle yaklaşılması için, bu konunun incelenip, uygun bir şekilde çözüme bağlanmasını istiyoruz. Çünkü atalarımızdan, sadece Tanrı Kelamı'nda belirtildiği kadar hizmet bekleniyordu.

Yedinci Şart. Yedinci olarak, bundan böyle, lordlarımızın bizi daha fazla ezmesine izin vermeyeceğiz ve sadece lordlar ve köylüler arasinda-ki antlaşmanın hükümlerine göre adil ve uygun olan taleplerini yerine getireceğiz. Lord, ödeme yapmadan, artık köylüden daha fazla hizmet veya ek vergi gibi başka şeyler beklememeli ve bunun için zor kullan-maya kalkışmamalıdır. Fakat köylünün, arazisinde huzur ve sükunet içinde yaşamasına izin verilmelidir. Bununla birlikte, köylü de, icabın-

da, köylünün zararına olmaması, uygun bir ücret karşılığında ve uygun zamanlarda olması kaydıyla, lorda yardım etmelidir.

Sekizinci Şart. Sekizinci olarak, arazilerden alınan ağır kira bedelini kaldıramayacak durumdayız. Köylüler, bundan zarar görüyor ve perişan oluyorlar. Bu nedenle, köylülerin boşa çalışmış olmamaları için, lordların bu arazileri teftiş edecek namuslu kişileri görevlendirmesini ve adil bir kira bedeli belirlemesini istiyoruz.

Dokuzuncu Şart. Dokuzuncu olarak, sürekli yeni yasalar çıkarılması yüzünden çok büyük zarar görüyoruz. Hakkımızda hüküm verilirken, yasayı ihlal edip etmediğimize bakılmıyor, bilakis bazen büyük düşmanlık ve kindarlık gösteriliyor bazen de çok fazla müsamahakarca davranılıyor. Bize göre, tarafgirlik yapılmadan, adil bir yargılamanın yapılabilmesi için eski yazılı yasalara göre hakkımızda hükmedilmelidir.

Onuncu Madde. Onuncu olarak, bazı şahısların, bir zamanlar toplumun malı olan çayırlar ve tarlaları, kendi şahsi mülkleri haline getirmelerinden zarar görüyoruz. Bu arazileri yeniden kendi ellerimize alacağız. Bununla birlikte, toprağın, hakkaniyetle satın alınması mümkündür. Ama toprağın, bu yolla satın alınması durumunda bile, mali vaziyete göre, kardeşçe bir düzenleme yapılmalıdır.

On Birinci Şart. On birinci olarak, 'heriot' denilen ve şartlı vakfedilmiş mülkün mutasarrıfı ölünce, varisin derebeyine hediye kabilinden verdiği ücreti bütünüyle ilga edeceğiz ve artık bu ücreti ödemeyeceğiz. Ayrıca dul ve yetimlerin, Tanrı'nın iradesi hilafına bu şekilde utanmazca soyulmalarına da izin vermeyeceğiz.

Sonuç. On ikinci olarak, ulaştığımız sonuç ve nihai kararımız şudur: burada ileri sürülen şartlardan herhangi biri veya hepsi, Tanrı Kelamı'na uygun değilse (ki biz uygun olduğunu düşünüyoruz) bu şart(lar)dan memnuniyetle vazgeçeceğiz. Tabii bu durum, söz konusu şartın Tanrı Kelamı'na aykırı olduğu, Kitab-ı Mukaddes'in açık yorumuyla gerçekten kanıtlanırsa geçerlidir; yahut eğer ilerde, bu şartların adil olmadığını itiraf edeceğimiz bir gelişme olursa, o andan itibaren, bu şartlar ölü, hükümsüz ve geçersiz olacaktır. Aynı şekilde, gerçeğe uygun, Kitab-ı Mukaddes'e dayalı ve Tanrı'ya ve komşumuza karşı işlenen kabahatlerle ilgili haklı şikayetler artarak gelmeye devam ederse, bunların gereğini yerine getirmeye ve Hristiyan öğretisine göre yanlışlarımızdan vazgeçmeye söz veriyoruz. Bunun için Tanrı'ya dua edeceğiz, çünkü istediklerimizi O, evet sadece O bize verebilir. İsa'nın selamı, hep bizimle olsun.

Luther'in Barış Uyarısı

Köylülere. Sevgili dostlar! Şimdiye dek, hükümdarlara hitap ettim. Artık izin verin de, iyiniyetle ve muhabbetle size de bir şeyler söyleyeyim. İncil'in vazedilmesini yasaklayan ve insanlara kaldıramayacakları yükleri yükleyen hükümdarlar ve lordların, Tanrı'ya isyan edip, hiçbir haklı gerekçesi olmadan insanlara haksızlık yaptıklarını bildiğim için, Her şeye Kadir Olan Tanrı tarafından koltuklarından alaşağı edilmeyi tamamen hak etmiş olduklarını kabul ve itiraf ediyorum.

Ama şikayetleriniz haklı, talepleriniz de makul olmasına rağmen, yine de size düşen, bu taleplerin arkasını takip ederken aşırıya kaçmamak, doğru işler yapmak ve adaleti gözetmektir. Eğer doğru işler yapar, aşırıya kaçmaz ve adaleti gözetirseniz, Tanrı size yardım eder ve şu an yenilmiş olsanız da, sonunda zafere kavuşursunuz ve sizden olup da mücadelede ölenleriniz kurtuluşa erer. Fakat adaleti gözetmez ve yanlış işler yaparsanız, yenilirsiniz. Yenilmeseniz ve bütün hükümdarları öldürseniz bile, yine de bütün varlığınıza birlikte, ebediyen lanetlenirsiniz.

İnanın bana, bu hafife alınacak veya şakası yapılacak bir mesele değildir. Burada kendi varlığınız söz konusudur. Düşünmeniz gereken şey, kendi gücünüz veya düşmanlarınızdan aldığınız cesaretle işlediğiniz hatalar değil, bilakis, gittiğiniz yolun adalet ve vicdana uygun olup-olmadığıdır.

Sizden rica ediyorum, Şeytan'ın içinize soktuğu ve doğrudan ondan emir alan ölüm davetçilerine inanmayın. Bunlar, kutsal İncil'in adını kullanarak, aslında sizi kandırıyorlar. Biliyorum, size nasihat verdiğim için bana ikiyüzlü diyecekler, ama hiç umrumda değil. Benim derdim, gerçeği bilmenizi isteyen iyiliksever Tanrı'nın gazabından korunmaktır. Gerisi önemli değil. Onlara aldırış etmem, onlardan korkmam da. Bırakın, istiyorlarsa beni hakir görüp kınasınlar. Çünkü biliyorum ki, benim Tek olan Tanrım, onların tamamından daha güçlüdür. Hepsi bir araya gelse bile, O'na güç yetiremezler. Ve O, benden, Üçüncü Mezmurlar'da, şu an yapmaktaki olduğum şeyi yapmamı istiyor. O yüzden, on binler, yüz binler beni korkutamaz...

Ama sizler otoritenin şerli, zalim, insafsız olduğunu söylüyorsunuz. İncil'e göre hareket etmemize izin vermiyor, tamamen akıldışı ve tahammül edilmesi imkânsız vergilerle bizi eziyor; bizi, bütün varlığımızla perişan ediyor diyorsunuz. Buna karşı ben de diyorum ki, herkesin kötülüğün cezasını kendince vermeyi üzerine vazife görmesi uygun olmadığına göre, otoritenin kötülüğü ve insafsızlığı isyan etmek için haklı bir sebep değildir. Bundan başka, doğa hukuku, "kimse, kendi davasında hakim olamaz ve kendi kavgasının intikamını kendisi ala-

maz” der. İlahi hukuk da bize aynı dersi öğretir: *Rab dedi ki, intikam benimdir, karşılığını vereceğim*. Bu yüzden, sizin girişiminiz, sadece İncil’e ve İncil’in şeriatına göre yanlış olmakla kalmaz, ayrıca doğa hukukuna ve hakkaniyete de aykırıdır. Ve sizler, Tanrı’dan yeni ve özel bir emir aldığınızı ve bunun mucizelerle de desteklendiğini kanıtlamadıkça, bu kalkışmayı, bu şekilde sürdüremezsiniz.

Sizler, otoritenin gözündeki çöprü görüyor ama kendi gözünüzdeki mertegi görmüyorsunuz. Otorite, İncil’i yasaklar ve sizi ağır yükler altında ezerse haksızdır ama sizler, otoriteden bile daha yanlış üzerindesiniz. Çünkü Tanrı Kelamı’nın yasaklanmasına sebep olmakla kalmıyor, ayrıca İncil’i ayaklar altında çiğniyor ve sadece Tanrı’ya ait olan yetkiyi haksız yere kendinize mal ediyorsunuz. Soruyorum size: En büyük hırsız kimdir? (Bu soruyu siz de kendinize sorun:) Parçayı çalan mı yoksa bütünü çalan mı? Şu an otorite, doğrudur, haksız yere malınızı-mülkünüzü elinizden alıyor ama sizin yaptığınız da farklı değil. Üstelik otoritenin sadece malını-mülkünü değil, bütün varlığını da onun elinden almak istiyorsunuz. Doğru, sizler onun elindeki her şeyi almayacağınızı söylüyorsunuz; ama size kim inanır? Sizin amacınız, onun gücünü elinden almak. Bütünü alan, istediği zaman parçayı almakta da tereddüt etmez. Zira kurt koyunu yediği zaman, kulaklarını da yemiş olur.

Dostlarım! Anlamıyor musunuz, eğer savunduğunuz görüşler itibar edilecek cinsten olsaydı, yeryüzü üzerinde ne otorite, ne düzen ne de adaletten herhangi bir şey kalırdı. Herkes başına buyruk hareket eder, herkes kendini haklı çıkarır ve dünyada ölüm, yağmacılık ve yıkımdan başka bir şey görülmezdi.

Bunları hepimize söylüyorum sevgili dostlarım! İsa’nın adına ve O’nun kutsal şeriatına ne denli saygısızlık ettiğinizi görmüyor musunuz? Talepleriniz haklı olsa bile, kılıç çekmek veya şiddet kullanmak bir Hristiyan’a yakışmaz. Size vazedilen şeriata göre (Korintoslular, 1, vi.), hakkınız yenildiğinde, buna daha çok tahammül etmeniz gerekir. Her hadisede dik başlılığınızı sürdürmekte ısrar ederseniz, o zaman İsa’nın adına saygısızlık etmeyi bırakın ve Allah’tan korkmadan, dürüst olmayan davranışlarınızın bahanesi veya kılıfı olarak O’nun adından yararlanmaya da kalkmayın. Bunu yapmanıza izin vermeyeceğim; bunu mazur da görmeyeceğim. Elimden gelen her şeyi yaparak, gerekirse, damarlarımdaki kanı son damlasına kadar feda ederek, O’nun temiz ismini, sizin ellerinizden çekip alacağım...

O halde, şu hususlara mutlaka uyacaksınız: eğer Hristiyan adını taşımayı hâlâ istiyorsanız, ya giriştiğiniz bu işten vazgeçer ve başkaları-

nın size karşı yaptıkları haksızlıklara tahammül etmeye razı olursunuz ya da bu ismi bir kenara bırakır, başka bir adla anılırsınız. Bu seçeneklerden birini seçin; bunun ortası da yoktur.

1. şarta cevap: Eğer otorite, belirli bir bölgedeki Hristiyanların hissiyatlarına uygun bir rahibi desteklemezse, o bölgedeki Hristiyanlar, o rahibi kendi zararlarına da olsa desteklemelidir. Eğer otorite, bu rahibin vaaz vermesine izin vermezse, müminler onun öğütlerini başka ortamlarda dinleyebilirler.

2. şarta cevap: Size ait olmayan bir öşür vergisi üzerinde tasarrufta bulunmak isterseniz, bu, yağmacılık ve hırsızlık olur. Eğer amacınız bununla iyilik yapmaksa, bunu, kendi paranızla yapın, başkalarının parasıyla değil. Bizzat Tanrı, çalıntı bir kurbanı makbul saymayacağını bize söylemiştir.

3. şarta cevap: Sizler, Hristiyanların İncil'de tarif edildiği gibi özgür olmasını istiyorsunuz, ama size sorarım, İbrahim'in de diğer resullerin de köleleri yok muydu? Bizzat Aziz Pavlus bize, bu dünya imparatorluğunun, insanlar arasında eşitsizlik olmadan devam edemeyeceğini söyler.

Son sekiz şarta cevap: Av eti, odun, feodal hizmetler, ödemelerin takdir edilen miktarı v.d. konulardaki önerilerinize gelince, bu konuları hukukçulara havale ediyorum. Ben, bu konularda konuşmak için çağrılmadım; ama size tekrar söylüyorum ki, Hristiyan, dini uğrunda her şeyi göze alan kişidir ve bütün bunlar onun için değersiz şeylerdir. O halde, bana Hristiyan şeriatından bahsetmeyin; sizin ısrarlı talepleriniz, beşeri hukukun, yani doğal hukukun ilgi alanına girer. Çünkü Hristiyan şeriatı, bu konularda çektiğiniz bütün cefalara katlanmanızı ve şikayetlerinizi sadece Tanrı'ya söylemenizi emreder.

SORULAR

1. *On İki Şart*ı okuyunca, Köylüler İsyanı'nın doğası ve örgütlenmesine dair neler öğrenebiliyoruz? Asiler saflık ve masumiyetlerini nasıl yitirmişlerdi?
2. Köylülerin şikâyet ettikleri başlıca konular nelerdi?
3. Protestan düşüncesi, köylülerin taleplerini nasıl etkiliyor?
4. Luther'e göre, idarecileri tarafından zulme maruz kaldıklarında köylüler ne yapmalı?
5. Köylüler, niçin amirlerine karşı asla isyan etmemeliler? Luther, isyanın neye sebep olabileceğinden korkuyor?

69. MARGUERITE DE NAVARRE

HEPTAMERON

(1558)

Fransa Kralı I. Francis'in ablası olan Marguerite de Navarre (1492-1549), eğitimini, hümanist geleneğe mensup kişilerden aldı. Bütün ömrünü ilme adayan Navarre, hümanist düşünürleri himaye etti ve evlilik yoluyla kraliçe olduğu Navarre Krallığı'nda Protestanları korudu. O, sık sık baskısı yapılan *Günahkâr Bir Ruhun Aynası* (1531) adlı eserin de içlerinde bulunduğu bazı dini risaleler yazdı.

Heptameron, 1558'de, Marguerite'nin ölümünden on yıl sonra yayınlanmış 70 hikayeden oluşan bir koleksiyondur. Kitabın gerçek yazarının kim olduğu konusunda ciddi görüş ayrılıkları olsa da, kraliçenin, kitabın kaleme alınması sürecinde rolü olduğu açıktır. Hikayeler, 10 farklı karakter tarafından anlatılmaktadır ve elimizdeki bilgiler, bu hikayelerin, yaşanmış olaylardan hareketle kaleme alındıklarını doğrulamaktadır.

Beşinci Hikâye

Bir zamanlar Niort yakınlarındaki Coulon Limanı'nda bir kadın yaşardı. Kadının işi, insanları gece-gündüz nehrin bir kıyısından öbürüne geçirmekti. Günlerden birgün, kayığına Niort'tan gelen iki Frensisken rahip bindi. Kayıkta başka kimse de yoktu. Fransa'da herhangi bir nehirde karşıdan karşıya geçmek için yapılan en uzun kayak yolculuğu böylece başlamış oldu. Önce, iki rahip, kadının kabul edebileceğini düşünerek ona uygunsuz tekliflerde bulundular. Ama o, düzgün ve onurlu bir kadın olarak, rahiplerin isteğini reddetti. Ancak onlar sarkıntılık yapmaya devam ettiler. Niyetlerini bir kere bozmuşlardı. Ne kürek çekmekten yorulmuş olmak ne de soğuk su onların ateşini söndürebiliyordu. Kadının ısrarlı yakarışları bile rahiplerin vicdanlarını titretmeye yetmedi. Böylece rahipler kadına tecavüz etmeye, direnirse de onu nehre atmaya karar verdiler. Fakat onlar ne kadar kötü ve aptalsa, kadın da o kadar iyi ve kurnazdı.

Onlara: “ben sizin sandığınızı kadar dik başlı biri değilim” dedi ve ekledi: “eğer iki konuda ricamı yerine getirirseniz, arzunuzu gidermeye hazır olduğumu göreceksiniz!”

Frensisken rahipleri, Aziz Francis adına yemin ederek, arzularını gidermeye razı olması halinde, kadının bütün isteklerini yerine getireceklerine dair söz verdiler.

Kadın: “Öncelikle ikiniz de, bundan kimseye bahsetmeyeceğinize dair söz vermelisiniz.” dedi.

Bu talebini hemen kabul ettiler.

Kadın: “İkinci olarak, bu işi sırayla yapmalısınız. İkinizle aynı anda birlikte olmaktan çok utanırım; biriniz diğerine bakıp dururken, bu işi yapamam. O yüzden önce hanginiz birlikte olmak istiyorsa aranızda karar verin” dedi.

Onlar, bu isteğin de çok makul olduğunu düşündüler ve içlerinden daha genç olanı, önce yaşlı olanın kadınla birlikte olmasına razı oldu. Nehirde küçük bir adacığın yanından geçerken, kayıkçı kadın, genç olana şöyle seslendi: “Muhterem pederim! Kıyıya atla. Biz arkadaşınla başka bir adaya giderken, sen de bu arada duanı yaparsın. Eğer arkadaşın döndüğünde benden memnun kalırsa, bu kez onu burada bırakarız, daha sonra da sen benimle birlikte gelirsin.”

Genç olan, arkadaşı dönene kadar adada beklemek üzere kayıktan indi ve adaya çıktı. Sonra kayıkçı kadın, diğerini nehirdeki bir başka adacığa götürdü ve kayığı bir ağaca bağlamış gibi yaparken, ona gidip uygun bir yer bulmasını söyledi.

O da uygun bir yer aramak için kayıktan indi. Adam, karaya adımını atar atmaz, kadın, ağaca bir tekme vurup kıyıdan uzaklaştı ve iki muhterem keşişi oracıkta öylece bırakıp, nehirde yol almaya başladı.

Onlara: “Baylar! Tanrı, sizi kurtaracak bir melek gönderene kadar burada bekleyebilirsiniz” diye bağırды ve ekledi: “Bugün beni elinizden kaçırdınız!”

Zavallı keşişler, aldatıldıklarını anladılar. Nehrin ucuna doğru koştu-lar ve diz çöküp, onları limana götürmesi için kadına yalvardılar. Başka bir yardım istemeyeceklerine dair de söz verdiler. Fakat kadın kürek çekmeye devam etti ve arkasına dönüp şöyle bağırды: “Geleyim de beni yeniden elinize geçirin, öyle mi? O kadar da aptal değilim! Haydi size uğurlar olsun!”

Kadın, nehrin öte yakasına geçer geçmez köyüne gitti. Kocasını da yanına alıp adli makamlara başvurdu ve az önce Tanrı'nın inayetiyle pençelerinden kurtulmuş olduğu bu iki aç kurdu yakalamalarını istedi. Bu konuda yardımcı olacak yeterince insan da vardı. Köyde, büyük-küçük herkes, ava katılmaya veya eğlenceden payına düşeni almaya zaten

hevesliydi. Her biri bir adacıkta bekleyen bu iki muhterem arkadaş, onlara doğru gelen büyük kalabalığı görünce, (tıpkı Ademin, çıplak olduğunu görünce, Rab Tanrı'dan saklanmak istemesi gibi) köşe bucak saklanmaya çalıştılar. Günahlarının bu şekilde ifşa olmasından duydukları utanç yüzünden neredeyse yerin dibine geçtiler ve başlarına gelecek olanı düşünerek korkudan titremeye başladılar. Ama yapabilecekleri bir şey de yoktu. Yakalanıp bağlandılar ve kalabalıktaki kadın-erkek herkesin yuhalamaları arasında köye getirildiler. Kalabalıktan bazıları şöyle dediler: “Şu muhterem pederlerin yaptığına bakın: bize iffetli olmamızı öğütlerken karılarımızın iffetine saldırıyorlar. Yazıklar olsun!” Bazıları da: “bunlar iki yüzlüler; dışardan güzel görünen boyalı mezarlara benziyorlar, ama içleri ölü kemikleri ve boyuna kadar pislikle dolu.” Bir başkası da şöyle bağırdı: “her ağaç, meyvesiyle bilinir!” Aslında, bu şekilde bağırانların yaptığı, İncil’de ikiyüzlülüğü mahkum eden sözleri iki suçlunun suratına çarpmaktan başka bir şey değildi. Sonunda Büyük Rahip imdada yetişti. Rahipleri seküler yasanın öngördüğünden daha ağır bir şekilde cezalandıracağına dair adli görevlilere söz verdi ve hemen ardından rahiplerin tutuklanmaları emrini verdi. Kefaret olarak ise, rahiplerin, ne kadar gerekiyorsa o kadar çok dua ve ibadet edeceklerine dair yetkililere söz verdi! (Büyük Rahip, saygıdeğer bir adamdı; bu yüzden hakim, onun ricasını kabul etti ve iki mahkumu manastırlarına geri gönderdi. Orada bu iki rahip, bütün Papazların hazır bulunduğu Meclis’in huzuruna çıkarıldılar ve çok ağır bir azarlanmaya maruz kaldılar.) Ve rahipler, haç çıkarmadan ve Tanrı’ya sığınmadan, bir daha asla nehir yolculuğu yapmadılar!

“Hanımlar! Şimdi bu hikayeyi iyice düşünün. Burada, iki habis adamın kötü niyetlerine engel olmaya çalışan saygıdeğer bir sandalcı kadın örneği görüyoruz. Ömrü boyunca hep iyi örnekleri görmüş, hep iyi örnekleri okumuş ve özetle hep erdemli kadın örnekleriyle karşılaşmış kadınlardan da zaten bu beklenir, değil mi? Evet iyi yetiştirilmiş kadınlar erdemli olurlar. Ama bu, fazilet meselesi olduğu kadar, aynı zaman da bir örf-adet meselesi de değil midir? Eğer sen, hiçbir eğitim almamış, yılda muhtemelen iki kez vaaz dinleme imkânı bulabilmiş, kıt kanaat geçinmek dışında hiçbir şey düşünmeye vakit bulamamış ve bütün bunlara rağmen, iffetini korumak için bütün ısrarlara ve baskılara sonuna kadar direnen kadınlardan bahsediyorsan, bu bambaşka bir konudur. Bu tür safi erdem sahibi kadınlar, temiz kalpli oldukları için böyle davranırlar. Çünkü Tanrı, şeklini-şemailini ve aklını beğenmediğimiz bu

kadınların kalplerini temiz tutar. Ve ben diyorum ki, hazinelerini özenle korumayan kadınlara yazıklar olsun! Çünkü eğer onları gereğince korurlarsa, çok saygı görürler; eğer heba ederlerse, bu da onlara büyük utanç getirir!”

Longarine uyarıp: “Geburon, eğer bana sorarsan” dedi: “bir rahibin işvelerini reddetmenin erdemli bir tarafı yoktur. Hangi kadın bu işveleri cazibeli bulup da bunlara meyledebilir, bilemiyorum.”

Geburon'un cevabı şu oldu.: “Longerine! Senin gibi, kendilerine hizmet edecek kibar beyefendileri elde etmeye çok alışık olmayan kadınlar, rahipleri yakışıklı bulurlar. Bu rahipler, çoğu kez, tıpkı bizim gibi güzel görünümlü, iyi giyimli ve daha diridirler; çünkü kavgaya gürültüye fazla karışmazlar. Dahası, melekler gibi konuşurlar ve şeytanlar kadar da inatçıdır. İşte, rahiplerin aşağılık duygularını gizleyen kisvelerinden daha iyisini görmemiş ama yine de onların pençelerinden kurtulmayı başarmış bir kadının son derece iffetli olduğunu düşünmemin sebebi bu.”

Nomerfide, yüksek sesle: “Aman Allah korusun!” diye bağırdı: “istediğini söyleyebilirsin ama bir rahiple yatağa girmektense nehre atılmayı tercih ederim.”

Oisille, gülerek: “demek ki, sen iyi bir yüzücüymüşsün!” dedi.

Nomerfide, Oisille'nin ona bir şeyleri ima ettiğini düşünerek, lafı kötü tarafından aldı ve kızgın bir şekilde şunları söyledi: “bununla övünmeyen ama rahiplerden daha iyi adamları reddetmiş birçok kişi var.”

Oisille, Nomerfide'nin kızdığını görünce güldü ve sert bir şekilde şu cevabı verdi: “doğru, adamları buyur edip içeri aldıkları bilinmesin diye çok daha dikkatli davranmaya devam ediyorlar!”

Geburon: “Nomerfide'nin söz istediğini görebiliyorum” diyerek araya girdi ve: “cevap hakkını, bize güzel bir hikaye anlatarak kullanabilirsin diye, sözü ona bırakıyorum” dedi.

Elli Beşinci Hikâye

Saragoza kentinde, zengin bir tüccar yaşardı. Ölümünün yaklaştığını ve zenginliğini de beraberinde götüremeyeceğini anladığı için (ki, bu zenginliğe, muhtemelen gayr-ı meşru yollardan ulaşmıştı) günahlarına kefarete olabilir diye, bir kısmını küçük bağışlar yaparak, diğer kısmını da Tanrı'ya teberru etmek suretiyle (sanki Tanrı, rahmetini, para karşılığında ihsan ediyormuş gibi!) bazı hayır işleri yapmaya karar verdi.

Neyse, son günlerini yaşayan adam, evinden bu işler için neleri ayırabileceğine baktı ve kendisine ait iyi bir İspanyol atının satılması ve hasılatın fakirlere (dilencilere) dağıtılması emrini verdi. Ölümünden hemen sonra bu emirlerini yerine getirmesini istediği kişi ise karısıydı. Cenaze gömülür-gömülmez ve gözlerden birkaç damla yaş dökülür dökülmez, en hafif tabiriyle, İspanyol kadınlarının genelinden daha aptal olmadığı aşık olan karısı, kocasının vasiyetinden haberdar olan hizmetçisine yaklaştı ve şunları söyledi:

“Malını-mülkünü kaybetmenin ötesinde, çok sevdiğim kocamı kaybetmiş olmak bana yetiyor zaten. Tabii ki onun emirlerine itaatsizlik etmek istemem. Hatta onun istediğinden daha fazlasını yapmak istiyorum. Ama sen de görüyorsun ki, bu aç gözlü rahipler, zavallı adamı fena halde aldattılar. Bildiğin gibi, çok ihtiyacım olmasına rağmen ömrü boyunca tek bir metelik bile vermemiş olan kocam, Tanrı'nın rızasını kazanmak için, ölümünden sonra, onun adına bağış yapılmasını istedi. Ben de düşünüp taşındım ve şunu yapmaya karar verdim: daha iyisini yapmak istememe rağmen kocamın arzusunu yerine getirmem daha şık olur. Yani biz, iki hafta daha yaşasaydı bizzat kocamın *yapacağı* hayrı yapacağız. Bundan tek bir kişinin haberi olmasa bile!”

Hizmetçi: “ne yapmamı istiyorsunuz?” diye sorunca, kadın şunları söyledi: “Gidecek ve kocamın atını satacaksın. Sana ne kadar para istediğini sorduklarında, bir dukat -altın para- diyeceksin. Fakat bende, satmak istediğim harika bir kedi var. Ve sen onu, atla birlikte satılmak şartıyla doksan dokuz dukata vereceksin. Atla kedi toplam yüz dukat getirecek ki, bu da kocamın sadece at için istediği paradır.”

Böylece hizmetçi, hanımının istediği şeyi yapmak üzere oradan ayrıldı. Kediye kollarında taşıyarak atı satacağı meydana doğru götürürken, yanına, atı daha önce görmüş olan ve almak isteyen bir asilzade yaklaştı. Fiyatını sorunca şu cevabı aldı: “Bir dukat!” Asilzade şaşırdı ve:

“Lütfen ciddi olunuz!” dedi.

Bunun üzerine hizmetçi: “Bayım, sizi temin ederim ki fiyatı bir dukat. Tabii ki yanında kediye de almanız şartıyla. Ama kediye, doksan dokuz dukattan aşağı bırakmam!” dedi.

Soylu adam, bunun oldukça adil bir pazarlık olduğunu düşündü. Derhal, istediği gibi, at için bir dukat, kedi için de doksan dokuz dukat ödedi ve satın aldığı şeylerle oradan uzaklaştı. Hizmetçi, parayı getirip hanımına verdi; kadın bundan son derece memnun oldu ve atın satışından elde edilen bir dukatı hiç vakit kaybetmeden fakir dilencilere

bağışladı! Sonra ne mi oldu? Tabii ki kadın, kalan parayı, kendisinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için harcadı.

“Pekala, söyle bakalım, kadın hakkındaki düşüncen nedir? Kocasından daha akıllı değil miydi? Bir de ailesi için iyi olanı yapma endişesi taşıdığı kadar, kocasının arzusunu yerine getirmeyi de istemiyor muydu?”

Parlamente: “sanırım kocasını seviyordu” dedi: “ama pek çok adamın, ölüm döşeğinde ne söylediğinin farkında olmadığını biliyordu ve kocasının asıl niyetini bildiği için, kocasının arzusunu, çocuklarının iyiliği yönünde yorumlamak istedi ve sanırım böyle yapmakla ne kadar akıllı olduğunu da kanıtlamış oldu.”

Geburon, birdenbire: “ne diyorsun sen?” dedi: “vefat eden dostların son arzusunu ve vasiyetini yerine getirmemenin vahim bir yanlış olduğunu düşünmüyor musun?”

“Gerçekten ben de öyle düşünüyorum” diye cevapladı Parlamente: “ama vasiyet edenin akıl sağlığı yerindeyse ve bilinci açıksa.”

Geburon: “mallarını Kilise’ye ve fakir dilencilere bağışlamış olması, sence adamın akıl sağlığının bozulmuş olduğunu mu gösteriyor?” diye karşılık verdi.

Parlamente: “eğer adam, saçıp savurmayacak ölçüde muhtaçlara verirse, ona akıl sağlığı bozuktur demem. Ama başkalarına ait olanı sadaka olarak vermeye gelince, bunun sağlıklı işleyen bir aklın kanıtı olduğunu sanmıyorum. Dünyanın en büyük tefecilerinin, artık çok sıradanlaşmış bir iş olarak, aşırı süslü ve etkileyici kiliseler inşa ettiklerini görüyoruz. Bunlar, Tanrı’yı kandıracaklarını sanarak (sanki Tanrı hesap bilmiyor!), yüz binlerce dukatlık temiz bir soygun gerçekleştirmek için, bir binaya on bin dukat harcıyorlar!”

Oisille: “gerçekten de” dedi: “böylesi şeylerle Tanrı’yı kandırabileceklerini sanmalarına çok şaşıyorum. Halbuki O, dünyaya indiğinde, bu türden şeyleri (süslü binalar yapmayı, yaldızlı ziynetler takmayı, aşırı süslenmeyi ve resim yapmayı) yasaklamıştı. Fakat onlar, insanların yaptıkları bağışlarla ilgili olarak İncil’de yer alan: “İç huzuru olmayan kişi, Tanrı adına kurban keser: Ama sen ey Tanrım! buruk ve tövbekar bir kalbi hakir görmezsin” ifadesini ve yine Aziz Pavlus’un bir başka pasajda geçen: “Sizler, diri Tanrı’nın ikamet ettiği mabetlersiniz” sözünü gereği gibi anlamış olsalardı, işte söylüyorum: henüz hayatta iken, var güçleriyle vicdanlarını süslemek için çalışırlardı. Bu sözleri iyi anlamış olsalardı, insanın iyilik de kötülük de yapamayacağı bir zamanı bekle-

mezlerdi. Onlar daha kötü olan şu işi de yapmazlar ve sadaka vermekle yükümlü kişiler olarak, yüzlerine bakmaya bile tenezzül etmedikleri kişilere, onlar henüz hayatta iken sadakalarını verirlerdi. Fakat onlar, insanların içlerinden geçeni bilen Tanrı'yı kandıramazlar ve O, sadece amellerine göre değil, bilakis, imanlarının gücüne ve samimiyetlerine göre de onlar hakkında hükmünü verecektir."

Geburon: "O halde, Frensirken ve Mendikant rahipler, ölüm döşğinde vasiyetimizi bildirirken, niçin sadece onların kiliselerine nasıl bağış yapacağımıza dair sorularımıza cevap veriyorlar ve başka bir şey sorduğumuzda suskun kalıyorlar? Üstelik bağışı yaptığımız taktirde, isteyelim veya istemeyelim, bizi Cennet'e gönderecekleri garantisini de veriyorlar!"

Hirca: "Geburon, ne diyorsun sen?" diye söze girdi: "Frensirken rahiplerle başından geçenleri unuttun mu? Ki sen, insanların bu kadar yalan söylemeyi nasıl sevebildiğini soruyordun? İşte sana söylüyorum: bildiğim kadarıyla, bu dünya üzerinde onlar kadar yalan söyleyen kimse yoktur. Bunun nedeni, toplumlarına öğüt verenlerin, genellikle eleştirilemez kişiler olarak algılanması olabilir. Ama kendi açgözlülüklerini tatmin etmek adına yoksul yaşayacaklarına dair içtikleri yemini unutanlar da var tabii ki."

SORULAR

-
1. Beşinci hikaye, din adamlarını bize nasıl tanıtıyor? Köylüler rahiplere nasıl davranıyorlar?
 2. Marguerite, hem zengin hem de fakir kadınların benzer çıkarları olduğuna dikkat çekiyor. Bunlar nelerdir?
 3. Elli Beşinci hikaye, o çağda, insanların tüccarlar ve ticaret hakkındaki görüşleriyle ilgili bazı gerçekleri ifşa ediyor. O dönemde toplum, bu tür uğraşları nasıl karşılıyordu?
 4. Marguerite, Protestanlığa sıcak bakıyordu. Bunun hikayelerine de yansıdığını söyleyebilir miyiz? Eğer söyleyebilirsek, bu nasıl yansımıştır?
-

70. MAGDALENA VE BALTHASAR PAUMGARTNER

MEKTUPLAR

(1592-1596)

Balthasar Paumgartner (1551-1600) ve karısı Magdalena Behaim (1555-1642), Almanya'nın güneydoğu kesimlerinde bulunan Nürnberg'de yaşadılar. Seçkin ailelerin çocuklarıydılar ama kendileri hiçbir zaman aynı derecede ün kazanamadılar. Modern dönemin başlarında iş hayatının dinamizmini büyük oranda belirleyen güçlü tacirler sınıfına mensuptular. Balthasar, Güney Almanya ve Kuzey İtalya'nın büyük pazarlarına yaptığı iş seyahatleri yüzünden vaktinin çoğunu yollarda geçiriyordu. Seyahatleri uzun ve tehlikeliydi ama bu yolculuklar sayesinde, ailesinin refah düzeyini belli ölçüde yukarıda tutuyordu. Kendi başına nadiren seyahate çıkan Magdalena ise, Nürnberg'de kalıyordu, ama mektuplarından da anlaşıldığı gibi, kocasının işinde önemli bir rolü vardı. O dönemde, Avrupa'da hem kadınların hem de erkeklerin önemli roller üstlendikleri aile ve akraba bağları içinde küçük ölçekli bir iş olarak yapılan ticareti, büyük ölçüde Paumgartnerler gibi insanlar yürütüyordu. Bu aile firmaları, hemen yanıbaşlarındaki bir kentten tutun da Asya gibi uzak yerlere varıncaya dek malların ticaretini yapıyorlardı ama bu ticari seferlerin her birinin yüksek derecede riskleri vardı. Bu yüzden, bu firmalar, nihayetinde tüccarlar ve onların aileleri arasındaki şahsi ilişkiler sayesinde ayakta durabiliyorlardı.

Magdalena'nın mektupları, dini, siyasi ve toplumsal değişimin muazzam boyutlarda yaşandığı bir dönemde, Avrupa'daki yaşama dair çok şey anlatır. Her ne kadar bu mektuplarda aile ve ticaretle ilgili haberler daha çok yer tutuyorsa da, mektuplar, o dönemin yaşantısına dair değerli bilgiler içermektedir.

Magdalena'dan Balthasar'a

15 Nisan 1596, Nürnberg

Dürüst, iyi, sevgili kocacığım Paumgartner,

Hoş mektubunu, kardeşin Jörg geçen Cumartesi bana ulaştırdı. Mektubundan, Andreas Imhoff ve Torisani'den almam gereken şeyin ne olduğunu anlıyorum. Gereğini en iyi şekilde yapacağımdan emin olabilirsin. Ayrıca, (gelen maldan) bayram için Torisani'ye bir fıçı şarap

ayırmam lazım; Hans Christoph Scheurl'a da bir fıçı ayıracağıma söz vermiştim. Ancak Scheurl, geçen gün, kardeşin Paul'e, eğer kimsenin şaraba ihtiyacı yoksa, bizde daha önce kendisine 2.5 küçük fıçı gönderdiğim (Adam) Kramer'e verilmek üzere saklı tuttuğumuz bir fıçı olduğu için, o tek fıçıyı kardeşinle paylaşacağını söyledi. Wilhelm Kress ise, 1.5 küçük fıçı aldı. Sanırım şarap, Hans Christoph'a çok pahalı geldi. Çünkü ona, vergi hariç 9 guldene mal oluyor. Onlar, havalar şu sıralar iyi gittiği için, iyi şarabın, pazar yerinde artık 5 guldene satın alınabileceğini söylüyorlar. Pazardaki köylüler arasında Paul, geçen yılın yeni şarabını, vergiler dışında, ancak 10.5 ila 11 guldene alabiliyor. Ben aldım ve şarabı ilgili kişilere dağıttım.

(Adam) Kramer, bu hafta, bize, 2.5 küçük fıçı sert Eperich birasından hediye olarak gönderdi. Karısının ne kadar hasta olduğunu yazıyor... Bira için ona teşekkür ettim; Benim de ona derhal Hollanda peyniri göndermem lazım.

Hizmetçi ayrıldıktan sonra, eve gelmek üzere çok yakında (Salı günü) yolculuğuna başlıyor olmanı duymak beni mutlu etti. Yüce Tanrı, kazasız belasız bir yolculuk geçirmeni ve neşe içinde ve sağlıklıyla kavuşmamızı nasip etsin. Amin!

Hans Albrecht, bu hafta sana yazdı ama mektupta kayda değer bir şey olmadığı için, onu sana göndermemeye karar verdim. Mektubu, esas itibarıyla, planladığımız yolculuğa mümkün olduğunca çabuk çıkmamız gerektiğini söylemek için yazmış. Sevgili Paumgartner! O yüzden, lütfen, (Frankfurt'tan) ne zaman ayrılacağını, (Langenschwalbach'ın) pınarlarının o temiz havasını ne zaman soluyacağını ve Fürth civarında seni karşılamamızı istediğin yeri bana bildir. (Ailen ve dostlarından oluşan) iki vagon dolusu insanla buradan çıkıp seni karşılamayı çok istiyoruz. Boşuna yolculuk yapmamamız için Frankfurt'tan veya nerede olabiliyorsan oradan durumu bana hemen bildir.

Mainz'da veya pınarlarda iken, nadir bulunan veya özel bir şey görürsen, lütfen onu benim için al. Unutursan, canın sağ olsun; Tanrı'ya şükür, zaten bunlardan fazlasıyla bende var.

Kardeşin Paul, arsa alımıyla ilgili olarak, onun mektubuna niçin cevap yazmadığını merak ediyor.

Bunun dışında, Hans Flenz'in, bugün yeni Bau'da gömüldüğü haberrinden başka, sana bildireceğim yeni bir haber yok. Bana, cenaze törenine senin de katılıp katılamayacağını sordular. Dün de Dieling Sokağı'nda yaşayan Rosenthaler öldü.

Bu arada, sana selamlarını gönderen Herr König'den bir haber var. Meselenin ne olduğunu öğrenmek için akşam duasından sonra ona bizzat gittim. O, uzun süredir seni göremediği için üzgün olduğunu söylüyor.

Sevgili Paumgartner! Kendine iyi bakmanı istemek dışında, sana söyleyecek başka bir şey bilmiyorum. Mutfakta sana neler hazırlamam gerektiğini de bilmiyorum. Umarım, mutfakla aran hep iyi olur! Üç atı koşup, kardeşin Paul'le birlikte, sana gelmeyi çok istedim. Ama bunu yapmama izin vermediğini ve bunun ayrıca masraflı olacağını (hatırlayıp), bunu yapmamanın daha iyi olacağını düşündüm. Ayrıca, şu an bana gerek olmadığını da söylemiştin. Bu yüzden, kendimi frenledim. Bunun yerine, haftamı, temizlik yapmakla ve ortalığı süpürmekle geçirdim.

Bir tanem. Tanrı, yeniden neşe içinde kavuşmamızı nasip edinceye dek, sana en samimi selamlarımı gönderiyorum. Kardeşin Paul, Stephen Bair, karısı ve Christop Behaim, içten selamlarını gönderiyorlar. Ve Madela da Amcayı muhabbetle selamlamam gerektiğini söylüyor. O, şu an ne yazdığımı merak ediyor olmalı; çünkü, mektubunda ondan hiç bahsetmemişsin.

Seni Yüce Tanrı'ya emanet ediyorum. Tanrı'nın yardımı seninle olsun.

Magdalena Balthasar Paumgarther

Magdalena'dan Balthasar'a

18 Nisan 1594, Nürnberg

Dürüst, iyi, sevgili kocacığım Paumgartner!

Augsburg'dan gönderdiğin mektup şimdi geldi. Tanrı'nın izni ve yardımıyla, bu mektup (Lucca'ya) ulaştığında, senin de daha önceden oraya varmış olmanı ümit ediyorum. Yine diliyorum ki, Tanrı yardımını üzerinden esirgemesin!

(Satmayı düşündüğün) atlara, şu ana dek iyi bakıldığını öğrenmekten mutluyum.

Terziye, sen buradan ayrıldıktan sonra, önden ödeme yaptım ama o bana, yünlü kumaştan hiç kalmadığını söylüyor.

(Hizmetçimiz) Hans geldiğinde, yapmamı istediğin gibi, onu Kont'a da göndereceğim.

Bartel Albrecht'e ait parayı, ona teslim etmesi için Kardeşin Jörg'e verdim. Jörg, bana, Frankfurt'a gönderilmek üzere yüklenen mallar için

yaptığın masrafların tahmini bedeli hakkında, birinin evvelce sana yazdığını söylüyor.

(Wöhrd'teki) köylüleri gecikmeksizin ikaz edeceğim ve eniştem Paul'un de, Engelthal'de yaptığını görüyorum.

Sen buradan ayrıldıktan sonraki Pazar günü, şarap veya daha çok da yeni şarap geldi. Kardeşin Jörg, maliyeti, büyük fıçı başına tam olarak 23 gulden olarak hesapladı. Birini (senin) babana, birini Wilhelm Imhoff'a ve birini de Wilhelm Kress'e gönderdim. (Paul) Behaim daha fazlasını istediği için, Kress, buna izin vermemi istedi. Bu yüzden, bizim için sadece bir fıçı ayırabildim. Bir fıçı (Wolf) Rechlein'e, bir fıçı da Pfaud'lara ayırdım. Jörg'ün, her bir ölçü için hesabını çıkardığı şarap vergisi faturasını aldığımda, hepsine, paylarına düşen faturayı gönderdiğim.

Diğer sorunlar da hal yolunda. Ancak şarap kontrolörü ile bir atışmamız oldu. Ona fatura bedelini, yani 34 guldeni gönderdiğimde, o, parayı bana geri gönderdi, orijinal faturayı yırtıp attı ve pazarda satın alınan fazladan bir fıçının da faturaya eklenmesi gerektiği gerekçesiyle, yeni bir fatura kesmek zorunda olduğunu söyledi. Ona, bu fıçının alındığından haberim olmadığına ve senin, pazardan hiçbir şekilde şarap satın almadığına ve eğer böyle bir şey olsaydı, birinin bunu bileceğine dair iki kez de haber yolladım. Sonunda, kardeşin Jörg oraya gitti, geri döndü ve Hans'ın, senin adına bir fıçı şarap almış olup-olamayacağını sordu. Neden sonra o an bende şafak attı ve olanları hatırladım: senin Hans'la birlikte almış olduğunuz fıçıyı çabucak içmiştik. Bu yüzden, kontrolöre 40.5 gulden ödemek zorunda kaldım. Hans'ın bana dediğine göre, bu fıçı için sana tam dokuz hafta önce fatura vermiş. Ödeme için, niçin bu kadar yavaş davrandığını anlamış değilim.

Canımın içi, bir tanem. Şu an, (kardeşin Paul'un düğünü için hazırlanan) davetiyelerin dağıtılma işi iyi gidiyor; (davetlilerden) 4 masayı dolduracak kadarı (düğüne geleceklerine dair söz verdiler). Bunlardan başka yazacak havadis bulamıyorum. Umarım, Tanrı'nın yardımıyla düğün de iyi geçer!

Magdalena'dan Balthasar'a

1592

Mektubun, bugün (Çarşamba günü), az önce bana ulaştı. Tanrı'nın, son zamanlarda beni düçar ettiği büyük kederden sonra, mektubunu

Pazartesi günü dört gözle beklemiştim. Geçen Perşembe sana yazdıktan sonra, (küçük Balthasar) çok kötü bir gece geçirdi. Öyle kötüydü ki, o gün ve ertesi gün onu yatağında yalnız bırakamadım. Çünkü nefes alı-verişi berbatı ve bu hali Cumartesi öğlene kadar böyle sürdü. Bütün bu zaman zarfında sürekli sayıkladı; ama söylediklerini kimse anlayamıyordu. Sonunda yataktan çıkıp gezmek istedi. Bunu yapamayacak kadar bitkin olduğunu görünce, onu tutup yatağından kaldırmaya çalıştık; bunun üzerine şiddetli bir şekilde titremeye başladı. 15 dakika içinde de öldü... Tanrı bizi de onun yanına alıncaya dek, yavrumuzu korusun!

Artık şu gerçekleri kabullenmeliyim: bizimle o kadar kısa süre birlikte yaşadı ki, o, aslında bize değil, daha çok Tanrı'ya aitti ve maalesef oğlumuzun o kısa süren neşeli halleri dışında, ondan başka yadigar kalmadı. Biliyorum, Tanrı'nın takdirine boyun eğmeliyim ve oğlumuzun huzur içinde Tanrı'nın katına ulaşmasına izin vermeliyim. Çünkü o gittikten sonra bana kalan, ancak acı, baş ağrısı ve gözyaşları oldu. Kendimi iyice toplayıp, olan bitenin, beni başka hiçbir işe el atamayacak denli etkilemesine izin vermemeliyim ve bir tanem, sen de aynı şeyi yapmalısın. Bu olanları, aklından çıkarıp atmalısın ve sabırlı olmalısın. Belki Tanrı, bize yeniden bir çocuk ihsan eder ve bizi çok üzen bu olayı unutmamıza yardım eder. Biliyorum ki, burada olsaydın, bütün bu acılara katlanmak çok daha kolay olurdu! Artık her gün bana, bir ömür gibi geliyor. (Tüccarlar) kafilesinden önce, mümkün olduğunca çabuk eve döneceğine inanıyorum. Bununla birlikte, kuzen Paul Scheurl'un mektubundan ve benden bu trajik haberleri aldığın zaman, kafileden önce eve dönmeyi istemeyeceğini biliyorum ve buna üzülüyorum. Ama ne yapalım, Tanrı hakkımızda hayırlısını versin. Tanrı, daha fazla dert-keder vermeden, yeniden sevinç içinde, birlikte olmamıza yardım etsin. Mektubundan öğrendiğime göre, Rab Tanrı, sağ salim oraya ulaşmana yardım etmiş. Umarım satışların da iyi olur. Oğlumuzu, usulüne uygun olarak defnettım. Görmeliydin, kefeninin içinde sanki hiç acı çekmemiş biri gibi gülümsüyordu. Rahipler ve Kilise korosu, onu çok erkenden alıp götürdü. Çanlar, onun için çok erken saatlerden itibaren çaldı durdu.

SORULAR

-
1. Bir tüccar eşi olarak Magdalena'nın görevleri nelerdir?
 2. Bazı tarihçiler, modern dönemin başlarında, insanların, yüksek ölüm oranları nedeniyle, çocuklarına fazla bağlanmaktan uzak durduklarını ileri sürmüşlerdir. Bu argüman, Paumgartnerler örneğine bakıldığında doğru kabul edilebilir mi? Neler söyleyebilirsiniz?
 3. Magdalena ve Balthasar'ın ilişkileri neye benziyor? Onların evlilikleri, modern evliliklerden ne kadar farklı gibi görünüyor?
 4. Magdalena'nın mektuplarıyla Margaret Paston'ın yazdıklarını karşılaştırın. Ele aldıkları konuların farklılıkları nelerdir? Hangi hususlarda birbirlerine benziyorlar?
 5. Mektup yazmak, modern dünyada 'kayıp sanat' olarak tanımlanmaktadır. Ancak açıktır ki, mektuplaşmak, 16. yüzyılda iletişim kurmak açısından çok etkili ve faydalı bir araç idi. Mektuplar, bu dönemde hangi amaca hizmet ediyordu?
-

71. ANONİM

KADINLAR HAKKINDA TARTIŞMA: HIC MULIER VE HAEC VIR

(1620)

Quarells des Femmes veya Kadınlar Hakkında Tartışma, Rönesans döneminde farklı görüşlerin çarpıştığı daimi bir tartışma konusuydu. Bu dönemde, kadınların Kitab-ı Mukaddes'te ve antik dönem filozoflarının yazılarında tanımlanan konumu ile, akl-ı selime uygun kadın tanımları rekabet halindeydi. Kadınların görev ve sorumluluklarının artması, hümanistlerin kadınların da eşit eğitim almaları çağrısında bulunmaları ve üst sınıftan az sayıda seçkin kadının idareci olması, bu konuda yeni tartışmaları beraberinde getirdi.

Bu iki kitapçık, 16. yüzyılın sonları ile 17. yüzyılın başlarında İngiltere'de yazılmış pek çok eser arasından seçilmiştir. Her iki kitapçık da, tartışmanın ne şekilde gerçekleştiğini gösterir ve ele alınan konuları temsil edici özelliktedir. 17. yüzyılda, kadınlardan basit ve mütevazı kıyafetler giymeleri beklenirken, erkekler, toplumsal mevkilerine göre süslü ve renkli kıyafetler giyiyorlardı. Öyle görünüyor ki bu tartışmayı, kadınların daha albenili kıyafetler giymeleri yönündeki eğilim başlatmıştır. Çünkü kıyafet konusundaki argümanlar, daima daha derinlerdeki toplumsal değerlerle ilgili argümanları yansıtırlar. Burada temel tartışma konuları, kadınların cinsiyeti ve toplumdaki konumlarıdır.

Hic Mulier veya Erkeksi Kadın

Kadınlar, Hz. Adem'den bu yana, bütün nesiller boyunca, annesinden en genç kızına varıncaya dek, asla bu denli erkeksi görünümlü olmamışlardı. Ve yine bütün bu nesiller boyunca, ne sayıca bu kadar çok erkeksi görünümlü kadın oldu ne de erkekler gibi küstahça konuşup saygısızca hareketler yapan ve erkekler gibi gergin kadınlar vardı. Tabii ki erkeksi görünen, erkeklere özenen ve bu halleriyle garabet örneği oluşturan kadınlar hep vardı; bugün de var, yarın da olacaktır. Ancak bugün olduğu kadar oldu mu, onu bilemiyorum. Peki ne oldu da bu değişim yaşandı? Yoksa bütün kadınlar erkeğe mi dönüştüler? Hayır, Tanrı korusun. Dünya, ulvi düşünceleri olan, mütevazı tavırlı ve iffetine düşkün kadınlarla doludur. Ve böyle olduğu için, diz çöküp Tanrı'ya şükretmeliyiz.

O zaman siz ey erkeklere özenen kadınlar! Benim meselem sizsiniz. Çünkü sizler tuhaflıktan da öte tuhaf görünüyorsunuz; akıllı adamlar size bakınca şaşkınlıktan neredeyse küçük dillerini yutuyorlar; çocuklar sizi alaya alıyorlar ve gulyabaniler bile sizi görünce ürküp kaçacak yer arıyorlar!

Size ve garabet örneği giyim tarzınıza bakınca, karşımda, sadece yarı erkek yarı kadın, yarı balık yarı-insan, yarı havyan yarı canavar bir varlık görmüyorum, bilakis utanç giysilerini giymek için kendi cinsine ait süsleri çıkarıp atmış, her bakımdan iğrenç ve şeytani bir yaratık görüyorum.

İğrenç bir maskeyle örtülmüş en güzel yüz, ancak korku veya alay konusu olur ve rezilce bir kıyafet giymiş en soylu kişi de, ancak kınadır ve ayıplanır. O halde bu garip kıyafetleri, bu anormal makyajları ve hayasız icatları terk edin; ellerin dokunamayacağı uzuvlarınızı, gözlerden de saklı tutun. Yoldan çıkmış veya şehvet düşkününü birinin, açık-saçık bir kitabın fihristinde ayartıcı satırları okumasına izin vermeyin. Fıtratınızın sesini dinleyin! Ve nasıl ki yeryüzü, hayatını sürdürebilmesi ve zaruri ihtiyaçlarını giderebilmesi için gerekli olan her şeyi erkeğin hizmetine sunmuş, fakat onun zevk aldığı ve hoşlandığı altın, gümüş ve kıymetli taşlar gibi her şeyi yeryüzünün gizli mağaralarında kilit altına alıp saklamışsa, sizler de gizli hazinelerinizi açığa vurmayın ve erkeklerle, ancak yanaklarınızda utangaçlığın kızarıklığını, gözlerinizde iffeti, sözlerinizde hikmeti, sohbetinizde tatlılığı, kalplerinizde merhameti ve davranışlarınızda edep ve hayayı gösterin.

Şehvi arzu ve hazlarla ilgili uygunsuz davranışlara gelince, bunlardan kaçının. Harama kayan gözler, öpüşen dudaklar, ayartan dil, açık göğüsler, kucaklayan çıplak kollar... Bunlar ne ayıp şeyler! Sakın bu tür hayasızlıklara meyilemeyin. Açık giysiler serin tutabilir veya sağlığa yararlı gibi görünebilirler ama siz bunlardan uzak durun ve bedeninizin şehvet uyandıran bölümlerini, en kapalı giysilerinizin en kapalı haphanelerinde saklayın. Bu haphanenin her penceresini sıkıca kapatın ve her parmaklığını çok sağlam yapın ki, hiçbir iffetsizin gözü bunlara tecavüze yeltenmesin, hiçbir şehvet düşkününün dili yasak bir şarkı söyleyip kur yapamasın ve hiçbir zındığın eli bu saf ve kutsal emanetlere dokunamasın. Bunların etrafını, masumiyetin savunma hattı duvarlarıyla, aklın siperleriyle ve kutsal değerlerin zapt edilemez surlarıyla çevirerek koruyun.

Unutmayın ki Tanrı, erkeği balçık ve topraktan yarattığı halde, sizi ondan çok daha değerli olan, daha saf ve rafine bir madenden yarattı.

Bu yüzden hayatta uyum adına görülebilecek her şey, bütün kusursuz ve dengeli güzellikler, en tatlı renklerin tam ve müthiş uyumu sizdedir ve sizler her türden capcanlı bitkilerle dolu bahçeler gibisinizdir. (Meleklerin ağırlandığı muhteşem saraylara benzeyen) el değmemiş bu bahçelerin tabii ki namuslu ve erdemli ziyaretçileri olacaktır! Ve size hayranlık duyan bu erkekleri öyle meftun eder ve öyle sıkı bir şekilde kendinize bağlarsınız ki asla gözleri sizden başkasını görmez, sadece sizi sever ve size saygı duyarlar.

Tam da bu noktada, giydikleri biçimsiz kıyafetlerin mazereti olarak öne sürülen şu nükteli suçlamayı duyar gibiyim: “Ne yani, kadınlar arasında hiç fark yok mu? Mevkileri ve unvanları bakımından, soy-sop ve akrabalık bağları açısından hepsi bir mi? Soylu ile şerefsiz arasında, cömert ile sefil arasında hiç fark olmayacak mı? Hepimizin makamı da mevkisi de, huyu da suyu da aynı mı olacak yani? Ey erkekler! O zaman sizler gerçekten çok zalimsiniz. Ve sadece fıtratı inkar etmiş olmuyorsunuz, ayrıca en adil ve bilge hükümdarın kanunlarını ve geleneklerini de ihlal etmiş oluyorsunuz. Piskoposları başlarındaki taçlardan, hükümdarları hükümdarlık sorguclarından, hakimleri giydikleri kıyafetlerden ve şövalyeleri de mahmuzlarından tanımıyor muyuz? Peki, zavallı kadınların (ne denli soylu olurlarsa olsunlar) başkalarından farklı olduklarını gösterecek hiçbir şeyleri yok mu yani?!”

Dinleyin ey kadınlar! İster iyi düşünemediğiniz için isterse de kötü niyetli erkeklerin sözlerine kanıp onları (iltifatlara veya her kapıyı açan aldattıcı sözlere inanıp aralanmaya çok yatkın olan) yumuşak koynunuza aldığınız için olsun, namusu kapı dışarı eder ve bayağı tutkuların esiri olursanız, o zaman giydiğiniz o garip kıyafetler içinde maskaralara, soytarılara ve tabii ki hilkat garibesi varlıklara dönersiniz. Sonra da insanların kınamaları yüzünden kaçacak delik ararsınız ve köşe bucak kaçmanıza rağmen onu da zor bulursunuz. Servetlerinizi ve namınızı bekleyen büyük tehlikeler umurunuzda bile olmaz ve bütün hemcinslerinizin rezil olmasına veya ailelerinizin lekelenip suçlanmasına da seyirci kalırsınız.

Ey babalar, kocalar veya bu yeni hüsnalığa destek verenler! İşte bu yüzden, bu sahtekarlığın tedavisi sizlere düşüyor. Onların bu sınırsız budalalıklarını besleyenler sizlersiniz. Onların bütün evi pis dumanlara boğan berbat kokulu lambalarına yağı koyan sizlersiniz. Onlar, sizin kesenizden aldıkları paralarla, bu biçimsiz kıyafetleri, hem pahalı hem de fahiş fiyatlara alıyorlar. Buna bir son vermek için ya o cömert elleri-

nizi yumarsınız ya da kesenizin ağzını zaruri ihtiyaçlarını karşılayacak kadar açarsınız. Böylece ya bu aşırılıklar durur ya da bu tuhaf giysiler, terzilerin elbise sandıklarında sonsuza kadar kilitli kalırlar.

Şu halde, bu kısa söylevi sona erdirelim ve kötü örneklikleriyle şehevi duyguları depreştiren veya erkekleri taklit eden bütün erkek özentili kadınlara şu öğüdü verelim: Biçimsiz kıyafetlerinizi üzerinizden çıkartıp atın ve şairin aşağıdaki dizelerde tarifini yaptığı şu güzel kıyafetleri giyin:

Kadınların övülecek erdemleri
İçlerindeki temiz duyguları gösteren ölçülü kıyafetlerdir
Eşlerine sadık olan ve gereğince itaat edenler de onlardır
Çocuklarının üzerine titreyenler de.

Haec Vir veya Kadınsı Erkek: Kadınsı Erkek Haec Vir ile Erkeksi Kadın Hic Mulier Arasındaki Kısa Diyalog

HAEC VIR. Erkeksi kadın, *hic mulier* nedir? Gece yarısı çalan alarm ziline benzeyen bu kadın, bütün memleketi, tam teçhizatlı olarak kendisine karşı ayağa kaldırmıştır! O halde hakkında küçük bir araştırma yapmama izniniz olur artık, değil mi?

HIC MULIER. Ne istiyorsanız yapın. Kininizi söndürecek en ağır suçlamaları yöneltebilirsiniz. Ama sonra kendimi savunmam için bana zaman vereceksiniz.

HAEC VIR. Tamam, öyle olsun. Bu kitapta, öncelikle, kendinizi yeni moda şeylerin kölesi yaptığınız için, bayağı bir davranışta bulunmakla suçlanıyorsunuz ve bu suçunuz sabit bulunmuştur. Sonra fitrattan uzaklaşıp birtakım tuhafliklar sergilemekle suçlanıyorsunuz ve bu suçunuz da sabit bulunmuştur. Ayrıca bütün mütevazı tavırları terk edip incelik ve kibarlıktan uzaklaştığınız için, utanmazlık suçunu işlemekle itham ediliyorsunuz ve bu suçunuz da sabit bulunmuştur. Son olarak, tutkularınıza veya arzularınıza gem vurmaya yeterince beceremediğiniz için, büyük bir ahmaklık içinde olmakla suçlanıyorsunuz ve bu suçunuz da sabit bulunmuştur.

HIC MULIER. Şimdi sadede geldik işte. İlk olarak, yeni moda şeylerin kölesi olmakla bayağı bir davranış sergilediğimi söylüyorsunuz. Peki soruyorum: seçme özgürlüğünün neresi köleliktir? Ya da arzuları

bastırmanın en uygun olan aracı olan hazzardan keyif alıp mutlu olmanın neresi bayağılıktır? Asıl tutsaklık veya kölelik, insanın en çok istediği bu keyiflerden alıkonulmasıdır. Şu halde kendi irademi ve hazzımı kendim sınırlayarak değişimi takip edebiliyorsam, benim için bundan daha büyük bir özgürlük olamaz. Bütün dünya değişimden nasıl haz alıyorsa ben de aynı şekilde haz alıyorum ve benim yaptığım şey, herhangi bir kız evladına yakışandan başkası değildir. Zaten dünya, tam bir değişim mağazası değil midir?! Bazen kış, bazen yaz olmaz mı? Gece ve gündüz bir biri ardınca gelmez mi? Zengin olan, bir bakmışsın fakirleşmiş; sağlıklı olan, bir bakmışsın hastalanmış. Şu an neşeli iken, az sonra kederli olmaz mıyız? Bugün şerefli bir yaşam süren, yarın zelil bir konuma düşmez mi? Sonuç olarak diyebiliriz ki, değişmeyen hiçbir şey yoktur. Değişim, hayatımızın her aşamasında ve her işimizde bizimle birliktedir. O halde, gökte çakılı kalmış veya ısıltısı olmayan bir yıldız gibi zavallı bir kadınınız olsun istemezsiniz değil mi?! İşte sahiden de asıl kölelik budur ve bu, en kötü tutsaklık zincirlerinden daha berbat bir bayağılıktır.

Bizim, büyük bir ahmaklık içinde olduğumuzu söylüyorsun ve bizi budalalıkla suçluyorsun. İtiraf ediyorum ki, akıllılık, hem kadında hem de erkekte, bütün erdemlerin tadı tuzudur ve onsuz hiçbir şey güzel olmadığı gibi, hiçbir şeyin de değeri yoktur. Budalalık ise, eylemlerimizi gözden düşür, erdemlerimizi lekeler ve gerçekten de bizi, dine karşı saygısız ve din karşıtı kılar. Ancak her aşırılıkta öyle veya böyle budalalık bulunur. Biz kat kat elbise mi giyiniyoruz veya açılıp saçılıyor muyuz da, bunlardan dolayı suçlanıyoruz? Kat kat giyinen kendine zulmetmiş olur; açılıp saçılan da hastalanır. Ama biz bunların hiçbirini yapmıyoruz. Biz sadece rahat, bütçeyi zorlamayan ve sağlığa yararlı kıyafetler giyiyoruz. Bu da aşırılık ve dolayısıyla da budalalık değildir. O halde söyleyin bakalım, yanlış bunun neresinde?

HAEC VIR. Mazeret üretme konusundaki maharetinize diyecek yok ama bu çabanız boşuna. Çünkü bulduğunuz her mazeret sizi daha kötü bir duruma düşürüyor. Diyelim ki bunları kabul ettik; peki, kötüyü özendirecek ve kötü örnek olacak şekilde, azgın bir arzuyu veya hazzı yatıştırmak için olabildiğince özgür olmayı savunmak da neyin nesi oluyor? Bu, daha bayağı bir tutsaklık veya daha kölece bayağılık değil mi? Bunu savunmak, Cennet'in özgür kadını olmak değil, Cehennem'in çırağı olmaktır. İlahiyatçı rahiplerimiz, bir kadının, hangi durumlarda erkek kıyafeti giyebileceği konusunu tartışmışlardır. Hepsi, bunun

uygun olmadığı sonucuna varıyor. En kayıtsız kalanı bile, eziyet olmasın diye buna izin veriyor. Ama siz ne yapıyorsunuz? O erkek kıyafetini giymekle kalmıyor, onu bir daha üzerinizden çıkarmıyorsunuz. Böylece sadece o kıyafeti giymiş olmuyorsunuz, onu giymekten gurur da duyuyorsunuz. Ve bunu eziyetten kurtulmak için değil, açılıp saçılmaktan zevk aldığınız için yapıyorsunuz. Böylece tehlikeden kurtulmuş olmuyorsunuz, bilakis lanetleniyorsunuz. Bunu yaparak, başkalarına yardım etmiş olmuyor, bilakis bütün bir kadın cinsinin böylesine ahlaksızları işleyerek yoldan çıkmasına sebep oluyorsunuz.

HIC MULIER. Efendim, göz kapaklarımı açtığınızı itiraf ediyorum ama görmeme engel olan perdeyi henüz gözümün önünden almadınız! Öğütlerinizi seve seve dinlerim ama suçlayıcı, suçladığı kişi kadar veya ondan daha fazla suçlu ise bana öğüt verecek durumda değil demektir. Görüyorum ki, siz de benim kadar kederli bir hastalığa tutulmuşsunuz ve içmeniz gereken ilacı reddediyorsunuz. O zaman bu halinizle nasıl oluyor da kendinizi öğüt verme makamında görebiliyorsunuz? Siz önce gidin şu cüzamlı halinizden bir kurtulun, sonra gelin, yakalandığım hastalığın ne kadar bulaşıcı olup olmadığına birlikte karar verimiz!

Siz, doğa kanunlarından, din kurallarından ve medeni milletlerin geleneklerinden yola çıkarak şu sonuca ulaşıyorsunuz: “kadın ve erkek arasında, hem yaratılış hem de davranışlar bakımından bariz ve özel bir fark vardır ve böyle olması da gerekir.” Diyelim ki öyle. Bu durumda (haksız yere bizden aldığınız bu ganimetleri zorla geri alamayacak kadar zayıf olan) biz zavallı biçare kadınlar, isimlerimizi devam ettirmemiz ve aramızda bir fark olduğunu kanıtlamamız için gereken başka her imkânı elimizden aldığınız için, kibirlenerek fırlatıp attığınız bu giysileri toplayıp bedenlerimizi ve akıllarımızı onlarla örtmekten başka ne yapabildik ki?! Peki öyleyse niçin bugüne dek haklarımıza tecavüz etmeye devam ettiniz ve bunları geri almak isteyenleri de her türlü rüşvetle susturdunuz? Atalarımızın bizim için çizdiği o ilk sınırların dışına çıkmamamız için veya nazikliği ve tevazuyu benimseyip yumuşak huylu kalmayı içimize sindirmemiz için değil mi? Bunu, yaratılırken bütün cinsimiz nasıl ki ilk atamız olan erkekten üremişse, ondan sonra da sizden bağımsız hiçbir varlığımız olmasın veya sizin en kadınsı özelliklerinize sahip olalım diye istediniz, değil mi? Şurası bir gerçek ki, biz kadınlar, ne zaman ki size ait

o erkeksi kıyafetleri giydik, işte o zaman sizin bıraktığınız ve yeniden benimseyip kabul edeceğiniz o erkeksi tavırları benimsedik ve sürdürdük (ki bu bizim ayıbımızdır). Böylece size ait olan ve biriktirip durduğumuz o utanıp kızarma vasfını bize kazandırmış oldunuz. Namus duygusunun ve utangaçlık vasfının bizim içimizde yer tutması, hiç kuşkusuz bundandır.

O halde, bize ait olan süsleri üstünüzden çıkarın ve kendi zırhlarınızı giyinin. Şekliniz erkekçe olsun, görünüşünüz erkekçe olsun, hareketleriniz erkekçe olsun, fikirleriniz erkekçe olsun, örnekliğiniz erkekçe olsun. İşte o zaman sizi seveceğiz ve size hizmet edeceğiz. İşte o zaman sizi dinleyecek ve size itaat edeceğiz. İşte o zaman, emirlerinizi, kıymetli mücevherler gibi kulağımıza küpe yapacağız ve sadık dostlar gibi bütün tehlikelere birlikte atılacağız. Ve işte o zaman, siz de sözlerimizin tatlı olduğunu; yüzlerimizin güldüğünü; kalplerimizin güven verdiğini; düşüncelerimizin temiz olduğunu; isteklerimizin ne denli makul olduğunu göreceksiniz. İşte o zaman alımlılık mesleğimiz, korku zırhımız, tevazu da işimiz olacak. İşte o zaman, bizde görmek isteyebileceğiniz bütün mükemmelliklere sahip olmuş olacağız.

HAEC VIR. Bu kadar yeter. Kabul ediyorum, göz kapaklarımı ve gözümün önündeki engeli bir anda kaldırdınız. Bu yüzden hem utandım hem de memnun oldum. Utandım, çünkü geçmişte yaptığım ahmaklıkları hatırladım; memnun oldum çünkü sohbetiniz gerçekten hoş ve verimliydi. Bu durumda, ancak zayıflığın ve yumuşak tabiatlılığın göstergesi olan bu basit benlik davalarını bırakıyorum. Bir erkeği mert ve dayanıklı yapan vakar ve güç sizin olsun. Siz, bir kadının olamayacağı kadar kaba ve inatçısınız. Akıllarımızı nasıl değiştirecek, şimdi kıyafetlerimizi de değiştireceğiz ve kıyafetlerimizle birlikte isimlerimizi de değiştireceğiz. Bundan böyle ben *Haec Vir* (kadınsı erkek) değilim, *Hic Vir* (erkeksi adam)'im; siz de *Hic Mulier* (erkeksi kadın) değilsiniz, *Haec Mulier* (kadınsı kadın)'sınız. Bundan sonra, karşı cinse özenmeden, soylu bir yaşam süreceğiz. Gerçek erkekler ve kadınlar olarak, hep oturaklı, hep basiretli, hep değerli şahsiyetler olacağız. Bundan sonra, çok çalışkan ve sevgi dolu çifte kumrular gibi olacağız. Bununla, bedensel ve cinsel arzuları değil, bilakis Tanrı'ya karşı hissedilen semavi ve ilahi sevgiyi kast ediyorum.

SORULAR

-
1. Kılık-kıyafetle ilgili bir argümandan yola çıkarak, bir toplumun daha önemli sorunlarına ilişkin çıkarımlarda bulunmak mümkün müdür? Kılık kıyafet niçin böylesine önemlidir?
 2. Yazarın, *Erkeksi Kadın* ile ilgili başlıca şikâyeti nedir?
 3. Kadınların mütevazı giyinmeyi terk etmemeleri niçin çok önemlidir? *Erkeksi Kadın*'ın yazarı, kadın cinsi hakkındaki düşüncelerini nasıl dışa vuruyor?
 4. *Erkeksi Kadın*, yaptığı kıyafet tercihini nasıl savunuyor?
 5. 1620'lerin kıyafet modası, kurulu düzeni nasıl tehdit ediyor?
-

KAYNAKÇA

1. *Gilgamiş Destanı*. N. K. Sandars tarafından, *Gilgamiş Destanı*'ndan tercüme edilmiştir. Copyright@ 1960, 1964, 1972 N. K. Sandars'a aittir. Penguin Books Ltd.'nin izniyle yeniden oluşturulmuştur.
2. *Yaratılış Destanı*. Morris Jastrow'a ait *Babil ve Asur Medeniyetleri* (Philadelphia: J. B. Lippincott Company, 1915, s. 428-441) adlı kitabın *Yaratılış Destanı* adlı bölümü.
3. *Tekvin Kitabı*. Kitab-ı Mukaddes'ten Tekvin bölümü. King James Versiyonu.
4. Hesiod, *İşler ve Günler*. Hesiod: *Theogony ve İşler ve Günler* adlı kitaptan. Çeviren: M. L. West, 1988. Oxford University Press'in izniyle yeniden basılmıştır.
5. *Hammurabi Kanunları*. James Pritchard'ın: *Antik Dönem Yakınoğu Metinleri* adlı eserinden. Copyright@ 1958, Princeton University Press. Princeton Üniversitesi Basımevi'nin izniyle yeniden basılmıştır.
6. *Ölümler Kitabı*. James Pritchard'ın: *Antik Dönem Yakınoğu Metinleri* adlı eserinden. Copyright@ 1958, Princeton University Press. Princeton Üniversitesi Basımevi'nin izniyle yeniden basılmıştır.
7. *Çıkış Kitabı*. ABD'de İsa'nın Kiliseleri Ulusal Konseyi Hristiyan Eğitimi Bölümü'nce İncil'in gözden geçirilmiş standart versiyonundan. copyright@1946, 1952, 1971. İzinle kullanılmıştır.
8. *İşaya Kitabı*. ABD'de İsa'nın Kiliseleri Ulusal Konseyi Hristiyan Eğitimi Bölümü'nce İncil'in gözden geçirilmiş standart versiyonundan. copyright@1946, 1952, 1971. İzinle kullanılmıştır.
9. Homeros, *İlyada*. Homeros'un *İlyadası*'ndan. Tercüme: Robert Fagles. Tercümenin telif hakkı: copyright@1990 by Robert Fagles.

Giriş ve notlar'ın telif hakkı: copyright@1990 by Bernard Knox. Penguin Books USA inc.'e bağlı bir birim olan Viking Penguin'in izniyle kullanılmıştır.

10. Lesbos'lu Sappho, *Şiirler*. Lesbos'lu Sappho: *Şiirler*'den. Tercüme: Terence DuQuesne. Copyright@ 1989 by Terence DuQuesne. İzniyle yeniden basılmıştır.
11. Herodot. *Tarih*. Herodot'un *Tarih* adlı eserinden. Tercüme: David Grene. The University of Chicago Press'in izniyle yeniden basılmıştır.
12. Thucydides, *Peloponnes Savaşı*. B. Jowett, M. A.'nin *Thucydides* adlı kitabından alınmıştır.
13. Xenophon, *Sparta Anayasası*. Yayıncıların ve Loeb Klasik Kütüphanesi Mütevelli Heyeti'nin izniyle yeniden basılmıştır. *Xenophon: Volume VII*, Loeb Klasikler Kütüphanesi, Cilt: L 183'den alınmıştır. Tercüme: E. C. Marchant, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1925. The Loeb Classical Library ®, President and Fellows of Harvard College'in tescilli markasıdır.
14. Sokrat, *Savunma*. Eflatun'un *En Ünlü Eserleri*'nden. İngilizceye tercüme eden: B. Jowett, M. A. (Garden City, NY: Blue Ribbon Books, 1942).
15. Eflatun, *Devlet*. Eflatun'un *Devleti*'nden. Tercüme: B. Jowett (Oxford: Clarendon Press, 1888), s. 214-221.
16. Aristo, *Politika*. Aristotle, *Aristo Ekonomisinin Politikası*'nda yer alan *Politika* bölümü. Tercüme: Edward Walford (London: Bell & Daldy, 1866), s. 239-243, 245-250).
17. Polybius, *Tarihler*, Polybius'un *The Histories* adlı kitabı. İngilizce Tercüme: W. R. Paton (6 cilt halinde); Copyright@ 1954. Harvard University Press'in izniyle basılmıştır.
18. Çiçero, *Aulus Cluentius Habitus Davası*. Çiçero'nun yazdığı *Katil Davaları*'ndan. Tercüme: Michael Grant. Copyright@ 1975 by Michael Grant Productions Ltd. Penguin Books Ltd.'nin izniyle yeniden basılmıştır.
19. Virgilius. *Aeneas*. Virgil'in *Aeneid* adlı kitabı. Tercüme: Theodore C. Williams (Boston: Houghton Mifflin, 1910), s. 1-2, 8-14.
20. Juvenal. *Hicivler*. Juvenal, *Hicivler*'inden. Tercüme, giriş ve notlar: Charles Plumb. Mütercimim izniyle yeniden basılmıştır.
21. Plutarch. *Yaşlı Cato'nun Hayatı*. Plutarch'ın *Hayatları* adlı Cilt:2'de yer alan *Cato'nun Hayatı*'ndan. Gözden geçirilmiş tercüme: Arthur Hugh Clough (Philadelphia: The John C. Winston, Co., 1908), s. 658-663, 682, 689-690).

22. Suetonius. *Augustus'un Hayatı. On iki Sezar'ın Hayatları*'nda yer alan *Augustus'un Hayatı*'ndan. Tercüme: Alexander Thomson. Gözden geçirme: T. Forester (London: George Bell & Sons, 1909), s. 87-92, 96-97, 115-116, 129-130, 145-146.
23. Dağ Vaazı. ABD'de İsa'nın Kiliseleri Ulusal Konseyi Hristiyan Eğitimi Bölümü'nce İncil'in Gözden Geçirilmiş Standard Versiyonu, copyright 1946, 1952, 1971. İzinle kullanılmıştır.
24. Aziz Pavlus. *Romalılara Mektup*. ABD'de İsa'nın Kiliseleri Ulusal Konseyi Hristiyan Eğitimi Bölümü'nce İncil'in Gözden Geçirilmiş Standard Versiyonu, copyright 1946, 1952, 1971. İzinle kullanılmıştır.
25. Tacitus, *Germen Ülkesi*. Tacitus'un *The Germania*'sından. Oxford'un gözden geçirilmiş tercümesi (New York: Arthur Hinds & Co., n.d.) s. 3, 11-13, 15-16, 19-26.
26. Eusebius, *Konstantine Övgü*. Tercüme: H. A. Drake (Berkeley: University of California Press, 1976), s. 85-90, 102.
27. Hippo'lu Augustine. *Tanrı Şehri*. St. Augustine'ne ait *Tanrı Şehri*'nden, 1945. Everyman's Library (J. M. Dent & Sons Ltd.)'nin izniyle yeniden basılmıştır.
28. Nursia'lı Benedict. Aziz *Benedict'in Kuralları*. Nursia'lı Benedict'in *Kurallar*'ından. Tercüme: Dom Justin McCann (Latrobe: PA: The Archabbey Press, 1950, s. 63'ten sonrası.
29. Burgonya Yasaları. *The Burgundian Code*'dan. Tercüme: Katherine Fischer. Copyright 1949 by the Universtiy of Pennsylvania Press, İzinle yeniden basılmıştır.
30. Tours'lu Gregory. *Frenklerin Tarihi. Medeniyet Kayıtları: Kaynaklar ve Araştırmalar*'dan. Yayına hazırlayan: James T. Shotwell (New York: Columbia University Press, 1916).
31. Bede, *İngiliz Kilisesi Tarihi. Muhterem Bede'nin İngiliz Kilise Tarihi*'nden. Yayına hazırlayan: J. A. Giles.
32. Einhard, *Şarلمان'ın Hayatı*. Einhard ve Aziz Gall Keşişi tarafından yazılan *Şarلمان'ın Hayatı'nın İlk Dönemleri*'nden. Tercüme ve yayına hazırlayan: Professor A. J. Grant (Cooper Square Publishers, Inc., New York, 1966).
33. Jüstinyanus. *Kanunlar. Jüstinyanus'un Fezlekesi*'nden. Latince metni, Paul Krueger'in yardımlarıyla yayına hazırlayan: Theodor Mommsen. İngilizce tercümeyi düzelten: Alan Watson. II. Cilt. Copyright @ 1985 by the University of Pennsylvania Press. İzinle yeniden basılmıştır.
34. Procopius. *Gizli Tarih*. Procopius'un yazdığı *Gizli Tarih*'ten. Tercüme: Richard Atwater (Ann Arbor: The University of Michigan

- Press, 1961). The University of Michigan Press'in izniyle yeniden basılmıştır.
35. *Kur'an*. George M. Lamsa'nın yayına hazırladığı *Özet Kur'an*'dan izinle yeniden basılmıştır. Copyright @ 1949 by Ziff-Davis Publishing Company.
 36. Michael Psellus, *Kronografya*. Marcus Psellus'un Ondört Bizanslı İdareci aldı eserinden. Tercüme: E. R. A. Sewter (Penguin Classics 1966). Copyright @ E. R. A. Sewter 1966. The Penguin Group (UK)'un izniyle basılmıştır.
 37. İbnu'l-Kalanisi. *Şam Vakayinamesi*. H. A. R. Gibb'in *İbnu'l-Kalanisi'nin Vakayinamesi* adlı eserinden alınıp tercüme edilmiş aynı adlı bölümden. Luzac Oriental Ltd.'nin izniyle yeniden basılmıştır.
 38. *Feodal Belgeler. Avrupa Tarihi'nin Orijinal Kaynakları'ndan Tercüme ve Tıpkıbasım Örnekleri'nden*. Cilt: IV. University of Pennsylvania Press'in izniyle yeniden basılmıştır.
 39. Angers'li Bernard. *Azize Foy'un Mucizeleri. Ortaçağ Tarihi Okumaları*, 2. baskı. Yayına hazırlayan: Patrick Geary, Peterborough. Broadview Press'te, 1997, s. 311-318. Copyright @ 1997 by Patrick Geary. Yayıncının izniyle yeniden basılmıştır.
 40. Chartres'li Fulcher. *I. Haçlı Seferi ve Kudüs Kuşatması*. Martha Evelyn McGinty'nin eseri Chartres'li Fulcher'in *Vakayinamesi*'nden. Copyright @ 1941 University of Pennsylvania Press. İzinle yeniden basılmıştır.
 41. *Roland Destanı*. *Roland Destanı*'ndan. Tercüme: Robert Harrison, Tercümenin telif hakları: copyright @ 1970 by Robert Harrison. Penguin Books'un bir birimi olan Dutton Signet'in izniyle kullanılmıştır.
 42. Marie de France. *Kurt Adam Hikayesi*.
 43. *Magna Carta*. Yayına hazırlayan: Boyd C. Barrington, *Magna Carta* (Philadelphia: William J. Campbell, 1990), s. 228-234, 237-240, 244, 246-250.
 44. Assisi'li Francis. *Öğütler*. Lothar Hardick O.F.M.'nin eseri Assisi'li Francis'in *Öğütleri*'nden. Tercüme: David Smith. Franciscan Herald Press'in izniyle yeniden basılmıştır.
 45. Thomas Aquinas. *Summa Theologica*. İngiliz Dominik Eyaleti'nin Babaları tarafından tercüme edilmiştir. Copyright 1948 by Benziger Brothers, Inc. Glencoe Publishing Co., Inc.'nin izniyle yeniden basılmıştır.
 46. Dante. *İlahi Komedi*. Dante'nin *Divine Comedy*'sinden (London: J. M. Dent & Sons, 1931), s. 13-15, 17-18, 417-421.

47. Siena'lı Catherine. *Mektuplar*. Azize Siena'lı Catherine'nin *Mektupları*'ndan. Cilt: I, Tercüme: Suzanne Noffke. Copyright @1988 by the Center for Medieval and Renaissance Studies. İzinle yeniden basılmıştır.
48. Christine de Pisan. *Hanımlar Şehri Kitabı*. Christine de Pisan'ın eseri Hanımlar Şehri Kitabı'ndan alıntılanmıştır. Maureen Cheney Curnow'un doktora tezi "The Livre de la cite des dames"den tercüme eden: Daniel Gordon. İzinle yeniden basılmıştır.
49. Margaret Paston. *Mektuplar*. Richard Barber'in yayına hazırladığı *Paston'lar: Güller Savaş'ında Bir Aile* adlı eserin folyo baskısından alıntılanmıştır. Boydell and Brewer Ltd.'nin izniyle yeniden basılmıştır.
50. *Cadılık Belgeleri*. *Avrupa Tarihi'nin Orijinal Kaynakları'ndan Tercümeler ve Tıpkıbasım Örnekleri*'nde yer alan "Ortaçağ Cadıları" bölümünden. Cilt: III, University of Pennsylvania Press'in izniyle yeniden basılmıştır.
51. Francesco Petrarca, *Mektuplar*. Petrarch'ın *Mektuplar*'ından. Tercüme: James Harvey Robinson ve Henry Winchester Rolfe (New York: G. P. Putnam's Sons, 1909), s. 59-65, 207-209, 213, 239-251.
52. Leon Battista Alberti, *Aile Üzerine*. Alıntı: *Rönesans Dönemi Floransı'nda Aile*'den. Renee Neu Watkin'in *I Libri della Famiglia* adlı eserinden Copyright @ 1969 by Renee Watkins. İzinle yeniden basılmıştır.
53. Giorgio Vasari. *Leonardo da Vinci'nin Hayatı*. Giorgio Vasari'nin *En Seçkin Ressamlar, heykeltıraşlar ve Mimarlar* adlı eserinden. Tercüme: Gaston DuC. De Vere (London: Philip Lee Warner, Publishers, 1912-1914), s. 89-92, 95-101, 104-105.
54. Niccolo Machiavelli, *Hükümdar*. Niccolo Machiavelli'nin A Norton Critical Edition'ında yer alan *Hükümdar*'ından, 2. baskı. Tercüme: Robert M. Adams. Copyright @1992, 1977 by W. W. Norton & Company, Inc. W. W. Norton & Company, Inc.'nin izniyle kullanılmıştır.
55. Desiderius Erasmus, *Deliliğe Övgü*. Erasmus'un *Deliliğe Övgü'sünden* (London: Reeves & Turner, 1876), s. 81-82, 134-138, 139, 156-160.
56. Sir Thomas More, *Ütopya*. Edward Surtz S.J.'nin yayına hazırladığı *Ütopya: Aziz Thomas More'un Seçilmiş Eserleri*'nden alıntılanmıştır. S. 68-69, 75-77, 85, 91-92, 109-110, 114-115. Copyright @1964 by Yale University Press, İzinle yeniden basılmıştır.

57. Kristof Kolomb. *İlk Yolculuktan Mektup*. Kristof Kolomb'un eseri *Mektuplar*'dan. Tercüme ve yayına hazırlayan: R. H. Major (London: Hakluyt Society, 1847), s. 1-17.
58. Ludovico di Varthema. *Seyahatler*. Ludovico di Varthema'nın eseri *Seyahatler*'den. Tercüme: John Winter Jones, Yayına hazırlayan: George Percy Budger (London: The Hakluyt Society, 1843), s. 35-43.
59. Gomes de Zurara, *Gine Vakayinamesi*, *Gine'nin Keşfi ve Fethinin Tarihi* adlı kitaptan. Cilt:1. Tercüme: Charles Raymond Beazley ve Edgar Prestage (London: The Hakluyt Society, 1896, 24. ve 26. Bölümler).
60. Bartolome de Las Casas. *Yerlilerin Tarihinin Savunusu*. Columbia College'in Çağdaş Medeniyet Ekibi'nin hazırladığı bir kaynak kitap olan *Çağdaş Batı Medeniyetine Giriş* adlı eserden. Cilt: I, 3. baskı, Copyright @ 1946, 1954, 1960. Columbia University Press, İzniyle yeniden basılmıştır.
61. Bernal Diaz, *Yeni İspanya'nın Fethinin Gerçek Tarihi*. Bernal Diaz *Vakayinameleri*'nden. Tercüme: Albert Idell. Tercümenin telif hakları: copyright @1956 by Albert Idell. Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc.'nin bir birimi olan Doubleday'ın izniyle kullanılmıştır.
62. Juan Gonzalez de Mendoza, *Büyük ve Kudretli Çin Krallığının Tarihi*.
63. Martin Luther. *Bir Hristiyanın Özgürlüğü*. Luther'in *Eserleri*'nden alınmış ve tıpkıbasımı yapılmıştır. Cilt: 31, copyright @ 1957 by Fortress Press. Augsburg Fortress'in izniyle kullanılmıştır.
Martin Luther. *Evlilik ve Bekarlığa Dair*. Luther'in eseri *Sofra Sohbetleri*'den tercüme eden ve yayına hazırlayan: William Hazlitt (London: George Bell and Sons, 1895), s. 297-300.
64. John Calvin. *Hristiyanlığın Esasları*. John Calvin, *Eserlerinden Seçmeler* adlı eserden. Yayına hazırlayan ve önsözü yazar: John Dillenberger. Copyright @1975 by American Academy of Religion. Scholars Press'in izniyle tıpkı basımı yapılmıştır.
John Calvin. *Kateşizm*. John Calvin'in *Cenova Kilisesi'nin Kateşizmi* adlı eserinden. Tercüme: Elijah Waterman (Hartford: Sheldon & Goodwin, 1815), s. 31-40.
65. Ignatius Loyola, *Manevi Talimler*. Father Elder Mullan, S. J. tarafından tercüme edilen *Loyola'lı Aziz Ignatius'un Manevi Talimleri* adlı eserden alınmıştır.

66. Avila'lı Teresa. *Azize Teresa'nın Hayatı*. Bizzat kendi kaleminden yazılmış Avila'lı Azize Teresa'nın Hayatı adlı eserden. İspanyolca'dan tercüme eden: David Lewis. Burnes and Oates Ltd'nin izniyle tıpkı basımı yapılmıştır.
67. Anonim. *Lazarillo de Tormes*. Louis How'un tercüme edip yayına hazırladığı ve önsözünü de Charles Philip Wagner'in yazdığı *Lazarillo de Tormes* adlı eserden (New Pork: Michael Kennerly, 1917), s. 9-11, 13-16, 24-32.
68. *Swabia Köylülerinin On İki Şartı*. *Avrupa Tarihi Okumaları* adlı eserde yer alan 'Köylülerin İsyanı' başlıklı bölümden. Cilt: II, *Protestan İsyanı'nın Başlangıcından Bugüne*, Yayına hazırlayan: James Harvey Robinson (Boston: Ginn & Company, 1906), s. 94-99. Martin Luther, *Barış Uyarısı*. Martin Luther'e ait *Luther'in Hayatı* adlı eserden. Tercüme: Wiliam Hazlitt (London: Bell & Daldy, 1872), s. 170-172, 174, 176-177.
69. Marguerite de Navarre, *Heptameron*. Marguerite de Navarre'nin eseri *Heptameron*'un Beşinci ve Ellibeşinci bölümleri. Tercüme: P. A. Chilton. Copyright @1984 by P. A. Chilton. Penguin Books Ltd.'nin izniyle yeniden yayımlanmıştır.
70. Magdalena ve Balthasar Paumgartner. *Mektuplar*. Steven Ozment'in eseri *Magdalena ve Balthasar*'dan Simon & Schuster'in izniyle yeniden basılmıştır. Copyright @1986 by The Steven Ozment Family Trust.
71. Anonim. *Kadınlar Hakkında Tartışma: Hic Mulier ve Haec Vir*.

İNDEKS

A

acı çektirme ('çetin sınav') 301

Adam 51

Adem 226

afnameler 531

Afrodit 56

Ahd-i Atik 47, 81

alevli kılıç 51

amal 490

Ambidexter 56

Amerikan Yerlileri 481

Amoriler 79

Amoriler Hanedanı 63

Anshar 39

Anu 35, 38

Apollo 86

Apollo Tapınağı 189

A'raf 369

Aryan Kilisesi 278

Asyalılar 148

Aşai Rabbani ayini 530

Aşil 86

Atabek 296

Atena 56

Atina 105

Augustus Çağı 192

Avrupa hukuku 267

Aziz Barbara heykeli 452

Aziz Bonaventure 531

Aziz Dominik keşişleri 437

Azize Foy Bayramı 311

Aziz Gregory 390

Aziz Jerome 531

Aziz Magdalena 381

Aziz Martin 256

Aziz Pavlus 351

Aziz Peter Günü 399

Aziz Thomas Günü 398

Aziz Vincent do Cabo 476

Aztek topraklarının fethi 489

B

Babil toplumunun seçkinleri 63

Baharat Adaları 463

Barbarlar 278

Başkeşiş Wymondham 400

batıl inanç 515

Benedict Manastırı 255

Bernard Atton 301
Bisklavaret 337
Bizans hukuku 267
Burgonyalılar 239
Büyük Ferman 345
Büyük Perhiz 531
Büyük Tefrika 379

C

Cadı Çekici 407
Cadılar 403
Calvinist teoloji 513
Canterbury Başpiskoposu 345
Canterbury'li Aziz Augustine 255
Carmentalis 392
Catherine Benincasa 379
Cehennem 370
Cennet 373
Cenova 513
Chartres Bishop 301
Cizvit Tarikatı 527
Clermont Konseyi 317

D

Dallas 391
derebeyi 301
Dicle 49
din adamı 452
dindar akıl 514
din reformcuları 513
Dominikan Tarikatı 379
Dominikyen Tarikatı 359
Dünyevi Şehir 224

E

Eden 49
Eforlar 120
Ege Denizi 93

En Büyük Melekler 377
Endüljanslar 531
Enlil 35
Ennugi 35
Epimetheus 56
Equestrian Tarikatı 191
Erkeksi Kadın 569
Eski Ahid 505
Evangelik kemal 531

F

Faziletli Melekler 377
federal eyaletler (civitates foederatae) 155
felsefe 291
Fırat 49
Francesco del Giocondo 439
Fransiskanlar 351
Fransiskan tarikatı 351
Frenkler 296, 326
Fulda Manastırı 261

G

Galatya halkı 227
Garval 337
Gaskonlar 329
Gece İbadetleri 531
geleneksel Akdeniz ticaret yolları 463
Germenler 210
Gılgamış 35
Gihon 49
Grasse'li Azize Meryem Manastırı 301
Gundobad 239

H

Habeşliler 477
Habil 227
Haçlı Seferleri 531
Haec Vir 572

Halife El-Mustazhir Billah 296
 Haniş 37
 Hannibal 182
 Havva 51
 Hektor 87, 89
 Hephaestus 55
 Hristiyan fraksiyonları 379
 Hic Mulier 572
 Hittiler 79
 Hiviler 79
 Horeb Dağı 79
 Hunlar 277, 278
 Hükümrânlık Melekleri 377

I

İbrani Milleti 81
 İğva Tanrıçası 56
 iman 519
 İmparatoriçe Theodora 275
 İngiliz Kilisesi 345
 İsa Cemaati Tarikatı 527
 İsa Mesih 199, 226
 İsa'nın öğretileri 199
 İslam 283
 İspanya'daki Müslümanlar 329
 İsrailoğulları 75
 İtalya 392

J

Julius Tapınağı 192
 Jüpiter Tonans Tapınağı 189
 Jüstinyanus Kanunları 267

K

Kabil 227
 Kadınsı Erkek 572
 Karayib Adaları 463
 Karınca Tepesi 406

Karmati Manastırı 535
 Kartaca 185
 Katesizm 521
 Katolik Kilisesi 345
 Kenaniler 79
 Kerubiler 51
 keşiş 452
 Kilise Konseyi 359
 Kilise kurumları 255
 Kilise nizamnameleri 531
 Kishar 39
 Kitab-ı Mukaddes 255, 505, 523
 Klovis 250
 Klovis Krallığı 249
 Konstantinopol Üniversitesi 289
 Konsüller 153
 Kral Baldwin 296
 Kral I. Richard 345
 Kral V. Alfonso 475
 Kronos 56
 Kudretli Melekler 377
 Kutsal Ayin 351

L

Lagos 476
 Latin Toprakları 392
 lejyonlar 153
 Likurgus 116
 Limbus 370
 Lorenzo de Medici 443
 Luther 513
 Lycomedes'in oğlu Cleomedes 106

M

Mağribiler 475
 Makabiler 318
 Makedonyalılar 151

Marcus Cato 181
 Marduk 39, 45
 Mars Tapınağı 189
 Martius Kampüsü 192
 Mayalar 489
 Medina del Campo 490
 Medler 278
 Mekke 283, 469
 Melos Adası 105
 Meloslular 105
 Menelaus 85
 Meryem Ana Günleri 398
 Mesih'in Bedeni 352
 Mesih İsa 379
 metafizik 290
 Mezopotamyalılar 39
 Mezopotamya medeniyeti 39
 Mezopotamya site-devletleri 35
 Mısırlılar 100
 Michelangelo 435
 Mistik kitaplar 291
 Mona Lisa 439
 Montanistler 278
 Montezuma İmparatorluğu 489
 Muhafızların Komutanları 120
 Mummu 40
 Musa 75
 Musa'nın Yasaları 63
 Mücahid Hristiyanlar 530
 Müneccimler 280
 Müslüman fetihleri 463

N

Napoli 155
 Nefil 51
 Ninurta 35
 Nisir Dağı 38
 Normandiyalılar 337
 Nudimmud 45

Nuh 51
 Numidianlılar 186

O

Oğul Tanrı 351
 Olympus 56
 Olympus'ta oturanlar 57
 Ortaçağ Hristiyanlığı 309
 Ortodoks inancına mensup olanlar 278
 Oruç Günleri 531

P

Palentine Tepesi 391
 Papa Gregory 255
 Papa III. Paul 527
 Papa II. Urban 317
 Pelopones Savaşı 115
 Perizziler 79
 Pers İmparatorluğu 99
 Pishon 49
 Piskopos Fulbert 301
 Plotinus 290
 Pomponius 268
 Porphyry 290
 Praeneste 155
 Pretoryum (Yüksek Mahkeme) 188
 Procopius 275
 Prometheus 55

R

Roma Halkının Babası 183
 Roma İmparatorluğu 278
 Roma Katolik Kilisesi 249, 527
 Romalılar 151, 239
 Roma'nın idari yapısı 151
 Roma'nın kurumları 151
 Roma tarihi 151
 ruh 351
 Ruhü'l-Kuds 524

S-Ş

Sabatyanlar 278
 Sadakat Belgesi 301
 Samiriyeliler 279
 Sansörler 154
 Santa Maria dell Grazie Manastırı 437
 Sarakenler 327
 Sefirler 153
 semavi şehrin halkı 228
 Senato 153
 Senato'nun Kararı (senatus consultum) 156
 Sina Çölü 75
 Sina Dağı 75
 Sirius 115
 Skolastik Alimler 531
 Sokrat 185
 Son Akşam Yemeği 437
 Söz Ustaları 531
 Sparta 105
 Spartalılar 105
 Sur halkı 297
 Şeytan 403, 530
 Şullat 37
 Şurrupek 35

T

Tanrı 351
 Tanrı Kelamı 504
 Tanrı'nın İşi 236
 Tanrı'nın Ruhu 352
 Tanrı Şehri 224
 temel bilim 290
 Tenochtitlan 489
 Tezcatepuca 493
 Theogony 55
 tımar (fief) 301
 Tiamat 39, 45

Tibur 155
 Tisimachus'un oğlu Tisias 106
 Troy 58
 Truva 88
 Tufan 52
 Türkler 317

U-Ü

Uichilobos 492
 Upshukkinaku 42
 Uruk 35
 Üçüncü Haçlı Seferi 345
 Ülkesinin Babası 190
 Ütopya halkı 457
 Ütopyalılar 460

V

Valerius Flaccus 182
 Vali İzzülmülk 296
 vasal 301
 Vuitbert'in Hikayesi 309

Y

Yahudi Krallığı 81
 yargıçlar 157
 Yebusiler 79
 Yeni Ahid 283
 Yeni Dünya 481
 Yerliler 483
 Yucatan Yarımadası 489
 Yunan şehir-devletleri 99

Z

Zahireddin 297
 Zeus 56
 Zeytin Dağı Kilisesi 317

BATI'NIN KAYNAKLARI

Mark A. Kishlansky

- Batı Medeniyeti'ni oluşturan felsefi, siyasi, kültürel kodlar nelerdir?
- Batı Medeniyeti'nin oluşumu, hangi evrelerden geçmiştir?
- Batı Medeniyeti'nin diğer dünya medeniyetleri karşısındaki yeri nedir ve onlarla ilişkileri nasıl olmuştur?
- Batı Medeniyeti'ne karşı duruşlar, etrafında yapılan tartışmalar nelerdir?
- Batı Medeniyeti insanlığa neler yaşatmıştır, insanlığın geleceği için alternatif olabilmekte midir?

Elinizdeki eser, Harvard Üniversitesi tarih bölümü profesörlerinden Mark A. Kishlansky tarafından hazırlanmıştır ve Batı Medeniyeti'nin kültürel, edebi, felsefi ve siyasi köklerini anlama noktasında işlevsel bir çalışmadır. Batı Medeniyeti'nin gelişim seyrini M.Ö. iki binli yıllardaki yaratılış destanlarından başlatıp Antik Yunan dönemi, Roma dönemi, ortaçağ, rönesans, reform dönemleri ve nihayet yirminci yüzyıla gelerek tarihsel verilerle özetler. Bugünkü Batı Medeniyeti'nin, Batı dünyasının felsefi, sosyolojik, kültürel, dini, siyasi veçhelerinin temelleri niteliğindeki öncelikli belgeler, şahsiyetler ve olaylar kitaba önemli bir referans kaynak özelliği kazandırmıştır.

Eserin ayırt edici vasfı belgelerden oluşmasıdır. Belgeler, Batı Medeniyeti'nin kodlarını dengeli bir seçki manzumesiyle yakalamayı mümkün kılacak şekilde seçilmiştir ve her bir belge okunduğunda, o belge hakkında okuyucunun zihninde belirli bir fikir oluşabilmektedir. Böylece okuyucu, hem bir belge okumanın tadını almış olmakta, hem de bu belgenin genel anlamda Batı düşüncesi içerisindeki önemine dair bir fikir edinebilmektedir. Bu yönüyle, Kishlansky'nin bu çalışmasını, sadece bir 'derleme' olarak düşünmemek gerekir. Bu çalışma, aslında, Batı Medeniyeti'nin 'neliği'ne dair bilgi edinmek isteyenlerin ilk elden başvurabileceği bir kaynak eser olarak da işlev görebilir. Kishlansky'nin de ifade ettiği gibi, eseri, müfredat programları içerisinde değerlendirmek bile mümkündür. Hem format olarak hem de içerik olarak, eser buna müsaittir. Belki bundan daha önemlisi, okuyucunun, kitabı okuduktan sonra, orijinal metinlerin asıllarına ulaşmış, bütün metinleri baştan sona okuma ihtiyacı duymasıdır.

Mark A. KISHLANSKY: Harvard Üniversitesi'nde tarih profesörü. Uzmanlık alanı İngiltere tarihi olup, siyasi tarih ve siyasi düşünceler tarihi alanlarında yetkin eserler hazırlamıştır.

A Ç I L I M K İ T A P

Alayköskü cad. Küçük Sk. Civan Han
No:6 K:1 D:4 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (212) 640 01 22-23 / 520 98 90
Faks: (212) 640 01 25 / 527 06 77

www.kitappinari.com

ISBN 978-9944-105-14-9

9 789944 105149